

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 00334

DRAMATISHE SHRIFTN

Leon Kobrin

Permanent preservation of this book was made possible by

Sylvia Trevor

in memory of

Eugene Trevor

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

דראַמאַטישע שריפטן

לעזר קאברין

(1946—1873)

לעצן קאַברין

דראַמאַטישע שריפטן

איִקוֹף פאַרלאַג

אַרויסגעגעבן פֿונם לעאַן קאַברין בוך-קאַמיטעט

1952

ניו יאָרק

DRAMATISHE SHRIFTEN

(Dramatic Works)

By

LEON KOBRIN

אַרויסגעגעבן פֿונם

לעאָן קאָברין בוך-קאָמיטעט

(פאָלינע קאָברין, יואל ענטיין, דר.

מענדל סודאַרסקי, ב. צ. גאַלדבערג)

Copyright 1952 by

PAULINE KOBRIN

געדרוקט ביי די ברידער שולזינגער

Printed in the U.S.A. by

SHULSINGER BROS. LINOTYPING & PUBLISHING CO.

21 East 4th St., New York 3, N. Y.

א י נ ה א ל ט :

	צו דער דערשיינונג פון די דראַמאַטישע שריפטן —
vii	פאָליניע קאַברין
x	לעאַן קאַברין דער דראַמאַטורג..... יואל ענטין
7	יאַנקל בוילא (דער דאַרפֿס־יונג).....
59	דער גאַלדענער שטראַם.....
133	די נעקסט־דאַריקע.....
211	דעם דאַקטאָר'ס ווייבער.....
273	צוריק צו זיין פּאַלק.....
325	דאָס אייביקע פייער.....
381	איינער פון זיי (קאַברין'ס סאַמע לעצטע דערציילונג).....

צו דער דערשיינונג פון די דראַמאַטישע שריפטן

געווינדעט דעם אַנדענק פון
מייַן מאַן, לעאַן קאַברין, ע"ה

איך זע פאַר זיך אַ באַנד „דראַמאַטישע שריפטן פון לעאַן קאַברין“ און דאָס האַרץ פרייט זיך און דאָס האַרץ וויינט... איבער פינף און צוואַנציק יאָר איז לעאַן קאַברין געשטאַנען מיט דעם בעסערן אידישן טעאַטער, אין זיין, אַזוי־גערופענער, „גאַלדענער עפאַכע“.

מיט זיין ברויזנדיקער נאַטור האָט ער געקמפט פאַרן בעסערן אידישן טעאַטער, געשאַפן פאַר אים, אים באַרייכערט און געוואָרן אַ זייל פון אים. ער האָט דאָרט אויפגעפירט אַרום דרייסיק פיעסן, פון וועלכע ער האָט געהאַט אַ סך פרייד און אויך ניט ווייניק צער...

זיינע פיעסן זיינען געשפילט געוואָרן פון אַלע אונדזערע דעמאָליטיקע טעאַטער־שטערן אין ניו־יאָרק און איבערן גאַנצן לאַנד.

צענדליקער און צענדליקער אַקטיאָרן האָבן זיך אין זיי אויסגעצייכנט, זיך אין זיי געפונען און דורך זיי אַ נאָמען זיך פאַרשאַפט.

בלעטער איך דאָס דאָזיקע בוך און עס שטייט אויף פאַר מיר יענע צייט און די פערזאָנען פון די פיעסן טרעטן אַרויס פון די טאָולען ווי לעבע־דיקע מענטשן, מיט זייער קאַמף, זייערע פאַרלאַנגען, זייערע שטרעבונגען און זייערע ליידנשאַפטן...

עס טרעטן אַרויס פון דאָרט די געשטאַלטן פון מענער און פרויען, אַלטע און יונגע, אידן און קריסטן, אַלע, אַלע לעבן זיי אויף פאַר מיר און ווייען אָן אויף מיר דעם „אַמאַל“... און אַזויפיל וועקן זיי אין מיר ערינערונגען פון יענער ליכטיקער צייט, ווען דער אידישער טעאַטער האָט געלעבט און גע־בליט, ווען יעדע פיעסע איז געווען אַ יום־טוב אויף דער אידישער גאַס, אַ יום־טוב מיט וועלכן דער אידישער עולם האָט זיך געפרייט, אויף וועלכן ער האָט רעאַגירט אין שאַפ, אין דערהיים און אין גאַס...

עס דערמאָנט זיך מיר אַ פאַרשטעלונג אין פּיפּלס טעאַטער. מען שפּילט דאָרט קאַברין'ס „די צוויי שוועסטער“, אַ פאַמיליע־בילד. מיט אונז אין לאַזשע זיצט ישראל זאַנגוויל, דער באַרימטער אידיש־ענגלישער שרייבער. ער איז

א גאסט אין אַמעריקע, געקומען אויפפירן זיין פיעסע „די קינדער פון געטאַ“, אויף בראַדוויי. איז ער געקומען אין פיפּלס טעאַטער זען אַ אידישע פיעסע און אידישע אַקטיאָרן.

דער טעאַטער איז געפאַקט. די נייע וועגן זאַנגוויילס אנוועזענהייט צע-טראַגט זיך גלייך צווישן עולם. אַ געמורמל, אַ שושקעריי און אַלע אויגן ציען זיך צו דער לאַזשע וואו ער זיצט.

די אַקטיאָרן הינטער די קוליסן כאַפּן אויך אַ ציטער: אַ קלייניקייט, שפּילן פאַר דעם גרויסן ישראל זאַנגווייל! אַבער באַלד קומען זיי צו זיך, באַהערשן זיך.

דער פאַרהאַנג גייט אויף און די האַנדלונג הויבט זיך אָן.

אין דער פיעסע שפּילן באַריס טאַמאַשעווסקי, מרס. טאַמאַשעווסקי, בינע אַבראַמאַוויטש, פיינמאַן און מרס. פיינמאַן און אַנדערע. זיי אַלע גייען גלייך אַריין אין זייערע ראַלען און שפּילן מיט פייער, מיט ברען און מיט זייער שפּילן עלעקטריזירן זיי איינער דעם אַנדערן אויף דער בינע. איינער האַט דעם אַנדערן אַנגעצונדן און זיי, אַלע צוזאַמען — דעם עולם אין טעאַטער. אַן עלעקטרישער שטראַם ממש האַט זיך געטראַגן פון די אַקטיאָרן צו דעם עולם און פון עולם צו די אַקטיאָרן...

דער עולם האַט באַלד פאַרגעסן אַן זאַנגוויילן, און נאָך דער פאַרשטעלונג, האַט ער מיט אַוויפּיל ענטוויאַזם, מיט אַזאַ באַגייסטערונג אַפּלאַדירט די אַקטיאָרן און נאָך אַמאָל און נאָך אַמאָל אַרויסגערוּפּן דעם פאַרפאַסער. זאַנגווייל איז אַזוי איבערראַשט געוואָרן פון דער פאַרשטעלונג אין דעם אידישן טעאַטער, אַז ער האַט דערנאָך עפּנטלעך דערקלערט אין דער ענגליש-שער פרעסע, אַז די בראַדווייער מענעדזשערס און אַקטיאָרן זאָלן גיין אויף דער בויערי, צו זען וואָס דאָס מיינט גוטע פיעסן און גוט שפּילן. און נאָך אַ פאַרשטעלונג געדענקט זיך מיר, אַ פאַרשטעלונג, וואָס האַט זיך טיף איינגעקריצט אין מיין זכרון.

דער נעשאַנאַל טעאַטער האַט זיך געקליבן אויפצופירן קאַברין'ס „צוריק צו זיין פאַלק“. די דאָזיקע פיעסע האַט מען צום ערשטן מאַל אויפגעפירט אין פעטערסאָן, מיט אַן אַוונט פריער איידער מען האַט זי אויפגעפירט אין ניו-יאָרק. געדענק איך ווי מיר זיינען מיט דער טרופּע געפאַרן קיין פעטערסאָן צו יענער פאַרשטעלונג. די אַקטיאָרן זיינען געזעסן שאַטיל, אריינגטאַן יעדער אין זיך און האַבן קיין וואַרט ניט אויסגערעדט. עס האַט זיך געשאַפּן אַ שטימונג ווי פאַר אַ יום-הדין.

מיר אַלע האַבן געגלויבט אין דער פיעסע. אַבער ווער קען פאַראויסזאָגן אַ דערפאַלג ביים טעאַטער? ...

און די פאַרשטעלונג איז געווען אַזאַ גרויסער דערפאַלג, אַז צווישן עולם אין טעאַטער האָבן זיך געפונען אַזעלכע, וואָס זיינען צווישן די אַקטן אַרויס-געלאָפּן און געקויפט בלומען פאַר די אַקטיאָרן. געווען דאָרט אַ ראַביי פון די יאַהודים, איז ער אַרויפגעלאָפּן אויף דער בינע און האָט געהאַלטן אַ פייערדיקע רעדע וועגן דער פייעסע.

און נאָך דער פאַרשטעלונג האָבן הונדערטער מענשן פון דעם טעאַטער-עולם אונז באַגלייט צום „טריין“.

אַ שיינע צייט געווען, אַ ליכטיקע, אַ צוזאַגנדיקע ...

אַבער יענע צייט איז שוין לאַנג, לאַנג אַוועק. דער אידישער טעאַטער איז אַוועק אויף אַנדערע וועגן און לעאַן קאַברין איז אַוועק פונם אידישן טע-אַטער. אַוועק — און שוין מער קיינמאַל צו אים צוריק נישט געקומען, מיט דער אויסנאַם פון צוויי פייעסן, וואָס מאַריס שוואַרץ האָט אין זיין קונסט-טעאַטער שפּעטער אויפגעפירט: „פּרינץ לולו“, וואָס איז צוליב צייטונגס-אינ-טריגעס אַרונטערגענומען געוואָרן איידער עס האָט נאָך צייט געהאַט זיך אַנ-צואוואַרימען, הגם עס האָט געהאַט אַ גאַנץ גוטע קריטיק, און, „ריווערסייד דרייוו“, וואָס ווערט נאָך געשפּילט ביזן היינטיקן טאַג.

איז, ווי געזאָגט, לעאַן קאַברין אַוועק פון טעאַטער און פון דעמאָלט אָן איז עס געוואָרן מיין וואונש, איך קען זאָגן מיין חלום, אַרויסצוגעבן לעאַן קאַברין'ס דראַמאַטישע שריפטן אין בוך-פאַרם. און יעדעס מאָל ווען עס איז אַרויס זיינער אַ באַנד דערציילונגען אָדער אַ נייער ראַמאַן, האָב איך כסדר, כסדר צו אים גע'טענה'ט: „לאַמיר אַרויסגעבן די דראַמען, לאַמיר זיי אַרויס-ראַטעווען!“

און ער האָט מיר אַלץ געענטפערט: „וואַרט, פּאַליעטשקע, וואַרט, וואַרט נאָך אַ ווייל, די צייטן זיינען נישט קיין גינסטיקע, אפשר וועלן שפּעטער קומען בעסערע צייטן“.

יאָרן זיינען אַוועק. קיין בעסערע צייטן זיינען נישט געקומען און דער טויט האָט נישט געוואַרט ...

און איצט ליגט פאַר מיר אַ בוך פון לעאַן קאַברין'ס דראַמאַטישע שריפטן. זעקס דראַמען און קאָמעדיעס אַנטהאַלט דאָס דאָזיקע בוך. אַ קליינער טייל פון קאַברין'ס גרויסער שפּערישער אַרבעט.

אַ דאַנק אַ קליינעם קאָמיטעט פון אַ פאַר געציילטע פריינט איז עס סוף כל סוף געלונגען, אַז אַ טייל פון מיין חלום זאָל ווערן אַ ווירקלעכקייט.

וויל איך דאָ קודם כל דאַנקען קאַברין'ס יוגנט-פריינט יואל ענטיין, וועל-כער האָט אַריינגעלייגט אַזויפיל האַרץ און מי, דעם טיערן, האַרציקן דאָק-

טאר, מענדעל סודאַרסקי, דעם פריינט און קאַלעגע ב. צ. גאַלדבערג, וואָס יעדער פון זיי האָט אויף זיין באַזונדערן אופן מיטגעהאַלפן און מיטגעווירקט, אַז דאָס בוך זאָל ענדלעך דערשיינען.

טאָ זאָל דאָס דאָזיקע בוך דערגיין צו די אידישע לייענער ווי אַ דער-מאַנונג, ווי אַ סימבאָל פון דער גאַלדענער צייט, ווען דאָס אידישע טעאַטער האָט געבליט, וואוהין דער אידישער עולם איז געקומען מיט פרייד און איז אַוועק מיט באַגייסטערונג.

געווען אַמאָל אַ רייכער, שיינער, בליענדער אידישער טעאַטער, אַ בכבודי-קער טייל פון דער אידישער קולטור אונדזערער, וואָס איז דאָ ביי אונדז אין אַמעריקע, מיט אַזוי פיל מסירות-נפש געשאַפן געוואָרן. געווען אַמאָל — און נישטאָ אים מער ...

פּאָליניע קאַברין

לעאן קאברין דער דראמאטורג

פון יואל ענמיין

א

אין יאר 1897 האט דאס אייזיק גערירט. אידיש-אמעריקאנישע בעלעט-ריסטן — און אלס אזעלכע האבן דאמאלס געגאלטן און גילטן אפשר נאך איצט, שרייבער, וואס, א חוץ עפעס א יניקה פון דער העברייאישער השכלה-ליטעראטור, זיינען זיי אויף עפעס אן אופן אויך פארווארצלט געווען אין דער רוסישער ליטעראטור פון די זעכציקער און זיבעציקער יארן און, ווידעראמאל אזוי אדער אנדערש, האבן זיי זיך געטוליעט צו דער סאציאליסטיש-אנא-כיסטישער פרעסע און באוועגונג — איז דאמאלס האבן אידיש-אמעריקאנישע סקיצן-שרייבער אדער דערציילער אראפגענומען די האנט פון הארצן און גענומען, אדער ביי זיך אפגעמאכט, צו שרייבן פארן אידיש-אמעריקאנישן טעאטער.

און צוגעגאנגען, אדער געשטאנען, איז עס אט אזוי :

יעקב גארדין, א רוסיש-אידישער שרייבער פון דער אוקראיניש-ניי רוסישער פראווינץ און פון דער גרויסער שטאט אדעס, איז געקומען קיין אמעריקע אין סוף 1890טן יאר און, אויס נויט, האט ער דא אנגעהייבן שרייבן אידיש (אין דער „ארבעטער צייטונג). אויפן גרעניץ פון די יארן 1891—1892, ד. ה. אין סאמע ברען-פונקט פון טעאטער-סעזאן, טרעט ער אויף אין יעקב אדלערס טעאטער מיט זיין אריגינעלער אידישער פיעסע „סיביריע“.

מאראליש האט „סיביריע“ געהאט דעם גרעסטן, ווארמסטן דערפאלג. אב. קאהאן און זיינע מיטהעלפער פון, און פון ארום, דער „ארבעטער צייטונג“ האבן די פיעסע, אפילו אנווייזנדיק פעלערן, באגריסט אלס די ערשטע רע-אליסטישע און ליטערארישע שטיק אויף דער אידישער בינע און, לויבנדיק הארציק סיי דעם טעקסט סיי דאס שפילן, האבן זיי דער אויפפירונג פארויס-געזאגט א גלאנצענדיקן המשך. קיין טעאטער-דערפאלג איז אבער די פיעסע ניט געווען. עס איז אויך ניט געווען קיין אמתער המשך ביז אין קנאפע צוויי יאר ארום, וואס דאמאלס איז געקומען דער פיבעריש-פארקאפנדיקער דער-פאלג פון גארדין-אדלערס „דער אידישער קעניג ליר“.

א דערפאלג יע, אבער קיין מאראלישע זיכערקייט האט ער אפילו גארדי-נען אליין ניט געגעבן. אין א רעדע אין דער נאכט פון זיין „בענעפיט“ מיט „קעניג ליר“, נאך די הייסע אוואציעס, האט גארדין טרויעריק דערקלערט, אז ער בלייבט ניט ביים אידישן טעאטער.

ער איז דאָך געבליבן. און אפשר האָט דערצו טאַקע מיטגעהאַלפֿן דער פּאַלגנדיקער שמערצלעך־איידעלער עפּיזאָד. אין יאָר 1893 איז אין שיקאַגאָ אָפּגעהאַלטן געוואָרן די ערשטע אַמעריקאַנער וועלט־אויסשטעלונג. און, אין זומער פון יענעם יאָר, האָט וולאַדימיר קאַלאָלענקאָ, דער באַליבטער „נאַ־ראַדנישער“ שריפטשטעלער, גילטנדיק ווי אַ מין „רבי“ פאַר יינגערע רוסישע שרייבער, זיך אָפּגעשטעלט אין נויאַרק אויף זיין וועג קיין שיקאַגאָ. געפינענ־דיק פאַר נויטיק צו באַזוכן אים אין זיין האַטעל, האָט גאַרדין, אָז עס איז גע־קומען צו רייד, באַקלאַגט זיך פאַר קאַראַלענקאָן אויף זיין גלות, ווי אַזוי ער איז פאַרטריבן געוואָרן פון די וואַכן־בלעטער, וואָס ער האָט אַרויסגעגעבן אין יעליסאַוועטגראַד און אין אַדעס, פון זיינע דערציילונגען און פעליטאַנען פאַרן רוסישן נאַראַד, פון די לייט־אַרטיקלען, מיט וועלכע ער האָט געוועקט דעם „נאַראַד“.

— און וואָס טוט איר דאָ אין אַמעריקע? — האָט קאַראַלענקאָ גאַר־דינען געפרעגט.

— דאָ? — האָט גאַרדין, מיט אַן אַראָפּגעלאָזטן קאַפּ געענטפערט — דאָ שרייב איך פיעסן פאַרן אידישן טעאַטער.

דאָ — האָט גאַרדין שפעטער דערציילט — האָט דער טרויעריק־פאַר־צאָקטער רוסישער מענטש אויף מיר אָנגעשטעלט זיינע טרויעריק־פאַרצאָקטע אויגן און, ניט אַן פאַרוואורף, ביי מיר אַ פּרעג געטאָן:

— אַ עטאָ ניט נאַראַד?! (און דאָס איז ניט דאָס פאַלק?!).

און — מיר דאַכט, אָז איך געדענק, ווי גאַרדין, איבערגעבנדיק דעם עפּי־זאָד אין אַ לעקציע, סוף־זומער 1897, אין דעם רוסיש־אידישן סטודענטן־קלוב אויף איסט בראַדוויי, האָט ער אים פאַרענדיקט מיט די ווערטער:

— איך האָב זיך פאַרשעמט.

צי איז טאַקע יענער עפּיזאָד געווען די אורזאַך פון גאַרדינס פאַרבלייבן ביים אידישן טעאַטער, צי זיינען געווען אַנדערע טעמים נאַר גאַרדין איז פאַרבליבן, צושטעלנדיק באַריס טאַמאַשעווסקין און יעקב אַדלערן אַ שפאַר ביסל פיעסן, וועניקער ליטעראַרישע מער ליטעראַרישע, צווישן די לעצטע אויך אַדלערס „דער רוסישער איד אין אַמעריקע“, וואָס האָט געהאַט אַ גאַר ניש־קשהדיקן, סיי פּראַקטישן און סיי מאַראַלישן דערפאַלג (פון דערדאָזיקער פיעכע שטאַמט עס דער באַוואוסטער שטעכיקער וויץ: „וואָס טויג מיר שכל, אָז מיר האָבן אַ קאַנסטיטוטשאַן!“) און די פּסיכאָלאָגישע און עטוואָס „קראַנקהאַפטע“ „דער ווילדער מענטש“, וואָס איז אויף צענדליקער יאָרן פאַרבליבן כמעט דער גרעסטער ליבלינג פון יעקב אַדלערס רעפערטואַר.

דאָך האָבן די אַלע גרויסע און שיינע דערגרייכונגען קיין הינרייסונג, קיין נאַכטוואונגען מצד די אַלט־געזעסענע אידישע שרייבער ניט אַרויסגערופן. די צוויי קליינע אויסנאַמעס, וואָס איך וועל גלייך דערמאָנען, באַשטעטיקן גיכער מיין אַלגעמיינע באַהויפטונג.

צווישן סוף 1893 און אָנהייב 1894 איז געקומען אין אַדלערס טעאַטער, „רייזעלע אָדער זעליק איציק דער קלעזמער“ מיט אַ גאַנץ גרויסן דערפאַלג. די פּיעסע איז געווען געבויט אויף פּרידריך שילערס וועלט־באַרימטער לעבנס־דראַמע „קאבאלע (אינטריגע) און ליבע“ און געבראַכט האָט זי צו גאַרדינען ניט קיין אַנדערער ווי דער באַוואוסטער פּאַעט י. באַוואווער און גאַרדין האָט זי טאַקע געלאָזט אַנאַנסירן ווי אַ „דראַמע פון יעקב גאַרדין, איניציאַטיווע פון י. באַוואווער“, דערמאַנענדיק, נאַטירלעך, אויך שילערן. איז וואָס אין דער אידישער פּיעסע איז טאַקע געווען וועמעס? זיכער אָבער איז אַז דער פינאַל, וואו די צוויי פּאַרס'טע געליבטע בלייבן, דורך אַ קלוגן שפיצל פונם אַפֿ־טייקער, דאָך לעבן (בשעת ביי שיללערן שטאַרבן זיי) און די לאַקאַליזירונג פון סוזשעט דורך אַ היימיש שטעטלשן געשפרעך און תּומאַר, האָבן געמוזט זיין גאַרדינס.

ווי אַזוי האָט זיך י. באַוואווער צו דעם אַלעמען באַצויגן? דער פּאַקט איז אַז גאַנצע זעקס יאָר הערן מיר פון אים גאַרנישט אין פּאַרבינדונג מיטן אי־דישן טעאַטער. ערשט אין אָנהייב פון יאָרהונדערט, נאָך דעם וועלט־דערפאַלג פון גערהאַרדט הויפטמאַנס „פורמאַן הענשל“, קומט ער צו מ. קאַטץ, וועל־כער האָט פון אים געהאַט אַ נענטערן צוטריט צום אידישן טעאַטער, ווידער אַמאָל מיט אַ מין „איניציאַטיווע“ פון הויפטמאַנס דראַמע, וואָס קאַטץ באַאַר־בעט זי פריי אַלס „גדליה דער בעל עגלה“ און דוד קעסלער און בערטאָ קאַליש שפּילן זי אויף. אין אַ יאָר אַרום אומגעפער, איבערזעצט באַוואווער, אין פּערזן, שעקספּיר'ס „סוחר פון ווענעדיק“, וואָס אין אַ פּאַר יאָר אַרום שפּילט עס אַדלער מיט גרויס דערפאַלג אויף בראַדוויי, רייזנדיק זיין אידישן שפּילאָק, צווישן אַ טרופע ענגלישע אַקטיאָרן.

די צווייטע אויסנאַמע, אויב מען מעג עס אַזוי אַנרופן, איז געווען מאַריס ווינטשעווסקי. קומענדיק קיין ניו־יאָרק, אין 1894, זעט ער אין טעאַטער גאַרדין־אַדלערס, ווילדער מענטש“, שרייבט וועגן איר אַ באַגייסטערטע רעצענזיע אין „אבענד בלאַט“ און באַפריינדעט זיך שטאַרק מיט גאַרדינען. און אין אַ פּאַר חדשים אַרום קומט די גרויסע טעאַטער־סענסאַציע: יעקב אַדלער און שרה אַדלער פירן אויף הענריק איבסענס וועלט־באַרימטע דראַמע „נאַראַ“, באַאַרבעט פון יעקב גאַרדין און מאַריס ווינטשעווסקי. (אויסגעלאָזט האָט זיך אַז די „באַ־אַרבעטונג“ איז באַשטאַנען פון ווינטשעווסקי קלאַסישער איבערזעצונג פון „נאַראַ“ און, פון אַ צוגעגעבענעם פּערטן אַקט — צוליב אַ גוטן סוף, פּאַר־שטייט זיך — משמעות פון ביידן).

איז ערשט אין 1897 האָבן די אידיש־אַמעריקאַנישע בעלעטריסטן אָנגעהייבן, אָדער ערנסט באַשלאָסן, צו שרייבן פּאַר דער אידישער בינע. די ניי־צייטיקע, ד. ה. די ניי־צוגעשטאַנענע צום אידישן טעאַטער זיינען געווען לעזן קאברין, מ. קאַטץ, ז. ליבין, ב. גאַרין און העכסט וואַרשיינלעך אויך — העכסט וואַרשיינלעך בנוגע זייער פּאַרטראַכטן — ז. קאַרבליט און ז. לעווין.

פּאַר וואָס גראַד — וועט מען פּרעגן — אין 1897. איז דער ענטפער, וויל, אַ חוץ וואָס מען האָט געהאַט אַ רעכט אַנצונעמען, אַז די שרייבער, וואָס (מיט

דער אויסנאָם פון מ. קאַטקין און ב. גאַרינעו) זיינען זיי געווען גאַנץ יונגע מענטשן און ניט קיין סך מער פון אַנפאַנגער — אַז אין יענעם יאָר זיינען זיי שוין פיל רייפער געוואָרן — זיינען אין יאָר 1897 פאַרגעקומען עטלעכע גאַנץ גרויסע זאַכן, וואָס האָבן דעם ענין שייכות פון אַמעריקאַנישע אידישע בע־לעטריסטן צום אידישן טעאַטער געקענט געבן, אייב טאַקע ניט געגעבן, אַ שטאַרקן שטויס. ריין טעאַטראַליש איז, ערשטנס, געשען, וואָס אין פּרילינג פון יענעם יאָר האָט קעני ליפּצין, מיט דער הילף פון דוד קעסלערן, מאַריס מאַשקאוויטשן און שמואל טאַרנבערג, געשפּילט, מיטן סאַמע גרעסטן דער־פּאָל, גאַרדינס באַאַרבעטונג פון דער אַלט־גריכיש קלאַסישער טראַגעדיע „מעדעאַ“, נישט נאָר אויף דער סצענע, נאָר אויך ריין ליטעראַריש־דראַמאַטיש איז „מעדעאַ“ געווען אַ גרויס געשעניש. גאַרדין האָט די פּיעסע באַאַרבעט ניט בלויז לויט דעם אַלט־גריכישן יוריפּידעס, נאָר דער עיקר, לויט דעם עסט־רייכישן ראַמאַנטיש־קלאַסישן גרילפּאַרצער. גאָר ניט גלייך צו גאַרדינס באַאַר־בעטונג פון „קעניג ליר“, איז זיין „מעדעאַ“, אַחוץ עטלעכע קלייניקייטן אין שמואל טאַרנבערגס ראַליע קסענאַפּאַנטעס, געווען אומגעוויינלעך שטאַרק, זויבער און זייער שייִן־קלינגנדיק, די מיינונג אין די ליטעראַרישע קרייזן איז געווען אַ וואַריס־באַגייסטערטע, די צווייטע ריין־טעאַטראַלישע פּאַסירונג איז געקומען שפּעט אין זומער מיט גאַרדינס „דבורהלע די מיוחסת“ (א פּרייע באַאַרבע־טונג נאָך דעם רוסישן אַסטראָווסקיס „גריעך דאָ בעדאָ נאָ קאוואָ ניע זשויוואָט“ — זינד און אומגליק, ווער מיידט זי אויס) וואָס, אינם שפּילן פון באַריס טאַ־מאַשעווסקי, שרה אַדלער, זעליק מאַגולעסא און בעסי טאַמאַשעווסקי, האָט זי אַרויסגערופּן ענטזויאַטישע באַגייסטערונג אַלס אמתע, עכטע, ריין ליטעראַ־רישע פּיעסע פּאַקטיש ביי דער גאַנצער אינטעליגענץ.

אַ דריטע, אפשר די וויכטיקסטע געשעניש, איז טאַקע געווען דאָס אויפ־קומען פון „פּאַרווערטס“, אין חודש מאי פון יענעם יאָר. האָט זיך דאָך גאָר אַנדערש ניט געוועלט גלויבן, ווי אַז דער „פּאַרווערטס“, ניט נאָר דערמיט וואָס די גרעסטע ליטעראַרישע קרעפטן, ווי אב. קאַהאַן, מאַריס ווינ־טשעווסקי און יעקב גאַרדין שטייען ביי אים ביים רודער נאָר, דער עיקר, מיט דעם גאַנצן יונגן, פּרישן, קראַפּטיקן אימפעט וואָס שלאָגט פון אים אַרויס, וועט מוזן נעמען גאָר אַ נייע, דערהייבנדיקע שטעלונג צו דער אידישער ליטעראַ־טור און צום אידישן טעאַטער. פּערטנס און דאָס איז אויך גאָר קיין קלייניקייט נישט, איז אין סוף 1896טן, אויב ניט אין אָנהייב 1897טן יאָר אויפ־געקומען, מיט אַ גאַנץ פּריליעכן און פּיל־צוזאַנגנדיקן געקלאַנג די „פּרייע אידישע פּאָלקס־בינע“, אַ טעאַטער־געזעלשאַפּט, וואָס די חשובּסטע רוסישע (לייען אידישע) סאַציאַל־דעמאָקראַטישע געזעלשאַפּט האָט געגרינדעט, צו וועל־כער, לכתחילה, ביידע אידישע סאַציאַליסטישע צייטונגען זיינען געווען פּריינט־לעך, צו וועלכער די גאַנצע איסט בראַדווייער אינטעליגענץ, מיט די דאָקטורירם, אַדוואָקאַטן און מוזיקער־קאַנצערטסטן האָבן באַלאַנגט און וועלכע האָט אַוועקגעשטעלט אַלס איר איין־און־איניציקע אויפגאַבע, דאָס אידישע טעאַטער צו באַנייען, דערהייבן און ליטעראַריזירן.

האָבן די מייסטע פון דער דערמאָנטער גרופע שרייבער, אין יאָר 1897, זיך פאַרנומען, לכל הפחות ערנסט פאַרטראַכט זיך צו נעמען שרייבן פאַרן טעאַטער. דעם ערשטן אָרט צווישן דיאָזיקע נייע טעאַטער־רעקרוטן האָט אפילו שוין דאָן, געהאַט פאַרנומען לעאָן קאָברין. און אָט פאַר וואָס. פון דער גאַנצער גרופע בעלעטריסטן איז ער (מיט דער אויסנאָם פון ב. גאַרין, וואָס, קומענדיק קיין אַמעריקע אין יאָר 1894, האָט ער מיטגעבראַכט אַ נאָמען נאָך פון רוסלאַנד) איז קאָברין געווען דער צייטיקסטער, אַרויסווייזנדיק גראַד דאַמאָלס נאָך אַ טיפערע רייפֿקייט, אין אַ גאַנצער ריי נייע דערציי־לונגען אין אַלכסנדר האַרקאָוויס און ר. קאַנטאַראָוויטשעס חודש־שריפט „דער נייער גייסט“.

צווייטנס, פון דער גאַנצער גרופע שרייבער, סיידן נאָר מיט דער טייל־ווייזער אויסנאָמע פון מ. קאַטץ, איז ער געווען דער ליטעראַרישסטער. דאָס הייסט, ער איז געווען גאָר היפש באַלעזן, סיי אין דער רוסישער ליטעראַטור, סיי (אין איבערזעצונג) אין דער פראַנצויזישער און אפשר אויך אין דער דייטשער. ער האָט אויך, שוין דאַמאָלס, געוואוסט וועגן ליטעראַרישע שולן, געהאַט אַ ידיעה וועגן ליטעראַרישע פראַבלעמען. דריטנס, וואָס איז מן הסתם דאָס וויכטיקסטע, איז ער אינטואַטיוו, לויט אַן אייגענעם דראַנג, משמעות גאָר אַן זוכעניש נאָך טעכנישער פולקומענקייט, געווען שטאַרק דראַמאַטיש. שוין זיין „אויפן דאָך“ („פאַר וואָס בערל האָט געמופֿט“) פון 1894, וואַרשיינלעך זיין ערשטע זאָך אין „אַבענד בלאַט“, וואו ער רעדט ניט נאָר ברענגט אַרויס, וואו ער מאַלט אפילו ניט נאָר ער שטעלט פאַר, איז אַ קליינע אַבער לעבעדיקע קאָמעדיע פון ניט־צניעותדיקער טענעמענט־הויז אויסגעמישטיקייט, פון בחור־שער להוטקייט נאָך נאָקעטקייט און מענערשער אייפערזוכט. זיין „באַקונין“, פון 1897, איז אַן אויף אַ ברייטלעכן פעלד צעוואַרפענע שלאַכט מיט שווימעוודיקע געפּעכטן און ביטערע צוזאַמענשטויסן, צווישן די אידישע אַנאַרכיסטן מיט די סאָציאַליסטן פון די ערשטע נינציקער יאָרן. „יאַנקל בוילא“ איז, שוין אין איר דערציילישער פאַרמע, אין 1898, מיט אַלע אירע קאַמפן און ראַנגלערייען, געווען פאַנאַדערגעשליידערט אין אַ היפשער דראַמאַטישער פאַנאַראַמע. און דער „פאַרשטערטער שבת“, וואָס איז געקומען אַן ערך מיט אַנדערטהאַלבן יאָר שפעטער, איז אויסגעשטעלט אין צוויי לאַגערן, וועלכע זיינען אַזוי מורא־דיק אַנגעלאָדן מיטן ברענענדיקן קאַמף פון גלויבן קעגן געפילן, אַזש כאַטש נעם און טראַג עס אַלץ גלייך אַריבער אויף דער טעאַטער־אַרענאַ.

ב

דאָס איז געווען שפעטלעך אין זומער פון יאָר 1897, אַ דאָנערשטיק, אָדער אַ מיטוואַך אָונט, אין אַ זאַל אויף איסט בראַדוויי, אויפן וועכנטלעכן מיטינג פון דער פרייער אידישער פאַלקס־בינע. קומענדיק שפעטלעך (כאַטש איך בין געווען דער סעקרעטער) און נאָך דאַרפנדיק יענעם אָונט (אויב איך געדענק ריכטיק) האַלטן אַ רעפּעראַט איבער גאַרדינס ניילעכער, הגם דורכגעפאַלענער דראַמע, „דער ווילדער קעניג“ (אַ מער־וועניקער פרייע באַאַרבעטונג פון

קאלדעראַנס „דאָס לעבן איין טרוים“ בין איך געווען אַביסל גערווען. דאָך האָט דאָס מיר ניט געשטערט צו באַמערקן אין איינער פון די הינטערשטע רייען עפעס אַ נאָוואַטע פנים (אונזערע מיטינגען פלעגן זיין אָפּענע, דאָס הייסט, אויך פאַר ניט־מיטגלידער, איבערהויפט אין אַן אַוונט, ווען עס פלעגט זיין אַ לעקציע) — עפעס אַ נאָוואַטע פנים, גלייכצייטיק אי פּראָסט אי נישט אומ־אינטעליגענט, באַלעבט און פאַריסן. אָבער ס'איז ניט געווען קיין צייט פאַר קיין פּויזן, איך האָב דורכגעפירט די קורצע געשעפטלעכע זיצונג, אָפּגעהאַלטן מיין ניט־גינסטיקע לעקציע וועגן „ווילדן קעניג“ און, פאַרן אַוועקגיין, נעם איך זיך נאָך אַ ביסל פאַרען מיט מיינע סעקרעטאַרישע פּאַפּירלעך — ערשט דער „נאָוואַטער“ יונגעראַמאָן איז ביי מייך טיש. ער שרייבט זיך ביי מיר איין פאַר אַ מיטגליד: „לעאָן קאַברין“, באַקענט זיך מיט מיר און וויל וויסן, צי ווייס איך פון זיינע „זאַכן“. דערצייל איך אים מיט פּרייד וואָס איך ווייס און פון מיטינג גייען מיר שוין צוזאַמען. אין אַ קורצער צייט אַרום, אפשר אינגאַנצן עטלעך־כע טעג הייב איך שוין אַן באַזוכן קאַבריןען ביי אים אין הויז און ער מאַכט קיין שהיות ניט און נעמט מיך באַלד „מחנך זיין“ אין זיין ליטעראַרישער טע־טיקייט. (אַזוי איז מיר דאַמאַלס געפעלן קאַבריןס שרייבן, אַז, ניט באַנוגענדיק זיך מיט מייך אייגענער פּריינטשאַפּט, פאַראַינטערעסיר איך נאָך אין אים און באַקען אים מיט מיינע צוויי גענוסטע ליטעראַרישע פּריינט אין יענער צייט, דר. אברהם קאַספּע און אברהם לייעסין.

און ימים נוראים־צייט פון יאָר 1897 — „און דאָ הייבט זיך אַן די אמתע מעשה“ — איז מיר שוין קאַברין מגלה דעם סוד, אַז ער האָט אַ פּיעסע „מינאַ“. געפעלט מיר די פּיעסע שטאַרק, ניט נאָר ליטעראַריש נאָר אויך דראַ־מאַטיש, עס הייסט, אַז ניט נאָר איז עס אַ גוטע פּיעסע נאָר אויך אַ שפּילבאַרע (מאַלט אייך, יאָרן שפּעטער, אַז איך האָב מער געלערנט וועגן דראַמע, וועגן טעאַטער בכלל, וואַלט איך דאָס לעצטע ניט געזאַגט, די פּיעסע איז, איבעריקענס, געדרוקט אינם אַקטאַבער־נומער פון דעם „אַבענד־בלאַטס“ „נייע צייט“, פון יאָר 1899). און אַז די פּיעסע געפעלט מיר אַזוי שטאַרק, דערמאַן איך זיך באַלד אויף אַ פּונקט אין די סטאַטוטן פון דער „פּרייער אידישער פּאַלקס־בינע“, אַז ביים ערשטן געפּינס פון אַ נייער ליטעראַריש און דראַמאַטיש גוטער פּיעסע זאָל די „בינע“ נעמען די איניציאַטיווע און די פּיעסע אויפּפירן. און איך באַ־שליס ביי מיר אַז „מינאַ“ איז דאָס ריכטיקע געפּינס און אַז דער גליקלעכער צופאַל איז די ריכטיקע שעה, און, מיט איין וואָרט, די „בינע“ דאַרף די פּיעסע אויפּפירן.

האָב איך גערופן מיטינגען, פון דער „בינע“ און „פון גרויסן עולם“. אויף ביידערליי מיטינגען איז די פּיעסע געלייענט געוואָרן, אויף די ערשטע אויך מיט אַ גינסטיקער אָפּשטימונג, אויף די צווייטע נאָר מיט גוטער שטימונג. געווען איז עס אָבער, ווי שוין געזאַגט, ימים־נוראים צייט. די מיטגען זיינען געווען ניט שטאַרק באַזוכט. דערהויפט האָט געפּלט גאָרדין און זיינע פּריינט (אפשר האָבן זיי, אַלס „מענטשן פון דער אַריסטאָקראַטיע“ נאָך „געפּראַוועט דאַטשע“). האָבן די מיטינגען משמעות ניט געטראָגן קיין גאַנץ פאַרמאַלנעם

כאַראַקטער. אויפן לעצטן מיטינג „פון גרויסן עולם“ איז גאַרדין אַבער געקור-
מען, געהערט, געקוקט און פאַרלאַנגט אַ פאַרמאַלנעם מיטינג פון דער
„בינע“, וואָס איך האָב, נאַטירלעך, ביי דער ערשטער פּאַסיקער מעגלעכקייט
אויך דערפילט.

דער פאַרמאַלנער מיטינג איז געווען ניט נאָר פּול געפּאַקט נאָר אויך גוט
אַנגעלאָדן. מען האָט גלייך דערשמעקט פּולווער. גאַרדינס פּריינט זיינען געווען
אויסגעזעצט „אין פּולער אַמוניציע“. אויך מיט אונזער צד ד. ה. מיט מיין,
קאַבריןס און קאַספּעס צד, האָט מען „קיינ ענינו ניט באַדאַרפט זאָגן“. אַחוץ די
אַלטע מיטגלידער איז אויך געווען איינער אָדער מער נייע, וועלכע האָבן
שוין פּריער מיט גאַרדינען געהאַט פּאַליטישע אָדער ליטעראַרישע חשבונות.
עס זיינען אויך געווען אַ פּאַר מיינע שילערינס וועמען איך האָב מיט
אַ פּאַר וואָכן פּריער, (איך געדענק אַסור צי מיט אַ כיוון, צי שלא ככוונה)
געהאַט אַריינגעבראַכט אין דער אַרגאַניזאַציע.

דער מיטנג האָט זיך אָנגעהייבן מיט אַן אָנגעצויגענער פּייערלעכקייט. דר.
ס. אינגערמאַן, גאַרדינס אַן אינטימער פּריינט, פון דער רוסישער סאַציאַל דע-
מאָקראַטישער געזעלשאַפּט, וואו דער דאַקטאָר איז געווען דער קאַפּ און גאַרדין
אַן אַפּטער און באַליבטער לעקטאָר, איז געווען דער פּאַרויצער. איך געדענק
שוין ניט, צי האָט מען אויך אויף דעם מיטינג פּירגעלייענט די פּיעסע. דער-
פּאַר וועל איך קיינמאַל ניט פאַרגעסן די דעבאַטע וועגן איר. איבערקענס זיינען,
נאָר געווען צוויי דעבאַטאַנטן. יעקב גאַרדין האָט די פּיעסע אַרונטערגעריסן
אַן רחמנות, הן ליטעראַריש און הן פון בינען־שטאַנדפּונקט. גאַרדינס רייד האָבן
מיך אונטערגעצונדן. האָב איך מיין ענטפּער גלייך אָנגעהייבן מיט דער דער-
קלערונג, אַז גאַרדינס אַנגריף איז ניט נאָר געווען פּאַלש, ניט ריכטיק, נאָר
אויך ניט ערלעך. האָט מיך דר. אינגערמאַן מיט גרויס גרימזאַרן אָפּגעשטעלט,
ניט געלאָזט ריידן ווייטער — סיידן איך וועל צוריקציען מיינע ווערטער, און
דאָס איז געווען דער פּונק אינם פּאַס פּולווער. איינע פון מיינע שילערינס, אַ
היציקע יונגע פּרוי, אַ געוועזענער מיטגליד פון אַ רעוואָלוציאַנערן קרייזל אין
ווילנע און אַ מענטש וואָס האָט „ניט געקענט פאַרליידן קיין עולות“ האָט זיך
געוואַלטיק צעשריען און איר געשריי איז אויפגעכאַפּט געוואָרן פון אַסך
אַנדערע. דר. אינגערמאַן האָט ווי עס איז צוריק איינגעשטעלט אַרדענונג. איך
געדענק אפילו ניט, צי האָב איך מיין באַשולדיקונג קעגן גאַרדינען טאַקע
צוריקגעצויגן, אָדער דער פּאַרויצער האָט די זאַך גלאַט „צעריבן“. איך האָב
מיין הייסע פּאַרטידיקונג פון „מינאַ“ געענדיקט און די אָפּשטימונג באַלד
דערנאָך האָט דער פּיעסע געגעבן אַ גאַנץ היפשע מאַיאַריטעט. „די אָפּעראַציע
איז געלונגען, נאָר דער פּאַציענט איז געשטאַרבן“. תּיכּף נאָך דער אָפּשטימונג
איז צו מיר, אַלס סעקרעטער, צוגעקומען גאַרדין און זיין צד און מיר געהייסן
זיי „אויסמעקן פון בוך“. אין יענעם אָוונט איז „די פּרייע אידישע פּאַלקס-
בינע“ פּאַקטיש שוין געשטאַרבן.

זיך ראַנגלענדיק פאַרצוויפּלט נאָך אַנצוהאַלטן די עקזיסטענץ פון דער
„פּאַלקס־בינע“, ריכטיקער, נאָך אויסצוציען איר אַגאַניע, איז אפילו מיר און

קאבריןען — די איינציקע צוויי איבערגעבליבענע פירער — אויפן זינען ניט ארויף נאך חלומען וועגן דער אויפפירונג פון „מינא“. איז אבער די איי-ראַניע פון שיקזאל געווען ווייטזיכטיקער פון אונז.

דורך די אלע קאמפן און פאַרלעזונגען און ריידערייען האָט דער נאָמען „מינא“, מיט אַ שאַרפן קלאַנג זיך צעקייקלט איבער דער גאַנצער אידישער טעאַטער־וועלט. אַזוי אַז קאַברין האָט אָנגעהייבן קריגן פּאָדערונגען צו קו-מען פּירלייענען זיין פּיעסע!

קאַברין האָט באַוויליקט און איך — צי וויל קאַברין האָט זיך „געברעקלט“, צי וויל איך בין שוין געווען אַ „געאיבעטער“ פּירלייענער פון „מינא“, — האָב איינגעוויליקט. די ערשטע פאַרלעזונג, אין עפעס אַן אָפּיס אין אַ טעאַטער, איז געווען פאַר טאַמאַשעווסקין. די צווייטע איז פאַרגעקומען פאַר קעני ליפּצין און איר מאַן און „אימפרעסאַריאַ“ מייקל מינץ. (איך בעט מחילה. איך בין ניט זיכער, צי איז אין זיין פּאַל ריכטיק צו זאָגן: „פאַר“, ווארים ער איז אַנטשלאָפּן געוואָרן גלייך נאָך די ערשטע עטלעכע שורות און איז אָפּגעשלאָפּן פּונקט ביז נאָך די לעצטע פאַר ווערטער פון לעצטן אַקט).

דער ווערדיקט פון ביידע פאַרלעזונגען איז געווען, אַז פּירלייענען אין אַ געזעלשאַפט — (אימעצער האָט נאָך גנעדיק צוגעגעבן: „ביי אַ גלאַז טיי“) — איז די פּיעסע גוט און פיין, אַבער ניט פאַרן טעאַטער.

נאָר — איך האָב דאָך אַבער דערמאַנט די איראַניע פון שיקזאל, האָט די „היסטאָריע פון דער מעשה“ טאַקע דאָך געהאַט אַ פּריילעכן, הגם אויך אַ שפּיציקן סוף! דערדאָזיקער מערקווירדיקער „פינאַל“ איז אַבער ניט געקומען אַן אַן איבעררייס און היות איך וויל זיין געטריי דער געשיכטע פון קאַבריןס טעאַטער־גאַנג, מוז איך דאָ זיך פאַרקערן אין אַ זייט צוליב אַ זעלטענעם סורפּריז, וואָס קאַברין האָט אין מיטן דערינען געמאַכט מיר מיט דר. קאַספּען. אין איין שיינעם טאַג, ערגעץ־וואו צווישן 1898 און 1899 קומט קאַברין און מעלדט אונז, אַז ער האָט אַ נייע פּיעסע, ד. ה. זי איז אפילו געשאַפּן געוואָרן פּריער נאָך פון „מינאַ“ און ער האָט די פּיעסע שוין פאַר-קויפט צו דוד קעסלערן און מען שפּילט זי טאַקע גאָר אין גיכּן. און ער לייענט אונז פיר די פּיעסע.

דאָס איז געווען קאַבריןס „איסט סייד גהעטאַ“ (דער נאָמען איז וואָר-שיינלעך געווען קעסלערס און האָט געמוזט שטאַמען פון ישראל זאַנגוויילס „טשילדערן אָף די גהעטאַ“ וואָס איז דאַמאַלס געווען די אידיש־בראַדוויער טעאַטער־סענסאַציע). זיין ערשטע געשפּילטע און גוט געשפּילטע און אויך גאַנץ דערפאַלגרייכע פּיעסע. מוז איך זיך אויף איר אביסל אָפּשטעלן.

און איך און קאַספּע הערן. אַן אויסגעדראַשן־טאַג־טעגלעך־סענסאַציאָנע-לער איהנאַלט. אַן עקספּלאַטאַטאַרישער בעל הבית, אַרבעטער שקלאָפּן און פאַרשקלאָפּטע, וועניק נאָך די עקספּלאַטאַציע, פאַרפּירט נאָך דער בעל הבית זיינע אַן אומשולדיקע אַרבעטערין, די טאַכטער פון זיינעם אַן ערלעכן אַר-בעטער, טרייבנדיק אים דורך דעם צו שיכרות און רואינע. (פון דעם זשאַנר פּיעסן, וועלכע מען פלעגט אין יענע יאָרן, אויף דער גאַס און אפילו אין דרוק,

רופן: „א קלאַג צו דיר, קאַפיטאַל“ און „פאַר דער סאַציאַליסטישער גאַ-
ליאַרקע“). אין דער פּיעסע זענען אַבער אויך געווען עטלעכע סצענעס און
אוודאי האָבן אין איר געמוזט זיין אַ פאַר געזונטע מענטשן, אַחוץ אַ פאַר קאַרי-
קאַטורעס, ווי, למשל, דער שאַפֿ-אַרבעטער מאַטקע באַס, וועלכע האָבן גע-
צויגן זייער יחוס פון איינער אַדער מער פון קאַבריןס דערציילונגען.
האָבן מיר אונזער מיינונג, גאַר ניט זייער קיין גינסטיקע, ניט באַהאַלטן.
אַבער זי האַט אַפנים קאַבריןען ניט זייער איבעראַשט. און מיר זיינען בריי-
דערלעך אַוועק זען די פּיעסע.

די זעניש פון דער פאַרשטעלונג האַט געמוזט, און האַט טאַקע אויך אויפֿ-
געהייבן די פּיעסע אין אונזערע אויגן. דוד קעסלער, וואָס פריער האַט ער ניט
אַפט (מסתמא אַדאַנק זיין הורוויץ-לעטיינערס רעפערטואַר) אַפּעלירט צו דער
אינטעליגענץ, איז אַבער איצט „אין דער איסט סייד גהעטאַ“, שפּילנדיק דעם
אומגליקלעכן פּאַטער אַלטמאַן, אין אַ סצענע אין געריכט, אין עטלעכע שיכרות-
סצענעס און בכלל, געווען אַזוי אמתדיק פּיין, אַז ער האַט זיך דערמיט געמוזט
אויך פּיין פאַרעקאַמענדין אין די אינטעליגענטע-קרייזן. זעליק מאַגולעסקאַ
האַט זיך, אין מאַטקע באַס, כאַטש די פּיגור איז אַ היפש ביסל פאַרקאַריקאַטור-
רירט און ער אַליין, מאַגולעסקאַ, האַט צו דער קאַריקאַטור עפּעס נאָך צוגע-
געבן זיך אַבער אין איר דערהייבן צו איינער פון זיינע העכסטע הייכן. גע-
דענקען זיך מיר ניט קיין פרטים פון בערטאַ קאַלישעס שפּילן, אַ חוץ איר
שטענדיקע שיינקייט און די קלינגעוודיקייט פון איר שטימע. איך געדענק
אַבער גאַנץ גוט, ווי אַזוי מאַריס מאַשקאַוויש האַט זיך גאַנץ ליב געמאַכט
אין דער ראַליע פון אַן „אויפגעקלערטן אַרבעטער“. נישט געקוקט וואָס אין
דעמדאָזיקן טעאַטער איז מען נאָך ניט אַזוי געוואוינט געווען צו זען סאַציאַ-
ליסטן אויף דער בינע.

און איצט, זייענדיק פאַרטיק מיט מיינ אומוועג, קער איך זיך אום צום
צוגעזאַגטן פּינאַל פון דער מעשה „מינאַ“.

פלוצים, אומגעפער אין אַנדערהאַלבן יאָר אַרום נאָך דער אויבן-באַשריי-
בענער קאַטאַסטראַפּע-נאַכט אין דער „פאַלקס-בינע“, קריגט קאַברין אַ בריוו
פון יעקב גאַרדינען, צו פאַרהאַנדלען מיט אים וועגן בשותפות באַאַרבעטן
„מינאַ“ פאַר אַדלער-טאַמאַשעווסקיס ווינדזאַר-טעאַטער, אויף דער בויערי.

די פרטים פון דער פאַרגעלייגטער באַאַרבעטונג זיינען געווען:

די פּיעסע אַ שותפותע, גאַרדינס און קאַבריןס. דער סוושעט פון „מינאַ“
אין אַלגעמיין גענומען דערזעלביקער. דאָס זעלביקע אויך בנוגע דעם פּערזאָנאַל.
קאַברין איז איינגעאַנגען און די אַרבעט איז אַוועק אויפן פּאַלגנ-
דיקן שטייגער. גאַרדין האַט פאַר יעטווידן אַקט, אין אַ העפט, אַנגע-
צייכנט זיין גאַנג אויף רוסיש, מיט די סאַמע קירצסטע, קירצער נאָך ווי טע-
לעגראַפּישע נאַטיצעלעך, אַרייננעמענדיק די סצענעס, די באַוועגונגען און, נאָ-
טירלעך, די דיאַלאָגן. און קאַברין האַט, ווי ווייט איך געדענק, די דאָזיקע נאָ-
טיצעלעך, ניט אָן אַ געוויסער פּרייקייט, לכל הפחות ברייטקייט, אויסגעפילט
אויף אידיש. קאַברין האַט געשמאַק זיך גענומען צו דער אַרבעט, אַבער עפּעס

האָט ער פאַרדעכטיקט, אַז גאַרדין וועט אים ניט וועלן געבן די פולע אַנער-קענונג ווי אַ פולן שותף (אפשר האָט פאַר זיין זיכרון, אָדער פאַרן דמיון פון מיר מיט קאַספּען, זיינע שטענדיקע חברים אין זיינע ליטעראַריש-דראַמא-טישע אונטערנעמונגען, פאַרגעשוועבט י. באַוושעווערס „איניציאַטיווע“ פון „זעליק איציק דער קלעזמער“) האָט ער אונז (אַ פאַר מאָל האָט ער אויך צו־געצויגן אַלכסנדר האַרקאָוויץ) אַוועקגעשטעלט אַלס היטער און עדות פון דער אַרבעט. האָט ער יעטווידן אַקט, סיי גאַרדינס רוסישע נאַטיצעלעך, סיי זיינע, קאַברינס, אידישע אויספילונגען, פאַרן אומקערן זיי גאַרדינען, זיי אונז גע־וויון. אַזוי איז עס צוגעגאַנגען מיט אַלע ערשטע דריי אַקטן, נאָר אַז עס איז געקומען צום פערטן אַקט, איז די פּראָצעדור קאַבריען נמאס געוואָרן און ער האָט די אַרבעט געוואָרפן. דער פערטער אַקט פון דער נייער פּיעסע „מינאַ אָדער נאַראַ פון איסט בראַדוווי“, איז אינגאַנצן אַרויסגעקומען פון גאַרדינס האַנט.

פון אויבן־אויף איז פונדעסטוועגן אַלץ צוגעגאַנגען שטיל און רואיק. נאָר אַט קומט דער נייער טעאַטער־סעזאָן, דאָס אַדלער־טאַמאַשעווסקי טעאַטער לאַזט אַרויס זיינע נייע אַפּישן — מיר גיבן אַ קוק, אַהאַ! ווי דאָס האַרץ האָט אונז געזאַגט! אויף די אַפּישן שטייט, אַז די פּיעסע איז יעקב גאַרדינס און לעאַן קאַבריען איז נאָר די „איניציאַטיווע“.

עס האָט אונז פאַרברענט. צום גליק האָט נאָך געלעבט דאָס „אַבענד בלאַט“ און פּיליפּ קראַנץ, קאַבריען אַלטער פּריינט, איז נאָך געווען דער רע־דאַקטאָר. איז דאָרטן דערשינען מיינער אַ לענגלעכער און בייזער בריוו, שטעלנ־דיק אַלס עדות דר. קאַספּען און האַרקאָוויץ. אַחוץ דעם האָט נאָך קאַברין גע־שריבן אַ בריוו צו גאַרדינען, אויף וואָס עס איז אַנגעקומען אַ תשובה, אַז ער, גאַרדין, איז וויליק איבערצוגעבן די אנגעלעגנהייט צו אַ געריכט־קאַמי־טעט, מיטן באַדינג אַז דערדאָזיקער קאַמיטעט זאָל ניט באַשטיין פון זיינע, קאַבריען, פּריינט, פאַרשטייענדיק גאַנץ גוט וועמען גאַרדין האָט געמיינט, האָט ער דעם פאַרשלאַג ניט אַנגענומען. און דאָס איז געווען דער לעצטער סוף פון דער געשיכטע.

וואָס איז שייך דער פּיעסע „מינאַ אָדער נאַראַ פון איסט בראַדוווי“, אויף דער סצענע, איז זי געווען אַ גאַנץ לעבעדיקע און אינטערעסאַנטע, מיט אַ גאַנץ אייראָפּיאיש־מאָדערנער מראת. אַבער דער פערטער אַקט, כאַטש אין אים קומט פאַר די קאַטאַסטראַפּע, מינאַס זעלבסטמאָרד, האָט געקלונגען ווי צעצויגן און אַפּגעלאָשן. און, אויב אין געדענק ריכטיק, האָב איך שוין דאָ־מאַלס, אַזוי ווי איך זענק איצט, געהאַט דעם איינדרוק, אַז אין דער נייער אויסגעברייטער „סצענע־ריי“ פון דער פּיעסע, אינם ניי־פּאַנאַנדערגעוואַקסענעם טומל איז דער עיקר טראַגעדיע — די טראַגעדיע פון דער ליבנדיקער מוטער, וואָס קאַנקורירט מיט דער טאַכטער און ליבע צו איר געליבטן — אַז די־דאָזיקע מוראדיקע טיף פּסיכאָלאָגישע טראַגעדיע (וואָס דערמיט האָט מיך די פּיעסע פון אַפּפּאַנג אָן אַזוי געהאַט געפּאַנגען) איז אין דער נייער פּאַרמע היפּשלעך פאַרטושט געוואָרן.

ווייטער, איז זיך דער פּאָטער (פריער איצע בערקאוויטש, איצט משה אַלטער) אין דער נייער פּיעסע צעוואַקסן אין אַ גאַנצן טיפּ פון אַ צעקראַכענעם, וואַרטשנדיקן, שליםמזלדיקן מענטשל מיט קליינלעכער אייפּערזיכטיקייט. די יונגע טאַכטער, אַנגאַ, איז פון גלאַט „אַן אינטעליגענטער אַרבעטערן“ דאָ געוואָרן אַ גאַנץ לעבעדיקע, שפּילעוודיקע מיידל, מיט אַ היפש ביסל אַפּלאַ-כנדיקן הומאָר. משה אַלטערן האָט געשפּילט יעקב אַדלער, אונטערשטרייכנדיק גאַנץ שטאַרק, ווי אין „אדעסער בעטלער“, „ווילדן מענטשן“, די הומאַריס-טישע זייט. מיטן רעזולטאַט, דאָס אויף אַ היפשער צייט איז דער נאַמען משה אַלטער געוואָרן נאָך אַ שם דבר אין דער קאַלעקציע קאַמישע נעמען פון אידישן טעאַטער. זייער לעבעדיק און איינדרוקספול-הומאַריסטיש איז אויך געווען בעסי טאַמאַשעווסקי אַלס אַנגאַ. די פּיעסע אַלס גאַנצע האָט גע-האַט אַ היפּשן דערפּאָלג.

אין יאָר 1900 האָט קאָברין זוכה געווען צו זען אויפגעפירט זיין דריטע פּיעסע „די צעריסענע קייטן“, אין דוד קעסלערס טעאַטער. געדענק איך פון איר נאָר, אַז איר האַנדלונג איז געווען „אין דער אַלטער היים“. ווייטער, אַ מאָן פון דער סוחרישער וועלט, גראַב, טעמפּ און דעספּאַטיש און שרייט אַלץ מכח דער אכילה. דער פּראָטאַטיפּ פון קאָבריןס אַן ענלעכן מאָן אַדער מאַנען, אין ווייטערדיקע ווערק, וואָס שרייען, אַז מען „קאַרמעט זיי מיט גראַז“. פּאַר-שטייט זיך, דעם מאָן האָט געשפּילט קעסלער. ס'איז אויך געווען אַ חזן אַ ווירטואַ (געשפּילט פון לעאַן בלאַנק) אין אַ געדענקלעכער סצענע, ווי אַזוי ער שטודירט אין מיט זיין כאָר (דער פּאַרשויזן איז געווען געבאַרגט פון קאָב-רינס אַ דערציילונג „מאַטקע פּייפל“ אין ווינטשעווסקיס „אמת“ פון 1895).

די פּיעסע איז גאָר שנעל אַראַפּגעכאַפט געוואָרן פון דער סצענע. קאָברין האָט דערציילט, אַז די אַראַפּכאַפּעניש איז געשען איבער הינטער-קוליסנדיקע רייסערייען צווישן קעסלערן מיט פּראָפּעסאָר הורוויץ (וואָס איז אויך געווען איינער פון די בעל-הבתים פון טעאַטער). רייסערייען צווישן קעסלערן מיט הורוויץ זיינען אין יענעם טעאַטער געווען ניט קיין זעלטנהייט.

אָוועק אַן אַנדערטהאַלבן יאָר. צווישן מיר און קאָבריןען איז אויסגעפּאַלן דער ערשטער ברוגז — איינער פון שיינע עטלעכע און פונקט אַזוי איבער גאַרנישט ווי די מייסטע פון זיי. פּלוצים, פּרילינג-צייט, דאַכט זיך, אַנגאַ-סירט מען פון אַדלער-טאַמאַשעווסקיס טעאַטער קאָבריןס אַ נייע פּיעסע „נאַטור, מענטש און חיה אַדער סאַניע פון איסט בראַדוויי“. אַזוי ווי דאָס איז געווען אין איין יאָר מיט דער אין ליפּצין-קאַליש טעאַטער געשפּילטער „גאַט, מענטש און טייוול“ איז גרינג געווען איינצווען, אַז דער יחוס פונם „אדר ראשון“ פון קאָבריןס פּיעסע, ציט זיך, דורך אַדלערן, פון גאַרדינס באַרימטער דראַמע. בין איך געגאַנגען זען די פּיעסע (וועלכע, דרך אגב, דר. קאַספּע האָט פּאַר מיר שטאַרק פּאַרלויבט) און איך בין פון איר, בדרך כלל, געווען אַזוי אַנטציקט, אַז איך האָב געגאַרט שרייבן וועגן איר. פּאַסירט אַ נס. איך קום אריין אין העריקס קאַפּע (דער פּאַרלויפער פון „שולעמס“) איז ווער, מיינט איר, לויפט מיר אַקעגן? מ. קאַטץ (ער איז דאַמאַלס געווען דער לי-

טעראַריש־דראַמאַטישער כּל־ולך פּון „פּאַרווערטס“, וואו לואיס מיללער איז געווען דער רעדאַקטאָר (כולל) און ער בעט מיך, איך זאַל אויף שנעל אַנשרייבן אַ רעצענזיע איבער קאַבריןס פּיעסע. אודאי האָב איך גערן אַנגענומען, אָבער קענענדיק מיללערן און וויסנדיק, אַחוץ, ווי אַזוי ער האָט זיך אין יענער צייט באַצויגן צו קאַבריןען, האָב איך געשטעלט אַ שאַרפּן באַ־דינג — מען זאַל מיך ניט רעדאַקטירן, טאַקע פּשוט ניט אַנרירן מיין שריפט. געווען איז עס פּרייטיק מיטיק־צייט, די קריטיק האָט געדאַרפט דערשיינען אויף מאַרגן, שבת אָדער זונטיק. בין איך אין עטלעכע שעה אַרום שוין גע־זעסן אין דער רעדאַקציע פּון „פּאַרווערטס“ און געלייענט די קאַרעקטור. און דאָ האָט זיך אָפּגעשפּילט אַ סצענע, וועלכע מענדעלי עליו השלום, מאַלנדיק זיינע מוכר ספּרימ־ניקעס, וי זיי דינגען זיך און אַמפּערן זיך, דער צורוקנדיק אַ פּעקל סחורה, יענער אָפּשטופּנדיק עס צוריק — וואָלט ניט פּאַרמיאוסט. מיללער איז געשטאַנען איבער מיר, מיט אַ צעלאַכטן פּנים, ווי זיין שטייגער איז געווען און האָט נאָר געוואָלט אַריינשפּריצן אין טעקסט פּון מיין רעצענזיע אַ לאַך, אַ וויץ, כאַטש אַ קיבעץ אויף קאַבריןס חשבון, בשעת איך, אַ שטייפ־לעך־אַנגעכמורעטער, אויף מיין שטייגער, האָב ניט געלאָזט. לטוף האָט ער זיך דאָך באַגליקט. איינע פּון די שוואַכקייטן, וואָס איך האָב געפּונען אין דער פּיעסע, איז געווען דאָס ווערטל סי, וואָס דער פּאַטער פּון שטיק זאָגט אַלע וויילע, אפילו וואו ער טאָר עס ניט זאָגן, אפילו ווען זיין טאַכטער שטאַרבט אַ פּאַרסמטע, האָב איך עס, נאַטירלעך, אויסגעווערט. איז אַז מיללער איז געקומען דערצו, האָט ער מיך שוין אפילו ניט געפרעגט, נאָר „אַריינגעהאַקט“ זיין אייגענעם אין קלאַמערן, אַזוי ווי איינער זאָגט: „אַהא, איך האָב דיך געפּאַקט!“ דאָס מאַל האָב איך, שטאַרק אויסגעמוטשעט פּון דער באַטאַליע און אויך, ווייל „אַמאָל דאַרף מען דאָך דעם טייוול אויך אַרויסשטעלן אַ קאָ־שערע“, אים ניט געשטערט. און מיט אַ פּנים, שטראַלנדיק מיט גליקלעכן טריי־אומף, איז מיללער דאָן פּון מיר אָפּגעטראָטן.

„נאַטור, מענטש און חיה“, אַחוץ מיט אַזעלכע קלייניקייטן ווי דאָס אויבנ־דערמאָנטע און אַ חוץ מיט אַ פּאַר ביליק־קאַמישע עפיזאָדן, וואָס קענטיק פּרעמדע הענט האָבן אַריינגעשלעפט און וואָס זיינען אויסגעפירט געוואָרן פּון בעסי טאַמאַשעווסקי, אין איינער פּון אירע גראַבע מאַמענטן, און פּון דעם אויך ניט־איידעלן ליבוש גאַלד — אַחוץ מיט די־אַזיקע „אַחוץ“, איז די פּיעסע, מיט איר אַלגעמיינער געזונטקייט, לעבעדיקייט און פּרישקייט און, מער נאָך, מיט דער שפּרודליקער לעבעדיקייט פּון די הויפט־פּאַרשוניען — דער פּאַטער, די טאַכטער, איר חתן — געווען אַ פּראַכטיקע דערפּרישונג. פּאַר־שטייט זיך, די שפּילער: אַדלער — דער פּאַטער, שרה אַדלער — די טאַכ־טער, דער חתן — באַריס טאַמאַשעווסקי און דער „רעווענד“ און שדכן, זעליק מאַגולעסקא, האָבן אין דער שפּע־דיקער לעבעדיקייט געהאַט גאָר אַ גרויסן חלק.

(די פּיעסע איז אָפּגעגאַנגען שיינע עטלעכע וואָכן).

צי האָב איך טאַקע דאַמאַלס אויך אַזוי געהאַלטן, אָדער דער געדאַנק איז ביי מיר ערשט העט שפּעטער צייטיק געוואָרן, אָבער אין „נאַטור, מענטש און חיה“ האָט קאָברין געהאַט דערגרייכט אַ הויכע הייך — די העכסטע פון אַלע זיינע פּריערדיקע פּיעסן — אַ ביסל אויך אין פּרט פון סצענישקייט, אָבער דער עיקר מיט דער קלאַרקייט, לעבעדיקייט און פּולבליטיקייט, לכל הפּחות, פון די וויכטיקסטע פּאַרשוינען, מיט דער רעאַליסטיש-נאַטירלעכער פּאַרקייט-לונג און אָפּקייטלונג פון די געשענישן, מיט דער פּרישער קוואַליקייט פּונם הומאַר, האָט מיר טאַקע ווי געטאַן דאָס אוממיטלבאַר ווייטערדיקע, אָדער אַ טייל דערפון אין קאָבריןס ווייטערדיקער דראַמאַטישער קאַריערע.

דאָס דאָזיקע ווייטערדיקע האָט זיך אָנגעהייבן אומגעפער אין אַ יאָר אַרום, אין דעם נעשאַנאַל טעאַטער, וואו באַריס טאַמאַשעווסקי אליין, שוין אָן אַדלערן, איז געווען דער אַרטיסטישער בעל-הבית. קאָברין האָט מיט טאַמאַשעווסקי געהאַט געשלאָסן אַן אָפּמאַך און דער ערשטלינג פון זיווג איז געווען דאָס לעבנסבילד „דער פּאַרלאָרענער גן-עדין“. דער גן-עדין איז געווען בעני ליידימאַנס, דעם ליטעראַט-„דראַמערס“ (קאַמי וואַיאַזשאַרס) פּאַמיליע-לעבן און דער שטן המשחית, וואָס, אַזוי ווי אין דזשאן מילטאַנס אומשטערב-לעכער העלדן-פּאַעמע, פּאַרטרייבט ער אדמ׳ען, אַזוי פּאַרטרייבט ער דאָ בע-נין — איז אַ „קאָדעט“ פון „עלן סטריט“. (אין יענער צייט האָט אין אידישן קוואַרטאַל געווילדעוועט — אָדער אפּשר האָבן עס נאָר די צייטונג-סענסאַ-ציעס די ווילדקייט אַזוי פּאַנאַדערגעהוידעט — די מגפה פון די „קאָדעטן“, ד. ה. יענע אונטערוועלט-חברה-לייט, וואָס גנבענען אַוועק די הערצער פון כשרע אידישע טעכטער און פּאַרשלעפּן זיי אין זינד און טומאה. קאָברין האָט יענער מגפה געווידמעט אַ צאָל פון זיינע דערציילונגען און אַ ריי פון זיינע דראַמען, מיט דעם „פּאַרלאָרענעם גן-עדין“ אַלס די ערשטע פון דער ריי).

קאָברין, ווערנדיק מיט מיר צוריק גוט-פּריינט, האָט מיר די פּיעסע פּיר-געלייענט. נאַטירלעך בין איך אויך זשעדנע געלאָפּן צו דער אויפפירונג. און אַט איז מיין סך-הכל פון די ביידע.

קודם כל האָט מיך, אַזוי ווי אַלע אונזערע, אַרומגעכאַפּט אַ גרויסע פּרייד פּונם פּאַקט, וואָס טאַמאַשעווסקי האָט זיך, ווי מיר האָבן געמיינט, איצט שוין אויף תּמיד פּאַר-קנס׳ט מיט דער ליטעראַרישער פּיעסע. איבערהויפּט, אַז ער האָט די ראַליע פון בעני ליידימאַן געשפּילט גאָר, גאָר ניט שלעכט, באַלד אַזוי ווי שמשון אייזנשטאַל אין גאַרדינס „דבורהלע די מיוחסת“ (1897). וויי-טער, האָט זיך אין דער פּיעסע, אין דאָס רייכסטע פון איר שטאַרקן אָבער מוטערלעך-געצאַמטן טעמפּעראַמענט, אפּשר צום ערשטן מאַל אַנטפּלעקט אונ-זער הערלעך-פּראַכטיקע מוטער-ראַליסטין דינאַ אַבראַמאָוויטש. אויך האָט אין דער פּיעסע גאַנץ חנעוודיק-סימפּאַטיש דעבוטירט די דאַמאַלס-ניי אַנגע-קומענע שפּילערין פּרוי מאַלווינאַ לאַבעל אין דער ראַליע פון דער העלדין פּעני. צולעצט האָט אין איר גאָר, גאָר וואויל געשפּילט פּאַרן פעדלער פעטער מאַדזשע דער זייער טאַלאַנטפולער שמואל טאַרנבערג.

אָבער — קאָברין האָט זיך דאָ אויך פאַרנומען מיט פאַרשוניצען און אַ וועלט, וואָס ער האָט, נאַטירלעך, ניט געקענט. איז אַפּטמאַל אַרויסגעקומען, אויב ניט אַ טויט, איז אַן אַנגעשמירט, אַן אַנגעגלאָזט לעבן. און עס האָט אויך ניט געפּעלט קיין מעלאַדראַמאַטישקייט און גאַנץ-אָדער האַלב-מעלאַ-דראַמאַטישע עפעקטן. (איינמאַל האַלבע נאַכט, אין סוף פון אַ מוראדיק גייס-טיק-פּיזישער ראַנגלעריי וועגן אַ יונגער מאַמעס יע-אָוועקגיין, ניט-אָוועקגיין פון יונגן טאַטנס הויז, ווערט דאָס קליינע טעכטערל אויפגעריסן פון איר שלאָף און, שרייענדיק מיט די מוראדיקסטע און פאַרצווייפּלסטע קולות צו דער מוטער, זי זאָל בלייבן, — ווערט זי אַרויפגעשלעפט אויף דער סצענע. צו פאַרפילן די אילוזיע ווערט נאָך דאָס מיידעלע אַרויפגעשלעפט אין אַ „גייט-גאַונדל“ לאַנג ווי דער גלות).

פּונקט צום יאָר נאָכן „פאַרלאָרענעם גן-עֶדֶן“, וואָס האָט געהאַט גאַר אַ גרויסן דערפאַלג, איז געקומען, ווידער ביי טאַמאַשוועוסקין, „דער בלינדער מוזיקאַנט אָדער דער אידישער אטעללאַ“. דער נאַמען מיטן צווייענדיקן זכות אבות, אי פון וולאַדימיר קאַראַלענקאַ, אי פון וויליאַם שעקספּיר, ווערט שטאַרק גערעכטפאַרטיקט. דער הויפּט-העלד, אַ מוזיקער, און, נאַטירלעך, אַ גרויסער, ווערט בלינד פאַרן „פאַרהאַנג“ פון ערשטן אַקט און פאַר די אויגן פון אַלע מחתנים אויף דעם העלדס חתונה. פירט שוין דעם מוזיקאַנטס בלינדקייט צו אטעללאַישער אייפערזיכטיקייט. וואָרים, דורך בלינדקייט, כידוע, ווערט דאָך משונה פאַרשאַרפט דער חוש השמיעה, איז פונם סאַמע מינדסטן שאַרף אין צימער, מיט זיין פרוי, ווערט אַ קוש און פון אַ קוש, וואָס דער אינטריגאַנט רייסט ביי איר איבערגוואַלד אַרויס, ווערט — גאַט ווייסט וואָס. אייפערזיכטיק טאַקע ווי אַטעללאַ, דערשטיקט לסוף דער בלינדער זיין אומשולדיק ריין וויי-בעלע אויף איר בעט, מיט אירער אַ קישן.

דעמאָזיקן האַרט-פּינצטערן סוזשעט האָט, נאַטירלעך, קאָברין געפרוּאווט ווייכער און ליכטיקער מאַכן מיט פּסיכאָלאָגיע, אומשטאַנדן און צופאַלן. אומ-שטאַנדן האָט ער צונויפגעבראַכט — פּסיכאָלאָגיע ווייניק.

מער געלונגען איז געווען דער הומאַריסטישער עלעמענט, אָבער ווען-ניט-ווען איז ער אויך אַריינגעפאַלן אין קאַריקאַטורע. דער קאַמישער פאַרשוין, למשל, וואָס איז אויך אַ גרויסער ליגנער, האַלט אין איין שווערן זיך: דער טאַטע זאָל מיר אַזוי לעבן! די מאַמע זאָל מיר אַזוי לעבן! און ווייטער אַזוי אויסרעכענענדיק, „ווער עס זאָל לעבן“, דערגייט ער, דאַכט זיך, אַזש ביז צום „הינטעלע“.

קיין שטורעמדיקן דערפאַלג האָט די פּיעסע ניט געהאַט, דערפאַר האָט דר. קאַספּע שטאַרק געשטורעמט, טעג נאַכאַנאַנד, אב. קאַהאַנס רעדאַקטאָרשן הינטער-חדר, ער זאָל נאָר אַפּדרוקן אַ קעגן-קריטיק קעגן מיין אומגינסטיקער רעצענזיע פון דער פּיעסע אין „פאַרווערטס“, לכל הפחות אַ „בריוו אין דער רעדאַקציע“. קאַהאַן האָט דאָס אָבער מיט גיבראַלטאַרישער פּעסטיקייט אַפּגע-זאַגט, מיט דער טענה, אַז ס'איז ביי אים (און גיט נאָר ביי אים) אַן אייזערנער כלל: קיין קעגן-שרייבן, קיין פאַלעמיקע וועגן טעאַטער-קריטיק.

אין אַ יאָר אַרום איז געקומען דאָס דריטע חשובע געבורט פון יענער קאַברין־טאַמאַשעווסקי פאַרייניקונג — „יעקב בלומבערג“. אַ סוחר אין מאָס־קווע, ווערט אָבער יעקב בלומבערג פון דער רוסישער הויפּט־שטאַט פאַר־טריבן, וואַנדערט ער איין קיין אַמעריקע, וואו ער פּלאַגט זיך, נאַטירלעך. דעם אָפּפאַר פון מאָסקווע האָט טאַמאַשעווסקי אַרומגעשטעלט מיט אַזאַ פּחד־מדי־קער פּאַמפּע אַז אפילו קלויסטער־גלאַקן צעקלינגען זיך. דערפאַר איינמאַל, צו־ליב טרייסט אין אַ שווערער מינוט, — שוין אין אַמעריקע, — כאַפּט דער אַמאַ־ליקער מאָסקווער סוחר פון קליידער־שאַפּע אַרויס זיין ווייבס, נאָך היימישע, סאַמעטענע רעטאַנדע און ער גלעט זי צאַרט און רחמנותדיק און אויך ניט אַן שלומערנדיקן שטאַלץ. נאָך צוגעבנדיק דערצו ווערטער פון האַפּענונג, טרייס־טנדיק אי זיך אַליין, אי די פּרוי (דאָס עפּיזאָדעלע איז פון קאַבריןס אַ פּריערי־קער דערציילונג).

ווייטער געדענק איך פון דער גאַנצער פּיעסע ניט מער ווי דאָס, אַז אַוועק פון טעאַטער בין איך מיט אַן אַלגעמיינ־שווערן איינדרוק.

די פּיעסע איז לאַנג ניט געגאַנגען.

אין אַ יאָר אַרום, ד. ה. אין 1906, טרעפן מיר שוין קאַבריןען ביי אַדלערן אין טעאַטער. דאָס יאָר פון דער דורכגעפאַלענער רוסישער רעוואָלוציע, פון פאַגראַמען־הריגות און אויפּגעשטייגטן אידישן נאַציאָנאַליזם. אַרום אידישן טע־אַטער האָט דאָס אַלץ זיך מאַדיש געכוואַליעט און מיטן שטראַם איז אויך קאַברין אַוועקגעשוואומען. זיין פּיעסע „דער גרויסער איד“ (אויגנשיינ־לעך אַדלערס אַ נאַמען) האָט צייט־און צייטונגס־מאַסיק געפּלאַמט מיט די נייסטע ידיעות פון רוסלאַנד. עס האָבן פיגורירט, מיט ברעקלעך פון דיסקו־סיעס, דער גרויסער בונד, „דער קליינער בונד“ און אויך אידיש־ציוניסטי־שע גרופּן. עס האָט אויך שפּאַזמירט אַ מאַנאַלאַג פון אַן אַקאַרשט משוגע גע־וואַרענעם, שילדערנדיק די רציחות אויף די אידן. צוליבן הומאָר און גלאַט היימישקייט גיט אַ אינגל פון „קליינעם בונד“ איבער די תקנות פון זיין אַר־גאַניזאַציע, ד. ה. פון זיין חדר, זיך קלייבנדיק אין סטרייק קעגן זייער רבין. עס וואַרפן זיך אָבער אויך דורך סצענקעס און געשפּרעכען, וואו מען דערקענט דעם קאַברין פון זיינע בעסערע ווערק.

שרייבנדיק וועגן דער פּיעסע אין „אידישן קעמפּער“, האָב איך זי טע־מאַטיש געשטעלט אין איין קאַטעגאָריע מיט שלום אַשס „משיחס צייטן“ און דוד פינסקיס „פאַמיליע צבי“, נישט ציענדיק אָבער קיין פאַראַלעלן מיט דער פּאַעטישקייט פון דער ערשטער און מיט דער געדאַנקלעכקייט פון דער צוויי־טער. אויב איך געדענק ריכטיק, איז אויך קאַברין אַליין (מיט וועמען איך בין דערוויילע צוריק גוט־פּריינט געוואָרן נאָכן באַנייטן ברוגז פון נאָכן „בלינדן מוזיקאַנט“) ניט שטאַרק גענאַרט געווען וועגן דעם ליטעראַרישן ווערט פון דער פּיעסע. אָבער מיטן כוח פון דאָס שטיל־ערלעכע אין איר (אויך נאַטירלעך מיטן כוח פון דאָס צייטונג־די־שרייעוודיקע) און, ניט דאָס קלענסטע, אין זכות פונם שפּילן (יעקב אַדלער, שרה אַדלער, פּראַנסעס אַד־לער, אַלס דער קליינער בונדיסט, בערל בערנשטיין, אַלס חזן און ה. מייזעל,

אלס דער משוגע געווארענער איד) איז די פיעסע אפגעגאנגען שיינע עטלעכע וואכן.

ג

דאס יאר 1907 צייכנט אן א נייעם עטאפ אין לעאן קאבריןס דראמאטישער קאריערע, א גרויסן אויפשטייג סיי ריין-ליטעראריש און סיי, מער נאך, ריין-דראמאטיש. די וואסערע צען פיעסן, וואס איך וועל דא אויס-רעכענען, וועלכע אויבערפאלעכער און וועלכע טיפער, זיינען, אויב ניט אינגאנצן, איז צום גרויסן טייל, ריין פון די פעלערן, וואס איך האב אָנגע-וויון אין די פיעסן פון נאך „נאטור, מענטש און חיה“. די פעלערן, אפילו אַז זיי זיינען פאַראַן, רייסן זיי אָבער ניט די אויגן מיט זייער אומגעלומפערט-קייט, ווי אין די פריערדיקע פיעסן. בלויז איין פיעסע איז דא אין דער פּעריאָדע — „טיר נומער דריי“ פון 1916 — וואס איז אַ נאָכשלעפעניש פון דער „קאַ-דעטן“ מאָדע פון „פאַרלאָרענעם גן-עדן“. (דידאָיקע פיעסע, וואו עס האָט זיך געפונען אַ „סופּערנאַטוראַליסטישע“ סצענע פון אַ פאַרגוואַלטיקונג אין אַ דערבייאַיקן צימער, האָט, איבעריקס, אויך געהאַט אַ פאַר גוט געצייכנטע, לעבע-דיקע פאַרשויען). צוויי פיעסן אין דער פּעריאָדע, זיינען געווידמעט דעם נאַציאָ-ליזם, „ישׂראל'ס האָפּענונג“ (1915) און „צוריק צו זיין פאַלק“ (1917). בשום אופן וועל איך זיי אָבער ניט רופן מאָדע-פיעסן. איז דאָך דער נאַציאָנאַליזם, וואָס האָט אין יענער צייט דערוואַכט אויף דער אידישער גאַס פון אַמעריקע, געווען אַזוי עכט און טיף און מאַכטיק ווי אַ נאַטור-עלעמענט. און ער אַטעמט אַרויס פון די צוויי פיעסן מיט גאַר פרישער אויפריכטיקייט. אַ ביסל אַנדערש איז עס מיט קאָבריןס שוואַכקייט (איך בין ניט זיכער, צי דאַרף איך עס אַנרופן פעלער) צו באַציען אין זיינע פיעסן עלעמענטן אָדער עפעקטן פון זיינע פריערדיקע דערציילונגען. אין דער איצטיקער פּעריאָדע האָבן מיר דריי אַזעלכע פיעסן.

אין „ישׂראל'ס האָפּענונג“ איז פאַראַן אַן אַלטינקע מוטער, וואָס איז בלויז אַ שוואַך-פאַרמאָסירטע באַבע באַשע, אַ קאַריקאַטור-פיגור פון צוויי-דריי פון קאָבריןס ערשטע דערציילונגען. און אין „די שונאים“ (1912), ווי אין „צוריק צו זיין פאַלק“, שפילן זיך אַפּ סצענעס צווישן צוויי ברידער, מענטשן פון צוויי ווייט-אַפּגערוקטע וועלטן, וועלכע זיינען דורכגעלעבטע דערמאַנונגען פון זייער גליקלעכער אחדותדיקער קינדהייט אין טאַטע-מאַמעס הויז — סצע-נעס וואָס געפינען זיך, אין אַ ברייטערער פאַרמע, אין קאָבריןס דערציילונגען, „קאַרל מאַרקס“ און אַנדערע. אָבער נישט נאָר איז אַ ספּק, צי דאַרף מען דאָס לעצטע אַנרופן פעלער, איך ווייס אפילו ניט, צי מעג מען אויף דעם אַנווענדן אַפּאָליטישענעס פּסוק וועגן שאַבלאַן (אין זיין „פּילאָזאָפּיע פון קונסט“). אין אַנהייב, זאָגט זיך דאַרט, מאַכט אַ יונגער קינסטלער נאָך אַנדערע, על-טערע קינסטלער, ד. ה. ער פאַלגט נאָך אַ פרעמדן שאַבלאַן; שפּעטער צו זוכט ער זיך אַפּ זיין אייגענעם וועג, ווערט זעלבסטשטענדיק; נאָך שפּעטער אָבער, אויפן אַראַפּבאַרג פון זיין קאריערע, מאַכט ער שוין נאָך זיך אליין, ד. ה. ער ווערט זיין אייגענער שאַבלאַן. צו דער צייט וועגן וועלכער ס'איז דאָ די רייד

איז קאַברין, זייענדיק דאַמאַלס אין זיין רעכטער בליאונג, גאַר ווייט געווען פון ווערן פאַרשאַבלאַנזירט. העכסטנס קען מען צו אים נאָר האָבן די טענה פון מאַמענטאַנער פּוילקייט: זיך פאַרפּוילנדיק צו שאַפן אַ נייע סצענע, האָט ער גענומען אַן אַלטע, פון גרייטן.

וואָס איז שייך דער פּיעסע „די שונאים“ איז די „געבאַרגטע“ סצענע כּשר לכל הדעות. האָט ער דאָך אירע בעסטע פיגורן, אַזעלכע ווי קאַרל מאַרקס און סיימאָנקע טראַסק גענומען פון דער דערציילונג מיט דעם נאַמען; האָט ער דאָך די גאַנצע פּיעסע, שיר ניט ביז צו די קלענסטע דעטאַלן, באַזירט און „געגרוּנטפּעסטיקט“ אויף דער דערציילונג (וועלכע, פאַרבייגייענדיק, איז אפשר קאַבריןס בעסטע) און די פיגורן פון דער דערציילונג ווערן אין דער פּיעסע פיל מער אויסגעפּילט, ווערן סקולפּטוריש בולטער און דער גאַנצער סוזשעט ווערט בדרך כלל פאַרטיפּט, מער באַלעבט.

דער אמת שיינט צו זיין, אַז אין די זיבן יאָר, פון 1901 ביז 1907, האָט קאַברין, אחוץ לעבן אין די פּיעסן וואָס ער האָט אין דער צייט געשאַפן, אחוץ דורכלעבן זיינע לייסטונגען אין דער צייט פאַר די צייטונגען און זשורנאַלן, נאָך דורכגעמאַכט אַן אינטענסיוו לעבן אינעווייניק, אַ לעבן פון צוהערן זיך צו די אייגענע שאַפּונגס־כּוחות און זיי בודק זיין, פון קלייבן און אַפּקלייבן, פון פאַרוואַרפּן און קאַנסערווירן, אַ לעבן פון זיך רייניקן, פאַרטיפּן זיך, פון פאַנגדערבליען זיך און צייטיק ווערן.

אין פּיעסע נאָך פּיעסע — וואַרים דראַמע איז איצט קאַבריןס הויפּט־געביט — זען מיר איצט דעם פּריידיקן אַבער באַוואוסטזיניקן קינסטלער. דעם גליקלעכן, פּול־בלוטיקן שאַפּער. מייסטנס ווערט ער פאַרכאַפט פון מענטשן; ער שטויסט זיך אָן, אין לעבן, אין געדאַנק, אין אַ דערניערונג פון אַמאָל, אויף אַ לעבעדיקן, געזונטן, פּולבלוטיקן, אינטערעסאַנטן מענטשן. צינדט ער זיך אָן מיטן באַגער, אים סקולפּטוריש אויסצומאַדעלירן, פאַרוועבט ער אים אין אַ סוזשעט, אין לעבנס־סיטואַציעס, רינגלט ער אים אַרום מיט אַנדערע פיגורן און ציט זיי מיט זיינע דראַמאַטישע דרעטלעך, אַזוי ווי מאַנע־קענס, אַריין אין שפּיל, אין קאַמף. אַפּטמאָל ווערט קאַברין, אַזוי ווי אין זיינע דערציילונגען, פאַרכאַפט, איבערגעוועלטיקט פּונם „נייעם לעבן“, ווי שלום אַש רופּט אַן די אַמעריקע, וואָס שלינגט איין און קאַכט איבער דעם אידישן אימיגראַנט — פון דער וועלט פון הפּקרדיק־צעפּנטן טענעמענט־הויז להיפּך צום צניעותדיקן, קליינשטעטלדיקן שטיבעלע, פון אייביקן טאַנץ און קעגן־טאַנץ, פון זכר און נקבה, אין שאַפּ און פאַבריק, אין גאַס און אפּילו אין דער אייגענער וואוינונג און אין דער שכנותדיקער וואוינונג, פון דער וועלט פון גענוס און נאַכגעבן זיך, להיפּך צו דער אַלט־היימישער געפּיל־אונטערדריקונג און איינגעפּענטעטיקייט.

אַלס ביסלעכווייזדיקע אַפּשאַלטונג פּונם „נייעם לעבן“ מיט זיין קליפּה־דיקער פאַרכאַפּונג, אנשטייט צייטנווייז ביי קאַבריןען — כּאָטש פון דער נאַטור ניט קיין טיפּער גריבלער — די פּראַגע פון אַסימילאַציע, פון אידישן רייבן זיך ביז צום צעריבן ווערן, פון מאַלן זיך ביז צום צעמאַלן ווערן — דורך

פרעמדע בליקן, פרעמדע תנועות און אוואַיעס, פרעמדע אַנשטעלן און מאַ-
ניערן, און אַלס קאָנטראַסט דערצו, און אפשר אויך אַלס אַ פאַרוואַלאַגערטע
און אַריבערגעוואַרפענע עכאַ פון דער אַלטער היים, אַנטשטייט אויך די פּראַגע
פון נאַציאָנאַליזם, און אַמאָל קען גאָר טרעפן ביים סקולפּטוריש-לעבעדיקן
קאַבריןען, אַז ער זאָל פאַרכאַפט ווערן בלויז פון אַ לעבעדיק-שיינער מעשה
און זאָל אין איר אַריינשפּרינגען, ווי אַ פּלינקער בעקער אין אַ דייזשע, און
אין איר קנעטן און קנעטן ביז ער קנעט פון איר אַרויס אַ גאַנצן מענטשלעכן
קאַראַהאַד, אַ שפּרינגענדיק-לויפנדיק-טאַנצנדיקן דראַמאַטישן געשלידער.

דאָס אַלץ איז די פּרוכט פון קאַבריןס פּאָנאָנדערבליאָונג און אויסצייטי-
קונג אין די דערמאָנטע יאָרן, רייך-ליטעראַריש, אָבער גרעסער נאָך, וואונ-
דערלעכער, איז דורך דידאַזיקע יאָרן געווען זיין רייפער ווערן רייך-דראַמאַטיש.

רייך דראַמאַטיש איז אַ קאָמפּלעקס באַגריפן, ידיעות און קונסט-מאַניפּוּ-
לאַציעס, וואָס אפילו אונזערע דראַמאַטישע שרייבער און שרייבער וועגן טע-
אַטער זיינען זיי אַנגעקומען אי מיט גרויסע שוועריקייטן, אי גאַנץ שפּעט.
רייך-דראַמאַטיש, ריינדדיק מיט דער שפּראַך פון קווינט-עסענץ, מיינט אַז
די בינע האָט איר אייגענע חכמת הרפואה און איר אייגענע צייט-רעכענונג.
אויף דער בינע איז אַ רגע לאַנגווייליקייט אַ טויטלעכע וואונד און דאָס וואָס
אויף דער גאַנצער וועלט איז אַ מאַמענט קען אין טעאַטער באַטרעפן אַ גאַנצע
שעה, ווייטער מיינט עס, אַז אַזוי ווי די נאַטור איז ניט סובל קיין וואַקואום,
אַזוי קען אויף דער בינע אויך ניט זיין קיין פּוסטער מאַמענט, וואו עס זאָל
גאָר ניט געשען — אין מעשים, אין געפיל, אין וועלכער ס'איז באַוועגונג —
אין האַנדלונג, האַנדלונג מיינט אויסטויש, צוזאַמענשטויס, קאַמף, האַנדלונג
מיינט קאַמף, אין זעלטענע פּאַלן קערפּערלעך, אין די מייסטע פּאַלן פּסיכאָ-
לאָגיש, געדאַנקלעך, אפילו פּאַליטיש, עס מיינט רייד און מעשים און תנועות
(זשעסטיקולאַציעס) און איבערלעבונג אויסגעגאַסן אין רייד, צונויפגעגלייט
אין סצענעס פון אַלערליי צוזאַמענשטויסן, צונויפגעשמאַלצן אין סיטואַציעס
מיט בלוטיקע באַציאָונגען און קאַמפּן, עס מיינט, שליסלעך, און מער קאַנ-
קרעט, אַז אַזוי ווי די מאַדערנע דראַמע האָט פיינט סתם פּויזן און זי האָט
אויך ניט ליב קיין מאַנאַלאָגן, אַזוי קען זי אויך ניט פאַרטראַגן קיין דיאַלאָגן
(אַחוץ באַלד נאָכן ערשטן אויפגאַנג פּונם פאַרהאַנג, צוליב אינפאַרמאַציע) —
סיידן זיי, די דיאַלאָגן, לעבן מיט באַוועגונג, פאַרשריט, צוזאַמענשטויס און
קאַמף — ווידערמאַל האַנדלונג.

און אַט דידאַזיקע קונסט האָט קאַברין, אַרום 1907, פּולשטענדיק באַ-
מייסטערט. ס'איז נאָר וואונדערלעך, וואו האָט ער זי אַזוי באַמייסטערט.
וואַרים, אויסלערנען די דראַמאַטישע קונסט קען מען נאָר פון טעאַטער גופא.
און טעאַטער גופא האָט קאַברין נאָר געקענט דאָס אידישע און דאָס דייטשע
(ווי עס האָט זיך אַנטפּלעקט אין אוירווינג פלייס טעאַטער, אין ניר-יאָרק, ביז
צו דער ערשטער וועלט-מלחמה), עס בלייבט נאָר צו זאָגן, אַז קאַבריןס נענט-
סטע פאַרטיפּונג אין דידאַזיקע צוויי בינעס, פּלויס זיין שוין פּריער דערמאָנטע
אינטואַיטיווע שטאַרק דראַמאַטישע נייגונג, צוזאַמען מיט אַ שפּעטערדיקער

גייסטיקער פארטיפונג און אריענטירונג אויפן דאזיקן געביט האבן קאבריןען ארויפגעפירט אויפן וועג פון דראמאטיש־טעכנישער פולקומענקייט.

די ערשטע דראמא, פון זיין צווייטער פעריאָדע, „יאַנקל בוילא“ (אין רוס־לאַנד באַקאנט געווען אונטערן נאָמען „דער דאַרפ־יונג“) האָט קאָברין גע־מוזט אָנשרייבן אין 1907, חדשים נאָך דעם „גרויסן איד“. יעדנפאַלס, שפּעט אין יענעם יאָר, האָט קאָברין „יאַנקל בוילא“ פאַרעפנטלעכט אין „אידישן קעמפּער“, און אַזוי ווי די דראַמע איז אינגאַנצן באַזירט אויף דער דערציִי־לונג מיט דעם נאָמען (אין סאַמע סוף פון די 90ער יאָרן) און ניט נאָר האָט זי מיר קאָברין דאַמאַלס פירגעלייענט, נאָר איך האָב אים דאָן וועגן איר אויך געמאַכט געוויסע סוגעסטייעס, האָב איך איצט די דראַמע גאָר גרינג דערקענט. „יאַנקל בוילא“ איז געשריבן מיט אַ סך קראַפט, סיי ליטעראַרישער און סיי דראַמאַטישער. פאַקטיש אַלע מענטשן פון דער פּיעסע לעבן קלאָר און העל און מען זעט זיי ממש פאַר די אויגן און מען הערט זיי מיט זייערע באַזונד־דערע קולות, אפילו אַז מען גייט ניט ווייטער פונם בוד. זיי לעבן אויך אַ זייער אינטענסיוו, דאָס הייסט, אַ דראַמאַטיש לעבן. אפילו אַזאַ פאַרשוין ווי חאַצע (דער „קעלעמער מגיד“) כאַטש ער איז אייגנטלעך ניט מער ווי אַ „רעזאָניער“, ד. ה. אַזאַ איינער, וואָס איז דער עיקר נאָר אַ ריידער, העלפט גאָר אַסך מיט אין דער האַנדלונג און טאַקע אין אירע לעצטע אַנטשיידנדיקסטע פונקטן. ריין דראַמאַטיש איז די פּיעסע ווי מיט גאַלדערנע האַמערס אויסגעלאַפּט. ניט נאָר באַוועגט זיך די האַנדלונג נאַטירלעך, פריש און פריי, נאָר עס איז אין דער פּיעסע קיין איין מאַמענט פון פוסטיקייט, פון שלעפעדיקייט, פון אומ־רירעוודיקייט, פון ניט פאַרויס־גיין ניטאַ. (העכסטנס קען מען נאָר זאָגן, אַז דער דראַמאַטורג איז אַזוי פאַרכאַפט געוואָרן פונם „קעלעמער מגידס“ דרשה וועגן גיהנום, אַז ער האָט זי געלאָזט זיך אויסציען אַ קליין ביסעלע מער ווי עס איז פאַר דער האַנדלונג נויטיק געווען). און די איינציקע סצענעס גיסן זיך נאַטירלעך און לייכט אַריבער איינע אין דער צווייטער.

ריין ליטעראַריש קען מען אַבער זאָגן, אַז די כאַראַקטערן פון דער פּיעסע, כאַטש זיי זיינען אַזוי בולט, פעלט זיי אַבער אַפּגערונדעוועטקייט און דורכ־זיכטיקייט, וואָס, דאָס לעצטע, לאָזט זיך אפּשר פאַרבינדן מיט דעם וואָס מען רופט אַטמאָספּערע, אַדער פּערספּעקטיווע און פּסיכאָלאָגישקייט. איך דערמאָן זיך אויף אַ שפּרוך פון איינעם פון די קלאַסישע קריטיקער, אויב טאַקע ניט אוי־גוסט ווילהעלם שלעגעל, זאָגנדיק אַז דער חילוק פון אַ בילד ביז אַ סטאַטוע איז, וואָס אין אַ בילד קען מען אריינלייענען טיפּער, אפילו ווייטער, כאַטש ס'איז דאָ אַ ראַם, איידער עס איז געמאַלן, בשעת ביי אַ סטאַטוע ענדיקט זיך דאָס אַריינלייענען און דאָס אַרויסלייענען תּיכּף ביי די קאַנטורן, נישט צו גיין אַ שפּאַן ווייטער. די כאַראַקטערן פון „יאַנקל בוילא“ זיינען אַ שפּיגל, וואָס שפּיגלט אַלץ ריכטיק אָפּ, אַבער הינטערן שפּיגל איז מער גאָר ניטאַ. אין דער פּיעסע נאָכמער ווי אין דער נאָוועלע, וואַרים דאָרטן זיינען דאָך גע־ווען באַשרייבונגען פון דער נאַטור און פון מענטשן און פון אַ יום־טובּ אין דאָרף, וואָס האָבן דאָך צוגעגעבן כאַטש דרויסנדיקע אַטמאָספּערע. אויך איז דאָ אין דער פּיעסע, ווי אין דער נאָוועלע, אַחוץ אין הירש בערן (כאַטש ער איז

אויך נאָר אַ מין „רעזאָניער“ — אַ מאַנגל אין פּסיכאָלאָגישקייט. יאַנקלס שרעק פאַר זיין טויטן טאַטן, פאַרן גיהנום, וועלכער טרייבט אים צום טויט, זען מיר ניט שאַרף גענוג און נאָך פּלאַטישקער זען מיר זיינע געוויסן-ליידן בנוגע נאַטשאַען, די דאַרף-שיקסע, וואָס ער האָט זי אָן ספּק ליב. וואָס שייך דעם פּרימיטיוו רעליגיעזן שרעק, זען מיר אים דאָ פּיל ווייניקער ווי אין הויפטמאַנס „פורמאַן הענשעל“ און אפילו אין גאַרדינס אויף איר געבויטער „די שבוּעה אָדער ראָניע די פּאַטשעריין“ (וואָס זיינען געקומען מיט אַ יאָר זעקס פּריער) און אין ביידע איז סיי די אַלגעמיין אינטעלעקטועלע, סיי די רעליגיעזע „ניוואָ“, קיים אַ האָר העכער ווי אין קאָבריןס ווערק.

געשפּילט געוואָרן איז „יאַנקל בוילאַ“ צום ערשטן מאַל אין יאָר 1909, אין אַ „מוזיק-האַל“ אויף קלינטאָן סטריט, פון אַקטיאָרן „פּיער מאַכער“, ד. ה. אַנגעהערקע צו אַ יוניאָן פון מייסטנס פּראָווינציעלע אַקטיאָרן, וואָס איר נאַמען איז געווען ווייט ניט קיין געהויבענער. די מוזיק-האַל שפּילער האָבן אָבער די פּיעסע גוט דורכגעפירט (איינע אָן איידאָ פּיין האָט אַזוי געלונגען לאַ-כעדיק געשפּילט יאַנקלס כּלה חייקע, אַז זי איז אויף אַ לאַנגער צייט פאַר-בליבן אַ שם דבר). דער דאָזיקער דערפאַלג האָט געפירט דערצו אַז דוד קעסלער, וועלכער האָט פון דער פּיעסע משמעות לכתחילה זיך געהאַט אָפּגע-זאָגט, האָט זי שפּעטער-צו גערן אויפגעפירט און, ווידער, מיט אַן אַנגעזעענעם דערפאַלג. בשעת דער ערשטער וועלט-מלחמה האָבן זי „די ווילנער“ געשפּילט מיט גרויסע יסורים אָבער אויך מיט גרויס הצלחה אין ליטוויש-ווייסרוסישע שטעט און שטעטלעך. (פון יענע אויפפירונגען שטאַמט עס נח נאַכבושעס מערקווירדיקער „פאַרטראַג פונם „קעלעמער“).

אין יאָר 1910 האָט קאָברין געלאָזט אויפפירן די פּיעסע דער „גאַלדענער שטראַם“, וואָס איז געווען געבויט אויף קאָבריןס ראַמאַן „אַרע די באַרד“, וועלכער איז, מיט עטלעכע יאָר פּריער, געווען געדרוקט אין אַ „פּאַרווערטס“-אויסגאַבע, דאָכט זיך אין „צייט-גייסט“. אין אַ סך יאָרן אַרום איז די פּיעסע ווידעראַמאַל אויפגעפירט געוואָרן דורך דער אַקטריסע דזשעני גאַלדשטיין. ביידע מאַל איז די פּיעסע קיין דערפאַלג ניט געווען און איז מחמת באַקאַנטע-אומבאַקאַנטע טעאַטער-סיבות שנעל אַראָפּ פון דער בינע. איך האָב די פאַר-שטעלונגען (וואַרשיינלעך בין איך דאַמאַלס געווען פאַרייט) ניט געזען. אָבער דעם ראַמאַן „אַרע די באַרד“ האָב איך, בשעת ער איז פאַרעפנטלעכט געוואָרן, מיט באַגייסטערונג געלויבט ערגעץ אין אַ רעצענזיע און איצט, העל-פּנדיק צוגרייטן צום דרוק דאָס איצטיקע בוך, האָב איך, מיט ניט ווייניק פּרייד געלייענט אויך די פּיעסע. ניט נאָר איז די דראַמע מאַלעריש אמת, ניט נאָר לעבן דאָ די מייסטע מענטשן אַ לעבעדיק לעבן, באַלויכטן מיט אַן אייגענער, פון זיך אַליין אַרויסשטראַמענדיקער שייך, נאָר עס פּלאַקערט דאָ אויך אַ העלע ליכט-שיין פון אידיש-אַמעריקאַנישן לעבן. ניט נאָר איז פאַראַן אין דער פּיעסע אַטמאָספּערע, נאָר עס איז אויך דאָ אַ סאַציאַלער שטראַם, וואָס באַהעלט און באַשפּיגלט דאָס גאַנצע. (איך צי דאָ די אויפמערקזאַמקייט פון לעזער, אַז כּמעט אויף דער אייגענער טעמע, אַ „ריעל עסטייט בום“ מיט

א קאטאסטראפע, איז געווען געבויט אויך יעקב גארדינס סאמע לעצטע דראמע „דעמענטיא אמעריקאנא“, וואס איז געווען אויפגעפירט פון באָריס טאָמאַ-שעווסקי, אַן ערך אַ האַלבן יאָר פאַר גאַרדינס טויט. גאַרדינס פיעסע איז געווען ברייטער פּאָנאָדערגעוואָרפן און זי האָט אויך געגלאַנצט מיט וויצן און מיט אַנדערע ליטעראַרישע פּליטערלעך, אָבער קאָברנס פיעסע איז גע-זינטער מיט דער פעסטקייט פון אַ פאַר פון אירע הויפט־פיגורן, איז היימי-שער מיט איר אידישעלעכקייט און איז גאָר אַ סך שטאַרקער מיט איר דראַ-מאַטישער באַוועגלעכקייט און געשפּאַנטקייט. און ס'איז פאַר מיר געווען אַן אמתע פרייד צו זען אַזעלכע גאַנצע, פרום־ערלעכע, „ניט־קיי־געטשע-פעטע“ אידן ווי אַרע די באָרד, זיין אַלטינקע מוטער און זיין בוכהאַלטער חיים אליע, ניט נאָר אין סאַמע האַרץ פון בראַנזוויל, נאָר אויך אין סאַמע רעכטן גיהנום־פּיבער פון אַ „ריעל עסטייט“ אויפברויז, פון האַלדזאָן־נאַקן ברעכנדי-קע שפּעקולאַציעס, אין סאַמע קעסל־גרוב פון צעלאַזטע, צעשמאַלצענע, צערו-נענע מענטשן און שיקזאַלן.

די פיעסע, מיט אירע פעלערן (צוויי מיטגלידער פון אַרעס פאַמיליע זיינען בלייכלעך געמאַלן, זיין איידעם פיניע זאָגט חכמות פון וועלכע עס לאַכט זיך ניט זייער גרינג, עמקע בלום, דער שאַרלאַטאַן־אינטריגאַנט פון דער פיעסע, מיט זיין האַלב־בלאַפּערישן ציטירן פון די רוסישע פּאַעטן, איז האַלב שאַרזש, האַלב שאַבלאַן) — אָבער ניט געקוקט אויף דעם אַלעמען דאַרף זי ניט נאָר געשפּילט און געשפּילט ווערן, נאָר זי פאַרדינט אויך אַ געדענקווער־טיקן אַרט אין די צוקונפטיקע כראַניקעס פון אונזער טעאַטער. זי פאַרדינט עס שוין צוליב דער שטאַרקער — ערלעכער, אָן פאַלשע עפעקטן — גע-שפּאַנטקייט פון אירע סצענעס.

זיין קלימאַקס אויפן פעלד פון ערנסטער דראַמע (אין קעגנזאַץ צו קאַ-מעדיע) האָט קאָברין דערגרייכט אין יאָר 1912, אין יעקב אַדלערס טעאַטער, אין דער דראַמע „די שונאים“.

אָבער איידער איך גיי ווייטער, לאַמיר זיך דאָ וואוילגיין מיט אַ שטיק אָפּהאַרציקייט, מיט וועלכער איך טראָג זיך אַרום פונם סאַמע אָנפאַנג פון דער איצטיקער אָפּהאַנדלונג. און דאָס איז, אַז פון אַלע טעאַטער־דירעקטאָרן מיט וועמען קאָברין האָט געהאַט צו טאָן, איז אים אַם גליקלעכסטן געגאַנגען מיט יעקב אַדלערן, איך בין איבערצייגט, אַז ניט נאָר שרייבנדיק פאַר אַד-לערן, נאָר אפילו ניט שרייבנדיק די פיעסע לכתחילה פאַר אים, נאָר זיך באַטייליקנדיק מיט אים אין די פירלייענונגען און אין די פּראַבעס פאַר דער אויפפירונג פון דער פיעסע, האָט קיין דראַמאַטורג זיך ניט געקענט באַפרייען פון דעם באַצויבערנדיקן און באַגייסטערנדיקן פאַרגעשמאַק, אַז אַדלער וועט די פיעסע שפּילן, אַז אין דער און דער סצענע וועט ער אָננעמען אַזאַ און אַזאַ האַלטונג און אין אַט דעם מאַמענט וועלן די ווערטער אַזוי אַ אַרויסקלינגען פון זיין וואונדערלעכער דיקציע, אַז אין אַט דעם און דעם קער און שטעל וועט אַדלערס בליק שיינען מיט אַזאַ און אַזאַ גלאַנץ, וועט זיין פנים אָפּשפיגלען אַזאַ און אַזאַ באַצווינגענדיקע מינע.

און ניט נאָר מיט זיין שפּילן, נאָר אפּילו מיט זיין רעזשיסירן — כאַטש אַדלער איז ניט געווען דער בעסטער אידישער רעזשיסער — דאָך האָט ער געמוזט אויסאיבן אַן אַנזענדיקע ווירקונג אויפן שרייבער. כאַטש איך בין ווייט ניט זיכער, אַז אַדלער איז געווען פּיל אינטעליגענטער פּון די אַנדערע אידישע רעזשיסערן, מיין איך אָבער אַז ער איז געווען אַ קליגערער מענטש פּון זיי, אויך אַז ער האָט אין זיינע אינגן פאַרמאָגט אַ ליכטיק־טיפּערן סצענע־חוש און אין זיין גאַנצן וועזן אַ מער דורכדרינגנדיקע בינע־קענטעניש. קאָבריןס דראַמאַטישער טאַלאַנט, געבענטשט מיט זיין פּולסטער אויס־געצייטיקטייט, באַרייכערט מיט אַדלערס (און זיין טרופּעס) שפּילן און מיט זיין רעזשיסירן, האָט, אין יאָר 1912, געגעבן דעם אידישן טעאַטער איינע פּון זיינע גאָר הערלעכע דערגרייכונגען.

געבויט אויף קאָבריןס אפּשר סאַמע בעסטער דערציילונג, „קאַרל מאַרקס“ (און עס מעג טאַקע גילטן אַלס כּלל, אַז פּון וואָס אַ בעסערער דערציילונג אַדער נאָוועלע קאָברין באַצייט זיין פּיעסע, אַלץ אַ בעסערע טעאַטער־שטיק וועט זי זיין) איז „די שונאים“ געווען אַ רוישיקער דערפאַלג סיי ליטעראַריש, סיי דראַמאַטיש, סיי טעאַטראַליש. מען האָט ביי דער פּיעסע אַי אידיש־מענטש־לעך, אַי אידיש־טעאַטערדיק געוויינט און געלאַכט. מען האָט געוואַלטיק מיט־געלעבט סיי אין די גרופּן־סצענעס, סיי אין די מאַסאָוע. פאַרדינט די פּיעסע אין פּולן זין פּון וואָרט באַצייכנט צו ווערן אַלס סאָציאַלע דראַמע. אַן שום ספק פאַרדינט זי אויך באַצייכנט צו ווערן אַלס היסטאָרישע דראַמע, שילדערנדיק, אויף אַ ברייטן פעלד און מיט די שאַרפּסטע, זיכערסטע שטריכן, די ערשטע גרויסע שפּריוון פּון אידיש־אַמעריקאַנישן קאַמף פּון אַרבעט און קאַפיטאַל.

מיט איר טעאַטערדיק־דורכגעגליטן אינהאַלט — שטרייט און קאַמף פּין קלאַס קעגן קלאַס, פּון אייגנליכע קעגן אידעאָליזם, פּון ברודער קעגן ברודער, פּון שטעטלשער אידליע קעגן גרויס־וועלטיקער האַרט־האַרציקייט, פאַר־דינט די פּיעסע אויך באַצייכנט צו ווערן אַלס אידעאַלע דראַמע, פאַר־מאַגנדיק אַזאַ שפע פּון סצענעס און סיטואַציעס, ווערנדיק אויפגעריסן און געטראָגן אין שטורעם פּון קאַמף און צוזאַמענשטויס. אַלץ איז דאָ אוממיטל־באַר, אַלץ איז קאָנקרעט. אַלע סטעזשקעס, ווי אַפּגעלעגן, פּירן דאָך צום שטורעם־צענטער אויפן שפּיץ־באַרג. אפּילו דאָס ברייטע געלעכטער, וואָס קנאַלט דאָ און דאָרט דורך די סצענעס, פאַרמאָגט אַ וואונק, א הויך פּון דער טראַגיק פּון לעבן.

„די שונאים“ האָט געאַטעמט מיט אמתער טראַגעדיע. די זייער פאַרביקע, פּולבליטיקע געשטאַלטן, די מיטרייסנדיקע פּאַטעטישע ווי שטורעמדיקע סצע־נעס און סיטואַציעס, צוזאַמען מיטן ברייטן, פּרייען, האַפּערדיקן שפּילן פּון אַדלערן, מאַשאַוויטשן און אַנדערע, האָבן אַוועקגעטראָגן און אויפגעהייבן די צוקוקער ביז צום העכסטן עקסטאַז פּון איבערלעבן, פּון מיטפּילן, מיט־ליידן און מיטקעמפּן.

(אויב מיר, ד. ה. איך און פרוי קאברין האָבן אויסגעלאָזט „די שונאים“ פון דער איצטיקער דראַמען־זאַמלונג, איז עס בלויז דערפאַר, ווייל מיר האָבן די פּיעסע ניט געקענט באַקומען אין קאָברנס אייגן־הענטיקן, אַריגינעלן, ניט־געענדערטן טעקסט. אָבער מיר האָפּן, אַז ביי אַ ווייטערדיקער אויסגאַבע פון קאָברנס ווערק, וועט דער עכטער טעקסט אָפּגעזוכט ווערן).

אין 1913 איז, ווידער ביי טאַמאַשעווסקין, געשפּילט געוואָרן קאָברנס קאַמעדיע „ברישט אָף פּראַמיס“ (אין רוסלאַנד „בערטשיק“) און אין 1916, נאַכאַמאָל ביי טאַמאַשעווסקין, די קאַמעדיע „די נעקסטאַריקע“ (געדרוקט פאַר עטלעכע יאָרן אין „איקוף־זשורנאַל, אונטערן נאַמען „איבער ימ'ען גרויסע“). דערמאָן איך די צוויי פּיעסן אין איין אַטעם, ווייל אייגנטלעך זיינען זיי אַ מין צווילינג. וואָרים ביידע באַהאַנדלען איין טעמע, וועלכע איך האָב שוין פּריער אונטערגעשטראַכן, אַנצייכענענדיק די עטאַפּן פון קאָברנס דראַמאַטישער קאַריערע, די טעמע „דאָס נייע לעבן“, די צייטנווייז הפּקרדיקע גענוס־און תּכלית־יאַגעניש פון אידישע אימיגראַנטן אין אַמעריקע. ביידע פּיעסן זיינען זייער היימיש מיט לעבעדיקע מענטשן, פון איינפאַכן, היימיש־קליינשטעטלדיקן פּאָלק, מיט זייער היימישער מאַראַל, וואָס ווערט דאָ טיילווייז פּאַרדאַרבן, מיט זייער היימישן וועלט־בליק, וואָס ווערט דאָ טיילווייז אויסגעברייטערט. אַלץ אינאיינעם זיינען די צוויי פּיעסן אַ פּריילעכער, צייטנווייז אויך אַ טרויעריקלע־כער וויר־וואָר פון טעותן, נאַרישקייטן און נאַרער און די לעצטע — אויף אַזוי־פיל טראַגט אונזער דראַמאַטורגס מאַראַל — ווערן אָפּטמאַל באַשטראַפט, אַליין אַריינפּאַלנדיק אין די נעצן, וואָס זיי האָבן אונטערגעשטעלט פאַר אַנדערע. אין לעבן איז קאָברין געווען שטאַל און איין פאַר דער קאַמעדיע, האַלטנדיק זי אויף אַ האַר ניט מינדער פון דער דראַמע. און איך מיינ, אַז וואָס איז שייך זיינע אייגענע קאַמעדיעס, לכל הפּחות, איז ער געווען גאָר ניט אומגערעכט. די כאַראַקטערן אין די צוויי קאַמעדיעס זיינען בשום אופן ניט ווייניקער גע־זונט־לעבעדיק איידער די כאַראַקטערן אַדער טיפּן אין די דראַמעס. דער הומאָר איז, אינם גרויסן בדרך כלל, אַ פּרישער, אַ קוואַליקער. די קעמפּנדיקע סצענעס זיינען לאַגיש געקייטלט פון ביידע זייטן פונם קלימאַקס.

פאַראַן עטלעכע קליינע אונטערשיידן, עטלעכע קליינע פעלערן. אין „ברישט אָף פּראַמיס“ איז פאַראַן אַן עלטערער איד, וואָס, אויף אַ רגע, ווייט ער אָן אַן ערנסטע שטימונג אויף דער בינע. זיינער אַ פּריינט, צעריינדדיק זיך מיט אים, פּרעגט:

פאַר וואָס דאָ אין אַמעריקע ווערט דאָ די מענטשלעכקייט אַזוי ווינציקער, אַזוי אַרימער?

און דער עלטערער איד ענטפּערט:

דו פּרעג בעסער: פאַר וואָס ווערט דאָ אידישקייט אַזוי גרעבער, אַזוי וואַכעדיקער?

דערפאַר, אַ רגע פאַרן לעצטן פּאַרהאַנג, אַז בערטשיקס, דעם שיר ניט „אַריינגעכאַפטן“ יונגענמאַנס ווייב אַדער כּלה, קומט אַראָפּ פון „יענער זייט“, איז זי אַ שטומע ליאַליע, אַן אַ וואָרט אויסצוריידן, ווי אַ לעבעדיקע טאַבליצע

אָדער שילד. אין דער „געקסדאַריקע“ איז די יונגע וויבעלע, הינדעלע, פון „דער אַלטער היים“, אַ גאַנץ טיפער, ערנסטער, בר־דעת/דיקער, מאַראַליש-באַשיידענער כאַראַקטער, וואָס איז נאָך דערצו דורכויס אויסגעהאַלטן, ווי פון איין שטיק, דערפאַר, פון דער אַנדער זייט, איז דאָ דער ערשטער אַקט אַ היפש ביסל צעצויגן; דערפאַר, טאַפּטשעט זיך קוליע דער שמיד, וועלוועלעס, דעם הויפּט-העלדס, טאַטע, צופיל אונטער די פיס, ריינדיק אביסעלע צופיל פון די וויבער און זייער „נישט-אַנגעטאַנקייט“, וואָס ער באַגעגענט אין אַמע-ריקע; און דערפאַר איז גימפל ריאַבטיק, דער ליטווישער מאַן פון דער רומע-נישער קאַקעטקע, אַ היפש ביסל פאַרקאַריקאַטורעוועט.

מיר האָבן נאָך אַ מין פּיעסן-צווילינג אין קאַבריןס צווייטער פּעריאָדע. וואָס ווערט איצט באַטראַכט, „ישראלס האַפענונג“ (1915) און „צוריק צו זיין פּאַלק“ (1917), אַ צווילינג פון נאַציאָנאַליזם. נישט געדענקענדיק איצט צו-פיל פון דער ערשטער, שטייט פאַר מיר אַבער גאַנץ קלאַר דער כאַראַקטער פון דער איידעלער, שיינער, אַבער נאָך דעם פּלאַמענדיקן אַפּעראַ-אַרעאַל-לעכצנדיקער הדסה, וואָס צוליב אים איז זי אפילו קאַפּאַבל איר ליבהאַ-בער-באַשיצער צו פאַרלייקענען, איר אידישן איך פון איר פנים אַראַפּצו-קראַצן, און די קוים טונקעלערע געשטאַלט פון דעם נאַציאָנאַליסטיש-ציוניס-טישן, אידישע קולטור ליבהאַבנדיקן, אַבער לוסף פון אַנטווישונגען אונטער-געבראַכענעם ישראל פּאַליאַקאָו. ווייניקער קלאַר איז דאָ, נאַטירלעך, די ניט-אידישע וועלט, די וועלט פון די אַמעריקאַנער קונסט-פּאַקטורירם. (די פּיעסע האָט אויך געהאַט דעם פאַרדינסט, וואָס זי האָט, צום ערשטן מאָל, אַרויסגעפירט בערטאָ גערסטין אין אַ שיינער, הויכער, ערנסטער אידישער ראַליע). דער צווייטער צווילינג „צוריק צו זיין פּאַלק“ איז ריין דראַמאַטיש אַן אויסערגע-וויינלעך שטאַרקע פּיעסע. „ניט קיין טעאַטער-שטיק, נאָר אַ שמידישער האַ-מער“ האָט אויף איר געזאָגט מאַריס מאַשקאַוויטש נאָכן אויסהערן זי, מיי-נענדיק, נאַטירלעך, איר זיכערע קראַפט. ריין ליטעראַריש האָבן איך גע-פונען דאַמאַלס און געפין אויך איצט, אַז די דראַמע איז געשריבן צו סכעמאַ-טיש, צופיל לויט אַ פּלאַן, אַזוי ווי אויף באַשטעל, וואָס דאָס מאַכט זי אַ ביסל שטיפלעך און דערלאָזט ניט קיין טיפערן אַריינבליק, ווייטער, דאַכט מיר, אַז דאָס תּשובּה טאָן פון דעם אַפּגעקערטן אידן שוואַרץ-בלעק ווערט ניט גענוג פּסיכאָלאָגיש אויפגעקלערט, דערשיינט ער פאַר אונז, ביי זיין גאַנצער סימפּאַטישקייט און וואויל-בראַווער האַלטונג — עפעס ווי אַ שטיק מיסטעריע. אויך, אַז זיין אַמעריקאַנער פרוי מערי ווערט געמאַלן אַ ביסעלע שוין צו האַרטלעך, דערפאַר, זיינען די צוויי יונגע ליבהאַבער פון דער דראַמע, די טאַכטער און איר אידישער געליבטער, דער יונגער מאלער, און זייער ליבע געמאַלן ליבלעך, שייך און אפילו ניט אַן הומאַר. דער יונגער זון, ווידער, איז בלויז אַ שאַרזש.

די קרוין פון דער איצטיקער פּעריאָדע, ווייניקער זיכער ריין ליטעראַ-ריש, אַבער אַן שום ספּק סצענאַיש, איז „דעם דאַקטאָרס וויבער“ (אָדער „מינקע די מויד“) פון 1917. עס איז אַ פּיעסע, וואו אַלע פאַרשוניגען, אַן דער קלענס-

טער אויסנאם, זיינען וואונדערלעך לעבעדיק, קוועקזילבערדיק באוועגעוודיק. און יעדער איינער איז, אין זיין פוסטקייט אדער פולקייט, אנגעגאסן מיט אינ' האלט. וואס איז שייך סצענעס, און אפילו סיטואציעס, איז מיט זיי די קאָ מעדיע אַזוי איבערפלייצנדיק רייך, אַז עס מיר שווער צו דערמאָנען זיך צו איר אַ גלייכן אין אַלץ וואָס איך האָב געזען, געלייענט. און ווייל די מענטשן זיינען אַזוי וואונדערלעך לעבעדיק (נאַטירלעך זיינען די פּאַלק־מענטשן לע־ בעדיקער איידער די אינטעליגענטן, לויט דעם אַלטן כלל אַז אַ אידן מיט אַ באַרד איז גרינגער אַנצוכאַפּן מיטן פינול אַדער פען איידער דעם אידן אַן אַ באַרד) און די סצענעס זיינען אַזוי טענצלדיק־שפּרינגעוודיק, פּלייצט די קאָמעדיע זיך אַליין אַריבער מיט איר שפּרודליקן הומאָר. אין דער גאַנצער פּיעסע געפּין איך נאָר איין קליינעם פעלער — קאָבריןס „פּאַרצייטיקער“ פעלער פון נאָכלויפּן נאָך דער מאַדע. דאָ לויפט ער אפשר ניט נאָך, אָבער ער הענגט זיך אַן אַן דער מאַדע פון יענעם יאָר (און אפשר אויך אַ פּאַר יאָר פּריער און שפּעטער) אין אונזערע ראַדיקאַלע קרייזן — דאָס איז די מאַדע פון „געבורט קאָנטראַל“. קאָברין הענגט זיך אַן דער מאַדע אַן אַלס אַ תּירוץ צו שרייבן די קאָמעדיע, אָבער אי דער תּירוץ איז אומנויטיק, אי, בלויז אַלס תּירוץ, ווערט ער צופיל אויסגעצויגן (וועלכע תּירוצים דאַרף מען דען, פּאַר־ צושטעלן די פּאַלשקייט און נאַרישקייט פון אַ ניט־גלייכער הייראַט?).

די לעצטע פּיעסע פון דער פעריאָדע, וואָס איז נאָך קיינמאַל ניט געשפּילט געוואָרן, אָבער עס וועט זיין אַ שרעקלעכע עוולה, אויב זי וועט אויך ווייטער ניט געשפּילט ווערן, איז „דאָס אייביקע פייער“. עס איז אַ היסטאָרישע דראַמע, באַאַרבעט, וועדליק — אויב איך געדענק ריכטיק — קאָברין האָט מיר אַמאַל געזאָגט, נאָך דעם אידיש־דייטשן שרייבער מאַקס רינגס, אַ טרילאָגיע־ראַמאַן „בית הלל“. (קאָברין האָט די טרילאָגיע, אַרום אָנהייב די צוואַנציקער יאָרן, פּריי איבערגעזעצט, אַלס ראַמאַן פּאַרן „טאַג“ און פון דאַמאַלס שטאַמט טאַקע די פּיעסע). „דאָס אייביקע פייער“ גלייט מיט דער ריינער פּלאַם פון אידישן נאַציאָנאַליזם. זייענדיק שייך און דורכזיכטיק געשריבן, אין שיינעם און לוי־ טערן קלאַסישן סטיל (די שרייב־מאַניער פּאַר דעם ראַמאַנטיזם און אַודאי פּאַר דעם רעאַליזם־נאַטוראַליזם פון 19טן יאָרהונדערט) גיט זי אויך אַ גאָר נשקשהדיקן בילד פון אידישן לעבן אין דער צייט פּאַרן חורבן בית שני. לסוף, איז „דאָס אייביקע פייער“ אויך וואונדערלעך שטאַרק מיט איר מאַכטיקן סצענישן אויסשטעל.

און איצט אַ שפּרונג פון וואָסערע אַכט יאָר — אַ שפּרונג אויף יענער זייט פון אונזער פעריאָדע — און מיר קומען צו דער דראַמע „ריווערסידי דרייוו“, געדרוקט אין דער „צוקונפט“, אין 1928, אויפגעפירט פון מאַריס שוואַרצן אין 1931 און אַרויסגעגעבן פון „איקוף“, משמעות, אין 1942. ווי־ דערמאַל אַ דראַמע פון דער אידישער אימיגראַציע, אָבער גאָר לויט אַ נייעם נוסח. שוין נישט קיין טראַגעדיע פון קערפּערלעכע ליידין, אויך ניט פון שווינדל, כאַפּעריי און פּאַרפּירונג, ווי למשל, אין גאַרדינס „דער רוסישער איד אין אַמעריקע“, נאָר פון דורותדיקער דערווייטערטקייט. די קרבנות,

אַן אַלטער טאַטע מיט אַן אַלטער מאַמען, קומען אַראָפּ צו אַן איידעלן זון מיט אַן אייגנטלעך נישט־אומאיידעלער שונר, אָבער ביידע פּאַרן זיינען אַזוי אָפּגעפרעמדט, ניט אַזוי אין יאָרן ווי אין זיטן און מאַניערן, אַז עס איז אומ־מעגלעך זיך צונויפצוקומען. היינט אַז די יונגע עלטערן זיינען אַזוי, טאָ וואָס קען מען שוין זאָגן וועגן זייערע גאָר יונגיטשקע קינדער? איז עס די טראַג־געדיע פון אַמעריקאַניזאַציע־אַסימילאַציע, נאָך מיט אַ צומיש פון איד און יהודי. און עס איז ניט קיין קליינע טראַגעדיע, כאַטש זי ווערט אַרויסגעבראַכט מיט זעלטענער איידלקייט, מיט שטילער, איינגעהאַלטענער קראַפט.

קיין צו שטאַרקן רושם אויף דער טעאַטער־וועלט האָט די פּיעסע, משמעות, ניט געמאַכט. דאָך שפּילט זי מאַריס שוואַרץ, און קענטיק מיט דערפּאָל, כּסדר אויף דער פּראָווינץ, ביז היינטיקן טאָג. אין אונזערע ליטעראַרישע קרייזן האָט די פּיעסע אַ גוטן נאָמען — דער עיקר אפּשר דערפּאַר, ווייל עס געפינט זיך אין איר אַ אידיש־אַמעריקאַנער יונגערמאַן, אַ דיכטער, וואָס קען אידיש, רעדט אידיש און רעדט באַגייסטערט פון אַ צוקונפּט פּאַר אידיש. קוק איך אויף אים, הער איך אים און אין האַרצן באַמבלט זיך מיר דאָס לידל:

„הלוואי, הלוואי, הלוואי“

הלוואי וואָלט דאָס אמת געווען“.

ד

פיל איך אַז עס וואָלט ניט רעכט געווען, ניט צו מאַכן צום סוף, כאַטש אַ גאַנץ קורצן פּאַרגלייך צווישן יעקב גאַרדינען און לעאָן קאַבריןען. (קיין גרינטלעכן פּאַרגלייך איז, נאַטירלעך, דאָ ניט מעגלעך צו מאַכן איבער אַסך טעמים, דער עיקר אָבער דערפּאַר, וואָס, בשעת קאַברין האָט אַרויסגעלאָזט פון זיינע הענט, שוין מיט עטלעכע איבערגעזעצטע און באַארבעטע, עטלעכע און צוואַנציק פּיעסן, האָט גאַרדין, מיט פיל איבערגעזעצטע און באַארבעטע, אַרויסגעגעבן איבער אַכציק פּיעסן, צווישן זיי, ביי קאַבריןען וואָסערע זעכצן וואָס מען קען אַנרופן גוטע, בשעת ביי גאַרדינען זיינען דאָ אַזעלכע וואָסערע פינף־זעקס און צוואַנציק).

אָבער אַ קורצן פּאַרגלייך לאַמיר דאָך פּרוּאוון דורכפירן.

האַבן מיר פּאַר זיך צוויי פּאַרשיידענע מענטשן, ביידע זייער טאַלאַנטפול, ביידע מאַלער, ביידע פּאַעטיש געזינט, ביידע הומאַריסטן. אָבער, לויטן רעכטן עיקר, איז איינער, קאַברין, געווען אַ סענסאַאַליסט, אַ מענטש פון פלייש און בלוט, מיט אַ זוכעניש נאָך מענטשן פון פלייש און בלוט און מיט אַ געוואַלטיקן באַגער נאָך אַזעלכע מענטשן און אַנטציקונג פון זיי, בשעת דער צווייטער, גאַרדין, איז, לויט זיין רעכטן עיקר, געווען אַ דענקער, אַ מאַראַליסט און אַ פּרעדיקער.

ביידע מאַלן — דער ערשטער מיט בלוט־רויטער פּאַרב; דער צווייטער מיט פּאַרב, וואָס ווערט ניט זעלטן דורכגעווייסט מיט געדאַנק, ביידע לאַכן, דער ערשטער, מייסטנס מיט פּריידיקן געלעכטער, מיט אַנקוועלן; דער צווייטער, אַמאָל אויך מיט שטעכיקער סאַטירע („איוואָן קאַליטשי“), דער

שטעכיקער איוואַן, דאָס איז געווען איינער פון גאַרדינס פסעוודאַנימען אין זיינע רוסישע צייטונגען) — גאַנץ אַפט אָבער מיט וויץ.

קאַברין איז פּאַעטיש־קינסטלערישער האַרץ־מענטש; גאַרדין איז אַר־טיסטישער קאַפּ־מענטש. פאַרנעמט זיך קאַברין מיט פּראַבלעמען גאַר זעלטן, בשעת גאַרדין איז אַ פּראַבלעמאַטיקער דורכויס. אויף „גאַט, מענטש און טייוול“, אויף „מירעלע אפרת“, אויפן „מטורף“, אויפן „אומבאַקאַנטן“ האָט גאַרדין, קענטיק, גע'מוח'ט; ביי קאַבריןען, אויב „די שונאים“ און „דער גאַלדענער שטראַם“ זיינען סאַציאַלע דראַמען, איז די סאַציאַלישקייט ביי אים אַרויסגעשפּרונגען — אַזוי ווי די געטין ווענוס, פונם שוים פון ים — פונם קאַראַהאַד פון מענטשן, פונם שפרודל פון בילדער.

אַ צאַל פון קאַבריןס פיעסן האָבן געהאַט אַ גרויסן דערפאַלג, באַלד אַזאַ דערפאַלג ווי אייניקע פון גאַרדינס פיעסן. אָבער פיל גאַרדינס פיעסן זיינען אַריבער, אַזוי צו זאַגן, אין דער אידיש־טעאַטערדיקער אייביקייט.

קאַבריןס דערפאַלג האָט זיך גענומען פון זיינע לעבעדיקע מענטשן, פון זיין פרישן הומאָר, פון זיין קראַפטיקער סצענישקייט. גאַרדינס ריזיקער דער־פאַלג האָט זיך, אַחוץ פון די ביי קאַבריןען אויסגעוועכנטע מעלות, נאָך אויך גענומען פון זיין וויץ (וואָס פאַרט זיך מער מיט געדאַנק און וואָס דער איד האָט זייער ליב), פון זיינע מאַראַליזאַציעס און פון זיין פּילאַזאַפּישקייט, וואָס ניט נאָר האָט זיי דער איד ליב, נאָר ער האָט פאַר זיי אויך גרויס דרך ארץ.

**

די צוקונפטיקע אידישע טעאַטער־היסטאָריע וועט אוודאי אויסבויען איר פאַנטעאַן פאַר אירע אויסדערוויילטע. וועט די הערלעכסטע גאַלעריע זיין פאַר יעקב גאַרדינען און די צווייטע לעבן איר, אויך אַ הערלעכע, וועט זיין פאַר לעצן קאַבריןען.

יאַנקל בױלע

(דער דאַרמפּייונג)

דראַמע אין 4 אַקטן

פערזאנען:

ישעיהו, א קרעטשמער

פרומע, זיין פרוי

יאנקל בוילע, זייער בן־יחיד

נחום נאָוועסעלסקער, א קרעטשמאַר, ישעיהו'ס ברודער

חייקע, זיין טאָכטער

הירש בער, א פישער

זלמן צירעלעם, א פישער

ר' חאצע מריינעם

פראַקאָפּ, א פויער

נאַטאַשא, זיין אייניקל

איצע פאסמערנאָק

ערישטער אַקט

פּויעריס, פּויערטעס, דאָרפֿישע כּל־זמר א. ז. וו. עס האַנדלט זיך אין אַ דאָרף נעבן אַ גרויסער אַזערע אין מאַהילעווער גובערניע, ביים דניעפּר. איידער דער פּאַרהאַנג הויבט זיך אויף, הערט מען אַ שטיל געזאַנג פון אַ רוסיש דאָרפֿיש לידל. ווען דער פּאַרהאַנג האָט זיך אויפֿגעהויבן, זעט מען דעם פּישערס שטיבל. אַ גרויסער, לאַנגער טיש, ביי דעם טיש אַן אויוון מיט אַ לעזשאַנקע. אין מיטן אַ גרויסער אַפענער פענסטער, וואָס קוקט אַרויס צו דער אַזערע. די זון פּאַלט אויפֿן פענסטער. **האַצע טריינעס**, אַ דאָר אידל 45 יאָר, מיט אַ פּאַרשלאָפֿן פּנים, אַ געל, קאַלטעוואָטן בערדל, אין אַ גראַבן לייזונטענעם העמד, מיט אַ לאַנגן, אַלטן, געלן ארבע כּנפות פון אונטער אַ זשילעט און זלמן **צירעלעס**, אַ געזונטער חברה־מאַן פון אַ יאָר 23, מיט אַ רויט פּאַרברענט פּנים, לעבעדיקע, קאַכעדיקע אויגן, אין אַ שוואַרצן זשילעט, ברייטע שטייול מיט לאַנגע כאַליוועס, און פּויעריס פיער זיצשן אויף דער ערד, וואו עס ליגט אויסגעשפּרייט אַ נעץ. זיי פּאַרריכטן אים מיט לאַנגע הילצערנע נאָדלען, דורך וועלכע עס איז דורכגעצויגן שפּאַגאַט. אַלע חוץ האַצען זינגען דאָס רוסישע דאָרפֿס־ליד.

זלמן: (אַז מען האָט אַפּגעזונגען) עך! ווען יענקעלע בויילע זינגט עס, איז טאַקע דאָ וואָס צו הערן. די שיקסעס קריגן פּאַר אים דעמאָלט די כּפּרה! אוי, ווי איך בין אים מקנא, ווי איך בין אַ איד!...

האַצע: ווי דו ביזט אַ איד? איך מיין עפעס!... דו ביזט אַ איד, יענקעלע בויילע איז אַ איד, דער אַלטער הירש בער איז אַ איד... איר זייט אַלע אידן, וויי איז מיר! און מעג מען אייך מצרף זיין צו אַ מנין, אַזעלכע אידן? אַט ווי איוראַנען, ווי פּראַקאַפּן, איך מיין עפעס!...

זלמן: ער האָט שוין גענומען טראַסקען מיט זיינע יוצרות, דער קעל־מער!... מאַראַטשעט מיר ניט דעם מוח. וואָס האָט איר זיך אין מיטשקע דערינען צעפּאַלאַשעט מיט אייערע יוצרות? פּאַרריכט בעסער דעם נעץ און האַקט מיר ניט קיין ספּאַדיק, קעלמער! הירש בער קומט באַלד אַריין, און דער נעוואָד איז נאָך ניט פּאַרריכט, די שיפּן זענען נאָך ניט אויסגעפעכט. ער וועט אויך פּאַרגעבן אַ כּוואַראַבע.

האַצע: מיר טוט וויי דאָס האַרץ פּאַר דיר, זלמן... איך האָב געקענט דיין טאַטן, ער איז געווען אַ פרומער איד, און דו ביזט אַ גוי... איך מיין עפעס!... זלמן: איך מיין אויך עפעס, ר' האַצע. אויב איך בין ניט פּרום, וועט מען דאָך מיד שמייסן, וואָס אַרט דאָס אייך?

האַצע: טו, טו צו להכּעיס, זלמן... אַבער ער דאָרט... ער זעט און הערט און פּאַרשרייבט! ווי פּלעגט זאָגן דער קעלמער, זכּר צדיק לברכה? — דער זינדיקער מענש לעבט ביז ער ציט אויס די פּיס, און דעמאָלט?.. אוי דעמאָלט...
9

איך מיין עפעס! ... (ברעכט זיך אונטער, לאַזט אַראָפּ דעם קאָפּ און זיפצט)
זלמן: שאַ, אַט גייט נחום נאָוואַסעלסקער. אַט ער וועט הערן אייערע
יוצרות!

נחום 45 יאָר אַלט, קורצזיכטיקע אויגן, שוואַרצע ברייטע באַרד, ווי אַ
בעזים, אין וואַטאווע היזן און קאַפּטן, מיט איין אַרבל אַ סאַרן און אַ צווייטן
אַ געלן. קאַפּטן צושפּילעט. די נאַקעטע ברוסט זעט זיך אַרויס. אויפן קאַפּ אַ
היטל מיט אַ האַלבן קאַזיראַק.

נחום: אַ גאַט העלף! אַרטיי, סאַראַ היץ, טאַטעלעך! (קראַצט זיך אונטער
דער פאַכווע) עס פאַרעט. אַ הייסער תּמוז, פּרימעריטשע, זאַלט איר מיר מוחל
זיין, און טענה ניט! ...

זלמן: איר שוויצט, ר נחום, האַ? ווי זאַגט אונזער קעלמער: „איך מיין
עפעס“... איר ווילט, אַז איר זאַלט ניט שוויצן? לייגט זיך אַוועק אין אייער
ווינטערדיקן קאַפּטן און פּלודערן ביי אונז אויפן לעדאָוויק, אויפן אייז צווישן
די פּיש, וועט איר ניט שוויצן. נשקשה, איר זענט אויך אַ היפשער העכט! ...
נחום: דו לאַכסט פון מיינע תּחתונים, האַ זלמן? וואָס דען זאַל איך אַנטאַן,
מיינע שבת'דיקע, וואָס? אַ ביטערע עבירה, נאַכדעם וועט ניט זיין אין וואָס
צו פאַרן אין שטאַט אַריין!

חאַצע: (אויפגעשטאַנען) שלום עליכם, ר' נחום...

נחום: (אָנגעקוקט מיט די קורצזיכטיקע אויגן) האַ, האַ, זאַלט איר מיר
מוחל זיין? איר זענט עס, ר' חאַצע? וואָס זאַגט איר? איך האָב אייך גאָר ניט
באַמערקט! על כל פנים, אַ קורצזיכטיקער פּערד איז אַ האַלבער בלינדער...
וואָס-זשע מאַכט איר, טאַטקעלע, האַ? ..

חאַצע: אַט, ר' נחום, מען מאַכט... עבירות, מאַכט מען, ברוך השם. היט
זיך היינט, היט זיך מאַרגן פון עבירות. ווען מען איז אַבער אַ פּישער אין אַ
דאַרף, ווייט פון אַ בית-מדרש, ווייט פון אידן, איז שווער זיך איינצוהיטן פון
עבירות... קיין מאָל דאַונט מען ניט בציבור, קיין קדושה הערט מען. קיין אָמן
זאַגט מען ניט. אוי, ר' נחום, די פּרנסה, איך מיין עפעס! פאַר די זעקס חדשים,
וואָס איך בין אַ פּישער, בין איך גאָר אין גאַנצן אויס איד געוואָרן! אַ קאַטאַ-
וועס, אַ מצוה צו כאַפּן איז נישטאַ וואו. און וואָס איז אַ איד, ברוך השם, אָן
מצות? אַט ווי אַ גוף אָן אַ נשמה, איך מיין עפעס! ...

נחום: (זיפצט) אמת, אמת, ר' חאַצע, טאַקע אַזוי, טאַקע! זאַלט איר מיר
מוחל זיין, אַ איד אָן מצוות איז, פּרימעריטשע, ווי אַ פּערדל אַן אַ כאַמוט. ווי
מיין קליאַטשע אָן אַ בייטש. אַט איר, ר' חאַצע, האַט כאַטש מצוות פון פּריער,
אַ שטאַטישער מענש, זאַלט איר מיר מוחל זיין, געגאַנגען אין בית מדרש.
געכאַפּט אַ מאָל אַ ברכו'לע צי עליה'לע. זיך טובל געווען אַ מאָל אין אַ נאַסטאַ-
יאַשטשער אידישער, כשר'ער מקוה'לע, צי מאַלע וואָס נאָך פאַר אַ מצוות...
אַבער אַזאַ ליידאַק, ווי איך בין, זאַלט איר מיר מוחל זיין. אַפּגעלעבט אַלע
מיינע יאָרן אויפן דאַרף פון קינדווייז אויף... עך, זאַלט איר מיר מוחל זיין,
פאַסקודנע! מען וועט רייסן דאָס פלייש אויף יענער וועלט, מען וועט האַקן,
און טענה ניט! ...

זלמן: ר' נחום, נעמט מיט זיך אויף יענער וועלט דעם וואַטאַוון קאַפּטן מיט די פּלודערן, דעמאַלט, אז מען וועט האַקן, וועט מען האַקן אין דער וואַטע אַריין...

נחום: נו, נו, זלמןקע, דער שלאַג זאַל דיך נעמען! לאַך ניט פון אי-דישקייט... דו ביזט ניט יענקעלע... דו ביסט אַ שטאַטישער בחור'ל, און דיין טאַטע האָט דיר אַודאי אויך ניט געזשאַלעוועט קיין קלעפּ, דו זאַלסט זיין אַ פרומער איד... יענקעלע, זעסטו, אַז ער האַלט ניט פון אידישקייט, איז עפעס אַנדערש, אַ בן יחיד ביי זיין טאַטן. געזשאַלעוועט אים צו שלאַגן. נו, איז ער אויסגעוואַקסן אַזאַ ווילדער... קיין שייטל עברי קען ער ניט, פרימעריטשע, זאַלסטו מיר מוחל זיין! אַהאַ, אויפהאַדעווען אידישע קינדער, זיי זאַלן זיין פרומע אידן, מוז מען שלאַגן, אויף וואָס דען, פרימעריטשע, זענען באַשאַפּן געוואָרן רימענע לאַקשן? אַ בייטש? ריטער? פאַרשטייסטו, זלמן'קע? כדי אידישע טאַטעס זאַלן האַבן מיט וואָס צו קאַטעווען אידישע קינדער!... אַז מען וויל, פרימעריטשע, אַז אַ פּערד זאַל זיין אַ לייט, מוז מען אים קאַטעווען, היינט אַ פּשיטא אידישע קינדער זאַלן זיין נאַסטאַיאַשטשע אידן, מוז מען זיי אַודאי קאַטעווען... אַהאַ, זאַלסטו מיר מוחל זיין, און טענה ניט!

זלמן: דאָ דאַרף מען קאַטעווען, אויף יענער וועלט וועט מען קאַטעווען... אוי, עס איז אַ מחיה צו זיין אַ איד! (זינגט) סאַשינקאַ, מאַשינקאַ, דושענקאַ פאַראַשינקאַ, אוי-ליו-לו, אוי ליו-לו...

חאַצע: איר הערט, ר נחום? «סאַשינקאַ און מאַשינקאַ», איך מיין עפעס!... וואָס'דען האָט ער זיך דאָ געקאַנט אויסלערנען, ביי די פּישער, צו זינגען אַ האַרציקן זכרונ'לע, וואָס? אוי, ר' נחום, די ביטערע חיונה! ווי-פיל אידן רייסט עס אַוועק פון אידישקייט, איך מיין עפעס!...

נחום: טאַקע אַזוי, ר' חאַצע, די חיונה, וואו האָט מען אַ מאָל געזען אַזוי פיל אידישע פּישער, וואָס זאַלן אַרבעטן ווי פּשוט'ע ערלים? אַ מאָל איז איין הירש בער געווען דער איינציקער אידישער פּישער אין דאַרף און אַצינדער...

פונם הויף הערט זיך הירש'בער'ס קול: חאַצע, זלמן, די וועלף זאַלן אייך פרעסן!

זלמן: הירש בער שרייט שוין! ער איז שוין אין כעס. (שרייט) ר' הירש בער, מיר זענען שוין באַלד פאַרטיק, ר' חאַצע, אַט אים וואַלט איר בעסער אויסגע'מוסר'ט, ער זאַל אויף אונז אַזוי נישט שרייען, דער אַלטער בעל עבירה'ניק...

חאַצע: (זעצט זיך צוריק אַרבעטן) ער מעג שרייען, ער איז דאָך דער גלאַוונער פּישער, ער איז מחויב אַפּצוגעבן דיין וחשבון דעם בעל הבית פאַר אונז...

הירש בער מיט אַ לאַנגער ווייטער באַרד, ווי ביי אַ פאַטריאַרד, אין אַ ברייטן פּלאַטשע, מיט אַ טאָואַרצן רימענעס פאַרטוך, גרויסע הענטשאַקעס, געלע ברייטע שטייבול, הינקט צו אויף אַ פּוס,

הירש בער: פארוואס האט איר נאך ניט אויסגעפעכט די שיפן? דער בעל הבית קומט באַלד פון שטאָט...

זלמן: אַט באַלד זענען מיר פאַרטיק מיטן נעוואָד, וועלן מיר אַרויס פעכן. ר הירש בער, אַט דאָ, אויפן רעכטן פליגל, האָבן מיר געפונען אַ גרויסע לאַך... הירש בער: ווי גרויס?

זלמן: אַט ווי האַצעס קאַפּ אוודאי. (לאַכט)

הירש בער: אויב ניט גרעסער ווי האַצעס קאַפּ, איז אַן סכנות. אַבי ניט די גרויס ווי דיין נאָר, מורילע דו, אַ טראַסצע דיר אין הערצעלע. (טוט אויס דעם פלאַשטע, און דאָן הויבט ער אַן פון זיך צו וואַרפן זעק, וואָס זענען אַרום אים אַרומגעבונדן, אַ גאַנצן באַרג).

זלמן: (פאַרוואונדערט) וואָס זענען דאָס פאַר אַ זעק, ר' הירש בער?

הירש בער: (שמייכלט) די זעק? אַ סימן, אַז גאָט פאַרלאָזט ניט אַזאַ צדיק ווי מיר... איך דאַרף זיי טאַקע נויטיק האָבן. (צעלאַכט זיך) אוי אַ פּויעריר־שער קאַפּ!... כאַ, כאַ, כאַ... הערט אַ מעשה!... איך פאַר פאַרביי איוואן דעם סטאַראַסטע מיט דער קאַרוינע דגים צום לעדאָוויק, שטעלט ער מיך אַפּ— זדראַווע, ריש בער. — זדראַווע. — פירסט פיש? — פיש, ר' איוואן, דער־מאַנט ער מיר, אַז איך האָב נעכטן ביי אים געבעטן אַן אַקס ליען, אויב איך וויל, זאָגט ער, קען איך אַצינד גיין אין קלייט צו אים און זיך אויסקלייבן אַן אַקס. מילא, פאַרשטייט דאָך מיינער, אַז ר' איוואן וויל אַליין בלייבן נעבן דער קאַרוינע דגים... אַבער איך טראַכט מיר: גוט, ר' איוואן, דו בלייב אַליין נעבן מיינע דגים און איך אַליין אין דיין קלייט, מיר וועלן זען, ווער עס וועט וועמען בעסער אַנפּייפן, טראַסצע טוואַיעי מאַטערי!... הקיצור, איך גיי אַריין אין קלייט און קוק זיך אַרום אויף ר' איוואַנען, און ער איז אַריינגעקראַכן אין קאַרוינע מיט אַלע פיר ווי אַ גוטער דבר אחר, מחילה, שלעפט די פיש פון קאַרוינע און שפאַרט זיך אונטערן בוים. מיינער דערזעט דערווייל אין קלייט אַן אוצר מיט זעק, כאַפט מיינער אַרונטער די דעליע פון זיך און נעמט וויקלען אַרום זיך אַ זאַק נאָך אַ זאַק: זה כפרתי, זה הזאק פאַר מיינע דגים וואָס ר' איוואן האָט געלאַטכענט, ונאמר אמן: אַנגעטאָן אויף זיך ווידער די דעליע, געטאָן אַ גוטן שמעק טאַבאק, גענומען אַן אַקס און האַידאָ, אַרויס צו ר' איוואַנען... און ער שטייט זיך ביי מיין וואַגן מיט ביידע הענט ביים בוים, פאַרדעקט הייסט עס, די פיש, איך זאָל זיי ניט זען. מיינער אַבער טוט אים אַ פאַרקע אונטערן לעפעלע: קיטץ־קיטץ!... ער טוט זיך אַ טרייסל און טרייסלט אַרויס די גאַנצע פיש פון אונטערן בוים. און ר' איוואן האָט מיר טאַקע אַנגעפּייפט. כאַ, כאַ, כאַ!... (אַלע לאַכן)

האַצע: און איך האָב געהערט, ווי דער קעלמער מגיד האָט געדרש'נט, אַז דער וואָס גנב'עט אַ פּערד צי אַ נאָדל, צי ביי אַ גוי צי ביי א אידן, להבדיל, איז אַלץ איינס אַ גנב. פּע, איך מיין עפעס!...

הירש בער: ברוכים הבאים, דער קעלמער רעדט שוין! ווילסט אַ שמעק טאַבּיק, האַצע? קעלמער מורילע דו, איך האָב ביי אים גע'גנב'עט? איך האָב דאָך נאָר מיט אים אַ בייט געמאַכט. ער האָט ביי מיר גענומען פיש

בלא רואה, און איך ביי אים זעק בלא רואה. (א קלינגען פון גלעקלעך דער-
הערט זיך) דער בעל הבית, פון שטאָט! נו קעלמער, זלמן, אַרכיפּ, סטעפּאַן,
אַרויס מיטן געוואָד און געפעכט די שיפּן (אַלע כאַפּן זיך צום נעוואָד, מען
לייגט אים צענויף און מען טראַגט אים).

זלמן: גיכער, ר' האַצע, קערט זיך! דער בעל הבית!
האַצע: (העלפּנדיק שלעפּן דעם נעוואָד) וואָלט איר אַזוי מורא געהאַט
פאַר גאַט, ווי איר האָט מורא פאַר דעם בעל הבית.
(אַלע, אויסער הירש בער און נחום, אַרויס מיט אַ שטייל געזאַנג)
נחום: (אַליין מיט הירש בער) ר' הירש בער, וועט איר ניט פאַרגעסן,
פרימעריטשע, וואָס איך האָב אייך פריער געבעטן וועגן צונעמען יענקלען
פאַר אַ פישער?...

הירש בער: אַז דו וועסט שטעלן אַ קווערטעלע י"ש, וועלן מיר אים
צונעמען. ביי אונזערע פישער פעלט טאַקע אַזאַ תלמיד חכם, ווי יענקעלע...
נחום: אַ קוואַרט נאָר? אַ טאַפּ וועל איך אייך געבן, פון דעם בעסטן
ספירט, אַבי מאַכט יענקלען פאַר אַ לייט... אַט איר פאַרשטייט דאָך, ר' הירש
בער, מיין פאַלאַזשעניע, פרימעריטשע. יענקעלע מוז דאָך זיין מיין חייקעלעס
חתן... אוי, פאַסקודנע, און טענה ניט!...

הירש בער: דער שידוך בלייבט טאַקע צווישן יענקלען און דיין חייקען?
נחום: (מיט אַ רחמנות פנים) ווי-זשע דען, ר' הירש בער? אַ תקיעת
כף, זאַלט איר מיר מוחל זיין! ווער האָט זיך געקאַנט ריכטן, אַז יענקעלע וועט
אויסוואַקסן אַזאַ דזשיקאַן, פרימעריטשע?... ביי מיין חייקעלען אויפן מזל טוב
איז דאָס געווען, זי איז דעמאַלט געווען אַ ציפּליאַניקל, איין וואָך אַלט און יענ-
קעלע אַ שטשענאַקל, צוויי יאָר אַלט, — מאַכט צו מיר מיין ברודער ישעיהו
דעמאַלט אויפן מזל טוב: „נחום סערדצע, דו האַסט, פרימעריטשע, אַ ציפּליאַ-
ניקל חייקעלע און איך האָב אַ שטשענאַקל יענקעלע, זאַלן זיי זיין חתן כלה...“
הירש בער: (ברעכט אים אונטער) איך ווייס, איך ווייס!... איר האָט
געגעבן אַ תקיעת כף, אַז דער שטשענאַקל זאַל נעמען דעם ציפּליאַניקל, איז
אַבער דער שטשענאַקל אויסגעוואַקסן אַ ווילדער בייקעלע, זאַגסטו, אַז ער טויג
ניט פאַר דיין חייקעלע. איך ווייס עס דאָך, וואָס מאַראַטשעסטו מיר מיט דעם
ווידער דעם קאַפּ?

נחום: עס טוט אַזוי וויי, ר' הירש בער, זאַלט איר מיר מוחל זיין! אַט
איך, פרימעריטשע, בין דאָך אויך ניט קיין גרויסער למדן, דאָך קאַן איך זאַגן
אַ קאַפיטל תהילים פונם גראַבן סידור, אַבער יענקעלע?...
הירש בער: וואָס מאַכט ישעיהו?

נחום: קוים וואָס ער לעבט... ער האָט היינט געשיקט נאָך מיר, ער
וויל, זאַגט ער, היינט זאַל זיין דער קנין מיט חייקעלען... עך, ווען מיין ברודער
ישעיהו וואָלט געזונט געווען, איך וואָלט שוין ביי אים דעם תקיעת כף אַרויס-
געריסן. מיט גוואַלד, מיט געשלעג, זאַלט איר מיר מוחל זיין. אַבער אַזוי? גיי
שלאַג זיך מיט אַ קראַנקען! ער קאַן נאָך שטאַרבן, פרימעריטשע, און דערנאָך
וועט קיין רו פון אים ניט זיין... עך, פאַסקודנע, און טענה ניט... .

(פונם פיר-הויז אַ געפילדער)

הירש בער: שאַ, דער בעל הבית גייט! און דו טענה אויך ניט אזוי פיל, מורילע, דו! גיי און שיק אַהער יענקעלען. זאָל ער אַליין בעטן דעם בעל הבית.

נחום: וועט איר אויך אַריינזאָרפן אַ גוט וואָרט?

הירש בער: יאָ, יאָ, אַבי טשעפע זיך אָפּ פון מיר.

נחום: איר וועט פון מיר קריגן אַ ריכטיקן טאַפּ, און טענה ניט (אַפּ) איצע פּאַסטערנאַק, 40 יאָר אַלט. אַ שיינער איד, מיט ברייטע פלייצעס, אַ שוואַרצע באַרד, אַנגעטאַן מעשה שטאַטישער בעל הבית. הינטער אים זלמן מיט אַ טשעמאַדאַן.

איצע: אַ גוטן, ר' הירש בער, אירואַ, הייס! ... (ווישט זיך דעם שטערן)

הירש בער: שלום עליכם. זלמן, זאָג נאַטאַשאַ'ן וועגן סאַמאַוואַר.

זלמן: (שרייט) נאַטאַשאַ! נאַטאַשאַ! ...!

נאַטאַשאַ: (פונם פיר-הויז) האָ'הו, האָ'הו...

זלמן: דערלאַנג דעם סאַמאַוואַר.

נאַטאַשאַ מיט אַ לאַנגן, בלאַנדן צאַפּ, פאַרפלאַכטן מיט אַ רויטער סטענגע, מיט קארעלן אויפן האַלדז, אַן אונטערגעקאַשערט קליידל אין קעסטעלעך, אין גרויסע שיך אַן שנירלעך, פון וועלכע עס קוקן אַרויס די נאַקעטע פיס, טראַגט אַריין אַ קאַכעדיקן סאַמאַוואַר און אין גאַנג סקראַבעט זי מיט די שיך.

נאַטאַשאַ: אַט דאָ איז דער סאַמאַוואַר. שריי ניט, זלמן, דו וועסט

נאָך אוספייען אַנצוושלאַקען זיך מיט דעם טיי. (שטעלט דעם סאַמאַוואַר אויפן טיש און רייבט די נאָז אַן אַרבל).

זלמן: און וואו זענען די גלעזער?

נאַטאַשאַ: איך ברענג, איך ברענג, זאָראַז, (אַפּ, סקראַבנדיק מיט די

שיך)

זלמן: צום בעל הבית מיט אַן אונטערטעניקער מינע) בעל הבית

הייס, האָ?

איצע: אירואַ, ס'ראַ היץ!

זלמן: טוט זיך פונאַנדער. טוט אויס דעם בגד. (שלעפט פון אים אַראַפּ

דעם בגד און לייגט אַן אַ זייט) אירואַ, ס'ראַ היץ, טאַטעלעך! גוט פאַרשוויצט,

בעל הבית, האָ? טוט אויס די שטיווול. גיט, איך וועל אַראַפּשלעפּן. (איצע

זעצט זיך. זלמן שלעפט פון אים די שטיווול, שטעקט אַהין אַריין די נאָז און

פאַרשאַקט). אוי, אוי, וואָס פאַר אַ שווייס! אירואַ, אַ מורא! (וואַרפט די שטיווול

אונטערן טיש. דערלאַנגט אים שטעק-שיך). אַנגיסן אייך טיי, בעל הבית?

נאַטאַשאַ אַריין מיט די גלעזער.

הירש בער: זע נאָר זע, ווי ער האָט זיך צעטאַראַטשעט, די קאלע-

קאַטקע! זלמן, איך האָב פיינט אַ מענשן מיט הינטישע תנועות! קריך ניט

אזוי צום בעל הבית אין די אויגן, פאַר אַן איידעם וועט ער דיך ניט נעמען,

מורילע דו! נאַטאַשאַ, גיס אַן די גלעזער...

נאטאשא : איך גיס, איך גיס, ריש בער. טשודנע מענשן, אזוי הייס, און זיי פארען זיך נאך מיטן קאכעדיקן טיי! (גיסט אן) נאט, פארעט זיך, נאט... (רייבט זיך דעם פארשוויצטן שטערן אן אַרבל. אַלע חוץ איר זעצן זיך צום טיש)

איצע : נאטאשא, רוף אריין האצען, טרינקען טיי.

נאטאשא : האָ? האַצען? דאַבזשע! (קוקט אויף איצען און קראַצט זיך אין רוקן) כאַזאַאין, האַ כאַזאַאין, געבראַכט, האַ?...?

איצע : וואָס געבראַכט?

נאטאשא : אַט די מתנה...

איצע : אוי, אוי, ווידער פאַרגעסן... נו, נאטאשא, אויף נאמנות, דעם צווייטן מאָל וועל איך שוין ניט פאַרגעסן... וועל דיר ברענגען אַ גאַלדענעם פינגערל, אויף בלא, אם ירצה השם...

נאטאשא : הע, הע, כאַזאַאין, הע, הע, (שאַקלט מיטן קאַפּ) ניט גוט צו אַבמאַנעווען, ניט גוט!...

איצע : די ערל'טע איז מבין אַן אינטערעס...

הירש בער : (שטייט אויף פונם טיש און הינקט צו צו איר מיט דער פושקע טאַבאַק אין דער האַנט) אַט איך האָב פאַר דיר אַ מתנה, אַ גוטן שמעק טאַבאָק. ווילסט? (רוקט איר די פושקע אונטער דער נאָז).

נאטאשא : (שפרינגט אָפּ און ניסט) ביזטו משוגע? וואָס פּראַקליאַטי! די הענט זאָלן דיר אַפּדאַרן, ריש בער. (ניסט און לאַכט. אַלע לאַכן מיט איר) **האַצע** קומט אַריין, ווישט זיך די הענט אַן אַרבל פון זיין העמד. זעצט זיך צום טיש.

האַצע : נאטאשא, שייל אַן אַביסל קאַרטאַפּל. (זי וויל גיין)

איצע : שטיי, נאטאשא, נאָ דיר צו נאַשן. (גיט איר עטלעכע שטיקלעך צוקער)

נאטאשא : ספּאַסיבאַ! (נעמט איין שטיקל אין מויל אַריין, די איבעריקע באַהאַלט זי אונטערן בוזיס. פּלוצים דערהערט זיך פון דרויסן אַ קנאַקן פון אַ נאַכטיגאַל. ביי נאטאשא'ן הייבט אַן דאָס פּנים צו שטראַלן און די אויגן לייכטן) איר הערט? יענקעלע מאַכט עס, אַלע פייגעלעך מאַכט ער נאָך, דער שעלמאַ!... (לויפט אַרויס פון שטוב, סקראַבנדיק מיט די שיד)

יענקעלע באַווייזט זיך פאַרביי פענסטער אויפן הויף, אַנקומענדיק פון דער זייט, וואו עס געפינט זיך די אַזערא. ער קומט אַריין אין דאָס פישער־שטיבל. טראַגט אַ שוואַרצן פידזשאַק מיט אַ רויט, געבלומט טיכל אַרום האַלדז און לאַנגע שטייזל, אויסגעשמירטע מיט דיעגאַכץ.

יענקעל : (מיט אַ באַסאָווער שטימע) גוט מאַרגן.

הירש בער : האַ, אַן אורח, בוילע! וואָס מאַכסטו עפעס, תלמיד חכם? וואָס האַסטו זיך עפעס אזוי אויסגעפּוצט, ווי אַ גראַף, יענקעלע? זע נאָך, זע, אַ פאַטשיילקע אויפן האַלדז, די שטייזל מיט דיעגאַכץ אויסגעשמירט. וואָס איז דאָס היינט פאַר אַ יום טוב אויף דיין קאַפּ, יענקעלע?

זלמן: ער גייט זען אַ כלה, איוואַן דעם סטאַראַסטעס הינקעדיקע קליאַטשע.

יענקעל: דו, זלמן, בישט מיר אַ גרוישער כיטרעץ. דו בעשער שווייג... (זעצט זיך רייטנדיק אויף אַ בענקל. נאַטאַשאַ קומט אַריין מיט קאַרטאַפּל אינס קלייד. דערזען אים, טוט זי צו אים פריילעך אַ מאַך מיטן קאַפּ, ווישט מיטן פויסט די נאָז. ער ווינקט צו איר מיט אַן אייגל. זי צעלאַכט זיך אין זיך. קערט אַפּ דעם קאַפּ, שטעלט זיך אין אַ ווינקעלע און שילט קאַרטאַפּל. ער ווענדעט זיך דאָן צום בעל הבית): בעל האַבוש, איך האָב געהערט, אַז איר זשייט דאָ, בין איך געקומען...

הירש בער: אַ דאַנק דיר טאַקע, יענקעלע פאַר דער טרחה. יענקעל: לאַזשט מיר, ר' הירש בער, לאַזשט מיר. איך האָב אַ טובה צום בעל האבוש... (קראַצט זיך דעם קאַפּ) בעל האַבוש, איך האָב בעקלערט אַזש אַזשיי איזש קיין טאַלק ניט אַרומצוגיין ליידיק און איך האָב געזשאַגט מיין טאַטן, אַזש איך גיי צום בעל האַבוש און אים זשאַגן, אַז איך אַ פישער וויל ווערן און באַסטאַ.

הירש בער: אַך, אַ כוואַראַבע אויף דעם בוילע. האַסטו געהערט, ס'ראַ טובה ער וויל טאָן דעם בעל הבית!...

איצע: (מיט אַ שמייכל) ער מיינט אַ בקשה. ער וויל זאָגן, אַז ער האַט אַ בקשה צו מיר, ניט קיין טובה.

יענקעל: (טוט זיך אַ הויב מיט התפעלות פונם בענקל)... טאַקע, בעל האבוש, טאַקע, אַ בקשה... יעי באַהו, אַ בקשה! טוט מיר בעל האבוש די בקשה, טוט די אַדאַלזשעניע. (אַלע חוץ חאַצען לאַכן. נאַטאַשאַ קוקט זיך אום און לאַכט אויך, פאַרשטעלנדיק דאָס מויל מיט דער האַנט, אין וועלכער זי האַלט אַ קאַרטאַפּל)

האצע: (מיט ווייטאַק) אויך אַ איד, וויי איז מיר, איך מיין עפעס!... הירש בער: (מיט אַ גמראַ ניגון) אוי איז עס אַ גאון! אוי איז עס אַ תלמיד חכם! נו ר' יענקעלע הגאון, מיר וועלן דיך נעמען פאַר אַ פישער, ווען דו וועסט פאַר אויזו מאַכן קידוש...

האצע: איר זייט אַלע גאונים, איך מיין עפעס...

זלמן: ר' הירש בער, זאָל יענקעלע זאָגן איזוהו מקומן!

יענקעל: (ווערט ביזן) דו זלמן, שווייג בעשער, מאַראַטשע ניט, איך קען זשאַגן ווי דו אייזשעגו מאַקא... מאַקא... (קען ניט אויסריידן, ווערט ער נאָך שטאַרקער אין כעס און טוט אַ שפּייַ טפוי... די וועלף זשאַלן דיך פרעשן, זלמן! (קוקט אויף אים ביזן און זעצט זיך ווידער אויפן בענקל. אַלע לאַכן נאָך העכער, אין דער צייט דעהערט זיך אַ שניידנדיק געשריי פון אַ קראַך. יענקעלע שפּרינגט ווידער אויף צעשראַקן) אַ וואַראַנע! די וועלף זשאַלן זשי לופען!...

הירש בער: זעסט ווי ער האַט זיך דערשראַקן פאַר דער וואַראַנע. דאַכט זיך אַזאָ געזונטער חברה־מאַן און שרעקט זיך רק, אַז אימיצער זאָל אים ניט צוכאַפּן... פאַר צוויי יאָרן, אַז ביי אים איז געשטאַרבן זיין דריי יעריקע שוועסטערל, האַט ער אַ גאַנץ יאָר דעמאַלט מורא געהאַט אַרויסצוגיין אַליין

ביינאכט, טאָמער וועט זי אים צוכאַפן... נישקשה, פאַר לעבעדיקע מיידלעך, ווען זיי זענען אפילו עלטער פון דריי יאָר, האָט ער ניט מורא, אַ כוואַראַבע אים אין הערצעלע. (יענקעלע לאַכט) נו, לאַכט ער, עס איז אים געפעלן, דעם תנא ברא !

יענקעלע: איך האָב ניט מורא... פאַר קיינעם האָב איך ניט מורא... אָבער אַ וואַראַנע איזש אַ פּאָגאַנער פּויגל, אַזש זשי קראַקעט, וועט זשיין אַ ביעדאָ... טפּווי...

איצע: ווילסטו, הייסט עס, יענקעלע, ווערן אַ פישער? וועסטו זיך ניט פּוילן?

יענקעלע: איכ'ל זשיך פּוילן? (טוט זיך אַ קלאַפּ אין דער ברוסט) בעל האַבש! פּגרי, קראַפּירן זשאַל איך, אויב איכ'ל זשיך פּוילן. אַט, בעל האַבש!! (מאַכט אַ באַוועגונג, ווי צו צלס'ען זיך)

חאצע: (מיט שרעק): אוי, ער וויל זיך צלס'ן!...

יענקעלע: (צעמישט, לאַזט אַראַפּ די האַנט) טפּווי, איך האָב זשיך אָבער ניט געטשיילעמט... איך בין אַ איד ווי חאצע, ווי הירש בער, ווי דער בעל האַבש... איך האָב זשיך ניט געטשיילעמט... עס איזש נאָר אַ פּריוויטשקע אַזשאַ פּאַסקודנע! (קלאַפּט זיך איבער דער האַנט) וואָט זאַראַזאָ!

איצע: זלמן, גיב יענקעלען אַ פאַר פישערשע שטייוול. גוט, יענקעלע, פון מאַרגן אָן איז דיין חודש...

זלמן: (שטייט אויף, שלעפט אַרויס פון אַ ווינקל אַ פאַר פישערשע שטייוול) נאָ, יענקעלע, זאַלסט אָבער שלעפּן דעם נעוואָד. אַניט וועט הירש בער די קישקעס פון דיר אַרויסנעמען...

יענקלע: איך האָב ניט מורא (באַטראַכט די שטייוול מיט התפעלות. טאַנצט אונטער) אַהא, איך בין אַ פישער! איך בין אַ פישער!...

הירש בער: צופרידן, יענקעלע, האָ? נו, טאַנץ טאַקע, יענקעלע. וויין דעם בעל הבית וואָס פאַר אַ גאון דו ביזט...

יענקעלע: ניין, ניין, אָן אַנדערשמאַל... (גיט צו צו איצע'ן) ספּאַסיבאַ, בעל האַבש!! (דריקט אים די האַנט און ניגט זיך)

הירש בער: נו, זאַל זיין אָן אַנדערשמאַל, תלמיד חכם מיינער... חאצע, זלמן, אַרויס צו די שיפּן!... בעל הבית, איר גייט אויך מיט אונז?...

איצע: יאָ, יאָ... (אַלע הויבן זיך אויף פונם טיש און גייען צו דער טיר, ווען זלמן גייט פאַרביי נאַטאַשאַ'ן, טוט ער זי פאַרגאַנבעט אַ קיצל. יענקעלע באַמערקט עס, טוט ער זיך אַ צאַפל און קוקט אָן מיט אויפגערגעטע אויגן נאָ טאַשאַ'ן. ווען אַלע זיינען אַרויס, גייט ער צו צו נאַטאַשאַ'ן, טראַגנדיק די שטייוול איבערן אַקסל, און טוט זי אויפגערגעט אַ שלעפּ צו זיך).

יענקעלע: העי, דו!...

נאַטאַשאַ: וואָס? (לאַכט)

יענקעלע: נאַטאַשאַ, איך האָב געהערט, אַזש זלמןקע איזש מיט דיר... נאַטאַשאַ, אויב דאָש איזש עמעש... זשע, נאַטאַשאַ, היט דייןע ביינער!...

נאטאשא: וואס מיר זלמנקע? ... וואס רעדסטו, יענקעל! ...! איך האב דיך ליב, יענקעל, און באסטא! ... זלמנקע איז א שעלמא, פון מיינטוועגן מאג ער פארברענט ווערן!...

יענקעל: (דריקט זי ליידנשאפטלעך צו זיך) איזש דאש עמעש, נאטאשא? זשאג, דעם גאנצן עמעש זשאג! איך בין אשאלעיעט, נאטאשא, אשאלעיעט... איך האב דיך ליב, נאטאשא, אט ווי איך האב דיך ליב, שעלמא! ... (דריקט זי ווילד)

נאטאשא: (שרייט פאר ווייטיק) יענקעל, קוועטש ניט אזוי, דו וועסט מיר די דושא ארויסקוועטשן!...

יענקעל: (לאזט זי אפ) האשט מיך ליב שטארק? נאטאשא, שטארק, הא? **נאטאשא:** איך האב דיך זייער גיב, יענקעל, דוזשע, סאקאל טי מאי!... זאל איך לאפען אויפן ארט, אויב איך האב דיך ניט ליב! ... (נעמט אים ארום) יענקל, סאקאל טי מאי ניענאגליאדני!...

יענקעל: (לאכט אויפן באס) הוי-הוי! (גלעט איר צערטלעך דעם קאפ) דו, קראסאויצא מיינע, עך, ווי שיין דו ביזט, שעלמא, די וועלף זשאגן דיך פרעששן!...

נאטאשא: דו לייגסט, יענקעל, דו האסט מיך ניט ליב... דו האסט שוין א כלה, דיין פעטער נחום'ס חייקען...

יענקעל: חייקען? טפוי! ... זשי איזש מיין כלה? הוי-הוי! ... נאטאשא, קראפירן זשאל איך ווי א הונט, אויב זשי איזש מיין כלה! ... איך האב זשי פיינט, נאטאשא, א פאגאנע מיידל איזש חייקע, א צוואנציק יארקע כאלעריע אויף איר!...

נאטאשא: (דריקט זיך צו אים) דיין כלה, יענקעל, מוז זיין א קראסאויי-צא, די שענסטע אינם דארף... פאגמייעש, א מיידל אט אזא, אז ביי די כלאפעס זאלן די אויגן ארויס, אט ווי! ... דו ביזט דער בעסטער טענצער אינם דארף, דער בעסטער זינגער אינם דארף... און געזונט און שטארק ביזטו, סאקאל דו מיין שיינער, אט ווי א יונגער דעמב! ... און חייקע איז דיך ניט ווערט. יעי באהו, זי איז דיך ניט ווערט... וואס פאר א מיידל איז זי, אז טאנצן קען זי ניט, זינגען קען זי ניט, און אויף איגרישטשעס גייט זי ניט. (טוט זיך א קאפ) אט איז זי!...

חייקע אין איר טאטנס שטיוול, אין א קורצן קליידל מיט א סיטצענער קאפ-טע, א דארע, מיט אן אויסגעמוטשעט פנים א פולן קאפ מיט פעדערן קומט מיט אן אימפעט אריין. דערזען יענקלען מיט נאטאשא'ן, בלייבט זי שטיין, ציט אפ דעם אטעם און פארברעכט די הענט.

חייקע: (מיט שרעק) יענקעלע! איך זוך דיך... דיין טאטע... ער שטארבט דארטן... און דו שטייסט דא מיט דער שיקסע... אוי, בוילע!...

יענקעל: וואס דו מאראטשעסט, ער שטארבט! דו שטארב, פאגאנ-נאיא דו!...

חייקע: אוי, יענקעל, זאל איך ניט דערלעבן ביז מארגן. איך זאג דיר,

ער שטאַרבט ! לויף גיך אַהיים... דו וואָלסט בעסער אַ קאַפּיטל תהילים גע-
זאַגט, ווען דיין טאַטע שטאַרבט, און ניט זיך געהאַלבעט מיט אַ שיקסע!...
יענקעל: איז דאָש עמעש, הייקע? ער שטאַרבט? ... (שטרענג) זשע,
הייקע, אויב דער טאַטע ניט שטאַרבט, ווען דו מיך אַבמאַנעוועסט, די ביינער
וועל איך דיר צעברעכן, געדענק! ... (ווייזט איר דעם פויסט)

הייקע: ער שטאַרבט, ער שטאַרבט... מיר האָבן געוואוסט, אַז ער וועט
שטאַרבן: אייער הונט באַרבאָס האָט אַ גאַנצע נאַכט געוואָיעט... לויף אַהיים.
איך גיי רופן די פישער, זיי זאָלן זיין ביי זיין מיתה... (אַפּ רעכטס)

יענקעל: נאַטאַשאַ, דער טאַטע שטאַרבט, דאָס איזש עמעש! באַרבאָס
האַט טאַקע געוואָיעט... איך האָב אַליין געהערט... איך וועל גיין אַהיים...
(מיט פאַרדרוס און צערטלעך) און איך האָב מיט דיר אין וואָלד געוואָלט גיין,
האלבושקאַ נאַטאַשאַ... פּראַשצאַי!

נאַטאַשאַ: פּראַשצאַי, יענקעל. (קושט אים) איך וועל שפּעטער קומען
צו דיין טאַטן אין שענק...

ישעיהו'ס שענק: אַ קרעטשמע, שוואַרצע, פאַררויכערטע ווענט, אין
פאַדערגרונט אַ בעטל, דער קראַנקער ישעיהו אויף אים, פרומע, זיין פרוי, מיט
אַ ווייס הייבל אויפן קאַפּ, שטייט ביי זיין צוקאַפּנס און וויינט. נחום אין אַ
ווינקלעלע מיט אַ תהילים אין דער האַנט זאָגט אין דער שטייל תהילים. פון אַ
הינטערשטן חדר אַ שטיילער געזאַנג פון פויערים, וואָס טרינקען דאָרט...

ישעיהו: (קרעכצט) אוי, אוי, די ערלים!... פרומע, בעט זיי זיי זאָלן
אַזוי ניט געוואָלדעווען... אוי, פרומע, איך שטאַרב... וואו זענען די אידן? ...
וואו איז יענקעלע? כאַטש ווידוי זאָגן ווי אַ איד! (קלאַפּט זיך אין האַרצן)
חטאתי, עוונתי, פשעתי לפניך... אוי, גאַטוניו־פאַטערל, מיין גאַנץ לעבן האָב
איך אַפּגעוואוינט צווישן גוים, אַ בלינדער מענש בין איך, אַן עם האַרץ,
די אידישקייט דיינע האָב איך ניט אַפּגעהיט... שטראַף מיך ניט צו שווער,
גאַטעניו!... געוואָלד, וואו זענען די אידן? נחום־סערדצע, וואו ביזטו? ...
פרומע: (צו נחום) נחום, ישעיהו רופט דיך...

נחום: (צוגעגאַנגען מיט רחמנות אינס קול) דו רופסט מיך, ישעיהו־
סערדצע?

ישעיהו: איך וויל ווידוי זאָגן, איך קען ניט אויסווייניק... אפּשר קאַנסטו,
נחום־סערדצע? ...

נחום: איך? (קראַצט זיך אונטער דער פאַכווע) פון וואָנען זאָל איך
קאַנען, פרימערטשע? קוים וואָס איך קאַראַבקע זיך אַרויס פון דעם תהילים,
זאָלסטו מיר מחל זיין!... אוי, ברודער סערדצע, מיר זענען גלייכע למדנים!
ביידע וועלן מיר דאָרטן קריגן גלייך געהאַקט מיט די אייזערנע ריטער, ביידע.
און טענה ניט! ...

ישעיהו: (כאַפּט אים אַן פאַר אַ האַנט מיט שרעק אין קול) אוי וועט
מען דאָרטן שטראַפּן... מען וועט באַראַטן, ברענען... זשאַרען אויף הייסע
סקאַוואַדעס... קאַכן אין פעסער פעך. איך האָב אַזוי מורא... איך בין אַזוי
ווייניק איד. (קלאַמערט זיך אַן נחום'ס הענט) אוי ראַטעווע, לאַז מיך ניט

פרומע: נחום, ער איז דיינער אַ ברודער... ער שטאַרבט, צאַפּ אים ניט דאָס לעצטע ביסל בלוט, וויי איז מיר!...

נחום: נו, נו, וואָס קען מען זיך העלפן? זאָל זיין דער קנין. מסתמא אַזוי באַשערט, פרימעריטשע, און טענה ניט...

יענקעל: (אויפגעטרעט) טאַטוניו, וואָש זשאַגסטו? חייקע מיין כלה? וואָש מיר חייקע? וואָש וועל איך טאָן מיט חייקען? איך האָב זשי ניט ליב (קראַצט זיך דעם קאַפּ און לאַכט) הויז-הויז, חייקע מיין כלה — טפוי!...

פרומע: יענקעלע, זון מיינער, וואָס פעלט חייקעלען? דו וועסט מיט איר חתונה האָבן, ווי אַלע אידן טוען...

יענקעל: איך וועל האַשענע האָבן מיט חייקען? אַהאַ! מאַמע, זשאָל זשי פגריץ, איך וועל ניט האַשענע האָבן מיט חייקען, און באַסטאַ!...

נחום: יענקעלע, דיר שטייט נאָך ניט אָן דער שידוך מיט חייקעלען? אוי, אַ היפשער גלות, פרימעריטשע, און טענה ניט...

ישעיהו: ווען דו טוסט ניט דעם שידוך מיט חייקעלען, דער קבר וועט מיך אויסשפּיען... קיין רו וועל איך ניט האָבן...

פרומע: יענקעלע, דער טאַטע שטאַרבט... ער וועט דיר ניט מוחל זיין... נחום: יענקעלע, דער טאַטע וועט דיך דערשטיקן... דאָס איז ניט קיין שוטקע, פרימעריטשע!...

יענקעל: (קוקט אים אָן פאַרוואַנדערט מיט אויסגעגלאַצטע אויגן) דער טאַטע וועט מיך דערשטיקן? מיך? ער? (ווייזט מיט דער האַנט אויפן קראַנקען און לאַכט) הויז-הויז! ער וועט מיך דערשטיקן!...

ישעיהו: (הויבט זיך אויף איבערן קישן פיבערהאַפט) יאַ, יאַ, פונם קבר וועל איך דיך קומען דערשטיקען, פונם קבר... גוי! גוי! גוי!... (פאַלט מיט אַ קרעכץ צוריק אויפן קישן)

יענקעל: (קאַרטשעט זיך צוזאַמען מיט שרעק) טאַטוניו!... ישעיהו: יענקעלע, זיי א איד, אַ איד... אַניט וועל איך ניט קאַנען רוען אין קבר... (יענקעלע קוקט אויף אים מיט שרעק)

נחום: (יענקעלען אויפן אויער) דו הערסט? ... עס איז נישט קיין שוטקע, פרימעריטשע... ער וועט דערשטיקן, און טענה ניט!... (יענקעלע קוקט אַרום זיך אַלץ מער און מער צעמישט, צעטומלט, מיט אויסגעגלאַצטע, צעשראַקענע אויגן) פרומע: (גייט צו צו אים און גלעט אים פאַרן קאַפּ) יענקעלע, זיי מחיה דיין טאַטן... וואָס פעלט חייקעלען?...

יענקעל: (מיט אַ ציטערדיק קול) טשערטשי, וואָש ווילט איר פון מיר? (וויינט זיך פאַנאַנדער רחמנות'דיק, טרעט אַפּ אַ אַ זייט און קלאַגט אינס אַרבל). פונם הינטערשטן חדר הערט זיך אַ הויכער זינגען)

ישעיהו: אוי, אוי, זאָלן זיי ניט זינגען! צווישן גוים שטאַרבן... געוואַלד, וואו זענען די אידן?...

פרומע: (לויפט צו צו דער טיר) מיליניקע, האַט רחמנות, זייט שטיל... מיין שייקע קען ניט הערן! (עס ווערט שטיל)

הירש בער, חייקע און חאצע קומען פון דער גאָס. יענקעל ווישט אָפּ די אויגן מיטן אַרבל און קוקט אויף חייקען אויפגערעגט.

חייקע: (צו נחום'ן) טאַטע! אַ טאַטע! וואָס שטייט אַזוי יענקעל אין כעס? (יענקעל קוקט אויף איר נאָך בייזער) טאַטע! אַ טאַטע! זע, ווי ער קוקט אויף מיר, ווי אַ וואַלף!...

נחום: חייקע, דו שוויג! ניט דיין דאָגה, ווי ער קוקט אויף דיר, פריי מעריטשע. (צווישן די ציין) די בייטש איז דאָ, זאָלסט מיר מוחל זיין, און טענה ניט... (חייקע טרעט אָפּ פון אים צעשראַקן, שטעלט זיך ניט ווייט פון יענקעלען און קוקט אויפן לעצטן)

פרומע: (טרעט אַרויס פונם הינטערגרונט און גייט צו צו יענקעלען) זע, יענקעלע, וואָס פעלט חייקעלען? קום אַהער, חייקעלע! (חייקע גייט צו צו איר. פרומע גלעט אירע באַקן) זעסט, יענקעלע, אַן אמתע פאַרשוין, קיין עין הרע ניט!...

יענקעלע: די וועלף זשאָלן זשי פרעשן!... (גייט אָפּ אַן אַ זייט און ווישט זיך מיטן אַרבל די אויגן)

חייקע: (גייט אים נאָך) דו ווינסט? אַהא, כאַלעריע, איך האָב דיר געזאָגט, אַז דיין טאַטע שטאַרבט! (וויינט אַליין) אָבער וויין ניט, יענקעלע, גאַט וועט... יענקעלע: אַוועק, זאַראַזאַ, אַוועק! (טרעט אָפּ פון איר און גייט אַרויס אין דרויסן)

חייקע: ער קען מיך ניט ליידן, דער כאַלעריע! (וויינט און ווישט זיך מיט די פויסטן די רויטע אויגן. פרומע גייט צו און גלעט זי)

הירש בער: (גייט צו צום קראַנקען) ישעיהו, וואָס פאַר אַ נאַרישע תנועות מאַכסטו? שטיי אויף און לאַך זיך אויס פונם שטאַרבן! ען, האַסטו געזען, שטאַרבן גאַר? וואָס האַסטו קיין צייט ניט? דו וועסט אוספּייען!...

חאצע: ר' הירש בער, איר וואַלט אים בעסער געהייסן ווידוי זאָגן... איר זעט? דאָס איז אונזער אַלעמענס סוף. איך מיינ עפעס... (זאָגט תהילים מיט אַ ניגון) אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ד', (נחום זאָגט אים נאָך) הירש בער: איך ווייס עס, חאצע, איך ווייס! מיר פאַנגען די פיש און דער מלאך המות פאַנגט אונז...
ישעיהו: (קרעכצט) דער קנין... נחום, דער קנין...
נחום: וואו איז יענקעלע?
חייקע: איך וועל אים רופן. (לויפט אַרויס)
פרומע: (רופט) יענקעלע!... (לויפט אויך אַרויס)

ישעיהו: ר' הירש בער, (הירש בער גייט צו) איך וויל מיינ יענקעלען איבערלאָזן אין אידישע הענט... האַט רחמנות, זעט, עס זאָל זיין דער קנין... יענקעלע, פרומע, חייקע קומען אַרײַן אין שטוב.

פרומע: (גייענדיק נאָך אים מיט געוויין) יענקעלע, ווען ער שטאַרבט, קיין רו וועט ער אונז ניט געבן... זון מיינער, מאַך דעם קנין!...

יענקעלע: (קרעכצט) אוי וואָס איר ווילט פון מיר? איך ווער משוגע! (מיט אַ געשריין) נו, זשאָל זשיין! זשאָל זשיין! (טוט זיך אַ קער צו חייקען.)

שטייל צווישן די ציין) דו פאסקודנע רילאָ, דו אַבעזיאַנע, די וועלף זשאָלן דיך
פרעשן!... (חייקע בלייבט שטיין צושראַקן)

הירש בער: (נעמט אַרויס אַ טיכל) יענקעלע, אַהערצו גיי! (ער גייט צו)
חייקעלע, אַהערצו גיי! (זי גייט צו) נעמט אָן די פאַטשיילקע ביי די ברעגעס...
נחום: און וואָס זאָגט מען איצט, ר' הירש בער, פרימערטשע, זאָלט
איר מיר מוחל זיין?...

הירש בער: זאָל איך אַזוי פון קיין טראַסצע ניט וויסן... חאַצע, דו
ביזט דאָך עפעס אַ תלמיד חכם, וואָס זאָגט מען בשעת אַ קנין?

חאַצע: (וועלכער זיצט נעבן קראַנקנס בעט) אידן, וויי איז מיר, און
ווייסן ניט וואָס צו זאָגן בשעת אַ קנין. (הויבט זיך אויף פונם אַרט און גייט צו
צו הירש בער) איך מיינ עפעס... לאַזט מיך! (נעמט פון זיינע הענט די פאַ-
טשיילקע) ר' נחום, וואָס זאָגט איר צו דעם חתן פאַר נדן?

נחום: געלט, פרימערטשע, קיין צעבראַכענעם גראַשן גיט! איך גיב
אים די לאַבאַטע בהמה, ניט די ראַבע, זאָלט איר מיר מוחל זיין, נאָר די
שוואַרצע... און איך גיב אים צוויי טיאָלקעס, פרימערטשע... די אַלטע
קליאַטשע און וואָס נאָך? (קראַצט זיך דעם קאַפּ) נו יאָ, און חייקען, זאָלט
איר מיר מוחל זיין, און טענה ניט...

חייקע: טאַטע! אַ טאַטע! דו האַסט דאָך געזאָגט, אַז דו וועסט נאָך
געבן נאָך פופציק קערבלעך? ...

נחום: אַ מכה! שווייג, וואו איז די בייטש? (זי רוקט זיך פון אים אַ
צעשראַקן)

חאַצע: און וואָס גיט איר, ר' ישעיהו, קעגן נדן?

ישעיהו: (קרעכצט) אַלי, אַליץ וואָס איך פאַרמאַגן...

חאַצע: (פיינערלעך) אידן, זייט עדות, אַז זיי האַבן מקבל קנין געווען, און
פון היינט אָן זענען חייקע און יענקעלע חתן כלה אי פאַר גאַט אי פאַר לייט...
(אַלע זאָגן: „מזל טוב.“ פרומע קושט חייקען און יענקעלען און וויינט)

ישעיהו: יענקעלע! (ער גייט צו צום טאַטן מיט אַן אַראַפּגעלאַזענעם
קאַפּ) איצט בין איך רואיק, יענקעלע. (נעמט אים אַן פאַר אַ האַנט און קרעכצט)
זיי אַ איד, יענקעלע... אוי וועט מען שמייסן מיט אייזערנע ריטער... איך האַב
אַזוי מורא... (יענקעלע ציטערט) ר' חאַצע, ווידוי...

חאַצע: (מיט אַ טרויעריק קול) אידן, ר' ישעיהו וויל זאָגן וידוי...
זאָגט, ר' ישעיהו: אשמתי, בגדתי לפניך. (דער קראַנקער זאָגט נאָך שטייל.
אַלע שטייען מיט אַראַפּגעלאַזענע קעפּ. פרומע כליפּעט און יענקעלע רעוועט
פאַרשטיקט. נחום שטייט צוגעשפּאַרט דעם שטערן צום צוקאַפּנס פונם
קראַנקנס בעטל, קלאַפּט זיך אין האַרצן ביי יעדעם וואָרט, וואָס חאַצע זאָגט
מיטן קראַנקען, און ציטערט אויף מיט די פלייצעס. חייקע וויינט אינס אַרבל)
נאַטאַשאַ קומט אַרײַן.

נאַטאַשאַ: (מיט אַ שטייל קול צו הירש בערן, וועלכער גייט צו צו איר)
וואָס מאַכט שייקע?

הירש בער: שײש... ער שטאַרבט...

נאמאשא : יענקעלע וויינט... באזשע מאי...
הירש בער : ער האט ערשט געהאט פאמאלווקעס מיט חייקען און איצט
 וויינט ער נאך זיין טאטן...
נאמאשא : (צעשראקן) פאמאלווקעס ? מיט חייקען ? (טוט זיך אַ כאַפּ פאַרן
 קאַפּ און בלייבט שטיין צעטומלט)
חאצע : (זאגנדיק די ווידוי, טוט זיך פלוצים אַ כאַפּ) ר' ישעיהו !...
(טרייסלט אים) ר' ישעיהו ! ... (מיט טרערן אינס קול שעפטשעט אַרויס) **ברוך**
דיין אמת ! ...
פרומע : (טוט זיך אַ כאַפּ מיט אַ יאָמער) **ישעיהו! געוואלד !** (רייסט
 אַרונטער דעם ווייסן הייבל פונם קאַפּ און רייסט אויף זיך די האַר מיט אימה'־
 דיקע קולות)
יענקעלע : טאטוניו !... (פאלט צו מיט אַ רעווען צום פאַטער)
אלע : **ברוך דיין אמת !** (לאָזן אַרונטער די קעפּ)
נאטאשאַ קוקט מיט גרויסע, צעשראָקענע אויגן און צלסט זיך מעכאַניש.

פ א ר ה א נ ג

צווייטער אָקט

די בינע שטעלט פֿאַר דאָס פּיטערישע שטיבל פֿון דרויסן. אַ הויף וואָס פּירט צו דער אַזערע. נאַטאַשאַ שטייט אויפֿן הויף איבער אַ סאַמאַוואַר און בלאַזט פֿאַנאַנדער אין אים דעם פּיער מיט אַ כאַליווע פֿון אַ שטייול. פֿראַקאַפּ אין אַ לייזונטענעם העמד און לאַפּציעס, אָן אַ היטל, הובליעט עפעס אויף אַ טיעג, וואָס שטייט אויפֿן הויף קעגן דעם פענסטער פֿון דעם פּיטערישטיבל. עס איז נאָך גאַנץ פֿרי. די זון גייט אויף. אויף דער אַזערע פֿאַלן אירע רויטע שטראַלן. עס הערט זיך פֿון ווייטן און פֿון אַלע זייטן דאָס קרייען פֿון הענער און דאָס פֿריילעכע שטירקען פֿון פּייגעלעך.

פֿראַקאַפּ : (הובליענדיק) הייסט עס, היינט איז ביי אונז אַ יאַריד אינם דאַרף... האָ, נאַטאַשאַ? (נאַטאַשאַ פֿאַרטראַכט הערט אים ניט) נאַטאַשאַ, דו ביזט טויב געוואָרן? איך רעד דאָך צו דיר!...

נאַטאַשאַ : (טוט זיך אַ כאַפּ) וואָס, דיעדושקאַ? דו פֿרעגסט מיך עפעס?...

פֿראַקאַפּ : טאַטאַ, איך פֿרעג דיך עפעס! עך, מיידל, דו געפעלסט מיר ניט היינט. וואָס טראַכסטו? וועגן וואָס קאָן אַזאַ נאַריש מיידל ווי דו טראַכטן?... נאַטאַשאַ : איך טראַכט, דיעדושקאַ... פֿאַרוואָס זענען די מענשן, מענשן? פֿאַרוואָס זענען זיי ניט קיין פּייגעלעך?... אַט זע, דיעדושקאַ, ווי פֿריי די פּייגעלעך זינגען אויף גאַטס וועלטל און האַבן נישט מורא, און די מענשן? עך!.. (ברעכט זיך אונטער און זיפצט)

פֿראַקאַפּ : אַהאָ, וועגן וואָס דו טראַכסט, נאַטאַשאַ! כאַ כאַ כאַ! (צעלאַכט זיך גוטמוטיק). טאַטאַ, ווען דער מענש איז אַ מענש, באַווייזט עס, אַז ער דאַרף ניט זיין קיין פּייגל... אי סלאַוואַ באַהו, עס איז גוט אַזוי, וואָס דער מענש איז ניט קיין פּייגל... עך, נאַטאַשאַ, אַ פֿאַגאַנער פּייגל וואַלט דער מענש געווען, זייער אַ פֿאַגאַנער, ערגער פֿון אַ יאַסטרעב, ערגער פֿון אַן אַדלער... גאַטס פּייגעלעך וואַלטן דעמאַלט אַזוי פּריילעך ניט געזונגען, ווען דער מענש וואַלט אויך געווען צווישן זיי אַט דאַרטן, אין דער לופטן, טאַטאַ!..

נאַטאַשאַ : (קוקט אַרויס אויף דער אַזערע) די פּישערס זעט מען נאָך ניט. עס איז שוין אַזוי שפּעט... .

פֿראַקאַפּ : זיי וועלן קומען. דו וועסט היינט עפעס קויפֿן אויפֿן יאַריד? נאַטאַשאַ : זלמן האָט צוגעזאַגט צו קויפֿן עפעס אַ מתנה אויפֿן יאַריד, און יענקעל אויך... .

פֿראַקאַפּ : גוט, גוט, נאַטאַשאַ. מעגסט נעמען ביי זיי מתנות. דו באַדינסט זיי... זיי וואוינען אין אונזער שטיבל. נור אַט וואָס, נאַטאַשאַ, איך וועל דיר אַט וואָס זאָגן: נאַטאַשאַ, געדענק, אַז יענקעל און זלמן זענען

יונגע בייקלאך און דו ביזט אַ יונגע בהמה'לע... נעם פון זיי מתנות, באַצאל זיי אָבער פֿאַר דעם נאָר מיט אַ גוט וואָרט, מיט אַ ספּאַסיבאַ. דו ווייסט, אַז איך בין אַ סטראָגער מענש. טאָטאַ! ... :

נאַטאַשאַ : (מיט כעס, טוט אַ שמײַץ דעם שטיוול פונם סאַמאַוואָר) דיעדושקאַ! וואָס רעדסטו היינט פֿאַר אַ נאַרישקייטן?

פּראָקאַפּ : בעסער זאָל דיין אַלטער זיידע רעדן נאַרישקייטן, ווי דו, ציפּליאַניקל מיינס, זאָלסט טאָן נאַרישקייטן...

נאַטאַשאַ : (אויפגערעגט) איך דאַרף ניט קיין מתנות! אויף וואָס פֿאַר אַ פייער דאַרף איך זיי? וואָס רעדסטו, דיעדושקאַ? נאַ! (נעמט אַרויס פון אונטערן בחיט אַ טיכל, וויקלט פונאַנדער און כאַפט אַרויס אַ מטבע) נאַ, אַט דעם פּערטעלע אויך, וואָס דער בעל הבית האָט מיר נעכטן געשענקט, אבי רעד ניט אזוי, דיעדושקאַ! (לויפט אַריין אין שטוב און פֿאַרשאווינדט)

פּראָקאַפּ : (שרייט איר נאָך) נאַטאַשאַ! (קוקט איר נאָך און שאַקלט מיטן קאַפּ) טאָטאַ, וואָס איז היינט מיט נאַטאַשאַן? (פֿאַררויכערט אַ ליולקע) זי איז ביי? פֿאַרוואָס? פֿאַר אַ גוט וואָרט? נ־דאַ, טאָטאַ! — (נעמט די ברעט אויפן אַקסל) נאַטאַשאַ, איך גיי אויפן פעלד! (אַפּ)

פונם שטיבל דערהערט זיך, ווי נאַטאַשאַ זינגט אַ דאַרפיש ליד, פול בענ־קעניש. דאָן קומט זי אַרויס פונם שטיבל זינגנדיק, ביידע הענט הינטערן נאָקן פֿאַרלעגט. לאַזט זיך אַרונטער אויף דרײַערד, זינגט און טרערן היילכן אין איר קול. דאָן דרייט זי זיך צונויף מיט איר פנים אין שויס, הערט אויף צו זינגען, צעוויינט זיך שטיל און ציטערט אויף מיט די אַקסלען. פון אַרום — דאָס טטווי־טטערן פון פיגעלעך. פלוצים דערהערט זיך פון דער אַזערע דאָס זינגען פון די אַנקומענדיקע פיטער. זי שפּרינגט אויף. יענקעל!...! לויפט צו צום סאַמאַוואָר, בלאַזט אים. דער גאַנצער פנים אירער פאַנגט אָן צו שטראַלן מיט פרייד און ליבע. דאָן טוט זי זיך אַ וואָרף אין פֿאַראויס, מאַכט מיט ביידע הענט און שרייט: האָ־הוּ, יענקל! האָ־הוּ!.. זי שטייט און מאַכט מיט ביידע הענט.

יענקעל אין רימענעם פֿאַרטוך, מיט רימענע הענטשאַקעס. ער לויפט צו צו נאַטאַשאַן, וויל זי אַ כאַפּ טאָן. זי דרייט זיך אַרויס פון זיינע הענט און לויפט איבערן הויף מיט אַ פריילעכן געלעכטער. ער נאָך איר. ער כאַפט זי.

נאַטאַשאַ : יענקעל, לאַז — מיט דיינע נאַסע הענטשאַקעס!

יענקעל: (לאַכט) ה־הוּ, (וואַרפט אַרונטער די הענדשיקעס און נעמט זי אָן מיט זיינע רויטע הענט) אַזשוי ווילשטו, נאַטאַשאַ, צי אַזשוי? (דריקט זי ביי דער טאַליע) עך, וויעדמאַ דו, די וועלף זשאַלן דיך פּרעשן, אַזאָ וויעדמאַ!... (זי לאַכט)

הירש בער, חאַצע, זלמן. הירש בער קוקט אויף זיי גוטמוטיק, זלמן מיט כעס, חאַצע שאַקלט דעם קאַפּ מיט באַדויערן.

הירש בער : (גוטמוטיק) אוי, אוי, נאַטאַשאַ, אויפן ניכטערן מאַגן און שוין פּאַבריקעוועסטו מיט אַ בייקל... עך טראַסצע! (טוט זיך פונאַנדער און הענגט אויף זיין קאַפּטן מיטן פֿאַרטוך אויף דער טיר פונם שטוב).

זלמן: (מיט כעס) דער סאמאָואַר איז נאָך ניט פאַרטיק. אַלץ איבער דעם בוילע... ער לאַזט איר ניט מאַכן דעם סאמאָואַר, אַ כוואַראַבע אים אין די ביינער! (נאַטאַנאַ נעמט דעם סאמאָואַר און אַפּ אין שטוב)

יענקעל: זלמן, איך דיר געזשאַגט, דו זשאַלשט ניט בילן ווי אַ הונט. זשע, זלמן, זשע, ווען איכיל זשעך אַ נעם טאָן צשו דיינע ביינער, ד'רשט ביי מיר סקאָואוטשען ווי אַ הונט...

זלמן: סטראַשע ניט, איך קען אויך צעבוכצען די מאַרדע! (אַפּ אין שטוב)
יענקעל: די וועלף זשאַלן אים פרעשן! (טוט זיך פּאַנאַנדער)

חאצע: (אויסגעטאָן זיך) אוי וויי איז מיר, און אויף דעם דאָוונען פאַר געסט מען. יענקעלע, עס איז דאָך ערשט צוויי חדשים זייט דיין טאַטע, עליו השלום, איז געשטאַרבן. לא די, וואָס דו קענסט ניט זאָגן נאָך אים קיין קדיש, ווי נאָר שבת, שפּילסטו זיך נאָך מיט אַ שיקסע פאַרן דאָוונען! אוי, יענקעלע, געדענקסט זיינע ווערטער פאַרן שטאַרבן? „יענקעלע זיי אַ איד, אוי וועט מען שמייסן מיט אייזערנע ריטער“... און מען שמייסט אים דאַרטן, יענקעלע, אוי ווי מען קאַטעוועט אים געבעך!... און דיר וועט ער אויך ניט שווייגן, יענקעלע. היט זיך! מיט טויטע שפּילט מען זיך ניט, איך מיין עפעס!... (הענגט זיין פאַר-טוך אויף דער טיר)

יענקעל: (צוואַראַקן) פאַרוואָש וועט דער טאַטע מיר ניט שווייגן?... איך זשאַלעווע אים עפעס קדיש זשאַגן? איך דאָך זשאַג שבת, ווען עש איזש דאָ אַ מנין!... אַט ער רעדט!... וואָש שרעקט איר מיך, ר' חאצע? פאַרוואָש וועט דער טאַטע מיר ניט שווייגן?... עך, די וועלף זשאַלן דיך פרעשן! וואו איזש מיין שידער?... איך גיי דאָוונען!... (אַפּ אין שטוב)

הירש בער: (זעצט זיך ביים טיש און שלעפט אַרויס פון איין כאַליווע אַ פּלעשל שנאַפט, פון דער צווייטער אַ גלעזעלע) אַפּנים אַז יענקעל האָט מער מורא פאַר זיין טאַטן אין ד'רעד ווי פאַר אונז אַלע אויף ד'רערד, עך דורני!... (טרינקט אויס אין איין אַטעם) קעלמער, דו מוזט דאָך וויסן, קריגט מען דאַרטן, אויף דעם עולם האמת, אַזאַ ביסעלע גוטן ספּירט?..

חאצע: (זיפצט) איך מיין עפעס! מען וועט איך שוין דערלאַנגען דאַרטן ספּירט, אַז דער אַטעם וועט איך פאַרגיין... מיט אייזערנע ריטער... פע, ר' הירש בער, איר זייט אַן עלטערער איד, עס איז אַצינד פאַר ימים נוראים... מען וועט שרייבן און חתמ'ענען... איר וואַלט כאַטש געטרונקען נאָכן דאָוונען...

הירש בער: דו ביזט טאַקע גערעכט, חאצע. אַבער דאָוונען וויל איך מיט התלהבות און התלהבות קאָן איך נאָר קריגן, ווען איך טרינק אויס פריער דעם כוס... (יענקעל שטעקט אַרויס דעם קאַפּ דורכן פּענסטער און דאָונט פון אַ גראַבן סיזור) דו זעסט? נאָר יענקעל קאָן דאָוונען מיט התלהבות אַזוי. יעדעס וואַרט, וואָס קייקלט זיך אַרויס פון זיין מויל, קאָן עפענען דיין נאַרישן מוח!...

יענקעל: (דאָונט) וכולם פושחים עש פיהעם בעקאדושא ובאטאַראַ...
חאצע: (פאַרשטאַפט זיך די אויערן) אוי, אוי, אַ תל מאַכט ער פונם

דאוונען!... „בעקאדושא“... אוי, האַלץ האַקט ער!... יענקעל, בקדושה, וויי
 איז מיר! ובטהרה, איך מיין עפעס!... (זלמן גייט אַרויס פון שטוב)
 יענקעל: (דאוונט) ומברוקים ומשאפקים... מאַראַטשעט ניט, ר' האַצע,
 איך זשאָג, ווי איז שידער שטייט!... (פאַרשאוונדט פונם פענצטער)
 האַצע: נו, נו, וויי איז מיר! און מען מוז שווייגן!... איכ'ל כאַטש גיין
 דאוונען, איך מיין עפעס... (אַפּ אין שטוב).

זלמן: ר' הירש בער, גיט אַ גלעזעלע...
 הירש בער: האַסט שוין געדאוונט?...

זלמן: נאָך ניט.

הירש בער: קריגסטו ביי מיר אַ כוואַראַבע און ניט קיין בראַנפן. אַ איד
 טאָר ניט טרינקען פאַרן דאוונען, זאָגט האַצע...

זלמן: ר' הירש בער, אַ קאַפעטשקע... ביי מיר עפעס אַט דאָ... עפעס...
 געמוזט מיר עפעס פאַרשאַדן צי וואָס?... (רייבט זיך דעם בוידן)

הירש בער: אין שטוב איז דאָ ריצנאָייל... דאָס זאָגט האַצע, מעג אַ איד
 נעמען פאַרן דאוונען אויך... (הויבט זיך אויף) קום דאוונען, תנא ברא מיינער!
 (אַפּ מיט אים אין שטוב)

עס דערהערט זיך אַ פאַרן פון אַ וואַגן און נחוסי'ס קול: טפּררו... נחום און
 חייקע קומען פון דער גאַס. נחום האַלט אַ בייטש אין האַנט און פאַכעט מיט איר
 אין דער לופט. חייקע אין אַ נייעם מלבוש.

נחום: (קוקט זיך אום צו דער גאַס) טפּרררו, וואַסיוטקא! טפּרררו,
 קראַסאָווטישק! זע נאָר, חייקעלע, זע, אונזער וואַסיוטקא, אַ פּויגל, אַ געזונט
 אים אין האַרצן אַריין, וויל נאָר פליען אַהיים, פרימעריטשע. טפּרר, וואַסיוטקא!
 טפּרררו, זאַלסטו מיר מוחל זיין! (עס דערהערט זיך ווידער אַ פאַרן פון אַ וואַגן)
 טפּרררו, אַ בראַנד דיר אין די קישקעס אַריין! (לויפט אַוועק אין דער ריכטונג
 פון וואַנען דאָס פאַרן פונם וואַגן האַט זיך געהערט)

נאַטאַשאַ קומט אַרויס מיטן סאַמאָוואַר, באַמערקט ניט חייקען און שטעלט
 אים אויפן טיש.

חייקע: נאַטאַשאַ, א. נאַטאַשאַ, מיין יענקעל איז דאָ?

נאַטאַשאַ: דיין יענקעל, האַ? איר יענקעל! (בייז און לאַכט בייסנד)
 ס'ראַ כאַריאַ דו האַסט, האַ? און דיין יענקעל! טפּוי, זאַראַזאַ! גיי צום אַזערע
 און וואַש אַפּ אַפּריער דיין רילאַ, די פאַסקודנע... איר יענקעל! טפּוי, זאַל זי
 קראַפּירן!...

חייקע: (ווישט זיך מיט ביידע הענט דעם פנים) דער פנים איז ביי מיר
 איינגעריכט, נאַטאַשאַ?

נאַטאַשאַ: דער פנים, האַ? דו האַסט ניט קיין פנים, דו האַסט אַ רילאַ,
 אַ פאַסקודנע כאַריאַ, אַט וואָס!... (ווישט מיט כעס דעם טיש)

חייקע: נאַטאַשאַ, וואָס זידלסטו זיך? איך האָב דיר עפעס געטאַן?

נאַטאַשאַ: ניטאַ יענקעל, ניטאַ! גיין (חייקע קוקט צעטומלט) און יענקל
 האַט געזאָגט, אַז דו ביזט אַ זאַראַזאַ און ניט קיין מיידל, אַז דו זאַלסט זדאַכניען.
 אַט וואָס ער האַט געזאָגט!... (יענקעל לויפט אַרויס פון שטוב)

יענקעל: (פריילעד) נאטאשא! (דערזען חייקען, בלייבט ער שטיין, קראצט זיך דעם קאפ און רעדט ארויס פאר זיך) די וועלף זשאָלן זשי פרעשן!...

חייקע: יענקעלע, אַ יענקעלע! וואָס וויל די שיקסע פון מיינע יאָרן?...

נאטאשא: דיין כלה, יענקעל!... קוק זי אָן! כאַ-כאַ-כאַ! נעם זי צו דער אָזערע, וואוּ איר אָפּ די רילאַ! טפוי, קראַפירן זאָלט איר ביידע, ווען זי איז דיין כלה!... (אַפּ מיט כעס אין שטוב)

חייקע: וואָס זאָגסטו צו דער שיקסע? איר שטייט ניט אָן דער שידוך מיט מיר... וואָס זאָגט מען צו איר?

יענקעל: (קראַצט זיך דעם קאָפּ) דו וואָלשט אויף אַן עמעש אַפּוואַשן דיין רילאַ, זשאָל ניט זשיין אַזווי פאַסקודנע. וואָש קוקשטו אַזווי? קוק ניט, איך האָב פיינט, אַזש דו קוקשט!...

חייקע: (נאַאוי) ווי קוק איך? וואָס בינדסטו זיך צו מיר, בוילע? באַלד וועסטו זאָגן אַז דו האָסט פיינט, וואָס איך לעב... יענקעל: (מיט כעס) עמעש! עמעש! איך האָב פיינט, וואָס דו לעבשט, עמעש!... וואָס ביזשטו געקומען?

חייקע: איך בין געקומען מיטן טאַטן אויפן יאַריד, העלפן דיין מאַמען אין קרעטשמע. דו זאָלסט אויך קומען העלפן... יענקעל: גוט! איכיל קומען, גיי!

חייקע: איך וועל דאָ וואַרטן אויפן טאַטן, ער איז אַוועק נאָכן פערד! אוי, יענקעלע, איז אונזער וואַסיוטקאַ אַ בראַנד, פליט ווי אַ רוח!... יענקעל: זשאָלן די וועלף פרעשן וואַסיוטקאַן!

חייקע: וואָס רעדסטו? וואָס האָסטו צום פערד, בוילע דו?...

יענקעל: נו, ווילשט ניט וואַסיוטקאַן? זשאָלן זשיי דיך פרעשן!... חייקע: (מיט כעס) זאָלן זיי דיך פרעסן פאַר אונז ביידן! בוילע דו, וואָס האָסטו צום פערד און וואָס האָסטו צו מיר?

יענקעל: גיי, גיי אין קרעטשמע, מאַראַטשע ניט.

חייקע: (מיט איבער) „גיי, גיי אין קרעטשמע, מאַראַטשע ניט“! און איז נאָך אַ חתן, אַזאַ בוילע! (ווייזט איר ניי קלייד. מיט אַ ווייך קול:) יענקעלע, אַ יענקעלע, דו זעסט? אַ נייע פּלאַטיע!..

יענקעל: (קראַצט זיך דעם קאָפּ און קוקט אויף דאָס קלייד) גיי, גיי אין קרעטשמע, מאַראַטשע ניט... נו, דו ביזשט אַ קראַסאַוויצע, אַ ליאַלקעז גיי, גיי!...

חייקע: (צעוויינט זיך) פאַרוואָס טרייבסטו מיך? וואָס האָסטו צו מיר? גאַר נישט געפעלט אים ניט... פאַרוואָס נעמסטו מיר דאָס לעבן? אַ קרענק דיר אין די ביינער!...

נחום מיט דער בייטש אין האַנט, קומט הינטערדוויילעכט פון לינקס.

נחום: האַלט דאָרט דעם אַדלער, ער זאָל ניט אַוועק! אַהאַ, יענקעלע! אַ גאַט-העלף דיר, טאַטקעלע! (באַמערקט אַז חייקע וויינט) וואָס איז דאָס? וואָס וויינט זי, פרימערטשע?...

חייקע: (כליפּעט) ער האָט מיך אַבידיעט, דער בוילע... ער קען מיך ניט טערפען... ער האָט מיך פיינט!...

נחום : שאַ, שווייג, קלאַג ניט ! ער האָט דיך ניט האַלד, פרימע-ריטשע ? נו, ער איז גערעכט. אַ כלה דאַרף מען ניט האַלד האַבן. האַלד האַבן דאַרף מען אַ ווייב און ניט קיין כלה, און טענה ניט ! (חייקע וויינט העכער). נו שאַ, וואו איז די בייטש ? (חייקע לויפט אָפּ אַן אַ זייט צעשראַקן) יענקעלע, פאַר-וואָס האָסטו זי אַבידעט ? ...

יענקעל : וואָס אַבידעט ? איך איר געזשאַגט, אַזש איכ'ל קומען אין קרעטשמע העלפן און באַסטאָ ! ...

נחום : היינט וואָס האָסטו זיך צעקלאַגט, פערד, אַ רוח אין דיין טאַטן אַריין ? ...

חייקע : איך האָב אים אויך פיינט... אַט דוקא, אויף צולהכעיס, וועל איך אים פיינט האַבן... ווי ער איז צו מיר אַזוי וועל איך צו אים זיין . . .

נחום : שאַ ! אַוואו איז די בייטש ? (זי טרעט אָפּ ווייטער. ער נעמט אַן יענקעלען ביים אַרעם). יענקעלע, איך וועל דיר דערציילן אַ סוד. איך קום ערשט פון דיין מאַמע... ווייסטו, ווער עס איז געווען ביי איר די נאַכט, פרימעריטשע ? יענקעל : ווער ?

נחום : דיין טאַטע ! (יענקעל שפּרינגט אָפּ צעשראַקן) יאַ, דיין טאַטע... ער איז געקומען פרימעריטשע, צו חלום, זאַלסטו מיר מוחל זיין, אוי, זעט ער אויס, יענקעלע, שוואַרץ ווי די ערד, זאַגט דיין מאַמע, אין וויסע תכריכים, מיט שערבלעך אויף די אויגן, און ער וויינט פאַר איר און קלאַגט : פרומע סערדצע, מען שמייסט מיך, מען גיט מיר קיין רו ניט, פרימעריטשע, (יענקעל ציטערט מיטן גאַנצן קערפער) יענקעל איז ניט פרום, זע, ער זאַל זיין אַ איד, און טענה ניט...

יענקעל : (סאָפענט שווער) וואָס רעדט איר, פעטער נחום ? אַזשוי האָט דער טאַטע געזשאַגט ? אַבער איך דאָך דאַוון... פון שידער איך דאָך דאַוון אַלע טאַג... איך דאָך זשאַג קדיש שבת... וואָס נאָך זשאַל איך טאָן דעם טאַטן ? וואָס נאָך ? (זעצט זיך ביים טיש און שפּאַרט אונטער דעם קאָפּ) עך, באַזשע מאַי ! ...

נחום : זאַג אַמאָל אַ קאַפיטל תהילים, פרימעריטשע, וואָס ווייס איך ? מסתמא האָט ער דאַרטן געבראַטענע צרות, ווען ער קומט זיך קלאַגן פאַר דיין מאַמען, זאַלסטו מיר מוחל זיין, און טענה ניט.

חייקע : (מיט נצחון אינס קול) דאָס איז דערפאַר, ווייל ער האַלובעט זיך מיט שיקסעס, שמייסט מען דאַרטן דעם פעטער שייצען... (געזאַגט עס, לויפט זי אָפּ אַן אַ זייט מיט אויגן, פול נצחון)

יענקעל : (שפּרינגט אויף פונם אַרט ווי אַן אָפגעברייטער און אַטעמט שווער) דו נאָך ? דו נאָך ? זאַראַזאַ דו, וואָס ווילשטו נאָך ? !

הירש בער : (ווייזט זיך אינס אָפענעם פענסטער פונם שטיבל) אַהאַ, הגאון ר' נחום'צע איז דאָ מיט זיין יפת תואר, וואָס גוטס, נחום ? ..

נחום : אַ גאַט העלף אייך, ר' הירש בער, וועט איר היינט זיין אויפן יאַרד ?

הירש בער: ווען דו האָסט אָנגעגרייט פון דעם אמת/דיקן, וועל איך קומען.

נחום: קומט טאָקע, ר' הירש בער, ביי אונז וועט זיין שישו ושמחו, אַ קנאַק נאָך אַ קנאַק, זאָלט איר מיר מוחל זיין, און טענה ניט, נו, יענקעל, דו גייסט מיט אונז?

יענקעל: (גייט זיך אַ כאָפּ) האָ? איכיל קומען מיט די פישער.

נחום: נו, חייקעלע, מאַרש אויפן וואָגן, גיטאַ קיין צייט! ר' הירש בער, פאַרגעסט-זשע ניט! (זושעט מיטן בייטש און אָפּ)

חייקע: אַ בראַנד אים אין די קישקעס! (אָפּ נאָכן טאַטן, באַלד הערט מען ווי דער וואָגן פאַרט אָפּ)
נאַטאַשאַ לויפט אַרויס פון שטוב.

נאַמאַשאַ: (צוגעלאָפּן צו יענקלען מיט אַ פנים פלאַס פייער) נו, אַוועק דיין קראַסאַוויצע? (נעמט זיך מיט ביידע הענט פאַר די זייטן) אַ כלה דייע, כאַ-כאַ! אַ כלה!... (לאַכט צערייצט אים אין פנים אַריין)

יענקעל: (שטיל און אויפגערעגט) נאַטאַשאַ, גיט גוט...

נאַמאַשאַ: וואָס גיט גוט, אַזאַ כלה? וואָס אָפּ איר פאגאנע רילאַ, וועט זי זיין גוט... כאַ-כאַ-כאַ!

יענקעל: גיט גוט, נאַטאַשאַ, דער טאַטע...

נאַמאַשאַ: וואָס דער טאַטע?

יענקעל: איך קען זיך גיט גוט מאַליען, נאַטאַשאַ, אַט וואָש! (טוט אַ קלאָפּ אין טיש) עך! ווען איך וואָלט געקענט זשיך גוט מאַליען, עך, די וועלף זשאַלן מיד פרעשן, (זעצט זיך ביים טיש און לאַזט אַרונטער דעם קאַפּ, פונט דאָרף הערט זיך אַ שפּילן פון אַ האַרמאָניקע און אַ געזאַנג)

הירש בער קומט אַרויס, פון דער קענענע שטעקט ביי אים אַרויס אַ פלעטעלע מיט שאַפּס.

הירש בער: נאַטאַשאַ, אַ גלאַז טיי גיכער, מען דאָרף גיין זען, וואָס טוט זיך אויפן יאָרד...

נאַמאַשאַ: אַט באַלד, ריש בער... (ווינקט צו יענקלען, ער באַמערקט ניט, טוט זי אַ שפּיי) טפוי, מוטשיטיעל דו מיינער! (אָפּ אין שטוב)

הירש בער: וואָס האָסטו זיך דאָרט פאַרטראַכט, יענקעלע?

יענקעלע: (צעטראַגן) ר' הירש בער, גיט גוט...

הירש בער: וואָס גיט גוט?

יענקעל: דער פעטער נחום זשאַגט, אַזש די נאַכט איזש דער טאַטע גע-קומען צו דער מאַמע...

הירש בער: וואָס? דיין טאַטע איז געקומען צו דיין מאַמע? די נאַכט? נו, מסתמא איז דאָרטן, אויף יענער וועלט, אַ דוחק אויף ווייבער... אוי, אוי, ס'ראַ בעל-עבירה/ניק דיין טאַטע איז! אַזאַ קורצע צייט און שוין רופעט אים דאָס ווייב...

יענקעל: ער האָט זשיך געזשאַלעוועט, אַזש איך בין גיט פרום...

הירש בער: נו, אין דעם, זעסטו, איז ער טאקע גערעכט. פארוואס זאלסטו, בוילע, טאקע ניט לערנען א פרק משניות צי א בלאט גמרא. א כוואראבע דיר אינם הערצעלע?

יענקעל: (שטייט אויף) עך, באזשע מאי, באזשע מאי, איך ווער משוגע!... וואָס טו איך?

הירש בער: טו א גוטן שמעק טאבאק... זעץ זיך אַוועק, ווילדער דו. שרעקסט זיך פאַר אַלע באַרישקייטן. דיין מאַמען האָט זיך גע'חלום'ט דיין טאַטע. ווייל זי טראַכט מסתמא אַ סך וועגן אים. מיר חלום'ט זיך אויך אַ סך מאַל מיין טאַבאָקערקע. מיינסטו, אַז די טאַבאָקערקע קומט מיר צו חלום? עך אַ כוואַראַבע!...

יענקעל: איז עש ניט עמעש, ר' הירש בער?

הירש בער: עס איז אַזוי אמת ויציב, ווי דיין טאַטע איז דאַרטן אַ קצב. גיי בריינג מיר מיין טאַבאָקערקע, איך האָב זי פאַרגעסן אין שטוב...

יענקעל: (קראַצט זיך פריילעך דעם קאַפּ) דאָש איזש טאַקע ניט עמעש. פאַרוואָס זשיך דער טאַטע אויף מיר זשאַלעווען? איך דאָך דאַווען פונם שידער!... עך, בייקעס, די וועלף זשאַלן עש פרעשן!... (אָפּ אין שטוב. און גלייך דערהערט זיך פון דאַרט זיין קול: „זלמן, לאַזש נאַטאַשאַן דעם טיי דערלאַנגען!“ דאָן זלמן'ס געשריי און נאַטאַשאַס געלעכטער)

זלמן קומט אַרויס פונם שטוב, האַלטנדיק זיך פאַר אַ זייט.

זלמן: אוי, די לונגען האָט ער מיר שיר ניט אַפּגעהאַקט. ר' הירש בער, ער האָט מיך שיר ניט דער'הרג'עט, דער בוילע!... הירש בער: אַ כפרה פאַר אַ גוטן אידן.

זלמן: ער וועט זיך שמד'ען, דער בוילע, איר וועט זען.

הירש בער: נו, וועט מיט איין למדן בלייבן ווייניקער ביי אידן... זלמן: גאָר נישט, מען טאָר זיך גאָר ניט אַנרירן אָן דער שיקסע... הירש בער: וואָס דאַרפסטו זיך אָן איר אַנרירן? דו ביזט דאָך אַ פרומער בחורל, נאַטאַשאַ איז ניט קיין מזוזה...

זלמן: אוי, ר' הירש בער, איר זוכט אויך אַמאָל אייער טאַבאָקערקע ביי איר אין בוזים, נישקשה...

הירש בער: זוך איך דאָך ביי איר עפעס? וואָס זוכסטו, אַ טראַסצע דיר אין האַרצן? (יענקעל קומט אַרויס מיט דער טאַבאָקערקע)

יענקעל: טו זיך אָן ווי אַ פאַניענקע, נאַטאַשאַ! (דערלאַנגט הירש'בערן די טאַבאָקערקע און ווענדעט זיך דערנאָך צו זלמן'ען) גוט, האָ? געקראַגן פון מיר? ווילשט נאָך איינעם, האָ? (טוט אים אַ כאַפּ פאַר אַ האַנט) זלמן: אוי, יענקעל, לאַז איין, זאַל איך אַזוי לעבן, ווי איך האָב דיך ליב, לאַז איין!...

הירש בער: וועט איר זיך אויפהערן צו שלאַגן פאַר דער שיקסע, אַ מהומה אויף אייך ביידן!...

יענקעל: נו, זלמן, דו'שט ניט זשיין קיין הונט, האָ? דושט זשיך ניט טשעפען, האָ? געדענק, זלמן! (לאַזט אים אָפּ)

זלמן: (קלאפט אים איבערן אַקסל) געזונט, ווי אַ בער... אוי, ווען איך וואָלט געהאַט דיין כח!... אַבער אַזוי... יענקעלע, מיר זענען גוטע פריינט. היינט אויפן יאָריד טאַנצן מיר העי האַפּ!... (נעמט אים אַרום און זינגט) „וועליק דיען אידעט, קראַסני יאַיצאַ נעסעט, נעסעט, קראַסני יאַיצאַ נעסעט!...“ יענקעל: אַט אַזשוי בישטו אַ מאַלאַדעץ, זלמן, און איך האָב דיך אויך ליב. נאַטאַשאַ, איכ'ל אויף דיר וואַרטן אין קרעטשמע, איכ'ל זשיך גיין אַנטאַן ווי אַ פּאַניטש. (דער געזאַנג פּונם דאָרף העכער) נאַטאַשאַ, מען טאַנצט שוין! (פּ)

זלמן: ר' הירש בער, וועט איר מיך היינט מכבד זיין אויפן יאָריד? הירש בער: איך האָב דיך געדאַרפט מכבד זיין, איך האָב אַבער קיין כח נישט. נאַטאַשאַ לויפט אַרויס פּונם שטוב אין אַ רויטן, קומאַטשעווען קלייד מיט לענטעס און קאַרעלן.

נאַטאַשאַ: ריש בער, גייסט?

הירש בער: זע נור, נאַטאַשאַ, ווי דו האַסט זיך אויסגעפּוצט! אַ רויט קלייד, לענטעס... וועסטו מיט מיר טאַנצן?

נאַטאַשאַ: וועסטו מיר קויפּן אַ מתנה?

הירש בער: געוויס, אַ גוטן שמעק טאַבאַק, וואו איז מיין טאַבאַקערקע? (וויל זוכן ביי איר אינס בחיים)

נאַטאַשאַ: (שטופּט אים אַפּ און לאַכט) פאַרברענט זאַלסטו ווערן, ריש בער! (לויפט אַוועק)

הירש בער: האַצע, גענוג זיך דאַרטן דיר צו קוועטשן. קום, מיר וועלן אַ קוק טאָן דעם יאָריד...
האַצע: (זיין קול פּונם שטיבל מיט התלהבות) לעולם יהא אדם ירא שמים, האַי-האַי-האַי! (ווייזט זיך ביים פענצטער, איינגעוויקלט דעם קאַפּ אין אַ טלית, און אונטערשריינגנדיק מיט דער גרעסטער התלהבות) ומודה על האמת ודובר אמת בלבבו... האַי! — האַי! — האַי. וישכם ויאמר: האַי-האַי האַי!... (פאַרשווינדט פּונם פענצטער)

הירש בער: (ארויסגענומען די פּושקע טאַבאַק) דו הערסט, זלמן, ווי ער דאַונט עס? עך, טראַסצע, אַזש עס ווערט סומנע אויפן האַרצן! (טוט אַ שמעק טאַבאַק) איך קען אַזוי ניט דאַוונען. איך דאַוון פּון אַ חסידישן סידור, ער פּון אַ מתנגדישן, איינער דאַונט אַזוי, דער צווייטער אַזוי און ווער ווייסט, ווי מען דאַרף אויף אַן אמת דאַוונען? ... נאָך אַלעמען, וואָס ווייסט דאָס נאַריש מענשל? אפשר איז גאָר דער גלח אַרסעני גערעכט, אַז ער צעטענה'ט זיך מיט מיר, בשעת ער טרינקט מיט מיר אויס: טרין-טראַוואַ, הירש בער, אַלצדינג איז טרין טראַוואַ. דער מענש איז אַ מענש כל זמן ער לעבט, צי אַ ראַבין, צי אַ פּאַפּ, צי אַ טעריק, צי אַן אַנדער טשאַרט... כל זמן ער לעבט, איז ער אַ מענש, שטאַרבט ער אַבער, איז ער ניט מער ווי פּאַדלע...
זלמן: נו, און יענע וועלט?

הירש בער : יענע וועלט ? ער גלויבט ניט. ער איז אן אפיקורס, דער גלח אַרסעני... ער דערציילט מיר אַ מעשה וועגן דעם דיאָקאָן אַרכיפּ... געווען אַ גרויסער שיכור... פּאָר אַ גלעזל שנאַפּס וואָלט ער געגאַנגען אויפן עק וועלט... בעת דער דאָזיקער אַרכיפּ איז געשטאַרבן, מאַכט צו אים דער גלח אַרסעני : ברודער אַרכיפּ, איך בעט דיך, דו זאָלסט קומען צו מיר פון יענער וועלט צו גאַסט. איך וועל דיך מכבד זיין מיט אַזאַ ביסעלע משקה, וואָס זייט דו האָסט געלעבט האָסטו אַזאַ משקה ניט געטרונקען... און אַרכיפּ איז ניט געקומען !... וואָס איז דערפון געדרונגען ? זאָל מען זאָגן, אָ וואָס ? אָ אַרכיפּ איז אַ גויעשער קאַפּ און האָט פאַרגעסן ? פרעגט זיך : סטייטש לעבעדיקערהייט וואָלט ער דאָך ניט פאַרגעסן ?... אלא-וואָס-דען ? ער איז ניט געקומען, ווייל ער קען ניט גיין און ניט שטיין, ווייל ער מוז דאַרטן ליגן און פוילן, איז דאָך טאַקע דער גלח אַרסעני גערעכט, אָ סוף מענש איז פּאַדלע... (זלמן האָט זיך דערווילע צוגעגנבײַט צו הירש בער׳ן און אַרויסגענומען ביי אים דאָס פּלעטש שנאַפּס פון קעטענע, האָט זיך געשטעלט צו אים מיטן רוקן און טרינקט) **האַצע :** (שפּרינגט צו צום פענצטער) האַי-האַי-האַי ! אבינו שבשמים חי וקים ! האַי-האַי-האַי ! עשה עמנו צדקה וחסד... בעבור שמך הגדול... (פאַרשווינדט)

הירש בער : זאָגט אַבער האַצע, אָ סוף גוי איז פּאַדלע און סוף איד זענען מלקות ! ווער קען זאָגן, וואָס דאַרטן איז ? עך, וואָס מאַכט עס אויס ? וואָס מיט כל ישראל, זאָל זיין מיט הירש בער׳ן. דערוויל דאַרף מען גיין אין קרעטשמע און פאַרווכן דעם אמת'דיקן עולם הזה ! (הויבט זיך אויף און טאַפּט אין קעטענע, כאַפּט זיך, אָ דאָס פּלעטש איז נישטאַ און דערזעט עס ביי זלמנען אין די הענט) אוי, אַ טראַסצע דיר אין האַרצן, זלמן !

זלמן : איך וועל איך קויפן אַנדערע, (לויפט אַוועק. הירש בער נאָך אים) די בינע בלייבט אַ ווילע אַליין. פונם דאַרף הערט זיך איצט דער געזאַנג שטאַרקער און ברענעדיקער. אַ האַרמאָניק קוויטשעט און אַ פּידל ריפעט אַן איינטאַניקן דאַרפישן מאַטיוו. עס קומען אויפן הויף זלמן מיט נאַטאַשאָן. ער איז שיכורלעך און האָלט זי ביי אַן אַרבל. נאָך זיי דאַרפישע שיקסעס און כלאַפּ-צעט, אָנגעטאָן יום-טוב'דיק.

זלמן : (שיכור'לעך) אַט דאָ וועלן מיר טאַנצן נאַטאַשאָ. שפּילט, די וועלף זאָלן אייך לופּן ! (זינגט, טאַנצט מיט נאַטאַשאָן. שטעלט זיך אָפּ) נו, גענוג, נאַטאַשאָ ! (כאַפּט זי אַן פּאַרן אַקסל) ווילסט איצט דעם רינג ? (טוט אַ שמיץ דאָס היטל אָן דער ערד) עך, אָז געלעבט זאָל זיין געלעבט ! (הויבט אויף דאָס היטל) שאַבאַש ! איך שפּיי אויף אַלעמען ! ביז אַ קאַפּיקע גיב איך היינט אויס, און טוט מיר עפעס ! נאַטאַשאָ, פאַרוואָס האָסטו ליב יענקלען ? אַט דעם בוילע פאַרוואָס האָסטו ליב, פרעג איך דיך ? צווישן איך איז עפעס דאָ אַן אַנדער זאָך, אַ חוץ אַ ריס, אַ צופּ, אַ שפּיל ? (שרייט) איז צווישן איך עפעס דאָ אַן אַנדער זאָך, אַ חוץ אַ ריס, אַ צופּ, אַ שפּיל ? גיין ? אַ מכה וועל איך דיר געבן דעם רינג !... זאָל דיר יענקעל קויפן !... איז צווישן איך עפעס דאָ אַן אַנדער זאָך ? נאַטאַשאָ, טשאַרט, טייפל דו ! (צופּט זי פּאַרן אַרבל)

נאמאשאַט: (שטויסט אים אָפּ) וואָס אָן אַנדער זאָך? וואָס קראַקעסטו, וואַראָנע דו? איך וויל ניט דיין רינג, ווער פאַרברענט מיט דיין רינג!...

זלמן: נו, נו, שעלמאָ, זאָלן דיר די אויגן אַרויס! זיי ניט ביז. אָט איז דיר דער רינג, (זוכט אין דער קעשענע און נעמט אַרויס אַ רינג און טוט איר אָן אויפן פינגער. די פויערן טרינקען דערווילע. **יענקל,** אָנגעטאָן יוט־טובֿ'דיק, אין זיין שוואַרצן פידזשאַק און שטיוול מיט הויכע אָפּזאָצן, מיטן היטל אויף אַ זייט, מעשה דאַרפֿישער פראַנט, קומט אויפן הויף שיכור'לעך און טאַנצט אונטער אויף די פיס, ער האָט באַמערקט, ווי זלמן האָט געגעבן נאַטשאַט'ן דעם רינג, טוט ער אַ ציטער.

יענקעל: די וועלף זשאָלן זשיי פּרעשן! אַזשוי גאָר, מתנות נעמט זשי פון דעם הונט? איכ'ל די ביינער! (לויפט צו צו זלמן'ען און טוט אים אַ שטויט פון נאַטשאַט'ן) אַוועק, איך וועל דיר די קישקעס אַרוישלאָזשן! (טוט אַ שלעפּ צו זיך נאַטשאַט'ן)

זלמן: (צעמישט) נו, שלאָג זיך, שלאָג זיך, פּרוּף! (נעמט זיך אָן ביי די זייטן) אַצינד האָב איך פאַר דיר קיין מורא ניט. איך מאַך פון דיר אַש און שאַבאַש.

יענקעל: (טוט אַ טראַט צו אים) האָ? (זלמן אַנטלויפט)

נאמאשאַט: **יענקעל,** ביזט אַשאַלעיעט?

יענקעל: נאַטשאַט, נעם ביי אים ניט קיין מתנות, גיי ניט מיט אים, איך וויל ניט! (רייסט אַרונטער דעם רינג פון איר פינגער). איך וויל ניט! **נאמאשאַט:** **יענקעל,** מיין פינגער! (ער שמייסט דעם רינג אָן דר'ערד, טאַפּטעט מיט די פיס און שלעפּט זי צו זיך פאַרן אַרבל) **יענקעל:** איך וועל דיר קויפן אַ רינג, נאַטשאַט, איך וועל דיר קויפן. די וועלף זשאָלן דיר פּרעשן!...

חאַצע קומט אַרויס פונם שטוב. זלמן באַווייזט זיך ווידער.

זלמן: (שטייענדיק פון ווייטן) ר' חאַצע, איר זעט? ער גייט טאַנצן מיט אַ שיקסע, אָן אבל... ער וועט זיך נאָך שמד'ן, דער בוילע, און וועט מיט איר כאַסליערע האָבן, איר וועט שוין זען! (פאַרשווינדט)

יענקעל: (טוט זיך אַ כאָפּ) איכ'ל זשיד שמדען? איך? (בלייבט שטיין צעמישט און קוקט מיט שרעק אַרום זיך) איכ'ל זשיד שמדען?...

חאַצע: **יענקעל,** וואָס טראַכסטו זיך? ווי האַסטו קיין רחמנות ניט אויף דיין טאַטן אין קבר? שטייטש, דו גייסט טאַנצן, אָן אבל? **יענקעלע,** דו וועסט האָבן אַ מיאוסן סוף?... געדענק, דיין טאַטע וועט דיר ניט שווייגן, איך מין עפעס... איך וועל גיין שיקן אַהער דיין מאַמע. (אָפּ)

יענקעל: (שעפּצט) באַזשע מאַי! באַזשע מאַי!... (שלעפּט נאַטשאַט'ן צעמישט)

נאמאשאַט: וואו שלעפסטו מיך?

יענקעל: איך האָב מורא... עש איזש אַזשוי סטראַשנע אַוועק, נאַטשאַט, אַוועק!...

נאמאשאַט: וואָס באַלטאַיעסטו, **יענקעל?** דו ביזט שיכור?

יענקעל: (זעצט זיך אויף דר'ערד. נאטאשא נעבן אים, ער מורמלט. קוקט אהינטער זיך צעשראָקן) **נאטאשא!** דו זשעסט וועמען? דו זשעסט? **נאמישא:** (קוקט זיך אום) וועמען זעסטו? דו ביזט שיכור, יענקעל!... **יענקעל:** (שעפצעט) אל מאלעך נעמאָן שמאיע שרול... שמאיע שרול... מער ווייס איך ניט!... באַזשע מאַי, שמאיע שרול... **נאמישא:** דו מאַליעסט זיך, יענקעל!...

יענקעל: **נאטאשא,** אַוועק גיי!... (פלוצים מיט ווייטאָג) **אוי, נאטאשא,** איך בין דאָך אַ איד, איך האָב דאָך אַ טאַטן — מען שמייסט אים דאַרטן... **אוי,** ווי ער שרעקט מיך, ווי איך האָב מורא!... **נאטאשא,** איך בין אַשאַלעיעט! **קרעש-** צען ווי אַ קריסט טאָר איך זשיך ניט, און מאַליען זשיך ווי אַ איד קען איך ניט! **באַזשע מאַי,** שמאיע שרול, שמאיע שרול... (פאַרדעקט דעם פנים מיט די הענט און טרייסלט זיך)

נאטאשא: (רייסט אים די הענט פונם פנים) **יענקעל,** סאַקאַל דו מיינער... דו ווייססט? (ער קוקט אויף איר אומגליקלעך) **יענקעל,** וואָס איז דיר? **האַלוקאַ מאַיאַ ביעדנאַיאַ,** (צלמיט אים)

יענקעל: (שפרינגט אויף מיט שרעק) **וואָס טושטו? וואָס טושטו?** **קרעשצע** מיך ניט. (בלייבט שטיין מיט גרויסע אויגן און סאַפעט מיטן גאַנצן קערפער, זי שפרינגט אויך אויף צעשראָקן, שטייט קעגן אים און ציטערט. זלמן ווייזט זיך ווידער און גייט צו די שיכורע פויערים) **זלמן:** (שטייל) **אַט, רעביאַטאַ,** נאַט אייך פינף גריווינקעס אויף גאַרעלקי. **טרינקט און שאַבאַש...** **צעברעכט אַבער דערפאַר יענקלען די ביינער...** (די פויערים לאַכן און רעדן שטייל)

אַ פויער: (צוגייענדיק צו יענקלען) **העי יענקעל!** דו האָסט געטרונקען אונזער גאַרעלקי? **איצט** קויף אונז דיין גאַרעלקי. (יענקעל קוקט אויף אים ווי אַ גולם) **וואָס טאַראַשצעסטו אויף מיר דיינע אויגן? קויף, אַלי...** (כאַפט אים אָן פאַרן לאַץ און טרייסלט אים) **קויף, אַלי...** (טוט אים אַ שטויס אין ברוסט) **נאמישא:** (צום פויער) **פאַרוואָס שלאַגסטו יענקלען, פיאַניצאַ דו אַקאַיאַנער?**

יענקעל: (טוט זיך ווילד אַ כאַפּ און אַ רעווע) **מיד שלאַגן?** (וואַרפט זיך צום פויער מיט אַן אימפעט און שלאַגט אים ווילד. דער פויער שרייט: „אַי בראַטצי, קאַראַאָול!“ די אַנדערע פויערים וואַרפן זיך אויף יענקלען, רייטן פון אים דאָס העמד, שלאַגן אים. יענקעל איז צעקאַכט, שלאַגט רעכטס און לינקס. די פויערים לויפן, ער נאָך זיי אַ ווילדער)

נאמישא: (לויפט אים נאָך מיט שרעק) **יענקל, גענוג! באַזשע מאַי, ער איז אַשאַלעיעט!** **יענקעל:** (שלאַגנדיק) **קאַלי דראַטסיאַ, טאַקי דראַטסיאַ! אַהאַ, די וועלף זשאַלן אייך פרעשן!...**

הירש בער קומט אָן שיכור'לעך. **הירש בער:** **העי, טראַסצע!** (וואַרפט זיך אַריין צווישן יענקלען און די פויערים. זיי בלייבן אַלע שטיין) **איך האָב געמיינט, אַז איר טאַנצט דאָ, שלאַגט**

איר זיך גאר, טראסצע וואשע מאטערי!... (יענקעל מיט א צעריסן העמד גייט און זוכט זיין היטל)

נאטאשא: (אויפהויבנדיק זיין היטל) זיי האבן דיך געשלאגן, יענקל? יענקעל: מיך געשלאגן? אהא!...

נאטאשא: (כאפט אים אן ליידנשאפטלעך) סילאטש דו מיינער, בער דו ווילדער, סאקאל דו שיינער! כא-כא-כא! ווי דו האסט זיי געמאלן מיט דיינע שטארקע הענט! כא! כא! כא!... (די פויערים, איינער טאפט די נאז, א אונדערער האלט זיך פארן אויער, א דריטער הינקט אונטער אויף א פוס. אלע בורטשען, קוקן ביז אויף יענקעלען)

זלמן: ר' הירש בער, האט דער בוילע כח, הלוואי אויף מיר געזאגט געווארן...

הירש בער: דו דארפסט ניט האבן קיין כח, ווארים אז א חזיר זאל האבן הערנער, וואלט ער די וועלט חרוב געמאכט, טראסצע טוואיע מאטערי. (נעמט ארויס פון אונטערן בוחם א פלאש שנאפט) ארטיעם, איוואן, מיקאלאי, יענקעל, טרינקט, פאמירעט זיך. יענקעלען דארף מען ניט אבידען. ער איז א ווילדער מענש, אבער אן אמת'ער מענש, אן פאלשע חכמות, א מענש ווי גאט האט באשאפן... וועסטו אים ניט אריינלייגן קיין פינגער אין מויל, וועט ער ניט אפבייסן... טשעפעט ניט קיין בער, ער האט לאפעס מיט שארפע נעגל... כא-כא-כא! יענקעלע, קום אהער. (יענקעל מיט נאטאשא'ן גייען צו) יענקעל, איך האב דיך האלד... איך האב דיך אלע מאל האלד, אבער איצט, אז איך האב אריינגעגאסן, מחילה, האב איך דיך נאך מער האלד. (גיט אים א גלעזעלע שנאפט) טרינק, מיין זון. (יענקעל וויל ניט) טרינק, טראסצע דיר אין הארצן! (יענקעל טרינקט אויס) פארבייס מיט נאך איינער. (יענקעל טרינקט ווידער) אט אזוי! און איצט מיט נאך איינער. (שטרעקט אויס דאס גלעזעלע צו יענקעלען, יענקעל וויל נעמען, הירש בער טוט עס א כאפ צוריק) א מכה, דאס גלעזעלע טרינקט איך אליין!...

יענקעל: (לאכט שיכור) הוי-הוי... גוטער ספירט, ר' הירש בער, פער- ווי סארט ספירט... עמעשער, ר' הירש בער! און איך בין שיכור, הוי-הוי!... הירש בער: און דו, זלמן'קע, קריגסט ביי מיר א מכה. און איר, רעביא- טא, פאמירעט זיך מיט יענקעלען, וועט איר אויך קריגן!... (אלע) — יענקעל, יענקעל! קריכן צו אים, קלאפן אים איבערן אקסל, ער לאכט. הירש בער גיט אפ די פויערים די פלאש שנאפט) און איצט זאל ווערן פריילעך... רעביאטא, יענקעל, נאטאשא! איך האב האלד צו זען, ווי איר טאנצט! טאנצט אביסעלע! איך קען אויך טאנצן, אבער אויף איין פוס...

אלע: טאנצוי, יענקעל! טאנצוי, נאטאשא!... (א פויער הויבט אן צו שפילן אויף א הארמאניקע, א צווייטער אויף א פידל. יענקעל און נאטאשא לאזן זיך אוועק טאנצן. אלע ארום זיי פילדערן און טאנצן. האצע באווייזט זיך אויפן הויף.)

האצע: אי, ער טאנצט טאקי, אן אבל!... אט דאס הייסט באקלאגט א טויטן טאטן! (יענקעל טוט זיך א טרייסט)

הירש בער: טאנץ, יענקעל, הער אים ווי די קאץ, דעם קעלמער מורילע!

אלע : טאַנצוי, יענקעל, טאַנצוי! (יענקעל טאַנצט ווייטער מיט נאַטאַשאַן.
דער עולם טאַנצט מיט, זינגט און פילדערט)
זלמן : אַז גייט זיין מאַמע ...!

נחום קומט צו לויפן מיט אַ פּאַר פּלעטער שנאַפּס אין בייַדע הענט.
נחום : (שרייט פּון ווייטן) יענקעל, אַ קרענק דיר אין האַרצן, טאַנץ
ניט מיט שיקסעס, און טענה ניט! (פאַרשאוּינדט)
יענקעל : (קוקט זיך אום, טאַנצנדיק) העי, איך טאַנץ און באַסטאָ! ...
העי, מוזיקאַנטי, לעבעדיקער, זשיוועי! ... נאַטאַשאַ, העי, האַפּ־האַפּ! (קלאַפּט
זיך מיט די קאַליוועס, דאַן מיטן הינטן אַן דר'ערד קעגן דער טאַנצנדיקער
נאַטאַשאַן)

אלע : אַי דאָ, יענקעל, מאַלאַדיעץ, פּראַכּוואַסט! ...!
חייקעלע קומט צולויפן.
חייקע : אוי מומע פרומע, ער טאַנצט נאָך מיט די שיקסעס! יענקעל, די
מאַמע גייט!

פרומע קומט צולויפן.
פרומע : (לויפט צו אים מיט פאַרקאַשערטע הענט) יענקעלע, אומגליק
מיינער, דער טאַטע וועט היינט ווידער קומען מיך מוטשען, וויי איז מיר!
(ער בלייבט שטיין צעשראַקן)

הירש בער : יענקעלע, הער ניט דיין מאַמע'ס באַיקעס! טאַנץ!
(יענקעל נעמט ווידער טאַנצן)

פרומע : יענקעלע, אכּוואַטניק, לאַז דיין טאַטן רוען אינם קבר! ער טאַנצט)
חייקע : וואַרט, וואַרט, דער פעטער וועט זיך שוין אַפּרעכענען מיטן גוין..
(פלוצים ווייזט זיך אויס יענקעלען, אַז ער הערט זיין פּאַטער'ס קול : יענקעלע
זיי א איד! אוי, וועט מען שמייסן!)

יענקעל : (טאַנצנדיק, קאַרטשעט זיך צוזאַמען, שרייט מיט שרעק) איר
הערט? איר הערט? (קוקט זיך אַרום מיט שרעק)
הירש בער : טאַנץ! (יענקעלע הערט ווידער זיין פּאַטער'ס קול)
יענקעלע : (צולויפנדיק צו זיין מוטער) מאַמוניו, דו הערשט? (דריקט
זיך צו איר מיט שרעק)

פרומע : איך הער גאַר נישט, יענקעלע, וואָס הערסטו?
הירש בער : ער האַט, מחילה, גוט אַריינגעשנאַשקעט, מוז ער הערן אין
קאַפּ! (יענקעלען דאַכט זיך, ער זעט זיין פּאַטער אין תּכריכים, אַרויסקוקנדיק
דורכן פענצטער פון דעם פּישער'ס שטיבל)

ישעיהו'ס קול : יענקעלע, זיי אַ איד; זיי אַ איד, אוי, וועט מען שמייסן?
יענקעל : (האַלב משוגע פאַר שרעק) מאַמוניו, ראַטעווע מיך! (וואַרפט
זיך אויף דר'ערד מיט גרויסע אויגן אויפן פענצטער) אוי, טאַמוניו, איכ'ל זשיין
אַ איד... איכ'ל זשיין אַ איד, טשעפע ניט! טשעפע ניט! ... (וואַרפט זיך אַרום
אויף דר'ערד מיט די הענט אויסגעשטעלט, אַקוראַט ווי ער וואַלט וועלן זיך
פאַרטיידיקן קעגן וועמען)

דרייטער אָקט

דאָס פּיטער־שטיבל. הירש בער זיצט אויף אַ בענקל און שמירט זיינע שטייול מיט וואַרווע. האַצע זיצט ביים טיש און מאַכט איין ציצית אין אַן אַרבע כּנפות, וואָס ליגט אויפֿן טיש. זלמן נייט איין אַ קנעפל אין זיינעס אַ קאַפּטן. אין דרויטן איז שטאַרק כּמורנע און אַ שטורם בושטעוועט.

האַצע: (דרייענדיק די פעדים פֿון די ציצית מיט גרויס כּונה) אַלף — לשם מצוה, בית — לשם מצוה, גימל — לשם מצוה...

הירש בער: האַצע, וואָס מיר פּאַלט איין: דו ביזט אַ גרויסער למד, זאַלסט מיר מוחל זיין. דו פּאַרשטייסט נישט קיין עסק. אַט מאַכסטו איין ציצית אין יענקעלע'ס אַרבע כּנפות, האָסט אים געמאַכט פּאַר אַ פּרומאַק, ער קוועטשט זיך שוין נעבאַך ביים דאַוונען באַלד אַזוי ווי דו... וואָס טויג עס דיר, קעלמער? פּאַרשטייסט דען ניט, אַז וואָס ווייניקער צדיקים עס וועלן זיין אויף יענער וועלט, אַלץ מער מיוחס וועסטו דאַרט זיין, טראַסצאַ טוואַיעי מאַטערי? **האַצע:** (באַגייסטערט) ניט אמת, ר' הירש בער? גאַט'ס חסד איז זייער גרויס, איך מיינ עפעס! ווער וואָלט זיך עס געקענט ריכטן מיט אַ חודש צוריק, אַז יענקעלע'ס גויעש האַרץ זאל זיך אַזוי מורא'דיק באַקערן צו אידישקייט! (טוט אַ פּאַטש אין די הענט מיט התלהבות) אוי, גאַטעניו־פּאַטערל, ווער קען נאָך ווייזן אַזוינע נסים ונפלאות, ווי דו! דאָס שוואַכסטע האַרץ מאַכסטו שטאַרק אין דיין אמונה... דעם פונק פון אידישקייט בלאַזטו פּאַנאַנדער אין אַ פּלאַם, אין אַ הייליקן פייער!... גאַטעניו, אוי גוואַלד! אַצינדער איז עשרת ימי תשובה, און יענקעלע דאַוונט מיט כּוונה, יענקעלע זאַגט אַ קאַפּיטל תהילים... און אַט איז זיין אַרבע כּנפות און ער אַליין האָט מיך געבעטן, איך זאל אים איינמאַכן כּשר'ע ציצית! גוואַלד, וואָס פּאַר אַ נסים האָט גאַט באַוויזן, גוואַלד, איך מיינ עפעס, גוואַלד! (כאַפט זיך דרייען מיט אַ ברען די ציצית) אַלף, לשם מצוה, בית, לשם מצוה...

הירש בער: איך מיינ אויך עפעס, האַצע. פּאַר יעדע עולה מאַכסטו גאַט שולדיק, מאַכסט קראַנק אַ געוונטן, שטאַרקן מענשן; משוגע — אַ קלאַרן מענשן, און ווער איז שולדיק? גאַט, נעבעך!...

זלמן: איר זאַגט, אַז יענקעלע איז פּרום געוואָרן און אין דאָרף רעדט מען, אַז יענקעלע קלייבט זיך שמו'ן און וועט כּאסליערע האָבן מיט נאַטאַשאַץ, הירש בער: העי דו, זלמנקע, סמאַראַוואַ דו, אַ טראַסצע דיר אין האַרצן! דאָס איז דיין קאַפּ, דו האָסט עס פּאַנאַנדערגעלאָזן אַזאַ סלוק! היט זיך, זלמנקע, ווען יענקעלע זאל זיך אַמאַל אַ נעם טאָן צו דיר, מעגסטו זיך שוין אַפּועגענען מיט דיין נאַרישן קאַפּ, אַ מהומה אויף דיר! (זלמן לאַכט) אַהאָ, דער שטורם האָט זיך אַבער נישקשה'דיק צעפּאַלאַשעט! היינט וועלן מיר שוין מוזן זיצן אין דער־היים און רוען... זלמנקע, טו אַ קוק, וואָס איז דאַרטן מיט די שיפּן, צי האָט נישט אַפּגעריסן פֿון ברעג?

זלמן : איך הולך... (טוט אן דעם רעקל און קוקט אַרויס פונט פענצטער) אהא, ווי די כוולאיעס האָבן זיך צעיושעט אויפן אָזערע, שפּרינגען אַרום, ווי ווייסע שעפסן... (רוקט אן דאָס היטל) איך גיי...

הירש בער : זלמנקע, אַז דו גייסט, פרעג שוין פאַר איין גאַנג דעם שטורם, וואָס גוואַלדעוועט ער אַזוי? אפשר וויל ער אַ שמעק טאַבאַק?...
זלמן : ער וויל אַ גלעזעלע פון אייער אמת'דיקע!... גיט, איך וועל אים אַרויסטראַגן... (לאַכט)

הירש בער : אַן אמת'ע טראַסצע וועל איך דיר געבן... גיי!... (זלמן אָפּ, לאַכנדיק. הירש בער גייט צו צום פענצטער און קוקט אַרויס) אוי, אוי, עס טוט זיך חושך אין דרויסן! יעסין אויף דער וועלט... אַלע יאָר אין דער צייט וואַרפט די אַזעראַ אַ העלישע קדחת... די בוימער אינם וואַלד הויבן אָן צו פילן אַ ברעכעניש, אַ שטעכעניש אין די זייטן, קרעכצען, שרייען נעבעך "חי וקים!" און עס העלפט זיי טאַקי, נעבעך, ווי אַ טויטן באַנקעס! דער קאַלטער ווינט איז זייער מלאך המות און ער זינגט זיי זיין ברוך דיין אמת... עך, און אַט ערשט איז דאָך געווען זומער! דאָס גאַנצע לעבן איז אַזוי: אַט בליט מען, אַט וואַקסט מען און אַט פאַרדאַרט מען! (זיפצט און טוט אַ שמעק טאַבאַק) פּראַקאַפּ קומט אַריין דורכגענעצט, מיט אים צוזאַמען רייסט זיך אַריין אַ הודיען פונט ווינט אין טיר.

פּראַקאַפּ : איש אַ פּאַגאָדושקא, נ'דאַ, טאַטאַ! (נעמט אַרויס אַ פיפקע פונט מויל און פאַררויכערט) פאַרסט נישט היינט אויפן אָזערע, ריש'בער?
הירש בער : גיין, פּראַקאַפּ.

פּראַקאַפּ : טאַטאַ! און איך מוז ווידער אין וואַלד. שוין צוויי וועגעלעך האַלץ געבראַכט... מען מוז נאָך אַ דריטן מאָל פאַרן — טאַטאַ! פאַרלירן אַ טאַג אין כאַזיאַסטוואַ איז אַן עבירה, בראַט! ריש'בער, איך וויל ביי דיר אן עצה פרעגן, דו ביזט אַ קלוגער מענש... מיט מיין נאַטאַשקאַן איז ניט גוט. צי מען האַט איר עין הרע געגעבן, צי זי איז קראַנק, אָבער דאָס מיידל דערקען איך גאָר ניט; אַן זיצט זי דאַרט, אין אונזער פּאַלאַווינע, און טראַכט, און אַכ'צעט, וואַס'ווען? עך, באַזשע מאַי, קיין טאַלק קען איך פון איר ניט דערגיין! ריש'בער, זי איז דאָס איינציקע, וואָס איך האָב אויף גאַט'ס וועלטל... גיב אַ גוטע עצה, וואָס טו איך? צי זאַל איך זי פירן צו אַ זנאַכאַר, אָדער צו דעם פעלדשער פון דער וואַלאַסט, האַ, ריש'בער?

הירש בער : מאַך איר חתונה, פּראַקאַפּ, אַט וואָס! פאַר אַזאַ מיידל, ווי נאַטאַשאַ, איז דער בעסטער זנאַכאַר און דער בעסטער פעלדשער — אַ יונגער געזונטער מוזשיק!

פּראַקאַפּ : אמת, אמת, ריש'בער, איך האָב אויך אַזוי געטראַכט. נאַטאַשאַ וויל אָבער ניט הערן פון דעם... די בעסטע כלאַפּצעס פונם דאַרף ווילן זי האָבן. זי זאָגט אָבער: נייעט, דאָ נייעט... עך, וואָס טו איך מיט איר? (עס דערהערט זיך אַ ווילדער רעווען פון דרויסן) וואָס איז דאָס? צי אַ מענש רעוועט עס אַזוי, צי דער ווינט?...?

הירש בער : דער ווינט. (ווידער דאָס רעווען)

פראקאָפּ: ניין, דאָס איז ניט דער ווינט, דאָס רעוועט אַ מענש... טאָטאַ!
 איש אַ רעוועז, ווי מען וואָלט אַ מענשן געדושעט!...
 הירש בער: (טוט זיך אַ כאָפּ) אוי, דאָס איז יענקעל! מסתמא חלום'ט
 זיך אים עפעס ווידער! (דאָס רעוועט)
 האצע: טאָקי יענקעלע'ס קול... אים חלום'ט זיך עפעס ווידער, וויי
 איז מיר!

פראקאָפּ: וואו איז יענקעל?

הירש בער: ער איז נישט געזונט, קען זיך קיין אַרט ניט געפינען,
 איז ער אַוועק צו דיר אין שיער אויף די פרישע היי זיך צולייגן.

פראקאָפּ: זאָל ער נור מיר די היי ניט צעטאָפטשן... נו, מען דאַרף פאַרן
 אין וואָלד... עך, אַ פאַגאָדושקאַ, טאָטאַ!... (אַפּ)
 הירש בער: וואָס איז דאָרט מיט יענקעלען?... איר האָט אים אַלע אַזוי
 אַנגעשראַקן מיט אייערע חלומות און מוסר זאָגן, אַז ער האָט איצטער מורא אי
 פאַר טויטע, אי פאַר לעבעדיקע, אַ מהומה אויף אייער אַלעמענס קעפּ!
 יענקעל מיט אַ קאַפּ פול מיט היי, אַ צעטומלטער, מיט מוטנע אויגן,
 קומט אַרײַן, קוים האַלטנדיק זיך אויף די פיס, און סאַפעט שווער. זלמן פירט
 אים פאַר אַ האַנט און שמיכלט.

יענקעל: (דערזענדיק חאַצען, וואָרפט זיך צו אים מיט אַ קרעכץ) ר'
 חאַצע, ר' חאַצע, שוין ווידער! ווידער!...
חאַצע: וואָס?

יענקעל: פאַרצווייפלט, און ציטערנדיק מיטן גאַנצן קערפער) דער
 טאַטע! שוין ווידער!... (טוליעט זיך צו אים.)

זלמן: (לאַכט) איך הער ביים אַזערע אַ רעוועז, ווי פון אַ געקוילעטן אַקס.
 איך לויף אַרײַן אין שיער, ערשט יענקעלע ליגט אויף די היי, וואָרפט זיך
 אַרום מיט די הענט און פיס און רעוועט: טשעפע ניט! טשעפע ניט! איך
 האָב אים געמוזט דערלאַנגען עטלעכע בוכצעס אין זייט, ביז ער האָט זיך
 אטשוכעט... כאָ! כאָ! כאָ!

הירש בער: וואָס שצירעסטו דיינע ציין, מורילע דו?... (צו יענקעלען)
 יענקעלע, זיי דו ניט קיין דזיקאָן... טראַכט ניט אַזוי פיל וועגן דייך טאַטן,
 וועט ער זיך דיר ניט חלומ'ען. (ווייך, ווי צו אַ קינד) נאַר דו, דייך טאַטע
 איז איצט פון דיר צופרידן. דו ביסט גוט, פרום, אַ מענש אַ פאַלנער, ווי
 דער קעלמער וויל, ווי דייך פעטער נחום וויל... אוי, אויף זיי געזאָגט געוואָרן,
 וואָס זיי האָבן געמאַכט פון דיר! טפוי, אַ גוטע טראַסצע זיי אין האַרצן!
 (צו זלמן'ען) נו, וואָס שטייסטו? האָסט שוין געזען די שיפן?...

זלמן: איינע האָב איך שוין אַרויפגעשלעפט.

הירש בער: און די אַנדערע?

זלמן: איך גיי גלייך. (מאַכט נאָך יענקעלען) הוי-הוי-הוי טשעפע ניט!
 טשעפע ניט! האָב איך אים אַריינגעבוכצעט! כאָ! כאָ! כאָ! (אַפּ)

הירש בער: נו, יאַ, אויף אַ געפאַלענעם בוים שפּרינגען ציגן.
 זלמן ווידער אַרײַן.

זלמן: ר' הירש־בער, דער גלח ארסעני וויל אייך זען. גיכער, ער ווארט אויף אייך אין זיין וואַגן. ער וויל אַביסעלע פיש און האָט פאַר אייך אַביסעלע י"ש... וועט איר מיר געבן אַביסעלע פון דעם אמת'דיקן?

הירש בער: דער גלח ארסעני...? (אַפּ מיט זלמניען.)

יענקעל: ר' האַצע, וואָש טוט מען?

האַצע: ראשית, טו אַן דיין ארבע כנפות... (טוט אים אַן) אפשר איז ער איצט צו דיר געקומען, מחמת דו ביזט געגאַנגען אַן אַן ארבע כנפות... איך מיין עפעס. וואָס האָט ער דיר געזאָגט...?

יענקעל: ער האָט געזשאָגט... ער האָט געזשאָגט... (ציטערט) זשיי אַ איד, האָט ער געזשאָגט... פאַרוואָש איצט, ר' האַצע...? פאַרוואָש איצט? איך בין דאָך פרום... פאַרוואָש איצט, ר' האַצע? (פאַרדעקט דאָס פנים און ציטערט.)

האַצע: מסתמא איז דאָס מחמת דייע פריערדיקע עבירות... וואָס ווייס איך? וויי איז מיר, איך מיין עפעס!...

יענקעל: יע, יע, דערפאַר... איך האָב געזשינדיקט... אַי, ווי איך האָב געזשינדיקט! (שעפטשט) באַזשע מאַי, שמאַיע שרול, שמאַיע שרול!... ר' האַצע, וואו איזו דער תהלים?

האַצע: (גיט אים דעם תהלים) ווילסט אַ קאַפּיטעלע תהלים זאָגן? זאָג, זאָג טאַקע, יענקעלע... איך וועל אויך זאָגן... אוי, ס'ארא גאָט מיר האָבן, איך מיין עפעס! (מישט אויף אין תהלים) אַט דאָ זאָג: ליום שני... קאַפּיטל למד, היינט איז דאָך מאַנטאַג... (זעצט זיך אַן אַ זייט און זאָגט שטיל מיט אַ ניגון אויסנווייניק) מזמר שיר חנוכת הבית לדוד...

יענקעל: (מיט דעם זעלבן ניגון, האַרצברעכנד) מיזשמור שיר קענוקאַס העבויאיש לאַדאוויד... ארעמיקאַ האדונאַי כי דאַלושיני הולאי שעמאַטע האַוואַי לי... ר' האַצע, וואָש, פרימערנאַ קומט אַ אידן, ווען ער זשינדיקט מיט אַ גויעשער שיקשע...?

האַצע: (זאָגנדיק תהלים פאַר זיך) נו, נו, אסור להפסיק... הפכת מספדי למחול לי פתחת שקי ותאורני שמחה...

יענקעל: (זאָגט אין זיין תהלים) האדונאַי העלישאַ מין שול נפשי הוישאַינע מימאַרדי וואַיר... איזו וואַזש־זשע זשאָגט איר, ר' האַצע, האַ?

האַצע: הם... וואָס?

יענקעל: ווען מען זשינדיקט מיט אַ גויעשער שיקשע? איזו וואַזש־זשע,

האַ?

האַצע: מיט אַ שיקסע ווען מען זינדיקט, וואָס קומט דערפאַר? אוי, איך מיין עפעס, נאָך ערגער ווי מיט אַ אידישער אשת איש! סקילה איז ווייניק פאַר דעם... שרפה, הרג וחנק זיינען אַ שפּיי פאַר דעם, איך מיין עפעס! איך האָב אַמאַל געהערט, ווי דער קעלמער מגיד, זכר צדיק לברכה, האָט וועגן דעם גע'דרש'נט, הער אויס, יענקעלע, מעגסט הערן, (מיט פייער און מיט אַ ניגון פון אַ מגיד) אַ אידן, וואָס האָט געזינדיקט מיט אַ גויה אויף דער וועלט — וואָס האָט מען אים געטאַן, בעת ער איז געקומען אויף יענער וועלט? מען האָט אים, ראשית, אויסגעשמירט אין גאַנצן מיט סמאַלע פונם

קאפ ביז די פיס און מען האט אים איבערגעגעבן צום מלאך דומה אין די הענט אריין. (יענקעלע הערט מיט שרעק) און וואס־זשע האט דער מלאך דומה געטאן? ער האט געלאזט צו זיך רופן די יפת תואר לילית, ימח שמה וזכרה, און לילית, פארשטיסטו מיך, איז ניט גלאט אבי א נקבה קיי און שפיי... איך מיין עפעס! זי איז א נקבה בראנד און פייער, און קיין איד זאל זי ניט קענען. א לשון פעך און שוועבל, אויגן — פייערדיקע בליצן, און א יפת תואר איז זי, ממש א גוואלד! די זון האט ניט אַזאַ ליכטיק פנים ווי זי. זי איז כמעט אַזאַ יפת תואר, ווי אונזער מוטער רחל, יעקב אבינו'ס ווייב, איך מיין עפעס! דו קענסט דאך אליין פארשטיין, ווי שיין זי איז, און זי איז די רעכטע האנט פון דעם יצר הרע, און זי איז די פלוניטע פון דעם אשמדאי, פון דעם מלך פון אלע שדים און רוחות... הקיצור, לילית, ימח שמה, טוט זיך א נעם צום אידן, וואס האט געזינדיקט מיט דער גויה אויף דער וועלט... טוט אויף אים א קוק, און א בליץ צינדט אן זיין מוח; טוט אים א זאג „ברוכים הבאים א איד“, און א שארפער חלף שניידט דורך זיין הארץ... זי שעמט זיך ניט פאר א פרעמדן מאַנסביל, לילית, ימח שמה, מאַכט צו אים הולטיסקע שטיק: טוט אים א גלעט דאָ, דאָרט, ביז זי באַכישופט אים... ער פאַרגעסט אויף וואָס פאַר אַ וועלט ער איז און וויל זי אויך אַ גלעט טאָן. אַט דעמאָלט, איך מיין עפעס... טוט זי אים אַ כאַפּ אָן אַט ווי ער שטייט אַזוי אויסגעשמירט מיט סמאַלע, און קנאַק אין ברענענדיקן אויוון אַריין, און קנאַק אין ברענענדיקן אויוון אַריין!... (יענקעל קאָרטשענט זיך צוזאַמען פאַר שרעק) דאָס פייער כאַפּט אים אַרום פון אַלע זייטן; ער שרייט, בעט זיך רחמים און זי, לילית, מיט אַ גאַנצער חברה שדים און לצנים, טאַנצן קעגן אויוון, לאַכן און רייצן זיך מיט אים: האַ, וועסטו זינדיקן מיט אַ גויה, האַ? וועסטו זינדיקן מיט אַ גויה? (מאַכט דערביי צו יענקעלען מיט ביידע הענט און די אויגן ברענען ביי אים)

יענקעל: (כאַפט אים פאַר ביידע הענט) ר' האַצע, ר' האַצע. גענוג! (כאַפט זיך פאַרן קאַפּ) וואָזש זשאַל איך טאָן! אַך, שרעקט מיך ניט אַזשוי!... איך ווער משוגע! זשאַגט מיר, וואָש איך זשאַל טאָן? ר' האַצע, אַפילו שטאַרבן האָב איך מורא!... (פאַרצווייפלט) אַך, ר' האַצע, אַך!...
האַצע: וואָס, יענקעל?

יענקעל: איך... איך... (טוט זיך אַ קלאַפּ אין די ברוסט) באַזשע מאַי, באַזשע מאַי, שמאַיע שרול, שמאַיע שרול!... (צעוויינט זיך רחמנות'דיק).
הירש בער מיט אַ פלעטל שנאַפּס.

הירש בער: גאַט שיקט צו דער פיש די וואַסער, דעם גלח ארסעני פיש און מיר דעם גלח ארסעני מיט אַ פלעשעלע אמת'ער סמירנאָוס אַטשישצענע... (באַמערקט אַז יענקעל וויינט) יענקעל וויינט? אַך, אַבער גאַט שיקט ניט צו אַ גוטע טראַסצע דעם קעלמער מורילע!... וואָס וויינסטו, יענקעל? וואָס האָט ער דיר שוין ווידער אַנגעפלאַטשקעט?

יענקעל: ניין, ר' הירש בער, ר' האַצע איזש אַ גוטער מענש, ער זשאַגט דעם עמעש... ר' הירש בער, איך האָב געזשינדיקט, אַי, האָב איך געזשינדיקט... וואָש זשאַל איך טאָן, ר' הירש בער?

הירש בער: לאז זיך אויפעסן א לעבעדיקער פון חאצען און ער זאל מיט דיר דערוואַרגן ווערן, אָט וואָס דו זאָלסט טאָן! ווילדער דו, דו ביזט דאָך שוין פרום, וואָס ווילסטו נאָך? ...
 יענקעל: (פאַרצווייפלט) אָבער ליליש, אָט די מיט די פייערדיקע אויגן? ... אָט די מיט די בליצן? ... און זשי קנאַקט אין אויוון! און זשי קנאַקט אין אויוון! ... און עש פאַליעט די סמאַלע, און עש זשאַרעט, אין עש ברענט, ברענט! באַזשע מאַי, שמאַיע שרול, שמאַיע שרול! ...
 הירש בער: לילית? ... האָסט אים שוין גענומען סטראַשען מיט לילית'ן אויך? ...

חאצע: איך האָב אים נאָר דערציילט דעם קעלמער'ס אַ דרשה... קיין אחריות ניט, פאַרשאַטן וועט עס אים ניט, איך מיין עפעס! ...
 הירש בער: דער קעלמער האָט דיך משוגע געמאַכט, און דו מאַכסט אים משוגע! (יענקעל זעצט זיך אויפן לעזשאַנקע, זיצט מיט אַן אַראַפּעג-לאַזנעם קאַפּ און זיפצט.)

נחום, פרומע און חייקע אַרין.

נחום: אַ גאָט העלף! (זעצט זיך און זיפצט)

הירש בער: אַהאָ, ברוכים הבאים, די גאַנצע קאַפעליע איז דאָ! וואָס זיפצסטו, נחום? ווילסט אַ שמעק טאַבאַק?
 נחום: ר' הירש בער, נישט גוט! ישעיהו איז דאָך שוין היינט ווידער ביי מיר געווען, זאָלט איר מיר מוחל זיין... ניט גוט און טענה ניט!
 פרומע: און ביי מיר איז ער דען היינט ניט געווען, וואָס?
 חייקע: און צו מיר קומט דער פעטער ישעיהו אויך שוין די צווייטע נאַכט...

יענקעל שפּרינגט אַרונטער מיט אַ גוואַלד פון לעזשאַנקע, שלעפט מיט אַ טאַפּ, וואָס צעפליט אין בראַזגעס; אַלע שפּרינגען אויף צעשראַקן. יענקעל מיט מוטנע אויגן און מיט אַן אַפּן מויל קוקט פאַר זיך.
 הירש בער: טפוי זאָלט איר ווערן! אַי, איר קאַנט דאָך טאַקע משוגע מאַכן דעם קלאַרסטן מענשן מיט אייערע חלומות! רבונו של עולם, ווי לאַנג נאָך וועט ישעיהו גיין צו אייך, גייט איר שוין אַמאַל צו אים! ... אַז איר ווילט, קענט איר נעמען מיט זיך דעם קעלמער אויך, און זאָל זיין אַמאַל אַ סוף!
 נחום: דאָס איז נישט קיין שוטקע, ר' הירש בער, פרימערטשע, ער האָט דאָרט אויך דערהערט, וואָס מען רעדט אינם דאָרף, אַז יענקעל וויל זיך שמד'ן...

חייקע: און כאַסלעריע האָבן מיט דער שיקסע... אוי, וואַרט, וואַרט, בוילע, ער וועט זיך שוין אַפּרעכענען מיט דיר, דיין טאַטע! (וויינט אין אַרבל)
 פרומע: ישעיהו האָט מיך היינט שיר ניט דערוואַרגן אינם בעט.
 יענקעל: (צונויפגעקאַרטשעט, מיט אויסגעשטעלטע הענט וואַרפט זיך צו זיין מוטער) איך? איכיל זשיך שמאַדן? איך? מאַמוניו, זאָל איך קראַפירן, ווי אַ הונט! אוי, וואָש וויל מען פון מיר? (שטאַרק ליינדשאַפטלעך) מאַמוניו, ניט עמעש, ניט עמעש! זשאַל מיך דער טאַטע זאָדושען, אויב דאָש איזש עמעש... מאַמוניו, איך בין אַ פרומער איד, (כליפּעט רחמנות'דיק) איך בין

א פרומער איד. תהילים זשאג איך... איך דאָוון... איך בין פרום... ר' האַצע, כאַטש איר זשאַגט מיין מאַמע!... ר' הירש בער, כאַטש איר זשאַגט!...

האַצע: איך מיין עפעס, אַז יענקעל איז אַצינד פרום, הלוואי אויף אַלע אידן געזאָגט געוואָרן.

הירש בער: לאָזט אים צופרידן מיט אייערע חלומות, אַלע ביזע חלומות צו אייערע קעפּ! קום אַהער, יענקעל! (שלעפט אים צו צו זיך. יענקעל דריקט זיך צו צו זיין ברוסט, ווי אַ הילפלאַז קינד) שאַ, שאַ, יענקעל, וויין ניט. דו ביזט איצט פרום, גאָט זעט עס און קלייבט אַוודאי נחת פון דיר... און זיי הער ניט, זיי זיינען משוגעים! עך, טראַסצע, וואָס איז ער, יענקעל? אַ גרויסע עופּה'לע מיט זיין שכל, אַ שטאַרקער בער מיט זיין גבורה. צערייצט איר דעם בער, איז אַז אַך און וויי דעמאָלט צו אייך. צערייצט איר אָבער די עופּה'לע, איז אַז אַך און וויי צו אים!

יענקעל: ר' הירש בער, איר ווישט דאָך... איר ווישט דאָך... זשאַגט מיין מאַמע... טאַטעלע — ר' הירש בער, איר זשייט מיר אַן עמעשער טאַטעלע, איר זשאַגט מיין מאַמע, אַזש דער טאַטע וועט קומען, זשאַל זשי אים זשאַגן, אַזש איך בין אַ פרומער איד... תהילים זשאַג איך, קריאת שמע זשאַג איך. (קלאַמערט זיך אַן אים און מיט ווייטאַק) טאַטעלע — ר' הירש בער! טאַטעלע — ר' הירש בער!...

פרומע: וואָס זאָל איך אים זאָגן, יענקעל? און אַליין ווייס ער דען ניט, אַז דו ווילסט זיך שמד'ן און כאַסליערע האַבן מיט נאַטשאַאָן?

יענקעל: וואָס? מיט נאַטשאַאָן האַשינע האַבן? איך? (קאַרטשעט זיך צוזאַמען) מיט נאַטשאַאָן? עך, באַזשע מאַי, באַזשע מאַי, שמאַיע שרול! שמאַיע שרול! (פאַלט צו דער וואַנט און וויינט הילפלאַז)

הירש בער: זלמן'קעס קאָפּ! דאָס איז אַ ליגן, כזב ושקר... האַצע: איך מיין עפעס, אַז דאָס איז כזב ושקר... יענקעל קוקט גאַר ניט איצטער אין גאַנצן אויף אַ פּרעמדער נקבה, ניט וואָס אויף אַ שיקסע, איך מיין עפעס...

יענקעל: (טוט זיך אַ כאַפּ) ער, ער זשיינע באַיקעס, זלמן'קעס!... איכ'ל אים די קישקעס אַרויסלאָזן! מאַמוניו, חייקע איזש מיין כלה, חייקע! (כאַפט אַן ווילד חייקען פאַר אַ האַנט) זשי איזש מיין כלה, די וועלף זשאַלן זשי פּרעשן, זשי! מיט איר וועל איך חאַשינע האַבן! נור מוטשעט ניט, האָט רחמנות! חייקע: (מיט שמחה) טאַטע, א טאַטע, דו הערסט, וואָס יענקעל זאָגט? אוי, איך גלויב אים... יענקעל, דיין טאַטע האָט אונז געזאָגט אַ ליגן... אַ כאַלעריע!...

פרומע: וויי איז מיר, חייקעלע, אויף וועמען האַסטו געזאָגט אַ כאַלעריע?.. חייקע: (צעטראַקן) איך האָב נישט געמיינט דעם פעטער שאַיען. (שלאַגט זיך איבער די ליפּן)

נחום: אַוואו איז די בייטש?... (חייקעלע שפּרינגט אַפּ אַהינטער יענקעלע) בהמה דו, זאָלסט מיר מוחל זיין, ער באַמיט זיך דאַרטן פאַר דיר, אַ שלאַג זאָל דיך נעמען, און טענה ניט!

פרומע: ר' הירש בער, מיר זיינען געווען ביים רב אין אסטראוונע און האָבן אים דערציילט די גאַנצע מעשה מיט יענקלען און ער האָט אונז געזאָגט, כאָטש יענקעל איז אַן אַבל, פונדעסטוועגן זאָלן מיר אים וואָס גיכער חתונה מאַכן, כדי צו ראַטעווען אים פון שמד. דערפאַר איז ביי אונז געבליבן, אַז די חתונה זאָל זיין אין דריי וואָכן אַרום, דעם צווייטן טאָג חול המועד סוכות... זעט, ר' הירש בער, אַז ער זאָל וועלן חתונה האָבן מיט אַן אידיש קינד (כליפּעט) הירש בער: נו, ער זאָגט דאָך אַליין, אַז ער וועט חתונה האָבן מיט חייקען, וואָס ווילט איר נאָך?

פרומע: דו הערסט, יענקעל?

יענקעל: גוט, גוט, איכיל האַשינע האָבן, איכיל האַשינע האָבן...

נחום: זע, יענקעל, דו זאָלסט אונז נאָר ניט אונטערפירן, פרימערטשע, צו א חתונה מוז מען זיך גרייטן... אַ שטיקל וויל איך קוילענען פאַר דער חתונה, איך וועל קוילן דעם ראָבן בייקל, זאָלסטו מיר מוחל זיין, דאַרף מען זיין זיכער, אַז דער חתן איז אַ חתן און די חתונה איז אַ חתונה, און טענה ניט! יענקעל: (אויפגערגוט) איכיל האַשינע האָבן, האַשינע האָבן, כאָטש מאַרגן... אבי לאַזשט מיך!... (קלאַפט זיך אין קאָפּ) לאַזשט דיכענען מיין קאָפּ, די וועלף זשאָלן אייך פרעשן! (זלמן אַרײַן) איכיל האַשינע האָבן, אַבי מוטשעט ניט אַזשוי!...

זלמן: דו האַסט חתונה, יענקעל? מיט וועמען?

יענקעל: (טוט זיך אַ וואָרף אויף אים מיט אַ ווילדן רעווען) מיט נאַטאַ-שאַן! (טוט אים אַ שלײדער אָן דרײַערד).

זלמן: יענקעל, קאַראַאָל! יענקעל, האָב רחמנות!

יענקעל: (דריקט אים צו דרײַערד) איכיל זשיך שמאַדען האַ? איכיל זשיך שמאַדען?!

אַלע: יענקעל, לאַז אים אָפּ!

הירש בער: (כאַפט אָן יענקלען, חאַצע העלפט) לאַז אים אָפּ יענקעל! זיין טריפה'נע נשמה וועט פון אים אַרויס אָן דיר! (שלעפט אים אָפּ פון זלמן'ען)

זלמן: (שפּרינגט אויף) אוי, ער האַט מיך שיר ניט דער'הרג'עט!

יענקעל: (טוט זיך אַ רײס פון הירש בער'ן) איכיל זשיך שמאַדען, האַ? (טוט זיך ווידער אַ לאַז נאָך אים)

זלמן: אוי, ער איז ווילד געוואָרן! (לויפט אַרויס)

יענקעל: איכיל אייך אַלעמען די קישקעס אַרויסלאַזשן, אַלעמען, די וועלף זשאָלן אייך פרעשן!...

נחום: די טריפה'נע בלוט האַט זיך אין אים צעקאַכט! יענקל, וואַיעווע ניט אַזוי! איך בין דאָ, זאָלסט מיר מוחל זיין, דיין מאַמע איז דאָ, דיין כלה איז דאָ, האָב דרך ארץ, זאָלסט מיר מוחל זיין, און טענה ניט!

יענקעל: (ווילד) איך טענה ניט, איר טענה'ט! איכיל האַשינע האָבן מיט חייקען! איך בין פרום! תהלים זשאָג איך! קריאת שמע זשאָג איך! וואָש נאָך ווילט איר פון מיר? אַרויש! אַרויש פון דאַנען! איכיל (כאַפט אַ

בענקל, טוט אַ שמיץ אָן דר'ערד, דער בענקל צעפליט אין שטיקער) אַרױש, איר מאַכט מיך משוגע!...

הירש בער: יענקעל, מאַך ניט חרוב פראַקאַפּ'ס שטוב!... און איר גייט אייך געזונטערהייט.. ער וועט שוין חתונה האָבן... דערוויילע גייט מיר צו אַלדע שוואַרץ יאָר!

נחום: נו, מילא, אַ גוטן, זאָלט איר מיר מוחל זיין. קום, פרומע, חייקע! חייקע: יענקעל, אַ גוטן טאָג דיר. (ער טאוייגט)

פרומע: אַ גוטן טאָג דיר, מיין זון... נאַרוניו, וואָס דאַרפסטו זיין אַזוי אין כעס? איך מיין דאָך אודאי ניט דיין רעה!...

יענקעל: (פלוצים וואָרפט זיך צו איר, ווייך און מיט רחמנות) מאַמוניו! אַט דאָ, אַט דאָ... אַ שריפה איז דאָ ביי מיר אינם קאַפּ... אַ פּיער ברענט דאָ ביי מיר!... (קלאַפּט זיך אין קאַפּ) מאַמוניו, זשיי ניט בייזש, איך האָב דיך ניט געוואָלט אַבידען! זשאַג דעם טאַטן, ווען ער וועט קומען, אַזש איכ'ל האַשינע האָבן מיט חייקען... מאַמוניו, איכ'ל האַשינע האָבן, איכ'ל זשיין פרום. זשאַג זשע דעם טאַטן, ער זשאַל מיך ניט מוטשען אַזשוי, ער זשאַל מיך ניט שרעקן... פרומע: נו, נו, יענקעל, איכ'ל שוין זאָגן... וויי איז מיר, ווי דו קוקסט אויס!... נו, זייזשע געזונט, מיין קינד! (אַפּ מיט נחום'ן און חייקע'ן)

הירש בער: נו, אוועק! ברוך שפּטערנו! (יענקעל זעצט זיך ביים טיש און שפּאַרט אָן דעם קאַפּ, הירש בער גייט צו צום פענצטער) עס לייטערט זיך אויס... מיר וועלן, דאַכט זיך, היינט קענען אַרויספאַרן אויפן אַזערע... האַצע, איך רעכן, מיר זאָלן דערוויילע די שיפן אַרומזען... קום, קעלמער, פאַרקאַשער אַקאַרשט די אַרבל.

האַצע: דו גייסט, יענקל מיט אונז?

הירש בער: לאַז אים זיך אַטשוכען, אַ רחמנות! אוי, קעלמער, קעלמער, יענקל'ס מלאך המות דו! נו, קום שוין, קום, טראַסצע טוואַיעי מאַטערי! (ביידע אָפּ)

יענקל בלייבט זיצן אַליין ביים טיש מיט אַן אַרונטערגעלאַזענעם קאַפּ, טיף פאַרטאָן אין זיך.

נאַטאַשאַ קומט אַריין אויף די שפּיץ-פינגער קוקט זיך אַרום פאַר'גנב'עט. נאַטאַשאַ: (גייט צו צו אים) יענקעל! (ער שפּרינגט אויף מיט אַ ווילדן געשריי און קוקט אויף איר מיט צעשראַקענע אויגן און סאַפעט שווער. זי איז אויך דערשראָקן פון זיין געשריי) וואָס האַסטו זיך דערשראַקן, יענקעל? ביזטו קראַנק? ווי דו זעסט אויס, סאַקאַל טי מאַי!... (ער וואָרפט זיך פלוצים מיטן פנים צום טיש און וויינט פאַרשטיקט) יענקל, דו וויינסט? פאַרוואָס? איז דיר אויך אַזוי שלעכט, ווי מיר? (גלעט אים) נו, וויין ניט, יענקעל... וויין ניט... מיר וועלן בעסער ריידן... מיר זיינען אַליין... שוין פיר וואַכן, ווי דו אַנטלויפסט פון מיר... פאַרוואָס, יענקעל?... איך האָב דאָך דיר, קיין שלעכטס ניט געטאָן? נו, טו אַ קוק אויף מיר!... (נעמט אים אַרום און שעפעט) איך ליב דיך, וואָ, ווי איך האָב דיך ליב, סאַקאַל טי מאַי!... אַז דו וואַלסט וויסן, וויפל איך האָב

זיך אנגעסטראדאיעט פאר דער צייט... יענקעל, מאי יענקעל!... (דריקט זיך צו אים)

יענקעל: (הויבט אויף דעם קאפ און קרעכצט ארויס) אך, נאטאשא, איך לייד אַזשוי, אַזשוי... פאַרוואָש ביזשטו ניט קיין אידישע, נאטאשא!! (טוט זי ווילד אַ קאַפּ און קוקט איר אַריין אין די אויגן) נאטאשא, דו ביזשט אַזשוי שייך, איך האָב דיך אַזשוי ליב! דיינע אויגן, נאטאשא, דיינע אויגן, ליליש, אַ כישוף ליגט אין זשיי, אַ כישוף. דו ביזשט, נאטאשא, האַטשעס ליליש!... אר-אר-או! (קושט זי ווילד און ברעכט זי אין זיינע אַרעמט)

נאטאשא: (האַלט אים אַרומגענומען) יענקעל, וואָס האָט דאָ חייקע גע- טאָן? פאַרוואָס האָסטו מיך די לעצטע פיר וואָכן ניט געלאָסצעט?... איך האָב געוואָרט אויף דיר אין וואַלד און דו ביזט ניט געקומען, איך האָב דיך געזוכט דאָ און דו האָסט מיך נישט געזען!... פאַרוואָס? אוי, איך האָב געמיינט, אַז איך ווער אַשאַלעיעט!

יענקעל: אַה, שווייג, שווייג, טייוול! אוי! נאטאשא, אוי! (קושט זי ווילד) **נאטאשא:** (דריקט איר קאַפּ צו זיין ברוסט) איוואָן דער פישער האָט מיר געזאָגט, אַז דו וועסט זיך קרעשצען און וועסט מיט מיר חתונה האָבן. **יענקעל:** (אויפּשפּרינגנדיק בלייך און צעטראַקן) קרעשצען? איך?... (צווישן די ציין) נאטאשא, חייקע איזש מיין כלה, חייקע!... דו ביזשט אַ וויעדמאַ, אַ טייוול!... קריך ניט צו מיר, קריך ניט, זשאַג איך דיר, דו ביזשט אַ טייוול! אַנטלויף פון מיר, איך וועל דיך טויטן! אוביו, וויעדמאַ, אוביו, אַנטלויף!... **נאטאשא:** (הענגט זיך אָן אָן זיין אַרעם) יענקעל, דו וועסט חתונה האָבן מיט חייקע? און וואָס זאָל איך טאָן, האַלוקא מאַיאַ ביעדנאַיאַ? יענקעל, איך ווער באַלד מוטער!...

יענקעל: (שפּרינגט אָפּ, ווי אן אַפּגעקאַכטער) דו?! מוטער?! דו?!... (ווילד) וויעדמאַ!! טייוול!!! (טוט זי אַ שטויס אין ברוסט) **נאטאשא:** (פּאַלנדיק אויף דר'ערד) אובעי מעניאַ, אובעי מעניאַ! אַניט וועט מיך דער דיעדושקאַ טויטן! (שלאַגט זיך אין ברוסט) טויטע מיך! אובעי מעניאַ, אובעי!...

יענקעל: (פּאַלט צו צו איר מיט אַ יאַמער) נאטאשא, אר-אר-או! נאטאשא! (קושט זי ווילד און קרעכצט. טוט זיך דאָן אַ קאַפּ) וואָש טו איך? (שפּרינגט אויף) וואָש זשאַל איך טאָן?... באַזשע מאַי, שמאַיע שרול, שמאַיע שרול!... (לויפט אַרויס מיט אַ פּאַרשטיקטן יאַמער פונם הויז) **נאטאשא:** (טוט זיך אַ הויב פון דר'ערד) יענקעל! (וואַנקט צוריק) **יענקעל!...** (דרייט זיך צוזאַמען, ווי אַ בייגל, מיטן פנים אין שויס און וויינט רחמנות'דיק)

פּראַקאַפּ: קומט אַריין מיט אַ פּיפקע אינס מויל. דערזענדיק נאטאשאַן אויף דר'ערד, נעמט ער אַרויס פאַרוואַנדערט די פּיפקע פונם מויל און טוט אַ קראַץ די פּאַטילניצע.

פּראַקאַפּ: (גיט צו צו איר, רואיק) נאטאשא! (זי טוט אַ ציטער, אַ קרעכץ, הויבט אויף דעם קאַפּ, בלייבט טאוייגן און קוקט אויף אים מיט אויגן, וואָס

דריקן אויס געבעט, מורא און ווייטאג) טאָטאָ! דו ביזט נאָך אַלץ קראַנק? וואָס
קוקסטו אויף מיר, ווי אַן אָפגעשציפלעטער ציפליאַניקל? מיידל, האָ? ...

נאַטאַשאַ: (טוט זיך אַ וואָרף צו אים און כאַפט אים אַרום זיינע קני מיט אַ
יאַמער) דיעדושקאָ פּראַקאַפּ, זיי מיר מוחל, איך בין אַ פאַרשאַלטענע! ... פאַר-
לאָרן איז מיין קאַפּ, פאַרלאָרן! דיעדושקאָ, אובעי מעניאַ, טויט מיר! איך בין אַ
פאַטאַסקובאַ, אַ צעלאָזענע! איך ווער באַלד מוטער, דיעדושקאָ, איך האָב גע-
זינדיקט... טויט מיר, איך ווער באַלד מוטער! (קושט אים די פיס) טויט מיר!...
פּראַקאַפּ: (טוט אַ ציטער מיטן גאַנצן קערפער) ביזטו משוגע, מיידל?
וואָס האַסטו געזאָגט? נאַטאַשאַ, דו ברעשעסט! (טרעט אָפּ צעמישט עטלעכע
טריט פון איר און סאַפעט שווער) טאָטאָ! (קראַצט זיך אין פאַטילניצע) דער-
פאַר איז זי געווען אזוי! טייוול דו! (פויזע, זי וויינט, ער גייט צו צו איר און טוט
זי אַ שטויס מיטן פוס) שטיי אויף, מיידל! ווער איז דער כלאַפּעץ, האָ?
נאַטאַשאַ: יענקעל, דיעדושקאָ, יענקעל!

פּראַקאַפּ: (טוט אַ שפּרונג) יענקעל? דער נעכריסט? דער זשידיש? זשידיש?
(קוקט אויף איר מיט וועלפישע אריגן, פויזע, שטיל, צווישן די ציין) נו, מיידל
נו?... (גייט צו צו איר מיט לאַנגזאַמע טריט, מיט אַ צענויפגעדריקטן פויסט
אין פאַראויס) וואָס זאָל איך טאָן מיט דיר, פאַטאַסקובאַ, וואָס? (הויבט איבער
איר דעם פויסט)

נאַטאַשאַ: (אויף די קני, בויגט איין דעם קאַפּ) טויטע מיר, דיעדושקאָ,
טויטע מיר! מיר איז שווער צו לעבן!...

פּראַקאַפּ: (לאָזט אַרונטער די האַנט) טאָטאָ! עך, נאַטאַשאַ, עך, פאַ-
טאַסקובאַ דו, וואָס האַסטו געהאַט צו מיין אַלטן, סיווען קאַפּ? צי האָבן געפעלט
כלאַפּעס אינם דאַרף, וואָס האָבן זיך גע'שדכנ'ט צו דער קראַסאָוויצע נאַטאַ-
שאַ? פאַרוואָס האַסטו זיך שנייכעט מיט אַ נעכריסט? נאַטאַשאַ, וואָס וועט פון
דיר איצט ווערן? וואָס'ער ערלעכער מוזשיק וועט איצט וועלן קוקן אין דיין
זייט? עך, פאַטאַסקובאַ, פאַטאַסקובאַ, האָב איך דיר ניט געזאָגט, דו זאָלסט זיך
היטן? האָ?!

נאַטאַשאַ: ער איז געווען מיין שיינער סאַקאַל, דיעדושקאָ! איך בין שול-
דיק, מיין זינדיק האַרץ איז שולדיק... איך האָב אים געליבט, איך בין שולדיק!...
(פויזעט צו אים אויף די קני, די הענט אויסגעשטעלט צו אים)

פּראַקאַפּ: טאָטאָ, דו ביזט שולדיק! (קלאַפט אויס די פיפּקע אויף דער
האַנט און שטאַפט זי אָן מיט טאַבאַק) דו ביזט שולדיק! (רייבט, אָן אַ שוועבעלע
און פאַרוויכערט) טאָטאָ, ווער דען איז שולדיק? (גייט דורך די שטוב, פיפּ-
קענדיק, און שטעלט זיך ווידער אָפּ קעגן איר) נו, מיידל, וואָס וועט איצט זיין?
אַז דיין כלאַפּעץ וואַלט געווען אַ מוזשיק, אַ כרעסטיאַנין, וואַלט איך אים
שוין פאַרן קאַפּ צו דיר געבראַכט, אַז ער זאָל מיט דיר חתונה האָבן... אָבער
יענקעל, דער נעכריסט? (טוט זיך אַ וואָרף ווילד צו איר) פאַטאַסקובאַ דו, אַז
דו האַסט געוואַלט זיין אַ פאַטאַסקובאַ, האַסטו ניט געקענט מיט אייגענע כלאַפּ-
צעס? אוביו סטערוואַ, אוביו! איך וועל דיר טויטן! (הויבט די הענט איבער
איר).

נאמאשא : (קלאַמערט זיך אַן זיינע פּיס) טו עס, דיעדושקאַ, טו. מיר איז שווער צו לעבן!

פּראַקאַפּ : (טוט זי אַ שטויס פּון זיך) פּראַטש! דו אקאלעיעסט נאָך ניט! דיך וועל איך נאָך זען! ... וואו איז דער נעכריסט? ער וועט זיך שוין ביי מיר קרעשצען! אַניט איז דאָ די האַק, מיט וועלכער איך האַק האַלץ אינם וואַלד! וואו איז ער?! ... (לויפט אַרויס)

נאמאשא : (וואַרפט זיך נאָך אים) דיעדושקאַ! ... באַזשע מאַי, ער וועט טויטן יענקלען! ... דיעדושקאַ! ... (לויפט אַרויס נאָך אים) די בינע אַ וויילע אַליין.

יענקעל קומט אַריין פּאַרטאַן אין זיך מיט אַ ליידנדן געזיכט. נעמט דעם תהילים פונם טיש און קושט אים.

פּראַקאַפּ קאַלטבלוטיק מיט דער פיפקע אין מויל און מיט אַ האַק איבערן אַקסל; אין זיינע אויגן נור, וואָס קוקן ווי ביי אַ הונגעריקן וואַלף, שפּיגלט זיך אַפּ זיין אויפרעגונג.

פּראַקאַפּ : (צוגייענדיק צו יענקלען, טוט אים ווילד אַ שלעפּ פּאַרן אַקסל צו זיך) **נעכריסט, אַהערצו!** (יענקעל קוקט אויף אים צעשראַקן. פּראַקאַפּ האַלט אים פּאַרן אַקסל און קוקט אים גלייך אין די אויגן אַריין) וואָס האַסטו געהאַט **צו מיין נאַטשאַטן?** **ענטפּער!** (יענקעל לאַזט אַראָפּ דעם קאַפּ און צעוויינט זיך ווי אַ קינד) **ענטפּער, נעכריסט! וואָס האַסטו געהאַט צו מיין מיידל? ...**

יענקעל : (הילפּלאַז) **מיין שולד, פּראַקאַפּ, מיין שולד!**

פּראַקאַפּ : טאַטאַ, דיין שולד! פּאַרוואָס-זשע זאָל נאַטשאַט לידן, אַן דאָס איז דיין שולד? ... וואָס זאָל איך טאָן מיט דיר, ענטפּער. **יענקעל :** איך וויש ניט.

פּראַקאַפּ : (לאַזט אים אַפּ) דו מוזט מיט איר חתונה האָבן.

יענקעל : (צעשראַקן) **האַ?**

פּראַקאַפּ : (מיטן האַק איבער אים) דו מוזט מיט איר גיין צום פּאַפּ ארסעני און זיך קרעשצען!

יענקעל : ניין, ניין, איך בין אַ איד, איך בין אַ איד! ...

פּראַקאַפּ : (מאַכט מיטן האַק) קריגסטו ביי מיר מיטן האַק איבערן קאַפּ, אַז דו וועסט זיך ניט קרעשצען!

יענקעל : (בוויגט איין דעם קאַפּ) אַט האַק, פּראַקאַפּ, האַק! איכ'ל זיך אַבער ניט קרעשצען, איך בין אַ איד! אַ איד! אַ איד! **נאַטשאַט** ווייזט זיך אין פּענצטער, דאָן טוט זי אַ געשריי: ריש'בער, זלמן, חאַטשע, ראַטויע! ... און לויפט אַריין אין שטוב, ציטרנדיק מיטן גאַנצן קערפּער, מיט די אויגן אויסגעגלאַצט אויפן האַק, וואָס פּראַקאַפּ האַלט אין לופּטן איבער יענקעלס קאַפּ...

נאמאשא : (צולויפנדיק צו פּראַקאַפּ) **דיעדושקאַ!** (כאַפט אַן די האַק) זלמן, הירש בער און האַצע לויפן אַריין.

פראַקאַפּ: זאָל ער זיך גיין קרעשצען, איך וועל אים דער'הרג'ענען!
 (רייסט אַרויס זיין האַנט מיטן האַק פון נאַטאַשאַ'ס און פאַרמעסט זיך ווידער
 אויף יענקעלען) וועסטו זיך קרעשצען, זשיד??

יענקעל: ניין, ניין, ביין! איך בין אַ איד! אַ איד! אַ איד!
זלמן: (שפּרינגט צו און כאַפט אַרויס די האַק. פּראַקאַפּ כאַפט אָן דאָן
 יענקעלען ביים האַלז און ווערגט אים) וואָס האַסטו געהאַט צו מיין נאַטאַשאַ'ן??
 (שליידערט אים אָן דר'ערד און שטיקט אים. אַלע וואָרפן זיך צו אים)

פאַר האַנג

פערטער אַקט

די בינע שטעלט פאר ישעיהו'ס קרעטשמע. מען גרייט זיך דארט צו דער חתונה, וואס דארף היינט פארקומען. נחום אָנגעטאָן אין זיין שבת'דיקער זשור פעצע, מיט פאַרקאַשערטע פּאַלעס, לויפט אַרום פאַרהאַוועט, פאַרשמאַיעט, שלעפט אַרויס טישן, בענק, פּרומע העלפט אים. חייקע, אויסגעפּוצט, שטייט און שיערט מעשענע לייכטער.

פרומע: מען דאַרף זיך איילן. שוין אַזוי שפּעט, באַלד קומען מענשן און איך גיי אַרום ווי אַ שיקסע, ניט אָנגעטאָן, וויי איז מיר!
חייקע: טאַטע, אַ טאַטע, וואו איז אַהינגעקומען יענקעל?
נחום: וואָס פּרעגסטו היינט אויף יענקעלען? דו? וואָס ליגט דיר היינט יענקעל אין קאַפּ? היינט איז דיין חתונה און דאַרפסט נאָר טראַכטן וועגן דינע עבירות, און טענה ניט! ...
חייקע: (שייערט די לייכטער) טאַטע, אַ, טאַטע, צו דער חופּה איז דאָך גאַט מוחל די עבירות, האָ?
נחום: אַוודאי, אויף דעם, פּרימעריטשע, איז דאָך די חופּה, כדי גאַט זאָל מוחל זיין די עבירות...
חייקע: טאַטע, אַ טאַטע, וועט גאַט מוחל זיין יענקעלען זיינע עבירות אויך, האָ?

הירש בער: יענקעלע'ס עבירות האָט דער גלח אַרסעני מוחל געווען פאַר אַ צענערל... עך, טראַסצע, ווען דער גלח אַרסעני וואָלט נאַטאַשאַ'ס עסק ניט גלאַט געמאַכט, וואָלט יאַנקעלע ווער ווייס וואו אַצינד געווען... אפשר אין גן עדן! און דו, חייקעלע, וואָלסט זיך געדאַרפט זוכן אַן אַנדער בייקעלע! ווי דו שיינסט היינט, חייקעלע, אן אמת'ע יפת תואר, אַ כּפּרה אַ בת מלכה! פּרומע: וואָס מיינט איר? עס איז טאַקי אַ נס מן השמים! וואָס טוט מען, ווען דער גלח אַרסעני וויל חלילה ניט נעמען קיין געלט און שפּאַרט זיך דוקא איין, אַז יענקעלע זאָל זיך שמדן? אַזוי אַבער בלייבט יענקעלע טאַקי אין אידישע הענט, אַ דאַנק גאַט... דער זכות פון זיין טאַטן איז אים בייגעשטאַנען... הירש בער: אוי, קינדערלעך, קינדערלעך, און דאָך טוט מיר וויי דאָס האַרץ פאַר פּראַקאַפּ'ן, פאַר נאַטאַשאַ'ן... אמת, זיי זיינען אפילו גוים, אַבער... עך, טראַסצע! געווען אַזאָ גוטער פּראַקאַפּ, אַ קלוגער און וואָס איז ער איצט? אַן זיצט ער דאַרטן און שיכור'ט, די גאַנצע כאַזאַטיסוואָ געבראַשעט און שיכור'ט... און נאַטאַשאַ קלייבט זיך איצטער דאַרטן אַוועקצוגיין אין קינפּעט אין נאָוואַסעלסק צו אירער אַ מומע... עך, טראַסצע, אַ ביטערער רחמנות. כּלעבן, זיי זיינען אפילו ערלים... אַבער זיי וויינען דאָך אויך מיט טרערן, און אַז נאַטאַשאַ קרעכצט, צערייסט דאָס האַרץ איר קרעכצן אויך... עך, טראַסצע! (טוט אַ שמעק טאַבאַק)

נחום: אוי, זאלט איר מיר מוחל זיין, ר' הירש בער, איר זייט אן אפיקורס טאקי אויף אן אמת'ן! האצע איז דאך גערעכט, פרימערטשע... וואס זשע האבן מיר געזאלט טאן? לאזן יענקעלען חתונה האבן מיט איר, הא? זאלט איר מיר מוחל זיין...

הירש בער: דאס איז שוין אן אנדער שאלה... פון ביידע זייטן טריף, נחום... דאס איז טאקי וואס עס הייסט — א טראסצע פון פארנט און א טראסצע פון הינטן...

נחום: טא טענה'ט ניט, זאלט איר מיר מוחל זיין!...
חייקע: טאטע, א, טאטע, אוי, וועל איך היינט וויינען צו דער חתונה, אז גאט זאל מוחל זיין יענקעלען די זינד... אי האט יענקעל געזינדיקט, א כאלעריע!..

פראקאפ שיכור, וואנקט אויף די פיס, קומט אריין.
פראקאפ: ריש בער? טאטא!... (קנייטשט מיט די ליפן) ווילסט מיט מיר טרינקען, הא? פרומקא, א טשארקו גיב!
הירש בער: איך וויל ניט טרינקען, פראקאפ. גיי בעסער אהיים, נאטאשא וויל זיך מיט די פראשצאיען, זי גייט אוועק צו איר טיאטקע אין נאוואסעלסק...
פראקאפ: (קוקט אויף אים מיט מוטנע אויגן און קארטשעט מיט די ליפן) נאטאשא? טאטא!... (צעלאכט זיך שטיל, מיט א דינעם קינדערשן געלעכטער) ניטא ביי מיר קיין נאטאשא... הרה'רהו, אוועק, אוועק, (ווויזט מיטן האנט אויף ד'רעד) זי איז אין דר'ערד אוועק מיטן טייוול!... (פייפט) ניט מיין קינד איז נאטאשא, נאר דעם טייוולס קינד!... נו, ריש בער, וועסטו אויסטרינקען, צי ניין?..

הירש בער: גיי אהיים, פראקאפ... מענש, וואס ווערט פון דיין כא' זאיסטווא?..

פראקאפ: מיין כא'זאיסטווא? פארברענט זאל זי ווערן? וואס דארף איך די כא'זאיסטווא?... אין קבר וועל איך דאס מיט זיך נעמען, צי וואס?.. (צעלאכט זיך מיט זיין קינדערשן געלעכטער) איך דארף גאר ניט, גאר ניט... טאטא! טרינק, גיס אריין איינס נאך דער אנדערער!... טרינק און ניע טשערטא! (טאנצט אונטער) טרינק, טראכט ניט, זינג דייע פיעסניעס און שטארב, אקא' לעיע, ווי א הונט — טאטא, כע'כע'כע!.. (זינגט) „עך טי בעריאזא, טי מאיא בעריאזא“... (אפ, זינגנדיק, מאכנדיק מיט די הענט צום טאקט פון זיין זינגער) הירש בער: (זיפט) פארפאלן, מען קאן שוין זאגן רבנן קדיש נאך פראקאפ'ן!..

נחום: רבנן קדיש? וואס רעדט איר, ר' הירש בער? זאגט כאטש: להבדיל, פרימערטשע, זאלט איר מוחל זיין?
הירש בער: אה, איך האב פארגעסן, אז רבנן קדיש קען מען נאר זאגן נאך אזא תלמיד חכם ווי דו ביזט, ר' נחום הגאון! עך, טראסצע, נא, דערפאר נעם א גוטן שמעק טאבאק!..

פרומע: וואו איז יענקעל? איצט, אז פראקאפ איז אוועקגעגאנגען, דארף ער זיך ניט באהאלטן... אוי, ר' הירש בער, האט יענקעלע מורא פאר פראקאפ'ן!

דערזעט ער אים פון ווייטן, הייבן אים אָן הענט און פיס צו ציטערן, און ער באַ-
האַלט זיך. אַפּנים, ער האָט אים גוט אָנגעשראַקן מיטן האַק!

הירש בער: אפשר באַהאַלט ער זיך פון אים ניט מחמת ער האָט מורא
פאַר אים, נאָר מחמת אָן אַנדער זאַך? איך האָב אַמאַל אַ הינטל אויסגעבראַכן
אומגערן אַ פּוס, איז אַלע מאָל דערנאָך, אַז איך פּלעג אים דערזען הינקנדיק,
פּלעג איך אַפּקערן דעם קאַפּ... היינט אַ פּשיטא, אַז מען ברעכט אויס אַ מענשן
ביידע פיס!...

נחום: נו, מאַלע וואָס פּריער איז געווען, זאַל דאָס נעמען דער קאַדיק,
אבי איצט ווערט יענקעלע אַ מענש... שוין אַ וואָך ווי ישעיה ווייזט זיך ניט צו
אונז און ניט צו אים. אַפּנים, אַז ישעיה איז דאָרט זיכער געוואָרן מיט דער
חתונה, האָט ער זיך דאָרט באַרואיקט...

חייקעלע: ר' הירש בער, אַ, ר' הירש בער, אוי, האָט מען יענקעלען
געמאַכט אַ גאַרניטערל אַ דראַפענעם, אַט איר וועט אים שוין היינט זען אונטער
דער חופּה — אַ מחיה! און אַ זייגערל האָט מען אים געקויפט מיט אַ קייטעלע...
און אַט איז אַ זידן פאַטשיילקעלע פאַר אים אויך!... (ווייזט אַ ווייט טיכל)
נחום: חייקעלע, טראַכט מיר ניט היינט פון יענקעלען, אַן
עבירה, זאַלסט מיר מוחל זיין!...

חייקע: אוי, אַז ער קריכט מיר אין קאַפּ!.. (קלאַפט זיך אין קאַפּ)
יענקעל אַריין צעטראַגן.
יענקעל: ער איזש אַוועק? (דערזען הירש־בערן) איר, ר' הירש בער?
(גייט צו צו אים) עש איזש מיר סטראַשנאַ צו קוקן...

הירש בער: אויף וועמען?
יענקעל: אויף פּראַקאַפּין. א רחמנוש!... עך, ר' הירש בער, די וועלף
זשאַלן מיר פּרעשן, איך בין אַ מאַזוריק!...
נחום: יענקעלע שילט זיך ניט היינט! היינט איז דאָך דיין חתונה, זאַלסט
מיר מוחל זיין, טאַ טענה ניט!...

יענקעל: וואָס מיר חאַשונע? איך בין אַ שלעכטער מענש און באַטטאַ!
הירש בער: יענקעלע, נאַרוניו דו, שענערע מענשן ווי דו, טוען אַפּ
אַזעלכע זאַכן. ניט דו ביזט דער ערשטער און ניט דו ביזט דער לעצטער...
שלאַג זיך אַרויס פּונם קאַפּ... און אַט איז דיין כּלה, חייקעלע, וועגן איר טראַכט!...
נחום (כאַפּט אונטער) און טענה ניט!...

יענקעל: (ציט אַפּ הירש בערן אַן אַ זייט און שטייל) ר' הירש בער,
חייקעלע איזש אַ זאַראַזאַ, מיר איזש גודנע צו קוקן אויף איר... זשי איזש מיין
כּלה, דער טאַטע וויל אַזשוי, אַבער די וועלף זשאַלן זשי פּרעשן!... ר' הירש בער,
ניט גוט! ניט גוט!...

הירש בער: זיי ניט קיין ווילדער, יענקעל... חייקע, וואו איז יענקעלע'ס
זידענע פאַטשיילקעלע?
חייקע: (נעמט דאָס זידן טיכל און טוט אים אַן אויפן האַלז) אוי, ווי שייין...
טראַג געזונט, יענקעלע! ווייז ר' הירש בער'ן דיין זייגער און קייטעלע...

יענקעל: וואָש האַשטו מיר אַנגעטאָן די פאַטשיילקע? (רייסט עס פון זיך) דו בעשער טו אָן אַ שטריק מיר אויפן האַלזש און זאָדושע מיר! (שלעפט אַרויס פון קעטענע אַ זייגער מיט אַ קייטל) נאָ דיר דאָש אויך אַוועק, נ־נאָ!
 הירש בער: (האַלט אים אָ) יענקעלע, טראָג דער כלה'ס מתנות, פאַר־שעם זי ניט. נאַרוניו, אַז דו וועסט איר געבן אַ מתנה, וועט זי אויך טראָגן... פרומע, וואו איז יענקעל'ס נייער גאַרניטערל? ... זאָל ער אַנטאָן.
 פרומע: אין דער צווייטער פּאַלאַווינע... איך האָב פאַרפאַסקודעטע הענט...

חייקע: איך וועל ברענגען יענקעלען דעם גאַרניטערל! (אָפּ)
 יענקעל: (דורכגעאַנגען דאָס צימער, שטעלט ער זיך ווידער אָפּ נעבן הירש בערן און שטיל) ר' הירש בער, איך האָב געהערט, אַזש זשי גייט היינט אַוועק אין נאַוואַסעלסק צו איר מומען. איזש דאָש עמעש?
 הירש בער: ווער?
 יענקעל: זשי, זשי... נאַטאַשאַ... (זיפצט)
 הירש בער: טראַכט ניט וועגן איר...
 יענקעל: איך האָב פינף רובל... וויל איך עש איר געבן...
 חייקע מיטן גאַרניטור אַרײַן.

חייקע: זעט, ר' הירש־בער, סאַראַ שיינער... אַ דראַפערער, זאָל ער טראָגן געזונטערהייט! ... (אַ קלינגען פון גלעקלעך און אַ „טפּרורײ“) נחום: אוי, דאָס האָט געמוזט קומען האַצע מיט דער חופּה פון שטאַט! פרומע, קער זיך! שטאַטישע מענשן קומען!
 פרומע: אוי וויי איז מיר, די טישן זיינען נאָך ניט געגרייט! חייקעלע, פיר אַרײַן די געסט אין יענער פּאַלאַווינע!
 חייקע: (שפּאַרט אַרײַן יענקלען דעם גאַרניטער אין די הענט) איך לויף פּוץ זיך אויס, כּאַלעריע, דו ביזט דאָך אַ חתן. וואָס שטייטו? (אָפּ) האַצע אין שבּת־דיקע מלבושים אַרײַן.
 חייקע: נו, געקומען! די חופּה, דער שמש, דער מאַרשאַליק, די כלי זמר, איך מײַן עפעס, אַ אידישע חתונה!

נחום: האָט דער וואַראַנער מײנער גוט גע'הלך'ט, האַ, ר' האַצע? (קוועלט) אַ פּערד אַ לײט, פּרימעריטשע, האַ, ר' האַצע?
 חייקע: אַ פּערד איז אַ פּערד... אונזערע צען אויסגעדאַרטע אידן האָט ער פאַרשלעפט, איך מײַן עפעס!
 הירש בער: אַז ער האָט געקענט פאַרשלעפּן אַזאַ משא ווי דײך, האַצע, איז ער שוין א גוטער פּערד!..
 חייקע: נו, מילא! קומט צו די געסט. אַ חרפּה, פּרעמדע אידן!
 פרומע: איך לויף זיך אַנטאָן. (אָפּ)
 נחום: קומט, ר' הירש בער. מיר וועלן דערוויילע דאַרט מאַכן אַ קנאַק... יענקעל, טו זיך אָן אויף גיך, אויף גיך, מאַרודע ניט, אַ קלאַג צו דיר... (אָפּ מיט הירש בערן און האַצע'ן)
 יענקעל בלייבט אַליין מיטן גאַרניטער אין די הענט.

יענקעל: (א שמיץ געטאן דעם גארניטער און דר'ערד) די וועלך זאלן
דיך פרעשן! ...! (פון דרויסן דערהערט זיך פלוצים א קראַקן פון א וואַראַגע, ער
טוט זיך א צאָפּל)

נאַטאַשאַ קומט אַרײַן מיט אַ קלומיקל אויפן פּלייצע און מיט אַ שטעקן אין
האַנט. זי איז אַנגעטאָן אין אַ ווייטער סערמיאַגע מיט אַ טיכל אויפן קאָפּ איבער
די אויגן, קוים וואָס זי טרעט. יענקל דערזעט זי, בלייבט ער שטיין, ווי אַן
איינגעגראָבענער.

נאַטאַשאַ: דער דיעדושקאַ איז דאָ אויך ניטאָ... (דערזעט יענקעלען, טוט
זי זיך אַ צאָפּל און קערט זיך אום צוריק צו דער טיר. יענקעל טוט זיך אַ וואַרף
נאָך איר)

יענקעל: נאַטאַשאַ! (זי בלייבט שטיין) דו גייסט אין נאַוואַטעלסק?
נאַטאַשאַ: אַוועק, דושעגובעץ! אַוועק, ראַזבאַיניק! בעסער וואַלט מען
מיך געפירט אַ טויטע אויף די מאַגילקעס, איידער איך זאל גיין, אַ פּאַטאַסקוכע,
צו מיין מומען אין דאַרף! ...!

יענקעל: (גייט צו צו איר און מורמלט) נאַטאַשאַ, פאַרגיב מיר! ...!
נאַטאַשאַ: אַוועק פון מיר! ראַזבאַיניק, איך וועל דיר די אויגן אויס-
קראַצן! (וואַרפט זיך צו אים און בלייבט שטיין געבראַכן און וויינט אויפן קול)
יענקעל: (קלאַפּט זיך אין ברוסט) יאַ, יאַ, נאַטאַשאַ, טו דאָש, רייש אַרויש
ביי מיר די אויגן! רייש אַרויש ביי מיר דאָש האַרץ! איך בין אַ ראַזבאַיניק,
נאַטאַשאַ! נאַטאַשאַ, עך נאַטאַשאַ, איך בין אַזשוי אומגילקלעך! אַיִיאַ! (צע-
וויינט זיך)

נאַטאַשאַ: דו ביזט אומגילקלעך? כאַ! כאַ! כאַ! און אַ זיידן פאַטשיילקעלע
טראַגסטו אויפן האַלז, ווי אַ פאַניטש! און דאַרט, אין יענער פּאַלאַווינע, וואַרטן
אויף דיר מוזיקאַנטן און אַ כלה. ראַזבאַיניק, אוי, וואָס האַסטו געהאַט צו
מיר? איך בין געווען אַן ערלעך מיידל און היינט בין איך אַ פּאַטאַסקוכאַ! ...
איך בין געווען אַ יתומה אויף גאַט'ס וועלט, אַן אַ טאַטן און אַן אַ מאַמען, אַ
זיידן האָב איך נור געהאַט, אַ גוטן דיעדושקאַ, האָב איך אים אויך פאַרלאָרן.
אפילו זעגענען זיך האָט ער מיט מיר ניט געוואַלט! באַזשע מאַי, דער דיעדושקאַ
פּראַקאַפּ האָט מיך פאַרשאַלטן! (סי'הערט זיך אַ קראַקן פון אַ וואַראַגע. זי מיט
שרעק) הערסטו, הערסטו, ווי די וואַראַגע קראַקעט? זי טראַגט מיר נאָך מיין
זיידן'ס קללה! אויף דיין קאַפּ זאל זי פּאַלן, דושעגובעץ, אויף דיין קאַפּ!
יענקעל: (צונויפגעקאַרטשעט פון דעם קראַקען) נו, וואָס זשאַל איך טאָן?
זשאַג! איכ'ל אַלעש טאָן, דיר צו העלפן! (קלאַפּט זיך אין ברוסט) נאַטאַשאַ, איך
ווייל דיר העלפן, אפילו שטאַרבן וואַלט איך פאַר דיר געוואַלט!

נאַטאַשאַ: יענקעל, סאַקאַל דו מיינער, נור דו אַליין קענסט מיר העלפן...
איך האָב דאָך דיך אַזוי ליב, האַלוקאַ מאַיאַ בעדנאַיאַ! יענקעל, קרעשצע זיך!
יענקעל: (שפּרינגט אָפּ צעשראַקן) ניין, ניין, ניין! נאַטאַשאַ, איך בין אַ
איד! ליליש וועט מיך אַזשוי אויך קנאַקן אין אויוון! אוי נאַטאַשאַ, פאַרוואַש
ביזשטו ניט קיין אידעשע? איך בין אַזשוי אומגילקלעך! איך האָב דיך ליב

און דו ביזשט ניט קיין אידעשע! איך וויל דיך ראטעווען און איך בין א איד...
(צעוויינט זיך הילפלעך)

נאטאשא: טאָ זאלסטו זדאָכניען, ראזבאָניק, אַז דו ווילסט זיך ניט קרעשצען! זאָל דיין חייעטשקע, אַז זי וועט מיט דיר חתונה האָבן, פאַרלירן אי דיך, אי איר טאַטן, אי איר מאַמען, אַזוי ווי איך. און טאַמער האָט זי אַ זיידן, זאָל ער זי אויך פאַרשילטן אַזוי ווי מיין זיידע מיך! דו זאלסט זדאָכניען, דיין חייעטשקע זאָל זדאָכניען... (דאָס קראַקען פון דער וואַראַנע) דו הערסט די וואַראַנע? (ער שפּרינגט אָפּ מיט שרעק) איצט וועסטו זיכער זדאָכניען! (זי גייט צו דער טיר)

יענקעל: (וואַרפט זיך נאָך איר מיט פאַרצווייפּלונג אינס קול) נאַטאַשאַ! זי בלייבט שטיין, ער נעמט אַרויס אַ פינגער רובל פון דער קעשענע) איך האָב פינגער רובל, נעם! (שפּאַרט איר אַריין אין האַנט)

נאטאשא: אַוועק! (וואַרפט אַוועק דאָס געלט)
יענקעל: (נעמט אַרויס זיין זיגער און קייט) נעם, נעם! האַלבושקאַ, נעם אַלעש! (נעמט אַרונטער דאָס זיידן טיכל פון האַלז) נעם, האָב ראַחמאַנעש! (זי שמייסט עס אַלעס אַוועק, קאַרטשעט זיך צוזאַמען און וויינט אין אַרבל) פּראַקאַפּ שיכור, קומט אַריין מיט אַ שטריק אין די הענט.

פּראַקאַפּ: כּפרומקאַ! אַוואו איז כּפרומקאַ? איך האָב געבראַכט די שטריק, זאָל זי מיר פאַר דעם געבן אַ האַלבע קוואַרט!

יענקעל: (טוט זיך אַ וואַרף אים צו די פּיס) אַלטער פּראַקאַפּ, זשיי מיר מוחל! איך האָב געזשינדיקט קעגן דיר, אַי ווי איך האָב געזשינדיקט! אַבער קעגן מיין טאַטן און קעגן גאַט האָב איך נאָך מער געזשינדיקט! (קושט אים די פּיס און וויינט)

פּראַקאַפּ: כּפרומקאַ, אַ האַלבע קוואַרט!...
יענקעל: (הויבט זיך אויף פון דר'ערד און גיט פּראַקאַפּ דעם זיגער) נעם דיעדושקאַ, און גיב מיר דיין שטריק! (שפּאַרט אים אַריין דעם זיגער און נעמט די שטריק) פּראַשצאי, פּראַקאַפּ! פּראַשצאי, נאַטאַשאַ! (אַפּ מיט דער שטריק)

נאטאשא: דיעדושקאַ, זעגן זיך מיט מיר!...
פּראַקאַפּ: כּפרומקאַ, אַ האַלבע קוואַרט, וואו איז זי?... (אַפּ)
נאטאשא: (לויפט אים נאָך) דיעדושקאַ, זעגן זיך מיט מיר! (בלייבט פּלוצים שטיין) די שטריק... (קוקט צעמישט)
הירש בער און חייקע אַריין.
חייקע: וואו איז ער? די אידן פּרעגן, וואו איז דער חתן?...

חאַצע: ר' הירש בער, גוואַלד, יענקעלע האָט זיך אויפּגעהאַנגען! (לויפט אַרויס. הירש בער און חייקע נאָך אים. נאַטאַשאַ טוט זיך אַ וואַרף צו דער טיר. שפּרינגט אָפּ מיט אַ פאַרצווייפּלטן געשריי. אַ טומל פון דרויסן און אַ יאָמער...)
פּראַקאַפּ: דערשיינט ווידער, בלייבט שטיין אין דער טיר.
פּראַקאַפּ: כּפרומקאַ, אַ האַלבע קוואַרט!...

דער גאלדענער שטראם

דראמע אין 4 אקטן

פעררזאנען

- אַרע — 50 יאָר אַלט, פריער אַ פעדלער, נאָכדעם אַ בויער פון בראַנזוויל און פלאַטבוש
- עמל — 20 יאָר אַלט, זיין טאָכטער
- שרהקע — 30 יאָר אַלט, זיין טאָכטער
- פיניע — 30 יאָר אַלט, שרה'קעס מאַן
- דר. הודקין — 25 יאָר אַלט
- פרומע — 70 יאָר אַלט, אַרע'ס מאַמע
- ריימשל — 20 יאָר אַלט, פריער אַ באַרדערקע ביי אַרע'ן, נאָכדעם זיין ווייב
- מעמקע בלום — 31 יאָר אַלט, פריער אַן אַגענט ביי זינגער'ס ניי־מאַשינען און נאָכדעם אַ רייכער ריעל עסטייטניק
- חיים עלי — 40 יאָר אַלט, אַרע'ס בוכהאַלטער
- אברהם גוממאַן — 50 יאָר אַלט, פריער אַן אַרימער קרעמער און נאָכדעם אַ רייכער ריעל עסטייטניק
- מירקע — 50 יאָר אַלט
- ביילקע — עטלעכע און צוואַנציק
- ווייבער און מענער

די האַנדלונג קומט פאַר אין בראַנזוויל, אין דעם היסטאָרישן בוס פון הייזער און לאַנד, אין 1903, בעת עס איז אויפגעקומען, צוזאַמען מיט בראַנזוויל, פלאַטבוש און באַראַ-פאַרק, אַ קלאַס רייכע אידן וואָס זיינען שפּעטער, אין יאָר 1907, אין דער צייט פון גרויסן קריזיס, צוריק געוואָרן אַרימעלייט

ערשטער אָקט

די בינע טאטעלט פאַר צוויי צימערן, אָפּגעטיילט איינס פּונעם אַנדערן דורך אַ ווענטל מיט אַ טיר, וואָס פירט פון איינעם אין דעם צווייטן. ביידע האָבן גרויסע פענצטער מיט ווייסע ראַמען. דורך די אָפּענע פענצטער זעט מען הילצערנע זיילן פון אַ גרויסן גאַניק, וואָס פירט אין הויז אַריין און אויך ביימער. די טאַפּעטן אויף די ווענט זיינען אַלטע, דאָ און דאָרט אָפּגעריסן. אינעם צימער רעכטס ביי אַ וואַנט, וואָס אויף איר הענגען די בילדער פון דעם ווילנער גאון און משה מאַנטעפיאַרע, שטייט אַן אַלטע זאַפע. אויף דער אַנדערער זייט אַ קאַמאַד, אויף וועלכער עס שטייען מעשענע לייכטער און אַ סאַמאַוואַר. אין מיטן אַ טיש מיט אַ נאַפּט־לאַמפּ, אונטער אַן אַבאַזשור פון ראַזעוון פּאַפּיר. ביי די זייטן אַלטע, פשוטע שטולן. איין טיר רעכטס פירט צו דער קיך און צום גאַניק. אַ צווייטע טיר רעכטס פירט צו אַנדערע צימערן. אין דעם צווייטן צימער שטייט נאָר אַ פאַרבעטע בעט און אַ טישל, וואָס אויף אים ליגן עטלעכע העפטן פון יידישע ראַמאַנען און אַ בערשטל, וואָס אין אים איז אַריינגעשטעקט אַ קאַס און אַ פּוּד־קעסטעלע. אויף דער וואַנט פּאַזע טישל, אַ רונדער שפּיגל אין אַ בראַנזענער ראַם. ווייטער אַביסל אין אַ ווינקל, אַ פּאַראָוואַן און הינטער אים זעט מען הענגען אויף דער וואַנט פּרויען־קלייד־לעך. עס איז שפּעט נאַכמיטאָג אין אַ הייסן יוני־טאָג.

פרומע זיצט אינעם צימער רעכטס קעגן פענצטער מיט ברילן אויף די אויגן און צירעוועט אַ זאַק אויף אַ גלאַז. פונעם גאַניק דערטראָגן זיך טריט און עס באַווייזט זיך פּיניע. ער גייט דורך דעם גאַניק אין דער זייט צו דער הויז־טיר. פרומע, וואָס זיצט איבערגעבויגן איבער דער אַרבעט, הייבט אויף דעם קאַפּ און קוקט זיך אום אויפן גאַניק. פּיניע, מיט אַ שוואַרץ בערדל, כיטרע, לעבעדיקע אויגן; ער איז אַנגעטאַן אַרעם.

פיניע: א גוטינקן אייך, באַבע.

פרומע: פיניע, דו פּעדלסט גאָר היינט ניט?

פיניע: איר ווייסט גאָר ניט, באַבע? איך האָב דאָך אַנגעשטעלט אַן אַנ־דערן, אַז ער זאָל פאַר מיר פּעדלען — מיסטער ראַקעפּעלערן!
פרומע: וואָס הייסט?

פיניע: דאָס הייסט פשוט און ממש, זאָל מר. ראַקעפּעלער אויך כאַפּן אַ פאַר דאָלער פון פּעדלעריי. נעבעך, אַ גרויסער נצרך. דאָרף זאָרגן פאַר אַ פאַמיליע. איך וויל אים געבן אַ שאַו. איך האָב שוין גענוג געפּעדלט. זאָל איצטער ראַקעפּעלער אַביסל פּעדלען.

פרומע: וואָס הייסט? איך פאַרשטיי דיך ניט. צי דו חכמהסט זיך אַזוי, צי דו מיינסט עס אויף אַן אמת. דו גייסט דינגען אַ מענטשן, אַז ער זאָל פאַר דיר פּעדלען? און וואָס וועסטו טאָן?

פיניע: איכ'ל פארנעמען זיין פלאץ, באַבע. ראַקעפעלער וועט פאַר מיר פעדלען און איכ'ל פאַר אים טאָן זיין אַרבעט.

פרומע: דו וועסט פאַר אים טאָן זיין אַרבעט? וואָס פאַר אַן אַרבעט?
פיניע: ציילן זיינע מיליאָנען. שניידן זיינע קיפּפּאַנט. פאַרן אין אַטאָ-מאַבילן. עסן געבראַטענע טייבעלעך און טרינקען די בעסטע וויינען, קורץ, באַבעניו, לעבן אַ חזירשן טאָג און פייפן אויף דער וועלט!
פרומע: טפּוי, צו דיין קאַפּ! נאָר זיך געחכמה'ט, געחכמה'ט און גע'חכמה'ט!

פיניע: (צעלאַכט זיך) כאָ, כאָ, כאָ! האָט נאָר ניט מורא, באַבעניו. ראַקע'פעלערן וועל איך ניט אָפּגעבן מיין פרנסה, און עס איז אַ סברה, אַז ער וועט מיר זיין פרנסה אויך ניט אָפּגעבן. איך האָב זיך נאָר דערמאַנט אַן ראַקעפעלערן, ווייל ביי אונדז אין בראַנזוויל גייט היינט אַן אַ ריעל עסטייט בום און יעדער איינער טראַכט צו ווערן אַ ראַקעפעלער און דעם שווער וויל מען אויך איינ'ריידן, אַז ער זאָל ווערן אַ ראַקעפעלער...

פרומע: איך פאַרשטיי ניט דייע חכמות, דו וועסט טרינקען אַ גלאַז טיי?

פיניע: גענוג הייס אַן דעם. (זעצט זיך און פאַרוויכערט אַ סיגאַרעט)
פרומע: טאַקע פאַרוואָס פעדלסטו היינט ניט?

פיניע: איך האָב היינט געפעדלט, באַבע, געפעדלט, האָט נאָר ניט מורא. מיין פאַק פעדלעריי האָב איך געלאָזן דאָרטן אויפן גאַניק. דאָס גיי איך איצטער צו אַ פאַרמער אַ פאַר מייל פון דאַנען. פאַרבייגייענדיק אייער הויז, איז מיר איינגעפאַלן, איכ'ל אַקאַרשט אַ שמעק טאָן וואָס הערט זיך דאָרטן, ביי מיין שווער. פאַרט מיין שווער. אַ דאַנק אים האָב איך דאָך אַ ווייב אַזאַ יפת תואר ווי מיין שרה'קען. באַבע, האָט דער שווער שוין אריינגעלייגט זיינע פאַר דאָלאַר צוריק אין דער באַנק?
פרומע: ער וועט עס טאָן מאַרגן...

פיניע: מאַרגן? עפעס האַלט ער מיר צו לאַנג דאָס געלט ביי זיך. שוין באַלד אַ וואָך ווי ער האָט ס'געלט אַרויסגענומען פון די בענק, באַבע, איך האָב מורא...

פרומע: וואָס האָסטו מורא?
פיניע: איך האָב מורא, אַז מען זאָל דעם שווער פאַרט ניט איינריידן, אַז ער זאָל אַריינשפאַרן זיינע פאַר אָפּגעשפאַרטע דאָלער אין דער'ערד אַריין, אין די "לאַטס" מיין איך...

פרומע: ער טראַכט שוין ניט מער דערפון. ביז היינט אין דער פרי האָט ער ניט אויפגעהערט צו טראַכטן דערפון. גאַנצע נעכט איז ער אַרומגעגאַנגען איבערן שטוב און אַלץ געטראַכט, צי זאָל ער, צי זאָל ער ניט איינשטעלן זיין געלט אין די ... אין די ... נו אין אַט דאָס, וואָס זיי קויפן ביי אונדז אין בראַנזוויל.

פיניע: אין פאַרסלס, אין לאַטס. שוין צייט געווען זיך אויסצולערנען אַט די ווערטער, באַבע. דאַכט זיך קינד און קייט ריידן איצט אין בראַנזוויל

וועגן לאַטס און פאַרסלס. דאַכט זיך אונדזערע בראַנזווילער ציגן מעקען וועגן לאַטס און פאַרסלס.

פרומע: יא, דאָס מיין איך טאַקע, כ'האַב אים אַלץ אָפגערעדט דער־פון, אָפגערעדט. קריך ניט, אַרע, האַסט געהאַרעוועט אַזוי שווער און ביטער ביים פעדלען ביז דו האַסט דאַנקן גאַט אָפגעשפאַרט עטלעכע הונדערט דאָלער, דאַרפסטו דאָס היטן, מיין זון. ביז היינט אין דער פרי איז ער געקומען צו מיר און געזאָגט, אַז איך בין גערעכט און, אַז ער וועט מאַרגן צוריק אַריינטראַגן דאָס געלט אין באַנק.

פיניע: וועט ער דאָס טאָן? מחמת קיין איבעריקן שכל האַט ער דאָך ניט, דער שווער, און אַזאָ חברהמאַן ווי סעמקע, דער אַדעסער זשוליק, אַט דער אָגענט פון די זינגערס ניי־מאַשינען, קען אים נאָך אַמאַל איינריידן. (פון גאַניק דערביי באַווייזט זיך אַרע מיט אַ פאַק אויף די אַקסלען) זע נאָר, אַט קומט דאָך טאַקע דער שווער!

פרומע: אַרע קומט?

(אַרע, מיט אַ גרויסער באַרד, אין אַן אַלטן רעקל, מיט אַ פאַק אויף די אַקסלען, קומט אַריין. אויפן קאַפּ אַן אַלטער שטרויענער הוט. ער זעט אויס מיט און פאַרשוויצט)

פרומע: פאַרוואָס אַזוי פרי, אַרע?

אַרע: (אַרונטערגעלאָזט זיך אויף דער זאַפּע, מיטן פאַק) פרי גאָר? שוין באַלד צייט מנחה צו דאַוונען. אוי, קיין כוח גיטאָ צו שלעפּן זיך אין אַזאָ היץ מיטן שווערן פאַק.

פרומע: (העלפט אים אַרונטערנעמען דעם פאַק) פאַרמאַטערט, מיין זון,

האַ?

אַרע: כ'האַב געהאַט איצטער אַ ביזע באַגעגעניש! אַ הונט איז מיך באַפאַלן און אַ גוי.

פרומע: וויי איז מיר, וואו?

אַרע: בעת איך בין איצטער געגאַנגען פון אַ קאַסטאַמער, אַ פאַרמער. איך האָב ביי אים אויפגעמאַנט אַן אַלטן חוב, פערציק סענט. גיי איך מיר אַזוי פון אים איבערן וועג צו אַן אַנדער פאַרמער, און דער זאַמד אונטער די פיס ברענט אַזוי ווי אַש, וואָס מען וואַלט אַרויסגעשאַרט פון אַ הייסן אויוון. פאַרט אַן אַנטקעגן אַ וואָגן און אַ גרויסער שוואַרצער הונט לויפט אַן פריער. ווער איך דאָך מסתמא אַ פאַרציטערטער ווען איך דערזע דעם הונט, און איך וויל שוין אָפקערן זיך פון וועג און לאָזן זיך גיין צום פעלד צו. ערשט דער הונט איז שוין דאָ מיט אַן אַנגעבויגענעם קאַפּ, און אויסגעשטשירעטע ציינער, און מיט אויגן אַזוינע ביזע, אַ מורא. איך זע, אַז ער וויל מיך אַ ביס טאָן.

פרומע: אוי, אַ בראַך איז צו מיר.

אַרע: זוך איך אַ שטעקן, גיטאָ. כאַפּ איך אַ הויפּן זאַמד פון דר'ערד און זאַג דעם פסוק: „איך בין יעקב, דו ביזט עשו (עיסאו) וועסטו מיך בייסן, וועל איך דיך צערייסן“...

פרומע: געזאגט? נו?

פיניע: האט זיך דער כלב מסתמא דערשראקן און געמאכט א ויברת.

הא?

ארע: דערשראקן האב איך זיך דוקא און ניט דער הונט. ער האט מיך אנגעכאפט ביי דער פאלע. פאר שרעק האב איך גענומען שרייען, האב אים מיטן פוס א זעץ געטאן אין בויד אריין, און ער האט זיך עטלעכע מאל איי-בערגעדרייט אויפן רוקן און איז דערנאך אנטלאפן מיט א סקאוואטש.

פיניע: אט דאס איז דער בעסטער פסוק פאר א הונט.

ארע: דערנאך אבער, איז ארונטערנגעשפרונגען דער גוי פון וואגן, א גוי א הורג נפש, איז צוגעגאנגען צו מיר, האט מיר ארונטערנגעשלעפט דעם העט איבערן שטערן, א ריס געטאן די בארד און מיט אזא רציחה מיך א שטויס געטאן מיטן פאק, אז איך בין שיר ניט בלינד געווארן פון דעם זאמד. נו, נו. (טרייטלט די בארד מיט א האנט און זיפצט)

פרומע: רבונו של עולם, וואס ער שטייט זיך אויסעט פון די גוים און

פון די הינט ביז ער פארדינט א פענע.

ארע: שידים ווייסן די הינט, פארוואס זיי באפאלן מיך אזוי. אט דו, פיניע,

פעדלסט דאך אויך, פונדעסטוועגן טשעפען זיי דין ניט.

פיניע: פאר מיר האבן די הינט דרך ארץ, וייל איך שרעק זיך ניט.

שווער, א כלב איז בטבע ניט בעסער פון א מענטשן, ויילט איר, אז א מענטש זאל פאר אייך דרך ארץ האבן, דארף ער מורא האבן, אז איר זאלט אים ניט פארפארן אין שנוצע אריין. איר האט אבער מורא פאר הינט, דערפאר באפאלן זיי אייך.

ארע: פון קינדווייז אן, זינט דעם אוריאלניקס הונט, ביי אונדז אין

שטעטל, האט מיך א ביס געטאן, ציטער איך פאר הינט ווי פאר פייער.

פרומע: איי, נו, רבונו של עולם! אין דער היים, אין יאדעוויץ, איז ער

געווען א שטיקל הענדלער. געהאנדלט מיטן גוי אויפן מארק. און דא מוז ער

האבן צו טאן מיט הינט. כדאי געווען צו פארשלעפן די ביינער דא קיין אמע-

ריקע.

פיניע: מילא, מ'דארף הלך'ן, כ'האב נאך ווייט צו גיין. שווער, איידער

איך גיי אוועק, וייל איך אייך זאגן, אז אויב איר האט מורא פאר הינט, דארפט

איר פאר סעמקע בלום, דעם אגענטל פון די זינגערס ניי-מאשינען, אודאי

מורא האבן. היט אייערע פאר דאלער, שווער. טראגט זיי אריין צוריק אין

באנק, אַניט וועלן זיי בלייבן ביי אט דעם אדעסער זשוליק.

פרומע: כ'האב דאך דיר געזאגט, אז ער טוט דאס. מארגן וועט ער

דאס טאן.

פיניע: ביז מארגן לעבט נאך סעמקע. און ער קען אים נאך איינרעדן,

אז ער זאל מיט אים קויפן דעם פארסל. עפעס א גרויסע קונץ איינצורעדן דעם

שווער, וואס? ער האט דאך שכל וויפיל א קינד.

ארע: (הויבט זיך אויף) פיניע, דו ביזט דאך א יונגערמאן א למדן, מיט

א גוטן קאפ. איך בין א פשוטער איד, אן עם הארץ, קיין סך שכל האב איך ניט.

וואָס איז דאָ צו ריידן, דערפאַר ווייס איך ניט אויף וואָס פאַראַ וועלט איך בין. פיניע, איך בעט דיך, זידל זיך אָבער ניט, רייד מיט מיר אַמאָל ווי מיט אַן אייגענעם שווער, און גיב אַן עצה. אפשר וואָלט גאַט פאַרט רחמנות געהאַט אויף מיר. אַט האָט ער דאָך אויף אַנדערע יאָ רחמנות געהאַט אין אַטאַ דעם אַ... ווי רופט זיך דאָס? יאָ, יאָ, איך מיי, אין אַטאַ דעם בום... ווער נאָר עס שטעקט זיך צו צו אַטאַ דעם בום ביי אונדז אין בראַנזוויל, ווערט דאָך נתעשר. אַ סך אידן, וואָס איך קען, האָבן זיך דאָך אַנגעשאַרט גאַלד, בערג גאַנצע מיט גאַלד. אפילו חיים זיוסע פליך איז אַ איד אַ נגיד געוואָרן פון אַטאַ דעם בום. ער האָט מיט עפעס אַ חברה געקויפט אַרום סטאַון עוועניו אַ פאַרסל און געכאַפט אויף זיין חלק עפעס גאָר אַן אוצר מיט גאַלד. פון האַנט צו האַנט פאַרדינט מען טויזנטער, אפשר, האָ? ... אפשר? וואָס זאָגסטו? כ'ווייס?... זאָל איך פאַרט צושטיין צו אברהם גוטמאַן און צו מר. בלומען און קויפן מיט זיי שותפות יענעם פאַרסל, וואָס זיי ווילן קויפן? וואָס זאָגסטו? נאָר זידל מיך ניט, כ'בעט דיך... .

פיניע: וואָס איך זאָג? (מיט אַ ניגון) יתגדל ויתקדש שמה רבא, בעלמא... פרומע: ביזטו משוגע, פיניע? וואָס זאָגסטו קדיש, ניט דאָ געדאַכט? פיניע: אַווינע צאַפלידיקע הונדערטער... פינף שטיק לעבעדיקע, צאַפלידיקע, כמעט צען יאָר געהאַדעוועט זיי, געציטערט איבער זיי ווי איבער די אויגן פונעם קאַפּ, און מיטאַמאָל פאַרזינדיקט זיי און באַגראַבן אין די בראַנזווילער בלאַטעס, צווישן די בראַנזווילער ציגן און אין דעם טייטטער פון דעם אַדעסער זשוליק, סעמקע בלום... נו, באַבע, און איר האָט נאָך אויף מיר פאַריבל, למאי איך האָב ניט גענוג דרך ארץ פאַר אים. ווי קען מען האָבן דרך ארץ פאַר אַזאַ שוטה, ווי מייין שווער איז?

פרומע: ער איז אַזוי קלוג ווי דו, פיניע, און פאַר אַ שווער דאַרף מען האָבן דרך ארץ, יונגאַטש!

אַרע: מילא, דרך ארץ, מוחל. איך האָב פאַר אים דרך ארץ, אַ למדן. פיניע, ס'האַרץ זאָגט מיר, אַז כ'זאָל יאָ איינשטעלן דאָס געלט און קויפן מיט זיי דעם פאַרסל, אָבער דער שכל זאָגט מיר, טאַמער חלילה וחס, כ'ווייס? איכיל דיך פאַלגן, פיניע, נאָר גיב נאָר דו אַ טראַכט מיט דיין גוטן קאַפּ, פאַרוואָס וויל אברהם גוטמאַן און מר. בלום אויך אַריינלייגן געלט? פאַרוואָס האָבן זיי ניט מורא? זאָג, אָבער זידל זיך נאָר ניט.

פיניע: אברהם גוטמאַן איז ניט קליגער פון אייך. און סעמקע בלום וויל אריינלייגן זיין האַנט אין אייער ביידנס טייטטער. שווער, פאַר אַט דעם סעמקע בלום זאָלט איר זיך היטן ווי פאַר פייער, זאָג איך אייך נאָכאַמאָל. דעם דאָזיקן אַדעסער זשוליק האָב איך אַ סך מאָל געטראַפֿן ביי מיינע קאַסטאַמער־קעס. פרעגט גאַרניט וואָס פאַראַ חברהמאַן דאָס איז. דערזעט ער אַ אישה כאַפט אים די ניכפה. ער קלייבט ניט אויס, אַ יידישע, אַ גו'ישע, אַ שוואַרצחנדיקע, אַ אישה מיט רויטע האַר, מיט שוואַרצע, אַ פאַר יאָר עלטער, יינגער, אַבי אַן אישה. און מזל האָט ער צו זיי, נאָך מער ווי שלמה המלך. אַ שיינער יונג, אַ פראַנט, און אַ מויל פעך און שוועבל, קלעפן זיך די ווייבער צו אים ווי פליגן

צו האַניק. ער גיט זיי מאַשינעס ועלכע ער וויל, נייע, אַלטע, בראַך, צרות, קריגט ביי זיי דאָס געלט אַרויס, און וואָס קריגט ער ביי זיי ניט? און איז נאָך פאַרהייראַט אויך. אַט אַזאָ חברהּמאַן איז דאָס.

פרומע: רייטשלען האָט ער דאָך שוין אויך אַריינגעשפּאַרט אַ מאַשין. פיניע: ער וועט פון איר מסתמא מאַכן אַ לייט. זי שלעפט זיך שוין אַרום מיט אים. לעצטע וואָך האָב איך זיי שוין שפּעט ביינאַכט געטראָפּן, ניט ווייט פון דאַנען, ביים וועלדל...

אַרע: (פּלוצים, מיט אַן אַנדער טאָן) טאַקע? ווייס איך, זי איז אַ שטיפּער-קע, אָבער אַן אַרנטלעך קינד.

פרומע: אויף מיינע שונאים געזאַגט געוואָרן, אַזאָ טריפּענע האַלדן, כראַמשק, כראַמשק, כראַמשק, אַז פאַרוויילן זאָל איר.

אַרע: וואָס שוין ווידער?

פרומע: כ'האַב זיך היינט אין דער פּרי צעקריגט מיט איר. ביז וואַנען דו פאַרדינסט אַ פענע — און זי, די טריפּענע האַלדן, מאַכט אַ תּל פון דעם צוקער. זעצט זי זיך אַוועק טרינקען טיי, וואָלט זי דעם גאַנצן צוקער איינגעשלונגען. פיר שטיקלעך אין אַ גלאָז, פיר שטיקלעך צוקער, כראַמשק, כראַמשק, כראַמשק. אַרע: דו דאַרפסט זיך ניט קריגן מיט איר, מאַמע, זי קען נאָך אַרויס-מופּן, אַ שאַד דריי דאָלער אַ וואָך.

פיניע: (טוט זיך אַ כאַפּ) נו, מ'דאַרף גיין, אַלזאָ, שווער, זייט ניט קיין שוטה, און היט אייערע פאַר דאָלער. אַ גוטן. (אַפּ)

פרומע: אונדזער פיניע איז אַ חכם, אָבער אַ גרויסער יונגאַטש. פאַר זיין שווער האָט ער געדאַרפט אַביסל דרך ארץ האָבן.

אַרע: פאַרוואָס זאָל ער פאַר מיר דרך ארץ האָבן, ס'שטיינט געזאַגט? ווער בין איך און וואָס בין איך? אַ פעדלער...

פרומע: און ווער איז ער, ניט קיין פעדלער, וואָס?

אַרע: ער איז אַ למדן, געלערנט אַמאָל אין מירער ישיבה און בכלל אַ גרויסער קענער און אַט פאַר אַזאָ איינעם דאַרף מען דרך ארץ האָבן.

פרומע: אַרע, דאָ איז דאָך פריער ווידער געווען איטשע חוה דוואַשעס וועגן דעם שידוך מיט באַשע צירל'ס. וואָס זאַגסטו, מיין זון, ווי לאַנג וועסטו זיצן אַן אלמן?

אַרע: מאַמע, מיר ליגט דאָס אפילו ניט אין דער לינקער פאה.

פרומע: פאַרוואָס, מיין זון? זי איז אַ יונגע אלמנה, אַ ווייבל אַ בריה. יענע דיינע, חוה דוואַשע, אונדז צו לאַנגע יאָר, זאָל זי מיר מוחל זיין, האָט דאָך דיר די יאָרן פאַרקרענקט. כ'ווייס דאָך, מיין זון, וואָס פאַראַ ווייב זי איז דיר געווען. היינט פאַרוואָס זאָלסטו איצט ניט האָבן קיין געזונטע ווייב?

אַרע: איכ'ל אַפּריער חתונה מאַכן עטלען. (נעמט אַרויס אַ טיכל, מאַכט אַ קניפּל און פאַרדריקט דאָס אין דער האַנט) שלעפּ, אַרויס, מאַמע.

פרומע: וואָס איז דאָס?

אַרע: שלעפּ אַרויס, כ'האַב זיך עפּעס דערטראַכט. (פרומע שלעפט און

ציט אַרויס דאָס קניפּל)

אַרע: (מיט פרייד) יא.

פרומע: וואָס האָסטו זיך אַזוי דערפרייט?

אַרע: גאַרנישט, גאַרנישט, עפעס, מאַמע, פּראַוווּ נאַכאַמאַל. (זי ציט דאָס מאָל אַרויס אַ ברעג אָן דעם קניפל — ווערט ער אויפגעטרעט און אומעטיק) ניין, אַט האָסטו דיר!

פרומע: וואָס איז דאָס?

אַרע: גאַרנישט. (פון דרויסן דערהערט זיך אַ ווייבערש קול וואָס רופט אַ ציג: „דזשיג, דזשיג, דזשיג“ נאָך דעם באַווייזט זיך מירקע, די בעקערקע, מיט אַ טוך איבערן קאַפּ, אויפן גאַניק, שטעקט אַריין דעם קאַפּ אין פענצטער און פרעגט פאַרהאַוועט)

מירקע: האָט איר מיר געזען מיין ציג, פרומע?

פרומע: זי איז דאָ פריער געווען אויפן גאַניק, מירקע, ווי אַלע מאָל. כ'האַב זי אָבער מיט דער קאטשעלקע פאַרטריבן. מיר האָט שוין דערעסן צו קערן אירע באַבקעס פון גאַניק. האָסטו געזען אַזאַ אַקציע אויף דיין לעבן? ברענגט די באַבקעס צו מיר און די מילך ברענגט זי צו אַן אַנדערן.

מירקע: (לאַכט) דאָס באַווייזט, פּרומע, וואָס פאַראַ חכמה מיין ציג איז. איר וועט אָבער פון איר לאַנג שוין ניט ליידן. כ'האַב דאָך פאַרקויפט מיין הויז צו סאַמועלסאַנען און קלייב זיך אַריבער קיין סעקמען סטריט מיט מיין בעקעריי און מיט האַק און פאַק. וועל איך שוין מיין ציג אויך מיטנעמען. עס וועלן דאָך שוין באַלד ניט בלייבן קיין ציגן דאָ אויף אונדזער גאַס. זינט דער בום, פעלן שוין דאָ איבער צען ציגן. מען קויפט אויס די הייזער, קלייבט מען זיך אַרויס פון דאָ מיט די ציגן ערגעץ וואו אַנדערש.

אַרע: (גייט צו צום פענצטער) איר האָט אויך פאַרקויפט אייער הויז, מירקע?

מירקע: אודאי, מען כאַפט איצט די הייזער פון די הענט. איך הער, אַז מען וועט אַרונטעררייסן מיין הויז, און אויך אַנדערע, און מען וועט זיך שטעלן בויען נייע. האָט איר געזען, רב אַרע, ווי מען האַקט אויס דאָרטן אונדזער וועלדל? מען זאָגט, אַז חיים זוסע פליך מיט נאָך אַנדערע אידן, האָבן דאָרטן אַפגעקויפט דעם גאַנצן פאַרסל און זיי שטעלן זיך בויען נייע הייזער.

אַרע: (פאַרטראַכט) יא, כ'האַב געהערט. (גלעט זיך די באַרד)

מירקע: (פאַרהאַוועט) נו, אַ גוטן, דזשיג, דזשיג, דזשיג... (אָפּ)

אַרע: נא, איכיל גיין דאָונען מנחה (גייט און קערט זיך אום צוריק) מאַמע, וואָס בלייבט פאַרט? באַלד וועלן דאָ זיין אברהם גוטמאַן און מר. בלום. איך האָב זיי צוגעזאָגט, אַז איך וועל מיט זיי קויפן דעם פאַרסל. אפשר וועל איך אויך האָבן מזל ווי די אַנדערע.

פרומע: אַרע, מאַך זיך ניט אומגליקלעך. דו האָסט אַזוי שווער גע- האַרעוועט אויף די פינף הונדערט דאָלער. מיט הינט זיך ארומגעשלאָגן, גולן!
אַרע: נו, גוט, גוט, איכיל מאַרגן אַריינטראַגן דאָס געלט צוריק אין באַנק אַריין. (מורמלט אַרויס) רבונו של עולם, ווען איך וואַלט געקענט ביי דיר פּרעגן אַן עצה... (אָפּ)

רייטשל, יונג און פריילעך, אין אַ רויטער בלוזקע, לויפט אַריין דורך דער גאַס־טיר מיט געפילדער, האַלטנדיק אין האַנט אַ געלט־בייטל.

רייטשל: גוט יום טוב, פרומע.

פרומע: (אונטער דער נאָז) אַ גוט יאָר.

רייטשל: ביי אונדז אין שאַפּ איז היינט געווען יום טוב. מען שטעלט דאָרט אַריין מער מאַשינען, דערווייל האָט מען די אַרבעט אָפּגעסטאַפּט, און מען האָט אַ גאַנצן טאָג ניט געאַרבעט. (נעמט אַרויס אַ קליין שפּיגעלע פון געלט־בייטל און שטעקט אַרויס די צונג) מיר איז אַזוי ניט גוט אין מויל. פרומע, איז מיין צונג עפעס ווייס?

פרומע: עס ניט אַזויפיל, וועט ניט זיין ווייס.

רייטשל: כּהאַב מורא, אַז דאָס איז דערפאַר ווייל איר גיט ניט קיין פּריש עסן. (באַהאַלט דאָס שפּיגעלע אין געלט־בייטל)

פרומע: זאָל זיין ווי דו זאָגסט.

רייטשל: בורטשע, בורטשע, (מאַכט איר נאָך) זאָל זיין ווי דו זאָגסט... גוואַלד, פרומע, וואָס האָט איר צו מיר, וואָס האָט איר מיך אַזוי פּיינט? פרומע: ווייל אין דיר, רייטשקע, איז קיין יידישע האָר ניטאָ. ווייל איך האָב פּיינט, אַז א יידישע מיידל שפּרינגט פון דער הויט, טאַנצט און קערט וועלטן.

רייטשל: ווער דען זאָל טאַנצן, אַזאָ אַלטע יידינע ווי איר? איר קענט דאָך ניט. איר ווילט, אַז איך זאָל אייך אויסלערנען טאַנצן? קומט! (כאַפט זי אַרום)

פרומע: אה, אוי, אוי, טשעפע זיך אָפּ, אַנטשעפעניש דו! כּהאַב קיין כוח ניט צו דיר. (שטויסט זי אָפּ)

רייטשל: איז דאָ אַ גלאַז טיי?

פרומע: גיי, נעם טיי, אַבי שווייג!

רייטשל: איך צאָל געלט פאַר מיין טיי.

פרומע: אַ דאָנק דיר, רייטשקע, נאָך אומזיסט האָט מען דיר געדאַרפט געבן עסן און טרינקען.

רייטשל: הערט זשע אויס, פרומע, אַז איר וועט ווייטער ריידן צו מיר אַזוי ווי היינט אין דער פּרי, מוּף איך אַרויס פון דאַנען. איך וויל דאָס ניט ליידן, איר הערט?

פרומע: (צעמישט) ווייס איך, נאַרעלע, כּהאַב גאַרניט געמיינט, עס און טרינק געזונטינקערהייט. דו צאָלסט פאַר דעם. איך ברענג דיר אַריין אַ גלאַז טיי (אַפּ רעכטס. רייטשאַל מאַכט איר נאָך מיטן קאַפּ ווי איינער זאָגט: — „דערשראַקן זיך, האָ?״ שלעפט אַרויס פון איר געדיכטן קנופּ אַ בראַנ־זענעם קאַס און די האָר צעשניטן זיך איר איבער די אַקסלען. זי קעמט און זינגט מיט אַ יידישן אַקצענט) „וואָלס מי אַראַונד, ווילי, אַראַונד, אַראַונד, אַראַונד.“

פרומע: (אַריין מיטן גלאַז טיי און צוקערניצע — שטעלט עס אויפן טיש) נאָדיר טיי.

רייטשיל: (קוקט אַרײן אין צוקערניצע) אַהאַ, ריכטיק איבערגעציילט, איך וויל, אַז איר זאָלט מאַכן אַ טעות, פרומע.

פרומע: אַ טעות? וואָס טעות?

רייטשיל: איר האָט דאָ אַרײנגעלייגט פונקט דריי שטיקלעך צוקער און איך וויל, אַז איר זאָלט אַמאָל מאַכן אַ טעות און אַרײנלייגן פיר.

פרומע: שלאָג זיך קאַפּ אין וואַנט, אכוואַטניצע דו! ניטאָ מער קיין צור־קער, ניטאָ, דײַהאַסט אין דער פּרי געפּטרט.

רייטשיל: (העכער) פרומע, איך וויל, אַז איר זאָלט מאַכן אַ טעות, אַ פּערטע שטיקל צוקער אַרײנלייגן.

פרומע: נאָר, עס איז דאָך צוקער, עס וואַלגערט זיך דאָך ניט אויף די גאַסן. גולן־טע, נו, טרינק און לאָז גרייטן צום טיש, מען דאַרף עסן סאַפּער.

רייטשיל: איר ווילט ניט? אַלרייט (לויפט אַרײן אין קיך און קערט זיך באַלד אום מיט אַ גאַנצן הויפּן צוקער) איכיל אייך שוין אויסלערנען. (זעצט זיך און ציילט) ניט 1, ניט 2, ניט 3 ניט 5, ניט זיבן... נו פרומע, האָט איר דאָס געדאַרפּט? וואָלט ניט בעסער געווען ווען איר וואָלט געמאַכט אַ טעות אין איין שטיקל (טרינקט, לאַכט און צעהוסט זיך פון געלעכטער)

פרומע: (ציט מיט די אַקסלען) אַי, איז דאָס אַ רייטשקע! נו! (אַ 9 רעכטס) (אַרע קומט אַרײן)

רייטשיל: איר זייט גאָר אין דער היים, רב אַרע? פאַרוואָס עפעס היינט אַזוי פּרי?

אַרע: איך בין היינט געקומען אַביסל פּריער, ווייל עמיצער דאַרף קומען אַהער.

רייטשיל: כּווייס ווער. זאָגן אייך? דער שדכן וואָס רעדט אייך דעם שידוך מיט מיין לאַנדספּרוי, באַשע צירלס. געטראָפּן האָ?

אַרע: ווייס איך וואָס דיר פּאַלט איין? (זעצט זיך) איך טראַכט אפּילו ניט פון דעם.

רייטשיל: טאַקע? איר טראַכט גאַרניט דערפון? אַי, גייט שוין גייט, איך גלויב אייך ניט.

אַרע: פאַרוואָס גלויבסטו ניט?

רייטשיל: דאָס האַרץ זאָגט מיר, אַז איר זייט ניט קיין מלאך. (גייט צו צו אים) אוי, געוואַלד, ווען איר נעמט אַראָפּ די באַרד, וואָלט איר דאָך געקענט טאָן אַ שידוך נאָך מיט אַ יונג שיין ווייבל. וואָס קוקט איר אַזוי אויף מיר? אַרע: (חורמלט) איך בעט דיך, רייטשיל, קריך מיר אַזוי ניט אין די אויגן אַרײן. זיי ניט קיין שטן מקטרג. דו ביזט אַ רוּח אין שטוב. די מאַמע איז גערעכט. וואָס טשעפעסטו זיך צו מיר? וואָס בין איך עפעס אַ שייגעץ, אַ יונגאַטש?...

רייטשיל: איך האָב הנאה צו זען ווי איר צאַפּלט זיך, ר' אַרע, בעת איך טו אייך אַ טשעפע. איך וויל אייך אַראָפּפירן פון וועג, ר' אַרע! אַזוי ווי יענע לילית דעם תנא אין דעם ספּר, וואָס איר האָט מיר אַנומלט געלייענט.

אַרע : דו ביזט טאַקע לילית, און איך זאָג דיר דעם אמת, ווען איך וואָלט ניט געוואוסט, אָז דו ביזט אַן ערלעך קינד, נאָר גלאַט אַ בראַנד אַ שטיפערקע, וואָס איז ניט אויסן קיין ביז, וואָלט איך דיר מורא געהאַט צו האַלטן ביי מיר אין שטוב. דערפאַר זאָג איך דיר, אָז אַזאַ מיידל ווי דו דאַרף אַזוי ניט קערן אַ וועלט און דאַרף אַזוי ניט ריידין, פּע, ניט שייך.

רייטש'ל : (אויס אין טאָן) פּע, ר'אַרע, ניט שייך, אַ פרומער איד טאַר ניט קוקן וואו מען דאַרף ניט ...

אַרע : האַ, וואָס זאָגסטו ?

רייטש'ל : איך זאָג נאָך דערוויילע גאַרניט. נאָר ווען איר וועט קוקן נאָך אַמאָל אין מיין טיר, ווי איר האָט דאָס היינט אין דער פּרי געטאָן, וועל איך עס זאָגן עטלען און אפשר אייער מאַמען אויך.

אַרע : (צעמישט) האַ, וואָס רעדסטו, הולטייקע, ווי היסט כ'האַב געקוקט צו דיר ? דו קאַנסט דאָך, חלילה, אויפן פּיער אַרויפבריינגען, אוי וויי איז מיר ! (קוקט שטאַרק צעטומלט)

רייטש'ל : נו, נו שרעקט זיך ניט. איך וועל קיינעם ניט דערציילן, אַבער, ר' אַרטשעקל, טייעריקער, גאַלדענער, איך בעט אייך, קוקט ניט וואו איר דאַרפט ניט. איר זאָגט דאָך אַליין, אָז איך בין אַן ערלעכע מיידל, וויל איך ניט, אָז צוליב מיר זאָל אַ פרומער איד האַבן זינדיקע רעיונות. זאָגט איר עס מיר צו ? וואָס קוקט איר אַזוי אויף מיר, האַ האַ האַ ?

אַרע : (מורמלט צעטומלט) איך ... איך ... רייטשעלע, האַב געוואָלט זען, אויב עטלעע איז ביי דיר אין רום ...

רייטש'ל : אַי, אַי, ר' אַרע, קענט איר ניט אויסטראַכטן קיין קליגערן תּירוץ. מילא, איך בין אייך דאָס מאָל מוחל, אַבער געדענקט זשע, נאָך אַמאָל זאָלט איר קיין חזיר ניט זיין.

אַרע : (לאַזט אַרונטער דעם קאַפּ און זיפצט אַריין אין זיין באַרד, שטייענ'דיק צו רייטשלען מיטן רוקן) אַ מצוה אויף מיר, די אויגן זאָלן מיר אַרויס. (פרומע קומט אַריין)

פרומע : עטל איז נאָך נישטאַ.

רייטש'ל : עטל איז אוועק צו שרה'קען. זי האָט מיר געזאָגט, אָז זי וועט דאַרטן עסן סאַפּער.

פרומע : אַט האַסטו דיר. און איך האַב היינט געקאַכט איר מאכל, בולבעס מיט פּלוימען.

רייטש'ל : דאָס איז מיין מאכל אויך, פרומע. זאָל אייך נאָר ניט אַרן. איכ'ל אויפעסן עטעל'ס חלק אויך ...

פרומע : דו וואַלטסט מיך אויך אויפגעגעסן.

רייטש'ל : ניין, דאָס גראַד נישט, גיב אַ קוק אַזאַ מאכל. — ר' אַרע איז מר. בלום שוין דאָ געווען ?

אַרע : ניין, פון וואַנען ווייסטו, אָז ער דאַרף דאָ זיין ?

רייטש'ל : כ'ווייס. איר זעט דאָך.

אַרע : (גייט זיך דורך איבערן שטוב און גלעט זיך פֿאַרטראַכט די באַרד, פֿלוצים) איך הער רייטשל, אָו דו ביזט מיט אים ווי אַנדערע צוויי.

רייטשל : (כײַטער) און ווי זײַנען אַנדערע צוויי, ר' אַרע ?

אַרע : חלילה וחס, דו זאָלסט נאָר ניט מײַנען, אָו איך מײַן עפעס. כ'ווייס, אָו דו ביזט אָן אַרנטלעך קינד, כאַטש אַ שטיפּערקע אַזאַ. איז דערפֿאַר מײַן עצה, אָו דו זאָלסט אַנטלויפֿן פֿון אַט דעם מיסטער בלום, מחמת איך הער, אָו ער איז גאַרנישט קײַן שײַנער מענטש.

רייטשל : (מיט געפֿי) אוי, אַזאַ יאָר אויף מיר, וואָס פֿאַראַ שײַנער מענטש. וועלכע מיידל וואָלט דאָס ניט געוואָלט שטאַרבן פֿאַר אים ? ווען מען זעט אַזאַ ליכטיק פֿנים. ווען מען הערט ווי ער רעדט. ער איז דאָך אַזוי גע- בילדעט, ר' אַרע. רעדט אַזויפֿיל שפּראַכן.

אַרע : דו ביזט דאָך אַ גרינע, רייטשל, נאָך קײַן צוויי יאָר אין לאַנד, דערפֿאַר ווייסטו ניט ווי מען דאַרף זיך היטן דאָ אין אַמעריקע פֿאַר אַזעלכע ווי ער.

רייטשל : (מיט אַ שמיכל) איך בין אַ גרינע, נאָר איר זײַט דער ריכטי- קער יענקי דודל. (זינגט) יענקי דודל וואוינט אַפֿטאון... (עלאַגט זיך איבער) הלואי וואָלט ער נאָר ניט געווען קײַן באַווייבטער, וואָלט ער געמעגט... (גייט צו צו אים און זאָגט אים אויפֿן אויער) ניט נאָר קוקן אין שליסל-לאַך צו מיר אין רום, נאָר איך וואָלט פֿאַר אים די טיר אינגאַנצן געעפֿנט; קום אַרײַן, דו ליבער, קום אַרײַן, דו טײַערער... (טוט זיך אַ כאַפּ) נאָ, כ'דאַרף איבערבייטן מײַן ווייסטל. פרומע, דערלאַנגט עסן, (אַפּ לינקס)

פרומע : (גרייטנדיק צום טיש) אַזוי ווי אַ ניט-גוטער אין שטוב. אָו גאָט וואָלט אויסגעלייזט אונדזער שטוב פֿון איר אינגאַנצן, וואָלט אויף אָן אמת געווען אַ נס.

אַרע : (טוט זיך מיטאַמאָל אַ כאַפּ) יאָ, מאַמע, אפשר וואָלט איך טאַקע געטאָן אַ שידוך מיט יענער וואָס מען רעדט מיר ? אַ איד טאָר ניט לעבן אָן אַ ווייב.

פרומע : אודאי, דאָס האָב איך שוין לאַנג געזאָגט. אַרע, גיי וואָש זיך, כ'דערלאַנג באַלד צום טיש. (אַפּ)

(פֿון דעם צוגעמאַכטן צימער וואו רייטשל טוט אָן אָן אַנדער בלוזקע, שטייענדיק הינטער דעם פֿאַראַוואַן, דערהערט זיך איר געזאַנג. איצט זינגט זי אַ אידיש פֿאַלקס-ליד. אַרע קוקט זיך אום אויף איר צוגעמאַכטן צימער מיט צעמישטע אויגן. הויבט זיך אויף און מאַכט עטלעכע טריט צו דער טיר פֿון איר צימער)

אַרע : (מורמלט) וויי איז מיר, זי מאַכט מיך מבולבל. אַזוי ווי אַ קליפה, בײַן, זאָל איך בעסער בלינד ווערן. (שטעלט זיך אַפּ און קערט זיך אום צוריק מיט געבעט) רבונג של עולם, מער ניט, שטראַף מיך ניט דערפֿאַר. דו ווייסט דאָך ווי מײַן חוה דוואַשע האָט געקרענקט. צוועלף יאָר כמעט אָן אַ ווייב. אַ זינדיקער מענטש.

פרומע קומט אַרײַן מיט טעלער, שטעלט זיי אויס אויפֿן טיש.

פרומע: פארוואס גייסטו זיך ניט וואשן, אַרע?

אַרע: האַ?

פרומע: גיי וואש זיך.

אַרע: איך וויל ניט עסן. מאַמע, רייטשל איז טאַקע פאַר אונדז ניט קיין באַרדערקע. זי איז אַ שטן מקטרג. מען דאַרף איר הייסן מופן.

פרומע: אודאי וואָלט גלייכער געווען, אַז דער רוח וואָלט אין שטוב ניט געווען, אָבער דריי דאָלער אַ וואַך, איז אַ ביטערע עבירה. כ'מוז נאָך צולויפן אין דער גראַסערי. זע, אַט קומען זיי דאָך. מר. בלום און אברהם גוטמאַן.

אַרע: זיי גייען שוין. (ווערט אויפגעווערט) וואָס ענטפערט מען זיי?
(סעמקע בלום, אַ יאָר 30, אַ פראַנט, און אברהם גוטמאַן, אַן עלטערער

מאַן, אַרים אַנגעטאַן)

סעמקע בלום: העלאָו! נו ר' אַרע, זייט איר שוין פאַרטיק?

אַרע: ניין, מר. בלום, דערוויילע נאָך נישט. (צעמישט)

סעמקע: וואָס הייסט?

אַרע: איך האָב מורא. בלוטיק געלט. צען יאָר געאַרבעט אויף די פינף הונדערט דאָלער. אויסגעשטאַנען זיך אַלערליי צרות, אי פון הינט, אי פון שקצים און פאַר מיין עטלען דאַרף איך אויך האָבן אויף נדן, איר מיינט עפעס ס'איז אַ קאַטאַועס?

סעמקע: נו, מיסטער גוטמאַן, איך האָב אייך אָבער געזאָגט, אַז מיר טאַרן

זיך ניט אָנהייבן מיט אים. גיכער וועט איר אַרויסקריגן ביי אַ באַק מילך, ווי ביי אים אַ פעני.

גוטמאַן: אַט האַסטו דיר. פירט אונדז אַרום אַ גאַנצע וואַך, דאָ גיט ער,

דאָ ניט. איר האָט דאָך ערשט היינט אין דער פרי צוגעזאָגט, אַז איר קויפט מיט אונדז בשותפות דעם פאַרסל. וואָס איז שוין ווידער?

אַרע: איך וועל אייך זאָגן דעם אמת. מיסטער גוטמאַן, איך וויל, נאָר

איך האָב עפעס מורא. און מיין אייגענער פיניע רעדט מיך אויך אָפּ פון דעם, און די מאַמע מיינע זאָגט מיר אויך, אַז איך זאָל דאָס ניט טאַן.

סעמקע: טאָ מעגט איר גיין צו אייער באַבען.

אַרע: (מיט פאַרדרוס) אַהין וועלן מיר אַלע גיין. איר, מיסטער בלום,

אויך. כאַטש איר האַלט זיך פאַר אַזאָ חכם. דער מלאך המות וועט זיך גאַרניט דערשרעקן פאַר אייער גלאַט צינגעלע.

גוטמאַן: ר' אַרע, גאַלד וואָלגערט זיך אין די גאַסן, שטיקער

גאַלד, מענטשן ווערן רייך. מען פאַרדינט טויזנטער פון האַנט צו האַנט. דער פאַרסל ביי דער אַלטער גויה איז אַ ווילדע מציאה, אַז אימיצער אַן אַנדערער

וועט זיך דערוויסן וועגן דעם, וועט ער דאָס אויסכאַפן.

סעמקע: אָבער וואָס רעדט איר אים איין. ער האָט מורא. זאָל ער

לייענען קריאת-שמע און זיך לייגן שלאָפן. מיר וועלן קריגן אַן אַנדער שותף.

גוטמאַן: איך האָב מורא צו דערציילן וועגן דער מציאה אימיצן אַנדערש.

מען וועט דאָס אויסכאַפן, און אונדז געבן קאַמישאַן. געוואָלד, ר' אַרע, מיר שטעלן דאָך אויך איין אונדזערע לעצטע געלט. מיסטער בלום האָט פאַרזעצט

זיין ווייבס צירונג. איך האָב אויך אויסגעליידיקט די קעשענעס ביז דער לעצטער פענע. איר קענט דאָך מיר, איך וועל דאָך חלילה ניט אויסנארן ביי איך דאָס געלט.

סעמקע: מיר זיינען ערלעכע מענטשן, פאַר גאָד'ס סייק!

אַרע: מוז איך אַרײַנלייגן די גאַנצע פינף?

גוטמאַן: מען דאַרף האָבן פּופּצן הונדערט דאָלער, ניט איין פעני ווייניקער. גיט מיסטער בלום זעקס, איך פיר און איר פינף.

אַרע: (פאַרטראַכט, דריקט די אַקסלע) כּווייס... קלער אַהין, קלער אַהער, קלער אַהער, קלער אַהין. קאָן זיך קיין עצה ניט געבן. (פּוויזע) מילא, וואָס גאַט וועט געבן, דאָס וועט זיין. גוט, איך גיי נעמען דאָס געלט אין יענעם רום. (אַפּ רעכטט)

סעמקע: (גיט אַ שטויס גוטמאַנען) גייט אים נאָך, ער קען נאָך ווידער חרטה האָבן. (גוטמאַן אַפּ נאָך אַרען)

(רייטשל עפנט די טיר, קומט אַריין אין אַן אַנדער בלחקה. די האָר נאָך צעלאָז, דערועט סעמקע, ווערט זי צעמישט און טוט אַ מאַך צו אים מיטן קאַפּ)

סעמקע: (קוקט אויף איר אַפּריער מיט אַ בייזער מינע, דערנאָך טוט ער זיך אַ וואָרף צו איר) איך וויל אויף אייך זיין ברונג, נאָר איך קען ניט, יו בעד גוירל. (טוט זי אַ כאַפּ פאַר אַ האַנט און ציט זי אַוועק אין איר צימער און פאַרטראַכט נאָך זיך די טיר. זי גייט אים נאָך אַ צעמישטע) פאַרוואָס האַסטו מיך נעכטן געלאָזט וואָרטן? איך בין געשטאַנען און געוואָרט און געוואָרט אויף דיר און דו ביזט ניט געקומען? וואָס מיינט דאָס? דו טרייבסט שפּאַס מיט מיר?

רייטשל: (מורמלט) איך האָב ניט געקאַנט, איך האָב ניט געדאַרפט גיין מיט אייך.

סעמקע: (ווייך און אַרײַנגעקוקט איר אין די אויגן) פאַרוואָס?

רייטשל: (שטייג) איך האָב מורא צו גיין מיט אייך. איך גלויב אייך ניט. איר באַהייזט זיך ניט. איר באַנעמט זיך ניט ריכטיק. (פּלוזיס נערוועז) און וואָס זאָל איך מיט אייך גיין? גייט מיט אייער ווייב. (נעמט פּלעכטן די האָר)

סעמקע: טוט עס ניט. אַזוי זייט איר שענער. דאַרלינג, איינדושל, קו-פּידאַנטיקל מיינער! (נעמט צונויף אירע האָר אונטער איר גאַמבע און באַדעקט מיט זיי אירע ביידע באַקן) אַ, ווי שיין! טשטאַ זאַ פּרעלעסט! ווי אַ ראָזע אין מאַי! זאָל איך שטאַרבן אויב אַ ראָזע אין מאַי איז אַזוי באַצויבערנד! ווי זאַגט דער גרויסער רוסישער פּאַעט פּושקין: „זאַריאַ מאַיאַ קראַסנאַיאַ“ אַר, גאַד, גאַד, איר קענט פאַריקט מאַכן!

רייטשל: מיסטער בלום, וואָס ווילט איר האָבן פון מיין לעבן? וואָס האַט איר זיך אַנגעזעצט אויף מיר? איר האַט דאָך אַ ווייב, ווי איז מיר!

סעמקע: און אַז איך האָב אַ הויז, דערפאַר טאַר מיר ניט שמעקן דאָס עסן אין אַ רעסטאָראַנט בעסער? אַי, אַ כּפּרה די גאַנצע וועלט ווייבער פאַר דיזער געטיין! (וויל זי אַרומנעמען)

רייטש'ל : (זיך אַ ריס געטאָן פון אים) לאַזט מיך ! און אויב איך בין פאַר אייך נאָר אַ רעסטאָראַן, בין איך אייך מתרה, מיסטער בלום, אָו איר קענט זיך דערווערגן ביי מיר מיטן ערשטן ביסן ! אַ, איר קענט מיך ניט ! סעמקע : דאָס איז דאָך נאָר געווען אַ ווייץ.

רייטש'ל : איך גלויב אייך ניט, מיסטער בלום, איך האָב פאַר אייך מורא, איך מוז זיך היטן פאַר אייך.

סעמקע : שעמען זאָלסטו זיך אַזוי צו רעדן, רייטש'ל. מיר ניט גלויבן ? וואָס איז, דו זעסט ניט, דו פילסט ניט ווי ערנסט איך מיין מיט ליבע ? רייטש'ל, צוויי אויגן האָב איך, און זיי ביידע זעען נאָר דיך, דיר, און דיך. מיין האַרץ איז פול מיט דיר, מיין קאָפּ איז פול מיט דיר. מיניע אַלע געדאַנקען, מיניע אַלע געפילן, זיינען נאָר וועגן מיין איינציקער געטיין, וועגן מיין איינ-ציקער רייטש'ל. ווען איך גיי, ווען איך שטיי, ווען איך שלאָף, איז נאָר רייטש'ל. רייטש'ל, און רייטש'ל. מיט אַ פאַר אַוונטן צוריק האָב איך פאַרבראַכט מיט מיין פריינט, מיין לאַנדסמאַן, דעם באַרימטן אַרטיסט יעקב פּ. אַדלער, און מיט דעם באַרימטן פאַרפאַסער, יעקב מיכאַילאָוויטש גאַרדין, יצן מיר אַזוי אין ווייך-קעלער און טרינקען וויין און ריידן וועגן גאַרדין'ס נייער פּיעסע „דער מטורף“, וואָס מיין פריינט אַדלער האָט די וואָך אויפגעפירט. מיטאַמאָל פּרעגט ביי מיר אַדלער אויף רוסיש — מיר רעדן שטענדיק רוסיש צווישן זיך — „גאַלובשיק, פאַרוואָס זעט איר אויס אַזוי שלעכט ?“ האָב איך אים דערציילט דעם גאַנצן אמת. קיין ליגנער בין איך ניט, נאָ, קיין מאָל ניט, נאָ סערי, קיינמאָל ניט. האָסטו געדאַרפט הערן ווי איך האָב גערעדט וועגן דיר. סאי אַדלער און סאי גאַרדין האָבן מיר דערנאָך געבעטן, אָו איך זאָל דיך אַמאָל ברענגען אין טע-אַטער און באַקענען מיט זיי, און איכ'ל עס אַמאָל טאַקע טאָן. איכ'ל דיך באַ-קענען מיט מיניע צוויי בעסטע פריינט, די גרעסטע מענטשן אויף דער גאַנ-צער וועלט. דו נאָר, דו נאָר וואָס דו ביסט, ווען איך וואָלט דיך אַזוי ניט ליב געהאַט, וואָלט איך געקענט פאַר דיר אַנשרייבן אַזאָ ליד ? ... דו געדענקסט מיין ליד, האַ, וואָס איך האָב פאַר דיר ספּעציעל געשריבן ? — „רייטש'ל, רייטש'ל, יאָ סטראַדאָיו ליוביאַ טאַק פּלאַמענאַ טעביאַ, אי דיען אי נאַטש פאַוטאָראַיו, ליובליו טעביאַ, ליובליו טעביאַ!“

רייטש'ל : אי, מיסטער בלום, איר צעמישט מיר דעם קאָפּ ! ...

סעמקע : קומט היינט מיט מיר. מיר וועלן זיך דורכגיין, איך מוז מיט אייך ריידן וועגן עפעס ...

רייטש'ל : ניין, ניין, איך האָב מורא פאַר אייך, איר קענט ווידער משוגע ווערן ! ווי דאַמאָלס אינעם וואַלד ...

סעמקע : איך שווער אייך, אָו איך וועל זיך האַלטן ווי אַ דושענטלמאַן. נו, גוט, מיר וועלן אין וועלדל ניט גיין. מיר וועלן אויפן בולוואַר גיין, דאַרטן וועלן מיר יצן אויף אַ בערגל ווי אַנזומלט, איר געדענקט יענע לבנה-נאַכט ? ...

רייטש'ל : (מורמלט) איך האָב מורא ...

סעמקע : פאַרוואָס האָט איר מורא ? נו, גוט, איכ'ל האַלטן ביידע הענט מיניע אין די קעשענעס ... איכ'ל נאָר קוקן אויף אייך און ריידן ...

(אַרע און גוטמאַן קומען אַרײַן)

גוטמאַן: מיסטער בלום, וואו זייט איר?

סעמקע: (פון רייטשילדס צימער) אַט גלייך קום איך. איך קאַלעקטיר פון מיס רייטשילדען אַ פאַר דאַלער פאַר אַ מאַשין. איכיל איר נאָר אַנשרײַבן דעם רעסיט. (ווענדט זיך דערנאָך צו רייטשילדען און רעדט צו איר שטיל. זי שאַקלט מיטן קאָפּ און אָפּ אין אַ צימער לינקס, ער נאָך איר)

אַרע: איז די גויה ווייט פון דאַנען?

גוטמאַן: אַט דאָ. עטלעכע טריט פון דאַנען.

אַרע: מיר זאלן נאָר ניט אַרײַנפאַלן...

גוטמאַן: זייט זיכער...

אַרע: מײן גאַנץ פאַרמעגן. (גײט דורך דאָס צימער און זיפצט) מסתמא

וועט גאָט רחמנות האַבן, האַ. מר. גוטמאַן? ער ווייס דאָך, אַז מיר ביידע זײַנען קײנע ראַטשילדס, האַ, מיסטער גוטמאַן?

גוטמאַן: איך האָף צו אים...

אַרע: (מיט אַ רחמנות קול) ער וועט אײַנזײַט אומגליקלעך מאַכן, האַ.

מיסטער גוטמאַן? עטלעכע נדן... און אַז ער זאל חלילה וחס... וויי, וויי, וויי... (כאָפט זיך אַן פאַרן קאָפּ)

(רײטשילד און סעמקע פון לינקס)

רײטשילד: אַבער געדענקט זשע, מיסטער בלום, איר זאַלט זײַן אַ

דזשענטלמאַן.

סעמקע: זיכער, וואו זאל איך פאַר אײך וואַרטן, צאַריצאַ מאַיאַ?

רײטשילד: איך ווייס ניט, וואו ווילט איר שפּאַצירן?

סעמקע: ווייסט איר גאָר וואָס, איכיל אײך אַנקלאַפּן אין פענצטער, וועט איר אַרויסקומען. איך דאַרף דאָ נאָר פאַרטיק ווערן מיט אַרען און מיט דעם אַנדערן, קום איך גלייך און קלאַפּ אײך אַן אין פענצטער.

רײטשילד: מען קען אײך נאָך דערזען.

סעמקע: איך פאַרזיכער אײך, אַז קײנער וועט מיך ניט זען בײַ אײך

אונטערן פענצטער. אַלזאָ, אָפּגעמאַכט?

רײטשילד אַלרײַט.

סעמקע: גודבײַ! (קומט אַרײַן אין צווייטן צימער צו גוטמאַנען און אַרען)

אַרע: פאַרטיק? קומט. קומט גיכער, די מאַמע קען נאָך אונטערגיין,

זי טאָר ניט וויסן. (פאַר זיך) רבּונו של עולם, ווייז דיין רחמנות, אָפּ מיט גוטמאַנען און סעמקען)

(רײטשילד, קומט אַרויס, לויפט צו צום פענצטער און קוקט אַרויס. דערנאָך

גײט זי דורך דאָס צימער, פאַרטאָן אין זיך און זעצט זיך בײַם טיש און פלעכט פּונאַנדער אירע האָר. דאָן בלייבט זי שטײן, פּלוצים)

רײטשילד: און ער האָט אַ ווייב... (צעוויינט זיך, בײַם טיש און שפּאַרט

צו צו אים דעם שטערן)

(פרומע קומט אַרײַן)

פרומע: נו, הערינג איז שוין אויך דאָ. אַרע, וואו איז ער? ער האָט גאָר אויפגעהערט צו עסן. רייטשל, וואָס האַלטסטו אַזוי דעם קאַפּ?

רייטשל: (הייבט אויף דעם קאַפּ פון טיש) גאַרנישט...

פרומע: זעץ זיך עסן, אַז דו ווילסט...

רייטשל: (אויפהייבנדיק זיך) איך וויל ניט...

פרומע: בולבעס מיט פלוימען.

רייטשל איך וויל גאַרנישט.

פרומע: טאַקע אויף אַן אמת? וואָס הייסט? דו זאָלסט ניט וועלן עסן.

אויב אַזוי ביזטו דאָך טאַקע קראַנק.

(רייטשל גייט אַריין צו זיך אין צימער, נעמט אַ העפט פון אַ אידישן ראַמאַן

פון טישל וואו עס שטייט אויך אַ לאַמפּ מיט אַן אַבאַזשור, לייגט זיך אויפן בעטל

און לייענט)

פרומע: (פאַרזעצנדיק) וואָס דען, אַז מען איז אַ הלעיטני... (נעמט

איר זאָק, טוט אַן די ברילן, זעצט זיך קעגן פענצטער און שטריקט. סיזוערט

טונקעלער)

רייטשל: (לייענט) דער פאַלשער מאַרקיו איז געווען אַן אויסוואורף, אַן

אוממענטש, אַ טייוול אין מענטשלעכען געשטאַלט. און ער האָט געדענקט, אַז

יעצט האָט ער די שיינע מאַטילדע אין זיין געזיך, ער האָט זיך נאַכגעיאַגט נאָך

איר איבערן וואַלד, און די אומגליקלעכע מאַטילדע איז געלאָפן ווי פון אַ

ווילדעס טיער פאַרפאַלגט, און געשריען הערצרייסנד: אַדאַלף, רעטע מיך...

זי האָט שוין אַבער קיין קרעפטן ניט געהאַט מער צו שרייען און צו לויפן, און

דער אויסוואורף, דער פאַלשער מאַרקיו, איז שוין באַלד געווען נאָענט צו איר.

זי האָט שוין זיין פייערדיקן אַטעם געפילט הינטער זיך, און זי האָט געפילט,

אַז זי איז פאַרלאָרן, אַז באַלד, באַלד וועט זי זיין ביי דעם לומפּ אין די הענט,

זי האָט מיט די לעצטע קרעפטן גענומען שרייען: אַדאַלף! אַדאַלף! פּלוצים

האַט זי דערפילט ווי דער לומפּ האָט זי אַנגעכאַפּט פון הינטן ביי דער טאַליע,

מיט זיינע אייזערנע הענט. זי האָט געקעמפּט ווי אַ צערייצטע טיגערן. דער

שופּט איז אַבער געווען שטאַרקער פון דער אומגליקלעכער מאַטילדע, און ער

האַט זי אַ כאַפּ געטאַן און, ווי אַ ווילדעס טיער, אויסגעשריען: יעצט וועסטו זיין

מיינע, מיינע; (רייטשל ברעכט זיך אונטער שטאַרק נערוועז): „אַי, וויי איז מיר!

וויי איז מיר!“ (אַזוי ווי עס איז דערוויילע געוואָרן נאָך טונקעלער אין איר צי-

מער, הייבט זי זיך אויף אויפן בעט, רוקט זיך צו מיט איר ביכל נענטער צום

פענצטער) וואו האַלט איך? יאַ... וועסטו זיין מיינע! מיינע; מיינע! (לייענט

ווייטער נערוועז) דער באַנדיט האָט צוגעשטעלט אַ פיסטאַלעט צו איר שטערן

און אויסגעדונערט: — באַראַנעסע מאַטילדע, — וויילט זיך אויס, אַדער דעם

טויט, אַדער איר געהערט יעצט מיר“... „דעם טויט! דעם טויט! אוממענטש,

שופּט, לומפּ, ווילדעס טיער“, האָט די העלדישע מאַטילדע אויסגעשריען.

„ער האָט זי אַ וואָרף געטאַן... (רייטשל ווערט אַלץ נערוועזער און רוקט זיך

אַלץ מער אין פענצטער אַריין) ער האָט זי אַ וואָרף געטאַן, אַ כאַפּ געטאַן זי... .

פּלוצים האָט זיך דערהערט אַ שאַס און דער פאַלשער מאַרקיו איז געפאַלן מיט

א דורכגעלעכערטער ברוסט... (מיט התפעלות) האָ, וואָס? אַ מצוה אויפן באַנדיט!
 (לעזט ווייטער) „דאָס איז געווען דער באַראָן אַדאָלף, וועלכער איז אַנגעקומען
 אין דעם ריכטיקן מאַמענט, ווען דער פּאַלשער מאַרקזי האָט שיר ניט פּאַר-
 אומגליקט זיין געליבטע. מאַטילדע האָט זיך געוואָרפן איר רעטער אויפן
 ברוסט: „רעטער מיינער, ענגל מיינער, דער אַלמעכטיקער גאָט האָט זיך
 צוגעשיקט, זאָנסט וואָלט איך געווען פּאַרלאָרן! (רייטשל ווישט זיך ביידע אויגן
 און לייענט ווייטער מיט טרערן אין קול) „דער איידעלער באַראָן האָט זי גע-
 קושט און געוויינט פּאַר פּרייד און גערעדט: „דו בלום פון מיין הערצן, דו
 ליכטיקע זון פון מיינע אויגן, דו שיינער ענגל, דו געטיין פון מיין זעלע (רייטשל
 ברעכט זיך אונטער) אַי, ווי שייך, פונקט ווי מיסטער בלום רעדט צו מיר...
 (עס ווערט גאַנץ טונקל) צו פינצטער צו לייענען. וואָס איז ווייטער?
 (מישט איבער אַ פּאַר בלעטלעך און קוקט אַרײַן) האָ, חתונה געהאַט, חתונה
 געהאַט! דער באַראָן טאַקע מיט מאַטילדען, אַי גוט, אַי גוט... (לייגט זיך צוריק
 אויפן בעט און לייגט אַוועק אויפן טישל דעם ראַמאָן. עס ווערט גאַנץ טונקל)
 (עטל קומט אַרײַן, אַרײַם געקליידט)

עטל: דו, באַבע, וואָס זיצטו עפעס אין דער פינצטער? (פרומע דרימלט)
 באַבע, דו שלאָפסט? (טוט זי אַ טרייטל) באַבע!

פרומע: (טוט זיך אַ כאָפּ) האָ? כ'האַב גאַרניט באַמערקט ווי איך האָב
 איינגעדרימלט... (שטייט אויף) דער טאַטע איז נאָך נישטאַ? טאַמער קומט
 ער, זע ער זאָל עסן. איכ'ל זיך אויף אַ וויילע צושפּאַרן.

עטל: וואו איז דער טאַטע? (צינדט אַן דעם לאַמפּ)

פרומע: איז אַוועק פּאַרנאַכט ניט געגעסענערהייט און איז נאָך נישטאַ.

עטל: אַלרייט. וואו איז רייטשל?

פרומע: דאַרטן ביי זיך. איז עפעס חולה'דיק, האָט אויך ניט געגעסן.

איך גיי זיך צולייגן. (אַפּ רעכטס)

עטל: (אַריינקומענדיק צו רייטשלען אין צימער) שלאָפסט גאַר, רייטשל?

רייטשל: דו, עטל?

עטל: יא, דו שלאָפסט?

רייטשל: ניין, איך ליג אַזוי.

עטל: וואָס עפעס אין דער פינצטער?

רייטשל: אַט אַזוי, כ'האַב זיך פּאַרטראַכט. צינד אַן דעם לאַמפּ, עטלע.

דער קאַפּ טוט מיר וויי.

עטל: דער קאַפּ גאַר? (צינדט אַן דעם לאַמפּ) דו האָסט געוויינט?

רייטשל: איך, געוויינט? וואָס פּאַלט דיר אַיין?

עטל: נו, וואָס הערט זיך מכות דער באַראָנעסע מאַטילדע? דער מאַרקזי

האַט זי געכאַפט?

רייטשל: אַ מכה, ער האָט געכאַפט אַ קויל אין האַרצן אַרײַן, דער

באַנדיט.

עטל: (מיט התפעלות) וואָס זאָנסטו? טאַקע, פון וועמען?

רייטש'ל : פון דעם ריכטיקן מאָן. ער האָט זי שוין אָט, אָט געכאַפּט, פּלוצים איז געקומען דער באַראַן אַדאַלף מיט אַ ביקס און האָט אים פאַרטיק געמאַכט.

עמ'ל : אויף טויט ?

רייטש'ל : ניין, דערוויילע איז ער נאָך נישט געשטאַרבן. נאָר מסתמא וועט ער שוין אייננעמען אַ מיתה משונה.

עמ'ל : (באַגייסטערט) איז גוט, רעכט אויף אים, אַ מצוה אויף אים, ער האָט דאָס כשר פאַרדינט. נו, און זי, די באַראַנעסע ?

רייטש'ל : זי, פאַרשטייט זיך, זי האָט זיך דערפרייט, איז געפאַלן איר געליבטן אויפן האַלז, און האָט זיך צעקושט...

עמ'ל : אַזוי? געקושט? איז גוט. איצטער וועט מסתמא זיין ביי זיי אַ שיינע חתונה?

רייטש'ל : איך שטעל מיר פאַר. דיך, עטעלע, וועט מען אויף אַזאַ חתונה ניט רופן.

עמ'ל : און דיך רייטש'ל, אויך ניט.

רייטש'ל : מיך אויך ניט. (פאַרטראַכט זיך, פּוויזט) עטעלע, איך וויל דיך וואָס פרעגן. הער נאָר, וואָס וואַלסטו געטאָן, אַז דו וואַלסט זיך פאַרליבט אין אַ מאָן, וואָס וואַלסטו דעמאָלט געטאָן ?

עמ'ל : וואָס ? איך פאַרשטיי דיך ניט.

רייטש'ל : אַז דו וואַלסט זיך פאַרליבט אין אַ פאַרהייראַטן מאָן, וואָס וואַלסטו געטאָן ?

עמ'ל : ביזט משוגע ? וואָס הייסט איך וועל זיך פאַרליבן אין אַ פאַרהיי-ראַטן ? גיי שוין גיי.

רייטש'ל : אַבער, אַז דו וואַלסט זיך דאָך פאַרליבט אין אַ פאַרהייראַטן מאָן, וואָס וואַלסטו דעמאָלט געטאָן ?

עמ'ל : כּווייס ? אַזאַ זאַך קען איך אפילו ניט באַנעמען מיטן מוח.

רייטש'ל : אַיאָ, עטעלע, אַז דאָס איז אַן אומגליק ?

עמ'ל : מען דאַרף זיין משוגע אַזאַ זאַך צו טאָן.

רייטש'ל : אמת, מען דאַרף זיין משוגע, אמת...

עמ'ל : אַבער פאַרוואָס פרעגסטו דאָס, רייטש'ל ?

רייטש'ל : איך פרעג דאָס אַזוי. גלאַט אין דער וועלט אַריין. (פּוויזט) עמ'ל, ווי געפעלט דיר מיסטער בלום.

עמ'ל : שוין ווידער מיסטער בלום ? דו האָסט דאָך ביי מיר אַזוי פיל מאַל געפרעגט ווי אַזוי ער געפעלט מיר.

רייטש'ל : אַיאָ, ער איז אַ ניס דזשענטלמען ?

עמ'ל : נו געוויס, אַבער פאַרוואָס פרעגסטו אַלץ ווי אַזוי ער געפעלט מיר ?

רייטש'ל : איך פרעג אַזוי... (צעלאַכט זיך) איך פרעג דיך ווייל... מיר דאַכט זיך, אַז דו ביזט אין אים פאַרליבט.

עמ'ל : (טוט זיך אַ כאַפּ) איך, פאַרליבט אין אים ? ביזט משוגע !

רייטשל: (לאַכט העכער) יאָ, יאָ, דו ביזט אין אים פאַרליבט, מען זעט דאָס (פֿיבעריש) מען מוז זיך אין אים פאַרליבן, ער איז אזוי שייך, אזוי ליב, אַזאַ דזשענטלמען און ווי ער רעדט רוסיש, אזוי געבילדעט. רעדט ער, צעמישט ער דעם מוח. און טוט ער אויף דיר אַ קוק, איז ווי אַן ענגל וואָלט אויף דיר געקוקט, ווי אַ געטלעכע געשטאַלט, און נעמט ער אַן דיין האַנט איז, אוי, אַזאַ מחיה, אַזאַ כּיעס ...

עטל: ווייס איך וואָס, ער ליגט מיר אפילו נישט אין דער לינקער פּיאַטע. איך האָף, אַז גאַט וועט מיר צושיקן דעם ריכטיקן.

רייטשל: וואָס פאַראַ ריכטיקן אַן ערך וואָלסטו געוואָלט האָבן, עטל?
עטל: אַן אנשטענדיקן באַי, עפעס אַ ריכטיקן אַרבעטער. ער זאָל פאַר־דינען אַ פּופּצן־צוואַנציק דאַלער אַ וואָך. איך וואָלט דעמאָלט געווען צופּרידן. רייטשל: און איך וואָלט צופּרידן געווען מיט אַ קלענערן פאַרדינער, אַבי ער זאָל זיין אזוי שייך, און ליב און אַזאַ דזשענטלמען, ווי ... (מאַכט צו די אויגן, און רייבט זיך מיט דער האַנט אין שטערן. מען קלאַפט אַן מיט דער האַנט אין פענצטער. ביידע טוען זיך אַ צאַפּ)

עטל: (שפּרינגט אָפּ) איי, ווער איז דאָס?

רייטשל: (זעצט זיך אויפן בעט) ווער קאָן דאָס זיין? (קריכט אַרונטער פון בעט און פאַרריכט די האַר)

עטל: אפשר אַ שכור'ער גוי, אפשר אַ גנב, איך האָב געזען אַ האַנט. רייטשל: דאָס דאַכט זיך דיר, דער ווינט האָט מסתּמא אַ קלאַפּ געטאַן. עטל: ניין, אַ האַנט, איך האָב אַליין געזען, אַט ווידער, אַ האַנט, אַ האַנט, איך האָב מורא!

רייטשל: גיי, האַסט זיך איינגערעדט. אַי טוט מיר וויי דער קאַפּ, איכיל זיך אַביסל דורכגיין.

עטל: יעצט? וואָס רעדסטו, האַסט גאַרנישט קיין מורא? (עס באַווייזט זיך ווידער אַ האַנט אויפן פענצטער) אוי, ווידער!

רייטשל: טאַקע! איי, כ'האָב מורא, איכיל אַריינלויפן צום שכן! (לויפּט אַרויס)

עטל: אַי באַבע, (לויפּט אַרויס רעכטס, באַווייזט זיך גלייך מיט פרומען) עפעס עמיצער האָט געקלאַפּט אין פענצטער. אַ גנב! שפּאַר צו די טיר, רייטשל איז אַנטלאָפּן צום שכן.

פרומע: שאַ, וואָס שרייסטו, קיין גנבים וועלן דאָ נישט קריכן, וואָס האָבן זיי דאָ צו גנב'ענען? וואו איז דער טאַטע? שוין אַ דריי שעה ווי ער איז אַוועק. וואו קאָן ער זיין, גיי, גיי שלאָפּן, עטעלע, גיי, דאַרפּסט אויפשטיין פרי צו דער אַרבעט.

עטל: כ'האָב מורא, באַבע, קום אויך.

פרומע: איך וועל באַלד קומען.

עטל: אַ גוטע נאַכט באַבע. (אָפּ)

(עס דערהערט זיך אַ קלאַפּן אין גאַס־טיר, פון גאַניק)

פרומע: (טוט אַ ציטער) טאַקע עמיצער (מיט שרעק) ווער איז דאָרטן?
אַרע'ס קול: עפן די טיר.

פרומע: (טוט זיך אַ כאַפּ) זע נאָר, דאָס איז דאָך אַרע. (עפנט)
(אַרע אַרײַן שװר. שטעלט זיך אָפּ, מאַכט צו פרומען מיטן קאָפּ און שמײַכלעט)

אַרע: (צוגעלייגט אַ פינגער צו די ליפּן) ששש... (קוקט זיך אַרום, און מאַניעט מיט אַ פינגער פרומע'ן צו זיך) מאַמע, שש...

פרומע: (צעשראָקן) אַרע, וואָס איז מיט דיר? וואָס איז דאָס? שװר?
אַרע: אַביסעלע, מאַמע, אַביסעלע, געהאַט אַ שטיקל שמחה. כ'האַב געטרונקען שאַמפּאַניער. שמעקט ווי היימישער קוואַס, אַבער מען ווערט פון דעם שװר.

פרומע: וואָס האָסטו געטרונקען?
אַרע: שאַמפּאַניער! זאָל איך אַזוי לעבן מיט דיר צוזאַמען. דו ווייסט ניט וואָס דאָס איז? נו יא, פון וואַנען זאָלסטו וויסן? איך האָב ביז היינט אויך ניט געוואוסט. גאָר די גרויסע מיליאָנשטיקעס טרינקען דאָס. ראַטשילד, זאָגט מען. ס'זיידט ווי רוסישער קיסלאַשטשיי. אַבער אַ טעם האָט דאָס, ווייס איך. איין גלעזל ראַזשינקעס וויין וועל איך ניט פאַרבייטן פאַר צען גלעזער פון דעם דאָזיקן שאַמפּאַניער. נאָר שװר פון דעם ווערט מען, וואָס אמת איז אמת. מאַמע, דו הערסט וואָס איך ריייד, דו שלאַפסט ניט? איך שלאַף ניט? איז דאָס אונדזער שטוב? איז דאָס ניט אַ חלום? (צופט זיך די באַרד) מאַמע, טו מיר אַ ריס די באַרד, טו מיר אַ ריס, אַ צופּ, גיב מיר אַ פאַטש, איך וויל וויסן אויב איך שלאַף...

פרומע: (מיט שרעק) אַרע, וויי איז מיר, ער איז משוגע געוואָרן.
אַרע: (שלעפט אַרויס אַ פאַק מיט געלט פון אונטערן בחיס) מאַמע, זאָג מיר, וואָס איז דאָס, געלט, האַ? אַ גאַנצער אוצר, פינג און צוואַנציק הונדערטער. אַיאַ מאַמע, דו זעסט טאַקע יא, חלום איך ניט, מאַמע? (פרומע שטייט אָן לשון, קוקנדיק אויפן געלט) געקויפט ביי דער גויה דעם פאַרסל, די לאַטס, געגעבן פופצן הונדערט דאָלער האַנט געלט און דערנאָך איז געקומען סאַמיועלסאָן און אונדז געגעבן יעדן צו צוויי טויזנט דאָלער ריווח און אונדז נאָך מכבד געווען מיטן קיסלאַשטשיי, מיטן שאַמפּאַניער, מיין איך. (טוט פּלוצים אַ טרייסל פרומען) מאַמע, איז דאָס ניט אַ חלום, האַ?

פרומע: אַרע, האָב רחמנות טשעפע מיך ניט (טרעט אָפּ פון אים) רבונו של עולם, וואָס איז דאָס?

אַרע: דאָס איז ניט קיין חלום. דאָס איז מיין מאַמע, און דאָ האַלט איך דאָס געלט, און איך האָב געטרונקען שאַמפּאַניער. אין חלום וואָלט איך קיין שאַמפּאַניער ניט געטרונקען. דאָס האָב איך פאַרדינט פון די לאַטס, געקויפט פון דער אַלטער גויה, פאַרקויפט צו סאַמיועלסאָנען, גאַט זאָל אים יאָרן געבן.

פרומע: (פּלוצים) אַרע, טאַקע? דו האָסט געקויפט דאָס און גאַט האָט רחמנות געזאָגט?

אַרע: (שלעפטעט) אָן אוצר מאַמע, אָן אוצר, צוויי טויזנט דאַלער ריווח אויף מיין חלק.

פרומע: אוי גאַטעניו, ער האָט רחמנות געהאַט. באַהאַלט, באַהאַלט, באַהאַלט!

אַרע: (שלעפט זי צו צו דער סאַפע) קום אַהער, מ'דאַרף ציילן, (זעצט זי אַוועק לעבן זיך) הונדערטער מאַמע, לעבעדיקע, צייל, העלף ציילן. (לייגט איר די אַסיגנאַציעס אויפן שויס) ניט איינס, ניט צוויי, ניט דריי, ניט פיר, ניט פינף, דאָס האָב איך פאַרמאַגט, מיין אָפגעשפאַרט געלט, און דאָס האָט מיר גאַט היינט צוגעשיקט.

פרומע: און וויפיל איז דאָ?

אַרע: צוויי טויזנט, און יענע פינף הונדערט, אין איינעם צוויי טויזנט פינף הונדערט דאַלער. מאַמע, איך בין איצט אָן עושר, איכ'ל ניט דאַרפן מער פעדלען. (פאַלט צו צו איר און קושט זי)

פרומע: אוי וויי איז מיר, מיין קאַפּ פאַרנעמט דאָס ניט, גוטינקער, טייערינקער גאַט, אוי ביזטו אַ גאַט. איך דאַנק דיר פאַר מיין אַרען. (נעמט צונויף דאָס געלט מיט ציטערדיקע הענט) וואו וועסטו אַזאַ אייגנס באַהאַלטן? מען קען נאָך חלילה...

אַרע: מאַרגן טראָג איך אַריין אין באַנק, עטעלע וועט איצט האָבן נדן. **פרומע:** אָבער וואו באַהאַלט מען דאָס דערוויילע?

אַרע: אפשר אונטערן בעט מאַמע, דאַרטן איז אין דער פּאָדלאַגע דאָ אַ גרויסע לאַך.

פרומע: ביזטו משוגע, די מיזו קענען נאָך חלילה אַוועקשלעפן, וואָס דיר קען איינפאַלן!

אַרע: דו ביזט גערעכט, מאַמע, און מיר איז דאָס גאַרניט איינגעפאַלן. **פרומע:** ווייסטו וואָס, מיין זון, דאָ אין זאַפע איז דאָ אַ לאַך, וועט מען דאָס באַהאַלטן אונטער די שטרוי און איכ'ל זיך דאַרט צולייגן און היטן.

אַרע: גוט מאַמע, גוט, אָבער איכ'ל זיך דאָ צולייגן. דו גיי שלאָפן אין דיין בעט. איכ'ל זיך ניט אויסטאַן אפילו, איכ'ל אַזוי ליגן אויפן בעט און קיינער וועט ניט וויסן, שפאַר אַריין מאַמע (פרומע שטופט אַריין דאָס געלט אין דער זאַפע. ער לייגט אויך אַריין זיין האַנט און זיי ביידע שטופן דאָס געלט). אַט אַזוי, אַט אַזוי אַ! און אַט לייג איך זיך אַוועק אויף דעם. (ציט זיך אויס אויף דער זאַפע) חאַ-חאַ-חאַ, איך וואַלט וועלן הערן וואָס אונזער חכם פיניע וועט איצטער זאָגן, ער האָט מיך אַזוי אַנגעשראַקן, איך זאַל ניט זיין קיין שוטה, קיין פּערה, קיין אייזל. איך לאַך פון זיין היטעלע, ניט אַזוי, מאַמע?

פרומע: דו דערצייל אים גאָר ניט קיין מעשות. דו קאַנסט דאָך אים. ער וועט נאָך ביי דיר נעמען קליאַנטשען גמילות חסדים און דאָס איז אַזוי ווי אין וואַסער אַריין.

אַרע: קיין פעני וועט ער אפילו ביי מיר ניט קריגן, ווען איך זאַל אפילו האָבן ראַטשילדס אוצרות. ער האָט פאַר מיר קיין דרך ארץ ניט. איך

צווייטער אָקט

(אי' אַ יאָר און אַ האַלב שפּעטער)

אַ רייך צימער ביי אַרע'ן אין אַ שיינעם הויז. פּענצטער און טירן רעכטס און לינקס. אין צענטער זעט מען אַ צווייטן צימער מיט ביכער־שאַפּעס. עטל אין אַ העלן סוט זיצט ביי אַ פּיאַנאָ און שפּילט. ניט ווייט פּון איר זיצט פרומע און שטריקט אַ זאַק)

עטל : (הערט אויף צו שפּילן) אוי, די פינגער ברעכן מיר !

פרומע : שפּיל ניט מער.

עטל : ווען איך וועל ניט פּראַקטיצירן, וועל איך קיינמאָל ניט קענען שפּילן. אוי, עפעס ליימענע פינגער. באַלד וואָס הויבן זיי אָן צו ברעכן. וואָס איז מיט זיי געוואָרן ? דאָכט זיך, צו דער מאַשין אין שאַפּ האַבן זיי אַמאָל אַזוי גוט געטויגט. די בעסטע „האַנט“ בין איך געווען אין שאַפּ.

פרומע : ניט איצטער געדאַכט ... (מען קלינגט) עמיצער קומט...

עטל : (שפּרינגט אויף) עס מוז זיין מיין דאָקטאָר ! (וויל לויפּן)

פרומע : זיך ! זיך ! דייך חתן וועט שוין קומען. מען וועט שוין עפענען

די טיר אָן דיר. צוויי דינסטן זיינען, דאַנקען גאַט, דאָ ...

(סעמקע בלום אַרײַן)

סעמקע : העללאָו ! ...

פרומע : העללאָו, אָן אורח. זיצט, מיסטער בלום.

סעמקע : וואו איז מיסטער כיריג ?

פרומע : אַרע איז דאָ אין דעם צווייטן רום, מיט אַ לאַנדספּרוי.

סעמקע : מיט אַ לאַנדספּרוי ? עפעס אַ יונגע ?

פרומע : ניין, אָן עלטערע פּרוי ... געקומען ביי אים פּרעגן אָן עצה.

דאַנקען גאַט, אי לאַנדסלייט, אי לאַנדספּרויען קומען איצטער צו אים פּרעגן

עצות. לייגן ביי אים איין געלט, נדן פאַר זייערע טעכטער. מען ווייס, אָז מיין

זון איז איצטער, אַ דאַנק דעם אויבערשטן, אַ בטוח ... און נאָך גמלות חסדים

קומט מען אויך צו אים. און ער גיט : יעדן גיט ער.

סעמקע : און וועמען האָט ער דאָס צו פאַרדאַנקען, פרומע ? אַלץ מיר,

אַלץ מיסטער בלומ'ען. ווען ניט איך און דער „בום“ וואָלט ער נאָך איצט

געפּעדלט. מיט גוואַלד האָב איך אים דעמאָלט אַרײַנגעשלעפּט אין דעם ריעל־

עסטייט בום. איצט האָט ער אי כבוד, אי געלט ... יא, פרומע, דאָס וואָס דער

ריעל־עסטייט בום האָט אויפגעטאָן, וואָלט אפילו גאַט אַליין ניט געקענט אויפ־

טאָן ...

פרומע : איי, איי, מיסטער בלום, רעדט ניט אויף גאַט, דעם בום האָט

ער געמאַכט ... נא, איך האָב שוין פאַרלאָרן אן אויג ! (פּאַרריכט די זאַק) גאַט

האָט געוואָלט, אָז מיין זון זאָל ווערן אַ גביר, האָט ער צוגעשיקט אַפּריער דעם

בום און נאכדעם אייך צו מיין ארע'ן... א גוטער שליח זייט איר געווען פון גאט, מיסטער בלום!

סעמקע: אַל בעט יור סוויט לייף, פרומע! אָבער וואָס זאָגט איר, וואָס מיר מאַכן פון בראַנזוויל. איר קענט דערקענען בראַנזוויל? פרומע, האָ? נייע גאַסן מיט נייע הייזער פאַר מיילן ווייט! דאָס טוען אויף אַלץ מיר, די נייע ריי-עלסטטייטיקעס. מיר טרייבן דעם בום. רייסן אַרונטער די בערגלעך, האַקן אויס די וועלדלעך, פאַרשיטן די גריבער, די זומפן, די בלאַטעס און בויען, בויען, בויען, געדענקט מיינע ווערטער: מיר וועלן אויסבויען די גרעסטע שטאָט אין דער וועלט, און איך וועל זיין אַ מיליאָנער, אפשר גאָר דער מעיאָר פון שטאָט, צי אַ סענאַטאָר. אַ און אייער זון, פרומע, וועט אויך זיין אַ מיליאָנער. ער האָט שוין אַזוי פיל געלט, אַז איך קען וועטן, אַז ער וואָלט אַזוי פיל געלט ניט געקענט איבערציילן.

פרומע: וואָס דאַרפט איר ציילן זיין געלט, מיסטער בלום? ער האָט דען ביי עמיצן דאָס פאַרנומען? גאָט האָט דאָס אים געגעבן און זאָל גאָט אַליין פירן ווייטער דעם חשבון פון מיין זון'ס אייגנס...

עמל: פאַרוואָס פאַרגינט מען ניט אַזוי מיין פאַפּאָן? וואָס אַרט עס מענטשן, אַז ער איז רייך געוואָרן? און מיר פאַרגינט מען אויך ניט, הלמאי דאָקטאָר הודקין איז מיין חתן...

פרומע: נו, אַ דאגה דיר, זאָלן אונדזערע שונאים צעפוקעט ווערן. פונעם שאַפּ האָט דיך גאָט אויסגעלייזט? אַ חתן אַ דאָקטאָר האָסטו? דיין טאַטע קאָן דיר מאַכן אַ שיינע חתונה? היינט וואָס אַרט דיך? זינדיק ניט, קינ-דעלע, הלוואי וואָלט דיין שוועסטער שרה'קע דיין מזל געהאַט. וואָלט זי ניט חתונה געהאַט מיט פיניע'ן. פיניע איז אַ יונגאַטש. ער האָט ניט געדאַרפט זיין דיין טאַטנ'ס איידעם. ער פאַרגינט אויך ניט דיין טאַטן. (עטל צעוויינט זיך פּלוצים. פרומע טוט זיך אַ כאַפּ) קינדעלע, וואָס איז מיט דיר, וואָס וויינסטו? (עטל וויינט)

עמל: אוי באַבע, דו זאָגסט שרה'קע האָט ניט קיין מזל, און מיין מאַמע? ווען זי וואָלט איצטער געלעבט, וואָלט זי זיך געקאַנט אויסרוען. אין אַרימקייט איז זי געשטאַרבן. איר גאַנץ לעבן האָט זי אָפּגעקריינקט.

פרומע: שאַ, שאַ, וויין נישט, נאַרעניו, ווען דיין מאַמע וואָלט ניט גע-שטאַרבן, קען זיין, וואָלט קיין בום גאָר אינגאַנצן ניט געווען, און דיין טאַטע וואָלט געבליבן אַ פּעדלער. זאָל זי מיר מוחל זיין, זי איז גאַרניט געווען קיין מזל'דיקע, דיין מאַמע. זינט זי איז געשטאַרבן, אַ ליכטיקן גן עדן, זאָל זי האָבן, האָט זיך דער גאַנצער שלימזל אָפּגעטאַן פון דיין טאַטן.

עמל: (הויבט זיך אויף) יאָ, יאָ, דו האָסט זי ניט ליב געהאַט, דערפאַר רעדסטו אַזוי. רייד ניט אַזוי וועגן מיין מאַמע, דו הערסט? דו ביזט אַ שלעכטע.

פרומע: נו, זאָל זיין אַז איך בין אַ שלעכטע.

עמל: רעדסט נאָך ווען אַ פּרעמדער מענטש איז דערביי. (אַ רעכטס)

פרומע : געווען וועמען האלט צו האבן. מיין זון האט זיך זיין גאנץ לעבן מיט איר אפגעמוטשעט. וואס ווייסטו וואס מיר זיינען פון איר אויסגעשטאנען ? אליין איז זי געווען געל ווי א וועקסענע יום כפור ליכט, הויט און ביינער. יארן לאנג געקרענקט און האט ניט פארגונען אים, למאי ער קרענקט ניט ווי זי. מיינע שונאים זאלן האבן אזעלכע ווייבער.

סעמקע : דערפאר וועט אייער זון איצטער חתונה האבן מיט א יונגער, שיינער פרוי.

פרומע : ער וויל ניט. איך האב אים שוין געזאגט, אז ער זאל חתונה האבן, וויל ער ניט.

סעמקע : וואס הייסט ער וויל ניט ? ער וויל.

פרומע : איך זאג אייך, ער וויל ניט.

סעמקע : און איך זאג, אז ער וויל.

פרומע : איר זאגט מיר !? איך ווייס דאך.

סעמקע : איך ווייס אויך, פרומע.

פרומע : וואס ווייסט איר ?

סעמקע : אז איך זאג, אז איך ווייס, מסתמא ווייס איך. מיסטער בלום האט פיינט צו זאגן ליגן.

פרומע : זאל זיך, אז איר ווייסט.

סעמקע : איז דא געווען רייטשל ?

פרומע : דער רוח ? יא, זי קומט דא אריין צו עטלען. זי גייט דאך אויך באַלד חתונה האבן.

סעמקע : מיט וועמען ?

פרומע : עפעס מיט א רייכן אלמן, זאגט זי. א רחמנות נעבעך, עס וועט זיין א גוטער בראך צו זיינע יארן, אז ער וועט מיט איר חתונה האבן, זי וועט אים שוין פארטאנצן די יארן.

סעמקע : ווער איז ער ? איר קענט אים ?

פרומע : ווער קען אים ? ווען איך וואלט אים געקענט, קען זיך, וואלט איך אים געזאגט וואס פארא סחורה זי איז. איר הערט, פאר צוויי יארן, ניט איצטער געדאכט, ווען זי איז געווען ביי אונדז א באַרדערקע, האט די גאל ביי מיר שיר ניט געפלאצט. איי, איי וועט עס יענער אלמן אריינכאפן א מציאה. באַשערט עמיצן אן אומגליק.

(אַרע, אין אַ העלן אנצוג, און מיט אַ יאַרמולקע, קומט אַריין פון רעכטס)

אַרע : (אומקוקנדיק זיך אַהינטער) גודביי, גייט געזונטערהייט. (דער-

זעט סעמקע'ן), אי, מיסטער בלום, אַ גוטינקן העלאָו אייך.

סעמקע : העלאָו, מיסטער כיריג, איך בין געקומען הערן עפעס נייעס פון אייך.

אַרע : נייעס ? איר הערט דאך, אַט די לאַנדספרוי וואָס איז ערשט אַוועק, זי האָט מיר געבראַכט איר טאַכטער'ס נדן, פרעג איך זי, פאַרוואָס ניט אין באַנק ? בין איך דען מער בטוח פון דער באַנק ? זאָגט זי מיר :

„ביי אייך איז זיכער, און מען דאַרף נישט שטיין און שטופן זיך און ריידן ענגליש“, כאַ, כאַ, כאַ.

סעמקע: דערלעבט, האַ? מיסטער כיריג? און מען קומט נאָך צו אייך נאָך עצות אויך.

אַרע: וואָס הייסט? מען קומט, ווי צו אַ גוטן אידן. אויף נאמנות איך האָב גאַרניט געוואוסט, אַז איך בין אַזאַ חכם, און אַז איך האָב אַזויפיל נאַרישע לאַנדספרויען. גיב זיי עצות וועגן דאַקטוירים, שידוכים, קינדער, געשעפטן, איך ווייס? וועגן וואָס ניט?

סעמקע: אודאי, אַז מע האָט די מטבע איז אַלרייט אויף דער וועלט. זאַגט מיר נאָר, וואָס הערט זיך וועגן יענער געשיכטע? וועט איר מאַכן מיט מיר געשעפט?

אַרע: פאַר זעכציק טויזנט, און דאָס איז אייך. ביי אַן אַנדערן וואָלט איך געבעטן מער. האָט איר געזען די הייזער? צאַצקעס, קאַרטניקעס. איר הערט, מיסטער בלום, ווען איר נעמט צו ביי מיר די הייזער היינט, וועט אייך קאַסטן מיט פינף טויזנט דאָלער ווייניקער ווי מאָרגן, און מאָרגן מיט אפשר צען טויזנט דאָלער ווייניקער איידער איבערמאָרגן. (טוט אים אַ כאַפּ ביים אַקסל) קוקט, פון דאַנען זעט מען אַרויס דעם גאַנצן בלאַק הייזער. (פירט אים צו צו אַ פּענצטער און ווייזט אים מיט דער האַנט) קוקט, איר קוקט נאָר אַן, פאַרגעסט ניט, אַז דאָס איז פּענסילווייניע עוועניו. זעט, זעט, סאַראַ קאַרטניקעס, הייזער האַ? פאַלאַצן! און איך פרעג אייך, ווי קומט דאָס צו מיר? ס'איז דאָך מיין פּלאַן.

סעמקע: מיר אין בראַנזוויל זיינען אַלע געוואָרן גרויסע אַרכיטעקטן טאַרס. — אפשר פינף און פּופציק, מיסטער כיריג?

אַרע: קיין פינף סענט לאַז איך ניט אַרונטער, זעכציק!
סעמקע: צוגעקלאַפט! איך שיק אייך נאָך אַרויס היינט דעם טשעק. פרומע: אַרע, דאָ איז מען פריער געווען פון דער תלמוד תורה, דו

ווייסט, מיין זון?

אַרע: איך ווייס, זייט איך בין געוואָרן פּרעזידענט פון דער תלמוד תורה, טוט מען דאַרטן אַן מיר קיין זאַך ניט. מ'איז היינט צו מיר געקומען פּרעגן, צי מען זאָל דאַרטן אַנשטעלן אַ נייעם לערער, וואָס זאָל לערנען מיט די קינדער... ווי הייסט דאָס? אוי, ווי הייסט דאָס? אויפן שפיץ צונג ליגט דאָס מיר, יאָ, עברית, דאַכט זיך אַזוי, וואָס ווילן זיי האָבן פון מיינע יאָרן? (כמעט פאַרצווייפלט) וואָס ווייס איך דערפון? האָבן מיך געמאַכט פאַר אַ פּרעזידענט און איך דאַרף זיצן, ווען מען פאַרהערט די קינדער, און מישן זיך אין אַזוינע זאַכן, וואָס איך קוק אין דעם ווי אַ האַן אין בני אדם. עס איז דאָך אַ בזיון, ווי קום איך צו זיין אַ פּרעזידענט פון אַ תלמוד תורה?

פרומע: (מישט זיך אַריין) אַרע, דו רעדסט שוין ווידער נאַרישקייטן? וואָס איז, פאַרוואָס זאָלסטו ניט האָבן אַביסעלע כבוד? ווייניק צדקה גיסטו? ווייניק העלפטו אויס מענטשן? דו האָסט גענוג צרות געהאַט אויף דיין לעבן, מעגסטו איצטער האָבן אַ ביסעלע נחת.

אַרע : וואָס פאַראַ נחת, מאַמע? איך האַלט דאָך דאָס פאַר אַ בויון. וואָס פאַראַ מחותן, בין איך, אַזאָ עם האַרץ, מיט קדושה, מיט תורה? אַט למשל, מאַמע, אַ רב צו זיין איז דאָך אַוודאי אַ כבוד. נו מאַל זיך אויס, אַז מען מאַכט מיך פאַר אַ רב און מען קומט צו מיר, אַז איך זאָל פסק'ענען שאלות. וואַלט דאָס ניט געווען אַ בויון, מאַמע, האָ? אַט אַזאָ בויון איז, ווען איך בין פרעזידענט פון תלמוד תורה. מאַמע, איך זאָג דיר נאָכאַמאַל, איכ'ל זיך קריגן מיט זיי, אַז איך זאָל ווערן אויס פרעזידענט. נאָט אייך געלט, וויפיל איר ווילט, איכ'ל חלילה די תלמוד תורה ניט לאָזן פאַלן, אָבער אַזאָ עם האַרץ ווי איך, וויל ניט זיין קיין פרעזידענט.

סעמקע : אַפנים קיין גרויסער למדן זייט איר ניט, מיסטער כיריג?

אַרע : (טוט אַ זיפן) פון וואַנען? אַ פריץ האָט פאַרלאָרן, וואָס? ביז צוועלף יאָר האָב איך געלערנט אין אַ חדר און דערנאָך עט... איי, מיסטער בלום, איר הערט, ווען איך בין איצטער אַ שטיקל למדן, כאַטש ווי מיין איידעם פיניע, איי איי איי, איצטער, ווען גאָט האָט מיר געהאַלפן, וואַלט איך געלערנט יומם ולילה, וואַלט אַכטונג געגעבן, אַז אין דער תלמוד תורה זאָל מען ריכטיק לערנען. אַזוי, אָבער בין איך אין דעם אַ בלינדער. מען זאָגט מיר לערנען עברית, קומט דאָס אויס ביי מיר פידרעך.

סעמקע : וואָס מיינט דאָס, מיסטער כיריג?

אַרע : איך מיין, איר פאַרשטייט, אַזוי לערנט מען געוויינלעך וידבר — האָט גערעדט, ווילן יענע לערנען וידבר, איז וידבר, קומט דאָס אויס פאַר מיר פידרעך, און אפשר זיינען זיי גערעכט? וואָס ווייס איך? זיי זיינען דאָך די למדנים און איך בין דאָך דער עם האַרץ, מילא, פאַרפאַלן, וועט איר טרינקען טיי, מיסטער בלום? מאַמע, זיי זיך מטריח און הייס אַריינטראַגן אַ פאַר גלעזער טיי אַהער.

פרומע : (הויבט זיך אויף) מיט וואַרעניעס?

אַרע : דערלאַנג וואַרעניעס אויך.

פרומע : אַ דאַנק גאָט, אין שטוב ביי אונדז קריגט מען היינט פון פויגל-מילך. (אָ)

סעמקע : וואָס הערט זיך מיט אייער ענין, מיסטער כיריג, איך מיין מיט דעם ריכטיקן ענין?

אַרע : רייטשל, דאָרף דאָ באַלד זיין, איכ'ל היינט מאַכן אַ סוף, איך וועל זיי זאָגן, אַז איך גיי מיט איר חתונה האָבן.

סעמקע : (לאַכט) אוי וועט דאָ היינט זיין פריילעך, ווען זיי וועלן זיך דערוויסן, אַז איר זייט דאָס דער אַלטער, רייכער אַלמן, וואָס גייט מיט איר חתונה האָבן.

אַרע : איך האָב ביי זיך אָפגעמאַכט, אַז איינמאַל פאַר אַלעמאַל, היינט מוז איך מאַכן אַ סוף, לענגער וואַרטן איז קיין שכל ניט.

סעמקע : (לאַכט) און קיין כוחות, זיינען טאַקע אויך ניטאָ, אמת, מיסטער כיריג?

אַרע : איי, איר זייט אַ שייגעץ. (פּוּיז) יא, מיסטער בלום, איך פאַרגעס
אַלץ ביי אייך צו פרעגן... פאַרוואָס איז רייטשל מיט אייך אַזוי לאַנג ברוגז
געווען?

סעמקע : כּווייס, פאַר אַ ליטל נאַטינג. אַה, מיט איר דאַרף מען וויסן
ווי צו ריידן.

אַרע : יא, יא, זי איז אַ האַנאַראַווע. באַלד־וואָס ברוגז'ט זי זיך. אַבער
אַ טייער קינד. וואָס זי טוט אַמאָל אַ שטיף? פאַרוואָס ניט? אַ יונגע ציגעלע
פאַבריקעוועט אַמאָל. נישקשה, ווען מיין מאַמע וועט זי בעסער דערקענען, וועט
זי זי אויך האַלט האַבן.

סעמקע : איר זעט אַבער, מיסטער כּיריג, ווי איך האָב געהאַלטן דעם
סוד? איר האָט מיר דעמאָלט דערציילט וועגן דעם און מיך געבעטן, איך זאָל
שווייגן, איז שאַ! וואָס אַרט אייך, זי וועט אייך זיין אַ טייער ווייב. איכיל מיט
איר אויך נאָך אַ שמועס טאָן וועגן דעם, פאַרלאָזט זיך אויף מיסטער סעם בלום.
(פרומע מיט די וואָרעניעס, הינטער איר אַ דינסט מיט צוויי גלעזער טיי)

פרומע : אַן אומגליק און גאַר. מען דאַרף האַבן צוואַנציק אויגן צו די
דינסטן. איין דינסט איז געווען ווייניק, נאָך צוויי אַריינגענומען! ווער האָט
דאָס אַזויפיל כּוח אויף זיי אַכטונג צו געבן? רבונו של עולם, זיי מאַכן דאָך
חרוב די שטוב.

אַרע : וואָס שוין ווידער?

פרומע : טאַפּטשען מיט די פּיס אויף די קאַרפעסט. קאָסטן אַזויפיל געלט.

אַרע : נו, אַ דאגה דיר אַ גרויסע.

פרומע : וואָס הייסט אַ דאגה? און, אַז עס וועט ליגן גאַלד אויף דר'ערד,
דאַרף מען אויף דעם אויך טרעטן? אוי, מיין זוך, ווען איך זאָל ניט אַכטונג
געבן מיט מייער אַלטע אויגן, וועלן אפילו קורח'ס אוצרות דיר ניט סטייען.
וואו וועסטו טרינקען דעם טיי?

אַרע : אין דעם צווייטן רום. קומט, מיסטער בלום. (אלע אָפּ, לינקס.
פרומע קערט זיך צוריק, זעצט זיך ווידער אויף איר פּריערדיקן אַרט מיט דעם
זאָק. די דינסט גייט דורך דאָס צימער און אָפּ רעכטס. מען קלינגט)

פרומע : (שרייט) ביילקע, עפּן נאָר דאַרטן די טיר, מען האָט געקלונגען.
(צו זיך) מסתמא עטעלע'ס חתן, דער דאַקטאָר.

(רייטשל אָנגעטאָן מיט טיק און עטל מיט איר. אין די הענט האַלט
רייטשל אַ שאַכטל קאַנפעקטן)

רייטשל : העלאָו, פרומע.

פרומע : (אונטערן נאָז) אַה, סקאַצל קומט.

רייטשל : (גייט צו צו איר) אַ שטיקעלע קענדי, פרומע?

פרומע : כּווייל ניט. מוחל.

רייטשל : גא, נעמט און זייט ניט ברוגז. (שפּאַרט איר אַרין אַ צוקערקע

אין מויל)

פרומע : טפו, עפעס אַ זיס־חלשות.

רייטש'ל: אוי, פרומע, איר זייט גארניט קיין מביניטע אויף גוטער סחורה.

פרומע: דערפאר בין איך א מביניטע אויף אזא גוטער סחורה ווי דו ביסט.

רייטש'ל: געוואלט, פרומע, פארוואס האט איר מיך איצטער פיינט? איך בין שוין ביי אייך ניט מער אייער באַרדערקע, איך נוצ שוין ניט מער אייער צוקער, איך נוצ שוין ניט מער אַפ אייער בעט, איך טאַנץ ניט מער אויף אייער פאַדלאַגע, און איך פאַרשריי אייך, דאכט זיך מיר, ניט מער אייער קאַפּ, פאַר וואָס האָט איר מיך איצט פיינט?

פרומע: איך האָב דיך ניט פיינט. ווער זאָגט דיר, אז איך האָב דיך פיינט? אַבי דו ביזט פון דער ווייטנס און ניט דאָ ביי מיר אין שטוב, האָב איך דיך ניט פיינט.

רייטש'ל: מילא, אַבי עמיצער אַנדערש האָט מיך ליב, ווי געפעלט דיר מיין נייע קלייד, עטל. (דרייט זיך פאַר איר)

עטל: ביזטיפול. ווידער דער חתן?

רייטש'ל: ווער דען? איך אליין וועל באַצאָלן צוויי הונדערט דאָלער פאַר אַ קלייד?

פרומע: ער מוז דאָרט זיין אַדער אַ משוגענער, אַדער אַ הולטאַי, דיין חתן.

רייטש'ל: אַזוי מיינט איר?

פרומע: און אויב ער איז דאָרטן אַ קלאָרער מענטש, האָב איך אויף אים גריילעך רחמנות.

עטל: באַבע, איך האָב דיך געבעטן, זאָלסט זיך מיט איר ניט קריגן ווען זי קומט צו מיר.

רייטש'ל: אַ דאגה דיר עטל, זאָל זי.

פרומע: וואָס איז? וואָס איז? דו מיינסט ווייל זי האָט געקראָגן אַ רייכן אלמן פאַר אַ חתן, דערפאַר מוזן מיר זיך היטן פאַר אַ וואָרט מיט איר?

רייטש'ל: איר פאַרגינט מיר ניט מיין רייכן חתן, פרומע, האָ?

פרומע: איך פאַרגיין דיר ניט? אַ דאַנק גאָט וואָס איך אליין דאַרף מיט דיר ניט חתונה האָבן.

עטל: קום, רייטש'ל, אַריין אין פראַנט רום.

פרומע: (טוט זיך אַ כאָפּ) גייט ניט אַהין, איר וועט מיר טאַפּטשען אויפן קאַרפעט. איך גיי אַוועק פון דאַנען, איכ'ל אייך מער ניט שטערן, אַבי טאַפּטשעט ניט אויפן קאַרפעט. (הויבט זיך אויף און ברומט פאַר זיך אַרויס) פאַרוואָס האָב איך זי אַזוי פיינט? (אַפּ רעכטסט)

רייטש'ל: (קוקט איר נאָך) ווען זי וואָלט געוואוסט ווער מיין חתן איז, וואָלט זי שוין אַזאָ מויל ניט געעפנט אויף מיר.

עטל: פאַרוואָס ברענגסטו ניט אַמאָל דיין חתן אַהער?

רייטש'ל: אַט, נאָך אונדזער חתונה, דו וועסט אים שוין זען. איר וועט שוין אַלע אים קענען. (צעלאַכט זיך, גייט צו צום פענצטער רעכטסט און קוקט

אַרויט, דערנאָך פּלוצים) זע נאָר עטל, (טוט אַן עפּן אויף דאָס פענצטער און שפּאַרט אַרויס דעם קאַפּ)

עטל: (צוגעגאַנגען) וואָס איז דאָרט?

רייטשל: זע נאָר דעם שייך, ווייס הינטעלע. (הויבט אַן פּיפּן)

עטל: מיין דאָקטאָר האָט מיר צוגעזאָגט, אויך צו קריגן אַ שייך, ווייס הינטעלע.

רייטשל: (מאַכט צו דאָס פענצטער) איכ'ל זיך אויך קריגן אַזאַ הינטעלע.

עטל: דיין חתן איז דען אַ ציוויליזירטער מענטש?

רייטשל: איכ'ל אים שוין ציוויליזירן.

(סעמקע, פון לינקס)

סעמקע: העלאָו, רייטשל.

רייטשל: (דערזעט אים, ווערט זי צעמישט — מיט אַ טאָן ווי ברוגז)

העלאָו, (קערט אַפּ דעם קאַפּ)

סעמקע: (צו עטלען) עטל, פּליז, קאַנט איר מיר געבן אַ גלאַז וואַסער?

עטל: שור. (אַפּ)

רייטשל: (רעדט שנעל) איר האָט מיר צוגעזאָגט ניט צו קומען מער

אַהער.

סעמקע: נאָך אייער חתונה האָב איך געמיינט.

רייטשל: נאָך מיין חתונה... (טוט אַ זיפּן) ווען איר וואַלט געוואוסט

מיט וואָס פּאַראַ האַרצן... מיסטער בלום, נאָך איצטער, זאָגט נאָר איין

וואָרט און אויס חתונה... איך האָב אים ניט ליב, איר הערט, איך קען אים

ניט אויסשטיין. מיט אים גיי איך זיך פּאַרסמן, איר קענט מיך ראַטעווען.

זאָגט נאָר איין וואָרט.

סעמקע: רייטשל, דאָראַנאַיאַ מאַיאַ, גלויב מיר, ווי זאָגט דער פּאָעט

נעקראַטאָו? ...

רייטשל: הערט אויף מיט אייערע פּאָעטן, איר האָט מיך משוגע

געמאַכט מיט אייערע פּאָעטן.

סעמקע: גלויב מיר, אַז איך ליב דיך ניט ווייניקער ווי דו מיך, אַז

איך לייד אפּשר נאָך מער ווי דו, אַבער וואָס זאָל איך טאָן, אַז מיינע וויל זיך

דאָך נישט גטן?! אַזוי איז שוין אונדזער ביידנס ביטערער שיקזאַל. מער

ווי טראַכטן פון מיין שיינער געטין טאָר איך ניט.

רייטשל: איר רעדט נאָר שיינע ווערטער. דעמאָלט, אין יענעם

אויפּדערנאַכט, האָט איר מיר אויך דעם קאַפּ פּאַרדרייט, מיך פּאַראומגליקט

מיט אייערע זיסע רייד.

סעמקע: שאַ! ביזסטו משוגע, אַרע איז אין יענעם רום!

רייטשל: טאָ האָט רחמנות, מיידט מיך אויס, איר צעמישט מיר דעם

מוז ווען איך דערזע אייך. איך ווייס דאָן ניט וואָס איך רייד און וואָס איך טו.

סעמקע: וועל, רייטשל, איך האָב דיר שוין נעכטן געזאָגט, מען מוז

ליידן ווי בראַווע מענטשן. מיר וועלן פּאַרבלייבן פּריינט, דער בעסטער פּריינט

דיינער וועל איך זיין. אייביק, אייביק וועל איך זיין גרייט דיר צו העלפן. דו וועסט הייראטן, מיסטער כיריג'ן. קיין בעסערער שידוך קען גארניט זיין פאר דיר.

רייטש'ל: קיין בעסערער שידוך קען גארניט זיין פאר מיר ווי אטא דער, הא? אלרייט. (מיט גאל) נו אודאי, קיין אנשטענדיק מיידל בין איך דאך שוין מער ניט. און יענער איז רייך, און מיר וועט ביי אים זיין גוט. אבער איך וועל אים ליבן אויך, איר הערט, יא יא. אייך אויף צולהכעים, וועל איך אים ליבן. איך האב אים שוין איצטער ליב, גולן!

סעמקע: שא, שא, עטל קומט!

(עטל קומט, מיטן גלאז וואסער, סעמקע נעמט דאס וואסער) טענקיין (אויסגערונקען) (צו רייטש'לען) וועלן מיר זיך נאך זען?

רייטש'ל: אפשר אויף יענער וועלט, דא ניט.

סעמקע: וועל איך דאן, הייסט דאס, האבן דעם ריכטיקן גן עדן אויף יענער וועלט. (רייטש'ל קערט אפ פון אים דעם קאפ) גודביי! (אפ)

עטל: ד'האסט זיך מיט אים ווידער צעקריגט?

רייטש'ל: איך האב אים אין דר'ערד, דעם שארלאטאן!

(פרומע קומט אריין פון רעכטס)

פרומע: (צוגעגאנגען צו דער טיר און רופט) ווילסט נאך א גלאז טיי,

ארע?

(ארע קומט ארויס)

ארע: ניין, מאמע, (דערזעט רייטש'לען) רייטש'ל? מאמע, פארוואס

בעטסטו ניט רייטש'לען זיך זעצן?

פרומע: זי זעצט זיך ניט געבעטענערהייט, דו קענסט זי ניט?

ארע: (לויפט צו צו איר) מאמע, אוי וויי איז מיר, ווי רעדסטו?

ביי מענטשן רעדט מען ניט אזוי. (שטייל) זאג איר, איי בעג פארדען.

פרומע: וואס נאך זאל איך איר זאגן?

ארע: מאמע, איך בעט דיר, זאג איר איי בעג פארדען, טו מיר די

טובה.

פרומע: נו, שא, שא, ס'געהערט גאר, א נייעס גאר, יוצא זיין פאר

רייטש'לען אויך. (צו רייטש'לען) רייטש'ל, אי בעג... ווי זאגסטו, ארע?

ארע: (שטייל) פארדען.

פרומע: נו זאל זיין אזוי ווי דו זאגסט, פארדען, פארדען, שוין גוט?

צופרידן?

ארע: (צו רייטש'לען) זי האט חלילה קיין שלעכטס ניט געמיינט.

רייטש'ל: א, נעווער מיינד.

עטל: (גיט צו צו ארע'ן און מאכט צו אס שטייל) פאפא.

ארע: וואס, מיין קינד? (קוקט אויף איר מיט ליבט)

עטל: (שטייל) דו דארפסט זאגן איי בעג יאר פארדען, ניט איי בעג,

דער דאקטאר האט נעכטן געלאכט.

אַרע: און ווי זאָג איך? אַהאַ, איך ווייס שוין, דו זאָגסט איי בעג פאַרדען? (חרטט אײן) איי בעג פאַרדען, איי בעג פאַרדען, גוט. איכיל שוין געדענקען. (לאַכט) איכיל זיך שוין אויסלערנען רײדן ווי עס באַדאַרף צו זײן. הלואי וואָלט איך זיך אַזוי אויסגעלערנט צו לערנען אַ פּרק משניות. (צו פרומען) מאַמע, איך האָב צו דיר אַ בקשה. זיי אַזוי גוט טו אַ רוף אַהער שר'ה'קען און פּיניע'ן. (חרטט ווידער) איי בעג פאַרדען, איי בעג פאַרדען, איי בעג פאַרדען. (רײטשט און עטל שטייען און רײדן שטיל צווישן זיך) פרומע: שר'ה'קען און פּיניע'ן רופן? וואָס עפעס מיטאַמאַל? דו ווילסט דאָך ניט, אַז דער יונגאַטש פּיניע זאָל אַהער גײן צו דיר.

אַרע: ער איז טאַקע אַ יונגאַטש. אַבער אַן אייגענער. מיט אַן איי־גענער מכה, מאַמע, מוז מען זיך קראַצן.

פרומע: גוט, מיין זון, איך גיי.

אַרע: האָב קײן פאַריבל ניט, מאַמע, וואָס איך בין דיך מטריח. איך דאַרף זיי האָבן וועגן אַ זײער נויטיקן ענין.

פרומע: (הויבט זיך אויף) אַט, איך גיי. (וויל גײן)

אַרע: (מיט התפעלות) מאַמע, כ'האַב גאַר פאַרגעסן דיר צו דערציילן, איך גיי דאָך באַלד בויען אַ נייע תּלמוד תּורה, און אונדזער רב, דעם יאַנאַ־וויצער (גײט צו צו איר און זאָגט איר שטיל) האָב איך געהייסן אויסגע־פּינען ווער ביי אונדז דאָרט אין שטעטל איז אַן אַרימע כּלה. איך וויל יענער צושיקן אויפן נדן. אַז גאַט האָט מיר געהאַלפּן און אונדזער עטעלע האָט אַזאַ חתן, מעג אַן אַרימע כּלה פּון אונדזער שטעטל אויך חתונה האָבן.

פרומע: (מיט פּרײַד) אוי גאַטעניו, איך דאַנק דיר פאַר אַט דעם נחת.

(הויבט אויף בײדע הענט און אַפּ)

אַרע: (צו רײטשעלען) ווען גאַט האָט מיר געהאַלפּן, וויל איך עפעס

אויפּטאַן פאַר אַנדערע אויך.

רײטשעל: קײן עולה ניט. אַ מענטש דאַרף זיך פּירן לײטיש.

אַרע: כ'ווייס, דאַכט זיך איך טו וואָס איך קען. קײן נדבה זאָג איך קײנמאַל ניט אַפּ. חברה גמילות חסדים, חברה תּהלים, די תּלמוד תּורה, אַלע קריגן ביי מיר, און וואָס עס איז שײך לעבן אַזוי אויף אַ לײטישן אופּן, האָב איך אַ הויז, די שענסטע, אַ קאַראַט מיט פּערד, אַ דאַקטאָר אַ חתן פאַר מיין עטלען און דאָ האָב איך זיך אײנגעפּיקסט טײערע שאַפעס מיט ביכער. אַלע האָבן זיך דאָס איצט אײנגעפּיקסט אין זײערע הײזער, האָב איך זיך דאָס אויך ביי זיך אין דער הויז, טײערע ביכער. קאַסטן אַ שײנע מטבע. (שטײט) און אַלץ צוליב דיר. מחמת כ'האַב געוואָלט, אַז ווען דו וועסט מיט מזל חתונה האָבן, זאָלסטו געפּינען ביי מיר אַלץ ריכטיק ווי ביי לײטן (גײט אַרײן אין צימער אין הינטערגרונט און שלעפּט אַרויס אַ דיקן בוך פּון טאַפּע) זע נאַר ביכער, ווי זיי זײנען אײנגעבונדן. לעדער מיט גאַלדענע אותיות. דאָס איז... דאָס איז... (צו עטלען, וועלכע זיצט איצט לעבן דער פּיאַנאָ) עטעלע, ווי הײסט דאָס בוך מיט די גאַלדענע אותיות וואָס דיין דאַקטאָר לויבט אים אַזוי?

עמל: שעקספיר, פאפא.

אַרע: יא, יא, שעקמיר. דער דאָקטאָר זאָגט אַז גאָר פּלאַי פּלאַים. זע
נאָר אַ סחורה.

רייטשיל: איר האַלט דעם בוך פאַרקערט.

אַרע: (דרייט אים איבער) איי בעג פאַרדאָן. אָבער זע נאָר אַ סחורה.
שעקמיר, גאַלדענע אותיות. ריכטיקע לעדער און ווי שווער. (וועגט אויף
דער האַנט) צען פונט איין בוך. מסתמא ווערט דאָס געלט. איך ווייס, אַז דער
דאָקטאָר זאָגט, ער ווייס דאָך מסתמא. אין דעם פאַרלאַז איך זיך אינגאַנצן
אויף דעם דאָקטאָר. וואָס ווייס איך וועגן אַטאָ דעם אַ? (שטעלט אַריין דעם
בוך צוריק אין שאַנק)

רייטשיל: נאָ, מ'דאַרף גיין.

אַרע: (טוט זיך אַ כאַפּ) האָ? גיין? וואָרט. (ווינקט צו איר מיט די אויגן
זי זאָל בלייבן. גייט צו צו עטלען און טוט זי אַ קוש) קינדעלע, דיין דאָקטאָר
קומט באַלד. האַסט זיך געדאַרפט עפעס אַ פּויז טאָן. ביי לייטן טוט זיך אַ כּלה
אַן. אַז עס בלישטשעט און פינקלט פון איר. אַט קוק אַן רייטשילען, זעסט,
קיין עין הרע ניט, בלישטשעט ווי אַלע זיבן זונען.

עמל: (הויבט זיך אויף פון דער פּיאַנא) איך גיי, איכיל אַנטאָן די
ווייסע דרעס.

אַרע: און די ווייסע שיד אויך, מיין קינד. אַ דאָקטאָריס אַ כּלה, מוּו
זיך אַנטאָן, ווי עס פּאַסט פאַר אַ דאָקטאָרשע.

עמל: גודביי, רייטשיל.

רייטשיל: גודביי, עטל. (צו אַרע'ן) אַ ליב מיידעלע.

אַרע: אַלץ הייסט, אַ ליב, דאָס אויג פון קאַפּ איז זי ביי מיר.

רייטשיל: דאָס אויג פון קאַפּ? איר האַט דאָך געזאָגט, אַז דאָס אויג
פון קאַפּ איז ביי אייך אַן אַנדערע.

אַרע: (גלעט זיך די באַרד) דאָס הייסט... אַי בעג פאַרדען... איינע
איז זי, און דאָס צווייטע ביזטו, גנב! (קוקט זיך אום אויף אַלע זייטן, און
שלעפט אַרויס פון קעשענע אַ שאַכטל) אַט, פאַרניץ געוונטינקערהייט. (גייט
איר)

רייטשיל: (עפנט דאָס שאַכטל) אויררינגען? אַ דאַנק.

אַרע: אַכט הונדערט באַצאָלט. טאַקע די וואָס דו האַסט געוואָלט.

רייטשיל: נאַכאַמאָל אַ דאַנק.

אַרע: וואָס דאַנקסטו מיר, נאַרעלע, דאָס איז דאָך אַ מתנה פון דיין
חתן. איך האָף, אַז דיר וועט ניט פאַרדריסן, אַז דו וועסט חתונה האָבן מיט
מיר.

רייטשיל: פאַרוואָס זאָל מיך עפעס פאַרדריסן?

אַרע: כ'מיין דאָך. ווי אַ בת מלכה וועסטו ביי מיר לעבן. פון פייגל
מילך וועט דיר ביי מיר ניט פעלן. וואָרום דו ווייסט דאָך דעם אמת, רייטשע-
לע, ווי דו ביזט מיר איינגעבאַקן אין האַרצן.

רייטשל : איך האָב אייך אויך ליב. וואָס איר זייט אָביסל עלטער
איז ביי מיר קיין חסרון ניט. עלטערער וויין, זאָגט מען, איז געשמאַקער.
אַרע : וואָס? עלטער? לאַך זיך אויס פון דעם. איך האָב דאָנקען גאָט
כוח ווי צען יונגע און, ווידער, איכיל דיר זאָגן דעם אמת, רייטשל, מיט
דיר קען איך דאָך רעדן אָפּן, דו ביזט שוין כמעט מיין אייגענע ווייב, (גייט
איבערן צימער און גלעט זיך די באַרד)

רייטשל : רעדט, רעדט, שעמט זיך ניט.

אַרע : איך מיין דאָך, וואָס איז דאָ וואָס צו שעמען זיך פאַר דיר ?
(וויל זאָגן, שעמט זיך דאָך און הויבט אָן צו הוסטן)

רייטשל : נו, וואָס האָסטו מיר געוואָלט זאָגן?

אַרע : האָ? אפשר? כ'זוייס, א... אפשר, אפשר, אפשר, ביזטו נאָך צו
יונג, אַז איך זאָל מיט דיר ריידן דערפון. אָבער... כ'מיין, מיינע איז געווען
אַזוי קראַנק, אַז, אַז... קורץ, רייטשל, איך בין מער בחור פון אַלע יונגע
בחורים...

רייטשל : שעמען, שעמט איר זיך נאָך מער ווי אַ יונגער בחור, כמעט
ווי אַ יונג נאַריש מיידל.

אַרע : איך שעם זיך? וואָס הייסט, איך שעם זיך? גאַרנישט, כ'בין
דאָך ניט עפעס אַ יונגאַטש. אַ איד, ווי זאָגט מען, ניט קיין הולטאַי, חלילה,
ניט קיין מיסטער בלום, חלילה... (גייט צו צו איר) רייטשל, דו מיינסט,
אַז ווען איך וואָלט וועלן, וואָלט איך ניט געקענט מאַכן אַט די אַלע תנועות
פון די היינטיקע יונגע שקצים? (טוט זי אַ גלעט) אַזוי, אַ געזונט דיר אין
האַרצן, פריער, ווען דו ביזט געווען מיין באַרדערקע האָט זיך מיר אפילו ניט
געחלומט, אַז דו, אַזאַ מויד קיין עין הרע ניט, וועסט אַמאָל זיין... מיין כלה,
ווי שייך דו ביזט, אוי געוואָלד, אַז איך האָב גאַר קיין לשון ניט. רייטשעלע,
אוי! אוי! אוי! (טוט זי אַ קוש)

רייטשל : (רוקט זיך אָפּ פון אים) אוי, אייער באַרד מאַכט פון מיין
פנים אַ תל. פאַרוואָס זעט איר ניט צו טאָן עפעס.

אַרע : וואָס פאַלט דיר איין, נאַרעניו? ווען איך האָב געפעדלט און
די לאָפּערס האָבן מיך מיט שטיינער פאַרוואַרפן און געשריען „וויסקערס“
האָב איך מיין באַרד ניט געטשעפעט. אַ פשיטא, איצטער, אַז גאָט האָט מיר
געהאַלפן, און איך דאַרף ניט מורא האָבן פאַר קיין לאָופּערס, און איך בין נאָך
אַ פּרעזידענט פון אַ תלמוד תורה אויך.

רייטשל : מילא, ווען אייך איז דאָס ליב, איז מיר נחא.

אַרע : באַלד וועלן זיי אַלע וויסן, אַז מיר גייען חתונה האָבן, אוי רייטשל,
מיר איז אויפן האַרצן אַזוי שמחת תורה'דיק, איך בין פאַרשכורט ווי פון
גוטן וויין, גאַטעניו, בין איך טאַקע דאָס יענער אַרע צי אַן אַנדערער אַרע?
יענער האָט דאָך אפילו קיינמאַל ניט געחלומט פון אַזאַ עולם הזה. רייטשל,
זאָג, וואָס אַזוינס זאָל איך טאָן דו זאָלסט זיין צופרידן?
(מען קלינגט)

ריימשל: עמיצער קומט אָהער. אפשר זיינען דאָס אייערע, איכיל אריינ-
גיין אין יענעם צימער. (אָפּ לינקס)
(אברהם גוטמאַן קומט אַרײַן, שטאַרק אויסגעפראַנטעוועט, מיט גבורדיקער
האַלטונג)

גוטמאַן: אַ גוטן, איך בין געווען ביי דיר אין אָפּיס, אַרע, האָט דיין
בוכהאַלטער מיר געזאָגט, אַז דו ביזט דאָ און האָסט שוין דעם טשעק פאַר מיר.
אַרע: יאָ, יאָ, איך האָב אים. איך דאַרף אים נאָר אונטערשרייבן.
(נעמט אַרויס פון אונטערן בחיים אַ טשעק) צוועלף טויזנט דאָלער, האָ, אַברהם?
גוטמאַן: יאָ, צוועלף.

(אַרע כאַפּט אַ פעדער פון אַ טישל דערביי, זעצט זיך אַוועק, פאַרקאַטשעט
הויך דעם אַרבל און הויבט אָן צו פירן מיט דער פעדער איבערן טשעק, רעדט
דערביי לאַנגזאַם)

אַרע: אַזאַ פאַסיקל, דאָ אַזאַ פאַסיקל, און פאַרטשעפעט אָהער מיטן
קעפל. און דאָ ווי אַ וואָו, און ווי אַ ח און ווי אַ קרומע קעפל און נאַכאַמאַל
פאַרטשעפעט און נאָך דעם אַזאַ פאַסיקל און דאָס ווערט אַראָן קיריג. (הויבט
זיך אויף און ווישט אָפּ מיטן אַרבל דעם שטערן) נאָ! אַברהם, דו האָסט זיך
שוין אויסגעלערנט אונטערזשרייבן דייע טשעקס? איך האָרעווע נאָך אַלץ,
ווען איך דאַרף אונטערשרייבן אַ טשעק. און דערביי מוז איך נאָך געדענקען די
פאַסיקלעך, מיט די קעלעך און די קעפעלעך, אַט אַזוי ווי חיים עליע, מיין
בוכהאַלטער, האָט מיך אויסגעלערנט. אַניט קען איך ניט אַרויסקריכן.

גוטמאַן: און איך פייה אויף דעם, אַרע, ווי איך שרייב ניט אונטער מיינע
טשעקס בין איך דער גרעסטער שרייבער. אַנו זאָל מיר ווייזן עמיצער מיטן
בעסטן כתב, אַז ער זאָל געבן זיינעם אַ טשעק אויף פופציק טויזנט ווי מיינער
מיט די לאַפאַטעס און קאַטשערעס — אַ מכה!

אַרע: (קוקט אים אָן) אברהם, איי אברהם, איך קוק אויף דיר און איך
וואונדער זיך, וואָס פון דיר איז געוואָרן זינט גאָט האָט דיר געהאַלפן.
גוטמאַן: וואָס איז?

אַרע: אַט, געהאַט אַמאַל אַ באַרד, אויסגעזען עפעס יידישלעך און היינט
מיט די וואַנצעס, אָן אַ באַרד, עפעס גאַרניט דער פריערדיקער אברהם גוטמאַן.
גוטמאַן: וואָס איז? דו בענקסט נאָך דעם פריערדיקן אברהם גוטמאַן?
איך בענק ניט נאָך דעם. אַרע, דו ביזט אַ שוטה. דו פאַרשטייסט ניט ווי צו
לעבן. לערן זיך פון מיר. טאַקע געגעבן צדקה, געהאַלפן אַרימעלייט, גע-
דאָונט אפילו יעדן טאָג, אַבער פון עולם הזה דאַרף מען אויך הנאה האָבן.
פריער, אַז מען איז געווען אַרימע לייט, נו, איז נו, האָט מען זיך געקענט
עפעס העלפן? אַבער היינט, און עס איז דאָ אַזויפיל צו זען און צו הערן, עס
איז דאָ אַזויפיל הנאה צו האָבן.

אַרע: איי שווייג, דו ביזט געוואָרן אַזאַ הולטאַי ווי אַלע אַנדערע. באַלד,
באַלד, ווי מיסטער בלום. מען דערציילט זיך דאָ אָן, אַז עס איז סדום און עמורה
אין בראַזוויל. מע הולטאַעוועט, און מע... מע... אַז ס'איז דאָך גאַר מיאוס צו

ריידן דערפון. און אפילו חיים זוסיע פליך, זאגט מען, האָט זיך געגט מיט זיין ווייב און חתונה געהאַט מיט זיין דינסט.

גוטמאַן : (לאַכט) נו, מיינסטו, אָז ער איז אַ נאַר ?

אַרע : פע, מיר געפעלט עס ניט.

גוטמאַן : א, איך האָב דאָך פאַרגעסן, דו ביזט דאָך פרעזידענט פון דער תלמוד תורה.

אַרע : איך וואָלט עס דיר אָפגעגעבן, איך בין ניט גענאַרט. איך ווייס, אָז מיר קומט ניט אַזאַ כבוד.

גוטמאַן : ביזטו אַ בהמה, ביזטו אַ פערד, פאַרוואָס קומט דיר ניט אַזאַ כבוד ? דיך קאַסט דאָס ניט קיין געלט, וואָס ?

אַרע : (טוט זיך אַ גלעט די באַרד) אברהם גוטמאַן, נישט איך קען דיך פאַרשטיין, נישט דו קענסט מיך פאַרשטיין, זאָלן מיר בעסער דערפון ניט ריידן. זאָג מיר בעסער, ווען שטעלסטו זיך בויען אויף סעינט מאַרקס עוועניו.

גוטמאַן : די טעג. איך וויל פון דיר אַ טובה, אַרע. ביי אונדז אין שול דאַרף מען איצט אויסוויילן אַ נייעם גבאי. פאַרוואָס קומט שמואל עליע'ן צו זיין גבאי, פּרעג איך דיך ? וואָס איז, ער גיט מער געלט אויף דער שול ווי איך אָדער דו ? פאַרוואָס זאָל ניט זיין גבאי דו אָדער איך ?

אַרע : איך וויל קיין גבאי ניט זיין, מוחל. און אַזאַ איד ווי דו טאָר אודאי קיין גבאי ניט זיין. שמואל עליע דאַרף בלייבן גבאי, ווייל ער איז אַ פרומער איד און אַ למדן.

גוטמאַן : איי, ביזט אַ שוטה. (אַפּ)

(מען קלינגט ווידער. אַרע צוגענאנגען צום פענצטער)

אַרע : אַהא, דאָקטאָר ! עטל וואַרט אויף אייך.

(רייטשל אַרויסגעקומען פון לינקס)

רייטשל : אייער דאָקטאָר קומט ?

אַרע : יאָ, איכיל גיין אַנזאָגן עטעלען. (אַפּ לינקס)

רייטשל : (מיט גאַל) עטל אַ דאָקטאָר. און איך, די כלה פון — נו ! נו !

(דאָקטאָר הודקין, אַ פּראַנט, אין אַ העלן אנצוג, קומט אַרײַן)

הודקין : האו דו יו דו.

רייטשל : העלאָו, די דאָקטאָרשע, איך מיין עטל, איז ביי זיך אין רום.

הודקין ווי גייט עס איבען ? מיס ע... .

רייטשל : ניט מיס ע... . נאָר מיס קאַץ, מיס רייטשל קאַץ.

הודקין : יאָ, מיס קאַץ, איך פאַרגעס אימער ווי זי הייסן.

רייטשל : אַזאַ שלעכטן זכרון האָט איר, דאָקטאָר ? דערפאַר איז מיר אַ

חידוש וואָס איר פאַרגעסט ניט צו ריידן דייטש.

הודקין : ע, זי ווילען מיך הייטע ווידער באַליידיקן ווי דאָן ?

רייטשל : עס הויבט זיך גאַרניט אָן, פון מיינעטוועגן קענט איר אפילו

ריידן טערקיש.

הודקין : איכ'ל אייך זאָגן, מיס קאַץ, אַ דאָקטאָר מוז ריידן דייטש מיטן אומוויסנדן פּאָלק, אַז ניט וועט מען פאַר אים קיין דרך ארץ ניט האָבן, אָבער מיט אייך קען איך ריידן מאַמע לשון.

רייטש'ל : מיט מיר קאָנט איר אינגאַנצן ניט ריידן.
(אַרע אַרײַן)

אַרע : העלאָ דאָקטאָר. עטעלע בעט דעם פּאַני דאָקטאָר, ער זאָל צו איר אַריינקומען אין רום.

הודקין : זאָ ? דאָן מוז מען צו איר גיין. (אַפּ לינקס)

אַרע : אַ פּיינער חתן, דער פּאַני דאָקטאָר. ווערט די צען טויזנט דאָלער, האָ ? און ווער וואָלט אַמאָל געזאָגט, אַז איך וועל האָבן אַן איידעם אַ דאָקטאָר ? רייטש'ל : (קוקט אַרויס דורכן פענצטער) אייער איידעם פּיניע גייט. אַרע : (טוט זיך אַ כאָפּ) פּיניע גייט, און וואו איז די מאַמע מיט שרה'קען? דאָס האָב איך זיי גערופן וועגן אונדזער ענין. גיי רייטש'ל אַרײַן אין יענעם רום און וואָרט דאָרטן.

רייטש'ל : איר וועט זיך פאַר זיי ניט איבערשרעקן, ווען זיי וועלן זיך דערוויסן אַז איר זייט דאָס מיין חתן?

אַרע : האָב ניט מורא, איך האָב זיי גערופן, ווייל איך בין אַ איד ניט קיין הולטאַי און קינדער זיינען קינדער. אָבער דעות מיר זאָגן, דאָס ניט. גיי, פאַרלאָז זיך אויף מיר.

(מע קלינגט)

רייטש'ל : איך גיי. (טוט אים פּלוצים אַ קוש) כ'האָב אייך ליב, איר הערט
(אַפּ לינקס)

(אַרע בלייבט שטיין מיט באַגייסטערטע אויגן לעבן דער טיר דורך וועל-
כער זי איז אַרויס)

(פּיניע אַרײַן)

פּיניע : העלאָ, שווער, די באַבע האָט מיר געזאָגט, אַז איר דאַרפט מיך זייער גויטיק האָבן.

אַרע : יע, איך וויל זיך מיט דיר דורכריידן. איך האָף אָבער, אַז דו וועסט היינט ניט זיין קיין שייגעץ, זעץ זיך.

פּיניע : (אַוועקגעזעצט) זיץ איך. (וואָרפט זיך אַפּ אין קרעסלע און ציט אויס די פּיס)

אַרע : וואָס האָסטו אַזוי די פּיס אויסגעצויגן, ווילסט מיר ווייזן דיינע שיינע שיך ? אוי, פּיניע, פּיניע. אַ מענטש טראָגט שיך מיט צעקרימטע קנאַפּל, מיר אויף צו להכעיס. אַזאַ שייגעץ.

פּיניע : זעט איר שווער, און איר זאָגט, אַז איך בין אַ שייגעץ. אין איין מינוט האָט איר באַליידיקט אי מיך, אי מיינע פּיס, אי מיינע שיך, און אַ שייגעץ בין איך. נו, זאָגט אַליין שווער, קען אַ פעדלער האָבן גאַנצע שיך ? דער-מאָנט זיך נאָר אין וואָס פאַראַ שיך איר זייט אַרומגעגאַנגען בעת איר האָט געפּעדלט.

אַרע : (שטרענג) פּיניע !

פיניע: כ'מיינ ניט חלילה אייך צו באליידיקן, שווער. נאָר אַז מען גייט אַרום אַ גאַנצן טאָג און מען קלאַפט אין די טירן און שרייט: טייבלקלאָוטס, לייד, אַנדערוועיר, הענדקערטשיפס, לוק עט מאַי גודס, נו, איר געדענקט דאָך, מוזן די שיד ...

אַרע: פיניע, דער דאָקטאָר איז דאָ, צאַפּ מיר ניט מיינ בלוט.
פיניע: דער דאָקטאָר איז דאָ? (הויבט זיך אויף) איך דאַרף אים טאַקע האָבן.

אַרע: וואָס דאַרפסטו אים?
פיניע: איך וויל אים פרעגן, ווי שמעקט עס אים צו האָבן אַ שוואַגער אַ פעדלער?

אַרע: איכ'ל דיך שיקן צו אַלדי שוואַרצע יאָר, דו פאַרשוואַרצסט מיר די אויגן! איך בעט זיך ביי דיר, פעדל ניט, נעם צוויי טויזנט דאַלער און טו ביזנעס. און אַזאָ שייגעץ, איי בעג פאַרדאָן ...
פיניע: כ'האָב דאָך אייך געזאָגט, שווער.

אַרע: (מיט געבעט) פיניע, דו ביזט דאָך עפעס ניט קיין פראַסטאַק, ניט קיין פשוטער פאַרך, דו ביזט דאָך עפעס אַ למדן מיט תורה, טו מיר אַ טובה, נעם צוויי טויזנט און פאַרשוואַרץ מיר ניט די אויגן.

פיניע: איי, שווער, זאָלט איר לעבן, הלמאי זאָלט איר זיך מיט מיר דינגען. עס איז אַ פשוטער חשבון. שווער, ווען איר האָט געוואָלט האָבן אַן איידעם אַ דאָקטאָר, האָט איר אַוועקגעלייגט צען טויזנט מזומנים, דאַרף אייך לוינען אַוועקלייגן פינף טויזנט כדי ניט צו האָבן אַן איידעם אַ פעדלער. דאַכט זיך אַ קלאַרער חשבון, שווער, ניט אַזוי?

אַרע: (גייט זיך דורך דאָס צימער, און גלעט זיך די באַרד, שטעלט זיך פלוצים אַפּ) קום אַהער, שייגעץ, (פיניע צוגעגאַנגען) וועסטו זיין אַ מענטש?
פיניע: וואָס הייסט? אודאי.

אַרע: ניט קיין שייגעץ? וועסטו האָבן דרך ארץ פאַר דיין שווער?
פיניע אודאי, אודאי, דרך ארץ פאַר אייך בנפשי ובהיי, ווי דען?
אַרע: געדענק זשע, מאַרגן קריגסטו דעם טשעק.

פיניע: די גאַנצע פינף?
אַרע: יאָ, אויב דו וועסט זיך נאָר היינט האַלטן ווי אַ מענטש.
פיניע: וואָס הייסט נאָר היינט, איכ'ל זיך אַלעמאַל האַלטן ווי אַ מענטש. שווער, איך דאַנק אייך.

אַרע: ניט מיר דאַנק, נאָר דעם אל רחום וחנון, וואָס האָט געהאַלפן דיין שווער.
פיניע: דאַנק איך אייך ביידן. שווער לעבן, איר ווייסט, ווי איר קוקט

אויס מיט אייער באַרד? ווי רב יצחק אלחנן.
אַרע: (גלעט זיך די באַרד צופרידן) זכר צדיק לברכה.
(הודקין און עטל קומען אַריין)
פיניע: העלאָ דאָקטאָר.
הודקין: האָ, זי זינד דאָס.
פיניע: יאָ, איך האָב דעם פלעזשור.

אַרע: (שטיל) פיניע, רייד מיט אים דייטש, דו קאנסט דאך. פאני דאקטאר, פיניע עפנט אויך באלד א גרויסע ביזנעס.

הודקין: זא, עס פרייט מיר, מיט גליק.

אַרע: שא, זיי גייען שוין, (ווערט אויפגעטרעט און הויבט אן צו שפרייזן איבערן צימער און גלעט זיך די באַרד. דר. הודקין זעצט זיך אויף דער זאפא און פאַררויכערט אַ ציגאַר. עטל לעבן אים. פיניע גייט צו צו דער אַרויסגאַנגט טיר דורך וועלכער פרומע און שרה'קע מיט אַ טוך איבער די אַקסלען קומען אַרײַן)

פרומע: א גוטן, דאקטאר.

הודקין: העללא, גרענדמא.

(שרה'קע גייט צו צו פיניע)

שרה'קע: איך קען אויף אים ניט קוקן, דעם דאקטאר, צען טויזנט דאָלער זאָל ער ...

פיניע: מילא, מיר האָבן אים אין דער אדמה. איך האָב געוואונען מיין סטרייק, איך קריג פינף טויזנט דאָלער.

שרה'קע: (מיט שמחה) טאָקע? (צו אַרע'ן וועלכער גייט נאָך אַרום פאַר-טראַכט איבערן צימער און גלעט זיך זיין באַרד) אַ גוטן אַוונט דיר, טאַטעניו. אַרע: (טוט זיך אַ כאַפּ) אַ גוטן אַוונט, אַ גוטן אַוונט, שרה'קע. הערט אויס קינדער, איר זייט אַלע דאָ און איך וויל מיט אייך ריידן וועגן אַ נייטיקן ענין.

פיניע: שרה'קע, מיר געפעלט עפעס ניט אַזאַ הקדמה.

אַרע: קינדערלעך, דאַנקען גאָט, איר זייט ביי מיר אַלע פאַרזאָרגט. נאָר טאַמער הלילה וועט איר אַמאַל דאַרפן יאָ אַנקומען צו מיר, וועל איך אייך אודאי העלפן. איך האָף קינדער, אַז איר אַלע וועט קעגן דעם גאַרניט האָבן. פיניע: (שטיל) שרה'קע, עס שמעקט מיט אַ שידוך.

שרה'קע: וויי איז מיר ...

אַרע: קינדערלעך, איר ווייסט, אַז מיין לעבן מיט אייער קראַנקער מאַמע, אונדז אַלעמען צו לאַנגע יאָר, איז ניט געווען וואָס מקנא צו זיין. נאָר, וואָלט אייער מאַמע געלעבט, וואָלט איך זיך אודאי מיט איר ניט געגט. אין אַט דעם שיינעם הויז וואָלט זי ביי מיר געוואוינט און די בעסטע וואוילטאַגן וואָלט זי ביי מיר געהאַט. ס'איז איר אַבער ניט באַשערט געווען. הקיצור, קינדערלעך, צו לעבן אַז אלמן איז גאָר קיין לעבן ניט. אַ הויז מוז האָבן אַ בעל הבית'טע, דערפאַר האָב איך זיך מיישב געווען, אַז איך זאָל חתונה האָבן.

עטל: דו הערסט?

הודקין: דאָס איזט אינטערעסאַנט.

שרה'קע: אוי אַ ווייטאַק איז מיר, וואָס הייסט, עס פעלט אַ בעל הבית'טע,

און וואו איז די באַבע?

פרומע: וואָס הייסט, די באַבע? איך האָב אים שוין לאַנג געזאָגט, אַז ער דאַרף חתונה האָבן. אַ איד לעבט ניט אַן אַ ווייב און אַ שטוב דאַרף האָבן אַ יינגערן מענטשן ווי איך בין.

שרהקע: וועל איך אריינמופן צו איך פירן די באַלעבאַטישקייט. ניט אמת, פיניע? וואָס שווייגסטו?

פיניע: (צופט זי ביי אַן אַרבל) דו שריי אויך ניט, איך דאַרף מאַרגן קריגן דעם טשעק.

שרהקע: אַזוי גיך, און די מאַמע האָט מען שוין פאַרגעסן (צעוויינט זיך) טאַקע זייער שיין, אַן עלטערער איד...

אַרע: (פּלוצים) שווייג, דו חצופה! איך האָב איך גערופן ווי אַן ערלע-כער טאַטע, צו דערציילן, אַז איך גיי חתונה האָבן, אָבער אייערע עצות האַלט ביי זיך. איך בין אַ לעבעדיקער מענטש. פון אייער מאַמען האָב איך קיין האַניק ניט געלעקט. שווייגט, אַז ניט גייט מיר צו אַלדי שוואַרץ יאַר.

פיניע: נו טאַקע נו, עס איז אַ בפירוש'ע גמרא: „נשא אשה בילדותה, ישא אשה בוקנותו“ אַ איד, הגם ער האָט שוין מקיים געווען די מצוה פון חתונה האָבן אין זיינע יונגע יאַרן, איז אויף דער עלטער דאַרף ער נאָכאַמאַל מקיים זיין די דאָזיקע מצוה. שווער לעבן, זאָל זיין מיט מזל, ווער איז זי? אַרע: זי וועט איך ניט געפעלן, אָבער מיר געפעלט זי. אַ כשרע אידישע טאַכטער, אַן ערלעך מיידל.

אַלע: וואָס? אַ מיידל??

פרומע: (גייט צו צו אים) ווער איז דאָס מיידל, אַרע? אַן עלטערע מסתמא, האַ?

אַרע: מאַמע, זי איז זייער אַן ערלעך קינד, מיט אַ גאָלדן האַרץ, אַ דימענט. איך האָב צוויי טעכטער און קיין קדיש ניט. דער דאָקטאָר איז ניט קיין קדיש און אויף פיניע'ן קען מען זיך ניט פאַרלאָזן.

פרומע: מיין זון, זאָל זיין מיט מזל, דיר דאַרף קיינער קיין דעות ניט זאָגן, ווער איז זי, מיין קינד?

אַרע: אַט באַלד, (לאָזט זיך גיין צו דער טיר לינקס און קערט זיך אום באַלד צוריק) האָט רחמנות קינדערלעך, מאַמע, ווייזט איר אַלע אַ פריינטלעכע מינע, ווייל חלילה וחס איך קען נאָך פון די כלים אַרויס. איך בעט איך נאָכאַמאַל. (פאַרשווינדט אין טיר לינקס)

פיניע: מזל טוב אייד, מחותנים פון חתנ'ס צד. וויין ניט שרה'קע, באַהאַלט דיינע טרערן ביז וואַנען מען וועט דיין טאַטנ'ס כלה באַזעצן.

שרהקע: אַ מיידל האָט זיך אים פאַרוואַלט.

פרומע: נישקשה, קיין עולה ניט! ביי אונדז אין שטעטל האָט אברהמצע דעם רבי'ס אפילו זיין דריטע ווייב אויך גענומען אַ מיידל!

פיניע: אודאי, באַבעניו, אַז מען וויל מקיים זיין אַזאַ גרויסע מצוה, קען מען מיט אַ מיידל אויך...

(אַרע פירט אַריין רייטשלעך)

אַרע: שעם זיך ניט, רייטשעלע... אַט, אַט דאָס איז זי!

אַלע: (שטאַרק איבערראַשט) זי??

הודקין: האַלי מאַזעס!

עמל: רייטשל?? אוי, דער פאַפּאָ איז דאָס דיין רייכער חתן!

שרהקע: מאַמעלעך, איך וועל זיך די באַקן צעקנייפן!

פיניע: איך גיי באַלד טאַנצן אַ דזשיג!

פרומע: (שטייט אָן לשון מיט פאַרבראַכענע הענט. פּלוצים) אַרע, וויי איז צו מיר, אָט די טענצערקע! ביזטו משוגע! (רייטשל הייבט אָן צו כליפּען) אַרע: (אויפּגערעגט) שווייגט! קיין דעות! קיין דעות!... איר איין נאַגל איז מיר טייערער ווי אייער לייב און לעבן! זי איז ערלעכער און בעסער פון אייך אַלעמען! זע נאַר, זי וויינט! נו, שאַ, רייטשעלע! (זי פּאַלט צו צו זיין ברוסט) גזלנים, צאַפט איר ניט דאָס בלוט! וואָס ווילט איר פון מיר? איך האָב דאָך שוין אייך אַלעמען פאַרזאָרגט! מאַמע, גיי צו צו איר, איך בעט דיך... כאַטש זאָג דו איר אַ פּריינטלעכן וואָרט!

פרומע: (מורמלט) וויי איז צו מיינע אַלטע יאָרן! (פלוצים גייט זי צו צו רייטשלען) רייטשל... מילא... פאַרפאַלן... הער אויס... מייך אַרע... אויסער גאָט איז ער מיר טייערער פון דער גאַנצער וועלט... פאַר אים וואָלט איך זיך די האַלדז געלאָזט שניידן. אין איינעם מיט אים געהונגערט. אין איינעם מיט אים געדאגה'ט. געפרייט זיך אינאיינעם מיט אים. און צוליב אים האָב איך מיינע אַלטע ביינער אַהער פאַרשלעפט! רייטשל, ער איז מיר זייער טייער, זייער טייער. מילא, מסתמא אַזוי באַשערט; מסתמא וויל אַזוי גאָט... איך האָב זיך אויף דעם גאַרניט געריכט. גאַרניט געריכט. זיי כאַטש אים אַ גוטע ווייב, רייטשל... (קושט זי און וויינט)

אַרע: אָט אַזוי, מאַמעניו, אָט אַזוי! אוי, ביזטו אַ גוטינקע, אַ וואוילינקע! איר זייט ביידע גוטינקע, וואוילינקע. איך דאַנק דיר, מאַמעניו! און דיר רייטשעלע אויך! (נעמט זיי ביידן אַרום)

פ א ר ג א נ ג

דרימער אקט

דאָס זעלבע צימער. צוויי יאָר שפּעטער. אַרום 11 אין דער דער פּרי, 1907. אַרע זיצט ביים טעלעפּאָן און רעדט)

אַרע: חיים עלי, דעם טשעק פאַר מיין שטעטל זאָלסטו, למען השם, נישט פאַרגעסן. יאָ, אַ טשעק ווי אַלע מאָל. און אונדזער רב שיק אויך אַרויס דעם טשעק... וואַרט, וואַרט, חיים עלי, פון איצטער אָן זאָלסטו אים אַרויס-שיקן יעדע וואָך אַ פאַר דאָלער מער, אַ לאַנדסמאַן, פאַרשטייטו מיר, און אַ רב, און די רביצין איז ביי אים קראַנק געוואָרן, אַ רחמנות נעבעך! האָ? אודאי, מאַך אויס דעם טשעק פאַר דער תּלמוד תּורה אויך. וואָס? דעם טשעק פאַר דער רוסישער רעוואָלוציע? נו, וואָס קען איך העלפן? מאַך אויס אַט דעם טשעק אויך אויף סאַמיועלסאַן'ס נאַמען. אַז זיי אַלע גיבן טשעקס פאַר דער רוסישער רעוואָלוציע, אפילו חיים זוסיע פליך אויך, און סאַמיועלסאַן שטייט צו צו מיר, אַז איך זאָל אויך געבן, קען איך זיך אַפּוואַגן? האָ? זיי האָבן געגעבן אויף דעם קלויסטער אויך, וואָס מען בויט אויף סעינט מאַרקס עוועניו? איך ווייס, זיי האָבן געוואָלט, אַז איך זאָל אויך געבן, זיי טענה'ן, אַז אויף אַזאָן אופן וועלן זיי אָנהאַלטן פּריינטשאַפט מיט די גויעשע שכנים, און אַז מיר וועלן עפענען אונדזער באַנק אין בראַנזוויל, וועט עס אונדז אויך צונויך קומען... איך האָלט עס פאַר דער גרעסטער חרפה. סטייטש, העלפן בויען קלויסטערס!... יאָ, דו וועסט מיר טרעפן ביי די הייזער אויף סטערלינג פלייס. איך גיי באַלד אַהין. חיים עליע, זע זיך מיט סאַמיועלסאַנען. אויב ער וועט מיר געבן דעם פּרייז פאַר די הייזער אויף האוערד עוועניו, וואָס ער האָט מיר לעצטע וואָך געבאַטן, בין איך צופרידן זיי צו פאַרקויפן... האָ? (מיט גאָר אַן אַנדער טאָן) יאָ, מיינע איז געקומען נעכטן אויפדערנאַכט פון אַטלאַנטיק סיטי. וואָס זי מאַכט? איצט שלאָפט זי נאָך. (זיפצט) דו קענסט מיר זאָגן צוויי מאָל: ליב זאָל מיר זיין דער גאַסט, מחמת זי האָט געבראַכט מיט זיך נאָך אַן אורח... וועמען? אַ נייעם הינטעלע!... נו, מילא. יאָ, יאָ, חיים עלי, איכ'ל באַלד דאַרטן זיין. (לאָזט אַרונטער דעם טעלעפּאָן-רער אויפן הענגער און שטייט אויף. גייט זיך דורך דאָס צימער און קוקט אויף דער צוגעמאַכטער טיר פון רייטשעלס שלאָף-צימער רעכטס) איי-נו, רבונג של עולם! (גייט מיט אַמאָל צו צו דער טיר און הערט זיך צו. פּוּזע) רייטשל! (קלאַפט שטיל אין איר טיר) דו שלאָפסט. רייטשל? שוין 11 דער זייגער. רייטשעלע. שוין צייט אויפצושטיין. איך וויל דיר עפעס זאָגן... שלום עליכם דיר אָפּגעבן, איך האָב דאָך דיר נאָך ניט געזען... קיין וואַרט מיט דיר ניט אויסגערעדט... נאַרעלע, איך בין דאָך דיין מאָן כּדת, און ביזט מיין ווייב כּדת. עפן די טיר!... (פּוּזע. דאָן אויפגע-רעגט צווישן פאַרשעמעטע ציין) הולטאַיקע, עפן די טיר! געדענק, מרשעת דו, וועסט דאָך מסתמא דאַרפן באַלד קומען נאָך געלט צו מיר!... (פרומע אַריינגעקומען פון לינקס)

פרומע: (מיט שפּאַט) וועק ניט דיין נחת און איר נייעם קדיש'ל! ...
אַרע: (טוט זיך אַ כאָפּ) האָ? זי איז אויסגעמאַטערט פונעם וועג, דאַרף זי זיך אויסרווען. מילא, מאַמע, מיש זיך ניט, איך בעט דיך. איך האָב דאָס שוין אַזויפיל מאַל געזאָגט: זאַל דיך ניט אַרן, וואָס זי טוט!

פרומע: אוי, אַרע, ווען דו וואַלסט ניט געווען מיין זון! ... דו מיינסט אַז איך האָב ניט געהערט ווי דו ביזט דאַרטן אַרומגעגאַנגען ביי זיך אין רום אַ גאַנצע נאַכט און געקרעכצט און געזיפצט? איך האָב אפילו געהערט ווי דו האָסט ביי איר געקלאָפּט ביינאַכט אין דער טיר, אַ ווייטאַג איז מיר! ...

אַרע: (לאַכט פון ווייטאַג) מאַמע, ווער עס האָט געדאַרפט הערן האָט ניט געהערט, נאָר דו האָסט געהערט ... (טעלעפּאָן קלינגט. אַרע גענומען די טרובקע) ווער? מרס. כיריק? יאָ, זי איז אינדערהיים, ווער וויל ריידן צו איר? האָ? אירע אַ באַקאַנטע, וואָס זי האָט געטראָפּן אין אַטלאַנטיק סיטי? אַט באַלד, שיק איך זי צום טעלעפּאָן! (לויפט צו צו רייטשליס טיר) רייטשלי, אַ טעלעפּאָן פאַר דיר, גיכער!

פרומע: מען רופט זי מסתמא צו אַ קערטל. מען האָט שוין דערשמעקט, אַז זי איז אין דער היים.

(רייטשלי אין אַ פעניוואָר און אין רויטע שטעק־שיך אַרין מיט אַ ווייט־הינטעלע אין די אַרעמס)

אַרע: אַ גוט מאַרגן, מיין ווייב. שלום עליכם דיר ...

רייטשלי: (פאַרהאַוועט און אונטער דער נאַז) גוט מאַרגן, גוט מאַרגן!
 (געכאַפט די טעלעפּאָן־טרובקע) העלאָו! ווער איז דאָס? ווער? (טוט זיך אַ כאָפּ) אַה, דאָס ביזטו? נעכטן ביינאַכט געקומען ... מילא, וועגן דעם וועלן מיר ריידן, ווען מיר וועלן זיך זען ... האָ? ניט איצטער דורכן טעלעפּאָן. איך זאָג דיר, ניט איצטער ... גוט, איך טו זיך אָן גלייך ... גודביי! (לאַזט אַרונטער די טעלעפּאָן טרובקע אויפן הענגער)

אַרע: איז וואָס־זשע מאַכסטו פאַרט, רייטשלי?

רייטשלי: (פאַרהאַוועט) איך האָב קיין צייט ניט. איך דאַרף זיך אויף גיך אַנטאָן, און איך בין מיד אויך. דו האָסט דאָך מיך ניט געלאָזט שלאָפּן אַ גאַנצע נאַכט. געקלאָפּט מיר אין דער טיר.

אַרע: איך האָב געוואַלט זען, וואָס דו מאַכסט. שוין אַ וואַכן פינף דיך ניט געזען, און איידער דו ביזט אַוועקגעפאַרן ביזטו דאָך אויך געווען ניט מיט אַלעמען. איינמאַל האָט דיר אונטערן לעפעלע געשפאַרט, און אַן אַנדערש־מאַל האָט דיר דער קאַפּ וויי געטאַן, דער בויך, דער קריזש האָט דיר געבראַכן. איך קען דען דייענע אַלע חלאַת'ן? נו, האָב איך געוואַלט וויסן צי ביזטו כאַטש איצטער מיט אַלעמען. איך בין דאָך דיין מאַן, צום שוואַרץ יאָר! ...

רייטשלי: איך האָב קיין צייט ניט צו ריידן מיט דיר איצטער. איך דאַרף זיך אַנטאָן, מיר וועלן ריידן שפעטער.

אַרע: זאָג מיר כאַטש, וואָס דיין הינטעלע מאַכט, אויב דו ווילסט ניט זאָגן וואָס דו מאַכסט!

רייטשל: חכמה זיך ניט און לאז צורו. דערפאר וויל דו האסט מיך
ניט געלאזט די נאכט שלאפן, וויל איך מיט דיר איצטער ניט רידן. (אריין
אין איר צימער און פארקלאפט די טיר)

פרומע: נו, אַרע?

אַרע: נונו!

פרומע: און דו שוויגסט?

אַרע: און דו, מאַמע, שווייג אויך. איך בעט דיך! (גייט זיך דורך דאָס
צימער) מאַמע, איך בעט דיך, דו לאָז מיך איצטער אויך צורו. מחמת איך
בין דאָך אַ לעבעדיקער מענטש, מאַמע... דו מיינסט עפעס, אָן איך בין
פון אייזן, האָ? פון אייזן? איך קען נאָך חלילה אַרויסשפּרינגען פון די כלים
און גאַט ווייסט, וואָס, וואָס, וואָס... מאַמע, טו מיר אַ טובה, איך האָב קיינ-
מאַל דיר ניט פּוגע בכבוד געווען, חלילה, אַבער אַז זי טוט און דו רעדסט קען
איך אַמאָל טאַקע חלילה... איכיל גיין אויף אַ ווילע צו מיינע הייזער אויף
האוערד עוועניו. אויב עמיצער וועט אויף מיר פרעגן, זאָלסטו זאָגן, אַז איכיל
באַלד זיין צוריק.

פרומע: (זיפצט) גוט, מיינ זון, (אַפּ מיט אים לינקס)

(ביילקע פון לינקס אַריינגעלאָפּן און צוגעלאָפּן צו רייטשעל'ס טיר).

ביילקע: (שטייענדיק פאַר דער טיר) יאָ, יאָ, מאַדאַם, איך גרייט אָן
פאַרן הינטעלע עסן, טשיקן עסט דאָס? איך האָב פּרישע סמעטענע, אפּשר
דאָס? צי אפּשר גאָר אַ שטיקעלע טייערע קייק? יענער אייערער האָט דאָך
ליב געהאַט קייק, ווי איז זיין נאָמען, מאַדאַם? האָני? אוי, אַ שיינער נאָמען.
און בייסן בייסט ער זיך ניט? וואָס? נאָר אידן, וואָס האָבן לאַנגע בערד? איי,
זייט איר אַ גנבטע, מאַדאַם! (אַפּ לינקס)

(פרומע און סעמקע פון לינקס)

פרומע: אוי, איז זי אַ קללה אין שטוב, מיסטער בלום! אַ סך גלייכער
געווען, אַז מיינ אַרע וואָלט געבליבן אָן אַרימאָן.

סעמקע: אַ סקאַנדאַל!

פרומע: זיצט. מיינ זון קומט באַלד, האָט ער געזאָגט. (סעמקע זעצט זיך
און פאַרויכערט אַ סיגאַר) וואָס ווייסט איר וואָס מיר שטייען זיך אויסעט
פון איר. ס'הינטעלע איז דאָך איר טויזנט מאָל טייערער איידער איר מאָן.

סעמקע: אַ סקאַנדאַל, אַ סקאַנדאַל! אייער זון גיט איר צופיל נאָך. אַ
ווייב איז ווי אַ ווילד פּערד, דער מאָן מוז איבער איר שטענדיק האַלטן די
לייצעס, אַניט שפּרינגט זי פון די האַלאַבליעס. איך קען די ווייבער!

פרומע: אמת, אמת, זי שפּרינגט פון די האַלאַבליעס. זי טוט וואָס זי
וויל, און ער גאָרנישט. "מאַמע, מיש זיך ניט", טענה'ט ער אַלץ צו מיר. פאַר-
שטייט איר מיך, מיסטער בלום, זי מאַכט מיינ אַרע'ן אומגליקלעך, מאַכט אַ
תל פון זיין געלט און פון זיין געזונט און איך זאָל שווייגן! יאָ, מיסטער בלום,
איר זאָגט, אַז אַ ווייב איז אַ פּערד און מען דאַרף האַלטן איבער איר די לייצעס,
און איך זאָג אייך, אַז אַ מאָן איז נאָך ערגער ווי אַ פּערד, ווען ער לאָזט זיך פירן
פון אַזא קליפה ווי רייטשקע!

סעמקע : א סקאנדאל !

(רייטשל מיטן הינטעלע אין די אַרעמס. זי איז אַנגעטאָן ווי צום אַרויס-

גין)

רייטשל : העלאָ, מיסטער בלום !

סעמקע : העלאָ, העלאָ! (הויבט זיך אויף)

פרומע : (צוגעגאַנגען צו אים — שטייל) איר זעט ? ס'ניי קדיש'ל! ...

סעמקע : (אונטער דער נאָז, דרייענדיק דעם סיגאַר פון איין מויל-

ווינקל אין דעם אַנדערן) א סקאַנדאַל ! — נו, מען דאַרף גיין.

פרומע : גייט ניט אַוועק. ער קומט באַלד.

סעמקע : (צו רייטשלען) איך בין געקומען זען אייער מאָן וועגן ביונעס.

רייטשל : שוין אַזאָ מזל האָט איר, מיסטער בלום, ווען איר קומט, טרעפט

איר אים ניט, מיין מאָן, ווי געפעלט אייך עפעס מיין האָני ? געבראַכט אים

פון אַטלאַנטיק סיטי, איר וועט אים זען שפעטער ווי ער וועט ביי מיר אויס-

קוקן. איכ'ל אים יעדן טאָג באַדן און וואַשן מיטן טייערסטן זיין, מיטן ריכטיקן,

מיטן שמעקנדיקן זיין ! איר זעט אַט די קרייזעלעך ? אַיאָ, ווייס ווי שניי ? וועל

זי נאָך ווייסער מאַכן, און דאָ וועל איך אים אַנטאָן אַ סטיינגע אַ רויטע ...

טו מיר אַ קושינקע, האָני, דיר ! בייבעלע, מיינע ... (קושט דאָס הינטעלע)

פרומע : (טוט זיך אַ צאַפּל) אוי, גוואַלד ! גוואַלד ! גוואַלד ! (טוט אַ קוק

פאַרצווייפלט אויף רייטשלען און אַפּ לינקס)

רייטשל : אַט אַזוי-אַ, דאָס איז דערפאַר, ווייל זי האָט מיך אַזוי ליב.

איך האָב זי אַזוי ליב און איך וויל, אַז זי זאָל צעפוקעט ווערן !

סעמקע : (א קוק געטאָן אין דער טיר, אין וועלכער פרומע איז פאַר-

שוואונדן, קערט זיך אום צו רייטשלען און טוט זי אַ כאַפּ פאַר אַן אַרעם)

ווי שייך דו ביזט היינט אין אַט דעם העלן קאַסטיום ! (וויל זי קושן)

רייטשל : (האַלט אים אַפּ צוריק) פּליז, פּליז ! ערשטנס ווער איז דאָס די

ליידי וואָס האָט מיך פּריער אַפּגערופּן פאַר דיר ?

סעמקע : דאָס מיידל פון מיין אַפיס.

רייטשל : און ווידער, וואָס האָסטו דאָ אויפגעטאָן פאַר די עטלעכע טעג

וואָס דו ביזט געקומען פון אַטלאַנטיק סיטי ? געדענקסט וואָס דו האָסט מיר

צוגעזאָגט ?

סעמקע : וואָס האָב איך דיר צוגעזאָגט ?

רייטשל : געדענקסט ניט, האָ ? אַט דאָס איז די צרה, וואָס דו גע-

דענקסט ניט, וואָס דו רעדסט ! דו רעדסט און רעדסט און אַזוי ווי אַ הונט

וואַלט געבולן ! ...

סעמקע : העי, העי, מאַדאַם ! דו רעדסט ניט מיט דיין מאָן ! דו רעדסט צו

אַ דזשענטלמאַן ! דאָנט פאַרגעט דאָס ! אַזאָ שפּראַך וויל איך ניט ליידין !

רייטשל : ליידי, ניט, אויב דו ווילסט ניט (ווייכער) מיר צוגעזאָגט, אַז

אַזוי גיך ווי ער וועט קומען קיין ניו יאָרק, וועט ער זען צו טאָן עפעס וועגן דעם

גט מיט דער ווייב, און צום סוף — עטלעכע טעג מיר אפילו ניט געשריבן,

אַוועקגעפאַרן פון אַטלאַנטיק סיטי און ווי אין דר'ערד אַרין !

סעמקע: איך בין געווען שטארק פארנומען, רייטשל.
רייטשל: איך גלויב דיר שוין ניט מער. האלסט זיך אין איין גטן מיט
דיין ווייב די גאנצע צייט, און עס איז אפילו קיין אנהויב ניטאָ. גענוג, אָדער
איך אָדער דיין פּאַצעצע!

סעמקע: רייד ניט קיין נאַרישקייטן, רייטשל.
רייטשל: (נערוועז און אויפגערעגט) וואָס טוסטו מיט מיר? וואָס
מאַכסטו פון מיר? איך וויל ניט זיין דאָס, וואָס דו מאַכסט פון מיר! אַן
אַנדערש מאָל פיל איך, אַז איך וואָלט אויסגעקראַצט די אויגן סאַי דיר און
סאַי מיר אַליין, למאי איך האָב זיך געלאָזט אַזוי דעם קאַפּ פאַרדרייען!
סעמקע: (רויאיק און מיט אַ טראַפּטישן שמייכל) שאַ, קאָך זיך ניט, איך
האָב דיר געזאָגט, אַז איך בין ניט דיין מאַן. דו ווילסט ניט? דאַרף מען ניט, גוד
ביי! (לאָזט זיך גיין צו דער טיר — קערט זיך אַבער באַלד צוריק) איך ליב דיך!
איך ליב דיך משוגע! אַבער איך וואָלט ניט געווען קיין מאַן און קיין דושענ-
טעלמאַן אודאי ניט, ווען איך וואָלט מיט גוואַלד אַרויפגעצוואונגען מיין ליבע
אויף דיר... גודביי. (גיט ווידער צו דער טיר און קערט זיך צוריק)

רייטשל: איר האָט דאָך שוין געזאָגט צוויי מאָל „גוד ביי“, פאַרוואָס האָט
איר זיך צוריקגעקערט?

סעמקע: „איר“? שוין גאַר „איר“?
רייטשל: יאָ, אָדער „איר“ אָדער „דו“ אינגאַנצן, אַז ניט איז „איר“
און צום טייל גייט!

סעמקע: (געלאָסן) צום טייל וועל איך נישט גיין, אַבער מיטן
טייל וועל איך יאָ גיין, טרעפן מיר זיך מאַרגן?
רייטשל: הערט אויף.

סעמקע: דעם אָדרעס וויסטו. דאַרט וואו דו ביזט געווען לעצטן מאָל
איידער מיר זיינען געפאַרן אין אַטלאַנטיק סיטי.
רייטשל: (העכער) הערט אויף!

סעמקע: שריי ניט. וואָס דאַרפסטו זיך נאַריש מאַכן? וועסט דאָך קומען!
רייטשל: ניין!

סעמקע: (לאַכט) און איך זאָג, אַז דו וועסט יאָ קומען! כמעט יעדעס
מאָל הער איך פון דיר דעם ניין. ניין, און צום סוף יאָ!...
רייטשל: ווייל דו האָסט מיך משוגע געמאַכט.

סעמקע: ווייל דו האָסט מיך ליב. ווייל מיט מיר ביזטו גליקלעך.
רייטשל: מער אומגליקלעך. דו ווייסט ניט, ווי איך פיל נאָך דעם, ווען
איך בלייב אַליין מיט זיך. ווי איך האָב דערנאָך זיך פיינט למאי איך האָב דיך
ליב. ווי איך האָב מיין מאַן פיינט, למאי ער איז רייך געוואָרן. ווי איך וואָלט
וועלן דעמאָלט אַנטלויפן, אין דר'ערד זיך באַגראַבן!... סעם, מאַך אַ סוף, האָב
רחמנות!...

סעמקע: (גלעט זי איבערן אַקס) נאָר ניט אַזוי פאַרצווייפלט. אין מיין
האַרצן האָב איך שוין לאַנג געמאַכט אַ סוף. דו ווייסט דאָס, און איך גיב דיר

נאכאמאל מיין ווארט פון אן ערן־מאן און פון א דזשענטעלמאן, אז גאר אין גיכן וועל איך מאכן דעם ריכטיקן סוף. איך דארף נאר פארקויפן די הייזער, וואס איך האב מיט אירע ברידער אין שותפות. פארשטייסט דאך אליין, רייטשל, אז ווען זי זאל זיך אָנשטויסן, אז צווישן דיר און מיר איז עפעס, זיינען זיי דריי שותפים און איך בין איינער. פארשטייסטו דאך, וואס דאס קען מיך קאסטן. (ער נעמט אַרויס דאָס הינטל ביי איר פון די הענט און לאָזט דאָס אַרונטער אויף דר'ערד, נאָך דעם, ציט ער זי צו זיך) כ'האָב דאָך דיך אַזוי ליב, רייטשל. גלויב מיר, נאָך אַ קורצע צייט. ווילסט מיר גלויבן? ווייט, אז דו גלויבסט מיר. טו מיך אַ קוש.

רייטשל: (פלוצים אַ וואָרף געטאָן זיך אים אויפן האַלז) גאָט מיינער, ער איז שטאַרקער פון מיר!...

סעמקע: דאָס איז ליבע! (הויבט אָן מיטאַמאל צו ריידן רוסיש) ליובאַוו נעבעסנאַיאַ, מאַי אַנגעל!...

רייטשל: (פליסטערט) דאָס איז די קליפה, די משוגעת, די אויסגע־לאַסנקייט, איך קען מיר אָבער ניט העלפן...

סעמקע: קומסטו מאַרגן?

רייטשל: יאָ, איך מוז, עס איז שטאַרקער פון מיר.

סעמקע: יאָ, נאָך עפעס, איך וויל, אז דו זאָלסט מיט דיין מאַן ריידן וועגן עפעס...

רייטשל: וועגן וואָס?

סעמקע: וועגן דעם, ווער עס זאָל זיין דער פרעזידענט פון דער נייער באַנק.

רייטשל: מוז איך דאָס? אפשר וואָלסטו מיט אים אַליין גערעדט. מיר איז שווער...

סעמקע: פאַרוואָס?

רייטשל: איך וועל מוזן ווידער מיט גוואַלד צו אים שמייכלען און זיין גוט צו אים...

סעמקע: דאָס מוזטו סיי ווי סיי... דאָס זאָלסטו ניט פאַרגעסן. ביז וואַנען־וואָס מוזטו זיין פאַרזיכטיק, מוזטו אַנווענדן שכל, טאַקט...

רייטשל: סעם, אַזוי ווי דער טויט איז דאָס ביי מיר! יעדעס מאָל, ווען ער ווייזט מיר אַרויס אַ לאַסקע, אָדער ווען איך צווינג זיך אַליין אַרויסצואַ־ווייזן אים עפעס אַזוינס, פיל איך, ווי איך וואָלט דאַרפן ריצן־אויל אַינגעמען.

סעמקע: אוודאי, קיין פאַרגעניגן איז דאָס ניט, איך פאַרשטיי גאַנץ גוט, אָבער וואָס קענסטו זיך העלפן? דו מיינסט, אז מיר אַליין, מיט מיין ווייב, איז בעסער? נאר גאַרנישט, אז מען מוז, מוז מען. איך בעט דיך, דאַרלינג, זע, אז ער זאָל מיר העלפן ווערן דער פרעזידענט פון דער נייער באַנק, וואָס מיר גייען גרינדן אין בראַנזוויל, מחמת כ'האָב געהערט, אז אברהם גוטמאַן וויל היינט קומען צו דיין מאַן און אים פאַרלייגן, אז פרעזידענט פון דער באַנק זאָל זיין אָדער ער, אָדער דיין מאַן. זאָגסט עס מיר צו? טו דאָס, דאַרלינג. רייטשל: אַלרייט, כ'וועל זען, וואָס כ'קען טאָן.

סעמקע : (טוט זיך אַ כאָפּ) און נאָך עפעס, רייטשל. איך האָב באַמערקט, אַז איינע פון דייע דיינסטמידלעך, ביילקע, קוקט אונז נאָך ...

רייטשל : איך האָב דאָס שוין לאַנג באַמערקט. הלואי דערציילט זי אַרעץ, אַז זי האָט עפעס באַמערקט, וואָלט דאָס געהאַלפן צו מאַכן אַ סוף. ווארום עס איז מיר זייער שלעכט, סעם, זייער און זייער שלעכט. ס'וויילט זיך מיר אַמאָל צערייסן דאָס פלייש אויף זיך. כ'האָב דאָך זיי אַלעמען אַזוי פיינט אין הייז, און, אַ חוץ אַרעץ, האָבן זיי דאָך מיך אויך אַזוי פיינט !

סעמקע : פליי, רעד ניט מער אַזוי.

רייטשל : טאָ רעד דו אויך ניט. (הויבט אויף ס'הינטעלע פון דער ערד) קום פרינצעלע, איכ'ל דיך אַנקאַרמענען און נאָכדעם אויף דער פרישער לופט. (פרומע אַרײַן)

סעמקע : (טוט זיך אַ כאָפּ) קורץ, מאַדאַם, איר מעגט אויף מיר ברוגז זיין, איך האָב אַבער ליב צו זאָגן דעם אמת. אַ פרוי דאַרף היטן איר מאַן'ס באַלעבאַטישקייט. זאָגט אייער מאַן, אַז איך בין דאָ געווען. גודביי. (אַפּ)

פרומע : האָסטו געהערט, רייטשקע, וואָס ער האָט געזאָגט ? יעדער לייטישער מענש וועט עס דיר זאָגן.

רייטשל : איך פרעג ביי אייך ניט, און רעדט צו מיר וואָס ווייניקער. קום, האָני. (אַפּ)

פרומע : (מורמלט, קוקט איר נאָך מיט אויגן פול מיט שנאה) זי זאָל שוין ניט קומען צוריק.

(פיינע אַנגעטאָן ווי אַ פראַנט)

פיינע : העלאָ באַבע, אַ גרוס אייך פון דעם שווער. פרומע : וואו האָסטו אים געזען ?

פיינע : איך האָב אים געזען מיט חיים עליין אויף האווערד עוועניו און ער האָט מיר איבערגעגעבן אַ גאַלדענעם זייגער פאַר מיין בענילען, אַ מתנה, ווייל ער האָט געענדיקט פאַבליק סקול מיט אַזעלכע אויסצייכענונגען.

פרומע : דיין שווער גיט אויס געלט אויף אייך אַלעמען און וואָס פאַראַ דאַנק קריגט ער פון אייך ?

פיינע : פון מיין בענין, באַבע, וועט ער האָבן נחת. ער וועט זיין אַ פראַץ פעסאַר, מיין בעני. וואוהין איז עפעס געפאַרן די מאַדאַם יצר הרע מיט איר קדיש ? זי האָט מיר געהייסן וואַרטן אויף איר.

פרומע : וואָס איז, וואָס דאַרף זי דיך ? עפעס נייע מציאות ?

פיינע : איך דאַרף זי, באַבע, און ניט זי מיך. איך בין געקומען ביי איר אויפמאַנען פאַר די פאַר וואָועס, וואָס איך האָב פאַר איר געקויפט אין „אָקשן“.

פרומע : זאָלן דיר די אויגן אַרויס, פיינע.

פיינע : וואָס האָט איר צו מיינע אויגן, באַבע ?

פרומע : ווען דו וואָלסט פאַר איר ניט געזוכט ...

פיינע : וואָלטן אַנדערע פאַר איר געזוכט.

פרומע : וויפל הונדערטער האָסטו ביי איר פאַרדינט, האָ, פאַר אַט די אַלע שמאַטעס, וואָס דו זוכסט אויס פאַר איר ?

פיניע: נו, און ווען אַ פרעמדער וואָלט ביי איר פאַרדינט, וואָלט מער מצווה געווען? מיטן שווער'ס געלט, באַבע, בין איך, דאָכט זיך, מער מחותן, ווי אַ פרעמדער.

פרומע: דער שווער האָט דיר ווייניק געלט געגעבן, בלוט-זויגער דו? **פיניע:** איי, באַבע, הלוואי וואָלט איך צען מאָל אזויפיל ביי אים אַרויס-געריסן. איר זעט דען ניט, באַבע, ווי מען מאַכט אַ תל פון דעם שווער'ס פאַרמעגן? די מאַדאָם יצר הרע וועט אַלצדינג...

פרומע: אי, איך זע, איך זע, וויי איז צו מיר, וואָס טוט מען, פיניע, ווי אזוי ראַטעוועט מען דיין שווער? גיב אַן עצה...

פיניע: וואָס פאַראַ עצה קען מען געבן ווען דער שווער אַליין קען זיך קעגן איר קיין עצה ניט געבן.

פרומע: אוי, וויי איז מיר, ווי קען ער גאָר קוקן אויף איר, אויף אַזאַ מרשעת?

פיניע: אויף דעם ענטפערט טאַקע די גמרא: „אשה כלי מלא צואה ופיה מלא דם, והכל רצין אחריה“, וואָס דער טייטש דערפון איז אַזוי: די פרוי איז אַן אומריינע כלי, איר פּיסקעלע איז פול מיט בלוטיקע קללות און דאָך מחמת דער יצר הרע, רחמנא לצלן, האָט אַזאַ שליטה אויפן מענשן, לויפן אַלע נאָך איר נאָך, אפילו אַלטע פרומע אידן אויך!...

פרומע: אמת, די גמרא איז גערעכט, וויי איז צו מיר! אַבער ווי העלפט מען זיך פאַרט, פיניע?

פיניע: איר ווילט הערן אַן ערלעכע עצה, באַבע?

פרומע: נו?

פיניע: פאַרזאָרגט זיך אויך מיט אַ קניפּל, באַבע, כאַפּט וואָס איר קאַנט, אַניט וועט די בחורטע אַלצדינג פאַרכאַפּן!

פרומע: (אַן אַנגעצונדענט) וואָס רעדסטו, הולטאָי דו? וואָס האָט איר זיך אַלע אַנגעזעצט אויף אַרעץ? איכ'ל ניט לאָזן, אַז מען זאָל אים אומגליק-לעך מאַכן. מיט אַלע מיינע אַלטע כוחות וועל איך זיך ראַנגלען פאַר אים. גזלנים! רוצחים! מיר הייסט ער אויך כאַפּן! פאַרכאַפּט זאָלט איר ווערן, פאַרכאַפּט, פאַרשרפט, פאַרברענט, טפוי, צו אייער אַלעמענס קעפּ! (אַפּ) **פיניע:** אַט דאָס הייסט, אַז מען איז אַמאָל אַפּנהאַרציק מיט מענשן, נאָ, מילא, וואָס הערט זיך דאָרט ביים שווער אין די ביכער-שאַפּעס? (גייט צו און שלעפט אַרויס פון אַ שאַפּע אַ פאַר ביכער) אַרויסראַטעווען היינט רבי שעקספּירן פון אַט דער תּפּיסה!

(שרה'קע, אַנגעטאָן ניט צום דערקענטע, אַריינגעקומען פון לינקס)

שרה'קע: דו ביזט דאָ, פיניע? איך בין געקומען איבערריידן מיט ביילקען. זי האָט מורא, טאַמער וועט זי דאָ פאַרלירן דעם פּלאַץ, ווען זי וועט דער-ציילן, בין איך געקומען איצטער איר זאָגן, אַז אונזער דאָקטאָר וועט זי נעמען צו זיך אין הויז, אויב זי וועט דאָ פאַרלירן דעם פּלאַץ.

פיניע: דו גייסט ערשט פון דעם פאַני דאָקטאָר?

שרהקע: יא, אוי פיניע, האָט אונדזער עטל נעבעך ביי אים אַ מערכה, וויינט און קלאַגט זעבאד, אויף אירע יאָרן. ער לאָזט איר דעם קאַפּ ניט אויפהויבן, וואָס זי טוט געפעלט ניט דעם דאָקטאָר, און נאָכאַנאָנד וואַרפט ער איר אויף, אַז זי האָט געדאַרפט זיין אַ ווייב פון אַ פּעדלער און ניט פון אַ דאָקטאָר.

פיניע: ער מיינט מסתמא, פון אַ פּעדלער, וואָס זאָל זיין אַזאַ גראַבער נפש ווי ער, דער פּאַניע דאָקטאָר.

שרהקע: עטל, נעבעך, וויינט איצטער פאַר מיר, הלואי וואָלט זי חתונה געהאַט פאַר אַן אַרנטלעכן אַרבעטאָרער, איידער פאַר אַזאַ דאָקטאָר... פיניע: זאָל זי טענות האַבן צום בוס... נא, נעם אַהיים די ביכער, דאָס איז פאַר אונדזער בענילען...

שרהקע: שוין ווידער ביכער? דו האָסט דאָך שוין ניט וואו זיי צו לייגן. פיניע: נעם, נעם, דאָ אין היז איז דאָך ניטאַ קיינער ווער עס זאָל זיי אַפילו אויסלופטערן. לייגן, נעבעך, דאָ ווי אין תּפּיסה, און ביי אונדו וועט אונז־זער בענילע און איך אַליין...

שרהקע: (נעמט די ביכער) פון מיינעטוועגן.

(פרומע אַריינגעקומען פון לינקס)

פרומע: אַ גוט מאַרגן, שרה'קע, וואָס פאַראַ ביכער האַלסטו עפעס? פיניע: דאָס איז פאַר אונדזער בענילען. דער שווער האָט בפּירוש גע־זאָגט, אַז ווען נאָר איך וועל דאַרפן פאַר בענילען ביכער, זאָל איך נעמען. פרומע: נעמסט אַליין, האָ? ווייניק ביכער דאָ גענומען? כאַפּסט, האָ? (רייטט אַרויס די ביכער ביי שרה'קען פון די הענט) שטעל אַוועק צוריק אויף זייער אַרט! (שטעלט די ביכער צוריק אין דער טאַפּע)

שרהקע: זאָל דאָס זיין אונדזער לעצטע דאגה! איך גיי זען בייַלקען.

(לויפט אַרויס, לינקס)

פרומע: כל זמן מיינע אויגן זעען, וועט איר דאָ ניט כאַפן! (אַפּ לינקס)

(רייטשל מיטן הינטל קומט אַריין פון לינקס)

פיניע: אַזוי גיך? אַ פיין הינטעלע, ווייסט איר זיין יחוס אויך?

רייטשל: פיניע, פיניע, ניט זיין קיין צו גרויסער חכם. איר ווייסט דאָך, אַז מיר פאַרשטייען זיך איינער דעם אַנדערן.

פיניע: אַן שפּאַס, די אַלע היינטיקע יחידים אין בראַנזוויל, וואָס האַבן אַזעלכע הינטעלעך, ווייסן זייער „פּעדיגריי“, זייער יחוס און אַפּשטאַמונג. אַ הינטעלע אַן אַזאַ יחוס־בריוו קויפן ניט אונדזערע היינטיקע בראַנזווילער ליידיס!

רייטשל: נו, גוט, גוט... האָט איר געבראַכט ס'הערצל, וועגן וועלכן

איר האָט מיט מיר גערעדט?

פיניע: שפּעטער, עס איז ביי דער מרס. רובין, איך מוז אויסטראַכטן

עפעס אַ תּירוץ ווי אַזוי דאָס ביי איר אַרויסצוקריגן.

רייטשל: בריינגט עס, איך וויל עס אַנקוקן, וואַרט, איך טראַג אייך

אַרויס דאָס געלט פאַר די וואַזעס. (אַפּ רעכנט און קערט זיך באַלד צוריק אַן)

דעם הינטל מיט אַ האַנט־טאַש אין דער האַנט און דערלאַנגט פיניע'ן דאָס
(געלט)

פיניע : א דאַנק. איכ'ל איך שפעטער בריינגען ס'הערצל. איך זאָג אייך,
אַז אַזאַ אַנטיקל קען מען זוכן סיידן ביי אַ ליידי פון דער פינפטער עוועניו.
(טוט זיך אַ כאַפּ) דער שווער גייט!

רייטשל : איך וויל אים טאַקע איצטער זען. עפעס בלאַזט ער זיך אויף
מיר, נאָר, מסתמא, וועט ער זיך איבערבטען, ווי דענקט איר? איכ'ל זיך דער־
ווילע גיין איבערטאָן! (אַפּ רעכטס)

(אַרע און חיים עלי. אַ איד אַ קורצזיכטיקער, אַ באַברילטער, מיט אַ
שוואַרץ בערדל, קומען אַרײַן)

אַרע : אַ, פיניע, דו ביזט דאָ? נו, וואָס זאָגסטו אויף דעם פסק וואָס איך
האַב נעכטן געכאַפט אויף דער אַסיפה ביי די לאַנדסלייט פון אונדזער נייעם
אונטערשטיצונגס פאַראיין.

פיניע : אַן עזות פנים אַ איד געווען. אַ סאָציאַליסט. דערפאַר איז ער אייך
אַזוי באַפאַלן.

אַרע : און איך זאָג דיר, אַז ער איז גערעכט געווען. (טוט זיך אַ קער
צו חיים עלי) דער רב, מיין לאַנדסמאַן, האָט מיר געוואַלט צושאַרן נאָך
אַ ביסל כבוד. אונדזערע לאַנדסלייט מאַכן אַן אונטערשטיצונגס פאַראיין, האָט
דער רב, זאָל געזונט זיין, דוקא געוואַלט, אַז איך זאָל זיין פרעזידענט. בעט איך
זיך ביי אים, גוואַלד רבי, איך וויל ניט, איך וויל ניט זיין קיין פרעזידענט,
וואָס האָט איר צו מיר? איך בין מוחל אַטאַ דעם גאַנצן כבוד. טענה'ט דער
רב אַז נאָר מיר קומט צו זיין פרעזידענט, מחמת איך האָב געגעבן מער געלט
ווי די אַנדערע לאַנדסלייט. אַז עס שפּרינגט דאָ ניט אַרויס איינער אַ לאַנדס־
מאַן מיט אַ גוואַלד: — פאַרוואָס קומט מיר דער כבוד? דערפאַר וואָס איך
האַב אריינגעקראָגן אַ מאַטניאַ? איך האָב עפעס געהאַרעוועט אויף מיין געלט,
וואָס? דאָס געלט האָט מיך עפעס בעסער געמאַכט, קליגער געמאַכט, געביל־
דעטער געמאַכט? כ'קען דאָך ניט אונטערשרייבן געהעריק מיין נאַמען!
זיינען זיי אַלע געווען אין כעס. איך האָב אַבער געטענה'ט, אַז ער איז גערעכט.
אמת, אַ פאַרד איז ער, אַן עזות פנים איז ער, אַבער גערעכט איז ער! טאַקי,
וואָס פאַראַ חכם בין איך און וואָס פאַראַ יחסן, האַ?

חיים עלי : ניין, ר' אַרע, יענער איז שוין גאַרניט גערעכט. און אויב
מענטשן ווילן אייך אָפּגעבן כבוד איז עס נאָר דערפאַר, ווייל זיי ווייסן, אַז איר
האַט עס פאַרדינט. און איר אַליין, ר' אַרע, האָט אויך געמעגט אַביסל מער האַלטן
פון זיך. לגבי די אַנדערע נייע גבירים פון בראַנזוויל, וואָס איך קען, האָט איר
ביי זיך גאַרניט וואָס אַראַפּצופאַלן. לגבי זיי זייט איר אַ גדול, ר' אַרע!

אַרע : אי, חיים עלי, וואָס פאַראַ גדול בין איך, וואָס רעדסטו נאַריש־
קייטן? אַט פרעג פיניען: פיניע, בין איך אַ גדול? אַבער איצטער וועסטו דאָך
מיר דעם אמת ניט זאָגן. (טוט אַ לאַך) ניין, חיים עליע, איך וויל ניט זיין גע־
נאַרט אין זיך. עס איז ניט קיין קונץ צו זיין גענאַרט אין זיך. איך ווייס, ווער
איך בין און וואָס איך בין!

חיים עלי: ר' ארע, איר זייט אן ערלעכער איד און איר גיט א סך צדקה ניט צוליב דעם, אז לייט זאלן וויסן — אזוי ווי דער אברהם גוטמאן!
 ארע: עט, ווייס איך... נא, זעץ זיך בעסער און זאלן מיר דערפון מער ניט ריידן.

פיניע: (פלוצים) שווער, איך וויל אייך עפעס זאגן. איך האב געהערט, אז מען וויל מאכן פאר פרעזידענט פון דער נייער באַנק דעם אַדעסער זשוליק, סעמקע בלומען, זאלט איר למען השם דאָס ניט דערלאָזן, ניט איר, איר הערט?
 געדענקט, וואָס איך זאָג אייך. איך קום דאָ שפעטער צוריק. (אָ)

ארע: (טוט זיך אַ גלעט די באַרד) יאָ, מיסטער בלום אַרבעט טאַקי אויף אַלע כלים צו ווערן פרעזידענט פון דער באַנק, ווייס איך, ווער וועט דאָס אים לאָזן איצט, חיים עלי, צו אונדזער ענין — איז וואָס איז די אונטערשטע שורה, כ'מיין וויפל דאַרף איך צאָלן צו דעקן די מאָרגעדושעס?

חיים עלי: (שלעפט אַרויס פון אונטערן בוזים אַ בוּיגן פּאַפּיר) אַטאָ דאָ האָט איר אַלסדינג, פאַר די הייזער אויף סעינט מאַרקס עוועניו דאַרפן מיר צאָלן אין בילדינג ענד לאָן אַסאַשיאַיישאַן דרייסיק טויזנט אין דריי וואַכן אַרום, און אין אַ וואַך שפעטער פערציק פאַר די הייזער אויף האוערד עוועניו. אַרום און אַרום זיבעציק טויזנט דעם חודש.

ארע: און וויפל קעש האַבן מיר אין די באַנקען?
 חיים עלי: אין דער נעשאַנעל באַנק אַרום צוויי און צוואַנציק טויזנט און אין דער סטייט באַנק, נישט פיל, אַ זיבן-אַכט טויזנט.

ארע: נישט מער? (שטייט אויף און גייט זיך דורך איבערן צימער)
 אַ נאַרישקייט געווען, געדאַרפט פאַרקויפן פאַריקע וואַך די הייזער אויף האוערד עוועניו, ווען סאַמיועלסאָן האָט געבאַטן הונדערט און פופציק.

חיים עלי: איך גלויב אויך אזוי, ר' ארע. אַז עס געפעלט מיר עפעס נישט וואָס עס בלייבן שטיין אַזויפיל הייזער לידיק. ניט קיין גוטער סימן, ר' ארע, כ'האָב מורא פאַר ערגערע צייטן.

ארע: לאַך זיך אויס דערפון. פאַראַיאַרן האָט מען אויך גערעדט, אַז עס קומען ערגערע צייטן, און אַזעלכע צייטן הלואי ווייטער. בין איך דאָס יאָר לגבי פאַראַיאַרן אַרימער געוואָרן?

חיים עלי: הלואי אויף אַלע אידן געזאָגט געוואָרן. פונדעסטוועגן גע-פעלט מיר ניט, וואָס אין דער לעצטער צייט שטייען אַזויפיל הייזער לידיק און וואָס קיין קונים זיינען אַזויפיל נישטאָ און וואָס די באַנקען האַבן טאַקי אַנגעהויבן צו מאַכן שוועריקייטן...

ארע: זאָג מיר חיים עלי, וויפל אַן ערך בין איך היינט ווערט, לויט דיין חשבון?

חיים עלי: (ארייננעמענדיק דאָס בערדל אין האַנט) איך קאָן דאָס אייך זאָגן אויפן אַרט. נאָך מיין חשבון, זייט איר ווערט, אַרום און אַרום, מיט די חובות וואָס אייך קומט, און וואָס פון אייך קומט, איבער אַ פערטל מיליאָן.
 ארע: האָט איר אויך גערעכנט דאָס געלט, וואָס עס קומט יענע וואָס האַבן ביי מיר איינגעלייגט?

חיים עלי: דאָס איז אויך געלט? אינגאַנצן אַ צען־צוועלף טויזנט.
 אַרע: ביי אונדז איז דאָס קיין געלט ניט. ביי זיי אָבער, איי, איי, איי. איך
 געדענק נאָך ווען איך בין געווען אַ קבצן. (טוט זיך אַ כאָפּ) האָב איך פאַרשריבן
 שלמה זלמן דעם שוואַרצנס עטלעכע הונדערט דאָלער וואָס ער האָט נעכטן
 ביי מיר איינגעלייגט? (לויפט אַרויס לינקס און קומט באַלד צוריק מיט אַ
 גרויסן העפט מיט לעדערנע טאַוולען. מישט אויף) יאָ, יאָ, אַט דאָס איז דאָס.
 שלמה זלמן דער שוואַרצער, חמשה מאה דאָלער. אַט אין דעם רייסטער זיינען
 פאַרשריבן די אַלע קבצנים וואָס בריינגען צו מיר איינצולייגן? (טעלעפּאָן
 קלינגט — נעמט דעם רעסיווער) העלאָ, ווער רעדט? האָ? דער לאַיער? וואָס?
 די באַנק האָט באַשלאָסן אויף אַ ספּעציעלן מיטינג פון אירע דירעקטאָרן נישט
 צו געבן מער קיין געלט אויף נייע הייזער? וואָס? דערווילע אויף עטלעכע
 מאַנאַטן? אַט האָסטו דיר! (לאַזט אַרונטער דעם רעסיווער) דו הערסט, חיים
 עלי? די באַנק, וואָס האָט געזאָלט געבן אַ מאַרגעדזש אויף די נייע הייזער,
 וואָס איך האָב זיך געקליבן צו שטעלן בויען די וואַך, האָט זיך אָפּגעזאָגט צו
 געבן דאָס געלט. וואָס זשע טוט מען איצטער? איך האָב דאָך שוין באַשטעלט
 אַרבעטער. זיי דאַרפן קומען די וואַך. דאָס גאַנצע מאַטעריאַל האָב איך דאָך שוין
 באַשטעלט. די אַלע פּלענער שוין אויסגעאַרבעט.

חיים עלי: ס'איז אַ שלעכטער סימן, ר' אַרע.

אַרע: שוין אַ לאַנגע צייט, ווי, אַז עס קומט צו געבן אַ בראַנזווילער אידן
 אַ מאַרטגעדזש, שלעפּן זיי אים אַרום חדשים לאַנג. מחמת דעם ווילן מיר דאָך
 איצטער האָבן אונדזער אייגענע באַנק, אָבער, ווייס איך וואָס. זאָל אונדז
 זיין אזאָ דאָגה מיט געזונט ווי מיר וועט זיין אַ דאָגה צו קריגן דעם מאַרטגעדזש!
 קיין אומגליק ניט. און אפשר וועל איך דערווילע פאַרקויפן די הייזער, מילא,
 (עס דערהערט זיך רייטש'לס געזאָנג. אַרע הערט זיך צו, נאָכדעם, שטיי?)
 הלואי וואָלט מיר געווען אזאָ דאָגה מיט איר־אָ. (זיפצט)

חיים עלי: אייער ווייב זינגט דאָס?

אַרע: יאָ.

חיים עלי: פאַר אזאָ שוין ווייבל ווי אייערע פאַסט טאַקע צו זינגען אזוי
 שוין.

אַרע: (שטייל און פאַרטראַכט) אַלץ הייסט שוין. ווי די ליכטיקע זון,
 אָבער וואָס העלפט עס? אוי, חיים עלי, חיים עלי.

חיים עלי: וואָס איז, ר' אַרע?

אַרע: גאַרנישט, אַ נאַרישקייט.

חיים עלי: וואָס פאַראַ נאַרישקייט, ר' אַרע?

אַרע: כ'ווייס, כ'וועל דיר זאָגן דעם אמת, כ'שעם זיך דאָס גאַר אַרויס־
 צוריידין אפילו.

חיים עלי: פאַר מיר, ר' אַרע, דאַרפט איר זיך ניט שעמען.

אַרע: כ'ווייס, כ'בין שוין ניט קיין יונגעראַנטשיק. אַ איד שוין אַ
 זיידע. אַ חרפה צו האָבן אַזעלכע נאַרישע רעיונות אין קאָפּ.

חיים עלי: וואָס פאַראַ רעיונות, ר' אַרע?

אַרע : כ'מיין טאָקע וועגן מיר און מיין ווייב. זי איז אַזוי יונג, אַזוי שייק, זי איז דאָך יינגער פון מיין יינגסטער טאכטער, טראַכט איך ביי זיך אַ סך מאַל, אוי גאָט, ווען איך בין יינגער מיט אַ יאָר 20. הערסט חיים עלי, אַ העלפט פון מיין פאַרמעגן און אפשר נאָך מער, וואַלט איך אַוועקגעגעבן, אַבי צו זיין אבי־סעלע יינגער, און טאָקע אַביסעלע שענער אויך. (שלאַגט זיך איבער) חיים עלי, בין איך ניט אַן אַלטער פערד, האָ? (הויבט זיך אויף פון אַרט און גייט דורך דאָס צימער און זיפצט) נישט גוט, חיים עלי, זייער נישט גוט, און איך קען זיך גאָר קיין עצה ניט געבן?

חיים עלי : עפעס שוין ווידער ?

אַרע : ווידער ? עס האָט אַפנים, אויפגעהערט. חיים עלי, איך רייך מיט דיר ווי מיט אַן אייגענעם מענטשן, אַ חוץ מיטן רב און מיט דיר רייך איך דאָך מיט קיינעם ניט דערפון און אַרויסריידן זיך מוז איך, אַניט וועל איך פלאַצן. געקומען בעכטן פון אַטלאַנטיק סיטי, אַ ווייב איז געקומען צו איר מאַן אַהיים... עס איז דאָך גאָר אַ חרפה צו ריידן דערפון! אוי וואָס פאַראַ יסורים, חיים עלי! ניין, ניט כדאי געווען צו ווערן רייך. זינט איך בין גע־וואָרן אויס אַרימאָן, האָב איך דאָך קיין איין ריכטיק רואיקן טאָג ניט געהאַט. איך לויף, איך האַווע, בוי גאָד הייזער, נאָך הייזער, די שענסטע הייזער, קאַר־טינקעס, הייזער פאַלאַצן — נו, איז וואָס, האָ? האָב איך נאָך צען טויזנט דאָ־לער, נאָך צען מאַל צען טויזנט דאָלער, האָב איך מילי־מילי־מיליאָנען דאָלער — האָב איך גאַנץ בראַנזוויל ביי זיך אין קעשענע, — נו איז וואָס, האָ? איז מיר דערפון גוט? איז ביי מיר אינדערהיים דערפאַר שטיל און רואיק? זיינען זיי אַלע צופרידן? בין איך אַליין צופרידן? ניין, אַזעלכע יסורים ווי איך האָב היינט, אין אַט דעם שיינעם הויז מיט די דינסטן אינם שטוב און מיט די אַלע הייזער, קען מען סיידן אין גיהנום האָבן! אה, וואָס איז דאָ צו ריידן! ניט גוט, ניט גוט, ניט גוט... איך זאָג דיר, חיים עלי, איידער צו זיין אַזאָ גביר איז שוין בעסער צו זיין אַ פּעדלער.

חיים עלי : וואָס רעדט איר, ר' אַרע? פונדעסטוועגן, אַז גאָט האָט אייך געהאַלפן און איר זייט רייך געוואָרן, האַלט איר אויף די תלמוד תורה, האָט איר אויפגעבויט אַ בית מדרש, שטיצט איר לאַנדסלייט און צדקה אַנשטאַלטן... אַרע : חיים עלי, איך האָב נישט לאַנג צוריק געלייענט אין „קב הישר“, אַז אַ פרוטה פון אַן אַרימאָן, אַ פּרומן יידן, וואָס ער גיט שטילערהייט בסתר, איז מער אַנגענומען ביי גאָט ווי טויזנטער און טויזנטער גאַלדענע רענדלעך, וואָס נגיידים גיבן כדי מען זאל וויסן, אַז זיי זיינען גרויסע בעלי־צדקות.

חיים עלי : דאָס איז אַזוי, רב אַרע, פונדעסטוועגן מיט דער פרוטה פון אַן אַרימאָן קען מען קיין תלמוד תורה ניט אויפהאַלטן און קיין בית מדרש ניט בויען... (נאָך אַ קורצער פּויזע) אפשר, רב אַרע, וואַלט איר פאַרט נאָכגעגעבן פון שלום בית וועגן...?

אַרע : וואָס מיינסטו ?

חיים עלי : איך מיין וועגן אייער באַרד. איר האָט מיר אַמאָל דערציילט, אַז איר געפעלט ניט אייער באַרד.

אַרע: דאָס מיינסטו? מיין לאַנדסמאַן, דער רב, האָט עס מיר אויך גע-
זאָגט. פון שלום בית וועגן זאל איך דאָס טאָן. כ'האָב דאָס שוין געוואָלט טאָן,
אַבער איך שעם זיך, עפעס ווייזט זיך מיר אויס אַז צו טאָן דאָס איז אַ חרפה
פאַר אַזאַ אידן ווי איך...

חיים עלי: אַבער צוליב שלום בית וועגן, איך בין זיכער, אַז נאָך דעם
וועט אייער ווייב...

אַרע: (זיפצט) ווער ווייס?... אַפנים, אַז סוף כל סוף וועל איך דאָס
מוזן טאָן. כ'ווייס... אפּשר... איך וויל אוודאי, אַז ביי מיר זאל זיין שלום
בית און דער רב זאָגט, אַז קיין הייליקערע זאָך ווי דאָס איז גאַרנישטאַ.

חיים עלי: אוודאי...

(רייטשל קומט אַריין אַן איבערגעטאַנענע אין אַן אַנדער קלייד)

רייטשל: (באַגריסט חיים עלי'ן) העלאָו!

חיים עלי: אַה, אַ גאַסט, איר זעט אויס זייער גוט!

רייטשל: און, אַז איך זע אויס גוט, וואָס קומט מיר אַרויס, ווען איך

געפעל ניט מיין מאַן!

חיים עלי: (הויבט זיך אויף) ר' אַרע, איכיל צוגיין איצטער צו האוערד

עוועניו, מיר דאַרפן דאַרען אויפמאַנען אַביסל דיר-הגעלט.

אַרע: יאָ, יאָ, חיים עלי, טו דאָס. מען וועט דאַרפן האָבן געלט דעם
חודש פאַר די בילדינג ענד לאָן אַסאַשיאיישאָן. און איכיל אויך צושיקן פיניע'ן
שפעטער צו סאַמיועלסאַנ'ען אַדער גאַר צו חיים זוסיע פליך וועגן די הייזער
אויף האוערד עוועניו.

חיים עלי: גוט, גודבוי מאַדאַם. אַ גוטן, ר' אַרע. (אַ)

אַרע: גיי געזונטערהייט. אַן אים בין איך ווי אַן אַ קאַפּ. איך האָב די

גאַנצע צייט געזוכט אַזאַ בוכהאַלטער, וואָס זאל זיין אַן ערלעכער פרומער ייד...

רייטשל: (אָוועקגעלייגט זיך אויף דער סאַפע און פאַרלייגט די הענט

אַהינטערן אַקסל, קוקט אַן אַרע'ן) זיך שוין איבערגעבעטן?

אַרע: (אָוועקגעזעצט זיך און קוקט אויף איר) דו האָסט טענות?

רייטשל: ווער, איך? איך האָב צו דיר קיין טענות. דו נאָר לאָז מיך

צורו וועסטו זען ווי איך וועל דיך צורו לאָזן.

אַרע: וואָס הייסט לאָזן דיך צורו? (הויבט זיך אויף) ביזט מיין ווייב?

האַב איך חתונה געהאַט מיט דיר כדת משה וישראל? וואָס מיינט דאָס, רייטשל?

רייטשל: דאָס מיינט, אַז אימיצן פון אונדו איז באַשערט געווען אַן

אומגליק.

אַרע: מיר, רייטשל.

רייטשל: מיר איז ניט בעסער פון דיר, אַרע.

אַרע: פאַרוואָס? פעלט דיר עפעס ביי מיר? האָסטו ביי מיר עפעס גע-

בעטן און איך האָב דיר אַפּגעזאָגט?

רייטשל: (שלאַגט אים איבער) וואָס ווילסטו?

אַרע: מען אַנטלויפט ניט נאָכאַנאַנד אין קאַנטרי און מען לאָזט מיך

איבער אַליין, איך בין דיין מאַן. איך האָב מיט דיר ניט דערפאַר חתונה גע-

האַט. און וואָס טוסטו, אָז דו קומסט אפילו? ווען זע איך דיר? און וויפל מאָל פאַרשפּאַרסטו די טיר, ווערסט מיטאַמאָל ברוגז, פאַרוואָס? פאַר ווען? און איר, כאַטש קלאַפּ זיך קאָפּ אָן דער וואַנט. איך זאָג דיר נאָכאַמאָל, רייטשל, איך רייך מיט דיר איצט אָן כּעס, און איך זאָג דיר נאָכאַמאָל, ס'איז נאָך דאָ דער רב, ביי יידן איז דאָ אַ גט. אמת, דו ביזט מיר שטאַרק איינגעבאַקן אין האַרצן, אָבער איידער אַזאַ לעבן, איידער אַזאַ גיהנום... איך האָב דאָס דיר שוין אַ סך מאָל פריער געזאָגט, און איך זאָג דאָס דיר איצט אויך. אָן כּעס, זאָג איך דאָס דיר, אָן כּעס. דו זעסט? איך בין דען עפעס אין כּעס?

רייטשל: קום אַהער, אַרע. זעץ זיך לעבן מיר. איך וויל מיט דיר וועגן עפעס ריידן.

אַרע: טאַקע זעצן זיך? וויפל געלט דאַרף דאָס מיך קאַסטן, האָ?

רייטשל: נו, ווילסטו דאָך זיך קריגן.

אַרע: איך? איך קריגן? וואָס פאַלט דיר איין, רייטשל?

רייטשל: אָז דו רעדסט אַזוי, מסתמא ווילסטו זיך קריגן. ווילסטו דאָך

מסתמא ניט, אָז איך זאָל זיין גוט צו דיר.

אַרע: ווייל איך ווייס, אָז יעדעס מאָל, ווען דו ווילסט ביי מיר עפעס

אַרויסקריגן, ווערסטו אַזוי גוט צו מיר.

רייטשל: (טוט זיך אַ כאָפּ) ווילסט ניט, בין איך אויך צופרידן. (שפּרינגט

אַרונטער פון סאַפּע) און ער האָט נאָך טענות. (טוט אַ גלעט מיט די הענט איר

בער איר פיגור און איבער די היפּטן) איך ווער עפעס צו דיק, אַרע, דענקסטו

ניט, אָז איך בין עפעס צו דיק געוואָרן?

אַרע: (קוקט אויף איר פיגור און מורמלט אַרויס) אַט, אַט, זי הויבט

שוין אָן מיט אירע גענעלעך. מיט אירע חנדעלעך, ווייניק ברען איך נאָך.

(טוט זיך אַ וואָרף צו איר) קליפה, וואָס האָסטו צו מיר? וואָס מוטשעסטו

מיך אַזוי? זיך איינגעגעסן מיר אין די ביינער, נישט אַרויסצורייסן, אַזוי ווי

דו וואָלט מיר עפעס אונטערגעטאָן!

רייטשל: (שטופּט אים אָפּ פון זיך) אַוועק, לאַז אָפּ! עס שלאָגט דאָך אַ

חלשות פון דיר און פון דיין באַרד.

אַרע: (בלייבט שטיין צעטומלט) אַ, ווידער?

רייטשל: (טוט זיך אַ כאָפּ) איך האָב געוואָלט זיין גוט צו דיר, אָבער,

אָז דו נעמסט זיך קריגן מיט מיר... (גייט צו צו אים און לייגט אים אַרויף

די האַנט אויפן אַקסל, ווייכער) כּי'האָב גאַרניט געמיינט, אַרע, איך זאָג דיר דעם

אמת, אָז איצט האָב איך אפילו ניט אין זינען געהאַט זיך צו קריגן מיט דיר.

אדרבא, פאַרקערט, נו זיי ניט אין כּעס. (שטעלט אים אויס די באַק) נאָ, טו מיך

אַ קוש.

אַרע: (שטופּט זי אָפּ) לאַז מיר. איך קען דיר איצט ניט קושן, עס וועט

מוזן נעמען אַ סוף, רייטשל.

רייטשל: וואָס ווילסטו, זאָג.

אַרע: קייט זאָך ניט, ווי נאָר, אָז דו זאָלסט זיין אַ לייטיש ווייב, און

אויפהערן מיך צו פייניקן אַזוי.

רײטשׂל: גוט, גוט.

אַרע: ניט אַרומלויפן גאַנצע נעכט, שדים ווייסן וואו, און נאַכדעם קוֹ מען פאַרטאָג און איך זאַל הערן, אָ דאָ טוט דיר וויי דער קאַפּ, דאָ שפּאַרט דיר אונטערן לעפעלע און, דאָ ביזטו קראַנק אויף אַן אַנדער חלאַת. און אַזוי אַפט אַוועקפאַרן וועסטו אויך ניט, און דעם הינטעלע וועסטו מער ניט האַלטן אין הייז.

רײטשׂל: וואָס האָסטו צו האַנין?

אַרע: ביי מיר איז ער ניט קיין האַני, ביי מיר איז ער אַ קלב, אַן אומריינע חיה אין שטוב.

רײטשׂל: דיין טאַכטער עטל מעג האַבן אַ הינטעלע, פאַרוואָס טאַר איך ניט?

אַרע: עטל'ס מאַן איז אַ דאַקטאָר, און דיין מאַן בין איך, דאָס פאַר־געסטו.

רײטשׂל: ניין, דאָס פאַרגעס איך ניט. איך וויל דיר אַבער פרעגן, אַרע, פאַרוואָס קומט עטלען אי אַ שיינן הינטעלע אי אַ מאַן, אַ שיינער און אַ יונגער, און מיר קומט אפילו קיין שיינן הינטעלע אויך ניט?

אַרע: (בלייבט שטיין) אַ מאַן אַ יונגער, האָ? אַ יונגערמאַן, האָ? פאַר־וואָס האָסטו חתונה געהאַט מיט אַן אַלטן מאַן? האָב איך דען דיר גענויט דערצו? (פרומע קומט אַרײן)

פרומע: אַרע, אברהם גוטמאַן וויל דיר זען.

אַרע: איך גיי. (צו רײטשׂלע) איך בין נאָך ניט פאַרטיק, איך וועל מיט דיר שפּעטער ריידן. (אַפּ מיט פרומען)

רײטשׂל: (אַליין, וואָרפט זיך אויף אַ שטול, קאַפט זיך אַן ביים קאַפּ מיט ביידע הענט און קרעכצט אַרויס) אַך גאַט, וואָס פאַראַ גיהנום!
(אַרע און אברהם גוטמאַן אַרײן)

אַרע: זייט איר דאַרטן משוגע געוואָרן אַלע? וואָס הייסט יידן גיבן אויף אַ קלויסטער? און דו, אברהם, צום שוואַרץ יאַר, ביזט דאָך נאָך אַ פרעזידענט פון אַ תלמוד תורה אויף מיין אַרט דאַרטן!

גוטמאַן: נו, אַז דו האָסט ניט געוואַלט, האָב איך גענומען. וואָס מיינסטו, עס וואַלגען זיך אויפן גאַס פּרעזידענטן? ס'קאַסט מיר גענוג געלט! און איך האָב פיינט אַרויסצואוואַרפן געלט! און מכוּח דעם קלויסטער, ביזטו אַ נאַר. מיר ווילן זיין פריינט מיט אונדזערע קריסטלעכע שכנים און, ווידער, פאַר־וואָס האָט דזשימי סאַליווען, דער דעמאָקראַטישער קאַנגרעסמאַן אונדזערער געוואַלט איינגעבן אַ ספר תורה ביי אונדז אין שול? אויב ער מעג טאָן אַזאַ זאַך, פאַרוואָס זאַלן מיר ניט טאָן דאָס, און טאַקי פאַרוואַרפן זיי די אויגן מיט עט־לעכע דאָלער פאַרן קלויסטער? ווען מיר וועלן עפענען אונדזער באַנק וועט עס אונדז ציוניק קומען!

אַרע: איי, הער אויף, איך קען דאָס ניט הערן.

ריימשל: (וועלכע קוקט אן די גאַנצע צייט אברהם גוטמאַן'ע, הויבט זיך מיטאַמאַל ארף) און ווער וועט זיין פרעזידענט פון אייער נייער באַנק, מיסטער גוטמאַן?

גוטמאַן: אַט וועגן דעם טאַקי בין איך געקומען ריידן מיט אייער אַלטן. ריימשל: פרעזידענט, דאַרף זיין דער מאַן וואָס איז געפאַלן אויף דעם פּלאַן צו עפּענען אַ נייע באַנק אין בראַנזוויל. איר וויסט דאָך מסתמא וועמענס פּלאַן דאָס איז, מיסטער גוטמאַן? דאָס איז מיסטער בלום'ס פּלאַן!

גוטמאַן: (אַ וויש טוענדיק זיך מיט דער רעכטער האַנט די ווייסע וואַגן צעם, אונטער דער נאַז) דער פּלאַן איז אונדזער אַלעמענס. מען האָט מיט אונדז אַנגעהויבן מאַכן מאַנקי ביזנעס מיט די באַנקען, ווען מיר דאַרפן קריגן מאַרט געדושעס אויף אונדזערע נייע בילדינגס, איז אונדז דערפאַר איינגעפאַלן אַ פּלאַן צו עפּענען אונדזערע אַן אייגענע נייע באַנק און צו ווייזן דער וועלט, אַז מיר, בראַנזווילער ריעל עסטייטניקעס, קענען באַשטיין אַליין אונדזער שטעטל.

ריימשל: (קאָקעטיש) איר זייט טאַקי גערעכט, מיסטער גוטמאַן, אַזאַ יאָר אויף מיר ווי איר זייט גערעכט. אָבער אַ פרעזידענט פון אַ באַנק דאַרף זיין אַ געבילדעטער דזשענטלמאַן. ער דאַרף קאַנען ריידן שייך, און זיין עפעס אַ מאַן! ניט אמת, אַרע?

אַרע: (אַרויסגעמורמלט) איך ווייס? דו מיינסט דאָך מיסטער בלומען. כ'ווייס, אפשר בייטו גערעכט. אַ צונג האָט ער, דאָס קען מען ניט לייקענען. אַ מענטש מיט ... כ'ווייס?

גוטמאַן: (טוט זיך אַ כאַפּ) אַ וואָ? (ציט אויס די האַנט צו אַרע'ן) דו זעסט, אַרע? וואַקסט אַטאַ דאָ האַר, אַט אַזוי, וועט יענער זשוליק זיין פרעזידענט פון אונדזער נייער באַנק! אַדער איך וועל זיין פרעזידענט, אַדער פון מיינעטוועגן דו. אַניט וועט מען ניט פּידלען.

ריימשל: (זיך אַ כאַפּ) געטאַן מיסטער גוטמאַן, אַ באַנק פּאָדערט זיך מאַן ווי מיסטער בלום פאַר פרעזידענט. און אויב איר מאַכט אימיצן אַנדערש פאַר פרעזידענט, וועט מיינ מאַן ניט ריזיקירן מיט זיין קאַפיטאַל, נאָו סער!

גוטמאַן: האָ? און וואָס זאָסטו אַליין, אַרע? זאָג מיר נאָר, פאַרוואָס רייסט זי אַזוי דעם פעלץ פאַר דעם אַדעסער זשוליק? מיסעס, (לייגט אַרין דעם פּויסט אין מויל) שאַ, מען קען נאָך מיינען ... בעסער שווייגט, בעסער רייסט ניט אַזוי פאַר אים דעם פעלץ. מען רעדט שוין ... געדענקט!

ריימשל: וואָס אַרט מיך, אַז מען רעדט? זאָל מען ריידן, אַז איר ווילט קענט איר אויך ריידן, לאַך איך פון אייער קאַפּ אויך, מיסטער גוטמאַן. זע נאָר, אַריסטאָקראַטן געוואָרן! זע נאָר, ווער עס וויל זיין פרעזידענט? איר קענט דאָך ניט אונטערשרייבן אייער נאָמען ווי געהעריק איז!

אַרע: רייטשל, געוואָלד! וואָס איז דאָס פאַראַ ווערטער? וואָס איז דאָס אינגאַנצן דיין דאגה?

ריימשל: אַרע, איך וועל דיך ניט לאָזן אַריינלייגן דיין געלט, אויב מיסטער בלום וועט ניט זיין דער פרעזידענט. (אַ רעכטס)

גוטמאן: פּע, מיר געפעלט עס ניט! ביי מיר וואָלט שוין מיין ווייב...
פּע, אַרע, מיר געפעלט ניט וואָס זי רייסט אזוי דעם פעלץ פאַר יענעם... אַרע,
דו בעסער טו אַ קוק ביי זיי אין דעם ענין... איך זאָג דיר! טו אַ קוק, מען
רעדט שוין...

אַרע: האָ? איך בעט דיר, רייד ניט ווי אַ פאַרן. נאָר הולטאַיסטוואָ ליגט
זיי אין קאַפּ.

גוטמאן: א, וואָס איז דאָ צו ריידן מיט אַ שוטה? איך וועל לויפן זיך
זען מיט אנדערע. (גייט און שטעלט זיך אָפּ) די באַנק מוזן מיר עפענען וואָס
גיכער, ווארום היינט האָט מען מיר אָפּגעזאָגט צו געבן געלט אויף מיינע נייע
הייזער! ... (אָפּ)

אַרע: (צוגעגאַנגען צו דער טיר רעכטס) רייטשל?
(רייטשל קומט אַרויס)

רייטשל: וואָס איז, אַרע? (שמייכלט צו אים)

אַרע: נו, טאַקע, רייטשל, פאַרוואָס רייסטו אזוי פאַר מיסטער בלומען
דעם פעלץ?

רייטשל: איך זאָג נאָר מיין מיינונג, ווייל דו גייסט אַהין אויך אַריינ-
לייגן גענוג געלט.

אַרע: און האָסטו געהערט, וואָס ער האָט געזאָגט? אַז, מען רעדט? נו,
אודאי, אַז מען זעט דיר אַ פאַר מאָל מיט אַטאַ דעם סעמקען, קען מען מיינען,
חלילה, גאַט ווייס וואָס!

רייטשל: (אַרויפלייגנדיק ביידע הענט ביי אים אויפן אַקסל, קוקט אים
קאַקעטיש אַריין אין פנים) נו, מיינען זיי! דו אַבער, אַרע, מיינסט דאָך ניט.
אַרע: איך? דו ביזט טאַקע אַ הולטאַיקע, פאַרצאַפּסט מיר טאַקי מיין בלוט,
אַבער אזוינס אויסטראַכטן? (טוט אַ שפּיי) ווי קען מען גאָר אויסטראַכטן אזוינס?

רייטשל: אוי, דו ביזט דאָך אַזאַ קינד, אַרע. איז מיר טאַקי גאָר אַ
וואונדער, וואָס אַזאַ קינד זאָל האָבן אַזאַ באַרד!

אַרע: (צעשמייכלט זיך) ווידער די באַרד? (פּוּזע. טוט זיך מיטאַמאָל אַ
כאַפּ) גוט! וועט עס זיין אַ רפואה צו דיין שפאַרן אונטערן לעפעלע און צו דינע
אַנדערע חלאַת'ן, האָ? אפילו דער רב האָט געפּסקנט, אַז מען מעג פון שלום
בית וועגן! ...

(פיניע קומט אַריין)

אַרע: אַהאָ, פיניע, איך דאַרף דיר טאַקע האָבן, ווילסט דאָך כאַפּן אַ קאַ-
מישאַן, האָ? גיי אַריבער צו סאַמיועלסאַן'ען און פרעג אים, וואָס ער וועט געבן
פאַר דעם בלאַק הייזער מיינע אויף האַוערד עוועניו.

פיניע: איר ווילט, אַז איך זאָל שוין צוגיין, שווער?

אַרע: האָסט נאָך צייט, קענסט מאַרגן צוגיין, איך דאַרף איצטער האָבן
געלט פאַר די בילדינג'ענד לאָון אַסאַשיאַישאַן.

פיניע: איכ'ל היינט ביינאַכט זיין ביי אים.

אַרע: דויסט נאָך דאָ פאַרברענגען? איך קום באַלד צוריק, (אָפּ האַטטיק)

פיניע: (נעמט אַרויס אַ שאַכטל פֿון אונטערן בחיס און דערלאַנגט רייטשלעט) אַט דאָס איז עס. איר זייט אַ מבינטע אויף דעם? עפנט דאָס) קוקט דאָס נאָר אָן. מרס. רובין וועט מיר בלייבן אַ שונא אויף טויט. זעט נאָר, וואָס פאַר אַן אַרבעט.

רייטשל: (באַטראַכט דאָס) אַ שיינע זאָך. זיינען דאָס אמתע בריליאַנטן?
פיניע: וואָס הייסט? איר קענט מיך ניט? וואָס בין איך, אַ שווינדלער?
רייטשל: וויפל איז דאָס ווערט?

פיניע: צוויי און דריי און פינף מאָל אַזויפיל וויפל איר וועט באַצאָלן.
ס'איז גאָר קיין פרייז ניטאָ פאַר אַזאַ אַנטיקל. נאָר גאַרנישט, וואָס דאַרף איך איך צוריידין? וואָס דאַרף איך, אַז מרס. רובין זאָל מיר בלייבן אַ שונא אויף טויט?
רייטשל: הקיצור פיניע, וויפל?

פיניע: ביי מרס. רובין וואָלט איך געוואָלט פינף הונדערט דאָלער.
רייטשל: און ביי מיר?

פיניע: נישט אַ פעני ווייניקער. גיט אַהער. (נעמט אַרויס ביי רייטשלען דאָס שאַכטל פֿון די הענט) איך זע שוין, אַז איר זייט אויף דעם נישט קיין בעלג'טע... (לייגט דאָס אַריין אין בחיס קעשענטע)

רייטשל: פֿון וואַנען וויסט איר, אַז איך בין ניט קיין בעלג'טע אויף דעם? בין איך דוקא אַ בעלג'טע. און זאָגן אייך דעם אמת. פיניע, אַז מיר אַרט אפילו ניט, טאַמער צאָל איך אייך איבער. ערשטנס, איז דאָס אַ שיינע זאָך, צווייטנס, פאַרגין איך ניט מרס. רובין אַזאַ שטיקעלע צירונג, זי פאַרדינט עס ניט. שפילט זי אין קאַרטן, צאָלט זי ניט, שפילט אַלץ אויף טראַמבע, און דריטנס, פאַרוואָס זאָלט איר ניט פאַרדינען? בפרט נאָך ווען אייער שווער וועט דערפאַר באַ-צאָלן? נו, גיט אַהער.

פיניע: אוי, זייט איר אַ גנב'טע, שוויגער'ל! (דערלאַנגט איר דאָס שאַכטל)
רייטשל: דער שווער אייערער וועט קומען, וועל איך ביי אים נעמען געלט. (אַפֿ מיטן שאַכטל רעכטס)

פיניע: (באַגלייט זי מיט די אויגן) אוי, אַ כוח...
(פויזע. ביילקע גייט דורך די בינע. פֿון אַ צווייטן צימער הערט זיך דאָס שלאַגן פֿון אַ זיגער צוועלף מאָל. פיניע לייענט אַ צייטונג)
(אַרע קומט אַריין, מיט אַ זייער קורץ אַרונטערגעשאַרענער באַרד. פיניע דערזעט אים, בלייבט ער שטיין מיט אויסגעלאַצטע אויגן)

פיניע: שווער לעבן, דאָס זייט איר? כ'האָב דאָך אייך גאַרניט דערקענט.
אַרע: (אַ פאַרשעמטער) דו מיינסט וועגן מיין באַרד? אַ חרפה, האָ?
אַ בושא, האָ? ווי זע איך איצטער אויס, פיניע?
פיניע: כ'ווייס, ווי אַן אַלטער פריץ.

אַרע: אַן אַלטער, האָ? אַלט, האָ? על כל פנים, פיניע, אַז צו דער עלטער איז גאָר קיין רפואה נישטאָ!

פיניע: אַלט איז ניט יונג, שווער-לעבן!...
אַרע: יאָ, יאָ, אַלט איז ניט יונג (שטעלט זיך אַוועק קעגן שפּיגל)
ווי אַן אַלטער דיאַק! אַ חלשות צו קוקן! איך שעם זיך פאַר דער מאַמען,
פע!...

פיניע: (מורמלט) אוי, א ברעך צו רייטשקען, וואָס פאַראַ חורבן זי האָט געמאַכט פון זיין באַרד און פון אים אינגאַנצן! ...

אַרע: איך האָב מורא, פיניע, אַז ווען די מאַמע וועט אַ קוק טאָן אויף מיר, וועט זי פאַלן אין חלשות. איי, איי, איי, דער באַרבער דזשעקסאָן איז אַ גרויסער פאַרד, אַ סאַציאַליסט, אַן אַפיקורס, האָט ער דאָס געטאָן מיט רשעות.

פיניע: וואָס מיינט איר, שווער?

אַרע: פאַרשטייטו מיך, פיניע, איך קום אַריין צו אים און זאָג אים, אַז ער זאל מיר אַביסל אַרונטערשערן די באַרד, האָט ער מיר אַוועקגעשאַרן די באַרד מיט אַלץ מיט אַן אַנדער! אַז איך האָב דערנאָך אַ קוק געטאָן אין שפּיגל וואָס ער האָט געטאָן מיט מיין באַרד איז מיר פינצטער געוואָרן אין די אויגן!

פיניע: ווייס איך, נאַרישקייטן! אַ טייערע מציאה אַ באַרד! אפילו ביי די היגע רבנים איז דאָס אויך קיין מציאה ניט! און ווידער, שווער לעבן, אַ יונגע ווייב איז טייערער פון אַן אַלטער באַרד!

אַרע: (אַ פּאַטש טונענדיק אים איבערן אַקסל) איי, דו שייגעץ, דו ביזט שוין דאָ מיט דייע דעצנות? ניין, פיניע, אפשר האָב איך דאָס ניט געדאַרפט טאָן. ווען דער מענטש פאַרלירט דעם קאַפּ איז שלעכט. איך האָב דאָס געטאָן צוליב עפעס און דער רב האָט מיר טאַקי צוליב דעם געהייסן טאָן, און ווער ווייס צי וועט דאָס העלפּן!
(רייטשל קומט אַריין)

רייטשל: (אַנקוקנדיק אים פאַרוואַנדערט) אַרע? (צעלאַכט זיך הויך אויפן קול)

אַרע: (טוט זיך אַ צאַפּל און שטייל) וואָס לאַכסטו אַזוי? דיר געפעלט ניט ווי איך זע אויס?

רייטשל: איך לאַך וואָס דו האַסט זיך פאַרט געגט מיט דיין באַרד. מזל טוב!

אַרע: נו, ווי אַזוי זע איך עפעס אויס, האַ? צופרידן?
רייטשל: (שפּאַטיש) זייער צופרידן. זייער און זייער צופרידן, דו ביזט איצטער אַ פאַרשוין, אַ מאַנאַרד. (לאַכט ווידער)
אַרע: (מיט אַ צערייצטן געשריי) שאַ! לאַך ניט! הער אויף צו לאַכן. מרשעת דו!

רייטשל: (צעשטאַקן) אַבער... אַבער... אַרע, זע נאָר ווי ער האָט זיך צעקאַכט, איך האָב גאַרנישט געוואוסט, אַז דו ביזט אַזאַ כעסן. דו פאַר-שטייסט שוין ניט קיין שפּאַס, וואָס?

אַרע: ביי דיר איז דאָך אַלץ אַ שפּאַס. ביי מיר פּלאַצט די גאַל און ביי דיר איז דאָס אַ שפּאַס.

רייטשל: כּ'האָב ניט געטאַרט אַ לאַך טאָן?

אַרע: פון וואָס לאַכן? איך האָב דאָס געטאָן צוליב דיר, צוליב דיר האָב איך דאָס געטאָן. דו האַסט אַלץ געהאַט צו מיר טענות, פאַרוואָס איך טראַג

אַזאַ באַרד, נו בין איך איצטער געגאַנגען, און דיר צוליב געטאַן! וואָס ביי מיר אין האַרצן טוט זיך, דאָס דערצייל איך דיר ניט. אַבי שלום-בית, אַבי דו זאָלט זיין צופרידן. מיטאַמאַל — נאָדיר! זי לאַכט. געלאַכט פון מיר פ ר י ע ר א ו ן ל אַ כ ט פ ו ן מ י ר א י צ ט ע ר . דאָס וועט מער ניט זיין, רייטשל, דאָס וועט מער ניט זיין!

(פיניע גנבעט זיך אַרויס אויף די שפיץ פינגער און אָפּ לינקס)

רייטשל: (לייגט איר קאָפּ ביי אים אויפן אַקסל און קוקט אים אַרײַן אין די אויגן אַרײַן) אַרע... ביזט טאַקע אין כעס?

אַרע: אַט־אַט־אַט מיט דעם... מיט דעם... מיט אַט די פאַלשע גענגעלעך דיינע... אַט מיט ריידעלעך דיינע, די ווייכינקע, האַסטו מיר תמיד די נשמה אַרויסגענומען, ביי דער נאָז געפירט, און אַלצדינג ביי מיר אַרויסגעקראָגן. דו זאָלט אַבער איצטער וויסן, אַז אויס, נישט מער! דו הערסט? נישט מער! (שטופט זי אָפּ פון זיך)

(פרומע קומט אַרײַן)

אַרע: אי וויי די מאַמע! (פאַרשטעלט מיט ביידע הענט די באַקן, אַזוי ווי די צײַן וואָלטן אים ווי געטאַן)

פרומע: וואָס האַלטו זיך פאַר די צײַן, אַרע? זיי טוען דיר וויי?

אַרע: (מורמלט) גאַרניט, מאַמע. אַ סיבה געטראָפּן!

פרומע: אַ סיבה? (טוט אַ פאַטש מיט די הענט) קרוינדעלעך מיינע, וואו איז דיין באַרד, אַרע? דו האַסט דאָך אַ פנים פון אַן אַלטן משומד, וויי איז צו מיינע אַלטע יאַרן.

אַרע: (מורמלט) איך בעט דיר, מאַמע, איך האָב זיך ניט געקענט העלפן...

פרומע: צו ליב איר האַסטו דאָס געטאַן, הולטאַי דו, צו ליב איר!

אַרע: מאַמע, איך בעט דיר, האָב דו כאַטש רחמנות, כאַטש דו מוטשע מיך ניט!

פרומע: זי וועט דיך נאָך טרייבן צו שמה, חלילה, אַט די קליפה! רייטשל: (לאַכט צערייצט, דערנאָך מיטאַמאַל) שווייג, אַלטע מכשפה! גייט אַרויס פון דאַנען!

אַרע: (טוט זיך אַ כאַפּ, צולויפנדיק צו איר מיט אַן אויפגעהויבענער האַנט) אויף וועמען? ווער איז אַן אַלטע מכשפה?? וועמען טרייבסטו? איך וועל דיך!!!

רייטשל: אַקעגן אים) נו, נו? (לאַכט אים אין פנים אַרײַן)

אַרע: (מיט אַן אַרונטערגעלאַזטער האַנט) איכיל דאַכט זיך היינט פון זינען אַראַפּ!

(איז אַט דער צײַט דערהערט זיך פון דרויסן געשרייען: „עקסטערע! עקסטערע! נעשאַנעל באַנק... פרעזידענט סועסייד — עקסטערע! דערנאָך רוקן זיך אַרײַן קעפּ אין אַלע פענצטער מיט די זעלביקע געשרייען און פאַר־שווינדן מיט אַט די געשרייען.)

פיניע: (פון דרויסן אין א פענצטער) די נעשאַנעל באַנק האָט באַנק-ראַטירט.

(רייטשל און נאָך איר אַרע לויפן צו צו צוויי באַזונדערע פענצטער, די עקסטערע געשרייען הערן זיך שטאַרקער)

(חיים עלי לויפט אַרײַן מיט אַ צײַטונג אין דער האַנט, שטאַרק אויפֿ-גערעגט)

חיים עלי: ר' אַרע, אַן אומגליק, אַ גרויסער אומגליק! ... די נעשאַנעל באַנק האָט באַנקראַטירט... דער פרעזידענט פון נעשאַנעל באַנק האָט זיך גענו-מען דאָס לעבן... אַנדערע באַנקען קראַכן, שרייבט מען, אַן אומגליק! ... (אַלע בלייבן שטיין צעטומלט, צענראַקן און קוקן אויף חיים עלי)

פערמער אַקט

דאָס זעלביקע צימער ווי אין פאַריקן אַקט. עטלעכע חדשים שפּעטער.
פון רעכטס לויפּט אַרײַן אַרע מיט אַ פאַרצווייפּלטן אויסדרוק און הינטער אים
מירקע מיט אַ טון איבער די אַקסלען)

מירקע: מיין געלט, גולן, מיין טאַכטער'ס נדן...

אַרע: מירקע, וואָרט אויס נאָך אַ ביסעלע, איכ'ל צוזאַמענעמען, איכ'ל
צוזאַמענקלאַפּן. אייער טאַכטער'ס נדן וועל איך, חלילה, ניט פאַרכאַפּן, ווי
איז מיר.

מירקע: איך קען מער ניט וואָרטן. איך לויף אייך שוין נאָך אַזאַ שטיק
צײַט. איך ווער משוגע, מיין טאַכטער ווערט משוגע! גולן, מיין טאַכטער האָט
דאָך אַזויפיל יאָרן געאַרבעט אין שאַפּ אויף דעם געלט. ר' אַרע, אַט דאָ זײַן
איך, איך וועל זיצן און זיצן און וויינען און קלאַגן אויף אייערע יאָרן ביז איר
וועט מיר אָפּגעבן מיין טאַכטער'ס נדן. (זיצט אויף אַ שטול און צעיאַמערט זיך
אויפן קול) אי וויי און וויינד איז מיר! מיין טאַכטער צירעלע, א יתומה'לע
נעבאך, אָן אַ טאַטן, האָט אַרײַנגעשפּאַרט איר בלוטיקן נדן צו אַזאַ רוצח אין
די הענט!

אַרע: האָט רחמנות, מירקע, איכ'ל אייך באַצאַלן.

מירקע: האָ? באַצאַלן? (הויבט זיך אויף) נו! (שטרעקט אויס די
האַנט צו אים) לאַמיר אַמאַל זען!

אַרע: וואָרט צו נאָך אַ טאַג. איך וועל זען צו קריגן פאַר אייך דאָס געלט.
מירקע: מער קיין מינוט ניט. איך האָב געוואָרט וואַכן און חדשים.
(זעצט זיך ווידער אויפן פריערדיקן אַרט) אַט דאָ וועל איך זיצן און זיצן און
וויינען און קלאַגן. איכ'ל אייער געביין פאַרשילטן. די אויגן וועל איך אייך
אויסקראַצן... אויף די גאַסן וועל איך שרייען. איכ'ל אייך נאַכלויפּן, קיין רו
וועט איר ביי מיר ניט האָבן. אין מיטן נאַכט, אַז איר וועט שלאַפּן, וועל איך אייך
אין די פענצטער קלאַפּן. איכ'ל אייך אינגאַנצן די שוויבן אויסברעכן... מיין
טאַכטער צירעלע'ס נדן... אַזויפיל יאָרן אויף דעם געאַרבעט אין שאַפּ!...
אַרע: (שטיל און פאַרצווייפּלט) איכ'ל משוגע ווערן, יידענע, איך האָב
דאָך מער אָנגעוואָרן פון אייך. אַט ערשט ניט לאַנג אַן עושר געווען. הונדערטער
טויזנטער פאַרמאַגט. ווער ווייסט וויפּל איך האָב פאַרמאַגט. איך ווייס ניט, גאַט
אַליין ווייסט... און היינט — שטויב און רויך, אַ חורבן, ניט קיין הייער, ניט
קיין געלט — טראַך, אין דר'ערד אַרײַן... ביי די באַנקן געבליבן, פאַרקלאַזט.
צוגענומען... אַ בלוטיקער אביון בלייב איך. אפילו אַט דאָס הויז, איר זעט?
קיין טשוועקל אפילו איז שוין מער ניט מיינס. מען נעמט עס אַוועק, מען פאַר-
קלאַזט עס...

מירקע: איך וויל ניט וויסן. נעמט ביי אייער ווייב. מען זאַגט, אַז זי
איז אָנגעשטאַפּט מיט גאַלד. איך קען ניט צווען דעם צער פון מיין קינד.

אַרע: יא, יא, איך וועל דאָס טאָן, מירקע. מיין ווייב מוז נאָך עפעס האָבן געלט. זי האָט צירונג. איך וועל זיך באַדיי מיט איר שלאָגן און אייער געלט וועט איר צוריק קריגן. דעם נדן פון כלות און דאָס געלט פון אלמנות וועל איך ניט אַרײַנכאַפּן. (טוט זיך אַ וואָרף רעכטס און רופט) רײטשל! רײטשל! פאַרשווינדט און קומט צוריק און זוכט דערנאָך אין די אַנדערע טירן, רופּן דיך: רײטשל!) שוין ווידער נישטאַ, באַהאַלט זיך פון מיר. (קוקט אַן מירקען וועלכע וויינט איצט אין דער שטיל און לייגט איר אַרויף אַ האַנט אויף אַן אַקסל) מירקע, וויינט ניט אַזוי. דאָס לעצטע העמד, איר הערט? דאָס לעצטע העמד וועל איך פאַרזעצן... אַלצדינג וואָס איז דאָ ביי מיר אין שטוב... מירקע, אויף מיין יידישקייט שווער איך אייך, אַז איך האָב שוין לאַנג מיט קיין אויג ניט צוגעמאַכט... איר מײַנט מסתמא וואָס?... מחמת איך בין אויס גביר?... ניין, איז מילא, איז מען נישט קיין גביר מער. אָבער וואָס איך קען ניט באַצאָלן אַזעלכע בלוטיקע חובות, ווי אייערע! געלט פון יתומים און אלמנות, און נדן פון אַרימע כלות... אַטאַ דאָס גיט מיר קיין רו ניט... דאָס לאַזט מיך ניט שלאָפן קיין נעכט. איך בעט אייך, מירקע, קומט אַביסעלע שפעטער. איך וועל צולויפן אפּשר צו מיין איידעם פּיניע'ן אַדער צו דעם אַנדערן, צו דעם דאַקטאָר. איר האָט מיין וואָרט, אַז איר וועט היינט קריגן, קומט שפעטער. מירקע: געדענקט זשע, רב אַרע, איכ'ל קומען מיט מיין טאַכטער און מיר וועלן ביידע וויינען אויף אייערע יאָרן. (אָפּ)

אַרע: (קוקט איר נאָך און זיפצט, דערנאָך הויבט ער אַן צו זאָגן תהלים) „אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים“... (מורמלט אַרויס) אוי וויי איז מיר... איצט האָב איך שוין צײַט צו זאָגן מיין יום תהלים... (זאָגט ווייטער דעם תהלים און גײט צו צו אַן אָפּענעם פּענצטער און קוקט אַרויס, מיטאַמאַל) אברהם! אברהם גוטמאַן! קום אַרײַך! (לויפט אַרויס און קערט זיך באַלד צוריק מיט אברהם גוטמאַן'ען, וועלכער זעט אויס שטאַרק דערשלאָגן) גוטמאַן: (מיט אַ פאַרשטיקטן קול) איך גיי דאָס איצטער פון חיים זוסיע פליך... דו האָסט דאָך מסתמא שוין געהערט...
אַרע: וואָס געהערט?
גוטמאַן: ער איז דאָך שוין עליו השלום...
אַרע: חיים זוסיע?!

גוטמאַן: יא, יא, היינט אין דער פרי... ער האָט אַלצדינג פאַרלאָרן און זיין ווייב, די אַמאַליקע דינסט זיינע, איז איצט, ווען ער איז אַריס געוואָרן, פון אים אַוועק. האָט ער געמאַכט אַ קורצן סוף. מען האָט אים געפונען מיט אַ שטריק אַרום האַלדו הענגען אויף אַ טיר ביי אים אין שטוב...
אַרע: ברוך רין אמת... איי, איי, איי, אַזאַ מעשה גאָר אַפּגעטאַן!

גוטמאַן: (זאָגט שטיל אַרע'ן אויפן אויער) ער איז אַ חכם, דו הערסט, אַרע? די קליגסטע זאך האָט חיים זוסיע געטאַן, איידער אַזוי צו ליידן איז כּניק און אַ סוף!
אַרע: רײד ניט קיין נאַרישקײטן, אברהם.

גוטמאן: ניט ריידן קיין נאַרישקייטן? וואו נעמט מען איצטער די חכמה, אַרע? אַ שיינער תכלית פון אונדז געוואָרן, וואָס זאָגסטו, האַ?
אַרע: נו, נו...

גוטמאן: אַ נייע באַנק עפענען! ...

אַרע: נו, נו...

גוטמאן: מיך פאַר פרעזידענט מאַכן, דיך פאַר פרעזידענט מאַכן, דעם אַדעסער זשוליק פאַר פרעזידענט מאַכן, און היינט, אפילו קיין רבנן קדיש נאָך דעם ניט געזאָגט, איי־איי־איי!

אַרע: (מזרחלט) נו, נו, מילא! ...

גוטמאן: קיין שכל ניט געהאַט אָפצולייגן אַ פאַר צענדליק טויזנט דאָ־לער. איצטער כמעט אַ בעטלער. געוואָלט זיך ראַטעווען, פאַרזעצט דער ווייב'ס צירונג און היינט, ניט קיין צירונג און ניט קיין געלט. דעם אויטאָמאָביל אַוועקגענומען, דאָס הויז וואו איך וואוין נעמט מען אַוועק. אַ קבר בלייבט, נאָר צו באַגראָבן זיך. (גיט זיך אַ כאַפּ) אָבער דאָס הויז פאַרלאַז איך ניט, סיידן טויטערהייט ...

אַרע: ביי מיר נעמט מען אויך צו דאָס הויז ...

גוטמאן: איך האָב שוין געהערט, נו, פרעג איך דיך, פאַרוואָס האָט גאָט זיך אַזוי געשפילט מיט אונדז? ווער האָט אים געבעטן מיך אַזוי רייך צו מאַכן? נאָ דיר געלט, אברהם! נאָ דיר, כבוד! נאָ דיר אַלצדינג וואָס דו ווילסט און נאָכדעם א י ב ע ר ן ק א פ ... א י ב ע ר ן ק א פ ... א י ב ע ר ן ק א פ ... איך וועל אָבער ניט ליידן מער ...

אַרע: רייך ניט קיין נאַרישקייטן, טו נאָר ניט נאָך חיים זוסיען, דו וועסט פאַרלירן אי די וועלט, אי יענע וועלט!

גוטמאן: (טוט זיך אַ כאַפּ) איך קען שוין ניט אַריבערטראַגן מער די יסורים. און פאַרוואָס וועל איך עפעס פאַרלירן יענע וועלט אויך? איך האָב אַ גערעכטע טענה צו גאָט. ווער האָט אים געבעטן, אַז ער זאָל מיך אַפריער אַזוי רייך מאַכן? האַסטו רחמנות געהאַט און דו האַסט מיך אַזוי אויפגעהויבן — טאָ וואָרף מיך ניט דערנאָך ניינצן אילן אין דר'ערד אַריין... וואו איז דאָ דער יושר? גאָט איז דאָך אַן אל רחום וחנוּן, דאַרף ער דאָך האָבן יושר, נין? אַט דאָס וועל איך פאַר אים טענה'ן... אַט דאָס! דו בלייבסט דאָ אַרע, אַדער דו גייסט מיט מיר?

אַרע: איך וואָרט אויף חיים עליין.

גוטמאן: איז אַ גוט! (גייט און שטעלט זיך אַפּ) און דער אַדעסער זשור־ליק בלייבט ביי זיין געלט. ער וואָלט איצטער געקענט אָפקויפן גאַנץ בראַנז־וויל מיט באַראַפּאַרק צוזאַמען... פאַרוואָס נעמט ניט דיין ווייב ביי אים אַ ריכטיקן גמילות חסד וואָס וואָלט דיר געהאַלפן? ער וואָלט איר געליען! איך ווייס, אַלע ווייסן דאָס ...

אַרע: (טוט זיך אַ צאַפּל) שוין ווידער?! הער אויף צו ריידן לשון הרע און רכילות אויף אַנדערע. ס'איז אַ ליגן, דאָס איז כּזבּ ושקר און דערפאַר האָט

דאָס גאַט אונדו אַלעמען געשטראַפּט! ווייל מיר זיינען אַזעלכע הולטאַיעס און האָבן אַזוינס אין קאַפּ... .

גוטמאַן: און באמת, וואָס גייט דאָס מיך אָן און ווי קען איך איצטער גאַר ריידן דערפון? מילא, אַ גוטן, (אָפּ)

אַרע: (זיפּצט) ווער ווייס... אפשר זיינען זיי גערעכט. סתם אין דער וועלט אַריין וועלן זיי דאָך ניט אויסטראַכטן! וואו איז זי איצטער? אפשר, גאַר מיט יענעם... (טוט זיך אַ כאָפּ) פון וואָס טראַכט איך? זאַל דאָס... זאַל דאָס... זאַל דאָס?...
(חיים עלי קומט אַריין)

חיים עלי: (טוט אַ פיר מיט ביידע הענט) ניט געקענט פועלן, ניט גע- קענט, אַז עס קומט צו געלט האָבן מענטשן עפעס שטיינערנע הערצער... אָדער מע טראַגט אַריין געלט ביז מאַרגן צוועלף, פאַר דאָס הויז, אַניט איז פאַרקלאַוט. כ'האַב זיך ס'האַרץ אויסגערעדט, כ'האַב כמעט געוויינט, רב אַרע, אָבער גיי וויין, טענה, אַז, ווען עס קומט צו דעם דאָלער איז נישטאַ קיין מענטשן... .

אַרע: מילא, חיים עלי, זאַל זיין, מסתמא וויל גאַט אַזוי, דאָס אַרט מיך ניט אַזוי ווי דאָס וואָס איך האָב ניט צו באַצאָלן יענע, די אַרימעלייט... . חיים עלי! באַצאָלט זיי! און צוגעלעגט זיך שלאָפן און שלאָפן, כ'האַב אַזוי לאַנג שוין ניט געשלאָפן, חיים עלי, קום מיט מיר צו פיניען, כ'האַב אים געגעבן אַזויפיל געלט, אפשר וועט ער איצט רחמנות האָבן אויף מיר, כ'וועל אים זאָגן, ער זאַל צונעמען אַלץ מיט אַן אַנדער פון שטוב און אַבי... (אָפּ) מיט חיים עלי'ן לינקס — פּויזע, פון אַ צווייטן צימער קלינגט דער זיגער פיר מאָל, רייטשל און סעמקע קומען אַריין)

סעמקע: צו וואָס האַסטו מיך גערופן אָהער?

רייטשל: כ'האַב געוואָלט קומען צו דיר אַהיים, נאָך דעם אָבער האָב איך זיך דערמאַנט ווי דו האַסט זיך אַנגעהויבן שרעקן פאַר דיין ווייב, דער- פאַר האָב איך דיר טעלעפּאָנירט.

סעמקע: דערפאַר דאַנק איך דיר, רייטשל, איך האָלט שטענדיק פון דעם פּרינציפּ: בעסער צען מאָל זיך אויסהיטן איידער איינמאַל אַריינפאַלן, פונ- דעסטוועגן ווייזט זיך מיר אויס, אַז דו היטסט זיך ניט גענוג, כ'מיין פאַר דינע אייגענע דאָ אין הויז, זיי וועלן דאָך אַמאָל מוזן דערשמעקן.

רייטשל: אַרע האָט שוין דערשמעקט, ער האָט מיר שוין עטלעכע מאָל אַנצוהערעניש געגעבן, אַז מען רעדט, און די משפּחה זיינע, פאַרשטיי איך, האָט שוין אויך עפעס דערשמעקט, אַט דערפאַר טאַקי האָב איך דיך איצט גערופן.

סעמקע: דערפאַר?

רייטשל: יא, ווייל איך ריכט זיך, אַז אַרע וועט מיר מאַכן היינט אַ סצענע, און איכיל אים אַלצדינג דערציילן, און אַ חוץ דעם, האָב איך מורא, אַז ער וועט בעטן ביי מיר מיין צירונג, כדי עס צו פאַרזעצן און באַצאָלן די חובות זיינע, מירקע'ן און די אַנדערע, איך ווייס, אַז ער וויל דאָס טאַן.

סעמקע : איז וואָס בין איך שולדיק? וואָס האָט דאָס אַלצדינג צו טאָן מיט מיר?

רייטשיל : איך וויל דיר איצטער איבערגעבן די צירונג מיינע. באַהאַלט דאָס פאַר מיר.

סעמקע : וואָס הייסט באַהאַלטן פאַר דיר? די גאַנצע געשיכטע געפעלט מיר ניט. דזשיזעס... גאַר אַזאָ זאָך?! און וואָס הייסט, זיי האָבן דערשמעקט און זיי ריידן? האָב איך דיר ניט געזאָגט, אַז דו זאָלסט זיך היטן? די גאַנצע צייט האָב איך דיך געוואָרנט — היטן זיך, קיינער טאָר דערווילע ניט וויסן — מיטאַמאַל — נאָדיר! דער מאַן האָט דערשמעקט, אַנדערע האָבן דער־שמעקט, עס פעלט נאָך, אַז מיינע זאָל אויך אויף ריכטיק זיך דערוויסן. דער־מאַלט, גודביי, מיט הויט און ביינער בין איך אַן אָפגעקאַכטער. אירע ברידער וועלן מיך דאָן דערשטיקן אין אַזאָ צייט. גיין, אַזאָ אידיאַט בין איך ניט. עס טוט מיר לייד, רייטשיל, איך באַדויער זייער, אַכער אויב צווישן אונדז מוז זיין אַ סוף, ביזטו אַליין שולדיק אין דעם...

רייטשיל : (צעטומלט) סעם, הער נאָר ווי דו רעדסט...

סעמקע : איך קאָן מיר ניט העלפן. גלויב מיר, אַז איך רייד דאָס מיט אַ ריס אין האַרצן. אַז יעדעס וואָרט קאַסט מיך אַ שטיק געזונט. אַבער ווהאַט די העל, אַז מען רעדט און מען ווייס, מוז דאָך קומען צו אַ סוף, גיין?

רייטשיל : (מורמלט) איז דאָס דער סוף, סעם? אַזאָ סוף נאָך אַזאָ לאַנגער צייט? נאָך די אַלע האַפּענונגען, נאָך די אַלע דיינע צוואַנגגען?

סעם : איך קאָן ניט העלפן. און זאָגן דיר דעם אמת? — פאַר דיר אַליין איז אויך בעסער אַזוי, וואָרום פון גט'ן זיך מיט מיינער איז אָפּגערעדט. איצטער אודאי ניט. טאָ וואָס טויג דאָס דיר? נו, האָב איך דיר איצטער גער־זאָגט דעם גאַנצן אמת...

רייטשיל : (אַן אויפּגערגעטע, קוקט אים גלייך אין פנים, נאָך דעם טוט זי אַ טראַט צו אים) האָ? דו רעדסט דאָס אַזוי?

סעמקע : (אָפּגעטראַטן פון איר) רייטשיל, ניט זיין ווילד...

רייטשיל : (צעלאַכט זיך) ווי ער האָט זיך דערשראָקן, דער העלד מיינער! (מיטאַמאַל הויבן טרערן אַן זי צו שטיקן) סעם, ווי אַזוי האַסטו דאָס געקאַנט אַרויסלאָזן פון מויל? דערמאַן זיך נאָר, ערשט נעכטן ביזטו דאָך געווען אַזוי גליקלעך מיט מיר...

סעמקע : איך בין געווען גליקלעך, און דו ניט? די אַלטע ווייבערשע טענות, איך האָב זיי שוין געהערט, געהערט ניט איין מאַל. אַט די זאַכן זיינען פיפּטי־פיפּטי, דו הערסט, פיפּטי־פיפּטי און איך האָב פיניט אַט דעם סאַרט בלאַפּס, הער אויף?

רייטשיל : וואָס פאַראַ באַנדיט דו ביזט. און ווי איך וואָלט דאָס געוואָלט דיר אַנשפּייצע אַ פולן פנים...

סעמקע : (טוט זיך אַ כאַפּ) איין, וואָס איז דאָ מיט דיר צו ריידן, גודביי!
(אַפּ)

(רייטשל וואָרפט זיך אויף אַ שטול און צעוויינט זיך) (אַרע און חיים עלי קומען אַרײַן. רייטשל הויבט זיך אויף און אָפּ אין איר צימער רעכטס, און פאַרמאַכט די טיר)

אַרע: יא, חיים עלי, אַזוי איז דאָס־אַ. ווען עס קומט צו געלט איז ניטאָ קיין טאַטע, ניטאָ קיין שווער. פע... ווער האָט דאָס אויסגעטראַכט אַזאַ קללה? חיים עלי: די סאַציאַליסטן זיינען באַלד גערעכט. רב אַרע.

אַרע: איי־איי־איי, איז דאָס אַ קללה, ווען ניט אַטאָ דאָס געלט, חיים עלי, וואָלט דאָך מיינע מיט מיר אויך ניט חתונה געהאַט, און מיין לעבן וואָלט אַט די גאַנצע צייט ניט געווען אַזאַ גיהנום... זי איז דאָכט זיך ערשט דאָ געווען. באַהאַלט זיך פון מיר. כ'האַב נעכטן איר געזאָגט, אפשר וואָלט זי מיר אויסגעהאַלפן מיט איר צירונג... (פרומע קומט אַרײַן)

פרומע: דױסט געהערט, אַרע? נעבאָך אברהם גוטמאַן האָט זיך אָנגע־טאָן אַ מעשה...

אַרע: (טוט זיך אַ כאָפּ) אברהם גוטמאַן?! וואָס רעדסטו, ער איז דאָך ערשט דאָ געווען, דו מיינסט אפשר חיים זוסיע'ן.

פרומע: חיים זוסיע האָט דאָס געטאָן אין דער פרי און ער, אַט ערשט־אַ, געקומען אַהיים און זיך אָנגעטרונקען מיט געז, און... ברוך דין אמת... אַרע: ברוך דין אמת... (מיטאַמאָל דערהערט זיך אַ טומל פון דרויסן. חיים עלי לויפט צו צום פענצטער)

חיים עלי: אַה, זיי קומען דאָ ווידער, מירקע, מיט די אַלע אַנדערע... אַרע: (צעטומלט) נו, וואָס טו איך מיט זיי?.. איך האָב שוין מער קיין כוח ניט...

חיים עלי: (טוט זיך אַ כאָפּ) איכ'ל צומאַכן די טיר, זאָלן זיי קומען מאַרגן. (פאַריגלט די טיר. אַ קלאָפּן פון דרויסן, מיט אַ געשרײ: עפנט!!) אַרע: לאָז זיי אַרײַן, חיים עלי...

חיים עלי: ניין, איר האָט איצטער קיין כוח ניט פאַר זיי... (שרײט אין טיר אַרײַן) יידן, וויבער, קומט מאַרגן! רב אַרע וועט מאַרגן פאַר אייך אַלעמען האָבן געלט. לאָזט אים קומען צו זיך אַביסל, יידן. מירקעס קול: (פון הינטער דער טיר) ער נאַרט אונז אָפּ! ער האָט מיר פריער געזאָגט, איך זאָל קומען שפעטער...

אַרע: לאָז זיי אַרײַן, חיים עלי.

חיים עלי: ניין!

פרומע: אוי וויי איז מיר, איך קען דאָס ניט אויסהאַלטן (פאַרברעכט די הענט און אָפּ לינקס)

(ביי אַלע פענצטער ווייזן זיך פון דרויסן מירקע, און די אַנדערע, מענער און פרויען מיט געשרײען: רב אַרע, אונדזער געלט! רב אַרע, אונדזער געלט! באַצאָלט! באַצאָלט! באַצאָלט! מיר וועלן אויסברעכן די שוויבן, די ווענט פון אייער הויז וועלן מיר צענעמען)

אַרע : (לויפט אַרום צעטומלט און שטעלט זיך אָפּ לעבן רייטשליס צור געמאַכטער טיר. צו דעם עולם) וואָרט אַ וויילעטשקע, איין מינוט נאָר! (עס ווערט צווישן עולם שטיג) חיים עלי, גיי אַרויס צו זיי און זאָג, אַז איכ'ל זיי באַלד אַלעמען זען.

חיים עלי : וואָס ווילט איר טאָן?

אַרע : איך ווייס שוין וואָס צו טאָן. גיי, און וואָרט מיט זיי אויפן גאַניק ביז וואָנען איכ'ל אייך אַ רוף טאָן. (חיים עלי אָפּ, די איבעריקע פאַרשווינדן פון די פענצטער) (קלאַפּט אָן אין רייטשליס טיר) רייטשל, עפּן די טיר. רייטשל! איצט זאָלסטו אויפּעפענען, אַז ניט וועל איך די טיר אויפּברעכן. (רייטשל עפנט די טיר און קומט אַרויס מיט אַ שקאַטולקע וואו איר צירונג ליגט)

רייטשל : וואָס ווילסטו ?

אַרע : וואָס טראַגסטו דאָס ?

רייטשל : מיין דזשולערי.

אַרע : וואוהין טראַגסטו דאָס ?

רייטשל : איז דאָס דיין דאגה אויך ? ס'איז מיין דזשולערי קען איך

טראַגן, וואו איך וויל.

אַרע : און איך האָב געמיינט, אַז דו טראַגסט איצט די דזשולערי... אַז דו

ווילסט מיר העלפן אַזוי ווי איך האָב געכטן ביי דיר געבעטן.

רייטשל : כ'האָב דאָס אפילו אינם זינען ניט.

אַרע : רייטשל, העלף מיר זיי באַצאָלן. ס'איז בלוטיקע חובות, רייטשל,

איך קען ניט רוען... איך קען ניט צומאַכן מיט אַן אויג די געכט. ווייז כאַטש

איצט, אַז דו ביזט אַ לייטישע ווייב...

רייטשל : הער אויף, און דיינע רייד וועלן דיר גאַרניט העלפן. די

דזשולערי איז מיינס, כאַטש בלייבן ביי עפעס פאַר דעם וואָס כ'האָב חתונה

געהאַט מיט אַן אַלטן מאַן, וואָס ער איז מיר די גאַנצע צוויי יאָר געווען מיאוס.

אַרע : (טוט זיך אַ צאַפּל) אַה, קלאַרע דיבורים! ... הייסט דאָס, אפשר

דאָס וואָס יענע ריידן האָבן זיי ניט אויסגעטראַכט ? גיב אַהער די דזשולערי!

רייטשל : אין די געק!

אַרע : (צעלאַכט זיך שטיג) העהע, זייער שיין! פּיין! אַ מצוה אויף מיר!

איצטער איז שוין אַלצדינג קלאַר ! ניט קיין רכילות האָבן יענע הייסט דאָס

אויסגעטראַכט.

רייטשל : ווען איר וואָלט ניט געווען אַזאַ אַלטער נאָר, וואָלט איר דאָס

שוין לאַנג געדאַרפט וויסן. באַשערט געווען אַן אומגליק, זייט איר רייך געוואָרן.

און איך האָב זיך סניכעט פון פריער מיט אַט יענעם שאַרלאַטאַן, וואָס האָט

מיך אויסגענוצט און מיך געמאַכט פאַר אַ צעלאַזענער, און מיר מיין האַרץ פאַר-

סמט, און מיין קאַפּ פאַרסמט, און אינגאַנצן פון מיר געמאַכט אַ תל! ...

אַרע : רייטשל, הער וואָס דו רעדסט ?

רייטשל : איך הער וואָס איך רייד ! און איר זאָלט אויך הערן, וואָס איך

רייד צו אייך ! איך וואָלט דאָס שוין לאַנג אייך געוואָגט, ווען ניט יענער שאַר-

לאַטאַן, יענער אומגליק מיינער ! אייער אַטעם איז פאַר מיר געווען סם ! אייערע

לאַסקעס אַ גיהנום! איצט פאַרשטייט איר אַליין, אַז ס'איז בעסער פאַר איך,
אַז איר זאַלט מיך גט'ן!

אַרע: (וואַקלענדיק זיך אויף די פיס, מורמלט) אַט אַזוי-אַ, אַזוי...
מרשעת! פאַרוואָס?! האַסטו דאָס געדאַרפט טאָן? האָב איך דיר דען ניט גע-
זאָגט, אַז דו קענסט קריגן ביי מיר אַ גט? אַבער, אַ דאַנק גאַט, איצטער
וועט מיר גרינגער זיין אַרויסצורייסן דיך פון מיין האַרצן, פון מיין מוח! כע, כע,
כע, (לאַכט נערוועז, מיטאַמאַל) די דזשולערי אַהער! (כאַפט אָן איר האַנט)
רייטשיל: ניין! ניין! (ווערט זיך מיט אים)

אַרע: אַהער, חצופת! אַהער, מרשעת! איך דאַרף דאָס פאַר זיי, פאַר זיי,
פאַר זיי! (אַרויסגעריסן די שקאַטולקע ביי איר פון די הענט)
רייטשיל: (לאַכט צערייצט און אויפגערעגט) איך וועל אויף דעם ניט
וויינען, איך האָב מער אַנגעוואָרן. (אַפ צוריק אין איר צימער און פאַרקלאַפט
די טיר)

אַרע: (דעקט צו דעם פנים מיט ביידע הענט און לאַזט זיך אַרונטער
אויף אַ שטול און צעוויינט זיך שטיל) פאַרוואָס, גאַט? פאַרוואָס? פאַר וועלכע
חטאים? (פויזע) נו, מילא... (הויבט זיך מיטאַמאַל אויף ווישט אויס די אויגן,
גייט צו צו דער טיר און רופט) חיים עלי!

חיים עלי מיט מירקע'ן און די אַלע אַנדערע קומען אַריין מיט אַ טומל)
יידן, איך וויל איך אַלעמען באַצאָלן ביז אַ פעני, אַט דאָ איז מיין ווייבי'ס צירונג
(עפנט די שקאַטולקע און שיט אַרויס אויפן טיש, מיט אַ קלינגעריי, בראַסלעטן,
אוידינגלעך, רינגען, בראַשן, שפילקעס און אַנדערע שטיקלעך צירונג)
איר זעט, אַ סך טויזנטער האָט דאָס געקאָסט! מער וויפל איך בין איך שולדיק,
חיים עלי וועט דאָס פאַרזעצן און וויפל ער וועט קענען קריגן וועט ער איך באַ-
צאָלן, און אַטאָ דאָ — (גייט צו צו די שופלאַדן) איז אויך גענוג זילבער און
אַנדערע טייערע כלים און געפעס. אויב עס וועט זיין עפעס צו עסן וועט מען
קעענן עסן מיט בלעכענע לעפל און גאַפל. (נעמט דעם טישטוך פון טיש און
צענשפרייט, נעמט די שופלאַדן און שיט אַריין אין טישטוך לעפל, גאַפל)
טאַמער וועט עפעס פאַרבלייבן פאַר מיר איז אוודאי גוט, אַניט, מאַכט אויך ניט
אויס, אַבי באַצאָלט, אַבי באַרואיקט זיך, אַבי ניט האָבן אַזעלכע בלוטיקע חובות
אויפן קאַפ! (נעמט אַרויס זיין זייגער) גאַט, דאָס אויך פאַר איך.

חיים עלי: לאַזט עפעס איבער פאַר זיך, רב אַרע!

אַרע: איך טראַכט מער ניט דערפון, אוי, יידן, פאַרשאַלטן זאַל זיין דאָס
געלט! די גרעסטע קללה איז געלט! נישט גאַט האָט דאָס אויסגעטראַכט,
נאָר דער שטן המשחית!

(פרומע וועלכע שטייט די גאַנצע צייט לעבן אַ טיר און זעט אַלץ וואָס עס
קומט פאַר)

פרומע: מיין זון, ביזט גערעכט! (גייט צו צו אים) געלט נעמט מען ניט
מיט זיך אויף יענער וועלט, אַבער מעשים טובים יאָ! אַבי דו האַסט די קליפה
פון הייז אַרויסגעטריבן, איז שוין אַלצדינג גוט! און ווידער, מיין זון, דעם

בית מדרש און די תלמוד תורה האַסטו דאָך אַפּגעשפּאַרט אויף הונדערט און צוואַנציק יאָר. דאָס וועט שוין ביי אונדז קיינער ניט קענען אַוועקנעמען! וואָס וויינסטו, מיין זון?

אַרע: אַזוי ווי אַ חלום... ווער האָט דאָס געדאַרפט, מאַמע? אַזוי ווי אַ חלום, אַ מורא'דיקער חלום... וואָס פאַראַ קללה איז דאָס געלט...
(חיים עלי לייגט צוזאַמען די זאַכן, די איבעריקע שטייען אַרום אים און קוקן)

פ א ר ה א נ ג

אויפגעפירט געוואָרן אין 1910

איבער ימען גרויסע

די נעקסט-דאָריקע

אַ קאַמעדיע אין 4 אַקטן

פערזאנען פון דעם ערשטן אקט :

- קוליע — 50 יאָר — אַ שמיד.
וועלוועלע — 25 יאָר — זיין זון, אַ שמיד. שפעטער — אין אַמעריקע — אַ
שניידער ביי פרויען־מאַנטלען.
הינדעלע — זיין ווייב — 20 יאָר.
כיענקע — קוליעס טאָכטער — 20 יאָר.
דער רב פון שטאָט — 65 יאָר אַלט.
בן ציון, דער חתן — 25 יאָר אַלט
בערל־לייבצע — דער פראָצענטניק פון שטעטל — 50 יאָר.
חנה דוואַשע — 70 יאָר.
יחיאל די ציג — דער בעל־עגלה פון שטעטל.
שטעטלדיקע ווייבער און מיידלעך און א. וו.

פערזאנען פון די אנדערע דריי אַקטן :

- גימפּל ריאַכטשיק — אַ שניידער ביי פרויען מאַנטלען (קלאַקמאַכער) —
30 יאָר.
קלאַראַ — זיין ווייב — 28 יאָר.
ווילי — (דער פריערדיקער וועלוועלע) אַ שניידער ביי פרויען מאַנטלען.
כיענע — בן ציונס ווייב.
בן ציון — אַ שניידער ביי פרויען־מאַנטלען.
גיטל — קלאַראַס מאַמע — 45 יאָר.
קוליע — אַ פעדלער מיט שליסלען.

ערשטער אַקט האַנדלט אין אַ רוסישן קליינשטעטל אין יענע יאָר, ווען מע
האַט דאָרט געגלויבט, אַז אַמעריקע געפינט זיך ערגעץ הינטער די ימען
גרויסע, אונטער דער ערד ערגעץ. זי אַנדערע דריי אַקטן האַנדלען אין אַמע־
ריקע אין דעם דאַמאָלסדיקן ניו־יאָרקער ייִדישן קוואַרטל, אין אַ טענעמענט הויז.

אַנגעשריבן אין 1915, געשפּילט צוערשט אין נעשאַנאַל טעאַטער דורך ב.
טאַמאַשוווסקי, בערשאַ גערסטין, לעאַן בלאַנק, בינע אַבראַמאָוויטש, סעס
קעסטין און דאָראַ ווייסמאַג, אין 1916 אונטערן נאָמען „די נעקסט־דאָריגע“,
ווי אויך דורך אַנדערע טרופּעס אין פאַרשיידענע צייטן, ביז דער לעצטער צייט.

ערשטער אַקט

אַ גרויס צימער ביי קוליע דעם שמיד אין הויז. די ווענט זיינען געקאלט. דאָ און דאָרט איז די שקאַטורקע פון זיי אַרונטערגעפאלן, און דראַניצעס סטאַרטשען פון זיי אַרויס, ווי ביינער פון אַ סקעלעט... גאַנץ-נידעריקע פענצטער, וואָס זיינען אַפן. האָרט הינטער זיי זעט זיך אַ גרינע פריזבע און ווייטער אַ ביסל — אַ בויס, באַשאַטן מיט ווייטער מאַיאָווער בליאונג. עס איז אַ שיינער בייטאָג אינעם חודש מאי. הינדעלע, אַ יונג ווייבל, פון אַ יאָר 20 מיט אַ ווייס טיכל אויפן קאַפּ, פאַקט קליידער און וועש אין אַ קאַרב, וואָס שטייט אויף אַ טיש אין מיטן צימער. לינקס — אַן אויוון מיט אַ ליעזשאַנקע, אויף וועלכער עס ליגן אַנדערע פעקלעך. ניט ווייט דערביי אַ טיר, וואָס פירט אין אַ צווייטן צימער. רעכטס די גאַס טיר, אַ באַנק מיט אַ פאַר פראַסטע שטולן. אַ קאַנאַפע, מיט ישטרוי אַרויסגעשטאַרצט פון אונטער דער צעריי-סענער סאַראַטע, אַ קאַמאַד, אויף וועלכן עס שטייען עטלעכע מעשענע לייכטער און אַ סאַמאָואַר... .

הינדעלע (פאַקנדיק, זינגט צעטראַגן אַ לידל, מיט אַ פאַרשטיקטער שטייט. אין וועלכער טרערן הערן זיך).

גיט אַ שאַלטאַק איבערן גאַס,
לערנען קען ער גאַרניט, —
ער גייט אַרום פוסט און פאַס
און טוט נאָר וואָס מען טאָר ניט.
אי, וויי איז מיר... .

(ווישט אָפּ מיט די ברעגן פונעם טיכל די אויגן).

בערל-לייבצע דער וואַכערניק, אַ דיקער ייד מיט אַ רויטער באַרד, אַ יאָר 50, אין אַ לאַנגער זופעצע, מיט פאַרשטויבטע שטיוול, מיט אַ שטאַק אין דער האַנט, קומט אַריין פון רעכטס דורך דער גאַס טיר).

בערל-לייבצע : אַ גאַט העלף! ... וואָס איז עפעס די קווינע צוגעמאַכט ? וואו זיינען זיי ?

הינדעלע : אויפן בית-עלמין, ר' בערל-לייבצע.

בערל-לייבצע : אויפן בית-עלמין גאָר ?

הינדעלע : זיי זיינען אַוועק זיך זעגענען מיט דער שוויגער ... וועלועלע און כיענקע פאַרן דאָך היינט קיין אַמעריקע. (טוט אַ זיפּן).

בערל-לייבצע : יע, איך האָב גאָר פאַרגעסן, אַז דיין מאַן פאַרט ... וואָס זשע איז דיין שווער געגאַנגען זיך זעגענען ? ער פאַרט דאָך ניט ...

הינדעלע : וואָס רעדט איר, ר' בערל-לייבצע ? ער איז דאָך אַ טאַטע. מער ווי די צוויי קינדער האָט ער דאָך ניט. ער איז געגאַנגען צו דער שוויגער בעטן, אַז זי זאָל דאַרטן אַ גוטע בעטערין זיין פאַר זיי... זיי דאַרפן פאַרן

איבער ימען גרויסע, איבער מדבריות וויסטע ... אי, ר' בערל-לייבצע, צי-
טערט מיר אזוי דאס האַרץ. איך האָב שוין עטלעכע נעכט ניט געשלאָפן ...
בערל-לייבצע: דו פאַרסט אויך?

הינדעלע: ניין. אָבער מיין וועלוועלע פאַרט, און פאַר כיענקען שרעקט
מיר אויך דאָס האַרץ — אַ שוועגערין ...

בערל-לייבצע: לאַזט דיך, הייסט עס, דיין מאַן איבער און פאַרט אַליין
אָוועק קיין אַמעריקע. האַ; איך וואָלט עס ניט געקענט ... סטייטש, ערשט
דריי חדשים נאָך דער חתונה ... אַ יונג ווייבל, שיינט ווי אַלע זיבן זונען.
מען דאַרף זיין אַ צדיק, צו קענען אָוועקפאַרן אויף איין טאָג פון אַזאַ ווייבעלע,
ווי דו, דריי חדשים נאָך דער חתונה, היינט אַ פשיטא, נאָך קיין אַמעריקע! ...
כאַ, כאַ, ווער וואָלט עס געגלייבט, אַז דיין וועלוועלע זאָל זיין אַזאַ צדיק! ...
סיידן ער האָט דיך ניט האַלד ...

הינדעלע: (פאַרשעמט) מיין וועלוועלע האָט מיך נישט האַלד? ... רבונו
של עולם, צייט מיר וועלן לעבן! ...

בערל-לייבצע: און דו וועסט גאַרניט בענקען נאָך אים?
הינדעלע: וואָס הייסט, איך וועל ניט בענקען נאָך אים? ווי קאָן מען
עס ניט בענקען נאָך אַן אייגענעם מאַן, ר' בערל-לייבצע? (צעוויינט זיך).
איבער ימען גרויסע, איבער מדבריות וויסטע דאַרף מיין וועלוועלע פאַרן,
ביז ער וועט אַהינצוצו קומען אין דער אַמעריקע, אונטער דר'ערד ...

בערל-לייבצע: (נעמט אַרויס אַ געקעסטלט טיכל פון אַ קעשענע און
גיט צו צו איר) נו, שאַ, וויין ניט! איך קען ניט זען ווי אַזאַ יפת־תואר
ווי דו וויינט! (ווישט איר מיט זיין טיכל די אויגן) שאַ, שאַ! איך האָב אַ ווייך
האַרץ, איך קאָן דאָס ניט זען — (באַהאַלט דאָס טיכל און טוט איר אַ גלעט
איבער אַ באַק) נו, שאַ! שאַ!

הינדעלע: מסתמא אַזוי באַשערט ... כ'ווייס, אפשר איז אַזוי בעסער.
אַלע פון אונדזער שטעטל, וואָס זיינען אַהינצו אָוועקגעפאַרן, שרייבן דאָך פון
דאַרטן, כ'וויי? ... אַז מען דאַרף כאַטש צופוס לויפן אַהינצוצו. וועט אפשר
אים אויך גאַט העלפן. קוזניעס זיינען דאָך דאַרטן מסתמא אויך פאַראַן און
פערד פעלן דאָך דאַרט מסתמא אויך ניט ...

בערל-לייבצע: פערד, דאַנקען גאַט, פעלן ערגעץ ניט ... נו, שאַ, שאַ!
(טוט זי אַ גלעט איבערן רוקן).

הינדעלע: (שפרינגט אָפּ פון אים) ר' בערל-לייבצע, וואָס טוט איר?
פע, אַזאַ חרפה! איך וואָלט עס גאַרניט געגלייבט אויף אייך!
בערל-לייבצע: (לאַכט) כאַ-כאַ-כאַ! עפעס ... איך ... איך ... מיין עפעס,
חלילה? נאַרעלע דו, אַן עלטערער מענטש איז ניט קיין הולטאַי, חלילה. וואָס
מיינסטו עפעס, איך האָב, חלילה, אַ מחשבה זרה אין קאַפּ? ווי אַ לייבלעכער
טאַטע האָב איך דיך אַ גלעט געטאַן. אַט ווי ... ווי ... אי, גיי שוין, גיי, דו
האַסט מיך פאַרשעמט! ...

הינדעלע: איר האָט מיך אויך פאַרשעמט ... דאָס איז ניט שייך. איך
האַב עס פיינט.

בערל־לייבצע: אינגאנצן פיינט? אפילו ווען וועלועלע? ...

הינדעלע: וועלועלע מעג דאָס. איך האָב דערפאַר מיט אים חתונה גע- האָט, אָז ער זאָל דאָס מעגן.

בערל־לייבצע: ביי דיין וועלועלען קאָן מען דאָס פועלן אָן חתונה אויך. מיט די שיקסעס און די גויעס, מיט וועלכע ער האָט זיך אַלע יאָרן אַרומגע- שלעפט, האָט ער דאָך ניט חתונה געהאַט, האָ?

הינדעלע: דאָס איז אַלץ געוועזן, ביז ער האָט חתונה געהאַט... איצטער איז ער דער אַרענטלעכסטער מאָן אויף דער וועלט. און אַז אָך און וויי וואָלט אייך געווען, ר' בערל־לייבצע, ווען ער וואָלט געזען, ווי איר האָט מיך פאַר- שעמט. איר ווייסט דאָך, אַז ער לייגט צו אַ האַנט... איר וואָלט באַדאַרפט וידוי אַפריער אַפּוואָגן... .

בערל־לייבצע: צי איך ווייס, אַז דיין וועלועלע קען געבן אַ קלאַפּ, מען זאָל דערזען דעם טאַטן אויף יענער וועלט? כּוּח האָט ער ווי צען עשׂוים... .

הינדעלע: קיין עין־הרע ניט, הלוואי צייט זיין לעבן. ווען מען טשע- פעט אים אָבער ניט, וועט ער קיין פליג אויף דער וואָנט ניט אַנרירן!

בערל־לייבצע: חלילה, קיין פליג אויף דער וואָנט וועט ער טאַקע ניט אַנרירן. נאָר אינעם בית־המדרש, אַז עמעצער קריגט מיט אַ האַנטוך אינעם קאַפּ, ווייסט מען, אַז דאָס האָט געטאַן וועלועלע, די ווילדע בריאה! אַז מען געפינט עמיצענס טלית־זעקל אינעם האַנטפאַס, ווייסט מען, אַז וועלועלעס חכמה איז דאָס. אין ווער וואָרפט די ערגסטע שישקעס תּשעה־באב אין די בערד? — טאַקע וועלועלע די ווילדע בריאה! און ווער צעברעכט אַ באַנק פורים צו דער מגילה קלאַפּנדיק המנען? — טאַקע ווידער וועלועלע, די ווילדע בריאה! וואָס מיינסטו, אינעם בית־המדרש וועט מען טאַקע בענקען נאָך אים... .

הינדעלע: (אויפגעבראַכט) פאַרוואָס רופט איר אים „ווילדע בריאה“? ער איז אַזוי אַרענטלעך ווי אַלע! ער דאַונט, פאַרפעלט ניט קיין מנחה, קיין מעריב, לייענט קריאת־שמע, זאָגט אַמאָל אַ קאַפיטל תּהלים, איז מעביר די סדרה יעדן שבת, פאַלגט מיך, וואָס איך זאָג אים. פאַשוואָס רופט איר אים „ווילדע בריאה“, האָ?

בערל־לייבצע: וואָס ביסטו אין כּעס? מען רופט אים אַזוי פון קינדווייז אויף. אַלע ביי אונדז אינעם שטעטל האָבן צונעמענישן. און אַז מען רופט מיך בערל־לייבצע פיי? ...

הינדעלע: בערל־לייבצע פיי? איך האָב דאָס קיינמאָל ניט געהערט... . בערל־לייבצע: וואָס הייסט דו האַסט ניט געהערט? מסתּמא האַסטו יאָ געהערט... פיי! פיי! בערל־לייבצע פיי! איך מיי... (זאָגט איר שטיל אויפן אויער) בערל־לייבצע פּיאָווקע.

הינדעלע: אַ אַט דאָס האָב איך יאָ געהערט... .

בערל־לייבצע: נו, וועמען אַרט עס? זאָלן זיי מיך אַזוי רופן, אַזי מען זאָל מיר צאָלן מייין וואַכער... .

הינדעלע: און מיר שטייט ניט אן, מען זאל מיין וועלוועלען רופן „ווילדע בריאה“. פאר דער חתונה האט מען אים געמעגט אזוי רופן. היינט אבער, זינט ער איז מיין מאן, איז ער גאר אן אנדער מענטש געווארן. אויף שיקסעס קוקט ער זיך מער אפילו ניט אום, אקוראט ווי זיי וואלטן גאר אויף דער וועלט ניט געווען. איר הערט? אסור זאל מיר זיין, אויב וואסער זון האט אזויפיל אפשיי פאר זיין טאטן, ווי מיין וועלוועלע פאר דעם שווער. איר קאנט דאך מיין שווער?

בערל-לייבצע: צי איך קען דיין שווער? אויך א ווילדער! דאנקען גאט כאטש דערפאר, וואס ער האט אזוי מורא פאר דעם אוריאלדניק! ...

הינדעלע: דער שווער כאפט זיך דאך באלד שלאגן, שלאגט ער אמאל מיין וועלוועלען אויך. מיינט איר, אז וועלוועלע וועט אים אמאל א קרום ווארט זאגן? דער שווער שלאגט אים, ווי א רוצח, און ער, וועלוועלע, לאכט. פאר-אכטאגן זונטאג איז דער שווער ארויס פון די כלים, האט ער ארויסגעריסן א האלאבליע פון א וואגן און גענומען מיט איר האקן וועלוועלען. א נס וואס איך בין דערביי געווען, האב איך גענומען וויינען. דעמאלט האט דער שווער די האלאבליע אוועקגעווארפן. פאר מיר האט דער שווער דווקא אפשיי... ..

בערל-לייבצע: אי, איר האט ער אים ניט איבערגעבראכן א ביין?

הינדעלע: א דאנק גאט, עס האט אים ניט געשאדט... ..

בערל-לייבצע: און וואס האט דיין וועלוועלע געטאן?

הינדעלע: גארנישט. געלאכט. ער לאכט אלעמאל, אז דער שווער שלאגט אים.

בערל-לייבצע: א ווערדע א גרויסע ביי דיין וועלוועלען צו כאפן מיט א האלאבליע, אט ווי א פליג וואלט אים א פורקע געטאן. סיידין, אז דיין שווער זאל אים מכבד זיין מיט א דובינע, צי מיט זיינעם א שווערן האמער, וואלט ער דערפילט... ..

הינדעלע: אוי, זאל גאט אויסהיטן! בייסט זיך בעסער אפ די צונג! בערל-לייבצע: מילא, איכיל דערוויילע גיין, זאג דיין שווער, ער זאל מיר אנגרייטן דעם וואכער, איכיל שפעטער קומען. (גיט צו דער טיר) הינדעלע: ווארט גאר, ר' בערל-לייבצע, איך וויל איך עפעס פרעגן. בערל-לייבצע: וואס? (שטעלט זיך אָפּ).

הינדעלע: ר' בערל-לייבצע, זאגט מיר דעם אמת, איר ווייסט דאך מסתמא: אייערע קינדער לייענען א בלאט, איר זייט אן איינגייער ביים אוריאלדניק, ביים פריץ אינעם הויף... זאגט מיר, איז אמעריקע טאקע אונ-טער דר'ערד? ...

בערל-לייבצע: מסתמא. מחמת די ערד איז אזוי אוסטראיעט, אז... .. אז... נו, יא, יא, אונטער דר'ערד, אונטער דר'ערד, ווי דען? ...

הינדעלע: אונדזער לערער, וואס האט מיך געלערנט שרייבן, זאגט דאס אויך. ער ווייס דאך: ער שרייבט דאך די אלע אדרעסן אהינצוצו... זאגט ער אויך: אמעריקע איז אונטער דר'ערד. ווען ביי אונדז איז טאג, איז דארטן נאכט, און בעת ביי אונדז איז נאכט, איז דארטן טאג. אלצדינג קאפויר ווי ביי

אונדז. און מענטשן לעבן דארטן גליקלעך, דערציילט ער. חיונה האָט יעדער און פאַר אַן אוריאַדניק האָט מען דארטן אַ האָר ניט מורא...

בערל-לייבצע: דאָס האָב איך אויך געהערט. אָבער — ווייס איך — נאַרישקייטן, באַבקעס! פאַר אַן אוריאַדניק גאָר ניט מורא האָבן! ווי אַזוי עפעס האָט מען ניט מורא פאַר נאַטשאַלסטוואָ? מסתמא זיינען דארטן אויך דאָ זאָ-קאַנעס; און אַז עס זיינען דאָ זאַקאַנעס, מוז מען זיי איספּאַליניאַיען; און אַז זיי זאָלן איספּאַליניאַיעט ווערן, זיינען מסתמא דארטן אויף דערויף פאַראַן די ריכטיקע נאַטשאַלסטוואָ; און אַז נאַטשאַלסטוואָ איז דאָ, האָט מען פאַר איר מורא און מען מוז איר אַמאָל אַריינשטעקן אין יד אַריין... כ'ווייס, נאַרישע מענטשן, גלייבן אַלע נאַרישקייטן! זאָג-זשע דעם שווער דינעם, אַז איכיל קומען נאָכן וואַכער...

הינדעלע: איכיל זאָגן, ר' בערל-לייבצע, איז גאָר קיין אַנדער וועג נישטאָ אַהינצוצו ווי מיט אַ שיף איבער ימען?... (האַלט דערביי אַ פאַר זאָקן און קוקט אויף אים).

בערל-לייבצע: אויף שמערלס הינקענדיקער קליאַטשע וועסטו אַהינצו-צו ניט קענען פאַרן... איכיל באַלד קומען צוריק. (אַנטלויפט)

הינדעלע: (קוקט אים נאָך; ווישט זיך אַפּ מיט די זאָקן די אויגן און פאַקט זיי אין קאַרב אַריין. זי פאַקט די אַנדערע זאָכן און זינגט מיט טרערן אין קול)

גייט אַ שאלטאק איבערן גאַס,
לערנען קען ער גאַרניט;
ער גייט אַרום פּוסט און פאַס
און טוט וואָס מען טאָר ניט.

(צעוויינט זיך) אַ, גאַטעניו-פּאַטערל, ברענג אַריבער מיין וועלעוועלען בשלום איבער די ימים די גרויסע, איבער די מדבריות די וויסטע!...

קוליע, מיט אַ שוואַרץ-קאַלטענוואַטער באַרד, אין אַ ווינטערדיקן קאַפטן, פון אונטער וועלכן עס זענן זיך אַרויס די ברעגעס פון אַן אַרבע כנפות מיט ציצית, אין וואַטאָווע הויזן און אין שווערע, פאַרשטייבטע שטייול, קומט אַריין. אויפן קאַפּ טראַגט ער אַ היטל מיט אַ צעבראַכענעם דאַשעק. די הענט זיינען ביי אים שוואַרץ, אַזוי אויך דער נאָקן. ער טרעט שווער, קאַטשעט זיך אין גאַנג און סקראַבעט מיט די שטייול)

קוליע: (שלעפט אַרויס פון אונטערן בוזעס אַ דיקן ספרל) נאָ, געקויפט אַ נייעם סידורל, מיט תהילים... גרויסע אותיות מיט נקודות, וועט פאַר אים זיין גרינגער צו דאווענען. (טוט אַ קוש דעם ספרל) נאָ, פאַק אים אַריין!

הינדעלע: עס איז דאָך שוין דארטן אַריינגעפאַקט אַ סידורל...
קוליע: יענער איז אַ שמאַטע, קוים וואָס מען זעט אַרויס די נקודות...
הינדעלע: ער קען דאָך גוט לייצען אַן נקודות אויך...
קוליע: די מעשה-ביכלעך... אָבער אינעם סידור, צי אינעם תהילים, קאַראַבקעט ער זיך ווי אַ פּערד אַן פאַדקעוועס אויף אַ גליטשיקן באַרג. ווייניק אים געפאַלקעוועט! פאַק אַריין!

הינדעלע: (טוט אַ קוש דעם סידורל און פּאָקט אים אַרײַן אינעם קאַרב) וואו איז ער, וועלועלע?

קולײַע: ער מיט כּיענקען זײַנען נאָך דאָרטן אויפן בית־עולם געבליבן. זעגענען זיך דאָרטן מיט די קברים. עס איז דאָך דאָרטן דאָ. קיין עין הרע, אַ גאַנצע משפּחה... אַ לייבלעכע מאַמע, צוויי לייבלעכע ברידער, צוויי לייב־לעכע שוועסטער. גאָט ווייסט, צי וועלן וועלועלע און כּיענקע נאָך אַמאָל זען זײַערע קברים... אפשר מיין קבר אויך ניט... .

הינדעלע: האָט וועלועלע עפּעס געוויינט?

קולײַע: סײַטיש געוויינט? געגאַסן האָט ער זיך, געגאַסן ווי אַ ביבער... . איך האָב נאָך קײַנמאָל ניט געזען, אַז וועלועלע זאָל וויינען. בעת איך האָב אים אפילו די הויט געפּאַסעוועט, האָט ער קײַנמאָל ניט געוויינט. און היינט, אַז ער האָט דערזען זײַן מאַמעס קבר, איז ער פּאַרצאַפּלט געוואָרן, האָט זיך אַ וואָרף געטאַן אויפן קבר און זיך צערעוועט, ווי אַ געקוילעטער אַקס: „מאַמע, מאַמע, איך פאַר אַוועק, אפשר אויף אַלעמאָל... זײַ געזונט, מאַמע!“... (ווישט זיך מיט די הענט די אויגן)

הינדעלע: (כּלפּעט) איבער ימען גרויסע פּאַרט ער, איבער מדבריות וויסטע... .

קולײַע: דאָס ווייס זי שוין, דיין שוויגער... איך האָב איר דערציילט אַקוראַט... אַי, פּאַסקודנע! פון זעקס קינדער צוויי געבליבן, צוויי אויגן אינעם קאַפּ, און זײַ ווער איך היינט אויך אָן... הינדעלע, אַ, הינדעלע... . הינדעלע: וואָס איז, שווער?

קולײַע: עס איז מיר איינגעפּאַלן... . דו זעסט דעם בוים? (ווייזט אויפן בוים, וואָס זעט זיך דורכן פּענצטער). זעסט, ווי ער בליט? אַ מחיה, האָ? נו, למשל, אַז מען נעמט און מען האַקט אים אַפּ פיר צווייגן און מען באַגראַבט זײַ אין דר'ערד אַרײַן, און די איבעריקע צווייגן ווערט ער אויך אָן, וואָס וועט דעמאָלט ווערן פון אים, האָ? אַ גאַר נישט! אַ פּאַרדאָרטער שטיק קלעצל! אַזוי, להבדיל, איז מיט מיר, פיר קינדער מיט דער ווייב באַגראַבן, די איבע־ריקע צוויי פּאַרן אויך אַוועק... (קראַצט זיך דעם קאַפּ) וואָס וועט פון מיר ווערן אַליין? דו וועסט דאָך שפּעטער אויך אַוועקפּאַרן אַהינצוצו? וואָס וועט פון מיר ווערן אויף די עלטערע יאָרן? אפילו אַנצושרײַען וועל איך ניט האָבן אויף וועמען. מיין האַרץ איז דאָך אויך ניט פון קליאַטשע. ביז היינט האָב איך געהאַט וועמען צו קושן, וועמען צו פּאַטשן, איך בין געווען אַ טאַטע... . אוי, טאַכטערל, איז מיר קאַלאַמוטנע אויפן האַרצן... .

הינדעלע: שווער, מיר איז אויך זײַער קאַלאַמוטנע אויפן האַרצן... .

קולײַע: אַבער פּאַרפּאַלן, דער פּאַס איז שוין אַרויסגענומען. געקאַסט אַ שטיק גאַלד. נייע שטייול, אַ נייער גאַרניטער, העמדער אים און כּיענקען. מיר האָבן זיך דאָך ראַזאַראַיעט! פון די קיין קערבלעך, וואָס דו האַסט אים געגעבן נדן, איז דאָך איבערגעבליבן אַ מכה! זאַלן זײַ פּאַרן... איך האָב עס טאַקע דאָרטן אויפן בית־עולם דיין שוויגער, דיר צו לאַנגע יאָר, אויך געזאַגט. „זעלדע“, האָב איך איר געזאַגט. „אונדזערע קינדערלעך, אונדזערע עופּהלעך...“

איך האָב זיי געהייסן פּאַרן. אברהמל די דאַרע קישקע. אַזאַ בן־פּוקע. איז אַהינצוצו אַוועקגעפּאַרן. איז ער דאַרט שיר אַ רויטשילד געוואָרן. עסט. שרייבט ער. חלה מיט פלייש אַלע טאַג. שיינדל די שוואַרצע האָט דאַרט חתונה געהאַט אַן אַ קאַפּיקע נדן. לאהקע די קורנאַסע. אַזאַ הולטאַיקע. האָט דאַרטן פון פייגל־מילך. אפילו בן־ציון. דעם רבס בחורל. פאַרט היינט אויך מיט אונדזע־רע קינדערלעך אויף איין פור אַהינצוצו... זעלדע. דו פאַרשטייסט דאָך אונדזער אַבסטאַיאַטעלסטווע אַקוראַט: אין פרנסה איז מען געשלאַגן. אין קוניע איז נישטאַ וואָס צו טאָן. כּיענקע איז אַ כּלה־מויד און נדן קען איך איר געבן אַ מכה. זי איז אַ נייטערקע, וועט זי דאַרטן פאַרדינען געלט. זעלדע. זאַלן זיי פאַרן געזונטערהייט. נו, וואָס קען מען זיך העלפן. נאַרעלע? ניט גוט? פאַסקודנע? נו, אוודאי איז פאַסקודנע. אָבער צוליב לייבלעכע קינדער מוזן מיר ליידן, נאַרעלע. טו זיך אַ סטאַרע דאַרטן פאַר זיי ביי דעם רבוננו של עולם. כּלאַפּאַטשע זיי אויס אַ ביסעלע מזל. דערפאַר, אַז גאַט וועט זיי העלפן, וועלן זיי צושיקן געלט אויף אַ נייער מצבה פאַר דיר...

הינדעלע: (טוט זיך אַ כאַפּ ווי פון שלאָף) וועלוועלע גייט... אויף וועמען שרייט ער דאַרט? (מען הערט פון דרויסן אַ קול: „פּאַטאַל! פּאַטאַל!“)

קוליע: (רוקט זיך אַרויס דורכן פענצטער) זע נאַר, ער יאַגט זיך נאָך דעם אוריאַדניקס הונט! (שרייט) וועלוועלע, ווילדע בריאה. טשעפע ניט דעם כלב, אַהערצו גיי! (עס דערהערט זיך אַ סקאַוואַטשען פון אַ הונט) אַי, אַי, ער האָט אים צעבראַכן אַ בייך, דעם אוריאַדניקס הונט! (שפּרינגט אויף) איכיל אים די ביינער צעפאַלקעווען! וואָס האָט ער צו מיר? אויפן פייער וועט ער מיך אַרויפברענגען!

הינדעלע: שווער, פאַרגעסט ניט, אַז ער פאַרט היינט אַוועק...

קוליע: דערפאַר וויל ער מיר לאָזן אַן אַטיעזדנע, איך זאַל האָבן צרות פון דעם אוריאַדניק...?

וועלוועלע, מיט אַ קליין בערדעלע, אין אַ פּידזשאַק, מיט אַ שוואַרצן שאַליק אַרום האַלדז, אין נייע שטייול מיט הויכע כאַליוועס, אין אַ היטל מיט אַ גלאַנציקן דאַטעק אויף אַ זייט קאַפּ. קומט אַריין פון דער גאַס טיר. אויפן פנים אַ גוטמוטיקער שמייכל.

וועלוועלע: אויב דער באַלעבאַס סקאַוואַטשעט ניט, זאַל זיין הונט סקאַוואַטשען!...

קוליע: אַ רוח אין דיין טאַטן אַריין, וואָס האָסטו געטאַן, ווילדע בריאה? וואָס הייבסטו זיך אַן מיטן אוריאַדניק, מיטן אַדון מיט די מעשענע קנעפלעך, וואָס הייבסטו זיך אַן?

וועלוועלע: איצטער פייף איך אויף אים. זאַל ער מיך קומען אַריינזעצן אין אַמעריקע!...

קוליע: נו, נו הינדעלע, דו הערסט? דו הערסט? איך שפּרינג אַרויס פון די כלים... איוואַן! כאַריטאַן! מיטן אוריאַדניק הייבסטו זיך אַן? גוואַלד, האַלט מיר צו די הענט, מחמת... מחמת... איך קען ניט! איך שפּרינג פון

די האַלאַבליעס! איכ'ל אים צעפאַלקעווען די ביינער. איכ'ל ניט קוקן, וואָס ער פאַרט היינט אַוועק! ... ווילדע בריאה, ער וועט דיך נאָך איינזעצן!

וועלוועלע: ער קען ניט. ער האָט קיין פראַווע ניט. איך האָב אַ פּאַס ...

קוליע: ער פייפט אויף דעם פּאַס ...

וועלוועלע: ער קען ניט פייפן. ער האָט קיין פראַווע ניט צו פייפן אויף אַ פּאַס. טאַטע, אים אַליין האָב איך דאָס געדאַרפט אַזוי צעברעכן אַ פּוס. דו וויסט?

קוליע: וואָס זאָל איך וויסן?

וועלוועלע: איך גיי מיט כיענקען פון בית-עלמין. טרעפן מיר אים אָן. — זדראַווע. — זדראַווע. איר פאַרט קיין אַמעריצע? — מיר פאַרן קיין אַמעריצע. — צעקוש זיך, כיענקע, מיט מיר, — מאַכט ער.

הינדעלע: וויי איז מיר, נו?

קוליע: אירער אַ קרוב, אַ בראַנד אים אין די ביינער! וואָס אַ מעשענעם

קנעפל קען זיך פאַרוועלן! ...

וועלוועלע: הקיצור, וועט זיך כיענקע מיט אים צעקושן? טוט ער זי אַ כאַפּ אַנעט, אַקוראַט ווי זי וואָלט ניט געווען קיין מיידל, נאָר אַ שיקסע! אוי, אַ כאַליערע, שיר-שיר בין איך אים ניט אַריינגעפאַרן מיט אַ „שמור וזכור“ אין כראַפע אַריין! איך האָב געמוזט אַריינשפאַרן די קולאַקעס אין די קעשענעס און זיי האַלטן דאַרטן, ווי אויף אַ קייט, אַ ניט, חלילה, וואָלט איך אים אַוודאי דערהרגעט! ...

הינדעלע: נו? האָט ער זי געקושט?

וועלוועלע: ניט געקושט, נאָר זי געקוועטשט ווי אַ שיקסע! ... ער וואָלט זי נאָך מער געקוועטשט, האָב איך אים אַזוי אַ קראַץ געטאַן מיט דער פלייצע, איז ער פון איר אַפגעפלוויגן און האָט שיר האַלדו און נאָקן ניט צע-בראַכן ...

קוליע: אוי וויי איז מיר, ראַסטאַנט! דו וויסט דאָך, אַז איך ציטער פאַר אים ווי פאַר פייער! איצטער וועט ער דאָך מיך אומגליקלעך מאַכן, נו, האָט ער זי אַ קוועטש געטאַן, כאַפט אים דער שוואַרץ יאָר! פאַרשווייגט מען, ער איז דאָך אַן אוריאַדניק, וואָס הייסט, זיך פאַרטשעפן מיטן אדון מיט די מעשענע קנעפלעך! ...

וועלוועלע: וואָס האַסטו פאַר אים מורא? דו האַנדלסט מיט געגנבעטע

פערד, וואָס?

קוליע: הער נאָר, הער, ער פרעגט גאָר, וואָס האָב איך פאַר אים מורא! וואָסער ייד האָט דאָס ניט מורא פאַר אַן אוריאַדניק? אַ פשיטא נאָך איך, כמעט יעדן טאַג הרגע איך אַן אַ גוי, אַז ער וויל מיר צעדרייען פאַר דער אַרבעט. אַז דער אוריאַדניק איז ניט אין כעס, הרגעט מען אַן דעם גוי און ער באַצאָלט, איצטער אַבער ... האַ, ממזר, האַ? ...

וועלוועלע: טאַטע, איך וועל דיר זאָגן דעם אמת: דאָס האָט מיך אַזוי אויפגעקאַכט, אַז איך האָב זיך דערמאַנט אויף אַלע שלעכטע מענטשן פונעם שטעטל: אויפן אוריאַדניק און אויף בערל-לייבצע פיאַווקע, איידער איך פאַר

אָוועק, האָב איך חשק זיי די פיס אויסצודרייען. אפשר וועלן די מענטשן
ניט ליידן פון זיי נאָכדעם אַזעלכע צרות ...

קוליע: הער אויף, אַ בראַך צו דיינע יאָרן!

הינדעלע: שווער, וואָס שילט איר אים פאַר זיין אַוועקפאַרן? (צעוויינט

זיך)

קוליע: האָ? איך האָב אים געשאַלטן? אוי, גוואַלד! (טוט זיך אַ קלאַפּ
איבערן קאָפּ) קוליע, דו ביסט דאָך ניט שיכור? וועמען שילסטו היינט, היינט,
אַ קרענק דיר אין דיינע בינער! (טוט זיך אַ וואָרף צו וועלוועלען) זון מיינער,
עופהלע מיינס, אויף וויסטע פעלדער זאַל דאָס פאַלן! דייין טאַטע איז אַ
נאַר, אַ גולם; דו קאַנסט דאָך אים? קוליע כּריוק! אַז ער שפּרינגט אַרויס פון
די כלים ... מיר פאַר דיינע בינער, מייין זון! ... קום, איכיל דיך אַ קוש טאַן! ...
(צעקוּשט זיך מיט אים) וואו איז כיענקע?

וועלוועלע: זי איז אַוועק צו חוה־דוואַשען, אָפּנעמען ביי איר אַ גרום

פאַר איר טאַכטער אין אַמעריקע ..

קוליע: קינדערלעך מיינע, עופהלעך מיינע ... איך האָב דאָך איך
אַזוי האַלד. איר זייט דאָך מיר אַזוי טייער. און איר פאַרט דאָך היינט אַוועק,
און גאַט ווייסט, ווען איך וועל אייך נאָך אַמאַל זען. ביידע אויגן פון קאַפּ
פאַרליר איך דאָך. זון מיינער, פאַרגעס ניט דייין טאַטן אין אַמעריקע. קיין
צוויי טאַטעס האָסטו ניט, דו הערסט? ...

וועלוועלע: איך וועל דיך ניט פאַרגעסן, טאַטע, זיי זיכער. (גייט צו
צו הינדעלען) און דיך, הינדעלע, אוודאי ניט. (זי צעוויינט זיך) וויינסט גאַר?
פע! נו, וואָס וויינסטו? וויין ניט, איך בעט דיך, וויין ניט! (עס דערהערן זיך
טרערן אין זיין קול אויך) נו, הער־זשע אויף! הער זשע אויף! דו מיינסט,
אַז מיר איז גרינג פון דיר אַוועקצופאַרן? ווי אַזוי וועל איך לעבן אַן דיר
איין טאַג? ... (צעכליפּעט זיך און גייט ארויס פון טיר, לינקס)

קוליע: אים נעבעך איז אויך גענוג אָנגעדריפּעט אויפן האַרצן. ניט
אומזיסט האָט ער דעם קלב צעבראַכן אַ ביין. ניט געווען קיין אַנדערער צו
וועמען דאָס ביטערע האַרץ אויסצולאַזן. אַי, ווי פאַסקודנע עס איז אויפן האַרצן!
(הינדעלע ווישט די אויגן מיט אַ העמד, וואָס זי לייגט אין דער קאַרב אַרײַן).
כיענקע, אין אַ שבת־דיקן קאַלירטן קלייד, אַן אַ הוט, מיט אַ לאַנגן צאַפּ,
לויפט אַרײַן פון דער גאַס טיר. אין די הענט האַלט זי אַ בריוול.

כיענקע: (מיט התפעלות און פאַרסאַפּעט) אוי, מאַמעלעך מיינע! פון
שאַשקע דער ראַבער איז אָנגעקומען אַ בריוו צו חוה־דוואַשען פון אַמעריקע!
אוי, מאַמעלעך מיינע, וואו איז וועלוועלע? (וועלוועלע קומט אַרײַן פון לינקס,
ווישנדיק מיט די אַרבּל די אויגן. זי דערזעט אים, שרייט זי אויס מיט
התפעלות:) וועלוועלע, קום אַהער, איך בין געגאַנגען צו חוה־דוואַשען, אַפּ־
נעמען אַ גרום פאַר איר שאַשקען, האָט זי מיר געוויזן אַ בריוו, וואָס זי האָט
נעכטן פון שאַשקען באַקומען. קום, סט־הערן, וואָס פאַר אַ מדינה עס איז
אַמעריקע! אוי, מאַמעלעך מיינע, מען קען משוגע ווערן! אַט איז דער בריוו.

הזה-דוואַשע וועט באלד דאָ זיין. זי וועט עפעס ברענגען פאַר איר טאַכטער, וועט זי דעם בריוו אָפּנעמען.

וועלוועלע: נו, נו, לייען-זשע. לאַמיר הערן!

כיענקע: טאַטע, אַ טאַטע, הער נאָר מיט קאָפּ! הינדעלע, אַהער!

וועלוועלע: אַי, גיב שוין אַהער דעם בריוו. (רייסט אַרויס דעם בריוו) ביז וואַנען זי טוט זיך אַ קער! וואָס טאַראַראַטשעווסטו דאָרטן? ... (נעמט פּאַנאַנדער דעם בריוו. הינדעלע שטעלט זיך הינטער זיין רוקן און קוקט אויך אַרײַן אין דעם בריוו. כיענקע שטייט לעבן איר טאַטן קעגן וועלוועלען. ער הייבט אָן צו לייענען:) „טייערע מאַמינקע, נעכטן בין איך אָנגעקומען קיין געוויאַרק בשלום. מענדעלע, זאָל לעבן, האָט מיך אָפּגענומען פֿון דער שיף. איך האָב אים גאָר ניט דערקענט. פאַר די דריי יאָר, וואָס ער איז אין אַמעריקע, איז ער יינגער געוואָרן אויף צען. ער איז גאָר געוואָרן אַ גאַנצער שטשאַגעל. דו וואַלסט גאָר ניט דערקענט דיין זון, טייערע מאַמינקע. און לעבן לעבט ער זיך, הלוואי אויף אַלע יידן געזאַגט געוואָרן! דריי חדרים פאַרוואוינט ער אין אַ גרויסן מויער אויף אַ זעקסטן עטאַזש. און אויפן בריק ליגן ביי אים אַזוינע טייערע זאַכן, וואָס אַזוינע זעט מען ניט אַפילו ביי בערל-לייבצע פּיאָוקע יום-טוב אויפן טיש. אין צוויי חדרים ליגט אַזאַ סאַראַטע מיט שיינע קעסטעלעך און אין איין חדר אַ גרויסער שטיק סאַמעט מיט אויסגעמאַלטע צוועטן — עס איז נאָר אַ פאַרדראַס, וואָס מען טרעט אויף דעם מיט די פּיס“...

קוליע: דאָס איז ביי מענדל ענדיק אַזוי אין שטוב? גוואַלד, עס פאַ-טופּעט זיך מיר ניט אינעם מוח!...

כיענקע: (טוט אים אַ צי ביים אַרבל) הער ווייטער, טאַטע, הער ווייטער!

וועלוועלע: דו הערסט, הינדעלע?

הינדעלע: לייען, לייען, איד הער!

וועלוועלע: (לייענט ווייטער) „און עסן עסט מען ביי אים פון אַלדאָס-גוטס, פון פייגלמילך פעלט אים ניט. יעדן אינדערפרי פלעצלעך מיט קאַווע, ווי ביי אונדז שבועות. און פלייש מיט חלה אַלע טאַג. און קרופניק, אפילו פאַרוויסטן, וויל ביי אים קיינער ניט עסן“...

קוליע: אַי, אַי, אַי, אַ כוואַראַבע. האָט געקראַנגן דאָרטן אַ פאַנסקע קישקע!...

כיענקע: (צופט אים) לאַז לייענען, שטער ניט!

וועלוועלע: דו האָסט געהערט, הינדעלע? פלעצלעך מיט קאַווע. חלה מיט פלייש. זעסט? שאַשקע די ראַבע שרייבט עס אויך. איז דאָך דאָס, אָפּנים, פאַרט אמת?...

הינדעלע: יע, אָבער ביז וואַנען מען קומט צו אַהינצוצו... נו, מילא.

לייען ווייטער...

וועלוועלע: וואו האַלט איך? פלעצלעך מיט קאַווע... חלה מיט פלייש... קרופניק... אַט דאָ-אַ! (לייענט:) „און וואַסער איז דאָ אין שטוב, מען דאַרף נישט שלעפּן פונעם טייך, ווי ביי אונדז אינעם שטעטל. — מען טוט אַ דריי אַ קראַן, גייט וואַסער פון די ווענט“...

קוליע: האָ? וואָס הייסט? (נייגט צו דעם אויער מער צו וועלוועלען און נעמט אַרײַן די באַרד אין פּױסט)

וועלוועלע: (לייענט) „און קיין לאַמפּ דאַרף מען אויך ניט. אַז מען וויל, עס זאָל זײַן ליכטיק, טוט מען אַ דריי אַזאַ שרייפל און מען לייגט צו אַ שוועבע-לע, ווערט ליכטיק אפילו אין מיטן נאַכט“ ...

קוליע: (שאַקלט דעם קאַפּ) גאַטס וואונדער! גאַטס וואונדער!

וועלוועלע: „און קיין אויוון, ווי ביי אונדז איז דאָ אויך ניטאָ. אַז מען וויל דאָ קאַכן, טוט מען אַ דריי אויך אַ שרייפל און מען שטעלט אויף דעם אַרויף די טעפלעך, און עס קאַכן זיך די בעסטע מאכלים ... מענדל גריסט דיר און ביילקע, און די קינדערלעך, זאָלן זײַן געזונט. מיר וועלן באַלד דיר אַרויסשיקן אונדזערע בילדער, מאַמינקע, איך בין געווען ביים פעטער מאַדזשען צוגאַסט, איז ער גאַר אַ רויטשילד. ער וואוינט אין אַ מויער מיט גאַלדענע שפיגלען ביזן באַלקן און ביינאַכט ברענען ביי אים אין שטוב אַווינע לבנות אין גלעזערנע פעסלעך, ווי אויף דער שיף, וואו איך בין געפאַרן, און די ווענט אין שטוב זײַנען ביי אים גאַלע רויטער סאַמעט. איך האָב אַ טאַפּ געטאַן אַ וואַנט, איז זי אַזוי גלאַט און ווייך און איך האָב מיר געטראַכט: הלואי האָב איך אַזאַ רעטאַנדע! ... און עסן עסט מען ביי אים געבראַטענע הינער אין מיטן וואַך און אַווינע טײַערע מאכלים, וואָס איך קען זיי גאַר ניט אַנרופּן.“

קוליע: ביי וועמען? ביי מאַדזשע זשרעבעץ? ביי דעם פערד-גנב? (לאַזט זיך אַרונטער אויף אַ שטול) און איך האָב געמיינט, אַז ער זיצט דאַרטן אין אַסטראַג. פאַר-אַכט-יאָרן האָט ער דאָך ביי מיר די קליאַטשע צוגעגנבעט, אַ בראַך צו אים!

וועלוועלע: נו, האָ, הינדעלע, דאַרפסטו וויינען? דאַרפסטו מורא האָבן? כײַנעקע: פון אונדז נאָך וועט איר אויך הערן גוטס, וואַרט אַקאַרשט! ... נו, ענדיק דעם בריוול, וועלוועלע.

וועלוועלע: (מיט אַ שמײַכל) עס איז מיר קאַלט געוואָרן ... עס וואַרפט מיך ... אַזאַ מדינה! און מיר זײַנען זיך נאָך אַלץ מײַשב ... געדאַרפט פאַרן אַהינצוצו נאָך מיט יאָרן צוריק, וואַלטן מיר איצט געווען לייט! (ווישט זיך די נאָז מיטן אַרבל) וואו האַלט איך? אַט דאָ-דאָ ... (לייענט) „און די מויערן אין נעוויאַרק זײַנען נאָך העכער ווי אונדזער קאַסטיאַל. ווען מען פאַרריסט דעם קאַפּ, זעט מען קוים די דעכער, און איבער די דעכער יאָגן זיך מאַשינען מיט מענטשן, און די מענטשן האָבן גאַר ניט מורא, טאַמער וועלן זיי אַראַפּפאַלן. און מענדל זאָגט, אַז קיינמאַל נאָך איז אַ מאַשינע ניט אַראַפּגעפאַלן פון אויבן“ ... קוליע: איבער מיין שכל! איבער מיין שכל! ...

וועלוועלע: „און פון אוריאַדניקעס האָט מען דאָ ניט קיין צרות. מענדל זאָגט, אַז אין נעוויאַרק זײַנען פאַראַן אַ סך יידישע נאַטשאַלאַניקעס אויך. און איינמאַל איז ביי זײַן באַלעבאַס אויף דער פאַבריקע געווען אַ סטאַטשקע און מענדל האָט אויך געסטאַטשקעוועט. האָט אים איינער אַ נאַטשאַלאַניק, דערציילט מענדל, אַרעסטירט און אים שיר דעם קאַפּ צעשפאַלטן. איז יענער נאַטשאַלאַניק אויך געווען אַ ייד ... אַדנים סלאַוואַם, מאַמינקע, יידן האָבן דאָ פאַלנע

פראוועס! ... — דיין טאכטער שאַשקע"...) (מיט התפעלות טוט ער אַ כאַפּ הינדעלטן) הינדעלע, מאַמינקע, די ניכפה זאַל מיך כאַפּן פאַר דיר. האַסט גע- הערט? נו, האַ?

הינדעלע: איך ווייס ניט, וועלוועלע, מיר איז אויפן האַרצן עפעס אַזוי שווער, אַזוי שווער, אַז מיר קריכט איצטער גאַר נישט אין קאַפּ ...

קוליע: (שאַקלט דעם קאַפּ) אַ גרויל, אַ גרויל, וואָס מען הערט זיך אַנעט פון דאַרטן! דאָס איז איבער מיין שכל, איבער מיין שכל! ...

כיענקע: (נעמט ביי וועלוועלטן דעם בריוו) ווי לאַנג מיינסטו, הינדעלע וועט געדויערן ביז וועלוועלע וועט נאָך דיר שיקן? (אַרויס אין טיר לינקס) וועלוועלע: באַלד וועל איך נאָך דיר שיקן, אין אַ פאַר חדשים אַרום. מיינסט עפעס, הינדעלע, אַז איכיל קענען לעבן אַן דיר אפילו אין טאָג? זאַל איך שטאַרבן, זאַל איך קראַפירן אַט דאָ אויף דעם אַרט ...

הינדעלע: אוי, וועלוועלע, שווער זיך ניט היינט, שווער זיך ניט היינט!... וועלוועלע: (שטייל) ווען איך וואַלט געהאַט גענוג געלט, וואַלסטו היינט אויך געפאַרן. אוי, אַ זיסע ניכפה דיר אין האַרצן, ווי אַזוי וועל איך דאַרטן קענען לעבן אַן דיר!

הינדעלע: (שטייל) וועלוועלע, אַ, וועלוועלע ...

וועלוועלע: וואָס, הינדעלע?

הינדעלע: איך וויל דיר עפעס זאָגן ...

וועלוועלע: וואָס? ...

הינדעלע: וועלוועלע ... (לאַזט אַרונטער די אויגן) אוי, איך שעם זיך!

שפעטער! ...

וועלוועלע: זאָג איצטער, וואָס שעמסטו זיך?

הינדעלע: גאַרנישט, גאַרנישט, שפעטער! ... (נעמט ווידער פאַקן דעם

קאַרב. וועלוול העלפט איר).

קוליע: (פאַרטראַכט און ווי צו זיך אַליין) וואָס זאָגט מען אַביסל צו

מאָדזשע זשערבעץ? איבער מיין שכל! איבער מיין שכל! ...

חווה-דוואַשע, אַן אַלטע יידענע מיט אַ פאַטשיילע, קומט אַריין פון רעכטס,

אין די הענט האַלט זי אַ פעקעלע.

חווה-דוואַשע: נו, שוין איבערגעלייענט מיין שאַשקעס בריוו? וואָס

זאָגט איר עפעס, האַ?

קוליע: (הייבט זיך אויף) דאָס איז איבער מיין שכל, חווה-דוואַשע. אייער

ברודער מאָדזשע זשערבעץ איז דאַרטן געוואָרן גאַר אַ לייט! ...

חווה-דוואַשע: אַ דאַנק גאַט, אַ דאַנק גאַט, און וואָס זאָגסטו אויף מיין

מענדלען, זאַל ער לעבן? אַי, אַי, אַבער וואָס קומט אַרויס? די קינדערלעך

זיינען דאַרטן, איך דאָ. — ווען איך וועל מאַרגן שטאַרבן, וועט אפילו קיין קינד

ניט זיין, וואָס זאַל מיך ריכטיק באַקלאַגן, וועט קיין קינדס טרער אויף מיין

קבר ניט פאַלן און מיין זון וועט אויף מיין לוויה קיין קדיש ניט קענען זאָגן,

פינצטער און ביטער איז מיר! ... (זעצט זיך און שאַקלט דעם קאַפּ) .

קוליע: א. א. אַט דאָס איז דאָך מיין בראַך אויך. מיט וועמען וועל איך בלייבן אויף די עלטערע יאָרן? און אַז איך זאָל שטאַרבן, חלילה? ... וואָס ווייסט דער מענטש? היינט לעבט ער און מאַרגן פּוּץ — די נשמה אַרויס, און פאַרטויט! ווער וועט מיר דעמאָלט באַקלאַגן? וואו וועט דעמאָלט מיין קדיש זיין? עך, פאַסקודנע און גאַר! (שלעפט אַרויס אַ פּלעטל שטאַפּס פון כאַלעווע) הינדעלע, דערלאַנג מיר אַ גלעזל!

הינדעלע: שווער, איר וואָלט בעסער היינט ניט געטרונקען ...

קוליע: איך האָב זיך היינט די גאַנצע צייט איינגעהאַלטן. פון אינדערפרי אַן ליגט עס ביי מיר אין כאַלעווע. אָבער מער קען איך ניט. עס איז מיר אַזוי ביטער אויפן האַרצן. איכ'ל זיך מאַכן פריילעכער.

וועלוועלע: טאַטע, אַ טאַטע, דו בעסער טרינק איצטער ניט. דו קענסט נאָך, חלילה, איבערכאַפן די מאַס און דאָ וועט שפּעטער זיין דער רב, באַגלייטן זיין זון בעצצען, איז ניט שייך, פאַסט ניט! ...

קוליע: נו, אַ קאַפּעטשקע, מיין זון, נאָר אַ טראַפּעלע ... אויפן האַרצן איז מיר אַזוי פאַרדריפּעט, מיין זון!

וועלוועלע: נו, מילא, וועל איך איך נעמען אַ ביסעלע. מיר איז אויפן האַרצן אויך נישקשהדיק פאַסקודנע. (נעמט אַ גלעזלע און טראַגט צו צום פאַטער).

קוליע: (נעמט דאָס גלעזלע) נאָר אַ קאַפּעטשקע! (גיסט אַן דאָס גלאַז פול) לחיים, מיין זון, גאַט זאָל געבן, אַז דו זאָלסט קדיש זאָגן נאָך מיר! (טרינקט אויס און דערלאַנגט דאָס גלעזלע וועלוועלע און גיסט אַן).
הוה-דוואַשע: אַמן! ...

וועלוועלע: נאָך אַ ביסעלע, טאַטע, פּולער! לחיים, טאַטע! לחיים, הינדעלע! אַז גאַט וועט געבן און איכ'ל אין אַמעריקע זאָגן דיר, לחיים, וועט מיר זיין פריילעכער אויפן האַרצן! (טרינקט אויס) טייערע משקה! טאַטע! אַ טאַטע, גיס אַן נאָך אַ גלעזלע! איך וויל אַוועקפאַרן אַ פריילעכער פון דאַנען!

הינדעלע: (לויפט צו צו אים) ניין, ניין, גענוג!

קוליע: זאָל ער טרינקען-געזונטערהייט. ער וועט ניט שיכור ווערן פון נאָך אַ גלעזלע. סידן ער וועט אַ גאַנצע קוואַרט אויסטרינקען. דו ווייסט דאָך, הינדעלע, אַז ער קען טרינקען! איכ'ל אויך נעמען נאָך אַ גלעזלע. (גיסט אַן און דערלאַנגט וועלוועלע)

הינדעלע: דו טרינק ניט מער, וועלוועלע.

וועלוועלע: איך בעט דיר, הינדעלע, מאַמענקע, בלויז נאָך אַ גלעזלע. הינדעלע: ניין, גענוג!

וועלוועלע: עס וועט מיר זיין גרינגער פון דיר אַוועקצופאַרן, נאַרעלע! הינדעלע: ניין, איך וויל ניט, דו זאָלסט מער טרינקען, איך וויל ניט און

גאַר!

קוליע: (אַנגעאַסט) טרינק, טרינק, וועלוועלע, דעם לעצטן מאָל מיט

דיין טאַטן, טרינק!

וועלוועלע: אז זי וויל ניט, טאטע, דארף מען ניט. דו וויסט דאך, אז איך פאלג זי... (גייט צו ווידער צום קארב, הינדעלע נאך אים)

קוליע: נו, וועל איך אויסטרינקען דיין חלק, לחיים! (טרינקט אויס און באהאלט דאס פלעטש אין כאלעווע) גרינגער געווארן א ביסל אויפן הארצן. וואס טראגט איר דאס פאר א פעקל, חוה-דוואשע? כיענקע קומט אריין פון לינקס

חוה-דוואשע: גאמלקעס. איך וויל שיקן מיינע קינדערלעך. הער נאר, קוליע, וועמען זאל איך די גאמלקעס געבן אין האנט אריין — וועלוועלען צי כיענקען? ווער פון זיי איז מער נאשער, הא?

קוליע: ביידע גוטע האלעטיינעס!... שיקט עס בעסער מיט בן-ציון דעם רבס זון...

חוה-דוואשע: אי, לעבן זאלסטו, ווי אזוי פארשאפט מען זיך מיטן רבס א קינד? איך האב גאר די העזה ניט.

קוליע: אויך אמת. א רבס א קינד איז ניט א נאש בראט!...

כיענקע: חוה-דוואשע, איר קענט שיקן די גאמלקעס מיט אונדז. זייט זיכער, מיר וועלן זיי ניט אויפעסן, שמערל קאטוך שיקט מיט אונדז א גאלדע-נעם בעכער אויך, צו זיין טאכטער דרשה-געשאנק, גיט אהער! (נעמט דאס פעקעלע פון אירע הענט און גיט איבער וועלוועלע) פאק עס אריין!

וועלוועלע: (נעמט דאס פעקעלע) טרוקענע גאמלקעס? מען דארף דאס באהאלטן וואס ווייטער פון מיין יצר-הרע! (שטופט עס טיף אינעם קארב) כיענקע: (פלוצים) אוי, מאמעלעך מיינע, איך דארף זיך נאך גיין אפ-זעגענען מיט פערלען און דבורהקען און כאסקען, און מאריאשקען... און בענצע איז נאך אויך נישטא. די פור וועט דאך באלד קומען! נאט איך דעם בריוו צוריק, חוה-דוואשע! (שלעפט ארויס פון אונטערן בוחעס דעם בריוו, דערלאנגט און לויפט ארויס רעכטס).

חוה-דוואשע: (האלטנדיק דעם בריוו) איר זעט? דאס איז מיין בעסטער אוצר! (שלעפט ארויס פון אזא רימענער קעשענע, וואס הענגט ביי איר אויף א זייט קלייד אונטער דער פאטשיילע, א גאנץ פעקל מיט בריוו) איר זעט? אלץ בריוו פון דארטן, פון מיין מענדלען, זאל לעבן. דאס איז מיין טייערסטער אוצר. איך קען ניט לייענען, ברוך השם, איך ווייס אבער יעדן בריוו אויף אויסווייניק... (לייגט פאגאנדער די בריוו) אט אין דעם שרייבט ער, אז ער איז אנגעקומען קיין אמריקע בשלום. אין דעם, אז ער האט א דירה געדונגען, אין דעם, אז ער ארבעט, דאנקען גאט, און פארדינט צען קערבלעך א וואך. אין דעם, אז בערעלע איז געווארן בר-מצווה. אין דעם, אז חנה-לאה איז געלעגן געווארן און געבארן מירעלען... אי, אי, אמאל אין מיטן דער נאכט דערמאן איך זיך, אז דארטן ווייט, ווייט, איבער אלע ימען, טיף אונטער דר'ערד, וואוינט מיין מענדעלע און מיינע אייניקלעך און איך קען זיי ניט זען, ווערט מיר, ניט פאר אייך געדאכט, אזוי שלעכט אויפן הארצן און איך קלער: וואלט איך געהאט פליגלען, וואלט איך צו זיי געפלויגן, צופוס וואלט איך צו זיי געלאפן, אז איך וואלט געווען יינגער כאטש מיט פערציק יאר... מיר ווערט אזוי ביטער,

אָזוי פינצטער אויפן האַרצן, קינדערלעך מיינע... נאָר איין טרייסט האָב איך דעמאָלט: איך צינד מיר אָן אַ ליכט, נעם מיר אַרויס אַט די אַלע בריוו און ליינען, כאַטש איך קען ניט ליינענען, און וויין, און וויין...

קוליע: (שיכורלעך) און איכ'ל אויך וויינען. מיין האַרץ איז אויך ניט פון קליאַטשע. אויך אַ טאַטע, ברוך השם. (נעמט אַרויס פון כאַלעווע דאָס פלעשל) וואו איז דאָס גלעזל?

וועלוועלע: טאַטע, אַ טאַטע, כאַפּ היינט ניט אַריבער די מאַס. איך האָב דיר געזאָגט: דער רב וועט קומען באַגלייטן בענצען, וועט זיין ניט שייין...

קוליע: (נעמט דאָס גלעזל) וואָס איז מיר דער רב? דער רב איז ניט מיין קינד. נאָך אים וועל איך ניט וויינען. (גיסט אָן טרינקט אויס, באַהאַלט דאָס פלעשל אין איין כאַלעווע און דאָס גלעזל אין דער צווייטער) איר גייט, חוה-דוואַשע? איך גיי אין אייער וועג. איכ'ל גיין קויפן אַ פּאָר פעקלעך ציצית און אַ פּאָר כשרע מזוזות אים מיטצוגעבן. פּאַסקודנע!

חוה-דוואַשע: קום, קוליע! וועלוועלע, טאַטקעלע, איך בעט דיך, עס-זשע ניט אויף די גאַמלקעס. נו, פּאָר געזונט.

וועלוועלע: זייט געזונט, חוה-דוואַשע. די גאַמלקעס וועלן אַהין אַנקומען בלאַגאַפּאָלוטשנע!...

חוה-דוואַשע: גאָט זאָל דיך אַהינצוצו ברענגען בשלום... קוליע: אַמן! אַמן! (ווישט זיך די אויגן און גייט אַרויס מיט חוה-דוואַשען, רעכטס)

וועלוועלע: נאָ, דאַנקען גאָט, פּאַרטיק!... אַלצדינג איז שוין איינגע-פּאַקט! (מאַכט צו דעם קאַרב) וואו איז טאַקע בענצע?

הינדעלע: זיין פעקל איז דאָך שוין דאָ... אָן, דאָרטן אויף דער לע-זשאַנקע. צו וועמען וועט ער פּאַרפּאַרן? (זעצט זיך אויפן באַנק)

וועלוועלע: ער פּאַרט מיט אונז אויף אונדזער אַדרעס, צו לייבקען... הינדעלע: אַ שיינע זאָך, דעם רבס זון וועט פּאַרפּאַרן דאָרטן צו לייבקען... וואָס פּאַרט ער? אַ רבס אַ זון וואָלט דאָ געקענט טאָן אַ שיינעם שידוך... וואָס וועט ער טאָן דאָרטן?

וועלוועלע: ער וויל, זאָגט ער, דאָ ניט זיין קיין מלמד, צי אַ שוחט, ווי זיינע ברידער. ער וויל, זאָגט ער, זיין אַ מענטש און לעבן ווי אַ מענטש. אין אַמעריקע וועט ער זיך אויסלערענען אַ מלאכה...

הינדעלע: דעם רבס זון?

וועלוועלע: דער רב ווייסט דאָס אויך, דערפּאַר לאַזט ער דאָך אים פּאַרן. דאָ שטייט אים ניט אָן, אַז זיינער אַ זון זאָל זיין אַ בעל-מלאכה, אָבער אין אַמערי-קע? ... נישקשה, בענצע וועט דאָרטן ניט פּאַרפּאַלן ווערן. כיענקע איז אַ גוטע נייטערקע און איכ'ל, מסתמא, אויך אַכטונג געבן אויף אים...

הינדעלע: וואָס קענט איר טאָן פון זיינעטוועגן? דו וועסט דאָרפן קלייבן געלט פּאַר מיר. און כיענקע... זי איז דאָך שוין אַ מיידל ניט קיין עופּה'לע, זי דאָרף דאָך עפעס אויך טראַכטן וועגן אַ תכלית, וועגן נדן...

וועלוועלע: (כיטורע) נו, נו, וועט זי טראַכטן... (מיט אַ פאַרסודעטער מינע) הינדעלע, ווען דו וואַלסט געוואוסט... איך טאָר דאָס ניט דערציילן... איך האָב צוגעזאָגט כיענקען... אוי, דו ווייסט גאַרניט, וואָס פאַר אַ מיוחסת דו וועסט אינגיכן זיין...

הינדעלע: אַ מיוחסת, איך? ...

וועלוועלע: דו און איך, און דער טאַטע — יחסנים! אויס קוליע כריוק!...

הינדעלע: וואָס הייסט?

וועלוועלע: דו וועסט ניט זאָגן? דאָס וועט בלייבן אַ סוד? וועל איך

דאָס דיר דערציילן.

הינדעלע: וואָס?

וועלוועלע: שווער זיך אַפריער, אַז דו וועסט עס קיינעם ניט דערציילן?

הינדעלע: נו גוט, איך שווער זיך.

וועלוועלע: זאַלסט אַזוי לעבן?

הינדעלע: זאַל איך אַזוי לעבן.

וועלוועלע: מיט מיר אינאיינעם?

הינדעלע: מיט דיר אינאיינעם — אָמן!

וועלוועלע: צווישן כיענקען און בענצען איז אַ שטילע ליובאַוו. אין

אַמעריקע וועלן זיי חתונה האָבן! ...

הינדעלע: אוי, וויי איז מיר! וואָס רעדסטו? דער רב, נעבעך, וועט דאָך

קריעה רייסן! קרוינעלעך מיינע, איכ'ל זיך די באַקן צעקניפן!!

וועלוועלע: שאַ! דער רב קען נאָך דערהערן, וועט ער אים ניט לאָזן

פאַרן! אוי, אַז דער טאַטע וואַלט עס געוואוסט, פאַר שמחה וואַלט ער אַ קאַזאַטש-

קע אַוועקגעגאַנגען טאַנצן!

הינדעלע: אַ ווייטיק איז מיר, אַ רחמנות, נעבעך, אויפן רב! ...

וועלוועלע: ליובאַוו, גאַרעלע, אַ קאַטאַוועס ליובאַוו! עס איז דאָך גאַר

קיין געשמאַקערע זאַך אויף דער וועלט ניטאָ! פּרעג מיך וואָס רב־שמאַוו, יחוס-

פּיכעס? ליובאַוו, מאַמעלע, ליובאַוו! עס איז דאָך אַזוי זיס לעבן אַזאַ ווייבעלע

ווי דו. קיין געשמאַקערע זאַך, ווי אייער ווייבערשע פאַראַדע, איז דאָך גאַר אויף

דער וועלט נישטאָ. אַ זיסע ניכפה'לע דיר אין הערצעלע אַרײן! ... עס איז מיר

אַזוי שווער פון דיר אַוועקצופאַרן. אַט אַזוי־אַ ווי פון אַן אייזערנער קייט וואַלט

איך זיך געדאַרפט אַפרייסן... (פּאָלט צו צו איר) מאַמעלע מיינע, ליובאַוו

מיינע, ווי אַזוי וועל איך קענען לעבן אַן דיר אפילו איין טאַג דאַרטן! איכ'ל דאָך

נאַכאַנאַנד טראַכטן וועגן דיר: וואָס דו טוסט דאַרטן? וואָס דו מאַכסט דאַרטן?

צי בענקסטו דאַרטן? צי ווינסטו דאַרטן? ...

הינדעלע: (צעוויינט זיך) איכ'ל וויינען, אוודאי וועל איך וויינען. איך האָב

דיך אויך האַלד, וועלוועלע מיינ גאַלד! און ביז וואַנען דו וועסט ניט אַריבער-

פאַרן די ימען, וועל איך אוודאי משוגע ווערן! ...

וועלוועלע: נו, וויין ניט, הינדעלע, די גאַנצע וועלט פאַרט דאָך אַריבער

די ימען, מיך וועט מסתמא דער רוח אויך ניט נעמען, נו, שאַ, שאַ! וואָס האַסטו

מיר פּריער געוואַלט דערציילן, הינדעלע?

הינדעלע: (ווישט זיך די אויגן) זען זיך לעבן מיר. (ער זעצט זיך) וועל-
וועלע. א, וועלוועלע, מיר דאָכט זיך... (פאַרשעמט זיך)
וועלוועלע: וואָס, מאַמעלע? ...

הינדעלע: (שטילער) מיר דאָכט זיך, אַז... אַז... (טוט זיך פּלוצים אַ
וואָרף צו אים, זאָגט אים עפעס אויפן אויער און באַהאַלט איר פנים ביי אים
אויף דער ברוסט)

וועלוועלע: (טוט זיך אַ כאַפּ מיט אויסגעגלאַצטע אויגן) אוי! הינדעלע,
טאַקע? ווייסט דאָס אויף זיכער? מאַמעלע מיינע! מאַמעלע מיינע! מאַמעלע
מיינע! (כאַפט זי קושן) אוי, איצטער וועט מיר נאָך זיין שווערער פון דיר
אַוועקצופאַרן! ווי לאָזט מען דיך איבער? אַז איך וואָלט געקענט מיטנעמען
דיך אין אַ קעשענע, אינעם האַרצן, אינעם קאַפּ! גוואַלד, גוואַלד! דו הערסט? אַ
יינגל, אַ יינגל, למען השם אַ יינגל! איך וויל ניט קיין מיידל!... (שפּרינגט אויף)
איצטער האָב איך דיך נאָך טויזנט מאל מער האַלט. (לאַכט און רייבט זיך די
הענט פאַר שמחה) גוואַלד! גוואַלד! (לויפט איבערן שטוב)

הינדעלע: ווען עס וועט קומען די צייט, וואָלט איך אַזוי געוואָלט, דו
זאָלט דעמאָלט זיין לעבן מיר...

וועלוועלע: וואָס רעדסטו, נאַרעלע? אין דריי חדשים ארום ביסטו שוין
דאַרטן ביי מיר... איכיל, אַפנים, איצטער קענען רוען? קראַפירן זאל איך ווי
אַ הונט! (זעצט זיך ווידער לעבן איר) אינעם שטוב ביי אונדז וועט אויך זיין
צוגעקליבן, ווי ביי אַ גראַף, מיר וועלן אויך וואוינען אין אַ הויכן מויער אויף אַ
זעקסטן עטאַזש. און אויפן בריק ביי אונדז וועט אויך ליגן אַ סאַראַטע מיט
שיינע קעסטעלעך, און ווי אַ פאַר טייבעלעך וועלן מיר דאַרט לעבן; דזשוב, דזשוב
אין די פּיסקעלעך; ווילסט עסן, הינדעלע? נאָ דיר פּלעצעלעך מיט קאַווע! ...
נאָ דיר חלה מיט פלייש! נאָ דיר מאַרצעפאַנעס! ווילסט אַ גלאַז וואַסער? צור-
געגאַנגען צו דער וואַנט, אַנגעצאַפט און טרינק געזונטערהייט! עס איז דיר
פינצטער, הינדעלע? צוגעלייגט אַ שוועבעלע צום שרייפל, און עס איז ליכטיק
אין דעם גאַנצן הויז! און וועט אַ קליין וויזליקל ביי אונדז זיין, וועלן מיר אים
נעמען אויף דער מאַשינע אינדערהויך און וועלן פליען מיט אים איבער די
מענטשן, איבער די ביימער, איבער די דעכער — טראַק-טראַק-טראַק —
בערעגיס! ...

הינדעלע: הלואי, ריבונו של עולם! ווי דערלעכט מען דאָס שוין! ...
(קוליע אַרײַן מיט אַ פעקעלע אין דער האַנט)
קוליע: נאָ, עטלעכע פעקלעך ציצית, דריי מזוזות, נעם מיט זיך, יחיאל
די ציג שפאַנט שוין די פּערד...

וועלוועלע: (באַהאַלט דאָס פעקעלע אין אַ קעשענע) איך בין שוין פאַר-
טיק... וואָס מאַרודיען דאַרטן יענע? וואו זיינען זיי?
בערל-לייבצע אַרײַן.

בערל-לייבצע: מען פאַרט, מען לויפט פונעם שטעטל, דאָס גאַנצע
שטעטל וועט זיך, חלילה, אַזוי צעפאַרן! וואָס לויפט מען אַהין, ווי אויף אַ יאַריד,
ריבונו של עולם?

קוליע: איר זעט דאָך! אַ גוטינקן אייך, ר' בערל-לייבצע! ...
וועלוועלע: (שטיל צו הינדעלעט) אַ גוטינקע מכהלע אים! אים האָב איך
נאָך מער פיינט, ווי דעם אוריאַדניק. אַ רוצח אַ ייד, אַ קרענק אים אין די
ביינער! ...

בערל-לייבצע: דו האָסט שוין אָנגעגרייט?
קוליע: טאַטקעלע, איר וועט שוין מוזן וואַרטן נאָך אַ וואָך. דאָס גאַנצע
געלט די עופהלעך מיינע אַוועקגעגעבן. אַ ווייטע נסיעה, ר' בערל-לייבצע, אין
אַמעריקע.

בערל-לייבצע: וואָס הייסט? דאַרפסט מיר צאָלן וואַכער, גיסטו זיי
אַוועק מיין געלט. איך קען אַליין זיין אַ בעל-צדקה אויף מיין געלט. כּריוק דו,
וואָס איז עס פאַר אַ גאַזלאָואַיע?

וועלוועלע: כּריוקעט ניט, ר' בערל-לייבצע, פּיאָווקע! ...
קוליע: (מיט כעס) שטילער, ווילדע בריאה, צו וועמען רעדסטו אַווי?
בערל-לייבצע: אַ דאגה, רוף מיך פּיאָווקע, אַבי באַצאַל מיר מיין וואָך-
כער, ר' וועלוועלע.

וועלוועלע: דער טאַטע וועט אייך באַצאַלן. האָט ער אייך שוין אַמאָל
ניט באַצאַלט? גייט! גייט! אַניט קען איך אייך נאָך לאָזן אַן „אַטיעזדנע“
פאַרן אַוועקפאַרן ...

בערל-לייבצע: בויאַן, ווילדע בריאה, וואָס האָסטו צו מיר?
קוליע: וואָס האָסטו צו בערל-לייבצען?
וועלוועלע: איך האָב אים פיינט, ווי אַ חזיר, ווי אַ שפּין. היינט זאָג איך
אייך דעם גאַנצן אמת. אַ רוצח אַ ייד זייט איר. איר וואַלט גאָר דאָס בלוט
געזויגן ביי די אַנדערע! גייט! גייט! ...

קוליע: ר' בערל-לייבצע, אַן אַנדער צייט וואַלט איך אים דערפאַר צע-
פאַסקעוועט די ביינער. היינט אַבער ... ער פאַרט דאָך אַוועק, מוז איך דאָך
אים פאַרשווייגן. בעסער טשעפעט זיך אַפּ פון אים. מחמת איך ווייס, אַז ער
טראַגט אויף אייך שוין לאַנג אַ האַרץ. האָט קיין פאַראיבל ניט, גייט בעסער
איצטער אַוועק. איר וועט מיך מאַרגן זען. וואָס דאַרפט איר, אַז ער זאָל אייך
צולייגן אַ האַנט?

בערל-לייבצע: איך האָב פאַר אים קיין מורא ניט! וועלוועלע, פאַרגעס
נאָר ניט, אַז דער אוריאַדניק עסט ביי מיר פיש יעדן פרייטאַג-צונאַכטס! דו
קענסט נאָך ביי מיר היינט פאַרן ערגעץ אַנדערשוואו ...

וועלוועלע: איך פּייף אויף אייך, איך פּייף אויף אייערע פיש און פּייף
אויף אייער אוריאַדניק! איך דריי אייך באַלד אויס ביידע פּיס און קומט מיך
קלאַנג אין אַמעריקע! איך זאָג אייך: האַידאַ פון דאַנען! (וויל זיך אַ וואַרף טאַן)
הינדעלע: (כאַפט אים אַן) וועלוועלע, ביסט משוגע? גיי אַריין אין יע-
נעם קאַמער. איך בעט דיך, גיי זשע אַריין, נו, (מיט געוויינ:) גיי-זשע אַריין!
וועלוועלע: נו, שאַ, איך גיי, עס זיך ניט אַפּ דאָס האַרץ, וואָס דיר
איז אונטער איין נאַגל צו זיין קאַפּ. רופט דעם טאַטן כּריוק! אייער טריפהנער
גליק, וואָס מיין הינדעלע איז דאָ. (גייט)

בערל-לייבצע: נו הא! נו?

קוליע: (גלעט אים איבערן אַקסל) נו, ר' בערל-לייבצע, וואָס קען מען טאָן? איך האָב קיין האַרץ ניט צו כאַפֿן אַ שטעקן. איכיל איך מאַרגן באַצאָלן. מאַרגן שמיד איך ביים פּריץ די פּערד...

בערל-לייבצע: מאַרגן אָבער זאָלסטו מיר באַצאָלן פֿאַר צוויי וואַכן. **קוליע:** אויך רעכט. פֿאַר צוויי, פֿאַר צוויי! (גלעט אים איבערן אַקסל) גייט, גייט געזונטערהייט! גייט, גייט געזונטערהייט!...

בערל-לייבצע: אַי נו, ביז וואַגען איך מאַן איין מיין שווער-פֿאַרהאַרע-וועט געלט! (פֿאַרשווינדט לינקס)

קוליע: מיטן קאַפּ אין דר'ערד! אַ פּיאָווקע, אַ בלוט-זויגער, אַ שפּאַנישע פּליג! דרד-אַרץ אָבער דאַרף מען פֿאַר אים האַבן. טאַקע אמת אַ גרויסער רוצח, דערפֿאַר רופּט מען אים פּיאָווקע, אָבער אַנקומען קומט מען דאָך אָן צו אים, ניט אַזוי, הינדעלע?

הינדעלע: אַוודאי.

כיענקע קומט אָן פֿון רעכטס

כיענקע: נו, דאַנקען גאָט, מיט אַלעמען זיך געזענגט. בענצע און דער רב גייען שוין אויך אַהער.

קוליע: דער רב גייט אַהער? (כאַפּט אַ שטול, רוקט צו צום טיש און קלאַפּט אָפּ מיט דער פֿאלע) דאָס ערשטע מאָל וואָס דער רב איז ביי מיר אין שטוב!

דער רב, אָן אַלטער ייד מיט אַ ווייסער באַרד, אין אַ שוואַרצער זופּענע און אין שיד, מיט ווייסע זאָקן, און בן-ציון, אַ בחור אַ יאַר עטלעכע און צוואַנג-ציק מיט אַ קליין בערדעלע און אין אַ לאַנגען סורטוק.

דער רב: אַ גאָט העלף אייך!

קוליע: ברוך הבא, רבי! זיצט! (טראַגט אים אַנטקעגן דעם שטול, וואָס ער האָט פֿריער אָפּגעווישט מיט דער פֿאלע) וועלוועלע קומט אַריין פֿון לינקס.

וועלוועלע: אַ גוט מאַרגן אייך, רבי!

דער רב: אַ גאָט העלף דיר, וועלוועלע. נו, שוין פֿאַרטיק, אין אַ גוטער שעה?

וועלוועלע: שוין פֿאַרטיק, רבי. יחיאל מיט דער פֿור קומט אויך גלייך. **דער רב:** איך בעט דיך, וועלוועלע, גיב דו אַכטונג אויפן וועג אויף מיין בן ציונען. דו ביסט פֿאַרט עלטער, געזינטער, קיין עיין-הרע. **וועלוועלע:** איר קענט זיך אויף מיר פֿאַרלאָזן, רבי, ווי אַ לייבלעכן ברודער וועל איך אים היטן.

בן ציון: (שטיל צו כיענקע) פֿאַרגעס ניט צו נעמען אַ שערעלע אויפן וועג. ווי נאָר מיר וועלן אַרויספֿאַרן פֿונעם שטעטל, וועל איך מקצר זיין די פּאותן. איך וויל ניט אויסקוקן ווי אַ קליינשטעטלידיקער מלמד. דו הערסט? ... **כיענקע:** גוט. איך גיי שוין אויפּזוכן אַ שערעלע. (אַרויס, לינקס)

דער רב: אי, אי, אי, אָט אַזוי איז עס, קוליע. מיר פאַרזייען אונדזערע קינדער אויף אַלע אַרבע פינות העולם... איך האָב זיך אויף דעם גאַרניט געריכט. מילא, מסתמא וויל גאָט אַזוי. זאָל זיין מיינער אַ זון אויך אַ בעל-מלאכה!...

קוליע: וואָס הייסט, רבי, אייער זון אַ בעל-מלאכה?
דער רב: יע, קוליע, דערויף פאַרט ער דאָך, צו לערנען זיך דאַרטן אַ מלאכה...
קוליע: אייער זון, רבי? אַ קרענק איז מיר!

בן ציון: אַ בעל-מלאכה צו זיין איז גאַר קיין חרפה ניט. אַ סך פון אונדזערע תלמידי-חכמים זיינען אויך געווען בעל-מלאכות.

דער רב: אמת, מיין זון, אמת, קיין גרויסע חרפה איז דאָס ניט. בלייב נאָר אַן ערלעכער ייד...
וועלוועלע: (שטיל צו הינדעלען) אַז דער רב וואָלט געוואוסט, אַז ער איז איצטער ביי זיין מחותן אין שטוב...
הינדעלע: אַז אַך און וויי איז, נעבעך, צום רב!...

כינעקע מיט אַ שערעלע פון לינקס, גייט צו צו בן ציונע, און טוט צו אים אַ ווינק.
בן ציון: הע? (גייט צו צו איר)
כינעקע: (גייט אים דאָס שערעלע, שטיל) וועט זיין גוט?
בן ציון: יא, זייער גוט. (באַהאַלט דאָס שערעלע אונטערן בוזעס)
פון דרויסן דערהערט זיך אַ פאַרן פון אַ וואָגן און אַ "טפרו". דערנאָך אַ שכיכורער קול: "קולקאָ!"
קוליע: (טוט אַ שפּרונג) אוי, וויי, דער אַוריאַדניק! (לויפט אַרויס)
כינעקע: (טוט זיך אויך אַ כאָפּ) אוי, צי וועט ניט זיין עפעס אַ צרה?
אוי, איך האָב מורא!...

הינדעלע: אוי, אַ ווייטיק איז מיר, איך האָב אויך מורא!...
וועלוועלע: (צעמישט) וואָס האָט איר מורא? מיר האָבן שוין אַרויסגע-
נומען אַ פאַס. ער קען אונדז גאַר נישט טאָן. ער האָט קיין פּראַווע ניט... אַ
ניכפה אויף מיר, פאַרוואָס איך האָב אים געטשעפעט!...
קוליע אַריין צעמישט.
קוליע: גיי, וועלוועלע, בעט אים מחילה.
וועלוועלע: האָ?

קוליע: און דו, כינעקע, גיי אויך בעט אים מחילה. אַזוי וויל ער. אַ ניט וועט ער אַנטאָן צרות. איך האָב אים שוין אַ קוש געטאָן אין דער טריפהנער לאַפּע און אין יד האָב איך אים אויך אַריינגעשטעקט אַ חצי רוב... ער האָט זיך פאַרטשעפעט מיטן אוריאַדניק!
הינדעלע: גיי, וועלוועלע, בעט איבער דעם אָדון מיט די מעשענע קנעפלעך!

וועלוועלע: אי, וואָלט איך אים איבערגעבעטן! מיט אַ "שמור וזכור" אין כראַפּע אַריין, אַז אַלע מעשענע קנעפלעך זאָלן ביי אים צעפליען אויף אַלע

זייטן! ... איך זאָג אייך, רבי, אַז שוין צוליב דעם אליין, מען זאָל ניט דאַרפן ליידן פון די מעשענע קנעפלעך און פון בערלייבצע פּיאָווקע, דאַרף מען לויפן קיין אַמעריקע! (נעמט אַרויס פון אַ קעשענע געלט) טאַטע, נאָ גיב אים נאָך אַ פּאַלטיניק, זאָל ער דערוואַרגן ווערן. איך קען איצטער ניט אַנקוקן זיין חזירשע כראַפּע. איך האָב מורא פאר זיך אליין. זאָג אים, אז איך בין שיכור, איך קען צו אים ניט אַרויסגיין!

כיענקע: גיב, איכ'ל צו אים אליין אַרויסגיין. (נעמט ביי אים דאָס געלט און לויפט אַרויס)

דער רב: אַ שלעכטער אָדון, מען ליידט פון אים אַן אַ שיעור. אי ער נעמט, אי ער בייסט! אַי, דער ביטערער גלות! ... אפשר, וועלוועלע, ביסטו גערעכט. מען הערט זיך אַנעט אַזוינע גוטע בשורות פון אַמעריקע. ... אפשר טאַקע האָט גאַט באַשאַפן די אַמעריקע, כדי יידן זאָלן קענען אויסרוען זייערע ביינער דאַרטן פון דעם שווערן גלות? ... (מען הערט ווי דער וואָגן פאַרט אָפּ) כיענקע אַריין און שפּייט

כיענקע: טפוי, מיט די טרפהנע וואָנצעס מיר גלייך אין מויל! ... (שפּייט)

אַ נייער וואָגן פאַרט צו.

הינדעלע: יחיאל די ציג מיטן וואָגן. ... (ווישט זיך די אויגן) שוין! קוליע: שוין דאָ?

יחיאל, אַ ייד מיט אַ ווילדער באַרד, אין אַ קאַפּטן, מיט אַ רויטן גאַרטל, הינטער וועלכן עס שטעקט אַ בייטש.

וועלוועלע: נעמט אַט די פעק פון דער ליעזשאַנקע.

יחיאל נעמט די פעקלעך און גייט אַרויס.

הינדעלע שטיקט די טרערן.

כיענקע טוט אַן אַ מאַנטל, וועלוועלע, אַן אויבערראַק.

קוליע: (טוט זיך אַ קלאַפּ אין האַרצן) רבי, טאַקעלע, בענטשט מיינע

עופּהלעך! זיי זאָלן יידן בלייבן, זיי זאָלן גאַט ניט פאַרגעסן, זייער טאַטן, רבינקע טייערער! ...

דער רב: (הייבט זיך אויף) קינדערלעך, דער גוטער גאַט, דער יידישער

גאַט, זאָל מיט אייך אַלעמאַל זיין, וואו איר וועט זיך קערן און ווענדן!

קוליע טוט זיך אַ וואָרף צו כיענקע און קושט זי און סאַפעט מיט דער

נאָז. דערנאָך — צו וועלוועלע און קושט אים. פון דרויסן קומען אַן מיידלעך

און פרויען. חוה-דוואַשע אויך צווישן זיי, און שטעלן זיך אַרום די פּענצטער.

וועלוועלע: נו, הינדעלע, דו זאָלסט ניט בענקען, דו הערסט? זיי געזונט!

הינדעלע: (שטייל און שלינגענדיק די טרערן) זע-זשע, געדענק זשע,

וועלוועלע, איכ'ל דאָ משוגע ווערן, חלילה, אַז איכ'ל פון דיר באַלד ניט קריגן

קיין בריוו! (פאַלט אים אויפן האַלדז, קושט אים און וויינט)

וועלוועלע: (מיט טרערן אינעם קול) איכ'ל דיר שרייבן ... אַוודאי ...

אַבער דו שרייב מיר אויך. אַ נישט וועל איך אַוודאי משוגע ווערן! ..

(טוט אַ נעם דעם קאַרב פונעם טיש צו זיך אויפן אַקסל)

דער רב: נו, אין אַ גוטער שעה! געדענק, בן ציון, וואָס איך האָב דיר געזאָגט: אַמעריקע איז אַ פרעמדע מדינה, דו וועסט זיך דאַרטן פאַר לייטן ניט דאַרפן שעמען צו ווערן אַ בעל־מלאכה, פאַר גאַט אַבער, מיין זון, זאָלסטו זיך דאַרטן שעמען. גאַט לעבט דאַרטן אויך, מיין זון, זיין יאָך וואָרף פון זיך ניט אַראָפּ. היט די יידישקייט און געדענק, ווער דיין טאַטע איז און ווער דיין זיידע, זכר צדיק לברכה, איז געווען (פּליסטערט און מיט טרערן אינעם קול): זיין זכות זאָל דיר ביישטיין, מיין קינד! (צעקושט זיך מיט אים און ביידע אָפּ, קושנדיק די מזוזה)

קוליע: וועלוועלע, האָסט געהערט דעם רבס הייליקע ווערטער? אַט דאָס וויל איך אויך זאָגן: היט דאַרטן שטאַט, מיין זון, זיי דאַרטן ניט קיין ווילדע בריאה, זון מיינער! און אויף איר גיב דאַרטן אַכטונג, אויף כיענקעלעך, אַ יונגע טיאלקע, אַז דעם טאַטנס אויגן וועלן אויף איר ניט אַכטונג געבן, קאָן זי נאָך דאַרטן פאַבריקעווען מיט יונגאַטשעס, אַ קלאָג צו זיי, זאָלסטו דאָס ניט לאָזן, דו הערסט? אַז דו וועסט זען, אַז אַ יונגאַטש מאַכט צו איר הולטאַיסקע שטור־קעס, צעפלעט אים דעם מוח מיט אַן אייזן, מיט אַ האַמער, צעברעך אים רוק און לענד, אַ מהומה אויף אים! און זי, די שיקסע, פאַטשט אויך אויס — זיי איר אַ טאַטע, מיין זון! (טוט זיך אַ כאָפּ) ניין, ניין, דו זאָלסט זי נישט טשעפּן, מיט דיין האַנט קענסטו נאָך, חלילה, איר דעם לונג און לעבער אַפרייסן, (טוט זיך אַ וואָרף צו כינעקע) טאַכטער מיינע, פייגלעע מיינע, לאַמיר זיך נאָך אַמאָל צעקושן! (קושט זי) נאָ דיר נאָך אַ פערטעלע אויפן וועג! (גיט איר אַ מחטבט)

כיענקע: (שמייכלענדיק און מיט טרערן אינעם קול) מעגסט זיין רואיק, טאַטע, מיט קיין יונגאַטשעס וועל איך ניט האָבן צו טאָן. מיר איז גענוג איינער... נו, זיי געזונט, טאַטע! (אָפּ, קושנדיק די מזוזה)

וועלוועלע: הינדעלע, איכיל אים זאָגן! זאָל ער האָבן אַ ביסל נחת! טאָטע, דו זאָלסט אַבער שווייגן דערוויילע, ביז דו וועסט ניט קריגן אונדזער בריוו פון אַמעריקע. דו וויסט, אַז כיענקע האָט שוין אַ חתן? קוליע: האָ?

וועלוועלע: און מיטן מחותן וועסטו זיך ניט דאַרפן שעמען אויך. ווייסטו ווער איר חתן איז? בן ציון! דעם רבס זון! מיר זאָלן אַזוי קומען קיין אַמעריקע געזונטערהייט!...

קוליע: (צעטומלט) וואָו־וואָס באַראַבאַטשעסטו, ווילדע בריאה?... הינדעלע: אמת, שווער, דאָס איז אמת! איר דאַרפט אַבער דערוויילע ניט ריידן!...

קוליע: אוי, די נישט־כאַפּט מיך! דאָס איז אמת? זאָלסטו אַזוי לעבן, הינדעלע? אוי, איכיל פון זינען אַראָפּ! ממזרים, וואָס האָט איר געטאָן? ווי איז מיר, איכיל דאָך דאַרפן אַנטלויפן פון שטעטל... מען וועט דאָך פון מיר לאַכן. מען וועט דאָך טייטלען אויף מיר מיט די פינגער. זע נאָר, קוליע כריק איז דעם רבס אַ מחותן! קוליע כריק... וואָס האָב איך צום רב? פאַר-

וואָס זאָל ער איבער מיר האָבן אַזאַ בושע, אַזאַ חרפּה? פאַרוואָס זאָל איך אים פאַרצאַפּן זיין בלוט? דער רב וועט זיך דאָך דאַרפן באַגראַבן, ממזרים! ... וועלוועלע: נו שאַ, שאַ, זאָל דאַכטן, אַז דו ביסט אויך אַ רב און דו טוסט אַ שידוך ...

קוליע: איך אַ רב, קוליע כּריוק? קוים וואָס איך בראַדזשע אַרויס פון אַ קאַפּיטל תּהילים, ברוך השּׁם, אַ שּׁמיה, אַן עם האַרץ ... וואָס האָט איר געהאַט צום רב?

וועלוועלע: איך האָב געמיינט, אַז איכ'ל דיך דערפּרייען, אַז דו וועסט כאַטש אַוועקגיין טאַנצן אַ קאַזאַצקע פאַר שמחה ... טאַטע, דאָס איז אַ באַ-שערטע זאָך פון גאַט. ער האָט דיך געוואַלט מאַכן פאַר אַ מיוחס, פאַרשטייטט? ... הינדעלע: נו, וואָס איז דאַרטן? סיייוסיי בענצע ווערט דאָך אַ בעל-מלאכה ...

קוליע: האַ? (פלוצים) און פאַרקערט, אַז גאַט וויל אַזוי, איז מסתּמא... טאַ וואָס-זשע שריי איך? זאָל דאַכטן, אַז איך האָב געגעבן אַ פאַר טויזנט קערבלעך נדן פאַר אַזאַ יחוס. אַי-אַי! גאַט זיצט אויבן און פאַרט אונטן. אינעם קאַפּ פאַטופּעט זיך דאָס ניט ביי מיר! איכ'ל לויפן אויפן בית-עלמין, אַנזאַגן זעלדען די גוטע בשורה! (זעצט זיך אויף אַ שטול און שאַקלט דעם קאַפּ) אַי, אַי, אַי! ...

וועלוועלע: נו, זיי געזונט, טאַטע, שרייב בריוו! (אַרויס מיט הינדעלע, קושנדיק די מוזה, קוליע, פאַרטאָן אין זיך, באַמערקט ניט, ווי ער איז אַרויס, שמיכלט, פאַטשט אין די הענט, שאַקלט זיך און אייקעט. פון דרויסן שטימען: „גריסט לאַהקען!“ „גריסט כאַסקען!“ „גריסט אַמערקע, זאָגט זיי דאַרטן אַז מיר וועלן דאַרטן אויך באַלד זיין.“ דערנאָך חוה-דוואַשעט קול: „די גאַמלקעט, זעט, קינדערלעך, עסט מיר ניט אויף.“ נאַכדעם דערהערט זיך, ווי דער וואָגן פאַרט אַפּ.)

קוליע: (שפּרינגט אויף) די פּור איז אַפּגעפּאַרן? (טוט זיך אַ וואָרף) יחיאל, וואָרט! אַנטלויף ניט! מיט די ציפּליאַטקעלעך מיינע וויל איך זיך נאָך אַמאַל צעקושן, מיט כּיענקעלעס חתן! ... יחיאל, פאַרכאַפּט זאָלסטו ווערן! ... (לויפט אַרויס)

די בינע בלייבט אַ רגע אַליין. דערנאָך קומען אַריין צוריק פון דער גאַס קוליע און הינדעלע, ביידע צענויפּגעקאַרטשעט, מיט אַרונטערגעלאַזטע קעפּ. קוליע: (מורמלט) אַוועקגעפּאַרן ... אויס, נישטאַ מער קיין ציפּליאַט-קעלעך, נישטאַ מער קיין קינדערלעך ... ביידע אויגן מיר אויסגעריסן פונעם קאַפּ ...

הינדעלע (הייבט אויף די הענט) גאַטעניו, איבער די ימען גרויסע, איבער די מדבריות וויסטע, ברענג אים אַריבער בשלום אַהינצוצו! ...

(פאַרהאַנג פאַלט לאַנגזאַם)

צווייטער אַקט

די בינע שטעלט פֿאַר צוויי באַזונדערע שטיבער אין אַ טענעמענט־הויז אויף סאַפֿאַלק סטריט די באַזונדערע שטיבער זיינען אָפּגעטיילט איינע פון דער צווייטער דורך אַ וואַנט און אַ טיר. די שטוב רעכטס איז די דירה פון בן ציון און כיענע. די שטוב לינקס איז די דירה פון גימפל ריאַבטשיק און זיין ווייב. ביידע דירות האָבן טירן, וואָס זיי פירן אין די אַנדערע חדרים, און פענצער, דורך וועלכע עס זעען זיך אַרויס די דעכער פון די אַנטקעגנדיקע טענעמענט־היזער. קאַנטיק, אַז די דאָזיקע דירות געפינען זיך אויף דעם אויבערשטן שטאַק פון אַ הויכן טענעמענט־הויז.

אַ הייסער בייטאַג אינעם חודש יולי, צווישן צוויי און דריי. אין דער דירה לינקס איז קיינער נישטאַ, און אין דער דירה רעכטס זיצן ביים טיש בן ציון און כיענקע און זיי טרינקען סאַדע־וואַסער, וואָס כיענקע גיסט אָן אין גלעזער פון אַ גלעזערנער כלי. בן ציון איז מיט אַ יונג שוואַרץ בערדל, אין אַ העמד, אָן אַ וועסט, מיט אַרונטערגעלאַזטע שלייקעס, און כיענקע איז מיט אַ הוט אויפן קאַפּ, אָנגעטאָן ווי צום אַרויסגיין.

בן ציון: (טרינקט און באַלעקט זיך) **אי, אי, אַ מאַכל! ניט אמת, מיין ווייב?**

כיענקע: אודאי. אין אַזאַ הייסן טאַג קאַלטע סאַדע־וואַסער — איז אַ פּקוח נפש !!

בן ציון: בפרט נאָך, אַז מען טרינקט עס אינדערהיים, ניט אין שאַפּ, און לעבן אַזאַ חיותל ווי דו... דעם טעם פונעם גן־עדן פילט מען, זאַלן מיר אַזוי ביידע לעבן!...

כיענקע: (לאַכט גליקלעך) דו ווייסט, בענצע, איך בין אַזוי צופרידן, וואָס דו ביסט צופרידן.

בן ציון: סטייטש בין איך צופרידן! דו הערסט, מיין ווייב? שוין באַלד אַ יאָר נאָך אונדזער חתונה און אויפן האַרצן איז מיר נאָך אַלץ אַזוי יום־טובדיק, פון דער חופּה־נאַכט אָן, אַזוי ווי די פריילעכקייט האָט זיך אָנגעהויבן, האָט זי ניט אויפגעהערט עד היום.

כיענקע: רבוננו של עולם, זאַל אַט די פריילעכקייט אונדז ניט פאַר־שטערט ווערן ביז הונדערט און צוואַנציק יאָר!

בן ציון: זי וועט ניט פאַרשטערט ווערן, נאַרעלע, איך בין דאָך ניט דיין ברודער ווילי און דו, חלילה, ביסט ניט די „נעקס־דאָריקע“ קליפּה. טפּוי! וואָס דערמאָן איך זיי, ווען איך רייך וועגן אונדזער ליבע! אַלף אלפים הברלות — טפּוי! ביי אונדז איז קדושה און ביי זיי איז טומאה!

כיענקע: ווער האָט זיך דאָס געקאַנט ריכטן אויף אונדזער ווילין? ער האָט דאָך הינדעלען אַזוי ליב געהאַט!

בן ציון : נאָר איבער אַזאַ איינעם, ווי ער, האָט אַזאַ נקבה ווי די „נעקסט־דאָריקע“ געקאָנט אַזאַ שליטה האָבן. און אַז דו ווילסט, איז דאָס גאָר קיין קשיא אויך ניט. אַזאַ געזונטער בוהאי איז צוויי יאָר אָן זיין ווייב. און וואוּ? אין אַמעריטשקע, וואוּ די וויבער שעמען זיך ניט און האָבן אַראָפּגעוואָרפּן די בושא און חרפה פון זיך! ... אַוודאי, אַז ער וואָלט געווען אַ צדיק ... איז אַבער די מעשה, אַז ווען עס קומט צו דעם וויבערישן מין, איז קיינער ניט, ניט דער בעסטער יונגערמאַן, אַ צדיק! ...

כיענקע : אַזאַ אומגליק! און וויפּל איך טענה ניט צו אים ...

בן ציון : איז ווי צו דער וואַנט. אוודאי. וואָרט, אפשר אַז הינדעלע וועט היינט קומען מיט דיין טאַטן ...

כיענקע : אוי, וועט זיך דאָ אָנהייבן אַ חתונהקע, ערשט די ריכטיקע חתונהקע!

בן ציון : יאָ, עס וועט זיין פריילעך ביי אונדו.

כיענקע : אַז אַך און וויי צו אַזאַ פריילעכקייט. ווען הינדעלע וועט זיך כאַפּן צו איר בראַך ... און אפשר ... אפשר וועט ער רחמנות האָבן איבער איר. אין נאַטור איז ער דאָך אַזאַ דימענט ...

בן ציון : איצט דווקא האָט ער יענע ניט אין זינען. ער איז אינגאַנצן פאַרטאָן מיטן סטרייק. קומט אַהיים פאַרטאַג, לויפט אַוועק אינדערפרי, גואַלד, ווער וואָלט זיך דאָס אינדערהיים געקאָנט פאַרשטעלן, אַז דיין ברודער וועלול וועט דאָ זיין אַזאַ פאַרברענטער יוניע-מאַן און קעמפּער פאַר די אַרבעטער־אינטערעסן?

כיענקע : און אַ רעדנער דאָ געוואָרן. טאַקע, ווער האָט זיך דאָס געקאָנט ריכטן אויף אים ...

בן ציון : סטייטש אַ רעדנער. ביי אונדז אין דער גאַנצער יוניע וועסטו ניט געפינען קיין צווייטן צו אים. סטייטש רעדט ער! סטייטש אַרבעט ער! רעדט מיט די הענט, מיט די פיס. און אַ געמבע האָט ער, טאַקע באַלד ווי יאַזעף באַ־ראַנדעס אַליין. נישט אַלע מאָל פאַרשטייט מען, וואָס ער רעדט; ער מיינט אַבער גוט, און די ברידער־אַרבעטאַרער פאַטשן אים בראַוואַ.

כיענקע : איך אַליין האָב אים אויך געפאַטשט בראַוואַ, אַז די הענט זיינען מיר אויפגעשוואַלן, ווען איך האָב אים אַמאָל געהערט ריידן ביי די אַר־בעטאַרער ... וואוּ נאָר האָט ער זיך דאָס אויסגעלערנט? ...

בן ציון : ביי באַראַנדעסן. ער קען דאָך יענעם רעדעס אויף אויסווייניק, גאַט זאָל מיר אַזוי העלפן, אַז ער רעדט, וויל ער נאָר נאָכמאַכן יענעם, אפילו מיט דער געמבע זיינער. סטייטש איז ער אַ חסיד פון באַראַנדעסן. צו הערן יענעם וועט ער אפילו לויפן אין פייער ...

כיענקע : נעכטן איז ער געקומען אַהיים מיט אַ צעריסענעם הוט.

בן ציון : עס איז אַ וואונדער, וואָס ער קומט מיט אַ גאַנצן קאַפּ. דעם גאַנצן טאַג האָלט ער דאָך מלחמה מיט סקבעס. אוי, האָט ער כוח! אויף אַ מנין יידן געזאַגט געוואָרן. ערשט איצטער ביים סטרייק לעבט ער אַ טאַג!

כיענקע: (טוט זיך אַ כאַפּ) אוי וויי, בענצע, מיר האָבן זיך פאַררעדט און גאָר פאַרגעסן, אַז מיר דאַרפן שוין גיין צו דער שיף!

בן ציון: (טוט אַ כאַפּ אויף זיך די שלייקעס) ביסט גערעכט. קום!
(כאַפּט אַרויף אויף זיך דאָס רעקל און נעמט דעם הוט. זי נעמט צו פונעם טיש די גלעזערנע כלי מיט די גלעזער און אַפּ מיט בן ציונען אין דער טיר רעכטס).

די בינע איז דערנאָך אַ וויילע ליידיק. אין דער דירה לינקס שלאַגט דער זיגער דריי מאל. נאָכדעם דערהערט זיך פון אַ זייטיקער טיר לינקס אַ געזאַנג פון אַ פרוי: «אה, וואַלץ מי עגעין, ווילי, אַראַנד, אַראַנד!»

קלאַראַ: 25, אויסגעפּוצט אין אַ שוין קלייד, מיט אַ שטיקעריי אין דער האַנט. זי קומט אַריין פון דער טיר לינקס.

קלאַראַ: (מינענדיק) אַראַנד, אַראַנד, אַראַנד! (שטעלט זיך ביים שפיגל פון דער ביוראָ, וואָס שטייט לינקס קעגן אַ פענצטער, פאַרריכט זיך די בלאַנדע קרייזלעך אַרום די שלייפן, דרייט זיך און בויגט זיך פאַרן שפיגל, באַטראַכט די טאַליע, טוט אַ צי דאָס קלייד ביי די היפטן און ביים בזעם, כאַפּט דערנאָך דאָס פּודער־קעסטעלע, וואָס ליגט דערביי, און פּודערט זיך אויס די באַקן. זעצט זיך נאָכדעם אויף אַ שאַקל־שטול, שטיקט און זינגט) אַה, וואַלץ מי עגעין, ווילי, אַראַנד, אַראַנד, אַראַנד!...

גיטל: 45, אין אַ שייטל, מיט אַ פאַטשיילע איבער די אַקסלען, קומט אַריין מיט אַ זייטיקער טיר רעכטס. אין די הענט אַ פאַפּירן זעקעלע.

גיטל: ווילסט קנישקעלעך אויף סאַפּער?

קלאַראַ: יאָ, מאַמע, קנישקעלעך.

גיטל: אָבער דיין מאַן האָט עס דאָך ניט ליב?

קלאַראַ: אַז דו וועסט קוקן, וואָס דער ליטוואַק האָט ליב, וועסטו אים מוזן יעדן טאָג געבען הערינג און פאַטייטאַס, און פאַטייטאַס און הערינג... מאַך, מאַך קנישקעלעך!...

גיטל: זאָג, וואָס ווילסטו פון אים? וואָס האָסטו צו אים? פאַרוואָס טוסטו אים אַלץ צו להכעיס? (לייגט טיזעקעלע אויפן טיש)

קלאַראַ: איך טו אים גאַרנישט צו להכעיס, מאַמע. ער ליגט מיר אפילו ניט אין זינען!

גיטל: וואָס הייסט, דיין מאַן ליגט דיר ניט אין זינען? ער מוז דיר ליגן אין זינען, ער אַרבעט, געבעך, גענוג שווער פאַר דיר. קלאַראַ, טאַכטער מיינע, באַזין זיך, ערשט פיר יאָר אַז איר האָט חתונה געהאַט, איך מיט דיין טאַטן, אונדז צו לאַנגע יאָר, האָבן אַפּגעלעבט 20 יאָר אין בוקאַרעשט און קיינמאַל קיין קרום וואָרט ניט געזאָגט איינער דעם אַנדערן... .

קלאַראַ: דער טאַטע איז ניט געווען קיין ליטוואַק, איר ביידע זייט גע־ווען רומייניער, האָט איר געקענט שטימען... .

גיטל: ביז נישט לאַנג האָט איר דאָך אויך ביידע געשטימט. מיט זעקס חדשים ערשט צוריק, ווען איך בין געווען ביי דיר, ביסטו דאָך געווען אין אים אַזוי פאַרליבט? וואָס איז דאָס פאַר אַן אומגליק מיט אַמאַל?

קלאַראַ: איך האָב אים קיינמאָל נישט ליב געהאַט, ווי מען דאַרף ליב האָבן, ווי איך פאַרשטיי איצט, וואָס ליבע איז! איך האָב זיך נאָר איינגערעדט, און איך האָב אים ליב, ווייל ער איז געווען אַ גוטער קלאַקס-אַפרייטאַר און האָט פאַרדינט העכער 20 דאלאַר אַ וואָך און געספענדעט געלט אויף מיר. מאַמע, איך בין געווען נאַריש. אַ שיין מיידל, ווי איך, האָט זיך נישט געדאַרפט לאָזן פאַרבלענדן די אויגן פון אַ ליטוואַק, און נאָך פון אַזאַ ליטוואַק! (טוט זיך אַ כאָפּ פונעם שטול) ער איז דאָך אַזאַ פאַרזעעניש, מאַמע! מיטן שפּיציקן בערדל, ווי ביי אַ באַק! איינגעבויגן, איינגעהויקערט — און דאָס איז מיין מאַן, און איך מוז נאָך האָבן אין זינען, וואָס ער האָט ליב צו עסן און וואָס ער האָט נישט ליב... גוואַלד, פאַרוואָס זעט ער אויס אַזוי? פאַרוואָס פּוצט ער זיך נישט ווי אַנדערע? איך בין דאָך אַ לעבעדיקער מענטש, איך קען דאָך אויף אים נישט קוקן, מאַמע!...

גיטל: קלאַראַ, דו ביסט אַראָפּ פון זינען. דו קאַנסט נאָך, חלילה, ברעכן האַלדז און נאַקן, טאַכטער, געדענק...

קלאַראַ: וואָס זאַל איך געדענקען, וואָס?

גיטל: מאַך אַ סוף מיט דעם נעקסט-דאַריקן, וועט דיין מאַן דיר ווידער אָנהייבן צו געפּעלן...

קלאַראַ: שוין ווידער דער נעקסט-דאַריקער? יענער איז אייפּערוזיכטיק, ווי אַ קאַץ, אויף אים און דו רעדסט אויך!...

גיטל: אויב צווישן אייך איז גאַרנישט, היינט פאַרוואָס, אַז דיין גימפל וויל מופּן פון דאַנען, ווילסטו נישט?

קלאַראַ: ווייל איך וויל נישט. קנישקעלעך האָט ער פיינט, די רומס האָט ער פיינט, נאָר מיך האָט ער ליב און פאַטייטאַס מיט הערינג!...

גיטל: אַ מאַן דאַרף מען נאַכגעבן...

קלאַראַ: איך האָב אים גענוג נאַכגעגעבן...

גיטל: גימפל וועט אים אַמאָל אַרויסטרייבן פון הויז...

קלאַראַ: וועמען — ווילין? נו, וועל איך גיין צו ווילין אין הויז.

גיטל: פון דאַרטן וועט זיין שוועסטער דיך אַרויסטרייבן.

קלאַראַ: נו, וועלן מיר זיך טרעפּן אין דרויסן ערגעץ, וואו זיך צו טרעפּן קען מען שוין געפּינען...

גיטל: וויי איז מיר, דו הערסט, וואָס דו רעדסט? הייסט עס, קלאַראַ, אַז דו גיסט שוין אַליין צו, אַז דו ביסט מיטן „נעקסט דאַריקן“ אַ נאַענטע מחותנתטע?

קלאַראַ: וואָס לייגסטו מיר אַריין ווערטער אין מויל, וואָס איך האָב נישט געזאָגט? איך פאַרברענג מיט אים ווי מיט אַ גוטן באַקאַנטן, דאָס אַלץ.

גיטל: היינט וואָס מיינסטו, אַז דו וועסט זיך מיט אים טרעפּן?

קלאַראַ: צו להכעיס גימפלען וועל איך זיך מיט אים טרעפּן. זאַל ער נאָר זיך דערוועגן אים אַרויסצוטרייבן. מען וועט נישט טרייבן קיין מענטשן ביי מיר פונעם הויז. איך בין נישט שולדיק, וואָס דער ליטוואַק איז אייפּערוזיכטיק ווי אַ קאַץ. דערפאַר זאַל איך האַלטן די טיר צוגעשלאָסן פאַר מענטשן, וואָס

זיינען מיר אָנגענעם? מאַמע, איך האָב דיר צען מאָל געזאָגט און זאָג עס דיר נאָכאַמאָל: ווילי איז מיינער גאָר אַ גוטער באַקאַנטער. מיר איז אָנגענעם מיט אים צו פאַרברענגען, וויל ער איז אַ דזשענטעלמען און איז ניט אַזאַ טויטע פאַרזעעניש ווי גימפל! ...

גימל: אויב ער איז נאָר דיינער אַ גוטער באַקאַנטער, היינט וואָס דער- ציילט גימפל, אַז ...

קלאַראַ: אַז ער האָט באַמערקט, ווי ווילי האָט מיך געקושט? דאָס מיינסטו? ...

גימל: נאָ, אַ ווייטיק איז מיר ...
קלאַראַ: ווילי איז אויף אַ ווילע משוגע געוואָרן ... ניט געפערלעך, מאַמע, מען קען זיין אַן אנשטענדיקער דזשענטעלמען און קושן אַ ליידי ... גימל: אַן אנשטענדיקער מאַן, וואָס האָט אַ ווייב, וועט ניט קושן קיין פרעמדע פרוי, וואָס האָט אַ מאַן.

קלאַראַ: (צעלאַכט זיך) אַז זי איז אַ מיאוסע פרוי וועט ער זי ניט קושן... גימל: און אַן אנשטענדיקע פאַרהייראַטע פרוי וועט ניט לאָזן, אַז אַ פאַרהייראַטער מאַן זאָל זי קושן ...

קלאַראַ: זיי רואיק, מאַמע, איך לאָז אים נישט, אַז ער זאָל מיך קושן. איך בין ניט אַזאַ נאָר, ווי דו דענקסט ... גימל: אַז אַך און וויי צו דיין קלוגשאַפט! ...

קלאַראַ: (פלוצים) הער אויס, מאַמע, איך וויל ניט, אַז דו זאָלסט צו מיר אַזוי ריידן, אויב גימפל האָט דיך אַראָפּגעבראַכט פון פילאַדעלפיע, דו זאָלסט מיר דערגיין די יאָרן, וועסטו מוזן פאַרן צוריק, איכ'ל טאָן, וואָס מיר געפעלט ענד דאָס אַלל! ...

גימל: געדענק, קלאַראַ, דו וועסט זיך דערנאָך רייסן די האָר אויפן קאַפּ ... דו פאַרגעסט, אַז דער נעקסט דאָריקער האָט אַ ווייב אין דער היים...

קלאַראַ: (אויפגעבראַכט) אוי, וואָס ווילט איר פון מיר! (טוט אַ שמיץ די שטיקעריי אויפן שטול) ער האָט אַ ווייב? ... איך ווייס! זאָל ער גיין מיט איר צוזאַמען אין די העל אַריין! ניט ער גייט מיך אַן, ניט זיין ווייב גייט מיך אַן. לאָזט מיך צופרידן! וואָס בינדט איר זיך צו מיר? איך האָב דאָך שוין דריי טעג אים ניט געזען! שוין דריי טעג, ווי ער ווייזט זיך ניט. אַז ער וואָלט פאַרליבט געווען אין מיר אויף אַן אמת, וואָלט אים דען אָפּגעהאַלטן דער סטרייק פון צו קומען צו מיר? מאַמע, אויס! איכ'ל אים אַרויסטרייבן, ווען ער וועט קומען. וואָס דאַרף איך די צרות? ער האָט אַ ווייב, זאָל ער שיקן נאָך איר, זאָל ער פאַרן צו איר, זאָלן זיי ביידע פון מיינעטוועגן ... מאַמע, נאָ מאַר! קאָך היינט פאַטייטאַס אויף סאַפער מיט הערינג! ... און זאָג גימפלען, ער זאָל פיקסן זיין בערדל, ער זאָל ניט אויסזען אַזאַ טויטע בריאה ... מאַמע, איך בין דאָך אַ יונגע פרוי, אַ לעבעדיקער מענטש! (צעוויינט זיך) גימפל, אַ בלייכער יונגערמאַן, מיט אַ שוואַרץ, שפיציק בערדל, מיט פאַרמרה-שחורהטע אויגן, אין אַ צעשפילעטן העמד, אַן אַ וועסט, מיטן רעקל איבערן אָרעם, קומט אַריין פון דער טיר לינקס.

גימל: וואָס עפעס אין מיטן טאָג, גימפל?
 גימפל: (וואָרפט דאָס רעקל אויף אַ שטול) איך האָב געאַרבעט היינט נאָר
 אַ האַלבן טאָג. איך דאַרף עפעס טאָן... וואו זיינען עפעס די נעקסט-דאָריקע?
 איך האָב געקלאַפט ביי זיי אין דער טיר, ענטפערט מען ניט.

גימל: מסתמא זיינען זיי ערגעץ אוועק.
 גימפל: (טוט אַ קוק אויף קלאַראַ) וואָס? וואָס וויינט עפעס מיין נחת?
 אויסגעפּוצט זיך אין דער דרעס, וואָס געפּעלט יענעם, און וויינט...

גימל: גימפל, איך בעט דיך, זאָל פון היינט אָן זיין רואיק אין שטוב.
 זי זאָגט שוין אַליין, אַז זי וועט אין יענעם זייט אפילו ניט אַ קוק טאָן. זי
 וויל ניט, אַז דו זאָלסט האָבן יסורים, זאָגט זי, און זאָל יענער זיך נאָר דער-
 וועגן אַרײַנקומען — זאָגט זי — וועט זי אים אַרויסטרייבן...

גימפל: שוויגער, גלייבט איר ניט, זי בלאָפט! זי קאָן אייך נאָרן, אָבער
 ניט מיך. איך ווייס אַלצדינג וואָס ביי זיי טוט זיך. ערשט מיט עטלעכע טעג צו-
 ריק האָב איך זיך עפעס אונטערגעהערט. זי ווייס, וואָס! איך האָב איר
 איבערגעזאָגט יעדן וואָרט, וואָס זי האָט אים געזאָגט. וואָס, ניט אמת, האָ?
 וואָס, נחת מיינער, דו וועסט אפשר לייקענען?

קלאַראַ: איך האָב ניט וואָס צו לייקענען. איך האָב אים געזאָגט, אַז
 ער איז פאַרהייראַט און ער זאָל מיך לאָזן צורו.
 גימפל: און ער זאָל שיקן אַ גט זיין ווייב... האָ? נו? וואָס, ניט אמת?
 (קלאַראַ ענטפערט ניט)

גימל: דאָס האָט זי געמאַכט שפּאַס פון אים. איך ווייס עס. גימפל, נאָ-
 רעניו, דו האָסט זי דאָך ליב און זי זאָגט, אַז זי וועט יענעם אויפן שוועל
 ניט אַרויפלאָזן, וואָס ווילסטו נאָך?

גימפל: זי האָט דאָך אָבער מיך ניט ליב. אַט אַלצדינג טוט זי מיר צו-
 להכעיס. איך פרעג אייך, שוויגער: וואָס? פאַרוואָס? איך אַרבעט ווי אַן
 אייזל אינעם שאָפּ, שלאָג זיך אַרויס פון די כוחות כדי צו פאַרדינען נאָך 10
 דאָלאַר, נאָך 10 דאָלאַר, אַז זי זאָל האָבן גענוג אויף אַלצדינג... וואָס, איך
 זשאַלעווע איר עפעס, חלילה? וואָס, איר פעלט עפעס, חלילה, ביי מיר?
 גיב איך איר אַפּ די לעצטע פעני — וואָס?...

גימל: אַי, אַז איר וואַלט געהאַט אַ קינד, וואַלטן די צרות אפשר ניט
 געווען...

גימפל: דאָס איז דאָך וואָס איך טענה, זי וויל אָבער ניט! איך האָב דאָך
 אַזוי ליב קינדערלעך; זי וויל אָבער זיין אַ פרייער פויגל, אַז זי זאָל זיך קענען
 ליובקען מיט אַן אַנדערן... וואָס, איך פאַרדין ניט גענוג אויף אַ קינד?
 צוואַנציק דאָלאַר אַ וואָך סטעדי פאַרדין איך! אמת, די לעצטע צייט מאַך איך
 אויס ווייניקער, מחמת איך בין אַן אַ קאַפּ, מחמת זי האָט מיר דעם מוח צעמישט.
 איך מאַך אַ קלאַק און טראַכט גאָר וועגן זיי... אויף מיינע שונאים געזאָגט
 געוואָרן, וואָס פאַר אַן אַרבעט איך גיב איצט אַרויס! איינע פון די בעסטע
 "הענט" געווען אין שאָפּ און איצט בין איך אַ קאַליקע, אַ פושער. איכ'ל נאָך
 פאַרלירן דעם פלאַץ אויך! זע נאָר, זע נאָר, ווי זי האָט זיך אויסגעפּוצט!
 אין דעם קלייד, וואָס יענעם געפּעלט, אין דעם קלייד, אין דעם קלייד!...

קלאַראַ: נו, מאַמע, נו? קען מען זיין גוט צו אים? קען מען אים ליב האָבן?

גימפּל: דו מוזט מיך ליב האָבן, איך אַרבעט אויף דיר! פאַר דיין ברויט צאַל איך, פאַר דייע קליידער צאַל איך, פאַר דייע שיד צאַל איך! פאַר דיין פּויקער, אָו דו פאַרשפּילסט צאַל איך! איך האָב מיט דיר חתונה געהאַט, איך בין דיין מאַן, הולטאַיקע, דו מוזט מיך ליב האָבן!...

קלאַראַ: איך מוז, איך מוז, אָבער אָו איך קען ניט? פאַרוואָס באַ מיסטו זיך ניט, אויסצוזען אַזוי, אָו מען זאַל קענען קוקן אויף דיר? פאַרוואָס קוקסטו אויס ווי אַ שוואַרץ יאָר?

גימפּל: אָו דו וואָלט געעזסן אין שאַפּ אין אַזאַ היץ און געדרייט די קאַטערינקע, וואָלטו אויסגעזען נאָך ערגער ווי אַ שוואַרץ יאָר! זע נאָר, ווי זי האָט אַנגעפּודערט אירע באַקן! פאַר וועמען, האָ? פאַר וועמען?...

קלאַראַ: פאַר זיך אליין, וואָס ווילסטו, איך זאַל אויך אויסזען אַזוי ווי דו, צעניפּגעהויקערט, מיטן בערדעלע, ווי ביי אַ באַק! אוי, גוואַלד! דו וואָלטסט כאַטש דאָס בערדעלע דינס אַרונטערגענומען! האָב רחמנות, גימפּל, טו עפעס, מאַך, איך זאַל קענען קוקן אויף דיר!...

גימפּל: איך דאַרף דיר געפעלן אַט אַזוי ווי איך בין, מיין בערדל טשעפע איך ניט, קיין איין האָר אפּילו ניט, ביי מיר איז די יידישקייט טייער, איך אַר בעט ניט שבת, איך דאַוון יעדן טאַג, ביי דיר איז יידישקייט אַ שפּיי, ביי מיר אָבער ניט, יענער איז דאָך דיר געפעלן טאַקע דערפאַר, ווייל ער דאַוונט ניט, טראַגט קיין באַרד ניט...

קלאַראַ: לאַז צופּרידן יענעם...

גימפּל: דו לאַז אים צופּרידן, וועל איך אים אויך לאַזן צופּרידן... גימל: זי האָט דאָך דיר שוין געזאַגט, אָו זי וויל מער יענעם ניט קענען, וואָס ווילסטו נאָך? געקומען אין מיטן טאַג פּונעם שאַפּ זיך קריגן!... גימפּל: פאַרוואָס טראַגט זי אַט דאָס קלייד? איך האָב אליין געהערט מיט מיינע אויערן, ווי יענער האָט איר געזאַגט, אָו אין דער דרעס זעט זי אויס ווי אַ פּיקטשע אַ ליידי? ... זאַל זי אַנטאָן אָו אַנדער קלייד, איך קען אויף איר ניט קוקן!...

קלאַראַ: (צעוויינט זיך) וואָס וויל ער פּון מיר? ... וואָס פּייניקט ער מיך? אַט דווקא וועל איך טראַגן דאָס קלייד, אַט דווקא, ווייל דו רעדסט!... גימפּל: קלאַראַ, דו וועסט זיך אויסריכטן אַ שוואַרצן סוף... וואַרט, וואַרט, עס וואַרט שוין אַ באַמבע פאַר אייך ביידן!...

קלאַראַ: (פּלוצים) אַלרייט!... דו ווילסט איך זאַל אַנטאָן אָו אַנדער קלייד? גוט! וועסטו מיך דאָן שוין מער ניט פּייניקן?

גימפּל: איך פּייניק דיך? דו האַסט מיר דאָס האַרץ צעריסן, דעם מוח צעמישט, און איך פּייניק דיך! קלאַראַ, אַנטלויף דו נאָר פּון דער קליפּה, לאַמיר נאָר אַרויסמופּן פּון דאַנען און דו וועסט שוין זען! דו וועסט נאָך מיר זיין טייערער ווי אַמאַל...

גימל: קלאַראַ, טאַכטער מיינע, מופּט אַרויס פּון דאַנען...

קלאַרע: (נאָך אַ פּוּזע) אַלרײַט! ... אַבער טאַקע באַלד, שוין מאַרגן... אַנטלויפּן פּון דאַנען... ניט וואַרטן ביז דער מאַנאַט וועט אַריבער... גימפּל: אוי שוויגער! איך גלייב דאָך ניט מיינע אויערן! ... קלאַראַ... קלאַראַ, מאַמע מיינע... דו הערסט? אוי, איך האָב דאָך גאָר קיין לשון ניט! הייסט עס, דו מופּסט? האַסט נאַכגעגעבן? דיך וועט עס ניט פּאַרדריסן, דו וועסט זען! און איכיל פּון הויט קריכן, אויסצווען אַנדערש! אַז דו ווילסט, וועל איך אפילו אַ צילינדערהוט אַנטאַן; אפילו אַ „טוירקי טראַט“ וועל איך זיך אויסלערנען טאַנצן, אַבי דו זאַלסט זיין צופּרידן! שוויגער, עס זיינען דאָ רומס... איך ווייס וואו... קומט טאַקע גלייך, מיר וועלן זיי גיין אַנקוקן, מיר וועלן זיי תּיכּף נעמען... אַנטלויפּן פּון דאַנען וואָס גיכער... דעם קאַפּ אויסרוען, דאָס האַרץ... קום דו אויך, קלאַראַ...
קלאַרע: גיי מיט דער מאַמען, איכיל דערווייל דאָ אַנטאַן און אַנדער קלייד...
גימל: איך האָב דאָך געוואַלט צושטעלן סאַפּער?

גימפּל: איז ניט קיין סאַפּער, וועלן מיר ניט עסן היינט קיין סאַפּער... וועלן מיר עסן אין אַ רעסטאָראַן... קלאַראַן צוליב וועל איך עסן היינט קנישקעלעך! און אַלע טאַג וועל איך עסן קנישקעלעך...
גימל: וואַרט, איך גיי גלייך! (נעמט דאָס זעקעלע פּונעם טיש און אָפּ לינקס)

גימפּל: און דאָס קלייד פּאַרקויף צו אַ רעגס־פּעדלער, אַ שאַד אפילו, אַ ניי קלייד, איך קאָן עס אַבער ניט זען מער פאַר מיינע אויגן... גיטל מיט דער פּאַטשילע איבער די אַקסלען אַריין פּון לינקס.
גימל: קום, גימפּל!...

גימפּל: קומט, קומט, אין אַ גוטער, מזליקער שעה! וואַרט, שוין לאַנג זי ניט געקושט. (גייט צו צו קלאַראַן און טוט זי אַ קוש) טפּוי, עפּעס זויערע פּוּדער! מסתּמא צו שטאַרק זיך צוגעכאַפּט! (צעלאַכט זיך) אַבער געשמאַק; איך האָב זיך פּשוט מחיה געווען. (אַפּ מיט גיטלען)
קלאַרע: (בלייבט אַליין, שאַקלט דעם קאַפּ און זיפּצט, נאַכדעם, צוגע־גאַנגען צו דער ביראָ, נעמט זי אַרויס פּון דאָרט אַ בילד, קוקט אויף דעם און זיפּצט ווידער. זי גייט צו צום טיש, זעצט זיך און קוקנדיק אויפּן בילד, מורמלט זי) ווילי, אַ מכה דיר אינעם האַרצן, ווי דו האַסט מיר דעם קאַפּ צעמישט!... ווילי, ווי שייך דו ביסט, ווי געזונט דו ביסט! אַזאַ שייך פּנים, ווי דיינס, אַזעלכע ליכטיקע אויגן, אַבער אַז דו ווילסט ניט שיקן קיין גט דיין ווייב און ווייזט זיך ניט דריי טעג נאַכאַנאַנד, טאָ גיי מיר אין דר'ערד אַריין! (צערייסט דאָס בילד און וואַרפט די שטיקלעך אויף דר'ערד און שפּאַרט צו דעם פּנים צום טיש. עס דערהערט זיך אַ קלאַפּן, צוערשט אין דער טיר פּון בן ציונס דירה, נאַכדעם אין דער טיר פּון גימפּלס וואוינונג. קלאַראַ טוט זיך אַ כאַפּ) קאַם אין!

ווילי קומט אַריין אַ פּראַנט, מיט אַ בלוי, געפּרעסט העמד, העלע פּאַנ־טאַלאַנעס, אַרומגעכאַפּט מיט אַ געלן לעדערנעם פּאַס, אַ גאַלדענעם זינער,

וואָס ליגט ביי אים אין אַ זייטיקער קעשענע פון זיינע הויזן. אונטערן אָרעם טראַגט ער אַ רעקל; אויף די פיס — געלע לאַקירטע שיך. דער שטרויענער הוט איז ביי אים פאַררוקט אויף דער פּאַטילניצע. אַרום האַלדו איז ביי אים אַנגעבונדן אַ ווייס טיכל. ער קוקט אויס פאַרשוויצט און זיין פנים, אָן אַ בערדל. שוויכלט גוטמוטיק. דאָס רעכטע אויג איז ביי אים רויט און יעדע וויילע טוט ער עס אַ טאַפּ.

ווילי: העלאַ! וואו זיינען עפעס מיינע? ביי זיי איז צוגעשלאָסן די טיר... סעי, קלאַראַ, איז ביי מיר עפעס דאָ אויף דעם אויג?

קלאַראַ: (אויפגערגוט) פליז, פליז, נאָר ניט קיין קלאַראַ! אויס קלאַראַ! וואָס פאַר אַ קלאַראַ בין איך אייך? איך בין מיסעס ריאַבטישק... גייט! זייט מיט מיר ניט קיין מחותן!...

ווילי: (צעלאַכט זיך) אוי, די לייד איז ביין! ווידער ביין! אַז דו ביסט ביין, גלייך איך דיך נאָך מער... וואָס פאַר אַ פיקטשע פון אַ לייד די ביסט, אַ ניכפה דיר אינעם האַרצן! (וויל זי אַ גלעט טאַן) קלאַראַ: (שטויסט אים אָפּ פון זיך) אַוועק! איר האַט זיך דריי טעג ניט געוויזן, טאַ גייט ווייטער!...

ווילי: אַ, אַט דערפאַר ביסטו ביין? געבענקט נאָך מיר? און איך? דו מיינסט, אַז איך האָב נאָך דיר ניט געבענקט? אַ רוח אין מיין האַרצן, איך האָב דאָך געמיינט אַז איך קראַפיר פאַר בענקעניש. אָבער דער סטרייק, קלאַראַ... זיי זיינען דאָך אַלע פינצטערע קעפּ, סקעבישע נשמות, די ניכפה זאָל זיי נעמען? איך און ברודער סיימאַנקע טראַסק און ברודער דזשעק קאַרל מאַרקס זיינען דאָך די אינציקע אין דער יוניע, וואָס פאַרשטייען ריכטיק די אַרבעטאַרער-אינטערעסן. מיר מיט אונדזערע רעדעס, מיט אונדזערע הענט האַלטן דאָך אויף דעם גאַנצן סטרייק, איז עפעס דאָ ביי מיר אויפן אויג, קלאַראַ? עס שמאַרצט אַזוי, זשיוועס!...

קלאַראַ: פון מיינטוועגן האַט מען אייך געמעגט ביידע אויגן אַרויס-נעמען!...

ווילי: (לאַכט) דעמאַלט וואַלט איך דאָך ניט געקענט זען די שיינע פיקטשעלע פון אַ לייד!

קלאַראַ: וואַלט גלייכער געווען. פאַר מיר אוודאי! אויב צוליב דעם סטרייק האַט איר פאַרגעסן, אַז איך בין דאָ אויף דער וועלט, איז אייער ליבע אַ בלאַף...

ווילי: מיין ליבע איז אַ בלאַף, מיין ליבע? זשיוועס! קלאַראַ, ליבע קען ניט זיין קיין בלאַף און ביי מיר איז עס אוודאי קיין בלאַף ניט! אַט ווי אין דעם ראַמאַן „דער בלוטיקער אַדיע“, וואָס מיר האָבן געלעזן, שרייבט זיך דאָרט ריכטיק: „ליבע איז לעבן און אַן לעבן איז... איז... קיין לעבן ניט!... דו געדענקסט די ווערטער, האַ? טיירע ווערטער! גאַלדענע ווערטער! ליבע איז לעבן און אַן לעבן איז דאָס לעבן קיין לעבן ניט! דו פאַרשטייט וואָס פאַר אַ טיפער געדאַנק?

קלארא: איך פארשטיי שוין גאר גוט. איר אָבער פאַרשטייט ניט. ווען צוליב דעם סטרייק...

ווילי: וואָס הייסט? דו ווייסט וואָס עס הייסט אַ סטרייק? ביי דעם סטרייק פאַרגעסט מען אַלצדינג און אַלעמען. אַרבעטער-אינטערעסן, קאַמף פאַר דער יוניע, פאַרשטייט? ... און, אַ חוץ דעם, איכ'ל דיר זאָגן דעם אמת: איצטער לעב איך דאָך! איך אַרבעט, איך האַלט רעדעס, איך לערן בלק מיט די סקעבס... אַזוי די גאַנצע צייט דריי די קאַטערינקע. ביי מיר איז דאָס אַ טויטע זאָך. ביי מיר קוועטשן מיט די פיס די קאַטערינקע ביים מאַכן די קלאַסק איז אַקוראַט ווי פעדערן פליקן, איך בין דאָך געוואוינט פון קינדווייז אויף צו לעבעדיקער אַרבעט, צום שווערן האַמער און קאַוואַלע: בינג! באַנג! בינג-באַנג! עס קלינגט דער האַמער... עס שפּריצן פונקען!... די פינגער ברענען.. דאָס גאַנצע לייב ברענט ווי אַ שטיק פייער... עך, עס בענקט זיך מיר טאַקע אַמאַל נאָך דעם האַמער און קוזניע! ...

קלארא: הלוואי וואָלט איר דאָרט געבליבן אין אייער שטעטל...

ווילי: דו בלאָפּסט! ...

קלארא: איך וויל אָבער ניט הערן אייערע מעשות. זיי אינטערעסירן

מיך ניט...

ווילי: דו מוזט הערן. דו מוזט אַלצדינג הערן, וואָס איך דערצייל דיר. קיין שלעכטס וועל איך דיר ניט דערציילן... אוי, דרייט מיר דאָס אויג, אַ ניכפה! איז עפעס דאָ אַ סימן, קלאַראַ?

קלארא: ווער האָט עס אייך אַזוי צעבוטשערט?

ווילי: אַ פּאָליסמאַן מיט זיין קאַטשעלקע... ער האָט דאָך מיר גע-קענט אַרויסנעמען אַן אויג, אַ קלאַג צו אים! אָבער אויסגעפירט האָט ווער? אַלץ איך און ברודער דזשעק קאַרל מאַרקס!... איך שטיי מיר ביים שאַפּ און וואַרט, איך זאָל קענען פּאַלמעסן אַ סקעב. קומט צולויפן צו מיר ברודער סי-מאַנקע טראַסק און זאָגט מיר: „גיכער, ווילי, קום אין האַל! קנור, די סקעבישע נשמה, שרייט מען זאָל אויפגעבן דעם סטרייק!“ קומען מיר צולויפן אינעם האַל, מעשים טוען זיך דאָרטן! אַ טומל, אַ גוואַלד. די ברידער אַרבע-טאַרער זיינען צעקאַכט. ברודער דזשעק קאַרל מאַרקס איז שוין הייזעריק פון שרייען, נאָר מען הערט אפילו ניט זיין „פּאַינט צו אַרדער“. דער טשער-מאַן, ברודער גימפלאַוויטש, פּאַלגט, וואָס דער סקעב, ברודער קנור, זאָגט אים. וואָס זשע טוט מיינער? פאַרקאַטשעט ער די אַרבל און אויפן קול הויך אַ געשריי: „שאַראַפּ, גרינהאַרנס! שאַראַפּ, פינצטערע מוחות! שאַראַפּ, סקע-בישע נשמות!“ שרייט צו מיר ברודער קנור: „דו שאַראַפּ!“ און דער ברו-דער טשערמאַן האַלט מיט אים. אַז איך טו אַ געשריי: „ברודער מיסטער טשערמאַן, איך מאַך אַ פּאַינט צו דער אַרדער, אַז איר זייט אַ גאַט פּאַרדאַמ-טער סקעב!“ שרייען די ברידער אַלע: „הורא!“ און פאַטשן מיר. האָב איך דערנאָך געהאַלטן אַ רעדע, דו האַסט געדאַרפט הערן, די ניכפה האָט זיי אַלעמען געכאַפּט! „ברידער אַרבעטאַרער, דאָס איז אַ יוניע, אַ סטרייק... אין רוסלאַנד האָט מען מורא צו זאָגן אַ וואַרט בערל-לייבצע פּיאַווקע, מחמת ער

איז אַ ייד אַ נגיד, כאַטש ער איז אַ הונט און מען האָט אים געדאַרפט אויס־
 דרייען ביידע פּיס ... דאָ אַבער, אין אַמעריקע, וואָס איז אַ פּרייע קאָנטרי,
 איז אַן אַרבעטאָרער אויך אַ מענטש, דאַרף ער פאַרשטיין וואָס יוניע איז, וואָס
 סטרייק איז, וואָס סקעב איז... זאָלן מיר סטרייקן, אַ ניכפה אויף אייך!
 הערט ניט, וואָס קנור זאָגט אייך — איכ'ל אים ביידע פּיס אויסדרייען! —
 הערט, וואָס דזשעק קאַרל מאַרקס זאָגט אייך! זייט איר חזירים אָדער יוניע־
 לייט? ענטפּערט, אַ ניכפה אויף אייך! ענטפּערט, ממזרים, ענטפּערט! "...
 איז געוואָרן אַ הוראַ, אַזש די ווענט האָבן געציטערט. מיט אַמאָל טוט אַ
 כאַפּ דער טשערמאַן דעם האַמער און בוכץ מיר אין פּלייצע! אַז מיינער טוט
 ניט אַ כאַפּ דעם טשערמאַן, ברודער גימפּלאַוויטש, און אַ הייב אין דער
 לופטן און אַ פּאָך מיט אים ברודער קנורן איבערן קאַפּ, אַז ער האָט גענומען
 סקאַוואַטשען, ווי אַמאָל דעם אוריאַדניקס הונט ביי אונדז אין שטעטל, ווען
 אייך האָב אים די פּיס אונטערגעהאַקט, און דזשעק קאַרל מאַרקס איז מסתמא
 אויך נישט געשטאַנען ליידיק, און סיימאַנקע טראַסק האָט אויך געאַרבעט.
 פון די בענק אַ תל געמאַכט, פון די שטולן אַ תל געמאַכט, ביז עס זיינען אַנגע־
 לאַפּן פּאַליסלייט און אייער האָט מיר אַ קראַץ געטאַן מיט זיין קאַטשעלקע ...
 אַבער אויסגעפירט האָבן מיר, ניט די סקעבישע נשמות! ... פונדעסטוועגן
 האָט מען מיר געהייסן זיך אַפּטראַגן ...

קלאַראַ: איר זייט שוין פאַרטיק? איצט גייט, איך האָב נאָך אייך נישט
 געבענקט ...

ווילי: איך גלויב דיר ניט.

קלאַראַ: איר ווילט ניט אַוועקגיין? וועל איך אַוועקגיין.

ווילי: סעי, דו בלאַזסט זיך דאָך טאַקע אויף אַן אמת? פאַרוואָס?

קלאַראַ: איר זייט אַ בלאַפּער; איך ליג אייך אפילו ניט אינעם זינען;
 איר האָט זיך נאָר געשפּילט מיט מיר ... איך האָב ביי זיך באַשלאָסן, אַז אויס...
 ווילי: וואָס אויס? וואָס רעדסטו? פע, אַזוי צו ריידן וואָלט געפאַסט
 פאַר אַ גרינהאַרן, ניט פאַר אַן אַמעריקאַנער ליידי! איך האָב דיך ניט אינעם
 זינען, איך? וואָס מיינסטו עפעס, אַז ביי מיר איז עס אַ שפּילכל? (שלעפט
 אַרויס פונעם רעקל אַ קעסטעלע קאַנפּעקטן). נאָ, שוין צוויי טעג, ווי איך
 האָלט עס פאַר דיר. קיין צייט אַלץ ניט געווען. קום שפעט אַהיים, גיי אַוועק פּרי,
 דיך ניט געקענט זען! נו, האָב איך דיך אינעם זינען?

קלאַראַ: איך בין אייך מוחל די קענדי ... (נעמט ביי אים ס'קעסטעלע
 און וואָרפט עס אויפן טיש).

ווילי: אַזוי (שלעפט אַרויס אַ קוויטאַנציע פון אַ קעשנע און ווייזט
 איר) און דאָס ביסטו מיר אויך מוחל?

קלאַראַ: וואָס איז דאָס?

ווילי: אַ רעסיט פון דעם גט ... נעכטן אַוועקגעשיקט מיט אַ בריוו
 צו אונדזער מחותן דעם רב, אַז ער זאָל דאָס איר איבערגעבן. נו, האָ? ...

קלאַראַ: (קוקט אויף אים מיט אויסגעגלאַצטע אויגן. דאָן טוט זי זיך אַ
 וואָרף צו אים) ווילי! ...

ווילי : נו, איז מיין ליבע אַ בלאָף, האָ?

קלאַראַ : (ליידנשאַפטלעך) ווילי, ווילי ! (קושט אים) איכ'ל משוגע ווערן פאַר גליק ! בעד באַי, בעד באַי, פאַרוואָס האָסטו מיר עס גלייך ניט געזאָגט ? ווילי : צו פאַרנומען געווען מיטן סטרייק... מילא, אַבי געפטרט. אַראָפּ אַזאַ שווערער באַרג פונעם קאַפּ!... (זיפצט)

קלאַראַ : היינט וואָס זיפצסטו, יו בעד באַי ? דאַרפסט דאָך זיין צופרידן, דאַרפסט דאָך זיין גליקלעך, ווי איך? ... ענדלעך באַפרייט זיך, באַפרייט זיך! ...

ווילי : (זיפצט ווייטער) עס איז מיר אזוי שווער געווען דאָס צו טאָן, אַקוראַט ווי איך וואָלט זיך געדאַרפט אַ צאָן אויסרייסן... וואָס ? איין צאָן ? צען ציינער ! און אפשר נאָך שווערער! ... איך האָב זיך מיר אַלץ פאַרגעשטעלט, ווי זי קריגט דאַרטן דעם גט און וויינט, און רייסט אויף זיך די האָר... זשיוועט, אַזאַ צער בעלי חיים אויף איר! ...

קלאַראַ : פאַרוואָס ? זי האָט דאַרטן שוין דיך אוודאי פאַרגעסן... און ווידער — וואָלסטו דען געקאַנט איצט לעבן מיט אַ קליינשטעטלדיקער גרינהאַרן? ...

ווילי : אַט דאָס איז די מעשה! ... איך האָב עס מיר טאַקע געטראַכט : אמת, אַ רחמנות אויף איר, זי וועט וויינען, אָבער אויף מיר איז דאָך אויך אַ צער בעלי חיים, ווי וועל איך קאַנען וואוינען מיט איר ? זי וועט מיך איצט טער ניט פאַרשטיין ! ביי איר אינעם מוח איז פינצטער ; זי איז פרום ווי אַ שטעקן, זי וועט מיך דערזען אָן אַ באַרד, וועט זי קריעה רייסן, זי וועט זען, אַז איך דאַוון ניט, וועט זי מיר די יאַרן פאַרקלאַגן, זי וועט זען, אַז איך רויכער אום שבת, וועט זי פלאַצן, נישט אזוי ?

קלאַראַ : אַוודאי, איך האָב עס דיר שוין לאַנג געזאָגט ...

ווילי : וואָלט זי כאַטש פאַראַיאַרן געקומען, ווען איך האָב איר גע- שריבן, זי זאָל קומען, וואָלט זי אפשר ביז איצטער זיך אויסגעגרינט ; איך וואָלט זי אפשר אויפגעקלערט ; זי האָט אָבער אַלץ אָפגעלייגט, אָפגעלייגט... בין איך שולדיק, זאָג אַליין? ...

קלאַראַ : נאַרעניו, און אַז זי וואָלט געקומען, וואָלט זי דען געווען פאַר דיר דאָס ריכטיקע ווייב ? וואָלט זי דען געקאַנט דיך ריכטיק ליב האָבן ? וואָלסטו דען געקאַנט זיך ווייזן מיט איר צווישן לייטן ? דיין ווייב דאַרף זיין גאַר אַן אַנדערע. זי דאַרף זיין פריילעך, לעבעדיק ; דאַרף קאַנען זינגען אַמאַל אַ סאַנג, דאַרף פאַרשטיין, ווי זיך אַנצוטאָן ; דאַרף זיין אַן אויפגעקלערטע ; דאַרף קאַנען מיט אַ מענטשן ריידן, ווען עס קומט אויס ; דאַרף קאַנען דיך פאַרשטיין, און ליב האָבן דאַרף זי קאַנען, ליב האָבן אַזאַ פייערדיקן יונג ווי דו ביסט, אַזאַ זיסן, אַזאַ ליכטיקן, אַזאַ שטאַרקן, אַזאַ גיבור! ... ווילי, דו ווייסט גאַר ניט, ווי איך קאַן ליב האָבן! ...

ווילי : אַט דאָס וואָס איך טראַכט מיר : אין דער היים איז זי טאַקע גע- ווען פאַר מיר דאָס בעסטע ווייב און איך האָב זי ליב געהאַט, ווייל מיר ביידע זיינען געווען גלייכע גרינהאַרנס... זי איז נאָך געווען מער גרינהאַרן פון

מיר... סטייטש, א גרינהארן! איך דערמאן זיך: פארן אוועקפארן זאגט זי מיר אויפן אויער, אז זי איז שוין... יו נאו... מיין איך דאך, אז אט-אט עס קומט! פארזאג איך איר נאך: א יינגל, למען השם, א יינגל! א נעכטיקער טאג, נישט קיין יינגל און נישט קיין מיידל. עס האט זיך איר גאר געחלומט!... קלארא: (צעלאכט זיך) אוי, א קוני לעמל!... אזוי אומוויסנד איז זי?...

ווילי: אט אזוי פינצטער איז ביי איר דארטן אינעם קאפ!... פונדעסט-וועגן איז דאך אויף איר א צער בעלי חיים... א לעבעדיקער מענטש... אמת, א גרינהארן, אבער א הארץ האט זי דאך און ליב האבן האט זי מיך אויך ליב געהאט... (טוט זיך א קלאפ אין הארצן) אוי, א ניכפה אויף מיר, איך האב א צו ווייך הארץ! (ווישט זיך די אויגן)

קלארא: דו ווינסט גאר? וואס דארפסטו וויינען? קאנסט חרטה האבן; איך האלט דיך ניט צו.

ווילי: איך וויין ניט. נאר עס קלעמט מיר דאס הארץ. די פאפּלעקציע וועט זי דאך דארטן כאפן! אבער בין איך שולדיק? ליבע איז דאך ניט קיין דזשאקו! ליבע איז לעבן און אן לעבן איז דאס לעבן קיין לעבן ניט. אז איך קאן אן דיר ניט לעבן. איך קאן ניט. אז דו וועסט מיר הייסן ארויסשפרינגען דורכן פענצטער, וועל איך דאס טאן. אז דו וועסט מיר הייסן קריכן נאכן טעלערל פון הימל, וועל איך קריכן!...

קלארא: אויב אזוי, הייס איך דיר ניט ריידן מער וועגן איר! איך וויל ניט, דו הערסט? עס קאסט מיר געזונט!...

ווילי: נו גוט, איכ'ל ניט ריידן. און אין דער אמתן, וואס קען זי האבן צו מיר, הא? געלט האב איך איר די גאנצע צייט געשיקט, און ווען ניט דער סטרייק וואלט איך איר איצטער געשיקט הונדערט דאלאר מיט איין מאל. זאל זי דארטן חתונה האבן...

קלארא: זי וועט דארט חתונה האבן אן דיין געלט. דו ביסט ניט קיין ראטשילד...

ווילי: אי, ווען איך וואלט געווען ראטשילד. איך וואלט איר א גאנצן מיליאן געשיקט. איכ'ל היינט פארזעצן מיין זייגער און קייט און איר אוועק-שיקן דאס געלט.

קלארא: דו וועסט עס ניט טאן. דו דארפסט זארגן פאר זיך אליין. דו פאנגסט אן א ניי לעבן, דארפסט האבן א נייע ווירטשאפט...

ווילי: דאס וועל איך טאן, דאס מוז איך טאן, ענד דאט'ס אל, מער וועל איך וועגן איר ניט טראכטן!

קלארא: אלרייט! הער זשע, ווילי, דאס גאלדן זייגערל דיינס מיטן גאלדן קייטל וועל איך דיך ניט לאזן פארזעצן; איך האב פינף און צוואנציק דאלאר, וועל איך דיר זיי געבן און שיק איר אוועק, און פארגעס זי, אין גאנצן פארגעס זי, דו הערסט?

ווילי: (מיט התפעלות) דו גיסט פאר איר פינף און צוואנציק דאלאר? אוי, אזא גוטינקע! דערפאר וועל איך דיך נאך טויזנט מאל מער ליב האבן!

(טוט זי אַ נעם אָן ביי דער טאַליע) דו קראַסאַוויצע מיינע! דו פיקטשע פון אַ ליידי מיינע!

קלאַראַ: אוי, אוי, ווילי, דו וועסט מיר איבערברעכן אַ ביין! ... ווילי: (לאַזט זי אָפּ) כאַ-כאַ-כאַ! אוי, דאַלע! אַט אַזוי אַ וואַלט איך דיך אַ נעם געטאַן אויף די הענט און וואַלט דיך צעבראַכן, דערשטיקט פאַר ליבע! ... קלאַראַ: ווילדער! (לאַכט)

ווילי: (זעצט זיך אויף אַ שטול) קום, זעץ זיך צו מיר אויפן שויס. איצטער מעגסטו דאָך. באַלד וועסטו זיין אינגאַנצן מיינע!

קלאַראַ: יאָ, יאָ, איצט מעג איך. פריער האָב איך ניט געטאַרט. איך בין אַן אַנשטענדיקע פרוי. דו וועסט מיר קיינמאַל ניט קאַנען אויפוואַרפן, אַז איך בין געווען אומאַנשטענדיק פאַר דער חתונה. פריער זיך געגט און דער-נאָך חתונה געהאַט, און ערשט דאָן ... און ערשט דאָן ... ווילי! (קושט אים) ווילי: אוי, משוגענע, קוש ניט מיט די ציין ...

קלאַראַ: ווילי, איך פיל ווי צו טאַנצן, ווי צו שפּרינגען, ווי צו שרייען: „גוואַלד, ענדלעך!“ ... ער וועט קומען באַלד. ער איז אַוועק דינגען נייע רומס ...

ווילי: וואָס הייסט?

קלאַראַ: איך בין געווען אַזוי פאַרצווייפלט, אַזוי ביז אויף דיר. איך האָב געמיינט, אַז דו וועסט שוין קיינמאַל ניט גטן דיין ווייב, האָב איך אים גע-הייסן נעמען רומס דיר אויף צו להכעיס, און אַנטלויפן פון דאַנען! איצט אַבער, איצט ... (שפּרינגט אַרונטער פון זיין שויס) אַ גט! אַ גט! איך האָב דיך פיינט, איך קען אויף דיר ניט קוקן! אַ גט! אַ גט, פאַרזענעניש דו! ...

ווילי: (הייבט זיך אויף) קלאַראַ, דאַרפסט אים דערקלערן מיט גוטן; ער איז דאָך אויך אַ לעבעדיקער מענטש. גימפל, צי מר. ריאַבטשיק — אַט ווי אַ ליידי רעד צו אים! — אַזוי און אַזוי ... עס איז נאָ יוד, עס איז טאַקע ניט גוט, עס איז טאַקע אויף דיר אַ צער בעלי חיים, באַט אַז מען האָט ליב, איז פאַרפאַלן! ליבע איז לעבן און אַן לעבן איז דאָס לעבן קיין לעבן ניט. אַט אַזוי רעד צו אים, ווי אַ ליידי רעד צו אים! ...

קלאַראַ: פאַרלאַז זיך אויף מיר, איכיל שוין וויסן, וואָס אים צו זאָגן ... ווילי: איך ווייס, אַז דו ביסט אַ קלוגניקע. (בייגט זיך אין און הייבט אויף פון דרײַער אַ שטיקל פון דעם צעריטענעם בילד) זע נאָר, מייך נאָר! וואָס איז דאָס?

קלאַראַ: (צעמישט) איך ... איך ... ער האָט עס געטאַן! ער האָט גע-פונען דיין בילד, האָט ער עס צעריסן! (כאַפט די איבעריקע שטיקלעך פון דרײַער)

ווילי: אַ ניקפה אויף אים! אויב אַזוי איז ער ניט קיין דזשענטלמען, נאָר אַן אינדיאַנער, און איך אליין וועל מיט אים אַ רעד טאָן! גימפל קומט אַריין. דערזען ווילין מיט זיין ווייב, בלייבט ער שטיין אַ צעטומלטער.

גימפל: (מורמלט) ער איז שוין ווידער דא? וואָס, האָ? וואָס, האָ?
ווילי: (צעמישט, פילט זיך ניט אָנגענעם) מיסטער ריאָבטישק, הערט
מיך אויס. געוויס, איך פאַרשטיי... קיין גרויסער מאכל איז דאָס נישט... מען
האַט ליב אַ ווייב, און נאָך אַזאַ ווייב, אַזאַ פיקטשע פון אַ ליידי. קיין גרויסער
מאכל איז דאָס ניט. נישטאַ וואָס צו ריידן. אָבער, זשיוועס, מען דאַרף דאָך
האַבן שכל אויך... זי האָט אייך ניט ליב, איז וואָס איז די יונג, האָ?

גימפל: וואָס? זי האָט אייך ליב, האָ? ניט דערלעבן וועט איר עס
ביידע ביי מיר! וואָס, גולן, וואָס האָט איר צו מיר? וואָס? וואָס פאַר אַ
שלעכטס האָב איך אייך געטאַן? זי האָט דאָך מיך שוין געשיקט נעמען רומס.
איך האָב דאָך שוין די רומס גענומען. פינג דאָלאַר שוין איינגעצאַלט, מאַרגן
צו מופן, די שוויגער איז דאָך דאַרטן געבליבן, וואָשן די פאַדלאַגעס...
וואָס?... פאַרוואָס האָט איר מיט אַמאַל ווידער דער קאַלטן פאַרדרייט?
וואָס? וויל זי האָט אייך דערזען, איר פאַרפירער דערזען?... איכ'ל דאָך
אייך אַרעסטן, פאַרפירער! איבערן וואָסער וועל איך פאַרשיקן!

בן ציון קומט אַריין אין דער דאָזיקער צייט אין זיין וואוינונג און טוט
אויס זיין רעקל.

ווילי: אַרעסטן קענט איר מיך ניט. ביי אונדז איז אַלצדינג ווי ביי אַ
דזשענטעלמען און לעידי.

גימפל: אַ דזשענטעלמען זייט איר, אַ דזשענטעלמען? אוי, איכ'ל אים
דעם קאַפּ צעשפאַלטן!

ווילי: פאַר די זאַכן האָב איך קיין מורא ניט. און צופיל זאַלט איר מיך
ניט סטראַשען, וואָרעם פאַר מיין פיקטשע פאַרדינט איר אויך איך זאַל אייך
אויסדרייען אַ האַנט!...

בן ציון אין זיין צימער הערט זיך צו.

גימפל: וועלכע פיקטשע? וואָס פאַר אַ פיקטשע?

קלאַראַ: (טוט זיך אַ כאַפּ) גימפל, עס וועט דיר ניט העלפן. איצט איז
אַלצדינג געענדיקט; איך האָב ליב ווילין!...

גימפל: האָ? איצט זאָגסטו שוין דאָס אַליין, האָ? וואָס, וואָס? מכשפה,
דו האָסט דאָך מיר פריער געזאָגט עפעס אַנדערש? וואָס?

קלאַראַ: פריער איז געווען עפעס אַנדערש און איצט איז ווידער עפעס
אַנדערש. גימפל, ווילי האָט צוליב מיר אַפגעגט זיין ווייב...
גימפל: וואָס? אוי, סאַראַ בלאַף! דאָס איז אַ בלאַף! קלאַראַ, איך ווייס, אַז
דאָס איז אַ בלאַף. ער נאַרט דיך אָפּ!

ווילי: איך נאַר זי אָפּ? זשיוועס! (נעמט אַרויס די קוויטאַנציע פֿון
קעשענע) אַט דאָ איז דער רעסיט פון דעם גט, וואָס איך האָב איר אַוועקגע-
שיקט. ביי מיר איז ליבע ניט קיין בלאַף. ליבע איז לעבן און לעבן אָן לעבן
איז קיין לעבן ניט, דו ענדערסטענד, גרינהאַרן?...

גימפל: (צעטומלט) דער רעסיט פון גט? (טוט זיך אַ כאַפּ) וואו איז בענ-
צע? וואו איז זיין ווייב? וואָס טוט זיך דאָ?

קלאַראַ: גימפּל, גיב מיר אַ גוט! מיט דיר וויל איך ניט לעבן און אָן ווילן קען איך ניט לעבן!

גימפּל: שווייג, וואָרעם איכ'ל דיר די מיתה מאַכן! (טוט זיך אַ וואָרף צו איר)

ווילי: (טוט אים אַ כאַפּ) פּאַמעלעך! קיין לידיי שלאָגט מען ניט!... גימפּל: אַרויס פון מיין שטוב, איכ'ל אייך אויך דערהרגענען! ווילי: פּאַמעלעך! איך טו אַ בלאַז אויף אייך, פליט איר ביי מיר אַרויס דורכן פענצטער!

גימפּל: (הילפּלאַז) רבונן של עולם, פאַרוואָס האָב איך ניט דעם כוח פון שמשון הגבור, צי פון זשעפּריסן, צי פון דזשאַנסאָנען, איך וואָלט דאָך פון אים געמאַכט אַ באַרג אַש! (צעוויינט זיך הילפּלאַז) וואָס האָט איר צו מיר, גולן? וואָסי, וואָסי, האָב איך אייך אַמאַל שלעכטס געטאַן? האָט רחמנות איבער מיר, ווילי טייערינקער, נעמט ביי מיר ניט אַראָפּ דעם קאַפּ. לאַזט זי צורו, איך בעט אייך, גולן, האָט רחמנות איבער מיר!...

ווילי: (גערייט) אוי, טראַבל! (זיפּצט) אַט אַז איר רעדט אַזוי... אַז איר רעדט אַזוי... ווי אַ מענטש... ווערט מיר אויך ניט גוט אויפן האַרצן. עס איז טאַקע אויף אייך אַ צער בעלי חיים; אָבער, מיסטער ריאַבטשיק, האָט אַביסל שכל... אויף מיר איז דאָך אויך אַ צער בעלי חיים און אויף איר איז דאָך אויך אַ צער בעלי חיים... פאַרשטייט דאָך, מיסטער ריאַבטשיק! זשייוועס! איך רייך דאָך צו אייך, ווי אַ דזשענטעלמען!

גימפּל: טייערינקער, טאַ זייט זשע אַ דזשענטעלמען! (גייט צו צו אים און כאַפּט אים אָן פאַר אַ האַנט) האָט רחמנות, איכ'ל משוגע ווערן!...

ווילי: נו, וואָס קאָן איך העלפּן? אָן איר וועל איך ניט קענען לעבן!... קלאַראַ: יאַ, יאַ, מיר קענען ניט לעבן איינער אָן דעם אַנדערן!... גימפּל: (פאַרצווייפּלט) איך וועל אַרויפרופן אַ פּאַליסמאַן! וואָסי, גולנים, וואָסי? אוי, (כאַפּט בייטן ביי ווילן אַ האַנט)

ווילי: אוי, מיין האַנט! אוי, ער האָט מיר די גאַנצע האַנט צעביסן! (כאַפּט זיך פאַר דער האַנט)

קלאַראַ: ער איז משוגע געוואָרן!

גימפּל: מיט די הענט האָב איך קיין כוח ניט, וועל איך מיט די ציין, מיט די נעגל!...

ווילי: (כאַפּט אַ שטול) איך דערהרגע אים!...

גימפּל: (בייגט איין דעם קאַפּ) נאַ, דערהרגע מיך, אָבער אויף טויט, אויף טויט, וועסטו כאַטש קריגן די עלעקטריק טשער, גולן!...

(בן ציון לויפּט אַרויס פון זיין וואוינונג און דערשיינט באַלד ביי גימפּלען אין דער דירה)

בן ציון: וואָס איז דאָ? (ווילי לאַזט אַרונטער דעם שטול און ווייזט קלאַראַן די האַנט)

גימפּל: (טוט זיך אַ וואָרף צו אים) אַט זייט איר! (שטייל) איך האָב אייך געגעבן צושטייער אויף איר שיפּסקאַרטע, איר האָט געזאָגט, אַז זי קומט היינט.

וואו איז זי, גולן? מיינע בעט דאך שוין א גט. ביי זיי איז דאך שוין אויס רוחניות, נאָר גשמיות, די ריכטיקע הולטאָיסטוואָ. וואו איז זי? ...

בן ציון: (שטייל) כיענקע איז אַוועק זי אַרונטערצונעמען ...

גימפּל: האָ? (טוט אַ שפּרונג) אוי, מאַמעלעך מיינע, איך בין געראַטע־וועט! (שטייל) איך בעט אייך, זאָגט נאָך דערווילע גאַרנישט. זיי קענען נאָך אַנטלויפּן. אַמעריקע איז גרויס! ... (צווישן די צייַן) דער רוח וועט אייך שוין כאַפּן, וואָרט! (מאַכט צו ווילן מיט קלאַראַן מיטן פּויסט)

בן ציון: קום אַהער, ווילי, פאַר דיר איז עפעס אַנגעקומען פּון דער היים. ווילי: פּון דער היים? פאַר מיר?

בן ציון: יאָ, אַ בריוו פּון דיין טאַטן.

ווילי: אַ בריוו פּונעם טאַטן? וואו איז ער?

בן ציון: קום איכיל דיר געבן! (שלעפט אים)

ווילי: קום! אַזאָ אינדיאַנער, בייסט זיך גאָר! ... איך בין מיט אים ווי אַ דזשענטעלמען, רייך צו אים, גיב אים צו פאַרשטיין, און ער בייסט זיך גאָר! ... אַ ניכפה אויף אים! (אַפּ מיט בן ציון)

גימפּל: (שטעלט אויס אַ פּיג זיין ווייב) דו זעסט? אַט דאָס וועסטו האַבן און ניט אים און ניט קיין גט! וואָרט, וואָרט, באַלד וועט דיר שוין פּינצטער און ביטער ווערן! (זי לאַכט מיט גאַל) לאַך ניט, לאַך ניט, חצופּה, מיט קרעמעניש וועסטו מיר לאַכן, איך בין דיין מאַן און דו וועסט בלייבן מיין ווייב! אפילו ווען דו וועסט אַ מיתה משונה אייננעמען, וועסטו זיין מיין ווייב! ...

קלאַראַ: פאַרזעעניש דו, טויטע פּגירה דו! מיט גוואַלד וועל איך דיין ווייב ניט זיין! בעסער שטאַרבן! בעסער זיך פאַרסמען! ...

גימפּל: אַט מיר וועלן זען! (פאַרשליסט די טיר) וואָסי, דו האַסט מיך פּיינט, האָ? און דאָך וועסטו מיך קושן! וויל דו ווילסט ניט! פּלאַץ און קוש מיך! פּגר און קוש מיך! דו וועסט מיך קושן! אַז איך האָב דיך ליב, וועסטו מיך אויך ליב האַבן! (יאָגט זיך נאָך איר, זי לויפט אַריין אין דער טיר לינקס און פאַרשליסט זיך פּון יענער זייט) פאַרשלאַסן זיך, האָ? פאַרשלאַסן זיך? וואָסי, דו מיינסט, אַז איכיל ניט קענען אויפּברעכן דעם שלאַס, וואָסי, האָ? וואָסי? איכיל גיין נאָר קריגן אַ האַמער צי אַ האַק ... (גיט צו צו דער טיר רעכטס, שליסט זי אַפּ און גייט אַרויס)

ווילי און בן ציון אַריין אין דער דירה לינקס.

ווילי: דו ביסט געווען אַ גרינהאַרן און געבליבן אַ גרינהאַרן! אַ רבס אַ זון מוז בלייבן אַ מלמד. איך קאָן מיר ניט העלפּן, דער גט איז אַוועק־געשיקט און רייך גאַרניט!

בן ציון: זי האַט ניט געקראַגן דיין גט, וויל זי איז דאַרטן ניטאָ ...

ווילי: וואָס הייסט?

בן ציון: (נעמט אַרויס אַ בריוו פּון בוזעס־קעשענע) נאָ, לייצען דיין

טאַטנס בריוו ...

ווילי: ווען איז ער אַנגעקומען?

בן ציון: שוין אַ צוויי וואַכן ...

וויילי : וואָס הייסט ?

בן ציון : ביז היינט האָבן מיר אים געהאַלטן בסוד פון דיר ...
וויילי : עפעס אַן אומגליק ? הינדעלע איז געשטאַרבן ? וויי איז מיר !...
בן ציון : לייען.

וויילי : אוי, איך האָב מורא אים צו לייענען ... דאָס האַרץ זאָגט מיר...
בן ציון : נו, אַז הינדעלע וואָלט געשטאַרבן, וואָלט דיר פאַרדראָסן ? ...
וויילי : וואָס הייסט, פאַרדראָסן ? גרינהאַרן דו, זי איז דאָך מיין ווייב
געווען ... אַזאַ יונג קינד נאָך ...

בן ציון : (לאַכט) נו, לייען.

וויילי : (לייענט) „צו מיין טייערן זון וועלוועלע, זאָל לעבן אין נחת און
אין גליק אמן סלה. ערשטנס שרייב איך דיר, אַז איך בין דאַנק גאַט, געזונט און
אַז איך האָב מקבל געווען דייע צען רובל מיטן בריוו, דאָס זעלבע פון דיר
צו הערן, צווייטנס, שרייב איך דיר, אַז איך מיט הינדעלען פאַרן אַרויס מאַרגן
איה"ש און איך פיר מיט זיך אַ בערעזעווען שטעקן. איך האָב געוואָלט מיט
זיך נעמען אַ האַלאַבליע, צו פאַלקעווען דיר די ביינער, קאָן מען דאָס ניט
איינפאַקן, ווילדע בריאה, אַ קרענק דיר אין די ביינער, וואָס האַסטו זיך דאָרטן
צעפאַלאַשעט ?“ (ברעכט זיך אונטער) וואָס איז דאָס ?...

בן ציון : לייען, לייען ווייטער ... זעסט דאָך. זיי זיינען אַרויסגעפאַרן...
מיר האָבן זיי געשיקט שיפסקאַרטעס ...

וויילי : (צעטומלט) וואָס ? זע נאָר וואָס די גרינהאַרנס האָבן דאָ אַפגע-
טאָן !... (לייענט ווייטער) „הינדעלע ווייסט נאָך גאָר ניט, אונדזער מחותן,
דער רב זאָל לעבן, האָט געזאָגט, מען זאָל איר ניט דערציילן ביז זי וועט ניט
קומען קיין אַמעריקע, וואָרעם פאַר צער קאָן נאָך, חלילה, די פאַפּלעקציע זי
כאַפּן !“ ... (טוט אַ שמייץ דעם בריוו) אַזוי גאָר ? נו, וועלן מיר זען ! גרייב
האַרן דו, דו זעסט דייע לאַנגע אויערן, אַזוי וועט איר מיך זען ! איך אַנטלויף
שוין !... !

גימפל לויפט אַריין.

גימפל : (מיט התפעלות) מזל טוב, זיי זיינען שוין דאָ !... !

וויילי : אַרויס, אינדיאַנער !

גימפל עפנט זי טיר, כדי אַרויסצולויפן, ס'קומען אַריין כיענקע און
הינטער איר קוליע מיט אַ פּאַק אויפן אַקסל און הינדעלע מיט אַ זיידן טיכל
אויפן קאָפּ און מיט אַ פּאַטשיילע איבער די אַקסלען. גימפל רוקט זיך הינטער-
וויללעכץ. וויילי ווערט בלייך און קוקט מיט אויסגעגלאַצטע אויגן און אַן
אַפענטעס מויל אויף די גרינע.

בן ציון : שלום עליכם, שווער.

קוליע : בענצע, טאַטקעלע ! (צעקושט זיך מיט אים)

בן ציון : און אייך אויך, הינדעלע, שלום עליכם.

הינדעלע : עליכם שלום, בענצע. קיין עין הרע ניט, ווי דו זעסט אויס !
און וואו איז מיינער ? (גימפל טורקעט איר אין אַן אַקסל און ווייזט אַן אויף
וויילי. זי שטייל) וואָס ? אַ פּרייץ איז דאָ ? איך זאָל ניט ריידן הויך ?

קוליע: וואו איז די ווילדע בריאה? פארוואס זעט מען אים דאָ ניט?
 כיענקע: ווילי, פארוואס גייסטו ניט צו צום טאטן?
 ווילי: (צוגעגאנגען צעטומלט) וואָס מאַכסטו, טאַטע?
 הינדעלע: מאַמעלעך מיינע, דאָס איז דאָך מיין וועלעוועלעס קול!
 קוליע: האָ? ... (פּוּיזע. קוקט אויף ווילין מיט אויסגעגלאַצטע אויגן)
 וואו איז די יידישע צורה זינע? ער זעט דאָך אויס ווי אונדזער נייער אוריאַד-
 ניק.

הינדעלע: טאַקע ווי אונדזער נייער אוריאַדניק...
 קוליע: (מורמלט) אין זיין טאטן שעביטאַטן אַרײַן. איך האָב גאָר מורא
 זיך אַנצוהײבן איצטער מיט אים! (טרעט אָפּ פּון אים)
 הינדעלע: אוי, קלאַפט מיר אַזוי אינעם האַרצן, כיענקעלע... עפעס
 ווי גאָר אַ פרעמדער מאַן... ניט קיין יידישער... עפעס שעם איך זיך מיט
 אים צו קושן, און נאָך פאַר אַן עולם מענטשן... פארוואס גייט ער ניט צו צו
 מיר? ער שעמט זיך אויך?...
 גימפּל: (צו הינדעלע) וואָסי? וואָסי? שעמט זיך ניט. מען שעמט זיך
 דאָ ניט צו קושן אפילו מיט אַ פרעמדן מאַן!
 קלאַראַ דערשיינט און בלייבט שטיין פאַרוואונדערט.
 כיענקע: מיסעס ריאַבטשיק, איכ'ל איך פאַרשטלען: וויליס ווייב פון
 יוראַפּ!...

קלאַראַ: האָ? (בלייבט שטיין צעטומלט)

ווילי: (טוט זיך מיט אַמאָל אַ רײַס פּון זײַן אָרט) זשיוועס, וואָס האָבן זיי
 געטאַן, די גרינהאַרנס! (צו הינדעלע) איך בין ניט שולדיק, הינדעלע... איך
 האָב דאָס ניט געוואָלט, אָבער דווקא, ווילי איך האָב ניט געוואָלט... איך קען
 ניט העלפן, הינדעלע. עס איז אַ צער-בעלי-חיים אויף דיר, אָבער איך קען ניט
 העלפן... (אויפגעבראַכט) גרינהאַרנס, פארוואס האָט איר זי אַראָפּגעבראַכט,
 כדי איר צו פאַרצאַפן דאָס בלוט? איר וויסט דאָך! (טוט אַ כאָפּ קלאַראַן
 פאַר אַן אַרעם) היר איז מאַי לעידי, אַי לאָוו הער, טו די דעוויל, ענד דאַטס
 אַל! מיר וועט מען ניט אַנפּײפּן! גוד באַי! (לויפט אַרויס מיט קלאַראַן)
 הינדעלע: וואָס האָט ער געשריען? וואוהין איז ער אַנטלאָפּן? (טוט
 זיך אַ וואָרף צו קוליע) שווער, איך האָב עפעס מורא...
 קוליע: עפעס געפעלט עס מיר אויך ניט... וואָס טוט זיך דאָ?...
 גימפּל (צו בן ציון) אוי, שלעכט!

בן ציון: ביטער!
 כיענקע: (טוט זיך אַ כאָפּ) ווען דאָס זאָל מיר אפילו קאַסטן מיין
 לעבן!...

פאַרהאַנג פּונעם צווייטן אַקט פּאַלט

דריטער אָקט

אַ חודש שפּעטער

די אייגענע צוויי שטיבער. אין דעם צימער רעכטס זיצט הינדעלע. זי טראַגט שוין די אייגענע האָר, אָבער איז נאָך היימיש געקליידט. זי צירעוועט אַ זאָק איבער אַ גלאַז און זינגט מיט שטיקנדיקע טרערן אינעם קול. אינעם צימער לינקס זיצט גיטל און לאַטעט אַ העמד. אויפן שויס ביי איר ליגט אַ בריוו. אַרום פינף פּאַרנאַכט.

הינדעלע: (זינגט)

„וואָס איך האָב געוואַלט, האָב איך אויסגעפירט,
די קליפה זאָל אַזוי לעבן;
איך האָב געוואַלט אַ שיין מאַנעלע,
האַט מיר גאַט געגעבן.
איך האָב געמיינט, אַז ער איז שוין מיין,
ווען איך האָב אים באַקומען;
איז געקומען אַ שיין קליפהלע
און האָט אים צוגענומען!...“

(הייבט זיך אויף פונעם אָרט און אָפּ אַ וויינענדיקע אין אַ זייטיקער טיר לינקס)
קלאַראַ דערשיינט אין דעם צימער פון אַ זייטיקער טיר, קעמענדיק איר רע האָר.

קלאַראַ: האַסטו דער גרינער אָפּגעגעבן וויליס לעטער?
גיטל: ניין! איך האָב דאָך דיר געזאָגט: פאַר אַזוינע זאַכן דינג אַ גויה...
קלאַראַ: אוי, מאַמע, פאַר צוריק קיין פּילאָדעלפּיע.

גיטל: גוט. דאָס קאַנסטו ביי מיר פּועלן. פונמיינעטוועגן נאָך היינט.
פאַר די פינף וואָכן, וואָס איך בין ביי דיר, האָב איך גענוג געזונט פאַרלאָרן.
מיין טאַכטער.

קלאַראַ: איך האָב נאָך דיר ניט געשיקט, דו ווייסט עס.
גיטל: איך ווייס עס. נאָך דיין מאַמען האַסטו ניט געבענקט.
קלאַראַ: נאָך אַזאַ מאַמען קען מען ניט בענקען. דו ביסט מיר אַ שונא...
גיטל: אוודאי בין איך דיר אַ שונא, ווי דען? ווילל איך וויל, אַז דו זאָלסט זיין אַן אַרנטלעכע פּרוי, בין איך דיר אַ שונא...
קלאַראַ: (מיט כעס) איך בעט דיר, מאַמע, רעד ניט אַזוי! פאַרוואָס בין איך ניט קיין אַרנטלעכע, ווילל איך גט זיך מיט מיין מאַן?
גיטל: ווילל דו ווילסט אַוועקנעמען ביי אַ גרינער פּרוי, נעבעך, איר מאַן.

קלאַראַ: אַווינע זאַכן פּאַסירן ביי די אַרנטלעכסטע פּרויען. וואָס דען, ווילסטו, זאָל איך טאָן, ווען איך האָב ווילן ליב, האָ? אפּשר ניט געגט זיך און אַן חתונה, האָ? אפּשר דאָן וואָלט איך געווען אַן ארנטלעכע פּרוי, האָ?
גיטל: טאַכטער מיינע, אַז מען קוקט ניט אויף ראובן דעם ווייסן, איז שמעון דער שוואַרצער אויך גוט, — זאָגט די וועלט אַ קלוג ווערטל.
קלאַראַ: און איך קען ניט האַלטן די אויגן צוגעמאַכט כל זמן איך לעב.
גיטל: קלאַראַ, מען גיסט ניט אַרויס דאָס אומריינע, איידער מען האָט אַריינגעקראָגן דאָס ריינע...

קלאַראַ: אַך, לאַז מיך צופּרידן מיט דיינע קלוגע ווערטער!
גיטל: בעסער איין קלוג וואָרט ווי אַ מכה אינעם האַרצן, מיין טאַכטער. דיין ווילי גט נאָך ניט זיין ווייב.
קלאַראַ: הלוואי בין איך אַזוי זיכער מיט גליק נאָך אונדזער חתונה, ווי איך בין זיכער, אַז ער וועט מיט מיר חתונה האָבן, אַט אין דעם לעטער שרייבט ער איר קלאַר וועגן גט...

גיטל: וואָס הייסט, ער שרייבט איר אַ לעטער? ער קאָן דאָך דאָס איר זאָגן? פאַר די פיר וואָכן, וואָס זי איז דאָ, וואָלט ער איר הונדערט מאָל דאָס געקענט זאָגן, ווען ער וואָלט באמת זי געוואָלט אָפּגטן...
קלאַראַ: נו, וואָס זאָל מען טאָן, אַז ער איז אַ צו גוטער? ער דער-ציילט מיר, אַז שוין עטלעכע מאָל האָט ער איר דאָס געוואָלט זאָגן און האָט אַלץ קיין האַרץ ניט געהאַט.
גיטל: דאָס ווייזט, אַז ער האָט נאָך גאָט אין זיין האַרצן; אַז אים איז שווער צו באַגיין אַזאַ עוולה קעגן זיין ווייב, קעגן אַזאַ כשרער, אומשולדיקער נשמה...

קלאַראַ: שווייג, מאַמע, שווייג! (טוט אַ שמויך דעם קאָס אַן דרערד) צאַפט מיר מיין בלוט, צאַפט, צאַפט!... אַזאַ כשרע אומשולדיקע נשמה, נעבעך!... דו ווייסט, פאַרוואָס מיין פאַרזעניש שרייט שוין ניט מער, אַז ער וועט זיך מיט מיר ניט גטן, האָ? דו ווייסט, פאַרוואָס ער רעדט היינט, אַז ער וועט זיך יאָ גטן מיט מיר, האָ?...

גיטל: ווייל דו האָסט אים דערעסן ווי אַ ביטערע ציבעלע...
קלאַראַ: ניין, ווייל ער האָט אויף איר אַן אויג געוואַרפן, אויף דער גרינער... אַט ווי אַ קאָץ אַ מויז האָט ער זי דערשמעקט. קומט פון דער אַר-בעט, און באַלד צו איר! און פּוצן האָט ער זיך גענומען, דאָס פאַרזעניש. דו האָסט דאָך געזען, נו, מאַמעניו? פאַרשטייסט שוין, פאַרוואָס גימפל רעדט איצט וועגן גטן זיך?
גיטל: דאַרפסטו דאָך זיין צופּרידן? דו ווילסט דאָך, אַז ער זאָל זיך גטן מיט דיר?

קלאַראַ: אוודאי בין איך צופּרידן. אַבער פאַרוואָס זאָלסטו זאָגן, אַז זי איז אַן אומשולדיקע נשמה? וועט אַן אומשולדיקע נשמה, אַ צנועה, האָבן צו טאָן מיט אַ פּרעמדן מאַן? דערוויילע האָט ער זיך דאָך מיט מיר נאָך ניט געגט!

גיטל: און אז זי האָט זיך מיט איר מאָן ניט געגט, האָסטו איר עפעס געקוקט אין די ציין אַרײַן? דו ביסט דאָך, וויי צו מיינע יאָרן, אוודאי אַ צנועה!

קלאַראַ: מאַמע, הער אויף! איך ווער צעפלאַצט און זי שטעכט מיך!
גיטל: האָסט אַזאַ גוטן מאָן, ווי גימפל. ער האָט געאַרבעט, געפראַצעוועט פאַר דיר, אין די אויגן דיר אַרײַנגעקוקט, מיט אַמאַל, גזלנטע, נעמסטו און ווערסט משוגע!...

קלאַראַ: אין די אויגן מיר אַרײַנגעקוקט, האָ? אַ גרויסע זאָך איז עס ביי אַ מאָן, זעסטו דאָך! ערשט האָט ער ביי מיר געסקאַוואַטשעט, ווי אַ הינטל, ווען איך האָב אים בלוז דערמאַנט וועגן אַ גט, — און היינט, אין אַזאַ קורצער צײַט, — עס געפעלט אים שוין אַן אַנדערע!... אָבער זאָל ער, איך האָב אים אין דר'ערד! זאָג נאָר, מאַמע...

גיטל: וואָס, ווילסטו, זאָל איך דיר נאָך זאָגן?
קלאַראַ: איך האָב זי נאָך קיין איין מאָל ריכטיק ניט געזען. איינמאַל בין איך אַרײַן אַהין צו אים, געוואָלט זי ריכטיק אַנקוקן, האָט איר שוועגערין אויף מיר געעפנט אַ מויל, אַז איך האָב זיך אַרויסגעכאַפט פון דאָרטן, ווי פון אַ פייער. זי איז אויף אַן אמת אַ שײן ווייבל, מאַמע?

גיטל: איך האָב דאָך דיר שוין ניט איינמאַל געזאָגט: ווי די ליכטיקע זון שײנט זי, עס איז אַן אמתער נחת אויף איר צו קוקן, האָר — אַ געדיכטער וואָלד — און אויגן, פאַראומערטע, נעבער, אָבער גוטע, ווי ביי אַ טויב...
קלאַראַ: (פאַרטראַכט) דו מײַנסט, מאַמע, אַז גימפל... אָבער וואָס אַרט עס מיך? פאַרקערט, זאָל ער!... עס פאַרדריסט נאָר, פאַרוואָס מענער זאָלן זײַן אַזעלכע כלבים... סטייטש, די נשמה'לע איז דאָך אים ערשט אויס-געגאַנגען נאָך מיר, און מיט אַמאַל — נאָ דיר!...

גיטל: אַט-אַט-אַט, קוים געקומען צום שכל! אַ מאַנסביל טאָר מען ניט גלויבן, יעדער מאַנסביל איז אַ הולטאַי בטבע. דערזעט ער אַ פרוי, קריכן אים אַרויס די אויגן, היינט געפעלסטו אים, מאַרגן אַן אַנדערע, טאַכטער מײַנע, שפיל זיך ניט מיט פייער!

קלאַראַ: איך וועל היינט צולויפן צו אים. ער מוז זיך גטן מיט איר נאָך די וואָך...

גיטל: לויף ניט צו אים, צרה מײַנע. אין דער פרי, נאָך איידער ער איז אין שאַפּ אַוועק, צו אים געלאָפן, איצט ווידער? פאַרוואָס לויפט ער ניט צו דיר, אויב דו ביסט אים אַזוי טײַער?...

קלאַראַ: איך בין אים טײַער, טײַער, טײַער. געוויס בין איך אים טײַער!
ער האָט אָבער קיין צײַט צו קומען צו מיר, ווייל ער איז ביזי. זינט דער סטרייק האָט זיך געענדיקט, אַרבעט ער שווער, ווייל ער וויל אַפּשפּאַרן אַ ביסל געלט פאַר איר. הונדערט דאָלער וויל ער איר געבן צום גט... (ברעכט זיך אונטער) שאַ, וואָס שריי איך? ער קומט דאָך היינט אַהער!... אַז דו צעמישסט מיר דעם קאַפּ מיט דײַנע רײד און מיר דאַכט זיך דאָן, אַז איך פאַרליר אים שוין!... אוודאי קומט ער אַהער... ער וויל מיך היינט נעמען אין וואָלהאַלאַ

האַל, וואו באַראַנדעס וועט רעדן... (צעלאַכט זיך) אוי, וואָס פאַר אַ נאַר איך בין! אַפּנים, מאַמע, ווען עפעס איז זייער טייער, האָט מען רק מורא, טאַמער פאַרלירט מען דאָס... (גיטל זיפצט) נו, זיפץ ניט, מאַמע, דו וועסט שוין זען אַז נאָך די וואָך וועט ער זיך מיט איר גטן. אַט אין דעם לעטער שרייבט ער וועגן דעם.

גיטל: אוי, וויי איז מיר, איז דאָך שוין ווידער גוט. אויב אַזוי, וואָס אַרט דיך, אַז דיין מאַן טראַכט וועגן יענער?

קלאַראַ: כ'ווייס? מסתמא, ווייל איך בין אַ גרויסער נאַר.

גיטל: קיין גרויסע חכמה ביסטו ניט, מיין טאַכטער, דו ווייסט אַליין ניט אויף וואָס פאַר אַ וועלט דו ביסט.

קלאַראַ: אמת, מאַמע, צייטנווייז ווייס איך ניט, אויף וואָס פאַר אַ וועלט איך בין!... (טוט זי אַ גלעט) אַבער גענוג, מאַמע! בעסער גיי און טראַג איר אַריין דעם לעטער...

גיטל: דאָס וועל איך ניט טאָן.

קלאַראַ: נו ווייסטו וואָס? טו אַ קוק, אויב איר שוועגערין איז נישטאַ, וועל איך אַליין איר דעם לעטער אַריינטראַגן.

גיטל: הייבט זיך אויף און וואַרפט אַרונטער דעם בריוו פונעם שוויסן נו, נו... אַל רייט, איכ'ל גיין זען... (אַפּ רעכטס). קלאַראַ הייבט אויף דעם בריוו פון דערדר און פאַרפּלעכט די האַר אין אַ צאַפּ. אין דעם צימער לינקס דערהערט זיך אַ קלאַפּן אין דער טיר. הינדעלע דערשיינט פון אַ זייטיקער טיר און הערט זיך צו צום קלאַפּן)

הינדעלע: קוימען! («קאַם אין!»)

גיטל אַריין.

גיטל: איר זייט גאָר אַליין? וואו איז די שוועגערין?

הינדעלע: זי האָט מיר געקויפט אַ דרעש, ליגט די דרעש ניט גוט אויף מיר, האָט זי די דרעש אַפּגעטראַגן אין מאַגאַזין, פאַרריכטן, וועט, מסתמא, באַלד קומען.

גיטל: מען זאָגט, טייערינקע, אַ דרעס...

הינדעלע: יאַ, יאַ, אמת טאַקע, אַ דרעס. כיענע האָט עס מיר שוין אויך געזאָגט. עס איז אַבער שווער צו געדענקען. אַ שווערער לשון, נאָך שווערער ווי דער גויעשער... (חזרט פאַר זיך) אַ דרעס... אַ דרעס איז אַ פּלאַטיע... גיטל: איר וועט זיך שוין אויסגרינען, מיט גאַטס הילף, נאָך אַ יונגע פּרוי...

הינדעלע: אַי, טייערינקע, איכ'ל דאָ גרין און געל ווערן, אין אייער אַמעריקע. בעסער וואַלט איך דערטרונקען געוואָרן אויפן שיף, איידער איך האָב גאָר אייער אַמעריקע אַנגעזען... אַזאַ בראַך, ווער האָט זיך געריכט אַויף דעם? פאַרסט צו אַ מאַן, קוים וואָס דו דערלעכסט צו קומען. שוין צוויי יאָר אים ניט געזען. דאָס האַרץ צאַפּלט זיך: אַט-אַט וועסטו זיך זען מיט דיין וועלוועלען פנים אל פנים; אַט-אַט וועט זיין אַ סוף צו דער בענקעניש; ערשט קומסט צופאַרן — אַ בראַך, אַ חורבן! — דיין מאַן איז קיין מאַן ניט. ער גיט דיר

אפילו ניט אַפּ קיין שלום עליכם, רעדט ניט אויס מיט דיר אַ וואָרט און אַנטלויפט אין „פּראַטשקעס“... קרוינעלע מיינס, איר זייט דאָך אַזאַ טייערע יידענע, ווי קומט צו אייך אַזאַ טאַכטער? און ווי האָט מיט איר געקענט לעבן איר מאָן, אַזאַ פּריינטלעכער און אַזאַ אַרענטלעכער?

גיטל: אַי, הינדעלע, זי איז ניט אַלע מאָל געווען אַזוי. ביז זי האָט דערקענט אייער מאָן, איז זי געווען אַן אַרנטלעכע יידישע טאַכטער. ער האָט זי אַראָפּגעפירט פונעם וועג.

הינדעלע: דאָס איז שוין ביי אים אַן אַלטע קרענק. פאַר אונדזער תּונוה האָט ער זיך אויך אַרומגעשלעפט מיט שיקסעס. איך האָב אים ניט געטאַרט לאָזן פאַרן אַליין. אַז מיר האָבן תּונוה געהאַט, האָב איך ביי אים געהאַט די גאַנצע דעה; ער האָט גענומען פירן שטאַט; אפּשר אַז איך וואָלט אים ניט גע-לאָזן פאַרן אַן מיר, וואָלט איך נאָך איצטער אויך געהאַט ביי אים די גאַנצע דעה. עס איז באַשערט געווען אַן אומגליק.

גיטל: הערט אויס, מײן טאַכטער וועט אייך באַלד אַרײנטראַגן אַ בריוו פון אים. נעמט ניט דעם בריוו; זאָל ער אַליין קומען, אייך זאָגן, וואָס ער וויל... הינדעלע: וואָס הייסט אַ בריוו? ער איז דען אַוועקגעפאַרן פון נעוו-יאַרק? אייערנעכטן איז ער דאָך דאָ געווען?

גיטל: ער איז דאָ, נאָר ער שרייבט אייך אַ בריוו... נעמט ניט צו און יוצא!... זאָל ער אַליין קומען און אייך זאָגן...

הינדעלע: ער וויל דאָך מיט מיר ניט רעדן, אַ וויטאַג איז מיר. ער איז דאָ עטלעכע מאָל געווען, האָט ער מיט מיר קיין וואָרט ניט אויסגערעדט. ווי נאָר ער דערזעט מיר, אַזוי גלייך קערט ער אַפּ דעם קאַפּ, אַזוי ווי פון אַ מלאַך המות! ביזן איך דען שוין אַזוי מיאוס געוואָרן, אַז מען קען אויף מיר ניט קוקן? (צעוויינט זיך)

גיטל: אַזאַ יאָר אויף מיר, ווי איר זייט שײן. און אַז ער וועט קומען, זאָגט אים, אַז איר וועט אים אַרעסטירן. דאָ איז אַמעריקע, איינגעזונקען זאָל ער ווערן!

הינדעלע: (טוט זיך אַ כאָפּ) אוי, זאָל גאָט היטן! שילט אים ניט! זאָל ער געזונט זײן, זאָל ער גליקלעך זײן, ער איז דאָך נאָך אַלץ מיר אַזוי טייער!... גיטל: איך שיק אַרײן צו אייך מײן מרשעת מיט זײן בריוו. איר זאָלט אַבער דעם בריוו ניט נעמען, איר הערט? גיטל לויפט אַרויס און דערשײנט דערנאָך בײ איר טאַכטער אינעם צימער לינקס.

גיטל: קענסט צו איר אַרײנגײן, זי איז אַליין. קלאַראַ: אַליין? (אַפּ מיטן בריוו. באַלד דערהערט זיך איר קלאַפּן אין דער טיר רעכטס).

הינדעלע: קיימען! (גיטל פאַרשווינדט פון דעם צימער לינקס אין איינער פון די זייטיקע טירן) קלאַראַ דערשײנט, קוקט זיך אײן אין הינדעלען, וועלכע קוקט אויף איר. (אַ לאַנגע פּויזע)

קלאַראַ: איר זייט די גרינע? איך האָב פאַר אייך אַ בריוו...
הינדעלע: דאָס זייט איר מיין וועלוועלעס פּאַליבאָוויניצע? מאַדנע, און
איך האָב געמיינט, אַז איר זעט אויס גאָר אַנדערש...
קלאַראַ: ווי, האָט איר געמיינט, זע איך אויס?...
הינדעלע: ווי אַ מכשפה...
קלאַראַ: איר האָט זייער שלעכט געמיינט... אַיאַ, איך זע אויס,
ווי אַ מענטש?
הינדעלע: וואונדער איך מיך טאַקע... איר זעט אויס, דאַכט זיך, ווי
אַן אַרענטלעכע פּרוי...
קלאַראַ: איך בין אַזוי אַרענטלעך ווי אַלע אַנשטענדיקע פּרויען, איר
מיינט, אַז וויבאַלד ווילי ליבט מיך...
הינדעלע: איר מיינט מיין וועלוול?...
קלאַראַ: איך מיין ווילי...
הינדעלע: אייערער? ער האָט דאָך מיט אייך ניט חתונה געהאַט?
קלאַראַ: וועט ער חתונה האָבן. אַ ווייב קען מיט גוואַלד ניט איינהאַלטן
אַ מאַן, ווען ער האָט זי פיינט...
הינדעלע: וועלוועלע האָט מיך פיינט?
קלאַראַ: אַלץ הייסט פיינט!
הינדעלע: טאַקע פיינט? (ציטערט) ער האָט עס אייך אַליין געזאָגט?...
קלאַראַ: ניט איין מאַל, איר מיינט, אַז איך האָב געוואָלט ביי אייך
אָוועקנעמען אייער מאַן? אָבער ער האָט מיך צורו ניט געלאָזט, געוויינט: הון
געקלאָגט פאַר מיר: איך האָב זי פיינט, איך האָס זי, אַנקוקן קען איך זי ניט!...
ווען זי וועט זיך מיט מיר ניט גטן און דו וועסט מיט מיר ניט חתונה האָבן, וועל
איך זיך הענגען, שיסן, דערטרינקען!...
הינדעלע: (מיט אַ געוויין) אוי, גענוג, צערייסט מיר ניט מיין האַרץ!
(פּאַלט אויף אַ שטול לעבן טיש און וויינט. פּלוצים טוט זי זיך אַ כאַפּ) זיך
גלויב אייך ניט! ער האָט עס אייך ניט געקענט זאָגן, און אויב ער האָט עס
געזאָגט, האָט איר אים, מסתמא, אַנגעלערנט אַזוי צו זאָגן! איך קען מיין
וועלוועלען, ער איז ניט אַזוי שלעכט, און פאַרוואָס? רבונו של עולם, פאַרוואָס?
איך האָב אים דאָך קיין שלעכטס קיינמאַל ניט געטאָן, און ער האָט מיך דאָך
אַזוי האַלט געהאַט! איר האָט עס אים אַנגעלערנט, איר!... ווי איז מיר,
אַז איך וואָלט דאָ מיט אים געווען, וואָלט ער דאָך זיך אפילו ניט אומגעקוקט
אויף אייך. אַן מיר איז אין דער היים ביי אים רעכט געווען אפילו אַ
שיקסע און דאָ — אַ מכשפה מיט אַ געקראַכמאַלעטן פנים!...
קלאַראַ: (צעלאַכט זיך) כאַ! כאַ! כאַ! מען קען שטאַרבן פון אַזא גרינ-
האַרן! איר גרינהאַרן וואָס איר זייט, אויף וועמען קוקט ער זיך ניט אום —
אויף מיר, אָדער אויף אייך? וויפיל מאַל האָט ער גערעדט צו אייך זינט
איר זייט דאָ, האַ?...
הינדעלע: איר האָט עס אים אַנגעלערנט, איר! אפשר האָט איר אים
עפּעס אונטערגעגעבן, מכשפה!

קלאַראַ: זייט ניט קיין נאַר. ער וויל אויף אייך ניט קוקן, ווייל ער האָט אייך פיינט און ליבט מיך, מיך!

הינדעלע: פאַרוואָס האָט ער מיך פיינט געקראָגן, פאַרוואָס? איז מיין פנים, חלילה, געשטופלט געוואָרן? צי בין איך בלינד געוואָרן? די הענט פאַר-לאָרן? די פיס פאַרלאָרן? אַ קאַליקע, חלילה, געוואָרן? פאַרוואָס? איך בין דאָך שענער פון אייך, מכשפה! (טוט זי אַ כאָפּ ביי דער האַנט) קומט אפילו צום שפיגל און קוקט אַן זיך און מיך, וועט איר זען, וואָס פאַר אַן אויסגעשטור-קאַטורעוועטן פנים איר האָט!

קלאַראַ: (טוט זיך אַ ריס פון איר) זייט ניט פּרעך! וואָס זאָגט מען צו אַזאַ גרינהאַרן! נעמט דעם בריוו, איך קען לעבן אייך ניט שטיין, שיף שמעקט נאָך פון אייך! ...

הינדעלע: דעם בריוו וועל איך ניט נעמען, אייך און אים צו-להכעיס וועל איך ניט נעמען! איך האָב אים פיינט, ווי דעם ערגסטן שונא מיינעם, זאָגט עס אים, זאָגט עס אים, מכשפה, אָבער קיין גט וועל איך ביי אים ניט נעמען, אַט אייך ביידן צו-להכעיס! ...

קלאַראַ: וואָס מיינט איר וועלן מיר טאָן? מיר וועלן ביידע אַנטלויפן און דאָן וועט איר אפילו ניט קענען חתונה האָבן מיט מיין פאַרזעעניש... הינדעלע: אַנטלויפט, אַנטלויפט, איך פאַרגין אייך אַזאַ גליק! ער וועט נאָך פון אייך אויך אַנטלויפן, וואַרט! גאָט וועט אייך שוין באַצאָלן... אוי, ווי איז מיר! ווי האָט געקאָנט אַזאַ אַרענטלעכער מאַן, ווי אייערער, לעבן מיט אייך כאַטש איין טאָג! ...

קלאַראַ: אַהא, ער ליגט אייך אין קאַפּ? אפילו איצט קענט איר אים ניט פאַרגעסן! וויפיל מענער ווילט איר, האָ? דעם וויל זי צוהאַלטן און יענעם ניט אַפלאַזן! אַ צנועה, האָ? פונדעסטוועגן, כאַטש איר האַלט מיך פאַר אַ שונא, וועל איך אייך געבן אַן ערלעכע צעה: פאַר גימפלען זאָלט איר זיך היטן, ער איז ניט קיין מאַן און ניט קיין מענטש... און אויב ער זאָגט אייך, אַז ער האָט אייך ליב, גלויבט אים ניט, דאָס איז ווי אַ הונט געבולן! ...

כיענע, אין אַ הוט, אַריין מיט אַ שאַכטל אונטערן אָרעם.

כיענע: זי? וואָס טוט דאָ די אויסגעשטוקאַטורעוועטע פאַצעצע? אַרויס! קלאַראַ: (צעמישט) פונדעסטוועגן דאַרפט איר ניט האָבן אַזאַ חוצפה; איר קענט נאָך אַמאָל וועלן אַריינקומען צו אייער ברודער און איך זאָל אייך אויך ווייזן די טיר. טפוי! (טוט אַ וואָרף דעם בריוו אויפן טיש און אָפּ)

הינדעלע: אוי, כיענקעלע, אויף וועמען ער האָט מיך פאַרביטן! (אָפּ מיט אַ געוויין לינקס אין אַ זייטיקער טיר, כיענקע נאָך איר מיטן שאַכטל) קלאַראַ דערשיינט אין איר וואוינונג, גיטל ווייזט זיך פון דער טיר לינקס. קלאַראַ: וואָס זאָגסטו, מאַמע? אַ צנועה, האָ? גימפל געפעלט איר אויף אַן אמת, זי וואַלט וועלן ביידן האָבן. גאָר ניט קיין נאַרישע גרינהאַרן! ... נומל: מיר געפעלט אויך גימפל, איכיל אַרונטערגיין אין גראַסערי נאָך אַ הערינג, ער קומט באַלד פון דער אַרבעט. (אָפּ רעכטס)

קלאַראַ: גאַר ניט קיין מיאוס ווייבל, אַ בראַך צו איר! (טוט אַ זיפּן און אָפּ לינקס)

כיענקע און הינדעלע דערשיינטן אין דער טיר רעכטס פון אַ זייטיקער טיר.

כיענקע: וויין ניט, הינדעלע, אויפן ערגסטן פאַל וועסטו ניט פאַרלאָרן גיין דאָ אין אַמעריקע. יונגע פרויען קענען דאָ אַרבעטן. דו וועסט גאַנץ זיין. און מיר זיינען אויך דאָ ...

הינדעלע: מיר וועלן דאָך ווערן פרעמדע, אויס נאָענטע מחותנים? אַז ער וועט מיך אָפּגטן, וואָס פאַר אַ מחותנתע וועל איך מיט אייך דעמאָלט ...? זיין?

כיענקע: דערווייל גט איר זיך נאָך ניט. ער קען זיך נאָך אַטשוכען פון זיין משוגעת. הינדעלע, איך זאָג דיר נאָך אַמאָל: ווען ער זאָל אויף אַן אמת וועלן זיך גטן, וואָלט ער אַנדערש גערעדט ...

הינדעלע: ער רעדט דאָך גאַר נישט, וויי איז צו מיר!

כיענקע: אַט דאָס איז די מעשה, וואָס ער רעדט ניט. קומט אַהער אַן אַנגעבלאָזענער, טוט אַ בורטשע עפעס אונטער דער נאָז און גייט אַוועק אַן אַנגעבלאָזענער ... ווען ער וואָלט האָבן אין זינען זיך צו גטן מיט דיר, וואָלט ער ניט געבורטשעט אונטער דער נאָז; ער וואָלט גערעדט קלאַרע דבורים ...

הינדעלע: רבונן של עולם, אַזוי ווי ער וואָלט זיך געשראַקן פאַר מיר. קום איך אַריין און טו אַ קוק אויף אים. בעת ער איז דאָ, קערט ער אָפּ באַלד דעם קאַפּ און אַנטלויפט. האָב איך אפשר געקראָגן דעם פנים פון אַ סטראַ-שידלע, האָ, כיענקע? ...

כיענקע: אפשר שעמט ער זיך פאַר דיר און דערפאַר אַנטלויפט ער, אַז ער דערוועט דיך ...

הינדעלע: כיענקע, טייערינקע, פאַרוואָס רעדסטו ניט מיט אים אַמאָל אָפּן? זאָל ער רעדן קלאַרע ווערטער ...

כיענקע: מיר האָבן גענוג גערעדט, סיי איך אין סיי בענצע, און סיי דער טאַטע — קיין קלאַרע ווערטער קען מען פון אים ניט הערן, אַז ער איז משוגע ... „וועלוול“ — טענהט מען צו אים — „וואָס האָסטו צו הינדעלען?“ ענטפערט ער אַנגעבלאָזן: „עס איז טאַקע אויף איר אַ צער בעלי חיים, אָבער אויף מיר איז אויך אַ צער בעלי חיים! ...“ זאָגט מען אים, „וועלוול, ווילי, וואו זיינען דינע אויגן? סטייטש, ווי קאַנסטו גאַר אַ קוק טאָן אויף דער אויס-געשטוקאָטורעוועטער פאַצעצע, ווען דו האָסט אַזאַ פאַרשוין פאַר אַ ווייב?“ בורטשעט ער: „אמת טאַקע, הינדעלע איז אַ שיין ווייבל, אָבער אין מיינע אויגן איז קלאַראַ אַ פיקטשע פון אַ ליידי! ...“ צי ער ענטפערט גאַר מיט אַ גאַנצער רעדע וועגן ליבע און לעבן. היינט גיי רעד מיט אים! ...

הינדעלע: אוי, וויי איז מיר! כיענקע, זי האָט אים עפעס אונטערגע-געבן, אונטערגעגעבן ... עפעס אַ כשוף ...

כיענקע : וואָס מיינסטו? עס קען גריילעך זיין. עס זיינען טאָקע דאָ
אָזוינע, וואָס וואַרפֿן אויס אין קאַרטן און פאַרקויפֿן ליבע־פּראַשקעס... כ'זוייס?
אפשר! ...

הינדעלע : אַט־אַט־אַט, דאָס איז עס־אַ! ליובוּז־פּראַשקעס! ... כיענ־
קעלע, מאַמעלע מיינע, ראַטעווע מיך! קום, דו ביסט דאָך אַן אַמעריקאַנערקע,
וואו קריגט מען אַט די פּראַשקעס? אפשר וועל איך אויך קריגן פאַר מיין
אומגליק! (מיט געוויי) ער איז דאָך מיר אָזוי טייער, ער איז דאָך מיר אָזוי
אינגעבאַקן אינעם האַרצן, אַז איכ'ל זיך גטן מיט אים, וועל איך דאָך מיין
האַרץ מוזן אַרויסרייסן! ...

כיענקע : מיר'ן טאָקע מאַרגן צוגיין צו אַ קאַרטן־וואַרפּער! ... כ'זוייס?
מיר וועלן פּרובירן... (טוט אַ קוק אויפֿן בריוו, וואָס ליגט אויפֿן טיש) וואָס
קען ער שרייבן אין זיין לעטער? ניין, מען דאַרף אים ניט עפענען, טאַמער
קומט וועלוול צו אונדז, גיבן מיר אים אָפּ ניט געפענטערהייט... קום, דו
וועסט אַנמעסטן די דרעס...

הינדעלע : אַי, וועמען ליגט עס אין קאַפּ? בעסער וואָלסטו מיר גע־
בראַכט תּכריכים...

כיענקע : זיי ניט קיין נאַר, דאַרפסט זיך פּוצן, אויפֿן ערגסטן פּאַל
דאַרפסטו אויסזען שיין... אַט דער נעקסט־דאַריקער, אַט דער מאַן פֿון דער
פּאַצעצע... דו האָסט באַמערקט, ווי דו געפעלסט אים?...

הינדעלע : וואָס מיינסטו?

כיענקע : דו האָסט באַמערקט, ווי ער קוקט אויף דיר?

הינדעלע : פאַרוואָס זאָל ער ניט קוקן? דו האָסט עפעס באַמערקט
שלעכטס ביי אים אין די אויגן?

כיענקע : שלעכטס גאָר? חלילה... פאַרקערט! ...

הינדעלע : ער איז אַ גאַנץ אַרענטלעכער מאַן, אַזאַ פּריינטלעכער...
ער האָט, נעבעך, גענוג געליטן פֿון זיין מכשפה! ...

כיענקע : אוי, אוי, אוי, ער וועט שוין קיין חיבוט הקבר ניט דאַרפֿן
ליידן, דערפאַר געפעלסטו אים אָזוי... וואָס מיינסטו? אויפֿן ערגסטן פּאַל
וועט ער זיין דער בעסטער שידוך פאַר דיר! ...

הינדעלע : (טוט זיך אַ כאַפּ) אוי, וויי איז צו מיר! כיענקע, וואָס רעדסטו?
ווי קאַנסטו אָזוי רעדן? אוי, וואָס פאַר אַן אַמעריקע דאָ איז ביי אייך!

כיענקעלע : נאַרעלע, איך וויל נאַר זאָגן, אז אויפֿן ערגסטן פּאַל וועסטו
קריגן אַן אַנדערן, וועסט ניט פאַרלאָרן גיין! (ברעמט זיך אונטער) זאָל איך
אפשר עפענען דעם בריוו? ניין! ניין! ...

קוליע, אין אַ לייזונטענעם רעקל, אין אַ שטרויענעם הוט, מיט אַ פּאַק
שליסלען איבער די אַקסלען — קומט אַרײַן.

קוליע : (אַראַפּגעוואַרפֿן פֿון זיך דעם פּאַק שליסלען) טפּוי, אַ ניכפה
אויף אייך!

כיענקע : וואָס איז, טאַטע?

קוליע: מענטשן איז דאָ צו גוט; זיי ווייסן דאָ ניט פון קיין כוואַראַבעס, פון קיין אוריאַדניקעס און פון קיין וואַכערניקעס און פון קיין אַנדערע צרות; זיי פרעסן בולקעס אַלע טאַג און פלייש און פיש, און געמאַרנירטע הערינג; מאַכן גרינג דעם קערבל, נו, איז אַ חידוש, וואָס מען פאַרגעסט דאָ אין גאַט און וואָס מען האָט דאָ ניט קיין בושה און קיין חרפה? אַ מענטש מוז האָבן צרות, וועט ער דעמאָלט וויסן, אַז עס איז דאָ אַ גאַט אויף דער וועלט!

הינדעלע: אוי, שווער, און מיר ווייזט זיך אויס פאַרקערט, אַז אַזעל-כענע צרות ווי דאָ זיינען גאַר אויף דער וועלט ניטאָ!

קוליע: דו מיינסט דיין פעקל צרות? אַבער פאַרוואָס, טעכטערל, האָסטו דיין פעקל צרות, האָ? ווייל מען האָט דאָ אויף גאַט פאַרגעסן! און פאַרוואָס-זשע האָט מען דאָ אויף גאַט פאַרגעסן, האָ? ווייל די מענטשן האָבן דאָ צופיל וואוילטאַג, אַט פאַרוואָס, מיין טאַכטער! דו געדענקסט ביי אונז אינעם שטעטל דעם בולאַנעם זשערעבעץ, וואָס אונדזער פריץ פאַרט אויף אים אַרויס? אַזוי איז ער, דאַכט זיך, אַ גוטער זשערעבעץ, אַ זשערעבעץ גאַר אַ לייט; נאָר אַז ער שטייט אָפּעט אַ וואַך צייט ביים פריץ אין שטאַל און מען פאַשעט אים און מען שטאַפט אים מיט האַבער און מיט ברייע, דעמאָלט זאָל איין גאַט שומר ומציל זיין, וואָס פאַר אַ חיה רעה ער ווערט! בריקעט מיט די הינטערשטע פיס; שטעלט זיך אויף די פאַדערשטע פיס; שפּרינגט פון די האַלאַבליעס, און דערזעט ער אַ קליאַטשע, איז גאַר סכנת נפשות! ... אַט אַזוי-אַ זיינען די היגע מענטשן, להבדיל, סיי מיין אייגענער בנאַק און סיי די היגע ווייבער; אפילו איך אַליין וועל נאָך אויך באַלד, חלילה פאַרגעסן, אַז עס איז דאָ אַ גאַט אויף דער וועלט! מיר איז צו גוט, אַ רוח אין מיין טאַטן אַריין, צו גוט איז מיר! טפוי! ...

כיענקע: וואָס איז דיר אַזוי גוט, טאַטע? ראַקפּעלערן איז בעסער ווי דיר!

קוליע: קיינעם איז ניט בעסער ווי מיר, קיינעם ניט! וואָס פעלט מיר, האָ? שפּיל זיך אַרום און פאַרדין שטיקער גאַלד! היינט האָב איך צוויי קערב-לעך פאַרדינט, נעכטן נאָך מער, איך אַרבעט עפעס? איך גיי זיך אַרום איבער די גאַסן, קלאַפּ אין די טירן און קלייב פינף-סענטיקע, צען-סענטיקע ... — שליסלען! שליסלען! — אַלרייט, מיסטער! ... אַט דאָ אַ שליסל, דאַרטן אַ שליסל, אַ פורקע אַהער, אַ פורקע אַהין אין שליסל-לאַך, אַ פייל געטאַן דעם שליסל, און אהער, געזונט זאָלט איר מיר זיין, פינף סענט, צען סענט! ... איז דאָס עפעס אַן אַרבעט? איך שטיי דאָ עפעס אין קונויע און קלאַפּ מיר אַרויס מיטן האַמער דעם געזונט? היינט ווען האָב איך אויף מיין לעבן געגעסן אַזוי ווי איך עס איצטער? פלייש, בולקע, פלעצלעך אין מיטן וואַך — איז אַפנים אַ חידוש, אַז מען קריגט דאָ צעלאַזענע מחשבות? (נעמט אַרונטער דעם שטרויע-נעם הוט פונעם קאַפּ) ביי אונדז אינעם שטעטל טראַגט ניט אַזאַ שליאַפע דער פריץ און דאָ טראַגט אַזאַ שליאַפע קוליע כריוק! ...

כיענקע: פע, טאַטע, וואָס רופסטו זיך אַליין קוליע כריוק? ...
קוליע: טאַכטער מיינע, איך בין אַ כריוק, דו ווייסט עס ניט, אַבער

איך ווייס עס. דעם גאַנצן טאָג פיל איך היינט, אַז איך בין אַ כּריק, אַ חזיר, אַ רוח אין מיין טאַטן אַרײַן! טפּוּי! ...

הינדעלע: וואָס איז דער מער מיט אייך היינט, שווער?

קוליע: הינדעלע, היינט ערשט איז מיר קלאָר געוואָרן, פאַרוואָס דאָ איז אַזאַ הפּקר וועלט. מענטשן האָבן דאָ קיין דאגות ניט, איז אַ כּפּרה דאוונען, אַ כּפּרה תּהילים זאָגן, אַ כּפּרה אַ באַרד, אַ כּפּרה דער יידישער פּנים, און די גאַנצע יידישקייט. אַז עס איז זיי אַזוי גוט, שפּרינגען זיי פון די האַלאַבליעס. ווי איך האָב געזאָגט, דער אויסגעפאַשעטער בולאַנער זשערעבעץ. סיי די מאַנסביל און סיי די ווייבער, אַ ניכפה אויף זיי! ...

הינדעלע: אפשר זייט איר גערעכט, שווער. ווען וועלוועלע וואַלט דאָ אַזוי פיל געלט ניט פאַרדינט, וואַלט געדאַרפט טראַכטן מער וועגן פּרנסה, וואַלט אים, קאָן זיין, די מכשפה דעמאָלט אינעם קאַפּ ניט געלעגן!

קוליע: אַט דאָס איז דאָך וואָס איך טענה! וועגן חיונה דאַרף מען ניט דאגהענען, שפּרינגט מען פון די האַלאַבליעס. מען באַדט זיך דאָ אין איין וואוילטאָג! ווען דאָ וואַלט נאָך געווען אַ ציגעלע, אַ ביימעלע, ווי אין דער היים; צי ווען די וואַנצן וואַלטן אַזוי ניט געביסן, וואַלט דאָך דאָ געווען טאַקע אַן אמתער גן-עדן, טאַקע אַן אמתער ארץ-ישראל! ... צו גוט איז דאָ, קינדער-לעד, צו גוט, דעריבער האָט מען דאָ קיין בושע ניט ... אי-אי-אי, סטייטש-סטייטש! (וואַקלט מיטן קאַפּ) וואָס איך האָב זיך היינט אַנגעזען! ווייבער זאָלן גאָר ניט האָבן קיין ברעקל בושע! טפּוּי! ...

כיענקע: (צעלאַכט זיך) דעם טאַטן האָט היינט עפעס געטראָפּן! וואָס איז, טאַטע, וואָס איז?

קוליע: אַי, פּע, מיאוס אפילו דאָס צו דערציילן! אין דער היים האָב איך עס אפילו ביי קיין שיקסעס ניט געזען, ביי קיין גויעס דאָס ניט געזען. איך האָב מורא, קינדערלעך, אַז ... (טוט אַ מאַך מיט דער האַנט)

כיענקע: וואָס, טאַטע?

קוליע: אין דער היים איז עס מיר אפילו אין דער לינקער פּיאַטע ניט געלעגן. איך האָב שוין געמיינט, אַז איכ'ל שטאַרבן אַן אַלמן ... דאָ אַבער... ווי איך זע, וועל איך מוזן חתונה האָבן מיט עפעס אַ לייטישער אלמנה ... איכ'ל נאָך, חלילה, אַראַפּגיין פונעם וועג אויף די עלטערע יאָרן, אַ רוח אין מיין טאַטן אַרײַן! ...

כיענקע: כּאָ! כּאָ! כּאָ!

הינדעלע: שווער, גאָט איז מיט אייך! איר רעדט דאָס אַזוי?

קוליע: דערפאַר זאָג איך דאָך, אַז איך פיל היינט דעם גאַנצן טאָג, אז איך בין אַ כּריק, אַ חזיר! ... הינדעלע, דו ווייסט גאָר ניט, ווי מענטשן האָבן דאָ פאַרלאָרן די בושע ... איך פאַרדריי זיך מיר היינט אין דער גאַס, וואו די קאַר פאַרדרייט זיך, אַט דאָרטן, וואו דאָס גאַלדענע פּישל הענגט... גיי איך מיר דאָרטן אַרײַן אין אַ מויער און קריך מיר אַזוי אַרויף אויף די טרעפּ, און קלאַפּ מיר אַן אין אַ טיר: „שליסלען!“ עפנט זיך די טיר, און אַ אישה רופּט מיך אַרײַן. גיי איך אַרײַן, ווערט מיר פינצטער אין די אויגן: די אישה איז

האַלב־נאַקעט, אָן אַ קאַפּטע, מיט געזונטע הענט, אַט ווי אַ פּאַר קלעצער, און מיט אַן אָפּענעם האַרצן, איך האָב אַזש די אויגן צוגעמאַכט. זאָג איך איר: „מישעסל, פּאַרשעמט ניט אַ יידן, טוט עפעס אָן אויף זיך!“ זאָגט זי: „עס איז צו הייס, מיסטער!“ טענה איך ווייטער: „איך בין דאָך אַ מאַנסביל, אַן עלטערער ייד!“ זאָגט זי מיט אַ געלעכטער: „פּאַר אַן עלטערן יידן איז נישטאָ זיך וואָס צו שעמען.“ נו, וואָס האָב איך געקענט טאָן? האָב איך די אויגן געעפּנט, און זי האָט זיך אפילו אַ האָר ניט געשעמט! שפעטער אין אַן אַנדער מויער — ווידער אַ חצופה! אַזוי היינט דעם גאַנצן טאָג, ווי דער שטן וואָלט זיך מיט מיר גערייצט: עלטערע, יונגע ווייבלעך, — פע, איך האָב זיך אַזש געשעמט אַריינגיין דאַוונען מנחה אין בית־מדרש הגדול. מחמת מיר האָט זיך אויסגעדוכט, אַז איך בין אינגאַנצן טמא, אַ רוח אין מיין טאַטן אַריין!

כיענקע: **כא! כא! כא!**

הינדעלע: פע, אַ מיאוסע וועלט דאָ!

קוליע: סטייטש, אַ מיאוסע וועלט! ... וואָלסטו זען, הינדעלע, ווי אַפּגעפרעסן זיי זיינען! ... אַ קאַטאָועס עסן בולקע, פלייש, פּלעצלעך אַלע טאָג און קיין דאגות האָט מען ניט ... אויסגעטריקנט ווי אין דער היים זיינען זיי ניט ... ווייסע, ווי אַקאַרשט־אַרויסגעפּאַלענער שניי ... ספּוּי, וואו איז מיין תהילים ... (גייט צו צום קאַמאַד און נעמט אַרונטער אַ תהילים, זעצט זיך אויף אַ שטול און הייבט אָן צו זאָגן): „אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב ...“

כיענקע: (שטיג) הינדעלע, אפשר עפענען דעם בריוו? ...

הינדעלע: כיווייס? וואָס קען ער דאַרטן שרייבן?

כיענקע: דאָס טאַקע וואָלט איך אויך געוואָלט וויסן ... אָבער מען דאַרף ניט! ... האָ? צי עפענען? ניין, לאַמיר אים בעסער אַפּטאָן און ניט עפענען ...

הינדעלע: וואָס קאָן ער דאַרטן שרייבן?

כיענקע: עס איז שווער איינצוהאַלטן זיך. (פלוצים) אַה, לאַמיר זען, וואָס ער שרייבט! (כאַפּט דעם בריוו פונעם טיע, עפנט און לייענט): „פיל גע־ליבטע הינדעלע!“ (ברעכט זיך אונטער) „פיל געליבטע!“ — דו הערסט, הינדעלע? טאַטע, דו הערסט, וואָס וועלעוועלע שרייבט? ער האָט צוגעשיקט אַ בריוו ...“

קוליע הויבט זיך אויף און גייט־צו צו איר, אונטערברעכנדיק דאָס תהילים זאָגן.

הינדעלע: (אויפּגערעגט) נו, נו, לייען, לייען ווייטער! ...

כיענקע: (לייענט ווייטער) „איך שרייב דיר, פיל געליבטע הינדעלע, אַז איך ליב דיך ניט, איך קען דיך ניט ליבן, און עס איז נאָ יוז, היינט מאַרגן מוזסטו זיך מיט מיר גטן, דיין געליבטער מאַן ווילי.“

הינדעלע: מאַמעלעך מיינע! (זינקט מיט אַ יאָמער אויף אַ שטול)

כיענקע: אוי, אַ בראַך צו זיי ביידן!

קוליע: אַט דאָס שרייבט ער?

כיענקע: דאָ איז נאָך עפעס צוגעשריבן... (לייענט ווייטער) איך בעט
דיך, פיל געליבטע הינדעלע, אָז דו זאלסט ניט וויינען, וואָרים עס איז נאָ יוד,
ביי מיר ווערט אויך דאָס האַרץ צערניסן!...

הינדעלע: איכיל דאָס ניט איבערלעבן!... (לויפט אַרויס מיט אַ
פאַרשטיקטן געוויין לינקס)

קוליע: (טוט אַ שפיי אויף די הענט) טפוי, איך לויף גלייך צו אים,
איכיל אים מאַכן פאַר אַ קאַליקע! זאָל מען מיך בדאי אַריינזעצן אין אַסטראָג!
(טוט זיך אַ וואָרף צו דער טיר)

כיענקע: טאַטע, טאַטע, וואָרט! (ער שטעלט זיך אָפּ) לויף ניט צו אים,
מאָך אים ניט קיין סקאַנדאַלן, דאָ איז אַמעריקע.

קוליע: וואָס מיר אַמעריקע? איך פייף אויף דער אַמעריקע! ער וויל
זיך דאָך אומגליקלעך מאַכן! נאָר טר-מאָך, וועט עפעס העלפן? אין דער
היים וואָלט איך מיט אַ האַלאַבליע פון אים די קליפה אַרויסגעשלאָגן און דאָ
איז דאָך קיין האַלאַבליעס אין גאַנצן ניטאָ!

כיענקע: די „נעקסט-דאָריקע“ האָט אים ריכטיק פאַרפירט!

קוליע: אַ קרענק איר אין די ביינער אַריין! ביי אונדז אינעם שטעטל
וואָלט מען אַזאָ בחורטע מיט סמאַלע אויסגעשמירט פאַר אַזאָ מעשה, און דאָ
וואוינט זי אין שכנות מיט לייטן, און שאָ! אפשר זאָל איך גאָר אַריינגיין צו
דער קליפה, בעטן, האָ? מיט גוטן וועל איך זי בעטן. איכיל זי ניט זידלען, אַ
שוואַרץ יאָר אויף איר קאַפּ! ראשית, האָב איך מיט איר נאָך קיינמאַל ניט
גערעדט. איינמאַל זי געזען פון דער ווייטנס, בעת איך בין אויף אַ וויילע
צו איר מאַמען אַריינגעגאַנגען, אויסרעדן אַ ביסל דאָס האַרץ... אַי, איר מאַך-
מע איז אַ טייערע יידענע, אַ צדקניות!... דו הערסט, טאַכטער מיינע? אַ צער
בעלי חיים, נעבעך, אויף איר! אַן אלמנה, איבערגעלאָזן אין פילאָדעלפיע אַ
קרעמל אויף איר יינגסטער מיידל און איז געקומען אַהער שלום מאַכן, נו,
מאַכט זי שלום, זעסט דאָך! אַ טייערע יידענע!... איז וואָס זאָגסטו, האָ? איז
כדאי צו גיין זי בעטן, האָ?...

כיענקע: כווייס? איך גלויב ניט, אָז עס וועט עפעס העלפן, וואָס טוט
דאָרטן הינדעלע? (אַפּ לינקס)

קוליע: איכיל פרוואון! (אַפּ רעכטס). פּויוזע. עס דערהערט זיך אַ קלאָפּן
אין דער וואוינונג לינקס. קלאָראַ דערשיינט, איבערטוענדיק אַ קאַפטל, איין
אַרעם איז אַנגעטאָג, דער צווייטער נאָקעט, די ברוסט אַפּ)

קלאָראַ: קאַם אין!

קוליע אַריין. דערזעט איר נאָקעטקייט, טוט ער זיך אַ כאָפּ און קערט אַפּ
דעם קאַפּ.

קוליע: (קוקנדיק אַן אַ זייט) אַ גוטיגן אייד! (ווישט זיך מיטן אַרבּל דעם
שטערן)

קלאָראַ: (זייער פּריינטלעך) זע נאָר וואָס פאַר אַ גאַסט, וויליס פאַפּאַ!
זיצט!... (טוט אַן שנעל די קאַפטע)

קוליע: (נויגט זיך, קוקנדיק אלץ אן א זייט) א דאנק! א דאנק! א שיינעם דאנק! ...

קלארע: קומט, זעצט זיך, וואס קוקט איר אהין?

קוליע: (טוט א קער דעם קאפ צו איר, דערועט, און זי האט די קאפּטע שוין אנגעטאן, זעצט ער זיך) האט קיין פאריבל ניט. ביי מיר איז וואס אויפן לונג דאס אויף דער צונג... איז אפנים א חידוש, וואס מיין ממזר איז משוגע געווארן פון אזא מאכנינאציע, הא? ...

קלארע: וואס מיינט איר?

קוליע: כ'מין, האט קיין פאריבל ניט... אט דאס, וואס איר ווייזט זיך פאר מאנסביל, מיין איך, אן חרפה, אן בושע... אזא ווילדע בריה, ווי מיין ממזר. און ער דערועט אזא מין מאכנינאציע, ווערט ער משוגע. רבונג של עולם, וואס ווייזט איר דא אין אמעריקע אייערע געזונטע, גראבע ליטקעס? אן על-טערן מענטשן קאנט איר דאך אויך, חלילה, איבערפירן! ...

קלארע: איר זייט גערעכט. אבער, גלויבט מיר, און איך האב זיך פארשעמט פאר אייך. איך בין זייער א שעמעוודיקע... איך האב געמיינט, און דאס איז מיין מאמע, בין איך אזוי ארויס... גלויבט מיר, און איך וואלט ניט געווען אן ארנטלעכע, כשר'ע יידישע טאכטער, וואלט מיך אייער זון אזוי ניט ליב געהאט! ...

קוליע: כזב ושקר! אפילו א שיקסע איז ביי מיין ממזר אויך א סחורה. איך קען אים ניט, וואס?

קלארע: נו, מילא... וועט איר אפשר טרינקען טיי? איך האב טייערע איינגעמאכטס.

קוליע: איך וויל ניט...

קלארע: אפשר א גלעזעלע קארשן-ברענדי? איך האב נאך פון פאר-איארן. אייער ווילי האט עס זייער ליב. איר ווילט?

קוליע: איך בין ניט געקומען צו אייך אויף כיבוד... הערט אויס: איך האב צו אייך א פראסבע...

קלארע: וואס מיינט איר א „פראסבע“? ...

קוליע: איך מיין א פראסבע... א, איך האב פארגעסן, און איר פאר-שטייט ניט קיין גויאיש; א רומענישע זייט איר. אייער מאמע פארשטייט אויך ניט קיין גויאיש. שטאב טי סגאריעלא, סטשערווא! שטאב טי סדאכלא! אדין גלאז דערעוויאנני טעביע, דרוגאי סטעקליאנני, א וויקישקאך — א בראנד! ...

קלארע: הא?

קוליע: אמן סלה, דאי באג! ...

קלארע: וואס רעדט איר? רעדט, איך זאל אייך פארשטיין...

קוליע: איך בין געקומען אייך זאגן, און עס איז דא א גאט אויף דער וועלט, יושר, רחמנות... סטייטש, איר מאכט דאך אומגליקלעך א יידישע טאכטער!

קלארע: איך בין ניט שולדיק.

קוליע: לאַזט מיין ממזר צורו! זאָל ער אין כּף הקלע גיין, די ווילדע
בריאָה, אָניט וועל איך אים אין דרערד אַרײַנשלאָגן!

קלאַראַ: הערט־זשע אויס, איך וואָלט וועלן זיין פּרײַנטלעך צו אייך...
קוליע: נו, נו, אדרבה, אדרבה, זייט אַ גוטינקע, האָט רחמנות. אַ דוואַד־
צאַט גאַדאָוואַיאַ כאַלעריע נאַ טעביאַ!...

קלאַראַ: אויף ווילין האָב איך רחמנות און ער איז מיר טייערער ווי
די גאַנצע וועלט. אַי, אומזיסט אייערע רייד, איך האָב אים ליב און ער האָט
מיך ליב, און געסעטלט!... (פלוציט) און איבערהויפט פאַרשטיי איך ניט,
וואָס וויל זי, די גרינהאַרן? גימפל געפעלט דאָך איר!...
גיטל אַרײַן מיט אַ הערינג אין אַ פּאַפּיר.

קוליע: (הייבט זיך אויף) אַ גוטן אייך! איך בין געקומען צו אייער
טאַכטער, זי בעטן...

קלאַראַ: ניטאָ וואָס צו בעטן און ניטאָ וואָס צו רעדן! (אַפּ לינקס)
קוליע: אַי־אַי־אַי! ווי קומט צו אייך אַזאַ טאַכטער, גיטעלע, זאָלט איר
מיר לעבן!

גיטל: איר זעט דאָך!

קוליע: מיין ממזר האָט דאָך איר אַרײַנגעשריבן אַ בריוו. ער וויל אַ גט,
שרייבט ער.

גיטל: כ'ווייס.

קוליע: נו?

גיטל: נו!

קוליע: אַט דאָס האָט מיר אין גאַנצן צעפּוטשעט דעם מוח! און איך
האָב גערעכנט, גיין מיט אייך היינט אַ ביסל שפּאַצירן איבערן בריק און אַ ביסל
דורכשמועסן זיך...

גיטל: אַי, זאָלט איר מיר לעבן, ר' קוליע, לאַזט דאָס צורו, וועמען ליגן
דאָס אַזעלכע נאַרישקייטן אינעם קאַפּ!...

קוליע: אמת, נאַרישקייטן. אָבער אַ ייד אַן אַלמן טאָר דאָ ניט לעבן אַן
אַ ווייב; מען קען נאָך, חלילה, פּונעם וועג אַראַפּגיין!...

גיטל: (צעלאַכט זיך) מיר דאַכט זיך, זאָלט איר מיר געזונט זיין, אַז איר
זייט שוין פּונעם וועג אַראַפּ! אָבער מיר וועלן נאָך וועגן דעם ענין רעדן.
איכ'ל גיין זען, וואָס הערט זיך מיט סאַפּער...
קוליע: איר זייט אַ טייערע באַלעבאַסטעטשקע, אַ טייערע יידענע. אַ
גוטינקן אייך! איכ'ל אַראַפּגיין נעמען אַ שנאַפּס אינעם סאַלון פאַרן עסן
(אַפּ רעכטס)

גיטל: (טוט אַ דריק מיט די אַקסלען) כ'ווייס?...

גימפל אַרײַן מיט צוויי שאַכטלען אונטער די פּאַכוועס.

גיטל: וואָס עפעס היינט פּרייער?

גימפל: וואָס, עס לוינט אייך ניט? (לייגט די שאַכטלען אויפן טיש)

גיטל: דו ביסט שוין אויף מיר אויך ביז?

גימפל: וואָס האָב איך צו אייך? איר זייט ניט שולדיק. איך האָב היינט געאַרבעט אַ האַלבן טאָג, בין איך געגאַנגען זיך קויפֿן אַ נייעם סוט און אַ נייע העט ...

גימל: ווען דו וואָלסט זיך אַזוי פֿריער געפֿראַנטעוועט פֿאַר דיך ווייב, קאַן זיין ...

גימפל: איך לאַך פֿון איר היטעלע! זי איז מיר ניט קיין ווייב מער. נאָך אַ טאָג, איכיל זיך מיט איר גטן, און אויס, האָסט געזען? אויספֿראַנטעווען זיך גאַר פֿאַר אַן אייגענער ווייב! וואָסי? איך דאַרף איר ערשט געפֿעלן, וואָסי?! אַ ווייב דאַרף ליב האַבן איר מאַן ווי ער איז אַנגעטאָן, אפילו ווען ער איז אינגאַנצן ניט אַנגעטאָן דאַרף זי אים ליב האַבן, אַניט — אַ גט, אַ גט, אַ גט! ...

גימל: גרייטן צום טיש?

גימפל: איך האָב שוין געגעסן אין אַ רעסטאָראַן.

גימל: היינט ווידער?

גימפל: היינט און מאָרגן, און איבערמאָרגן, אַבי ניט זיצן ביי איין טיש מיט אייער טאָכטער. וואָסי? עס איז ניט ווערט, מיינט איר? וואָסי, עס איז מיר אַזאַ מאַכל אַנצוקוקן זי, מיינט איר? ווי אַ שפּין האָב איך זי פּיינט! נעמט אַט דאָס און טראַגט אַריין צו מיר אין בעד־רום. (אַפֿ רעכטס)

גימל: אוי, וויי איז מיר! (נעמט די שאַכטלען פֿונעם טיש און אָפֿ לינקס) הינדעלע און כּיענקע דערשיינען אין דער טיר רעכטס.

הינדעלע: איך דאַרף קיין קליידער ניט, איך דאַרף גאַר נישט ...

כּיענקע: ביסט אַ נאַר! איך וויל זען, ווי דו וועסט אויסקוקן אין דער נייער דרעס און העט ...

הינדעלע: אין זיינע אויגן וועל איך סיי־ווי־סיי אויסקוקן ווי אַ שוואַרץ־יאַר, אַז איך זאָל זיך אפילו אַנטאָן ווי אַ בת־מלכה! ... (מען קלאַפֿט אין טיר)

כּיענקע: קאַם אין!

גימפל קומט אַריין מיט אַ שמייכלע.

גימפל: העלאַ!

כּיענקע: העלאַ, מיסטער ריאַבטשיק! שוין פֿון דער אַרבעט?

גימפל: איך האָב היינט אַ האַלבן טאָג געאַרבעט. וואָס מאַכט איר? וואָס מאַכט איר עפעס, הינדעלע? (נעמט אַרויס פֿון אַ קעשענע אַ שאַכטל קאַנפֿעקטן) ליידיס, איך האָב עפעס פֿאַר אייך ...

כּיענקע: עפעס אַ גוטע זאַך?

גימפל: קענדי, שאַקאַלאַד. (דערלאַנגט הינדעלען דאָס שאַכטל; זי נעמט ניט)

כּיענקע: פֿאַרוואָס נעמסטו ניט, הינדעלע? (נעמט אַליין אַ קאַנפֿעקט) אַי, איר זייט דאָך עפעס גאַר אַ ריכטיקער קאַוואַליער! טהענק יו! ...

גימפל: וואָסי, איר מיינט עפעס, אַז איך בין אַ טשיפֿ גאַי? נעווער מיינד, אַז איך וויל קען איך אפילו זיין אַ ספֿאַרט! וואָסי, האָט זיך דען מיינ בראַך אין מיר ניט פֿאַרליבט, ווייל איך בין געווען אַ ספֿאַרט? איר וועט

ערשט אַ קוק טאָן, ווי איך וועל ספּאַרטעווען, ווען איך וועל פון איר פטור ווערן!

כיענקע: נעם, הינדעלע, אַ קענדי ...

הינדעלע: איך וויל ניט.

גימפּל: נעמט אַ קענדי, איך האָב עס דאָך עקסטרע געבראַכט פאַר אייך. (גייט צו צו איר) וואָסי? וואָסי? פאַרוואָס ניט? נו, מיר צוליב! (שטופּט זי ביים אַרעם) נעמט! נעמט!

הינדעלע: נו, מילא, אייך צוליב! (נעמט אַ קאַנפּעקט)

כיענקע: טאַמער וואָלט זי שוין אייך צוליב אָנגעמאַסטן די נייע דרעס און העט אויך? ...

גימפּל: אַ נייע דרעס האָט זי געקויפט און אַ נייע העט? טאַקע? נו, הינדעלע, מעסט עס טאַקע אָן. וואָסי, פאַרוואָס ניט? ...

הינדעלע: לאַזט מיך צורו!

גימפּל: וואָסי, פאַרוואָס ניט, האָ, הינדעלע?

כיענקע: אַפּנים, זי וויל ניט אויסזען שיינ ... (שטעלט דאָס שאַכטל קאַנפּעקטן אויפן טיש)

גימפּל: וואָסי, און אַזוי זעט זי ניט אויס שיינ? וואָסי, האָט איר אַמאָל שוין געזען אַ שענערע פון איר? ...

כיענקע: מיסטער ריאַבטשיק, איר דערוויילע גיט איר דאָ קאַמפּלי-מענטן און איכ'ל גיין זען וואָס הערט זיך דאָרט מיטן סאַפּער. אַניט, חלילה, קען מיך נאָך מיינ מאַן אויך אַפּגטן ... (אַפּ לינקס)

גימפּל: (צו הינדעלען) דאָהט ניט, הינדעלע, איך בעט אייך, דאָהט ניט. פּאָלגט מיך, לאַכט זיך אויס פון זיין היטעלע; ער איז אייך אסור ווערט! גט זיך מיט אים און ... אַזאַ יאָר אויף מיר, ווי איר וועט בעסער מאַכן! ...

הינדעלע: אוי, מיינ פריינט, גטן וועל איך זיך שוין מוזן ... היינט — מאָרגן ... ער האָט שוין מיר געלאָזט וויסן ...

גימפּל: (טוט אַ שפּרונג) טאַקע? איר גט זיך? היינט? מאָרגן? אוי, הינדעלע, אַ גליק פאַר אייך, זאַלן מיר ביידע אַזוי לעבן! (טוט אַ כאַפּ פּונעם טיש דאָס שאַכטל קאַנפּעקטן) נעמט אַ קענדי! נעמט אַ קענדי! אפשר צו זיס? אפשר האָט איר ליב זויערע? איכ'ל אייך ברענגען זויערע! (שפּאַרט אַרײַן דאָס שאַכטל אין די הענט איר) אוי, איצט וועל איך עפעס אויך קאַנען טאָן! ...

בן ציון אַרײַן.

בן ציון: גוד איוונינג!

גימפּל: איר ווילט א גוטן סיגאַרעטל, בענצע? (כאַפט אַרויס פון קעשענע אַ קעסטעלע) נעמט! (יענער נעמט) נעמט נאָך איינעם! נעמט נאָך איינעם! (שפּאַרט אים אַרײַן אין האַנט דאָס קעסטעלע סיגאַרעטן)

בן ציון: וואָס איז עס פאַר אַ גדולה אויף אייך, מיסטער ריאַבטשיק?

גימפּל: וואָסי, איר מיינט, אַז איך בין אַ שלעכטער? גוד ביי דערוויילע! איך דאַרף עפעס טאָן. איכ'ל שפּעטער קומען! (לויפט אַרויס)

בן ציון: משוגע! ... (באהאלט דאָס קעסטעלע סיגאַרעטן אין אַ קעטענע).

כיענקע דערשיינט.

כיענקע: בענצע! דו ווילסט דאָך עסן מסתמא? קום; דער טיש איז שוין געגרייט!

בן ציון: מיר וועלן וואַרטן אויף דיין טאַטן. ער שטייט דאָרטן אונטן און רעדט מיט דיין ברודער... (הינדעלע טוט אַ ציטער)

כיענקע: מיט וועלוועלען? וועלוועל איז דאָ?

בן ציון: ער קומט באַלד אַרויף אַהער... ער גייט אַרום ווי אין אַ טשאַד, ווייס ניט אויף וואָס פאַר אַ וועלט ער איז...

כיענקע: ער האָט דאָך אַריינגעשיקט אַ בריוו...

בן ציון: איך ווייס שוין... ער גייט אַהערצו... היינט, זאָגט ער, וועט ער שוין רעדן מיט הינדעלען?...

כיענקע: הינדעלע, קום, קום, טו אַן דיין נייע דרעס, דיין העט, זאָל ער זען, אַז דו ביסט מער פאַרשוין אינעם נאָגל ווי די אויסגעשקאַטורעוועטע פאַרצעצע אינגאַנצן!...

הינדעלע: אויב איך קען אים געפעלן זיין נאָר אין דער נייער דרעס און העט, זאָל ער זיך מיט מיר בעסער גטן. מיט דער דרעס און העט האָט ער ניט חתונה געהאַט און זיי האָבן אים אַזוי ניט האַלט געהאַט, ווי איך! (צעוויינט זיך)

גימפל פליט אַרײַן אין דעם צימער רעכטס.

גימפל: שוויגער! שוויגער!

גיטל דערשיינט פון לינקס.

גימל: וואָס איז דער מער?

גימפל: זאָגט אייער טאַכטער, אַז מיר גטן זיך היינט! איכיל זיך נאָר איי בערטאָן און לויף גלייך באַשטעלן אַ רב פאַר היינט ביינאַכט!

גימל: ווי איז מיר!...

גימפל: וואָסי? וואָסי? (אַפּ לינקס. גיטל נאָך אים)

(אין דער טיר רעכטס הערט זיך אַ קלאַפּ)

הינדעלע: (טוט אַ כאַפּ אַן כיענקען ביים אַרעט) אַפנים ער! רעד דו צו אים, האָב רחמנות!

בן ציון: קאַם אין!

ווילי אויסגעפּוצט, ווי געוויינלעך, מעשה פּראַנט, קומט אַרײַן און בלייבט שטיין מיט אַן אַרונטערגעלאַזטן קאַפּ.

כיענקע: וואָס זאָגסטו עפעס ניט העלאַ, ווילי? מיר געפעלן דיר שוין אויך ניט? אפּשר ווילסטו זיך מיט אונז אויך גטן?

ווילי: (אונטער דער נאָז) העלאַ! מיר געפעלן אַלע, נאָר איך אַליין גע-פעל זיך ניט. אַז איך וואַלט געקאַנט זיך גטן מיט זיך אַליין, די ניקפה זאָל מיך נעמען!

בן ציון: מיט דיין שכל האָסטו זיך שוין געגט, ווילי.
 ווילי: אמת, אמת, בענצע. (זיפצט) איך שעם זיך פאַר זיך אַליין.
 גוואַלד, וואָס איז דאָס פאַר אַן אומגליק אויף מיר? ווי פאַסט דאָס פאַר אַ קעמ-
 פער אין די אַרבעטסאַרערייען? ווי פאַסט דאָס פאַר איינעם, וואָס ער איז אַ
 ריכטיקער יוניע מאַן און רעדט אַמאָל פאַר די אַרבעטסאַרער אויך אויף די
 פאַרזאַמלונגען? יאָ, יאָ, איך שעם זיך, אַ קלאַג צו מיינע ביינער! (פאַר-
 רויכערט אַ סיגאַרעט און זיפצט ווידער) איך קען זיך אָבער ניט העלפן, ווי
 איך וואָלט משוגע געוואָרן! ...

הינדעלע: (פליסטערט צו כיענקע) כיענקע, מאַמעלע, זע וואָס פאַר אַ
 פאַרשוין ער איז, קיין עין־הרע, אַן אמתער מאַנאַרע! ניט אוממיסט האָט אים
 די מכשפה אונטערגעגעבן! (ליידנשאַפטלעך) גאַטעניו, האַרציקער, מאַך אים
 מיאוס, אַז מען זאָל אויף אים קוקן ניט קענען! שיק אַן עפעס אַ צרעת אַט אויף
 דעם ליכטיקן, שיינעם פנים! ...

כיענקע: (טוט זי אַ כאַפּ פאַר אַ האַנט) שטיל! הינדעלע, דו שילסט
 דאָס אַזוי?

הינדעלע: אַט ערשט פיל איך, וואָס פאַר אַ סם איז דאָרט ביי מיר אינעם
 האַרצן! עס ברענט דאָרט אַ העליש פייער! אוי, איך קען אים ניט זען, איך
 קען ניט, וויי איז צו מיר! (לויפט אַפּ לינקס)

כיענקע: (גיט צו צו ווילי) וואָס שטייסטו, ווילי? פאַרוואָס זיצסטו ניט?
 ווילי: (אונטער דער נאָז) איך זיך מיר גענוג אין געהאַקטע וואונדן.
 (נעמט אַרויס אַ שאַכטל סיגאַרעטן, פאַררויכערט און דערלאַנגט בן ציונען
 דערנאָך דאָס שאַכטל סיגאַרעטן)

בן ציון: (נעמט אַ סיגאַרעט) זע נאָר, דו רויכערסט גאָר סקעב־סיגאַרעטן?
 ווילי: (טוט זיך אַ כאַפּ) האָ? (טוט אַ קוק אויפן שאַכטל) אוי, טאַקע,
 סיגאַרעטן אַן אַ יוניאַן־לייבל! און איך האָב איינעם פון די סיגאַרעטן נאָך גע-
 געבן ברודער דזשעק קאַרל מאַרקס, אַ קלאַג צו מיינע ביינער! (צערייסט
 דאָס שאַכטל מיט די סיגאַרעטן) אַז איך ווייס ניט אויף וואָס פאַר אַ וועלט איך
 גיי אַרום ... איך ווייס ניט, וואָס איך טו ... איך ווייס ניט, וואָס איך רעד ...
 איך ווייס ניט, וואָס מען רעדט צו מיר ... איך קום אין יוניע, שווייג איך, ניטאַ
 קיין חשק אפילו צו האַלטן אַ רעדע ... די יוניע־ברידער וואונדערן זיך אַלע,
 וואָס איך בין מיטאַמאָל אַזוי שטיל געוואָרן אויף די מיטינגען ... דער פאַרמאַן
 אינעם שאַפּ וואונדערט זיך, וואָס איך אַרבעט אַזוי „סלאָו“. די מיסעס פון
 מיין לאַזשי פּרעגט מיך אַלע טאַג, פאַרוואָס איך עס אַזוי ווייניק ... פריער איז
 ביי מיר געווען אַ גאַנץ ברויטל מיט אַ הערינג, מיט אַ סטייק אויף איין צאָן,
 און איצט איז ביי מיר עסן און ניט־עסן אַלץ איינס! ... אַט ווי אַ הון אַ קוואַק־
 טוכע גיי איך מיר אַרום: קוואַק־קוואַק! קוואַק־קוואַק! איך ווייס ניט, אויף
 וואָס פאַר אַ וועלט איך בין, אַ קלאַג צו מיינע ביינער! ... (טוט אַ כאַפּ כיענקען)
 כיענקע, ביי דיר איז דאָך קלאַר דער קאַפּ, גיב אַן עצה! ...

כיענקע: וואָס פאַר אַן עצה קען מען דיר געבן, אַז די אויסגעשקאַ-
 טרועוועטע פאַצעצע האָט דיך משוגע געמאַכט!

ווילי: אמת, אמת, זי האָט מיך משוגע געמאַכט, איך האָב זי ליב. זי פאַרשטייט מיך אַזוי. זי האָט אַזאַ געזונטן פאַרשטאַנד. עס איז דאָך אַ פּלע-זשור מיט איר צו פאַרברענגען. אַ ליידי, אַן אמתע ליידי, אַן אַמעריקאַנערקע, און אַזאַ פיקטשע פון אַ ליידי! ...

כיענקע: דו ביסט בלינד, ווילי. זי קעגן הינדעלען קוקט דאָך אויס, ווי אַן אויסגעשקאַטורעוועטע פאַצעצע.

ווילי: אמת, הינדעלע איז טאַקע אויך זייער שיין. דאָס איז דאָך דער גאַנצער טראַבל מיינער! עס ציט מיך אי אַהער אי אַהין, אי צו דער אי צו יענער ... איר הערט — דו, כיענקע, און דו, בענצע? — אַפּנים, אַז איך בין טאַקע משוגע! אין מיטן דערינען הייבט מיך אַן צו צופּן און צו צופּן ביים האַרצן נאָך הינדעלען, אַז די כאַליערע כאַפט מיך און גאַר! אַ קוק טאָן אויף איר, האַלטן איר האַנט, צי גאַר אַמאַל אַ קוש טאָן — זי איז דאָך מיין ווייב און צוויי יאָר זי ניט געזען, אַ קלאַג צו מיינע ביינער! קום איך אַבער אַהער — הייבט אַן מיך באַלד צו ציען נעקסט דאָר צו יענער, און סטאַפּ! ניטאָ קיין הינדעלע, איך אַנטלויף צו יענער! ... נו, האָ?

בן ציון: כאָ! כאָ! כאָ! דו וואַלסט, הייסט עס, וועלן האָבן ביידע! ...

כיענקע: משוגע! ...

ווילי: דו לאַכסט, בענצע, האָ? אַ קלאַג צו מיינע ביינער, וואָס פאַר אַ געלעכטער דאָס איז! רבּונו של עולם, וואָס איז עס פאַר אַ מין אומגליק! אין מיטן דער אַרבעט — צופּ! — אַהאַ, איך טראַכט וועגן הינדעלען! באַלד נאָך אַמאַל — צופּ! אַהאַ, איך טראַכט וועגן קלאַראַן! ... ביינאַכט ליג איך מיר אינעם בעט. איך מאַך צו אַן אויג — אַהאַ, הינדעלען דערזע איך! .. איך מאַך צו דאָס אַנדערע אויג — אַהאַ! — קלאַראַ טאַנצט שוין פאַר מיר! ...

בן ציון: כאָ! כאָ! כאָ! ...

כיענקע: ווילי, ווילי, אַזאַ משוגענער ווי דו האָט געמעגט צו מאַכן

ביידע אויגן!

ווילי: פון מיינעטוועגן! (זיפצט) זשיוועס!

בן ציון: דו ווייסט, וואָס דו זאָלסט טאָן?

ווילי: וואָס? אדרבה, גיב אַן עצה, דו האָסט דאָך אַ גוטן קאַפּ, אַ רבס

אַ זון ...

בן ציון: נעם די ביידע ווייבער און פאַר מיט זיי צום טערק, דאָרטן

וועסטו קאַנען האָבן זיי ביידע! ...

ווילי: אַי, הלואי וואַלט איך טאַקע געווען אַ טערק, וואַלט איך אַט

דעם טראַבל ניט געהאַט!

בן ציון: דאָן וואַלסטו זיך מיט די צוויי ניט צופּרידגעשטעלט ...

(נעמט אַ צייטונג פון אַ קעשענע און לייענט)

כיענקע: מילאַ, דערוויילע ביסטו ניט קיין טערק און מוזסט מאַכן אַ סוף.

(פּלוצים) ענטפער מיר: וועמען האַסטו פאַרט ליב, צי די שיינע הינדעלע, צי

די אויסגעשקאַטורעוועטע פאַצעצע? ...

ווילי: דאָס וואַלט איך געוואַלט, אַז דו זאָלסט מיר זאָגן! ...

כיענקע: איך?! ...

ווילי: דו, צי אן אנדערער, ווער עס איז מיט אַ קלאָרן קאַפּ... איך ווייס ניט... איך האָב ליב... קלאָראַן... איך האָב ליב... הינדעלען.. און איך ווייס אַליין ניט, אַ קלאָג צו מיינע ביינער!

כיענקע: וואָס ביסטו איצט געקומען אָהער?

ווילי: איך האָב איר צוגעזאָגט, און איך וועל היינט מאַכן אַ סוף..

כיענקע: וועמען?

ווילי: קלאָראַן...

כיענקע: ווילי, הער זיך איין אין דייןע אייגענע רייד. דו זאָגסט דאָך, און

דו האָסט הינדעלען אויך ליב? ...

ווילי: אוודאי. אָבער קלאָראַ פּאַסט מער פּאַר מיר. הינדעלע וועט מיך שוין מער ניט קענען פּאַרשטיין. איך בין ניט דער אַמאָליקער וועלוול און זי איז אַ קליינשטעטלדיקע, אַ פּרומע... (פּלוצים) נו, טאַקע נו, קלאָראַ איז דען ניט גערעכט? הינדעלע פּאַסט איצט צו מיר, ווי איך פּאַסט צו זיין אַ מאָן פּון אַ רביצין! יאָ, יאָ, מען מוז מאַכן אַ סוף. עס איז קיין תּכלית ניט אַזוי אַרומציגיין און ניט וויסן אויף וואָס פּאַר אַ וועלט מען איז. איכיל זי גטן, וועל איך שוין מער פּון איר ניט טראַכטן. יעדן טאָג טענה איך דאָס צו מיר: „טראַכט ניט וועגן איר, ממזריק, מאַך אַ סוף, האָב נאָר אינעם זינען קלאָראַן, אַ נכּפה אויף דיר! היינט דעלע וועט ניט קענען מער מיט דיר הויזן!“... יאָ, יאָ, אמת, אמת, זאָל זיין אַ סוף... איך וויל מיט איר רעדן, וואו איז זי? ...

כיענקע: ווילי, געדענק, דו וועסט זיך דערנאָך רייסן די האָר אויפן קאַפּ! הינדעלע וועט זיך קריגן אַ בעסערן מאָן איידער דיך. עס איז שוין דאָ איינער, וואָס וואָלט פּאַר איר זיין חיות אָפּגעגעבן...

ווילי: וואָס? איינער איז שוין דאָ... אַט באַלד גלויב איך דיר! ...

כיענקע: יאָ, יאָ... דאָ, דאָ... אַ בעסערער איידער דו!...

ווילי: איז דאָך גוט, נו! וועט אויף איר ניט זיין מער קיין צער בעלי

חיים! ...

כיענקע: און די פּאַצעצע וועט זיך נאָך מיט דיר אָפּרעכענען פּאַר היינט דעלען אויך. זי האָט געהאַט אַן אַרענטלעכן מאָן, וואָס האָט אויף איר געאַרבעט, און זי האָט אים געוואַרפן, און דיך וועט זי אויך אַזוי וואַרפן, געדענק! ... ווילי: (אויפּגעוועגט) וועמען וועט זי וואַרפן? וואָס רעדסטו? מיך וואַרפט מען ניט! זי האָט מיך ליב. דו ווייסט ניט, וואָס ליבע איז. ליבע איז לעבן און אַן לעבן איז לעבן קיין לעבן ניט, דו פּאַרשטייסט אַ אָבער זי איז אַן ערלעכע פּרוי. מיר ליבן זיך אַנשטענדיק, אַן שום שאַרלאַטאַנסטוואָ. און איך וויל ניט, אַז דו זאָלסט אַזוי רעדן וועגן איר. אַי לאָוו האָר, טו דהי דעוויל, דו פּאַרשטייסט? ...

כיענקע: אַל רייט! איך וועל מער מיט דיר ניט רעדן. מאַך אַ סוף און איך וויל דיך מער ניט קענען. אָבער גט זיך וואָס שנעלער, זאָל זי ניט ליידן. דו ווילסט מיט איר רעדן? ...

ווילי: (אונטער דער נאָז) יאָ!

כיענקע: איכ'ל דיר זי גלייך אריינשיקן! ... קום, בענצע, דערוויילע
 לאז איך דיך הונגערן — דאס וואס איך האב דערפון! קום, דו וועסט עסן;
 הינדעלע וועט שפעטער עסן מיטן טאטן... אז אך און וויי, נעבעך, צו איר,
 מיט וואס פאר אן אפעטיט זי וועט עס עסן! (אפ מיט בן ציונון)
 ווילי זיפט. איך דער אייגענער צייט דערשיינט דאָרטן אין זיין וואוינונג
 גימפל, אָנגעטאָן אין אַ נייעם גאַרניטער און אין אַ נייעם שטרוענעם הוט.
 גימפל: שוויגער, זאָגט איר, אַז איך גיי זוכן אַ רב! (אפ רעכטס)
 הינדעלע דערשיינט פון לינקס, שטעלט זיך אַפּ ניט דרייט און קוקט אויף
 ווילין מיט אויגן, פול ליידיג. ער דערזעט זי, לאָזט ער אַרונטער דעם קאַפּ.
 הינדעלע: (שטייל) כיענקע האָט מיר געזאָגט... (קוקט אויף אים און
 לאָזט אַרונטער די אויגן)

ווילי: איך... איך... איך... (טוט אַ זיפּן) דו האָסט געקראָגן דעם
 לעטער? איך מיינ, דעם בריוו?...

הינדעלע: (מיט אַרונטערגעלאָזטע אויגן) געקראָגן...
 ווילי: נו?... (ווידער אַ זיפּן)

הינדעלע: נו? וואָס קען איך העלפן? זאָל זייק, אַז דאָס איז דיין שלום
 עליכם! נו, אַז דו האָסט מיך פיינט געקראָגן, זאָל זיין... נו!... (ווישט זיך
 די אויגן)

ווילי: איך האָב דיך ניט פיינט, זאָל איך קראָפירן אויב איך האָב דיך
 פיינט! פאַרוואָס זאָל איך דיך פיינט האָבן? דו האָסט מיר עפעס שלעכטס גע-
 טאָן, וואָס? אָבער, הינדעלע, איך רעד מיט דיר אָפּן... מיר מוזן מאַכן אַ
 סוף... די גאַנצע צייט קלייב איך זיך דיר דאָס צו זאָגן, איך האָב אָבער אַליץ
 קיין האַרץ ניט געהאַט, היינט אָבער... מען מוז זיך דאָך אַמאָל מיט גוואַלד
 מאַכן האַרץ, ניט אַזוי?... הינדעלע, איך בין איצט אַן אַנדער וועלוול, איך בין
 ווילי, דו פאַרשטייסט? זעסט? אַן אַ באַרד. און איך דאַוון ניט. און איך עס
 מילכיקס און פליישיקס פון איין טעלער און דו ביסט אַ פרומע, און דו וועסט
 מיך ניט פאַרשטיין — דערפאַר זיינען מיר ניט קיין פאַר! נעם אַ גט! איכ'ל
 דיר נאָך געבן הונדערט דאָלאַר, און האָב דו חתונה מיט דיין גלייכן, און איכ'ל
 חתונה האָבן מיט קלאַראָן. נו, וואָס זאָל איך טאָן? אַן איר קען איך ניט לעבן,
 כאָטש נעם און קראָפיר!...

הינדעלע: (צעוויינט זיך) וויי איז מיר, אויף וועמען ער האָט מיך פאַר-
 ביטן! פאַרוואָס, וועלוועלע, פאַרוואָס? וואָס האָסטו אין איר אַזוינס דערזען?
 זי איז דאָך אַ מכשפה, דו וועסט דאָך ביי איר פאַרפּינצערט ווערן, ווי איר
 מאַן איז ביי איר פאַרפּינצערט געוואָרן! וואָלטו מיך כאָטש פאַרביטן אויף
 אַ לייטישער פרוי, וואָלט מיר אַזוי ניט וויי געטאָן!

ווילי: זי איז אַ לייטישע פרוי. זי איז אַ ליידי. ווען דו זאָלט וויסן,
 זשיוועס, ווי זי איז איינגעבאָקן מיר אינעם האַרצן! (קלאָפּט זיך אין ברוסט) עס
 איז נאָ יוד, איך קען אַן איר ניט לעבן! וואָרים ליבע איז לעבן, הינדעלע,
 און אַן ליבע איז דאָס לעבן קיין לעבן ניט... איך האָב זיך ניט געוואָלט פאַר-
 ליבן, זאָל איך פלאַצן, זאָל איך קראָפירן אַט דאָ-אַ אויפן אַרט, אויב איך האָב

זיך געוואַלט פאַרליבן! זי איז מיר אָבער אַרײַנגעקראָכן אין די בײַנער אָט דוקא, ווײל איך האָב ניט געוואַלט... זי איז דאָך אַזאַ לײדי, אַזאַ פּיקטשע פון אַ לײדי!... און אַזאַ אַרנטלעכע! זי פּגרט, דאַכט זיך, אַוועק נאָך מיר, פּונדעסטוועגן קײן שאַרלאַטאַן לאַזט זי מיך ניט זײן. אַלץ אַרנטלעך, אַלץ אַג-שטענדיק, ריכטיקע לײבע ווי צווישן אַ דזשענטעלמאַן און אַ לײדי! „ביז אונ-דזער חתונה זײ אַ דזשענטעלמאַן“ — זאָגט זי — און איך בין טאַקע אַ דזשענט-טלמאַן, אַן אַרנטלעכער מענטש!...

הײַנדעלע: זײער אַן אַרנטלעכער מענטש ביסטו, ווי צו מײנע יאָרן! ווען דו וואַלסט געווען אַן אַרנטלעכער מענטש, וואַלסטו איר די פּודרע פּונעם פנים אַראַפּגעוואַשן, די שקאַטורקע איר פּונעם פנים אַראַפּגעסקראַבעט, דע-מאַלט וואַלסטו ערשט דערזען, וואָס פאַר אַן אַפּגעקראַכענע מכשפה זי איז! פאַלשע האָר טראָגט זי דאָך, דײַן פאַרשוין, פּרעג אפילו כײענקען!...

ווײלי: (מיט כעס) אַט כײענקען צו-להכעיס וועל איך זי ליב האַבן! הײַנדעלע: (פּלוצים, ווישט אָפּ די אױגן) נו, גוט, גוט! האָב זי ליב, האָב חתונה מיט איר! ווען ווילסטו זיך גטן? הײַנט? מאַרגן? גוט, בײ מיר געפּוועלט! איצטער ביסטו בײ מיר אויך טרפה ווי חזיר! (פאַלט צו מיט אַ געוויין) אוי, וואַלט מיך בעסער דער ים אײַנגעשלונגען!...

ווײלי: (קוקט אויף איר מיט רחמנותדיקע אױגן, פּלוצים) הײַנדעלע, וויין ניט... דו ביסט נאָך מיר איצט אויך טײער!... (גײט צו צו איר און וויל זי אַרומנעמען)

הײַנדעלע: (טוט אים אַ שטויס פון זיך) אַוועק, ווילדע בריאה! ווי דער-וועגסטו זיך דאָס!...

ווײלי: (מורמלט) זאַל איך אַזוי לעבן, דו ביסט אַזוי שײן, אַז מען קען קראַפּירן! וואָס איז דאָס פאַר אַן אומגליק אויף מיין קאַפּ, אַ קלאַג צו מײנע בײנער!...

הײַנדעלע: דו ביסט דער אײַגענער שאַרלאַטאַן ווי פאַר אונדזער חתונה... מעגסט אפילו זײן צען מאָל שײן ווי אַ מאַנאַרכע, האָב איך דיך פײַנט שנאת מות! דוקא דיר צו-להכעיס האָב איך דיך פײַנט! גײ, גײ, האָב חתונה מיט יענער, זי איז טאַקע דײַן גלײַכן... (מיט אַ יאַמער) רוצה, וואָס מוטשעסטו מיך! ווילסט מיך גטן, טאָ גיב מיר אַ גט וואָס גיכער און זאַל זײן אַ סוף!... ווײלי: אַל רײט, וואָס שרײסטו? אַ גט? אַל רײט, מאַרגן גטן מיר זיך! קוליע אַרײן פון רעכטס.

קוליע: נו?

הײַנדעלע: אײער זון האָט מיט מיר איצטער גערעדט... צום ערשטן מאָל זינט איך בין אין אַמעריקע און צום לעצטן מאָל, שווער... שווער, איר ווערט שוין מיר אויס שווער!... (אַפּ ווײַנענדיק)

קוליע: וועלעוועלע! וועלעוועלע, אַ בראַנד דיר אין די בײנער! (כאַפּט אַרײן די פּינגער אינעם מויל און בײסט) אוי, אַ רוח אין זײן טאַטן אַרײן, וואו איז אַ שטעקן? (כאַפּט אַ קאַטשעלקע, וואָס ליגט דערבײ אויף אַ שטול) ווײלי: (רואיק) טאַטע, אַ טאַטע, פאַוואַלע! דאָ איז אַמעריקע! (נעמט אַרויס דעם גאַלדענעם זײגער, עפנט אים און טוט אַ קוק)

קוליע: אַט, אַ פּריץ, מיט אַ גאַלדענעם זייגער! נו, גיי שלאָג זיך מיט אים, נו, טפּוי! (לייגט אַוועק צוריק די קאַטשעלקע אויפן שטול) אוי, וויי איז צו מיר!

ווילי: אַבי דו פאַרשטייסט... נו, אַפּגערעדט זיך, געמאַכט זיך האַרץ, געזאַגט און אַ סוף! זאַג איר, אַז מאַרגן גטן מיר זיך! (אַפּ) כּיענקע אַרײַן.

כּיענקע: קום עסן, טאַטע!...

קוליע: אוי, וועמען ליגט עסן אינעם קאַפּ! אוי, הינדעלע מיינע!... (אַפּ מיט כּיענקען לינקס)

אַ קלאַפּן ביי קלאַראַן אין דער טיר. קלאַראַ דערשיינט, אויסגעפּוצט. קלאַראַ: קאַם אין! ווילי אַרײַן.

ווילי: גוד איוונינג! שוין אַנגעטאַן? אין אַ האַלב שעה גייען מיר. קלאַראַ: געווען ביי איר?

ווילי: איך גיי דאַס פון איר. מאַרגן גטן מיר זיך.

קלאַראַ: (מיט פּרייד) ענדלעך האַסטו מיך געפּאַלט! נו, אַ דאַנק גאַט! מיינער איז שוין אויך געלאַפּן, באַשטעלן אַ רב...!

ווילי: איכ'ל דיר זאַגן דעם אמת: איך וואַלט שוין וועלן, אַז עס זאַל זיין נאָך אונדזער חתונה. עס איז אַזוי שווער, קלאַראַ, צו בלייבן אַן אנשטענ-דיקער דזשענטלמאַן לעבן אַזאַ ליידי, ווי דו ביסט. ווי לאַנג נאָך, האַ? מען איז דאָך ניט מער ווי אַ לעבעדיקער מענטש, ניט אַזוי?...

קלאַראַ: געוויס, ווילי, געוויס. גלויב מיר, אַז איך בין אויך אַ לעבעדי-קער מענטש, דערפאַר אַבער נאָך אונדזער חתונה!... (טוט אים אַ קוש) וועסט טרינקען אַ גלאַז טיי?

ווילי: איך וואַלט געטרונקען אַ ביסל פון דיין טשערי-ברענדי... גיב אַהער!...

קלאַראַ: מען דאַרף ניט. מיר דאַרפן דאָך באַלד ערגעץ גיין... קאַנסט זיך נאָך איינשיכורן און ווערן ווילד, ווי נעכטן...!

ווילי: דארפסט ניט מורא האַבן. איך וויל נאָר אַ ביסל זיך פּריילעכער מאַכן. אויפן האַרצן איז מיר אַזוי פאַרחוירט, זשיוועס!...

קלאַראַ: אַל רייט, איך גיב דיר גלייך; אַבער געדענק, ניט צופיל!... (אַפּ)

ווילי: (קראַצט דעם קאַפּ און זיפּצט) ווער קאַן דאַס זיין יענער, וואָס לויפט הינדעלען נאָך?...

קלאַראַ מיט אַ פּלאַט שנאַפּס און אַ גלעזל. שטעלט דאַס אויפן טיש. קלאַראַ: קום צום טיש!

ווילי: אַז איך וואַלט ניט געדאַרפט היינט גיין מיט דיר, וואַלט איך זיך איינגעשיכורט... (זעצט זיך ביים טיש און גיסט זיך אַן דאַס גלעזל) קלאַראַ: וואָס האַסטו געזאַגט דער גרינער?

וויילי : געזאָגט ! (גיסט אָן און טרינקט אויס) איך האָב איר געזאָגט, וואָס מיר האָבן די גאַנצע צייט גערעדט, אַז זי פאַסט ניט פאַר מיר ... אַ שיינ ווייבל, אַ קלאַג צו מיינע ביינער ! (טרינקט ווידער)

קלאַראַ : ווער איז אַ שיינ ווייבל ? ...
וויילי : (שיכורלעך) ווער ? הינדעלע ! ...

קלאַראַ : אַ גרויסע פאַרשוין, עס שמעקט דאָך פון איר מיט שיף !
וויילי : ניין, אַ ליגן (טרינקט ווידער אויס) אַ ליגן ; אַ שיינ ווייבל ! (טוט אַ קלאַפּ איבערן טיש) מען קאָן דאָך משוגע ווערן ! ...
קלאַראַ : וואָס איז ?

וויילי : אַן דיר קען איך ניט לעבן, מיט איר טאָר איך ניט לעבן ; אַ קלאַג צו מיינע ביינער ! ...

קלאַראַ : דו ביסט שוין שיכור !

וויילי : איך בין שיכור ? איך ? איכיל אויסטרינקען די פלאַש און נאָך אַ פלאַש, און נאָך אַ פלאַש, און איכיל ניט זיין שיכור ! ... (הייבט זיך אויף און גייט איבערן צימער מיט טאָלדאַטן־טריט) ראַז־דוואַ־טרי ! ראַז־דוואַ־טרי ! בין איך שיכור ? זעסט, ווי איך האַלט זיך אויף די פיס ? (טאַנצט אונטער אויף די פיס) בין איך שיכור, האַ ? גיס מיר אַן נאָך אַ גלעזעלע !

קלאַראַ : גענוג ! איך וויל ניט, דו הערסט !

וויילי : נאָר איין גלעזעלע ! ...

קלאַראַ : וויילי, איכיל ווערן ביין ! ...

וויילי : נו, נו, זיי ניט ביין, אַ ניכפה דיר אין האַרצן ! ... איך האָב דאָך דיך אַזוי ליב, אַ קלאַג צו דינע ביינער ! קראַפירן זאָל איך פאַר דיר, זשיוועס ! ... דו ווייסט גאָר וואָס ? איכיל זיך נאָך מאַרגן מיט איר גטן — און מאַרגן נאָך וועלן מיר שטעלן אַ שטילע חופּה, און אַ סוף ... האַ ?

קלאַראַ : וואָס רעדסטו ? מיינער דאַרף זיך דאָך נאָך מיט מיר גטן ..

וויילי : היינט וואָס וואָרט ער, דיין פּגירה, אַ קלאַג צו זיינע ביינער ! עס איז דאָך שוין מער קיין כוחות נישטאָ ! ...

גיטל אַרײַן, ווישנדיק מיטן פאַרטוּך די אויגן.

קלאַראַ : מאַמע, דו ביסט געקומען אַהער וויינען ? ... גיי אַרײַן אין צווייטן רום ! ...

וויילי : זי וויינט ? וואָס איז דער מער, גיטל ? זייט ניט ביין אויף מיר, זשיוועס, איר ווערט דאָך מײַן שוויגער ! ...

גיטל : אַ גליק האָט מיך געכאַפּט ... וויילי, אייער הינדעלע איז דאָך אַזאַ שייין, כשר ווייבל, וואו נעמט איר אַזאַ האַרץ ? ...

קלאַראַ : מאַמע ! אַרויס ! וואָס ווילסטו ? וואָס רעדסטו ? גיי ! גיי ! וויילי : קלאַראַ, זיי אַ ליידי ! אַ מאַמע איז אַ מאַמע ! אמת, גיטל, הינדעלע

איז טאַקע שייין.

קלאַראַ : זען דיך, וויילי, זען זיך, זיי ניט משוגע !

ווילי: (זעצט זיך) איך בין ניט שיכור... אבער הינדעלע איז אַ שיינ ווייבל. דו ביסט אויך אַ פיקטשע פון אַ ליידי און זי אויך... דו האָסט געהערט? זי האָט שוין איינעם. ער לויפט איר נאָך...

קלאַראַ: אוודאי, דאָס איז אמת. גיב איר ניט קיין הונדערט דאָלאַר. גימפל וועט מיט איר חתונה האָבן אַזוי אויך!

ווילי: גימפל? וועלכער גימפל?

קלאַראַ: מיינער. ער איז דאָך אין איר פאַרליבט...

גיטל: (זעצנדיק זיך אין אַ ווינקעלע) אַזאַ יאָר אויף מיר, ווי ער וועט

בעסער מאַכן!

ווילי: (קוקט אויף איר מיט אויסגעגלאַצטע אויגן) גימפל? אַט דיין פגירה? ער וויל חתונה האָבן מיט הינדעלען? אַ קלאַג צו זיינע ביינער! כאַ! כאַ! וואָס? איך האָב חתונה געהאַט מיט הינדעלען, אַז זי זאָל אַנקומען צו אַזאַ... איך טו דאָך אויף אים איין בלאַז, פליט ער דאָך ביי מיר אַוועק צום שוואַרץ יאָר!...

קלאַראַ: אַ, דו ווייסט ניט וואָס דו רעדסט! (הייבט זיך אויף) איך טו אַן די העט און מיר גייען! (אַפּ לינקס)

ווילי: גיטל, איז דאָס טאַקע אמת? אייער איידעם וויל מיט איר חתונה האָבן?

גיטל: פאַרוואָס זאָל ער ניט וועלן? זי איז ניט אַזוי שיינ ווי קלאַראַ? (גיט צו צו אים) גטן זיך איז אַ גרויסע זינד, און ניט איר און ניט מיין קלאַראַ וועלן קאַנען גליקלעך לעבן; זי איז געוואוינט צו הערשעווען איבער איר מאַן און איר וועט זיך ניט לאָזן... געדענקט, איצט איז נאָך ניט צו שפּעט!... ווילי: און הינדעלע האָט אים אויך ליב, אַט דעם פגר?...

גיטל: הערט איר דאָך ניט, וואָס מען רעדט צו אייך!

ווילי: (הייבט זיך אויף) איכיל אים ביידע פיס אויסדרייען!... (קראַצט זיך דעם קאַפּ) אוי, טראַבל!... (קוקט זיך אום) זי איז גאָר ניטאַ? וואָס טוט מען? גיטל, איז דאָס אמת, אַז אייער טאַכטער טראַגט פאַלשע האָר?... (גיטל טוט אַ מאַך אומגענדולדיק מיט אַ האַנט און גייט אַרויס, באַווייזט זיך דערנאָך פאַר כיענקעס טיר און קלאַפט אַן. קוליע דערשיינט)

קוליע: קומט אַריין!

גיטל: וואו איז הינדעלע?

קוליע: טוט זיך דאַרטן אָן. כיענקע וויל מיט איר ערגעץ גיין, אַז זי זאָל דעם צער אַביסל פאַרגעסן. מיין ממזר האָט איר דאָך שוין געזאָגט. אויס! גיטל: ער איז איצט דאַרטן, ביי מיין צרה... מיינער איז דאָך שוין אויך אַוועקגעלאָפן וועגן אַ גט!...

קוליע: נו?...

גיטל: נו!... (ביידע אַפּ מיט אַראַפּגעלאַזטע קעפּ לינקס)

קלאַראַ דערשיינט מיט אַ הוט אין די הענט; ווילי שטייט דאַרט פאַרטראַכט.

קלאַראַ: מירן גיין... וואָס שטייסטו אַזוי, ווילי?..

ווילי: האַ?... (קוקט זי אַן מיט שיכורע אויגן)

קלאַראַ: דו זעסט דאָך אויס שיכור... אויף מיין וואָרט, איך האָב מורא מיט דיר צו גיין!... וואָס קוקסטו אזוי אויף מיר?...
ווילי: (גייט צו צו איר נענטער און באַרירט אירע האַר) וואָס איז דאָרט ביי דיר פאַר אַ צעפעלעך?...
קלאַראַ: (איינפאַך) עס זעט זיך דען אַרויס? (נעמט אַרונטער אַ בינטל האַר פונעם קאַפּ)

ווילי: וואָס איז דאָס? עפעס עקלעך פון מיין!... (פאַרקרימט דעם פנים)

קלאַראַ: אַלע טראַגן עס. דו זעסט עס דען דעם ערשטן מאָל? (טוט עס ווידער אַרויף אויפן קאַפּ)

ווילי: (מורמלט) אַ קלאַג צו מיינע ביינער!... (באַטראַכט זי פונעם קאַפּ ביז די פיס. פלוצים): וואָס האַסטו אַנגעשאַטן אזוי פיל פּוּדע אויפן פנים? איך שעם זיך מיט דיר צו גיין אזוי!...

קלאַראַ: ווילי! וואָס איז דאָס? קום, קום אַרויס אין דרויסן, וועסט זיך אויסניכטערן!... (ער זיפצט) וואָס זיפצסטו...
ווילי: גאָר נישט... (קראַצט זיך דעם קאַפּ) איכיל אַריינגיין צו... צו... צום טאַטן... איך דאַרף אים עפעס זאָגן...

קלאַראַ: וועסט אים זאָגן מאַרגן... דו ווילסט דאָך, אַז איך זאָל גיין מיט דיר הערן באַראַנדעסן, קום, מיר וועלן פאַרשפעטיקן...
ווילי: (גייט) אַט באַלד קום איך צוריק, און מיר גייען...
קלאַראַ: וואָרט, ווילדער, אַנטלויף ניט, איך גיי אויך מיט דיר!

(טוט אַן די הוט)

ווילי: וואָס וועסטו גיין אַהין? מען דאַרף ניט.
קלאַראַ: וואָס האָב איך מורא? זאָלן זיי וויסן, אַז אויב זיי ווילן, דו זאָלסט צו זיי גיין, וועל איך אויך מוזן זיין ביי זיי אַ גוטער גאַסט...
ווילי: (טוט אַ זיפּץ) וועל, טו וואָס דו ווילסט! (אַפּ מיט איר)
 מען קלאַפט ביי כיענקען אין דער טיר. קוליע און גיטל דערשיינען.
קוליע: קומט אַריין!

גימפל, אַן אויסגעפּוצטער, פליט אַריין.

גימפל: (פאַרהאַוועט) שוין! באַשטעלט דעם גט אויף מאַרגן... איך מאַך מיר מאַרגן לכּוּד דעם אַ יום־טובּ, שוויגער, איר זאָגט דאָס אייער טאַכטער!...

גימל: (מיט טרערן) זאָג איר אַן אַליין די גוטע בשורה!... (ווידער אַ קלאַפּן אין טיר)

קוליע: קומט, קומט, וואָס קלאַפט איר דאַרטן?

ווילי און קלאַראַ, בלייבן שטיין לעבן טיר.

קוליע: אַ, דער ממזר מיט דער ממזרת האָבן דאָס געקלאַפט?...
קלאַראַ: (שטיל, אַ צופּ טוענדיק ווילן) זע נאָר אויף מיין פאַרזעע-

ניש, ווי ער איז אויסגעפּוצט! אַ מכה זאָלסטו איר געבן, ניט קיין הונד-דערט דאָלאַר!...

ווילי: (קוקנדיק אויף גימפלען, מורמלט אַרויס) אַ קלאַג צו זיינע
ביינער! (גייט צו צו אים. פלוצים): וואָס טוסטו דאָ? גיי אַוועק פֿון דאַנען!
זעסט אַט דאָס? (ווייזט אים אַ פּיג)

גימפּל: וואָסי? וואָסי? וואָס ווילסטו נאָך?...

ווילי: (שטייל) קריך ניט צו פרעמדע ווייבער, איכיל דיר אַ פּוס
אויסדרייען!

גימפּל: וואָסי? וואָסי? דו מיינסט קלאַראַן? איך קריך ניט צו איר,
זי בלאָפט דיר! טשעפע זיך אָפּ פֿון מיר, מאַרגן גט איך זי אָפּ, און ווערג
זיך מיט איר!

הינדעלע, אין אַ נייער קלייד און הוט און כיענקע, אויך אין אַ הוט, און
בן ציון קומען אַריין. ווילי עפנט אַזש דעם מויל, ווען ער דערזעט הינדעלען
אַן אויסגעפּוצטע...

ווילי: (מורמלט) דאָס איז זי? מאַמע מיינע, וואָס פאַר אַ פּיקטשע!
און אַן בלאָפּס!...

כיענקע: וואָס טוען זיי דאָ? גימפּל, גוט וואָס איר זייט דאָ. איך און
הינדעלע גייען האָבן אַ „גוד־טיים“, קומט אויך מיט אונז.

גימפּל: מיט פּלעזשור. איך „טריט“ היינט. (גייט צו צו הינדעלען)
ווילי: (גייט צו צו אים און נעמט אים אַן אַ זייט) איך האָב דאָך דיר
עפעס געזאָגט! וויפּיל לעבנס האַסטו, האַ?

גימפּל: (פאַרוואונדערט) וואָסי? וואָסי? וואָס איז דער מער?
ווילי: קריך ניט צו פרעמדע ווייבער! מאַך מיך ניט משוגע, דו
קאַקרוטש!

גימפּל: צו וועלכע פרעמדע ווייבער קריך איך? דו האַסט נאָך
טענות?

קלאַראַ: ווילי, עס ווערט שוין שפעט. קום!

גימפּל: גיי, גיי, די כלבטע מיינע רופט דיך!

ווילי: איך זאָג דיר נאָך אַמאַל, דו קאַקרוטש, קריך ניט צו הינדעלען,
גיי ניט מיט איר. וואָס פאַר אַ מחותן ביסטו מיט איר?

גימפּל: האַ? אוי, קינדערלעך, הערט נאָר, וואָס ער וויל — איך זאָל
מיט הינדעלען ניט גיין! (קלאַראַ ווערט צעטומלט, כיענקע טוט אַ צופּ איר
מאָן מיט אַ גנבישן שמייכל) איך לאַך פֿון דיין היטעלע, ווילי! וואָסי, די גאַנצע
וועלט ווייבער וואָלסטו געוואַלט האָבן? איינע האַסטו ביי מיר אַפּגענומען,
ווילסטו ביי מיר די אַנדערע אויך אַפּנעמען, וואָסי?...

ווילי: הינדעלע איז מיין ווייב! (הינדעלע קוקט אויף אים מיט גרויסע
אויגן און אַטעמט ענווער; קלאַראַ איז בלייב און קלאַמערט זיך מיט אַ האַנט
אַן דער טיר; כיענקע און בן ציון שטויסן זיך מיט די עלנבויגנס; גיטל
צופּט קוליען ביי דער פּאַלע)

גימפּל: דודקעס, ברודער, דודקעס! קלאַראַ וועט זיין דיין ווייב און ניט
הינדעלע! וואָסי?

ווילי: הינדעלע!

ווילי: הינדעלע!

גימפל: און איך זאָג: קלאַראַ! וואָסי? וואָסי?
 ווילי: (טוט זיך אַ וואָרף צו הינדעלען) הינדעלע, איך בעט דיך, וואָס
 פאַר אַ מחותנתטע ביסטו מיטן קאַקרוטש?...
 כיענקע: (לויפט צו צו זיי) גיי, גיי, צו דיין פאַצעצע! הינדעלע וויל דיך
 ניט קענען. קומט, גימפל! (שלעפט אַרויס מיט גוואַלד הינדעלען, וועלכע איז
 צעטומלט, און גימפלען)
 ווילי בלייבט שטיין אַ פאַרצווייפלטער. קלאַראַ גייט צו צו אים.
 קלאַראַ: ווילי! (וויל אַננעמען אים פאַר אַן אַרעס)
 ווילי: (טוט זי אַ שטופּ פון זיך) אַוועק, מכשפה, איך קען דיך ניט
 אַנזען! (לויפט אַרויס, די איבעריקע קוקן זיך איבער. קלאַראַ איז צעטומלט)
 (פאַרהאַנג פונעם דריטן אַקט)

פערטער אַקט

די אייגענט צוויי צימערן אויף מאָרגן מיטאַג צייט. קוליע, גיטל, בן ציון
און כיענקע זיצן אַרום טיש און טרינקען טיי.

קוליע: דערוויילע וועט אונדז היינטיקער טאָג קאַסטן געלט. מיר
אַ צוויי קערבלעך אודאי...

בן ציון: מיר אויך אַ טאָג ווידזשעס... עס איז אַבער ווערט די קאַ-
מעדיע. זאָל דאַכטן, אַז איך גיי מיט כיענקען אין אַ טעאַטער און עס קאַסט
אַ פאַר דאָלאַר...

כיענקע: אין טעאַטער זעט מען גאַר ניט אַזאַ קאַמעדיע! כאָ! כאָ! כאָ!
(פאַרכליניעט זיך מיט דעם טיי, וואָס זי טרינקט)

בן ציון: כאָ! כאָ! כאָ! (פאַרכליניעט זיך אויך מיטן טיי)
קוליע: משוגעים, לאַכט ניט אַזוי; איר'ט זיך נאָך, חלילה, דערווערגן
(בלאָזט אויפן טיי, האַלטנדיק די גלאַז אין די הענט) לאַכט ניט אַזוי, ממזרים,
מיר קיצלען שוין אויך די געדערים! (צעלאַכט זיך פּלוצים און די גלאַז פּאַלט
ביי אים אַרויס פּון די הענט) אַט! (שפּרינגט אויף)
גיטל: כאָ! כאָ! כאָ! אַ סימן מזל, ר' קוליע!...

קוליע: אודאי אַ סימן מזל... די תּחתונים נאָר אָפּגעברייט, געקאַנט
די הענט אָפּבריען!...

גיטל: וויי איז מיר! אונדז לאַכט זיך און מיינע ליגט דאָרטן אין צרות
און וויינט...

כיענקע: זי דאָרטן און וועלוול דאָ, און גימפל, נעבעך, ווייסט סתּם
ניט אויף וואָס פאַר אַ וועלט ער איז! כאָ! כאָ! כאָ!... בענצע, דעם פּנים, וואָס
גימפל האָט נעכטן געמאַכט, אין רעסטאָראַן, בעת איך בין אַרויסגעפּאַרן,
אַז ער זאָל ניט זיין קיין נאָר און זאָל זיך ניט איינרעדן, אַז הינדעלע וועט זיך
גטן און וועט מיט אים חתונה האָבן... דעם פּנים, וואָס ער האָט געמאַכט,
די פאַר אויגן וואָס ער האָט אויסגעשטעלט... גוואַלד, איך האָב געמיינט,
אַז איכ'ל פּלאַצן! כאָ! כאָ! כאָ!...

בן ציון: און ווי ער איז אַנטלאָפּן, ניט באַצאָלנדיק אפּילו פאַר זיין
„טריט“ אין רעסטאָראַן! כאָ! כאָ! כאָ!

כיענקע: „וואָסי? וואָסי? איר האָט זיך דאָס געשפּילט מיט מיר?״
כאָ! כאָ! כאָ! (פאַלט אויפן שטול און קייקלט זיך פאַר געלעכטער)

בן ציון: אַזאַ קאַמעדיע, גוואַלד! כאָ! כאָ! כאָ! (קייקלט זיך אויך
אויפן שטול)

גיטל: משוגעים!...
קוליע: (קוועלט) אַ רבּס אַ זון און לאַכט, ווי אַ דזשיקאַן!... (זאָגט גיטל
לען אויפן אויער): וואָס אַרט אייך, איר וועט מיט מיינ יחוס זיך גאַר ניט
דאָרפן שעמען, דעם רבּס אַ מחותן, דאַנקען גאָט!...

כיענקע: און וואָס טוט ער איצט, גיטל?
גיטל: ער זיצט דאָרטן אין דער קיך און הערט אויס אירע טענות...
דאָס רעדעלע האָט זיך אַ דריי געטאָן... איצט איז ער שוין דער תקיף און זי
בעט זיך שוין ביי אים...

בן ציון: און ער טענהט נאָך אַלץ זיינס, אַז ער וויל זיך גטן? ...
גיטל: דערוויילע טענהט ער דאָס. ער וועט אָבער בעסער ווערן. איך
קען גימפלען...

קוליע: זאָל זי אים געבן אַ תקיעת כף, אַז זי וועט מער ניט קוקן אויף
פרעמדע מאַנסביל...

בן ציון: (מיט אַ שמייכל) אין שלום אמר ה' לרשעים — עס איז ניטאָ
קיין שלום, זאָגט גאָט, פאַר רשעים...

קוליע: דו לאַכסט, האָ? און וועלוועלע וועט טאַקע מוזן געבן אַ תקיעת
כף, אַז ער וועט מער אויף ווייבער ניט קוקן...

כיענקע: ער וועט שוין ניט קוקן אויף פרעמדע ווייבער...

קוליע: אוי, טאַכטערל, ביסט אַ בר דעת, אַט טאַקע ווי אַ רבס אַ שנור!
אַט איצטער פאַרשטיי איך, ווי גוט דאָס איז געווען, וואָס דו האַסט איינ-
גערעדט הינדעלען, אַז זי זאָל מיט אים זיך אַזוי גיך ניט איבערבעטן. זאָל
אים טאַקע אַ ביסל וואַרפן די ניכפה, זאָל ער טאַקע ריכטיק מורא האַבן,
זאָל ער שלאָגן זיך על חטא, דער ממזר, וועט ער דעמאָלט געדענקען... אוי,
ביסטו אַ חכמה?

כיענקע: (לאַכט) אַ רחמנות אויף הינדעלען; איר קריכט, נעבעך,
די נשמה אַרויס, וואָלט זיך ממש מחיה געווען, אַז זי זאָל אים אַ קוש טאָן,
דאַרף זי גאָר דאָס אַלצדינג אין זיך גובר זיין און שפּילן מיט אים די קאַ-
מעדיע!...

בן ציון: איך האָב מורא, אַז סוף כל סוף וועט זי דאָס ניט אויסהאַלטן...
כיענקע: זי וועט אויסהאַלטן... (שפּרינגט אויף) פּונדעסטוועגן דאַרף
מען גיין אַ קוק טאָן, וואו האַלט עס ביי זיי דאַרטן... טאַמער האָט זי דאַרטן
מער קיין כוח ניט, וועל איך איר אונטערשפּאַרן!... (הינדעלע אַרײַן פּון
לינקס מיט אַ שמייכל) אַט איז זי דאָך!... נו? ...

הינדעלע: אוי, קינדערלעך, איך האָב שוין מער קיין כוח ניט...
עס איז דאָך, נעבעך, אַזאַ ביטערער צער אויף אים, אַז...

כיענקע: אַז דיר ווילט זיך אַזש וויינען... יאָ?
הינדעלע: ניין, אַז מיר ווילט זיך אַזש טאַנצן... (טוט אַ כאַפּ כיענקען)
כיענקעלע! כיענקעלע! כיענקעלע! גוואַלד! (הייבט זיך אַן מיט איר צו
דרייען)

כיענקע: (דרייט זיך מיט הינדעלען און זינגט) וואָס איך האָב געוואָלט,
האָב איך אויסגעפירט, מיר זאָלן אַזוי לעבן! די קליפה האָט געוואָלט דיין
שיינעם מאָן, האָט גאָט דיר אים צוריקגעגעבן!...
בן ציון: חברה, חברה, ער קען נאָך אַריינקומען!

הינדעלע: (בלייבט שטיין) כיענקעלע, גענוג אים פארצאפט דאָס בלוט, זאל זיין גענוג!
 כיענקע: וואָרט, ברען ניט אַזוי! האָב געדולד! עס מוז זיין אַ לערע פאַר אַלע מענער, פאַר מיינעם אויך. איר האָט ווייבער, טאָ שעצט זיי, אַ שוואַרץ יאָר אויף אייך! ...
 קוליע: אַ תקיעת כף מוז ער געבן, דער ממזר! ...
 בן ציון: מיט אַ ציצה...
 קוליע: און אַן ארבע כנפות מוז ער אַנטאָן, אַ ייד מוז ער זיין, דער ממזרוק! ...
 בן ציון: שאַ! ער קומט... חברה, זאל אַ וואַלקן באַציען אייערע פנימער! (מען ווערט שטיל און יעדער קוקט אָן אַ זייט) ווילי פון לינקס מיט אַ פאַרצהטער מינע.
 ווילי: אַל רייט... גוד ביי... (פאַררויכערט נערוועז אַ סיגאַרעט) הינדעלע: (טוט זיך אַ צאַפל און אַ כאַפּ כיענקען) אוי, ער גייט אַוועק! אוי, זאל זיין גענוג צו שפילן זיך מיט פייער! ...
 כיענקע: האָב ניט מורא, ער וועט קומען צוריק.
 ווילי: זאל זיין אַזוי. גוד ביי! (גייט צו דער טיר)
 כיענקע: וואָרט אויס, ווילי. (ער בלייבט שטיין) איידער דו גייסט אַוועק, מאַך אַ סוף. הינדעלע וויל אַ גט און דו האָסט נעכטן אויך געוואַלט זיך גטן מיט איר, טאָ גיב איר אַ גט און זאל זיין אַ סוף!
 ווילי: עס איז אַ בלאַף! (טוט אַ שמיץ דעם סיגאַרעט) איך האָב זיך ניט געוואַלט גטן... איך האָב אַליין ניט געוואוסט, וואָס איך וויל! ... צוויי יאָר בין איך דאָ געווען אַליין, כמעט אַ בחור... און די נאַטור פון אַ שאַרלאַטאַן האָב איך דאָך אַלעמאַל געהאַט, אַ קלאַג צו מיינע ביינער! נו, האָט די „נעקסט־דאַריקע“ מיך פאַרפירט... דעם קאַפּ האָט זי מיר פאַרדרייט, מיך משוגע געמאַכט... (טוט זיך אַ וואַרף צו הינדעלען) הינדעלע, זאל איך שטאַרבן, זאל איך קראַפירן ווי אַ הונט, זאל איך בלינד ווערן, אויב איכיל אַמאַל אפילו אַ קוק טאָן אויף אַ פרעמד ווייבל! ...
 כיענקע: זי גלויבט דיר ניט...
 הינדעלע: (קערט אָפּ דעם קאַפּ פון אים, דרייט קאָקעטיש מיט די אַקסלען און שטיקט אין זיך די פרייד) איך גלויב דיר ניט... (כאַפט אַריין דעם אַרבל פון דער קאַפטע אין מויל, שטיקט אין זיך סיגלעכטער און לויפט אַרויס לינקס)
 כיענקע: האָט זיך, נעבעך, צעוויינט! ... (קערט אָפּ דעם קאַפּ און שטיקט אין זיך אויך דעם געלעכטער)
 קוליע: אַהאָ, ממזר, די אויגן קריכן דיר איצטער פונעם קאַפּ, האָ? אַ מצוה אויף דיר! וועסט שוין איצטער ווייכן פון פרעמדע ווייבער! ... גיי, דו ביסט דאָ געוואָרן אַ פרייך, מיט אַ געגאַלטער מאַרדע, מיט אַ גאַלדענעם זייגער... גיי, טו זשע טאַקע זיך אַ בוכצע צו אירע פיס, בעט זי... און דו דאַרפסט דאַנקען גאַט, וואָס איך האָב ניט אַ האַלאַבליע... אַט איצטער־אָ, אַז דו ביסט אין דרערד מיט די ביינער, האָט מען דיר געקאַנט דערלאַנגען...
 אַז דו ביסט אין דרערד מיט די ביינער, האָט מען דיר געקאַנט דערלאַנגען...

ווילי : אמת, אמת, אַ קלאַג צו מיינע ביינער ! ... כיענקע, דו ביסט דאָך מיין שוועסטער ... בענצע, קומט, איר טוט אַ רעד, איכ'ל נאָך אַמאָל פּרוּוון רעדן ... זאָל זי מיר מוחל זיין ...

בן ציון : אַל רייט, ווילי ... דו וועסט דערנאָך געבן אַ טריט ? קומט אַלע צו איר, אַ גאַנצער קאַמיטעט ! (נעמט ווילין און כיענקע אונטער די הענט) האָט געלאָזט בעטן די מחותנים צו דער חתונה ! ... (אַפּ מיט זיי לינקס)

קוליע : נו, גיטל ? ... (שמייכלט)

גיטל : נו ! (שמייכלט אויך)

קוליע : הייסט עס ? ...

גיטל : כ'וויי ? ... מיר'ן זען ! ...

קוליע : מיר האָבן דאָך עפעס אָפּגערעדט ? ...

גיטל : נו, כ'וויי ? ... זאָל זיין אָפּגערעדט ! ...

קוליע : בלייבט עס אַזוי ? ...

גיטל : נו, כ'וויי ? ... זאָל זיין בלייבט עס אַזוי ! ... וואָס הערט זיך דאָרט ביי מיינער ? ...

קוליע : וועלן אויך מסתמא דורכקומען ...

גיטל : וואָס דען, ניין ? ... גימפל פּרעגלט זיך נאָך, אָבער ער וועט זיך מסתמא באַלד איבערפּרעגלען ... איך האָב זיי אומיסטנע געלאָזן אַליין ...

קוליע : קומט דערוויילע אַריין אין קיך ... איר וועט מיר אָנגיסן אַ גלעזעלע גאַריאַטשקע ... געוואוינט זיך, געוואוינט זיך ... קומט ! ... (אַפּ מיט איר לינקס)

אין דער דירה לינקס דערשיינט גימפל און נאָך אים קלאַראַ מיט צען-פּלאַמטע באַקן און אַ נערוועזע ...

גימפל : עס וועט דיר גאָר נישט העלפּן ... וואָסי, פּאַרוואָס בין איך דיר מיט אַמאָל געוואָרן אַזוי טייער, וואָסי ? וואָסי ?

קלאַראַ : די אויגן האָבן זיך מיר געעפּנט ... איך בין געווען בלינד, פּאַרבלענדט, גימפל ... יענער האָט מיך פּאַרפירט, דעם קאַפּ האָט ער מיר פּאַרדרייט, ער האָט מיך משוגע געמאַכט ... גימפל, ערשט איצט זע איך, ווי שולדיק איך בין קעגן דיר ...

גימפל : ערשט איצט זעסטו, האָ ? דו האָסט זיך איודיעקעוועט איבער מיר, אין מיין בלוט זיך געבאַדן ... איך בין געווען אַזוי גוט צו דיר ... וואָסי ? וואָסי ? פּאַרוואָס ? ...

קלאַראַ : דו ביסט גערעכט, טויזנט מאל גערעכט ... זאָל איך די וועלט ניט זען, אויב איכ'ל אַמאָל קוקן אויף אַ פּרעמדן מאַנספּערזאָן ... איכ'ל זיי מיט קאַכעדיק וואָסער אָפּבריען, אַז זיי וועלן זיך שאַרן צו מיר ! ... גימפל, זיי מיר מוחל ! ...

גימפל : האָ ? (בלייבט שטיין און קוקט אויף איר. פּויעז)

אין דער דירה ביי כיענקע דערשיינט אין דער אייגענער צייט הינדעלע, נאָך איר ווילי, כיענקע, בן ציון און צולעצט קוליע און גיטל.

ווילי : מאך אַ סוף, הינדעלע, זאָג אַז דו ביזט מוחל. (כיענקע ווינקט צו איר, אַז זי זאל זאָגן „יאָ“)

הינדעלע : (פלוצים) טאָ געדענק־זשע, ווילי! דו פייניקער מיינער!
(פאלט אים אויף דער ברוסט)

ווילי : הינדעלע! (קושט זי)

גימפל : (אין דער אייגענער צייט ביי אים אינעם צימער) טאָ געדענק־זשע, קלאַראַ! (כאַפט זי מיט אַמאָל אַרום) וואָסי? וואָסי? מיט אַמאָל דיר זיס געוואָרן, האָ? אי, דו, שלאַקעלע מיינע... דו מיינסט, אַז איכיל דיך איצטער ווייניקער ליב האָבן? נאָך מער, יענעם בורלאַק צו־להכעיס!... דיך אַוועק־נעמען ביי מיר? — אַ גוטע מכה!... (קושט זי און אָפּ מיט איר לינקס)

קוליע : (פלוצים) נו, קינדערלעך, איצט, אַז אַלצדינג האָט זיך אויסגע־לאָזט, אַ דאָנק גאָט, ווי עס באַדאַרף צו זיין, פאַר איך אַוועק פון אייך...
כיענקע : וואוהין, טאָטע?

קוליע : קיין פילאָדעלפיע, חתונה האָבן מיט גיטלען, זאל לעבן...
אַלע : האָ? וואָס?

קוליע : איך טאָר ניט, וואָס?

גימל : (פאַרשעמט) כיווי? ער האָט זיך אין מיר פאַרליבט... (עס ברעכט אויס אַ געלעכטער)

קוליע : וואָס לאַכט איר, ממזרים?

ווילי : טאָטע, מזל־טוב דיר! אַט איצט ווייס איך, אין וועמען איך האָב זיך איינגעגעבן! הינדעלע, איצט, אַז דער טאָטע איז אויך פאַרוואָרגט, וועלן מיר טאָקע גיין אַהין?

כיענקע : וואוהין רופסטו זי?

ווילי : הערן באַראַנדעסן. היינט בייטאָג רעדט ער אין וואַלהאַלאַ האַל, אויף אַרטשאַרד סטריט, ביי די סטרייקערס פון גאַלדשטיינס שאַפּ. און מאַרגן וועל איך זי נעמען צו דער פאַרזאַמלונג, צו הערן מיינע אַ רעדע... נישקשה, איצטער, ווען איך ווער צוריק אַ מענטש מיט אַ קלאַרן פאַרשטאַנד, וועט זי ווערן ביי מיר אויפגעקלערט אויכעט... יאָ, יאָ, הינדעלע, אַ גוטע קעמפּערין אין די אַרבעטאַר־רייען וועסטו ביי מיר ווערן...
פ א ר ה א נ ג

זומער, 1915, ברוקלין, נ. י.

דעם דאָקטאָר'ס ווייבער

אַ קאַמעדיע אין 4 אַקטן

פערזאנען :

דר. רובין, 35 יאָר

ליזא, זיין פרוי, 28 יאָר

מינקע, אַ דינסט, שפעטער רובינס צווייטע ווייב, 20 יאָר

דר. רייכמאַן, 60 יאָר

פיוול, פון פיט סטריט (בוטשער), 50 יאָר

איציק, אַ בוטשער, 25 יאָר

מיסעם בלום, אַ צושיקערין פון דינסט, 50 יאָר

רייטשל, אַ דינסט

אַ איד מיט א פאמשיילע

ערשטער אָקט

ביי דר. רובין אין הויז. אַ רייך עס-צימער. רעכטס און לינקס ווייסע טירן. אַ טיר אינס צענטער, באַהאַנגען מיט שאַווערע פּאַרטירן. אין מיטן אַ טיש. שטולן אַרום אים. אַ שאַקל-שטול, אויף וועלכן עס זענען אַנגעוואָרפן צייטונגען און ביכער. אַ זאַפּע, אויף וועלכער ביכער און זשורנאַלן ליגן צעשליידערט. אַ טעלעפּאָן ביי דער וואַנט. אַרום פינף פּאַרנאַכט אינס מאַנאַט אַקטאַבער. ליזאַ, איינפאַך אַנגעטאַג, זיצט ביים טיש און שרייבט, טיף פּאַרטאַן אין דער אַרבעט. פּלוצים הייבט זי אויף דעם קאַפּ, קוקט אַ וויילע פּאַרטאַכט און דריקט מיט אַ האַנט דעם שטערן, אַזוי ווי זי וואַלט זיך אָן עפעס געוואַלט דער-מאַנען. זי הייבט זיך אויף פונם אַרט, גייט צו צום שאַקל-שטול, דערנאָך צו דער זאַפּע און זוכט צווישן די ביכער און צייטונגען.

ליזאַ : (פּלוצים) מינקע!

(מינקע, אַ יונג, געזונט מיידל, מיט רויטע באַקן, מיט אַ גרויען שירן פּאַרשפּילעט אויף הינטן, קומט אַריין פון לינקס. זי קייט אַ גרינע אוגערען).

מינקע : איך בין דאָ מאַדאַם! וואָס איז?

ליזאַ : האָט איר ניט געזען דאָ אַן ענגלישן דיקשיאָנערי?

מינקע : אַוואָ?

ליזאַ : אַ רויטן בוך!

מינקע : אַוואָ? אַ רויטן בוך? עס וואַלגערן זיך דאָ אַרום אַ סך רויטע

ביכער. רויטע און שוואַרצע, און גרינע, און בלויע...

ליזאַ : אַ רויטער בוך מיט גאַלדענע בוכשטאַבן... אפשר האָט איר

דאָ אויפּראַמענדיק...

מינקע : אַוואָ? אויפּראַמענדיק? ווער האָט דאָ אויפּגעראַמט? איר

לאָזט דען מיך אויפּראַמען? טוט אַ קוק מאַדאַמעניו: אויף דער זאַפּע ביכער

און צייטונגען. אויף די שטולן ביכער און צייטונגען. אויף די טישן ביכער און

צייטונגען. אונטער די טישן ביכער און צייטונגען. אויפן בעט דאָרט ביי אייך

ביכער און צייטונגען. אונטערן בעט ביי אייך ביכער און צייטונגען...

ליזאַ : שאַ, שאַ, זי האָט שוין אַנגעהויבן! איך האָב יעצט קיין צייט ניט.

גייט! גייט!

מינקע : רבונג של עולם, ווען-זשע וועט איר האָבן צייט? דער דאָקטאָר

האָט מיר געכטן פּאַרגעבן אַ כוואַראַבע פּאַרוואָס אינם הויז איז אַזוי אַנגע-

וואַרפן...

ליזאַ : (טוט זיך פּלוצים אַ כאַפּ) אַהאַ, איך האָב דאָס! (לויפט צום טיש

צוריק און זעצט זיך)

מינקע : וואָס האָט איר? (ליזאַ ענטפּערט איר ניט און שרייבט שטאַרק

פּאַרטאַן אין זיך) מאַדאַמעניו, אַ מאַדאַמעניו, וואָס וועט זיין, אַז דער דאָק-

טאָר וועט וועלן סאַפּער?..

ליזא : אַי, אַי, שטערט מיר ניט...

מינקע : (גייט צו נענטער צום טיש און שטייט) איר הערט, מאדאמעניו? דער דאקטאר האט געזאגט אזוינע קרעמפּפּן, אַז איך האָב שוין באַלד געמיינט, אַז ער איז גאַר קיין דאָקטאר ניט... און דאָס איז דערפאַר, ווייל ער עסט די פּאַסקודסטוואַ אינם רעסטאָראַן. ער האָט עס מיר אַליין געזאָגט...

ליזא : וואָס? אייך דערציילט ער שוין אויך מעשיות? ...

מינקע : ער דאַרף מיר דען דערציילן? און אַליין זע איך דען ניט, וואָס? קיין פינגער אינם מויל, אַ דאַנק גאַט, דאַרף מען מיר ניט אַריינלייגן. איז וואָס-זשע זאָגט איר, מאַדאַם?

ליזא : וואָס ווילט איר, זאָל איך אייך זאָגן? גוואַלד, איך האָב קיין צייט

ניט! ...

מינקע : מכוח סאַפּער...

ליזא : נו, פאַרוואָס קאַכט איר ניט?

מינקע : פאַרוואָס זאָגט איר ניט, וואָס צו קאַכן?

ליזא : איך האָב קיין צייט ניט, פרעגט דעם דאָקטאר, וואָס ער וויל.

מינקע : איך האָב דעם דאָקטאר געפרעגט...

ליזא : נו? ...

מינקע : נו-נו! ער האָט מיר געזאָגט, אַז ער האָט קיין צייט ניט, איך

זאָל פרעגן אייך. איר ווייסט, וואָס ער וויל, האָט ער געזאָגט...

ליזא : איך ווייס ניט, וואָס דער משוגענער וויל. נו, נו, לאַזט! גייט! איך

האָב קיין צייט ניט!

מינקע : איר האָט קיין צייט ניט, ער האָט קיין צייט ניט, און דער-

ווילע לאַזט זיך עס אויס צו מיין געזונט. פינף פונט האָב איך פאַרלאָרן. איך

האָב זיך געכט אָפּגעוואויגן ביי מיין פעטער פּיווטשן אין פּיטט סטריט; פינף

יאָר זאָל איך אַזוי לעבן, ווי פינף פונט!

ליזא : אַזוי שלעכט איז אייך ביי מיר?

מינקע : ביי אונדז אין דער היים איז געווען אַ גויעש ווערטל: „די

פּריצים רייסן זיך אַרום און ביי די קנעכט פליען די האָר פונם קאַפּ!“ אַט

אַזוויאַ איז דאָ... איר מיטן דאָקטאר קריגט זיך אַרום, קאַכט מען ניט קיין

דינער און קיין סאַפּער...

ליזא : (אויפגערעגט) מינקע, פּליז, קיין גאַר פונדעסטוועגן דאַרפט איר

ניט זיין. איר מיינט, אַז איך באַהאַנדל אייך ווי מיינס גלייכן, דאַרפט איר

שוין מיר קריכן אויפן קאַפּ? צווישן מיר און דעם דאָקטאר דאַרפט איר זיך

ניט מישן. איר הערט? ...

מינקע : אַט אַזוויאַ! אַז איר שרייט, ווייסט מען כאַטש אַז איר זייט אַ

בעל-הבית'טע און אפשר וועט מען ווידער אַמאַל קאַכן דינערס מיט סאַפּערס!

(בייסט די גרינע אונערקע און אָפּ לינקט)

ליזא : (באַגלייט זי מיט די אויגן) נו-נו! (פּאַנגט אַן ווידער צו שרייבן.)

פלוצים, הייבט זי זיך אויף פונם אַרט מיט אַ פאַרטראַכטן שמייכל, נעמט דעם

פּאַפּיר פונם טיש, גייט צו צום שפּיגל, שטעלט זיך אַוועק און לעזט פונם

פּאַפּיר) ליידיס און דזשענטעלמען! דער פּראָגראַעסיווער געדאַנק האָט שטענדיק געהאַט נאָר איין צוועק פאַר די אויגן, צו פאַרבעסערן די סאַציאַלע באַדינגונגען פון דער מענשהייט. מיר, מיט אונדזער געבורט-קאַנטראָל באַוועגונג, האָבן אויך נאָר דעם צוועק. מיר ווילן באַפּרייען די פאַרשקלאַפטע פּרוי פון די קייטן וואָס די נאַטור האָט אויף איר אַרויפגעלייגט. מיר ווילן קאַנטראָלירן, באַהערשן דעם דעספּאָטיזם פון דער נאַטור. (מען קלינגט) מינקע! (מינקע אַרײַן מיט אַ קאַרטאַפּל איינגעטונקט אין קריס)

מינקע: אַוואָ?

ליזאַ: מען האָט געקלונגען. טוט אַ קוק ווער!

מינקע: אַ פּאַציענט מסתמא. דער דאָקטאָר איז ניטאָ אין אַפּיס!

ליזאַ: גייט! גייט! טוט אַ קוק! עס דאַרפן צו מיר היינט קומען עטלעכע ליידיס אויף אַ מיטינג.

מינקע: היינט ווידער אַ מיטינג? דער דאָקטאָר האָט דאָך געזאָגט...

ליזאַ: מינקע, פּליז! און שלעפט ניט מיט זיך דעם קאַרטאַפּל, עס איז גיט שיין.

מינקע: אַלל־רייט, אַלל־רייט! (שפּאַרט אַרײַן אין מויל דעם קאַרטאַפּל אין גאַנצן און אַפּ רעכטס)

ליזאַ: (לעזט ווייטער פון פּאַפּיר) „מיר ווילן באַפּרייען די אומגליקלעכע פּרוי פון די צווייפּאַכע קייטן, וואָס די נאַטור און די היפּאָקריטישע געזעלשאַפט האָבן אויף איר אַרויפגעלייגט“.

(מינקע פון רעכטס)

מינקע: דער דאָקטאָר האָט עס געקלונגען. ער האָט דעם שליסל אין אַפּיס פאַרגעסן. ער איז דאָרט מיט אייער אַנקל געקומען.

ליזאַ: (פאַרטראַכט הערט זי ניט. לייענט ווייטער פון פּאַפּיר) „די פּרוי איז די אומגליקלעכסטע באַשעפעניש אויף דער וועלט“.

מינקע: (הערט זיך צו) עט... אַז מען קריגט זיך ניט מיטן מאַן און מען קאַכט אַ ריכטיקן דינער און סאַפּער איז דער פּרוי גאָר ניט אַזוי שלעכט... .

ליזאַ: (טוט זיך אַ כאַפּ) האָ? איר זאָגט עפעס?

מינקע: איך זאָג!... איר ווילט גאָר ניט עסן? איר האָט דאָך נאָך היינט גאָר ניט אין מויל געהאַט.

ליזאַ: איך בין ניט הונגעריק.

(מינקע ציט די אַקסלען און אַפּ לינקס)

ליזאַ: (לייענט ווייטער) „זי ליידיט אַלס מענש. זי ליידיט אַלס פּרוי. זי ליידיט אַלס מוטער. (מען קלאַפט אין דער טיר) קאַם אין! ס'איז גאָר היינט קיין רו ניטאָ.“

(דר רייכמאַן, מיט אַ ווייסן קאַפּ, ריין דאָזירטן פּנים, זייער אַ באַוועגלעכער אַלטינקער, קומט אַרײַן).

דר. רייכמאַן: העללאַ, ליזאַ!

ליזאַ: (מיט פּרייד) אַ, אַנקל, העללאַ. איך דאַרף אייך טאַקע זייער נויטיק

האַבן!

דר. רייכמאן: וואָס איז דער מער ?

ליזא: איך האָב אָנגעשריבן אַ רעדע, וואָס איך דאַרף האַלטן מאָרגן אין באַסטאָן אויף אַ מאַסנפּאַרזאַמלונג וועגן געבורט־קאַנטראָל, וויל איך אייך בעטן, אַז איר זאָלט די רעדע איבערקוקן.

דר. רייכמאן: ליזא, איידער איך האָב זי געלייענט, געפעלט זי מיר ניט. אַזוי שיין ווי דיינע אַמאָליקע רעדעס, איז די רעדע דיינע געוויס ניט. ליזא: וועלכע אַמאָליקע רעדעס מיינע ?

דר. רייכמאן: אַט יענע רעדעס דיינע מיין איך, וואָס דו האַסט אַמאָל פֿאַר דיין מאָן געהאַלטן, פֿאַר דיין וואַלאַדיען, ווען אין דיין הויז האָבן נאָך ליבע און פֿרידן געהערשט.

ליזא: ווי איך זע, אַנקל, האָט וואַלאַדיע אייך שוין איבערגעדרייט. דר. רייכמאן: מיר, ליזא, איז שווער איבערצודרייען. אַן אַלטער זייגער בין איך מיט פעסטע אינגעווייד... אַבער איך האָב איצט וואַלאַדיען געזען, און איך, דיין אַנקל, דיין בעסטער פֿריינט, בין געקומען דיך צו וואַרנען!... ווייז, וואָס'טו דאַרטן אָנגעשריבן.

ליזא: איצטער וועל איך אייך דאָס ניט ווייזן.

דר. רייכמאן: גיב נאָר אַהער, טאַמער איז דאַרט חכמה, וועט דיין אַנקל אויך קליגער ווערן.

ליזא: איך זע שוין מיט וועמען איר האַלט. אַבער נאָט אייך און לייענט, טאַמער וועט איר טאַקע קליגער ווערן. (לאַכט, גיט אים דאָס פּאַפּיר. דר. רייכמאן קוקט אַריין אין דאָס פּאַפּיר)

דר. רייכמאן: הם.. הם.. הם... שטאַרק!... זייער שטאַרק! אַ ביסעלע אַבער... אַ ביסל ניט גענוג ווייבלעך.. אַ פֿרוי דאַרף רעדן צאַרטער, ווייכער, מיט וואַרימקייט, און אַ ביסעלע קלערער, ניט אַזוי משוגע. ווילסט הערן, ווי דאָס דאַרף אויסגעבעסערט ווערן ? ליזא: וועל, מיר וועלן הערן.

דר. רייכמאן: (הוסט זיך אויס, און מיט כלומרשט זייער אַן ערנסטער מינע) ליידים און דזשענטעלמען! דער פֿראַגרעסיווער געדאַנק האָט געהאַט נאָר איין צוועק פֿאַר די אויגן, צו פֿאַרבעסערן די לאַגע פֿון דער מענשהייט. און אַזוי ווי אַ מאַן, דענק איך, איז אויך אַ טייל פֿון דער מענשהייט, איז די פֿליכט פֿון דער פֿאַרטגעשריטענער פֿרוי, וואָס האָט אַ מאַן, ניט צו פֿאַרביטערן אים די יאָרן, צו געבן אים עסן און טרינקען, אַניט מוז ער נעבעך גיין אין אַ רעסטאָראַן, און ער האָט דערנאָך קרעמפּפּן, און דורך דעם ליידט אַ טייל פֿון דער מענשהייט.

ליזא: סטאַפּ אַנקל, סטאַפּ, איי גיט אַהער ! (רייטט ביי אים אַרויס דאָס פּאַפּיר)

דר. רייכמאן: מעגסט עס האָבן. איך קען מיין רעדע אויף אויסווייניק. הער ווייטער: אַן אמת'ע אינטעליגענטע, נאָרמאַל-פֿאַרטגעשריטענע פֿרוי איז די, ערשטנס, וועלכע פֿאַרשטייט, אַז ווען זי זאָל אונטערדריקן איר מוטערשאַפט, וועט זי באַגיין אַ פֿאַרברעכן קעגן זיך אַליין. ווייל אַ קליין זיס שנוקעלע, איז

פאר א מאמען מער פון די שענסטע פראזן פון אלע ביכער, מער אפילו פון די טייערסטע פערל און בריליאנטן. דאס איז איר נשמה יתירה, איר יום-טוב'דיקע נשמה, וואס זי האט פון איר קערפער אין א קליין קערפערל אריינגעגעבן. אזא קליין שנוקעלע בינדט פעסטער צוזאמען די הערצער פון מאן און פרוי פון טאטע מאמע. א מאמע פון אזא שנוקעלע, איז א בעסערע פרוי, א בעסערע ווייב, און א בעסערער מענש. דו פארשטייט, ליזא?

ליזא: איך פארשטיי אייך ניט אַנקל, וואָס איז דער מער מיט אייך? איך שפּאַסט עס צי איר מיינט עס ערנסט?

דר. רייכמאן: ערנסט, ליזא. פארדאמט ערנסט. הלוואי וואלסטו געהאט א פאר שנוקעלעך, וואלט דיין לעבן איצט ניט געווען אזוי פוסט און אומבאפרידיקט אין דער היים, וואלסטו ניט געזוכט באפרידיקונג ערגעץ-וואו אנהערש, און דיין וואלאדיע וואלט אזוי אומגליקלעך ניט געווען.

ליזא: נאך דאס האט מיר געפעלט. א פאר קינדער וואלט איך נאך באדארפט האבן, דאן וואלט איך ערשט ריכטיק פארשקלאפט געווען.

דר. רייכמאן: גלויב מיר, אז דאס וואלט געווען פיל קליגער און אינטערעסאנטער, ווי דו זאלסט אגיטירן אז אנדערע זאלן קיין קינדער ניט האבן.

ליזא: אַנקל, אומזיסט אייערע רייד און אומזיסט וואָלאַדיעס רייד. איך וועל טאָן דאָס, וואָס איך דענק און דאַרף טאָן, און איך וועל האַנדלען אַזוי ווי איך פאַרשטיי און ווי איך פיל. איך בין ניט קיין בייבי, ניט קיין שקלאַף, און ניט קיין ברידינג-מאַשין, מיין "איך" וועל איך ניט אונטערדריקן, מעג זיך אפילו וואָלאַדיע גט'ן מיט מיר.

דר. רייכמאן: ליזא, דו מאכסט זיך אומגליקלעך. מאדאם ראט האט דיר דעם קאפ פארדרייט. פריער האב איך גערעכנט, אז דאס איז נאך א שפיל ביי דיר אויף א ווילע, ווייזט זיך אבער ארויס, אז וואס ווייטער רייסט דיך אוועק אט די באוועגונג אלץ מער און מער פון דיין מאן, פון דיין היים, פון אלע דינע פריערדיקע אינטערעסן. דו האסט זיך אריינגענומען אין קאפ, אז דו ביזט א רעדנערין, און דאס האט דיך פארסמ'ט. דו האסט דערווען, וואס פאר אן ערפאלג מאדאם ראט האט, ווילט זיך דיר אויך האבן אזא ערפאלג, און דאס וועט דיך, אומגליקלעך מאכן. מחמת אזא ערפאלג ווי יענע האט, וועסטו קיינמאל ניט האבן.

ליזא: פארוואס דענקט איר, אַנקל, אז איך וועל ניט האבן אזא ערפאלג ווי מאדאם ראט? דערווילע וויפיל מאל איך האב ניט גערעדט, האבן אלע מיינע רעדעס ערפאלג געהאט.

דר. רייכמאן: א, א, א, אט דאס איז דיין אומגליק! א רעדנערין ווילט זיך דיר זיין! איצט ביזטו שוין פארפאלן! דאס איז אזא מין חולאת, וואס אפילו איך, וואס פראקטיציר שוין פאר די לעצטע דרייסיק יאר, האב אויך דערצו קיין רפואה ניט.

ליזא: אמת, אַנקל. ערשט איצט פיל איך אז איך לעב, אז איך טו עפעס, אז איך האב עפעס אינטערעסן. אַנקל, איך בעט אייך, פאַרשטייט מיר, איר

מוזט מיך פאַרשטיין, איך בעט אייך, ערקלערט עס וואָלאַדיען, זאָל ער מיר ניט שטערן.

דר. רייכמאַן: וואָס הייסט, ער זאָל דיך ניט שטערן, ווען דו צעשטערסט אים זיין גאַנץ לעבן?! ליזא, פינף יאָר ביסטו מיט אים פאַרהייראַט, און ביז מיט איין יאָר צוריק האָט איר ביידע געלעבט אזוי גליקלעך, צוזאַמען זייט איר אויסגעגאַנגען, צוזאַמען געליענט, צוזאַמען פאַרבראַכט. ליזא! ער איז דאָך אזוי געוואוינט צו דיר... און איצט, זינט דו האָסט זיך אַריינגעלאָזן אין אַט דער באַוועגונג האָסטו אָן אים אין גאַנצן פאַרגעסן. קיין היים, קיין עסן, קיין רו, עס מוז דאָך זיין אַ סוף!

ליזא: וואָס טו איך אים? איך נעם דען פון אים אַוועק דאָס עסן, דאָס הויז? און ווי איז, אַז אַ פרוי פאַרט אַוועק אין גאַנצן אויף אַ יאָר צי צוויי? ניאַנטשן זיך מיט אים, ווי מיט אַ בייבי? אַדער זיין צוגעבונדן צום הויז, ווי אַ הונט אויף אַ קייט, און היטן די בעל-הבית'ישקייט, דאָס טעפעלע פאַר מיין מאַן?... ניט איך!... איך האָב מיין זעלבסטשטענדיק לעבן! איך האָב מיין „איך“! מיין פּערזענלעכקייט איז עפעס אויך ווערט!

דר. רייכמאַן: אַ, ליזא, פּערזענלעכקייט, פּערזענלעכקייט, וואָס האָסטו זיך אַריינגענומען אין קאַפּ? (מען הערט טריט) שאַ, איך הער וואָלאַדיעס טריט! (דר. רובין, מיט אַ בערדל, קומט אַריין פון רעכטס)

דר. רובין: אַנקל, זאַגט איר, אַז מען האָט איר דאָרט געבראַכט עפעס אַ פעקל.

ליזא: אַ פעקל? אַנקל, פּרעגט אים וואו.

דר. רייכמאַן: (קאַמיש) וואָלאַדיאַ, זי פּרעגט, וואו?

דר. רובין: אַנקל, אין מיין אָפּיס!

ליזא: אַנקל, פּרעגט אים, אויב דרוק'זאָכן?

דר. רייכמאַן: אַ, פּרעגט אים אַליין, וואָס בין איך דיר אַ טעלעפּאָן?

ליזא: (קוקנדיק אָן אַ זייט) דער מאַן, וואָס האָט עס געבראַכט, וואָרט

נאָך דאָרט?

דר. רובין: אַנקל, זאַגט איר, אַז ער וואָרט מיט אַ „ביל“.

ליזא: דאָרף איך דאָך האָבן געלט. אַנקל, זאַגט אים, אַז איך דאָרף האָבן

צען דאָלער.

דר. רייכמאַן: דו הערסט, וואָלאַדיע? זי דאָרף האָבן צען דאָלער... דר. רובין: איך הער ניט. זאָל זי ביי מיר בעטן, וועל איך הערן.

דר. רייכמאַן: דו הערסט, ליזא, וואָס ער וויל? נו, בעט, בעט. קיין אַנ-

דערער וועט דאָך דיר ניט געבן, נאָר!

ליזא: (אויסשטרעקנדיק די האַנט צו דר. רובין, און קוקנדיק אָן אַ זייט)

אַנגעבלאָזענער ענדיק, גיב מיר צען דאָלער.

דר. רובין: (אַרויסנעמענדיק געלט פון פאַקעט מיט אַ האַלב שפּאַטישן

שמייל) נאָ דיר דאָס געלט, דו פּערזענלעכקייט, וואָס איז אזוי אינדעפענדעט.

אפשר וואָלסטו שוין גענומען נאָך אַ פאַר דאָלער און געקויפט פאַר מיר אַ פאַר

דוצענד זאַקן און אַ פאַר דוצענד קנעפלעך? איך גיי דאָך אַרום...

דר. רייכמאן: (גיט אַ כאַפּ ביידנס הענט אין זיינע) קינדער, נו, זאל זיין שלום פון איצט אָן!

דר. רובין: עס ווענדט זיך אין גאַנצן אָן איר. ליזא: איך טשעפע דאָך דיך ניט, דו מאַכסט דאָך מיר דעם טויט! אַבער דער מאַן וואָרט דאָרט! (לויפט אַרויס רעכטס) ...

דר. רובין: וואָס איז דאָרט פאַר אַ פעקל? מסתמא ווידער ביכער מיט עמעצענס ספיטשעס. איר זעט, אַנקל, אַט די אַלע אַנגעשליידערטע און אַנגע-וואָרפענע ביכער? דאָס זענען אַלץ באַרימטע ספיטשעס פון פאַרשידענע גרוי-סע מענשן, אַט מיט דעם אַלעם שטאַפט זי זיך איצט דעם קאַפּ, וויל אַליין ווערן אַ באַרימטע רעדנערין. זעט, זעט! (נעמט די ביכער פון דער זאַפּע, ליינט איבער און וואָרפט זיי צוריק) "רוזוועלט אַדרעסעס און ספיטשעס", "דעפּיוט אַפּטערדינער ספיטשעס", "דעמאָספענס אַריישענס", "ציצעראַט אַריישענס", "לינקאַל'ס ספיטשעס", "בוירקס ספיטשעס און אַריישענס" "פיטס ספיטשעס", "לאַסאַל'ס ספיטשעס"... נו, אַנקל, איז שוין אַ וואונדער, וואָס איך גיי אַרום אָן קענעלעך און אָן זאַקן, און וואָס איך האָב קרעמפּן?

דר. רייכמאן: (לאַכט) נו, נו!

דר. רובין: איר לאַכט, האָ? האָט איר מיט איר גערעדט? דר. רייכמאן: עס וועט שוין זיין אַלל-רייט. דו אַבער דאַרפסט אויך ניט זיין אַזוי משוגע, וואָלאַדיאַ, עס איז ניט שוין פאַר אַ ראַדיקאַלן און אינ-טעליגענטן מענשן צו וועלן אַזוי באַסעווען איבער זיין פרוי. ליזא האָט פּונקט אַזאָ רעכט אויף אירע געדאַנקען און געפילן און אויף איר פאַרגעניגן, ווי דו... דר. רובין: אויב אַזוי, אַנקל, רעד איך ניט מער... אויב אַזוי האָט זיך אַלעס געענדיקט!

דר. רייכמאן: וואָס געענדיקט, משוגענער? וואָס? דר. רובין: ווען אַ אינטעליגענטער מאַן האָט אַ פרוי, וואָס אירע גע-דאַנקען און געפילן זיינען פּונקט קאַפּויער ווי זיינע, און איר פאַרגעניגן פאַר-שאַפט אים נאָר ליידן, דאָן זיינען דאָ פאַר אים נאָר צוויי אויסוועגן: אַדער אַליין גיין צום טיפּל, אַדער זי שיקן צום טיפּל, און איינס פון די ביידע וועל איך מוזן טאָן!

דר. רייכמאן: ע, שיק בעסער דיין משוגעת צום טיפּל! פאַלג מיך, בע-סער מיט גוטן, זי וועט עס באַלד וואָרפן. מיט קיין בייזן וועסטו מיט איר גאָר ניט מאַכן, דו קענסט דאָך זי!...

דר. רובין: אַנקל, אויסקומען מיט איר מיט גוטן, איז אוממעגלעך, — איך האָב עס שוין געפרוואוט — און מיט בייזן וועל איך מיט איר אויך גאָר ניט קענען מאַכן. דאָן מוז דאָס געשען. וואָס פריער אַלץ בעסער. איך רעד מיט איר היינט צום לעצטן מאָל — אַהער אַדער אַהין: אַדער אויפגעבן מיך אינגאַנצן, אַדער די מאַדאָם ראָט און די געבורט-קאַנטראַל באַוועגונג, וועלכע איך האַלט פאַר אַ שרעקלעכן סקאַנדאַל... (מיט גאַל) די געבורט-קאַנטראַל באַוועגונג... (שלעפט אַרויס פון אונטערן בוזעס אַ ליפלעט) איר זעט, דאָס איז איינער פון זייערע ליפלעטס, וואָס זיי פאַרשפרייטן אויף זייערע פאַרזאַמלונגען

צווישן יונגע-לייט און יונגע מיידלעך. מיינער אַ פאַציענט האָט עס מיר היינט געגעבן. דאָ ווערט גערעדט וועגן וואָס פאַר מיטלען אַנצואווענדן קעגן מור-טערשאַפט און אין וואָס פאַר אַ שפּראַך! דער געדאַנק אַליין, אַז אין אַזאַ באַוועגונג זאָל אַנטייל נעמען פּראַגרעסיווע מענשן, מאַכט מיך משוגע. דר. רייכמאַן: דו ביסט אַלעמאַל געווען קעגן אַט דער באַוועגונג, וואַלאַדיאַ.

דר. רובין: און אַלעמאַל וועל איך זיין קעגן אַט דער באַוועגונג. ווייל אַט די באַוועגונג איז איינע פון די רעאַקציאָנערסטע. מחמת לויט איר קומט אויס, אַז דער הויפט אומגליק אין אונזער לעבן איז ניט די שלעכטע סאַציאַלע סיסטעם, נאָר וואָס מען קינדעלט צופיל. זאָל מען נאָר אַריינברענגען אַרדע-נונג אין דעם „פרו ורבו“, וועט אונדזער לעבן ווערן אַ גן עדן... דר. רייכמאַן: (לאַכט) אַפנים אַזוי... .

דר. רובין: און אַ חוץ דעם, האַלט איך, אַז אַט די ליפלעטס זענען דער געפערלעכסטער סם פאַר געוויסע מענשן. (באַהאַלט דעם ליפלעטס) (ליזא מיט אַ פעקל פון רעכטס)

ליזא: מינקע!

(מינקע אַרײַן)

מינקע: האָ, איר דאַרפט מיך? אַוואָ?

ליזא: מרס. בלום וואַרט דאַרטן אויף אייך.

מינקע: אַוואָ? מיסעס בלום, די צושיקעריין? (אַפּ רעכטס)

דר. רובין: וואָס איז דאַרט אין פעקל, נאָך ביכער מיט ספיטשעס?

ליזא: גיין, בעל הבית.

דר. רובין: וואָס דען?

ליזא: עפעס פאַר עמיצן.

דר. רובין: פאַר עמיצן? דו האַסט דאָך באַצאַלט פאַר דעם.

ליזא: (לאַכט) נו, איז דאָס פאַר מיר.

דר. רובין: מעג איך וויסן, וואָס דאָס איז?

ליזא: ליפלעטס.

דר. רובין: (גיט זיך אַ כאַפּ) האָ? ... אפשר די זעלבע, ברוטאַלע, שענד-

לעכע ליפלעטס, וואָס מען טיילט ביי אייך אויף די מאַסנפאַרזאַמלונגען פון נאָ-איווע מיידלעך?

ליזא: איי, פאַרדריי זיך אַליין דעם קאַפּ! פליז וואַלאַדיאַ, לאַז מיך צו-

פּרידן!

דר. רובין: איך פרעג דיך, אויב דאָס זענען די ליפלעטס?

ליזא: די זעלבע ליפלעטס יאָ! יאָ! יאָ!

דר. רובין: (מיט אַ פאַרשטיקטער אויפרעגונג) די זעלבע, ליפלעטס,

וועלכע איך האַלט פאַר סם פאַר אומשולדיקע מיידלעך, און איך דאַרף נאָך

פאַר זיי באַצאַלן? אַהער! אַהער, איך וועל זיי פאַרברענען!

ליזא: וואַלאַדיאַ!

דר. רובין: אַהער זאָג איך! (גיט אַ ריס דעם פעקל פון אירע הענט)

ליזא: (טוט אַ קלאַפּ אין טיש) וואָלאָדיאַ! דעספּאַט! אַנקל, איך קען ניט מער, איך קען ניט! (לויפט אַרויס מיט אַ געוויינ, אין דער צענטער-טיר, הינטער די פּאַרהאַנגען)

דר. רייכמאַן: קינדער, אום גאַטעס ווילן!

דר. רובין: (גיט צו צו דער צענטער-טיר און רעדט אַריין) איך האָב געהערט, אַז אַ מיטינג דאַרף היינט ווידער זיין ביי דיר. איך וויל דאָ ניט האָבן קיין מיטינגען. און וועגן באַסטאַן פאַרגעס אויך. איינמאַל פאַר אַלעמאַל: קלייב זיך אויס, — אָדער דו ביסט דאָ אינגאַנצן, אָדער דו ביסט דאָרט אינ-גאַנצן. דאַטס אַל! (גיט צו צו דר. רייכמאַן) אַזאַ חוצפּה! נעמט נאָך געלט ביי מיר אויף אַט דעם סם! איך וועל עס גיין פאַרברענען! (גיט צו דער טיר רעכטס)

דר. רייכמאַן: (לויפט אים נאָך) הער אויס, וואָלאָדיאַ! (אַפּ מיט אים רעכטס)

(מינקע און מיסעס בלום, אַן עלטערע פרוי מיט אַ שייטל קומען פון רעכטס) מרס. בלום: דו שטיק פּערד דו! היינט איז דיין חודש, נעם אַפּ דיין געלט און זיי געזונט! אַזאַ יאָר אויף אונז בייך, וואָס פאַר אַ גוטן פּלאַץ איך גיב דיר! אַ שמאַלץ-גרוב! די בעל הביתטע האָט אַליין ליב אַריינצוועסן, קאַכט זי פון כל טוב. דו האָסט דאָך ליב קנישעקלעך? איז אַלע טאַג, וואָס טויג דיר אַט דער פּלאַץ? דו זאָגסט דאָך אַליין, אַז דו האָסט פאַרלאָרן פינף פונט! ביסט אַפּגעשטאַנען צוויי חדשים, איז גענוג!

מינקע: אַז מען טאָר דאָך אייך גאָר ניט גלויבן. אויף דעם פּלאַץ האָט איר דאָך אויך געזאָגט, אַז ער איז אַ שמאַלץ-גרוב! איר הערט, מרס. בלום? עס איז אַ מורא, וואָס דאָ טוט זיך. דער דאָקטאָר מיט דער מאַדאַם רייסן זיך אַרום, ווי צוויי קעץ.

מרס. בלום: דאַרפסט דאָך אוודאי דאָ ניט זיין, אין יענעם פּלאַץ לעבן זיך מאַן און ווייב ווי צוויי טייבעלעך.

מינקע: זאָל איך טאַקע גיין? איך וועל אייך זאָגן דעם אמת, מרס. בלום: איך וואָלט טאַקע אַוועקגעגאַנגען פון אַט דעם פּלאַץ, אָבער איר וויסט דאָך, מיין איציק אַרבעט דאָ ניט ווייט אין בוטשער-שאַפּ, און, דאָ צווישן אונז גערעדט, איז דאָך קיין בעל-הבית'טע ניטאָ! קען איך אַלע וויילע צולויפן אַ קוק טאַן, וואָס ער טוט דאָרט, דער ממזר! אוי, מרס. בלום, מיין איציק האָט ביי מיר מיין קאַפּ אַראַפּגענומען. איך האָב שוין קיין קאַפּ ניט. איך האָב שוין קיין האַרץ ניט.

מרס. בלום: וואָס איז דער מער?

מינקע: וואָס זאָל זיין דער מער? ער צאַפּט מיר נאָך אַלץ די עצמות. ער איז אַריינגעקראַכן מיר אין די ביינער אַריין, דער ממזר, און גאָר ניט! איך טענה צו אים: איציק! וואָס וועט זיין דער סוף? ווי לאַנג נאָך וועלן מיר אַזוי אויסגיין? וויפיל איז דער שיעור? איך גיי דאָך אויס, ווי אַ ליכט! האָב מיט מיר חתונה, אַניט גיי אין דער ערד אַריין! וויל ער ניט, ער האָט צייט, זאָגט ער!

מַרְס. בלום: וואָס איז טאַקע די בהלה אויף דיר? שטיי אָפּ נאָך אַ פּאַר יאָר אויף פּלעצער, קלייב אָן נאָך אַ ביסל געלט. — אַזאַ מיצאַצע, ווי דיין איציק, וועסטו שפּעטער אויך ניט אַנווערן.

מינקע: אוי, וואָס רעדט איר, מַרְס. בלום? אַלע מיידלעך לויפן דאָך נאָך מיין איציקן ווי הינט נאָך אַ פּאַדלע. די אויגן זאָל זיי נאָר אַרויסקריכן! איך האָב אים דאָך אַזוי ליב, גע'הרג'עט זאָל ער ווערן! באַלד וועט ער מסתּמא קומען לייען ביי מיר געלט. ווי נאָר עס קומט מיין חודש, באַץ, אַזוי איז ער דאָ! לייט דריי דאָלער, פינף דאָלער.

מַרְס. בלום: גיט מען ניט, וואָס הייסט, דו גיסט אים געלט?

מינקע: איך קען זיך דען העלפן? איך וואָלט אים אפילו די נשמה אַוועקגעגעבן. איר הערט? פּאַלט מיר אַריין אַ גוטער ביסן אין הויז, האַלט איך דאָס פאַר אים, אַז איך האָב אים מער ליב ווי זיך אַליין, ברעכן זאָל ער האַלדז און נאַקן! (מען קלינגט, זי טוט זיך אַ כאַפּ) אוי, דאָס איז ער! איך פיל, ווי מיר האָט זיך אין האַרצן אָפּגעריסן!... (לויפט אַרויס און קומט באַלד אַריין מיט איציק'ן. ער איז אַ געזונטער בחור, אין אַ ווייסן שירץ מיט פאַרקאַשערטע אַרבל איבער זיינע רויטע געזונטע אַרעמט, ער שמייכלט גוטמוטיק)

מַרְס. בלום: זע נאָר, טאַקע ער! דו האָסט אים אָבער דערשמעקט ווי, להבדיל, אַ קאַץ אַ מויז.

מינקע: גענוג געזונט קאַסט ער מיך, נעווער מאַינד! (שטייל צו אַ'ציקן) איך האָב עפעס פאַר דיר... לאַטקעס אויף אַ סך פוטער, ווי דו האָסט ליב. וועסט אַריינגיין מיט מיר אין קיטשן. איך וועל דיך אַנשטאַפּן, דערוואַרגן זאָלסטו ווערן!

איציק: (לאַכט גוטמוטיק) דענק יו!

מַרְס. בלום: איר הערט, איציק? איך זאָג איר דאָ, זי זאָל גיין אויף אָן אַנדער פּלאַץ, צוויי דאָלער מער אויפן חודש, און אין קאַרטן שפּילט מען דאָרט אויך טאַג און נאַכט, כאַפט דאָס מיידל שוין אַריין פון פינקע" אַ שיינע עטלעכע דאָלער אַ מאַנאַט, איז זי זיך נאָך מיישב. זאָגט איר אַליין, איז זי ניט אַ נאַר? איציק: פאַרוואָס ווילסטו ניט גיין, מינקע? פינקע איז אַ רעכענונג! איך ווייס דאָס! איך שפּיל אַמאָל אויך אין פּאָוקער! גיי!

מינקע: אָבער דאָס איז דאָך אַוואַדע אַ צוואַנציק בלאק פון דיין בוטשער-שאַפּ? איך פאַרשטיי, דו וואָלסט מיך וועלן האָבן וואָס ווייטער...

איציק: שאַ... וואָס דאַרפסטו טענה'ן, ווען אַ פרעמדער איז דאָ? מיסעס, זי וועט גיין!

מַרְס. בלום: איז וואָס זאָגסטו, מינקע? גייסטו?

איציק: זי וועט גיין! אַז איך זאָג, וועט זי גיין!

מַרְס. בלום: געדענק'זשע, פיר מיך ניט אונטער. איך וועל אויף דיר וואַרטן ביי מיר אין אַפּיס אַזויגער אַכט. נעם מיט דייע זאַכן, וואו איז עפעס די מאַדאַם? זי קען איך דאָך אויך ניט איבערלאָזן אָן אַ מיידל! מינקע: איך ווייס ניט, וואו זי איז.

מרס. בלום: נו, וועל איך זי מאַרגן זען. זי וועט שוין מסתמא מאַרגן קומען צו מיר. אַ גוטן. (אָפּ)

מינקע: אַט אַזוי-אַ! גיט עמעצן אַ פּלאַץ. נעמט אָפּ די פּאַר דאַלער, און דערנאָך אין אַ חודש אַרום קומט זי און רעדט אָפּ פון דעם אייגענעם פּלאַץ. און אַט אַזוי מאַכט זי ביזנעס!

איציק: (מיט אַ שמייכל) אַמעריטשקע, וואָס דען?

מינקע: טאַקע אַמעריטשקע, דו ביסט דאָך אויך אַן אַמעריקאַנעץ.

איציק: טענה ניט! שטעק מיר בעסער אַריין אַ פינפער'ל!

מינקע: איך גיב ניט מער, אפילו קיין פעני ניט! גענוג, גולן!

איציק: ווילסט ניט געבן? איז ניט געפידלט. איך וועל לייען ביי

סערקען.

מינקע: זאָג נאָר איציק, זאָג נאָר גולן, וואָס האַסטו צו מיר? פירסט

זיך מיט מיר שוין אַרום אַ יאָר צייט, בין איך דיר געפעלן? בין איך דיר ניט גע-

פעלן? האַסטו מיך ליב? האַסטו מיך פיינט? עס דאַרף דאָך זיין אַמאַל אַ סוף,

גולן!

איציק: דו ווייסט, אַז איך האָב דיך ליב, מינקע, אָבער אַלצדינג דאַרף

זיין מיט אַ טאַלק, מיט אַן אויסרעכענונג, גלאַט אַריינשפרינגען און חתונה

האַבן, ווי אַ פּערד אין האַלאַבליעס, איז ניט קיין ביזנעס! פאַרגעס ניט, אַז

מען האָט חתונה, האָט מען באַלד קינדערלעך, און... און עס איז ניט קיין

ביזנעס! אָבער זאָל איך גע'הרג'עט ווערן, זאָל איך דערוואַרגן ווערן מיט

דיינע לאַטקעס, ווען איכ'ל זיי עסן, אויב איכ'ל מיט דיר ניט חתונה האָבן. אין

עטלעכע חדשים אַרום! נאָ דיר מיין האַנט!

מינקע: (נעמט זיין האַנט) געדענק-זשע, איציק. קום אין קיך עסן די

לאַטקעס. (אָפּ מיט איציק'ן לינקס)

(ליזא קומט ארויס פון צענטער-טיר, ווישט זיך די אויגן. נעמט דערנאָך

אַ בוך פון דער זאַפּע. זעצט זיך און קוקט אין אים אַריין. דר. רובין קומט אַריין.)

דר. רובין: ליזא, איך וויל פּרוואוון נאָך אַמאַל רעדן מיט דיר רואיק.

אפשר וועסטו דאָך איינזען. דו ביזט דאָך אַן אינטעליגענטער מענש, ליזא. דו

האַסט דאָך אַמאַל געקענט אַנדערע באַוועגונגען, וואו מען האָט פאַר הויכע

אידעאַלן געקעמפט. איז פאַרשפּרייטן אַזעלכע ליפלעטס צווישן יונגע מיידלעך

און באַיעס אַ הויכער אידעאַל?

ליזא: יאָ, וואַלאַדיאַ, מיר פאַרהיטן דערמיט טויזנטער און טויזנטער

מענשן פון אומגליקן...

דר. רובין: און וויפיל פון זיי טרייבט עס צו פּראַסטיטוציע?

ליזא: (אויפגענוט) פוי! רעד בעסער ניט צו מיר!

דר. רובין: אומבאדינגט! איך בין איבערצייגט אין דעם. עס זיצן צענ-

דליקער טויזנטער יונגע מיידלעך און יונגעלייט אין די שעפּער און אין די

טענעמענט-הייזער. זיי זיצן אין אַ סביבה, וואו קיין גאַט איז כמעט ניטאָ,

וואו קיין מאַראַלישער אָנהאַלט איז כמעט ניטאָ. זייער לעבן איז אַזוי עלנט,

אַזוי פּוסט, אַזוי וואַכעדיק. דאָס אומבאַפּרידיקטע לעבן זוכט עפּעס אַ באַפּרי-

דיקונג, דאָס וואַכעדיקע לעבן עפעס אָן אינטערעס. ביי אַזאַ מיידל איז דער הויפט אינטערעס דער בחור. ביי אַזאַ בחור איז דער הויפט אינטערעס — דאָס מיידל. זיי רייסן זיך איינע צו די אַנדערע, נאָר עפעס האַלט זיי אָפּ, באַזונדער דערס דאָס מיידל. די מורא שטייט קעגן איר ווי מיט אַ בייטש. די מורא האַלט זי אָפּ. קומט איר צוגיין און זאָגט איר: «סעי, מיידל, האָב ניט מורא. איך האָב פאַר דיר מיטלען.» און מען דערלאַנגט איר דעם פאַמפלעט. . .

ליזא : (שפּאַטיש) וויי איז מיר, ווי מאַראַליש דו ביסט געוואָרן, וואַלאַדיאַ. און אַלץ דערפאַר, ווייל עס פעלט אַ קנעפל ביי דיר אינם רעקל, און ווייל איך היט ניט אָפּ גענוג דיינע טעפּלעך, האָ? אַבער איכיל טאָן מיין גוטע אַרבעט ווייטער, צי דיר געפעלט עס, אַדער ניט. איך האָב אָן אַנדער מיינונג וועגן דעם. און אויב דאָס וועט אפילו געבן עמעצן פון אַט די עלענדע מיידלעך אַ מעגלעכ־קייט צו געניסן פון לעבן און צו פאַרבלייבן פריי, פונקט ווי די באַיעס, האַלט איך עס אויך ניט פאַר קיין פאַרברעכן, מיין נייער מאַראַל־פּרעדיקער. איך דער־קלער דיר, אַז די מיידלעך זענען ניט מחויב צו זיין מער מאַראַליש ווי די באַיעס!

דר. רובין : (קוקט זי אָן) רעדסט נאָך מאַדאָם ראָט, האָ? ווי אַ פּאַפּוגאַי רעדסטו איר נאָך. זי קומט דאָך צו דיר היינט צו אַ מיטינג? זאָל זי נאָר קומען!
(מען קלינגט)

ליזא : מינקע!

(מינקע לויפט אַריין, עסנדיק אַ לאַטקע)

מינקע : אוואָ?

ליזא : זעט, ווער עס האָט דאָרט געקלונגען.

מינקע : מאַדאָם, איך דאַרף אייך עפעס זאָגן.

ליזא : אַפּריער טוט אַ קוק, ווער עס האָט דאָרט געקלונגען.

מינקע : אַלל־רייט. (אַפּ און קערט זיך באַלד צוריק מיט איציקן)

מינקע : (רעדט שטייל צו איציקן) איכיל נאָך היינט אפשר געכטיקן ביי מיין פעטער פייווטשען, אין פיטט סטריט, וועלן מיר נאָך היינט קענען גיין זען טשאַלי טשאַפּלין.

איציק : (שטייל) אפשר ווילסטו גיין היינט צו אַ פּלעי מיט סאַנגס אין אידישן טעאטער?

מינקע : ניין, בעסער צו טשאַלי טשאַפּלין.

איציק : אַלל־רייט. האָב זיך אַ גוד ביי! (אַפּ)

מינקע : (צו ליזא) מאַדאָם, איך דאַרף אייך עפעס זאָגן.

ליזא : ווער האָט דאָרט געקלונגען?

מינקע : אַ איד מיט בויכווייטיק, ער האָט זיך, נעבעך, געהאַלטן מיט ביידע הענט ביים בויך, דער דאַקטאָר האָט אים אַריינגערופן. מאַדאָם, איך דאַרף אייך עפעס זאָגן. היינט איז מיין חודש און איך גיי אוועק פון אייך.

ליזא : פאַרוואָס עפעס מיט אַמאַל?

מינקע : מען גיט מיר אַ פּלאַץ אַ ריכטיקן, מיט ריכטיקע דינערס און

סאַפּערס, און מיט „פינקע“. ביי אייך איז ניט קיין פּלאַץ פאַר מיר. (מען

קלינגט ווידער, און באַלד דערהערט זיך דאָקטאָר רובינס אויפגערעגטער
געשריי. ליזא און מינקע לויפן אַרויס אַהין, פּונוואַנען זיין געשריי הערט זיך
(ליזא און הינטער איר דאָקטאָר רובין)
ליזא: (ברעכנדיק די הענט) זייער שיין, וואַלאַדיאַ, טרייבסט מענטשן
פונם הויז...

דר. רובין: געפעלט דיר ניט? גיי מיט זיי!
ליזא: איך וועל גיין, איך האָב דאָס שוין פריער באַשלאָסן, אויב דו
האַסט געמיינט, אַז איך וועל דיר דערלויבן מיך צו באַהאַנדלען ווי אַ סולטאַן
זיינע אַ שקלאַפּין, האָסטו אַ גרויסן טעות, איך גיי.
דר. רובין: אָבער געגאַנגען, זאָל ניט בלייבן ביי די רייד! רעדט נאָך
יענער ווי אַ פּאַפּוגאַי: „סולטאַן“, „שקלאַפּין“, גיי! נאָר געגאַנגען!
(מינקע פון לינקס, אין גאַנצן איבערגעטאַן קומט אַריין)
מינקע: מאַדאַם, איך בין שוין פאַרטיק! (טוט אַ קוק אויף ליזא און
איר מאַן) איך גיי... איר פאַרשטייט? איך וויל האָבן מיין געלט.
דר. רובין: מינקע, האָט איר עפּעס צו עסן פאַר מיר?
מינקע: איך האָב... קדחת האָב איך... די מאַדאַם האָט מיך צו אייך
געשיקט, איר האָט מיך צו דער מאַדאַם געשיקט — האָט זיך פון דעם קיין
סאַפּער ניט געקעלבלט. דאָקטאָר, איך גיי אַוועק פון אייך. מען האָט דאָ אויפֿ-
געהערט צו קאָכן, איך האָב פינף פונט פאַרלאָרן, און דאָ איז שטענדיק אַנ-
געוואָרפן, אַנגעשליידערט, פאַר מיר איז דאָ ניט קיין פּלאַץ, באַצאָלט מיר!
דר. רובין: בלייבט דאָ, מינקע, איר וועט מער ניט דאַרפן פּרעגן ביי
דער מאַדאַם וואָס צו קאָכן, און קיינער וועט אייך דאָ מער ניט אַנשליידערן.
מינקע: וואָס הייסט?
דר. רובין: די מאַדאַם וועט דאָ מער אין הויז ניט זיין. זי גייט אַוועק!
דאָס הייסט, זי פאַרט אַוועק.
מינקע: טאַקע?
ליזא: (טוט זיך אַ כאָפּ) יאָ, יאָ, מינקע, אַזוי איז דאָס, ווי דער דאָקטאָר
זאָגט.
דר. רובין: זי פאַרט אַוועק האַלטן רעדעס איבער דער וועלט. זי איז
דאָ אַ גרויסע רעדנערין, די מאַדאַם! פּראַזן גאַנצע זעק!
מינקע: זי פאַרט אַוועק? טאַקע? אָבער דאָקטאָר, אויפן נייעם פּלאַץ
גיט מען מיר צוויי דאָלער מער, מיט „פינקע“.
דר. רובין: איר וועט ביי מיר קריגן מיט דריי דאָלער מער. בלייבט!
מינקע: אַוואָ? דריי? בלייב איך דאָ! איך האָב אין דער ערד די „פינקע“!
איך גיי זיך צוריק אויספאַקן.
דר. רובין: און נעמט צו פון דאַנען אַלע ביכער, מינקע.
מינקע: אַל-רייט! באַלד! דאָקטאָר, אָבער היינט ביי נאַכט וויל איך
האַבן „אַוו“. איך גיי מיט מיין איציקן זען טשאַלי טשאַפּלין. (אַפּ)
(מען קלאַפט אין טיר)
דר. רובין: קאַם אין.

(דר. רייכמאן קומט אַרײַן)

דר. רייכמאן: האָב איך ניט איבערגעלאָזן דאָ בײַ אײך אַ בוך פֿריער?
 דר. רובין: נײַ, דאָכט זיך. מזל טוב אײך, אָנקל.
 דר. רייכמאן: מיט מזל זאָלסטו לעבן! וואָס איז?
 דר. רובין: ענדלעך זיך באַפֿרײט.
 דר. רייכמאן: פון וואָס זיך באַפֿרײט?

ליזא: אײדער אַרומצערײסן זיך יעדן טאָג און זײן אומצופֿרידן אײנער
 מיט דעם אַנדערן, איז בעסער צופֿרידן זײן פון ווײטן. אָנקל, מיר צעשײדן זיך.
 איך וועל הײנט נעכטיקן בײַ אײך, אויב איר וועט ערלויבן. מאַרגן וועל איך
 גײן זוכן מײן אַרבעט.

דר. רייכמאן: קינדער, איר זײט דאָך בײדע אַזעלכע וואוילע, אַזעלכע
 גוטע, וואָס זײט איר משוגע געוואָרן?

ליזא: עס מוז אַזוי זײן. איך גײ גלייך אַוועק. איך נעם נאָר מײן העט,
 נאָך מײנע זאָכן וועל איך שיקן. (אַפֿ אין צענטער טיר)

דר. רייכמאן: וואָס איז דאָס? וואָס איז דאָס?
 דר. רובין: (מיט גאַל) דאָס איז דאָך די מאַדערנע פֿרוי, אָנקל! צײט
 דעם הוט פֿאַר איר, פֿאַלט כורעים פֿאַר איר.
 (ליזאַ קומט אַרײַן מיטן הוט אויפֿן קאַפֿ)

דר. רייכמאן: ליזא, אײדער מען טוט אַזאַ שריט, דאַרף מען צען
 מאָל אַרומטראַכטן.

ליזא: אָנקל, איך האָב צוואַנציק מאָל אַרומגעטראַכט. איך קען זיך מער
 ניט אײנטערעסירן מיט וואַלאַדיאַן און מיטן הויז ווי פֿריער. פֿריער האָב איך
 אין גאַנצן געקענט לעבן מיט זײן לעבן, הײנט אָבער קען איך ניט. הײנט וויל
 איך לעבן מיט מײן אײגענעם לעבן אויך. וואַלאַדיאַ, דו ווײסט, אַז קײן הײ-
 פֿאַקריטקע בין איך ניט. איך זע, אַז דו קענסט ניט זײן גליקלעך מיט מיר,
 אַזוי ווי איך בין, און איך קען מיט דיר ניט זײן גליקלעך, אַזוי ווי דו באַ-
 האַנדלסט מיר, מוזן מיר זיך צעשײדן. אַנדערש ווי איך בין, וועל איך ניט
 ווערן. איך קען ניט אַנדערש ווערן. וואַלאַדיאַ! (שטרעקט אים אויס די האַנט)
 וואַלאַדיאַ, לאַמיר זיך ניט צעשײדן ווי שונאים. גלויב מיר, איך בין דיר ניט
 קײן שונאָ!...

דר. רובין: (נעמט ניט אַן איר האַנט) איך בעט דײך, אַז די פֿראַזן! גוד בײַ
 גוד בײַ!...

ליזא: אַלל-רײט. (פֿלוצים שטאַלן) גוד בײַ! (אַפֿ רעכטט)

דר. רובין: (באַגלייט זי מיט די אויגן. טוט אַ זיפֿ, און לאַזט זיך אַרונ-
 טער בײם טיע. פֿיזע, זיצט אַ ווײלע מיט אַן אַרונטערגעלאָזטן קאַפֿ. דער-
 נאָך מיט ביטערניש) און זי... און זי... האָב איך אַמאָל אַזוי ליב געהאַט!
 אַי, וואָס פֿאַר אַן אומגליק אַזאַ פֿרוי איז פֿאַר אַ מאַן! אַן אײנטע־לי־גענטקע, יו
 נאָו!... אַ רראַדיקאַלע, יו נאָו! פֿרײע פֿרוי פון דעם לעצטן סטײל, יו נאָו!...
 דר. רייכמאן: (קלאַפט אים אײבערן אַקסל) רואיק, וואַלאַדיאַ, זי וועט
 נאָך קומען צוריק!

דר. רובין: (שפרינגט אויף) זי זאל ניט וואגן, איך האב גענוג געליטן פון איר „געשוואלענעם איך“, איך האס זי איצט!
(מינקע מיט פאָרקאַשערטע אַרבע)

מינקע: איצט וועט ווערן אַ טאַלק אין הויז. עס וועט ניט זיין מער אַנגעשליידערט מיט ביכער, ווי אין אַ חזיר-שטאַל. (נעמט צענויף די ביכער פון דער זאַפּע)

דר. רובין: איר הערט, אַנקל? מינקע ווייס אויך, אַז איצט וועט ווערן אַ טאַלק אין הויז. מינקע, מאַרגן אַ יום טוב/דיקער דינער!

מינקע: אַלל-רייט, דאָקטאָר, אַבי הייסט נאָר! ביי מיר וועט איר שוין קיין קרעמפּס ניט האָבן!

דר. רובין: אויף מיין עהרנוואָרט, ביי מיר איז דאָך היינט אַ יום טוב. באַפרייט זיך, פטור געוואָרן. איך האָב דאָ ערגעץ אַ פּלאַש שאַמפּאַניער! אַנקל, צוליב מיין שמחה, (נעמט אַרויס פון שאַפּע אַ פּלאַש שאַמפּאַניער מיט גלעזלעך) צוליב מיין גרויסער שמחה (גיט אַן) לחיים, אַנקל!

דר. רייכמאַן: לחיים, וואַלאַדיאַ! אין אַ פּאַר טעג אַרום וועל איך שטעלן שאַמפּאַניער, ווען איר וועט זיך איבערבעטן...

דר. רובין: סידן אויף יענער וועלט... (טרינקט אויס ווידער) מינקע, איר טרינקט אויך אויס אַ גלעזעלע! איר וועט מיך דאַרפן צווען! (גיט איר) מינקע: עפּעס ביטער?

דר. רובין: טרינקט! טרינקט! שאַמפּאַניער!

מינקע: (נעמט דאָס גלעזל) לחיים, דאָקטאָר, גאָט זאל געבן, אַז איר זאָלט צופרידן זיין פון מיר. (טרינקט אויס) כאַ! כאַ! כאַ!... איר האָט מיך אָפּ-געאַרט... עס איז דאָך זויער... אַמעריקאַנער קוואַס, מסתמא. (שטעלט אַוועק דאָס גלעזל)

דר. רובין: פון דעם קוואַס פאַרדרייט זיך דער קאַפּ. נו, אַנקל, זאָלן מיר דאָס פּלאַש ענדיקן. (טרינקט ווידער) טאַמער וואַלט איר גאָר אריינגעמופּט צו מיר?... צוויי פּלאַרס האָב איך... גאַנץ אַליין... מיר וועט זיין אַביסעלע אומעטיקלעך... שוין אַפּגעוואוינט... לחיים... זיך גאָר ניט געריכט, אַז היינט... שוין היינט... (טוט אַ קוק אויף דער וואַנט, וואו עס הענגט ליזאַט בילד) כאַ, כאַ, איר זעט? זי קוקט אויף אונדו! די אַמאָליקע ליזאַ, די אַמאָליקע.. ווען זי... ווען זי... האָט נאָך ניט געהאַט אַזאַ „געשוואַלענעם איך“... (צום בילד) דו האָסט דאָך מסתמא געמינט. אַז איך וועל פּאַלן צו דיינע פּיס, און וועל דיך בעטן, פריי איך זיך דווקא, פריי איך זיך, אַט דיר אויף צו להכעיס!... דו האָסט אַ „גע-שוואַלענעם איך“? איך האָב צען מאָל אַ „געשוואַלענעם איך“! דו ביסט אַ פריי מיט אַ פּוסטן קאַפּ און מיט אַ לאַנגער צונג!...

דר. רייכמאַן: באַרוואיק זיך, וואַלאַדיאַ. מיר דאַכט זיך, אַז דו האָסט ניט געדאַרפּט אַזויפיל טרינקען... זי וועט קומען צוריק, איך פאַרזיכער דיך...

דר. רובין: וואס, קומען צוריק? זי זאל דאס ניט וואגן! איך האב גע-
 נוג פון איר געליטן. איך האב שוין לאנג פון איר געדארפט פטור ווערן.
 שוין לאנג, וואלט מיר איצט... איצט אזוי ניט וויי געטאן. (פאלט צו צום טיש
 און צעוויינט זיך ליידנשאפטלעך. מינקע דערשרעקט זיך און לאזט ארויס די
 ביכער פון די הענט און קוקט אויף אים מיט אויסגעגלאצטע אויגן)

(פארהאנג פאלט לאנגזאם)

צווייטער אָקט

מיט פיר חדשים שפּעטער

דאָס זעלבע צימער, אָן ליזאַיס בילד אויף דער וואַנט. פינף אַוונט. די עלעקטרי איז אָנגעצונדן. מינקע שטייט ביים טעלעפּאָן און רעדט.

מינקע: האָ? אַוואָ? ניין, דאָקטאָר. דאָ איז נאָר געווען אַ איד מיט אַ קאַפּ-ווייטיק. איך האָב אים געהייסן קומען אין די אַפּיס-אַאָרס... איר וועט קומען באַלד? אַוואָ? איר האָט אַן ערנסטע קייס? אוי וויי איז מיר. וועט איר דאָך היינט קיין הנאה ניט האָבן פון סאַפּער. איך האָב געמאַכט אייער מאַכל — בלינצעס... קומט וואָס שנעלער, דאָקטאָר. בלינצעס זענען געשמאַק, אַז מען טונקט זיי ווארימעהייט אין קרים... אַוואָ? איך זאָל ניט וואַרטן אויף אייך און עסן? וועגן מיר, דאָקטאָר, זאָלט איר זיך גאָר ניט דאגה'נען. צייט מייך לעבן זאָל איך אַזוי זאָט זיין. אַוואָ? האָ? שור, דאָקטאָר, שור. איך בין היינט געוואָרן צוויי און צוואַנציק יאָר. אַוואָ? צוויי און צוואַנציק... צוויי און צוואַנציק... כאַ! כאַ! אַי, גייט שוין, גייט!... אַוואָ? יאָ, איך הער, וואָס איז דאָס? אַוואָ? אַ קוש? ווער קושט? איר? וואָס קושט איר עפעס אין טעלעפּאָן? אַוואָ? איר מיינט עס מיך? אַי, גייט שוין, גייט, דאָקטאָר, איר זייט געוואָרן אַ שטיפּער די לעצטע צייט!... אַוואָ? כאַ! כאַ! כאַ! (לאָזט אַרונטער דעם רעסיווער, מען קלאַפּט אין דער טיר רעכטס) קאַם אין!... (איציק אין אַ רעקל, קומט אַריין)

איציק: גוד איווינגג..!

מינקע: גוד איווינגג, איציק! אַן אורח! איך האָב שוין געמיינט, אַז עס איז נאָך דיר!

איציק: וואָס איז?

מינקע: שוין עטלעכע טעג ווי דו האָסט זיך ניט געוויזן. דו ביסט דען אַזוי ביזי?

איציק: אַוואָדע בין איך ביזי. קוים היינט זיך אַרויסגעריסן. איך אַרבעט ווי אַ קאַטאַרזשניק. דער בעל הבית איז אַזוי שלעכט געוואָרן.

מינקע: אַ מצוה אויף דיר. ביזט אַליין שולדיק. מיט מיינע דריי הונד-דערט דאָלער האָסטו געקענט איצט זיין אַליין אַ בעל הבית פון אַן אייגענעם בוטשער שאַפּ.

איציק: מינקע! עס איז שוין ביי מיר אַפּגעמאַכט! גאָר אין גיכן וועל איך מיט דיר חתונה האָבן און דעמאָלט וועל איך האָבן מייך בוטשער-שאַפּ. נא! (נעמט אַרויס פון אַ קעשענע אַ באַקסל קענד'י) בעסטע טשאַקאָלאַד... מינקע: (נעמט) דענק יו. ביסט דאָך גאָר עפעס אַ קאוואַליער!

איציק : (לאַכט) אָהאַ, אַנדערע מיידלעך זאָגן דאָס שוין לאַנג! אוי, האָבן זיי מיך ליב! זאָג נאָר, מינקע, פאַרוואָס האָבן די מיידלעך מיך אַזוי ליב? די האַלדז וואָלטן זיי זיך געלאָזט שניידן פאַר מיר. זאָל איך גע'הרג'עט ווערן. מינקע: הלוואַי, און מיט דיינע מוידן אין איינעם! גולן! אפילו היינט צו מיין געבורטסטאָג דערצייילסטו מיר אויך דיינע מעשיות? איך וועט, אַז מיין געבורטסטאָג האָסטו אפילו אין זינען ניט געהאַט.

איציק : און די קענדי?

מינקע: טאַקע אַ שיינעם פּרעזענט פאַר אַ געבורטסטאָג. דו וואָלטסט כאַטש מיר פאַר מיינע געלט אַ פּרעזענט געקויפט. זאָל איך כאַטש מיינען, אַז דו האָסט מיך אין זינען, רוצח דו!

איציק : איך האָב דך, איך האָב דך אין זינען! היינט גייען מיר אין טרייאַיטער. דו קענסט זיך שוין גרייטן צו דער חתונה. איך האָב דאָס שוין נעכטן געזאָגט מיין מאַמען אויך. דאָס איז שוין געסעטלט. מסתמא וועט גאָט העלפן. מען דאַרף דאָך אַמאָל חתונה האָבן.

מינקע: אַוואָ? דו בלאַפּסט ניט?

איציק: זאָל איך גע'הרג'עט ווערן... פון מיינעטוועגן אין צוויי וואָכן אַרום.

מינקע: געדענק'זשע איציק, דו וועסט זען, אַז דו וועסט ניט חרטה האָבן. דו וועסט דעמאָלט ניט האָבן אין זינען די אַנדערע מיידלעך: און ווי-דער... אַזאַ ווייב ווי איך, ביסטו אַסור ווערט. איך פאַרגיין דיר גאָר ניט אַזאַ ווייב. פּרעג אפילו דעם דאָקטאָר. ער וועט דאָך פאַר מיר איצט ניט נעמען קיין זאַק ציבעלעס. נעכטן זאָגט ער צו מיר: „מינקע, איך בין מקנא דעם מאַן, וואָס וועט מיט אייך חתונה האָבן“. נו, אַ בראַך דיר אין די בינדעלעך אַריין, אַז דאָס זאָגט אַ דאָקטאָר!

איציק: קוקט ער נאָך אַלץ אויף דיר אַזוי מאַדנע?

מינקע: קוקט! קוקט! ווי נאָר איך קער זיך אַפ אַ ביסל, כאַפ איך זיך, אַהאַ, ער קוקט שוין אַהינטער מיר. טו איך אַ קוק אויף אים, שמייכלט ער אַזוי מאַדנע. און די לעצטע עטלעכע טעג זינט ער האָט זיך גע'ג'ט מיט זיין ווייב האָט ער אַנגעהויבן גאָר צו שטיפן.

איציק: שטיפן? וואָס הייסט דאָס, אין דער ערד אַריין? פּע, מיר גע-פעלט דאָס ניט!

מינקע: ווי מיינסטו שטיפט ער מיט מיר, ווי דו? ווי אַ חזיר? האָב נאָר ניט מורא. ער איז דאָך אַ דאָקטאָר, אַ געבילדעטער מאַן!

איציק: האַק מיר ניט קיין ספּאַדיק, און אַ דאָקטאָר מיינסטו קען ניט זיין קיין חזיר? ווי שטיפט ער מיט דיר? אַדרבה, זאָג.

מינקע: ער שטיפט... שטעלט מיך אַפּ מיט אַמאָל: „מינקע, וואָס איז ביי אייך אויפן אויג?“ הויבט אויף מיינע ביידע ברעמען און קוקט, קוקט מיר אין די אויגן אַריין, ביז ער צעלאַכט זיך. אַדער: „מינקע, וואָס איז דאָרטן ביי אייך אויפן נאָקן?“ מיין איך דאָך, אַז עפעס האָט דאָרט ביי מיר אַרויסגע-שלאָגן, ערשט גאַרנישט. ער'ט מיר גאָר אַ גלעט געטאַן מיטן האַנט איבערן נאָקן, און זיך צעלאַכט. נו, וואָס איז דאָ אַזוינס?

איציק: און איך זאג דיר, מינקע, אז דו זאלסט זיך היטן. ווארים אט די קאמערציע הייבט זיך אן מיט א לאך, און עס ענדיקט זיך מיט אן אר. פרעג מיר.

מינקע: ניט ביי מינקען! דו קענסט זיך שוין פארלאזן אויף איר... דו זעסט אט א דאס? (ציט אויס צו אים דעם אָרעם) טו א טאפ איציק. פיל אט דאס קישעלע! (טאפט זיך דעם מוסקול) זעסט א מאַסל, הארט ווי אייזן! אז מען איז א חזיר, איז א הויב דעם מאַסל, און א כמאל אין מאַרדע אַריין, אז די ציין זאָלן טרעסטשען!

איציק: דעם דאקטאר פונדעסטוועגן וועסטו ניט האָבן די העזה.
מינקע: דער דאקטאר איז ניט קיין חזיר. אָבער זאָלן מיר בעסער רעדן וועגן אונדזער זאך. איציק, איך האָב עפעס פאַר דיר!

איציק: האַסט עפעס פאַר מיר? וואָס?
מינקע: (שלעפט אַרויס פון אונטערן בוים אַ ליפלעט) אַט דאָס, אַ! און איצט וועסטו ניט האָבן מער קיינע תירוצים.

איציק: (נעמט דעם ליפלעט) וואָס איז דאָס?
מינקע: ליינען.
איציק: (לעזט) „פאַר מענער און פרויען: וואָס צו גע..ברויכן... (ברעכט זיך אונטער) וואָס איז דאָס? וואו האַסטו דאָס גענומען?

מינקע: אויס קינדער! דאַרפסט מער ניט מורא האָבן. מיין קווינע עטל האַט עס מיר נעכטן געגעבן.

איציק: דיין פעטער פייוולס מיידל? וואו האַט זי דאָס גענומען? זי איז דאָך נאָך גאַר אַ קינד... ווי קומט עס צו איר?

מינקע: איך האָב זיך אויך דערשראַקן, אז איך האָב איבערגעלייענט. איך האָב געמיינט אז מסתמא האַט עס איר געגעבן איינער פון די וואוילע באַיעס! וויי איז מיר זאָג איך: „עטל, ווער האַט עס דיר געגעבן? סטייטש, אַ מיידל פון זיבעצן יאָר, זאָל זיך אַרומטראָגן מיט אַזוינע זאַכן?“ זאָגט זי מיר, אז זי איז געווען אויף אַ פאַרזאַמלונג, און דאַרט האַט מיין פריערדיקע מאַדאַם, דעם דאקטאָרס גע'גט'ע ווייב, און נאָך אַנדערע געבילדעטע פרויען, גערעדט וועגן דעם, און אַלע וואָס זיינען דאַרט געווען, האָבן געקראָגן אַט אַזוינע געדרוקטע פייפערלעך... האָב איך מיר דעמאָלט געטראַכט, אז געבילדעטע פרויען טוען דאָס מסתמא... איך ווייס?... סיי-ווי-סיי... אַזוי ווי גאַט אַליין וואָלט אונדז צוגעשיקט, איציק, און איצט וועסטו שוין ניט האָבן מער קיין תירוצים.
איציק: (אַריינקוקנדיק אין דעם ליפלעט, און קראַצנדיק זיך דעם קאַפּ) מאַמע! מאַמע! גאַנצע עשרת הדברות פאַר דעם! איך גלויב ניט, אז זי האַט עס געקראָגן אויף אַ פאַרזאַמלונג. זי האַט דיר געבלאָפּט. מסתמא האַט עס איר אַ ריכטיקער חברה־מאַן געגעבן, איינער פון יענע... יו נאָו! איך וועל עס ביי דיר צונעמען.

מינקע: אַ מכה! דאַרפסט עס מסתמא פאַר סערקעלען, האַ?
איציק: (לאַכט) כאַ! כאַ! כאַ! דו דאַרפסט עס ניט האַלטן ביי זיך. ניט שייין.

מינקע : נעווער מיינד! (רייטט עס ביי אים אַרויס און באַהאַלט עס אונטערן בוים)

איציק : (קראַצט זיך דעם קאַפּ) וואו נעמט מען עפעס אַזאַ. האָ? מינקע, גיב אַהער, איך האָב עס געוואָלט עמעצן ווייזן, האָבן אַביסעלע פּאַן!

מינקע : שאַרלאַטאַן דו, ווייניק פּאַן האַסטו מיט מיר? צאַפּסט מיר די עצמות, צאַפּסט, צאַפּסט ביז וואַנען איך וועל טאַקע פּאַלגן דעם פעטער פּייולען און וועל דיך אַרויסרייסן פון האַרצן, פון קאַפּ... גיי אין דער ערד אַריין און אַ סוף. וואַרט, וואַרט! דער פעטער פּייול זוכט דיך. אַז אַך און וויי וועט זיין צו דיין קאַפּ, ווען ער וועט דיך טרעפּן.

איציק : איך האָב דאָך דיר געזאָגט, אַז מיר וועלן האָבן חתונה, וואָס ווילסטו נאָך? און פאַר דיין פעטער פּייול האָב איך קיין מורא ניט. ניט קיין גובערנאַטאָר. אַ בוטשער ווי איך. איך וועל מיט דיר חתונה האָבן אָן זיינע סטראַשוניקעס.

מינקע : ווען, ווען, רוצח? ווען, גזלן? דו האַסט פּריער גע'טענה'ט: נאָך עטלעכע חדשים, זענען שוין אַוועק נאָך עטלעכע חדשים אויך. האַסט מורא פאַר קינדער? האַט גאָט צוגעשיקט אַט דעם פּייפּער'ל אויך. איז שוין איצט אויס קינדער אויך. טאָ מאַך'זשע אַ סוף, האָב חתונה און ווער דער שטיקט. (מען קלינגט) מסתמא דער דאַקטאָר. נעם אַרונטער די העט. (דריקט אָפּ דעם קנאַפּ ביי דער וואַנט)

איציק : אַרונטערגענומען דעם הוט, עפנט די טיר רעכטס) ניין, ניט דער דאַקטאָר, דאַס איז דיין פעטער פּייול. מיסטער בינדזשוק, דאָ איז מינקע, דאָ.

(פּייול בינדזשוק, אַ איד פון אַ יאָר פּופּציק, מיט אַ רויטער באַרד און רויטע אויגן, אין אַן אַלטן ווינטערדיקן ראָק).

פּייול : אַהאַ, דער בוטשערוק איז אויך דאָ? אַ גוטן איוווינג. קאַלט! (רייבט זיך די הענט) נו? וואָס הערט זיך עפעס? זייט איר שוין געקומען צו אַ טאַק? קומט אייך שוין אפשר אַ מזל טוב? צי נאָך אַלץ געדרייט אַ ספּאַ-דעק, האָ?

מינקע : אַזוי גיך קומט מען מיט אים צו אַ טאַק? אוי, פעטערקע, איך האָב שוין קיין כח ניט.

פּייול : האָב איך אַבער כח! הער נאָר, דו אַמעריקאַנער בוטשערוק דו, איך זוך דיך. איך וויל מיט דיר אַ טענה טאַן. מיר וועסטו ניט דרייען קיין ספּאַדעק, דו לויפּער דו!

איציק : וואָס זידלט איר זיך?

פּייול : ווייל זי איז מיינע אַ פּלימעניצע, אַ יתומה. איך ברעך דיר אויס אַ פּוס!

מינקע : שאַ, שאַ, קאַכט זיך ניט אַזוי, פעטער, און זידלט אים ניט. פאַר-וואָס זידלט איר אים?

- פּייוול : פאַרוואָס? דו ווייסט, פאַרוואָס, דו לויפערקע, וויל איך האָב מורא, אַז סוף כל סוף וועסטו מיר די גאַנצע משפּחה פאַרפאַסקודען. (טוט אַ כאָפּ איציקן ביים אַקסל) אַהער בוטשערוק, וואָס האָסטו צו איר, האָ? איציק : וואָס בינדט איר זיך צו מיר?
- פּייוול : וואָס האָסטו זיך צוגעטשעפעט צו מינקען? ווען וועסטו מיט איר חתונה האָבן?
- איציק : איך האָב שוין איר איצט געזאָגט אַז באַלד.
- פּייוול : שוין מער ווי אַ יאָר אַז דו זאָגסט עס איר. איך גלויב דיר ניט.
- איציק : איצט וועל איך זיכער חתונה האָבן.
- פּייוול : ווען?
- איציק : לאַזט איין מיין אַקסל!
- פּייוול : איך ברעך דיר אים אויס סיידן דו גיסט מיר אַ תקיעת כף, אַז דאָס וואָס דו האָסט געזאָגט, האָט ניט אַ הונט געבולן.
- מינקע : פעטער, לאַזט איין איציקן.
- פּייוול : דו מיש זיך ניט. אַז איך האַלט אים אין מיינע הענט, וועל איך פון אים מאַכן אַדער אַ חתן, אַדער אַ בר מינן.
- איציק : לאַזט מיך אָפּ, איך בין דאָך שטאַרקער פון אייך!
- פּייוול : וואָס? דו ביסט שטאַרקער פון מיר? כאָ! כאָ! דו שנעק! גרעסערע אַקסן פון דיר האָב איך אויף מיין לעבן מיט דער האַנט... (טוט אים אַ דריק דעם אַקסל)
- איציק : (בוזט זיך צענויף אונטער זיין מעכטיקן דרוק מיט אַ פאַר-קרייט פנים) אוי... לאַזט!... לאַזט!... מיסטער בינדזשוק.
- פּייוול : שטאַרקער? דו אַמעריקאַנער בוטשערוק, דו ביסט שטאַרקער פון אַ היימישן קצב? מיט איין שפּיי דער'הרג'ע איך דאָך דיך!
- איציק : מיסטער בינדזשוק, אַבער גענוג!
- מינקע : פעטער, איר וועט אים נאָך מאַכן פאַר אַ קאַליקע.
- פּייוול : מינקע, אַדער אַ חתן, אַדער אַ בר מינן. ער וועט מיר ניט פאַר-פאַסקודען מיין משפּחה. נו, ווען גייסטו מיט איר חתונה האָבן?
- איציק : ווען ווילט איר?
- פּייוול : אין אַ חודש אַרום!
- איציק : אין אַ חודש אַרום.
- פּייוול : גיב אַ תקיעת כף.
- איציק : (גיט אים אַ האַנט) אַלל-רייט.
- פּייוול : (לאַזט אים אָפּ) געדענק-זשע, בוטשערוק, איצט האָסטו מיט מיר גערעדט. אַ חתונה, כדת... מיטן ריכטיקן קנאַק! אין אַ האַלל, מיט כלי זמר, און מיט טענץ, און מיט קערעדזשעס... פאַר דעם האַלל מיט כלי זמר און די קע-רעדזשעס, באַצאַל איך — אַ פלימעניצע, אַ יתומה אין דער ערד אַריין.
- איציק : אַלל-רייט. דאָס איז שוין געסעטלט. (טאַפט זיך דעם אַקסל) צי האָט איר מיר ניט איבערגעבראַכן אַ ביין?

פיוול: דערווילע נאך ניט. נאָר טאַמער האַסטו איצט געבולן, וועל איך דיר צעברעכן ניט איין ביין. אַ היימישער קצב לאַזט זיך ניט דרייען אַ ספּאַדעק.

מינקע: (גייט צו צו איציק) ס'טוט דיר וויי, איציק?

איציק: (מיט אַ געמאַכטער העלדישאַקייט) ווייס איך... איך שפּאַס... עס טוט ניט וויי... עס טוט ניט... עס (רייבט זיך דעם אַקסל) וואָס האָב איך דיר געוואַלט זאָגן? מיר גייען היינט אין טרייאַיטער. איך האָב שוין די טיקעטס. טו זיך דאָ אָן. זייגער אַכט וועל איך קומען נאָך דיר (רייבט זיך ווידער דעם אַקסל) וועל? דערווילע גוד ביי.

פיוול: איציק! דו גייסט איצט אַהיים?

איציק: יאָ.

פיוול: פאראגי דאָרט אין דראַג־סטאָר און קויף זיך פאַר עטלעכע סענט נאַשאַטירנעם ספּיריט, און רייב זיך גוט אויס דעם אַקסל.

איציק: געווער מיין, גוד ביי.

מינקע: גוד ביי איציק, איך וועל אויף דיר וואַרטן.

פיוול: גוד ביי, טראָג געזונטערהייט. (איציק אָפּ רעכטס) כאָ! כאָ! כאָ! אַ היימישער קצב און אַן אַמעריקאַנער בוטשער, האָ? אַט ווי אַ קעלבל קעגן אַן אַקס.

מינקע: אוי פעטער, עס איז גאָר ניט אַזוי שרעקלעך. איציק, דאַנקען גאָט, פעלט אויך ניט קיין כח. ער קען אויך געבן אַזאַ קוועטש, אַז די ביינער זאָלן טרעסטשען. נאָר גאָר ניט, ער האָט דרך ארץ פאַר אייער באַרד.

פיוול: זיי ניט קיין בהמה. דרך ארץ האָט ער ניט פאַר מיין באַרד, נאָר פאַר מייענע הענט. ער וועט זיי איצט פילן אין אַלע זיינע ביינער. דערפאַר טאַקע וועט ער מיט דיר איצט חתונה האַבן. אַבער זאָל זיין גענוג וועגן דעם. איך האָב קיין צייט ניט. ווייסט דאָך וועגן וואָס איך בין געקומען. נו, האַסטו דאָס געלט?

מינקע: איך האָב גאָר פאַרגעסן צו נעמען ביים דאַקטאָר.

פיוול: מעג אַ רוח אין דיין טאַטן אַריין. איציק ליגט דיר אין זינען, ניט דיין מאַמע.

מינקע: איר זייט גערעכט, פעטער. ס'האָט ניט געדאַרפט זיין אַזוי. דערפאַר וועל איך דאָס מאַל שיקן דער מאַמען, מיט אַ פאַר דאָלער מער. פיוול: סטייטש אַ מאַמע... אַ מאַמע איז דאָך אַ מאַמע. ווען ניט זי, וואַלסטו דאָך גאָר אויף דער וועלט ניט געווען. דאָס לעצטע העמד דאַרף מען פאַרזעצן פאַר אַ מאַמען. בפרט נאָך אין דער איצטיקער צייט פון דער מלחמה. וויפיל וועסטו איר שיקן?

מינקע: צען דאָלער.

פיוול: וועט זי דאָרט קריגן אַ צוואַנציק רובל. גוט. איך וועל נאָך דער־לייגן אַ פאַר דאָלער, אַ לייבלעכע שוועסטער אין דער ערד אַריין. זאָל זי דאַרטן קריגן אַ פינף און צוואַנציק רובל.

מינקע: פעטערקע, איר וועט אזוי גוט זיין און קומען א ביסעלע שפע-טער, וועל איך נעמען ביים דאקטאר דאס געלט.

פיינול: גוט, איך וועל קומען. צוליב דעם וועל איך אפילו צען מאָל קומען. ווען ניט דו וואָלט איך איר אַליין געשיקט. וואָס קען מען העלפן? אַ לייבלעכע שוועסטער אין דער ערד אַריין. און שרייב איר אַן אַ בריוו, אַז אין אַ חודש אַרום וועסטו חתונה האָבן, כדת. און אַז דיין פעטער פיינול וועט דיך פירן צו דער חופּה, און אַז ער לאַזט זיך קאַסטן אַ פאַר דאָלער. ער וועט הלילה ניט לאָזן פאַרפאַסקודען זיין משפּחה, און אַז דער חתן איז אַן אַמעריקאַנער בוטשער, איך מיין אַ קצב, אַ באַי מיט אַלע מעלות. אַזאַ מול אויף אים. אַבער שרייב איר אַז מיט אַלע מעלות זאָל זי האָבן דאָרטן אַ ביסל נחת. גוד ביי. איך וועל שפעטער קומען (אַפּ רעכטס)

מינקע: גוד ביי פעטערקע! ... (פּוּיזע, בלייבט שטיין אַ וויילע פאַר-טראַכט. דערנאָך טוט זי זיך פּלוצים אַ כאַפּ מיט דער העכטער פּרייד) אוי, מאַמע, איך גיי חתונה האָבן! (טאַנצט אונטער) איך גיי חתונה האָבן! חתונה האָבן מיט איציקן! (כאַפּט אַ סערוועטע, דעקט דעם טיש און זינגט דערביי אַ לידל. די טיר רעכטס עפנט זיך שטיל, און דר. רובין אין אַ פּוטער מיט אַ סעטשל אין דער האַנט, ערשיינט. ער בלייבט שטיין שטיל, קוקט אויף איר און הערט זיך צו צו איר זינגען מיט אַ שמייכל. זי באַמערקט אים ניט. ביז זי האַט געענדיקט דאָס לידל)

דר. רובין: בראַוואַ! (אַפּלאַדירט)

מינקע: אוי, דאָקטאר, איך האָב גאָר ניט געהערט ווי איר זייט אַריין! (פאַרשאַמט זיך און שטעלט אויס דאָס געשיר אויפן טיש)

דר. רובין: (אויסווענדיק דעם פּוטער) איך מוז זיך אויסלערנען דאָס לידל, עס געפּעלט מיר אזוי, באַזונדערס ווען איר זינגט עס ...

מינקע: מען זינגט עס אין טריאייטער ...

דר. רובין: (אויפּגעהאַנגען דעם פּוטער און הוט) אַנו? ווי זינגט זיך דאָס? אנו, נאָך אַמאַל! פאַנגט אַן!

מינקע: אוי, דאָקטאר, לאַכט ניט פון מיר. בעסער זעצט זיך אוועק עסן. די בלינצעס וועלן קאַליע ווערן.

דר. רובין: אַפּריער זינגט. נאָך דעם לידל וועלן די בלינצעס האָבן אַלע טעמים. (גייט צו צו איר און נעמט זי אַן ביים אַרעם) נו, מינקע? ...

מינקע: (לאַכט פאַרשעמט) אי, גייט, דאָקטאר, איך שעם זיך! ...

דר. רובין: פאַר אַ דאָקטאר שעמט מען זיך ניט ... נו, מינקע? גוט, איך וועל אַנפאַנגען ... (פאַנגט אַן צו זינגען, האַלטנדיק זי ביים אַרעם און אַריין-קוקנדיק איר אין די אויגן)

מינקע: (לאַזט אַרונטער די אויגן) פון וואַנען קענט איר דאָס? פּוּנ'ס טריאייטער? ...

דר. רובין: איך האָב געהערט ווי איר האַט עס געזונגען עטלעכע מאַל, האָב איך זיך דאָס אויסגעלערנט. נו, מינקע, זינגט מיט מיר, אַבער ריכטיק.

מיט פיער, ניט געשעמט זיך, אזוי ווי איך וואלט דערביי ניט געווען! איר הערט? אַניט וועל איך די בלינצעס היינט ניט עסן!...

מינקע: דאָקטאָר, איר מיינט טאַקע אויפן רעכטן אמת, איך זאָל זינגען? אַל-רייט. ביי מיר האָט איר עס גע'פּוועל'ט. מיר אַליין ווילט זיך איצט אויך זינגען. (הוסט זיך אויס, פּאַנגט אָן צו זינגען און צעלאַכט זיך)

דר. רובין: נו?... (דאָן זינגען זיי דאָס לידל ביידע)

מינקע: (נאָכן זינגען) און איצט דאָקטאָר, זעצט זיך צום טיש, איך דערלאַנג אייך עסן.

דר. רובין (זעצנדיק זיך) מינקע, איר זעצט זיך היינט אויך דאָ עסן!

מינקע: אַוואָ? וואָס איז דאָס פאַר אַ נייעס?

דר. רובין: מיר איז אומעטיק אַליין צו זיצע ביים טיש...

מינקע אַוואָ? וואָס עפעס מיט אַמאָל? שוין אַ פיר חדשים ווי איר זיצט

אַליין ביים טיש און עס איז אייך גאָר ניט אומעטיק און היינט מיט אַמאָל...

דר. רובין: מיר איז די גאַנצע צייט געווען אומעטיק, מינקע, און אַ

סך מאַל האָב איך געוואָלט בעטן, איר זאָט זיך זעצן ביים טיש מיט מיר...

מינקע: דאָקטאָר, זייט ניט קיין שטיפער... און אַז אַך און וויי וואָלט

מיר געווען, אַז איך זאָל זיצן מיט אייך ביי איין טיש, דעמאָלט וואָלט איך זיך

מעגן באַגראַבן!...

דר. רובין: פאַרוואָס, מינקע?

מינקע: פאַר דעם דאָקטאָר. (לאַכט) קיין צו גרויסער נאַר בין איך ניט.

ווען אַ דינסט מיידל איז זאָג נאָענטע מחותנ'עסטע מיט אַ דאָקטאָר, דאָס זי

זיצט שוין מיט אים ביי איין טיש, מעג זי טאַקע דער'הרג'עט ווערן!... איך

טראָג אייך אַריין די בלינצעס!!... (אַפּ לינקס)

דר. רובין: (באַגלייט זי מיט די אויגן. פאַר זיך) די געזונטהייט אַליין!

(הויבט זיך אויף פונם אַרט און גייט דורך דאָס צימער און צופט פאַרטראַכט

דאָס בערדל)

(מינקע אַריין מיט צוויי טעלער)

מינקע: אַוועקגעשטעלט אויפן טיש) טונקט אין קרים און עסט, וועט איר

הנאה האָבן!

דר. רובין: (עסנדיק) א, פיין! פיין! וואו האָט איר זיך אויסגעלערנט צו

מאַכן אזוי גוט אַט די אַלע מאכלים?

מינקע אַ דאגה אייך. עסט געזונטינקערהייט און זאָל אייך וואויל באַ-

קומען... אַבי איר זייט צופרידן!...

דר. רובין: איך בין מיט נאָך מער ווי צופרידן, מינקע. זייט איר

זייט געוואָרן דאָ די בעל-הבית'טע האָב איך זיך גענומען פילן גאָר אַ נייער

מענטש. אין הויז די בעסטע אַרדנונג; דאָס עסן אימער אין צייט; וועש דער-

לאַנגט מען מיר מיט באַטענס; זאָקן ריינע און גאַנצע. איך האָב גאָר אַפּ-

געלעבט!...

מינקע: איך אויך דאָקטאָר, איך בין אזוי צופרידן, וואָס איר זייט צו-

פרידן!... איר זאָלט נאַר ווערן אויס שטיפער!..

דר. רובין: וואס מיינט איר?...

מינקע: איך מיינ... איר ווייסט, וואס איך מיינ. איר קוקט אויף מיר מיט אזוי מאדנע אויגן... איר טוט מיך אמאל א גלעט, און אט איצט, האט איר גאר געוואלט, איך זאל זיך זעצן מיט אייך ביים טיש...

דר. רובין: (לאכט) אבער וואס קען איך העלפן, אז איר געפעלט מיר אזוי? געזונט און פריש, טראגט זיך ניט ארום מיט דעם וועלט-שמערץ אינם הארצן, גייט ניט ראטעווען די מענשהייט. איא, מינקע? (הייבט זיך אויף) מינקע: וואס רעדט איר? איך פארשטיי אייך ניט...

דר. רובין: עס איז גוט, וואס איר פארשטייט עס ניט. דערפאר געפעלט איר מיר דאך אזוי! זאלן זיך יענע מיט דעם ארומטראגן, די נערוועזע, היסט-טערישע ווייבער, וואס פארביטערן אזוי דאס לעבן אי זיך, אי די אנדערע. איר אבער, מינקע, זינגט ווייטער אייערע איינפאכע, פשוטע לידער, איר זייט דער אמת'ער ניט פארפעלשטער קוואל אינם לעבן? (נעמט זי פלוצים ארום) מינקע: (קוקט אים אן אפריער צעטומלט, מיט שרעק) דאקטאר! (טוט זיך א ריס פון אים און צעוויינט זיך)

דר. רובין: (אויך צעמישט) נו, וואס וויינט איר, מינקע? ... איך... איך... ווייס ניט וואס צו זאגן. (קוקט אויף איר און שמייכלט צעטומלט)

מינקע: איך האב זיך עס אויף אייך ניט געריכט... זע איך אויס אזא הא? זע איך אויס אזא?...

דר. רובין: וואס מיינט איר?

מינקע: איך בין אזא ארענטלעכע מיידל, ווי אלע ארענטלעכע. איך בין ניט געבארן הינטער א פלויט, א טאטע-מאמעס א קינד בין איך. און אז אן און וויי וואלט אייך געווען, ווען איר וואלט געווען אן אנדערער, ניט קיין דאקטאר... פרעגט אט יענעם פעמפיק, וואו איך בין געווען אויפן פלייס, איי דער איך בין צו אייך אנגעקומען. ער געדענקט נאך דארטן דעם כמאל וואס ער האט פון מיר געקראגן אין פיסק אריין, בעת ער איז איינמאל געווען א חזיר... דאקטאר... דאקטאר. בעסער הערט אויף די חזיר'שע ביזנעס, אגיט, האב איך זייער מורא... איר קענט מיר ניט, דאקטאר... איך קען דערלאנגען אזא כמאל, אז די ציינער זאלן טרעשצען!...

דר. רובין: (שמייכלט) און ווען איך מיינ ניט קיין שלעכטס, מינקע?

מינקע: וואס דען, איר טוט עס ווייל איר זייט א צדיק?

דר. רובין: ווען איך מיינ ערנסט... (מען קלינגט) ווער קומט דארט

איצט, צום טיפל! ... זאל מען קלינגען, עפנט ניט די טיר, מינקע!...

מינקע: אווא? ניט עפענען די טיר? איך פארשטיי, וואס איר מיינט,

דאקטאר! איך וועל עפענען די טיר, און בעסער, דאקטאר, בעסער... (אפ)

(מינקע קומט אריין)

דר. רובין: ווער איז דארט?

מינקע: דער אלטער דאקטאר. (נעמט צו פונם טיש) דאקטאר, איך גיי

היינט אוועק פון אייך... מער ווי דעם חודש וואלט איך סיי-ווי-סיי ביי אייך ניט געשטאנען...

דר. רובין: וואס הייסט איר גייט היינט אַוועק?
 מינקע: ווייל איר זייט געוואָרן אַזוי... איך האָב מורא פאר אייך...
 דר. רובין: איר דאַרפט ניט מורא האָבן, מינקע. איך גיב אייך מיין
 עהרנוואָרט...

מינקע: טאָ געדענקט־זשע, דאָקטאָר, אַניט וועל איך אויך זיין אַ חזיר
 קעגן אייך. (מען קלאַפט אין דער טיר רעכטס) קאַם אין! (אַפּ מיט די טעלער
 לינקס)

(דר. רייכמאַן קומט אַרײַן)

דר. רייכמאַן: העלאָ, איך האָב געמיינט אַז דו ביזט אינם אַפּײַס...
 וואָס מאַכסטו וואַלאַדיאַ?

דר. רובין: מינקע האָט אייך גאַרניט געזאָגט, אַז איך בין דאָ?...

דר. רייכמאַן: זי האָט מיר גאַרנישט געזאָגט.

דר. רובין: אָ, זייער גוט, זייער גוט!...

דר. רייכמאַן: מען זעט דיך גאַר ניט אָן. אַז דו האָסט זיך גע'גט מיט
 ליזאַ'ן, דאַרפסטו מיט מיר אויך זיין ברוגז? פון דיר, וואַלאַדיאַ, האָב איך עס
 גאַר ניט ערוואָרטעט. אַלטע פריינט.

דר. רובין: מיט אייך בין איך ניט ברוגז. איך בין אייך דער זעלביקער
 פריינט ווי פריער. איך קום איצטער ניט צו אייך, ווייל, ערשטנס, איז מיר
 איצט זייער אנגענעם צו זיצן אין דער היים, און צווייטנס... וועל... איר פאַר-
 שטייט ווארום איך קען ניט גיין צו אייך...

דר. רייכמאַן: צוליב ליזאַ'ן?..

דר. רובין: יאָ, צוליב איר. איך וואַלט אויסגעמיטן אפילו די סטריט,
 וואו זי גייט, ווען איך וואַלט נאָר געקענט...

דר. רייכמאַן: פוי, שעם זיך, וואַלאַדיאַ. אַן אינטעליגענטער מענטש
 האָט ניט געטאַרט אַזוי פילן צו אַ פרוי, מיט וועלכער ער האָט זיך צעשיידט,
 ניט מחמת זי איז אים געווען אומטריי, אים באַטראַגן, נאָר צוליב אירע אי-
 דייען. זאָל זיין, אַז די אידייען זיינען נאַריש, אָבער אַן אינטעליגענטער
 מענטש דאַרף זיין טאַלעראַנט אפילו צום צווייטנס נאַרישע אידייען...
 דר. רובין: דאָקטאָר...

דר. רייכמאַן: (ברעכט אונטער) רוף מיך ניט „דאָקטאָר“! אַנקל! אַזוי
 רוף מיך ווייטער. איך וויל זיין דיינער אַן אַנקל. און טו מיר עפעס?

דר. רובין: איך וועל אייך צוליב טאָן, און אייך רופן „אַנקל“! טוט מיר
 אָבער אויך צוליב און דערמאַנט מיר ניט אייער פלימעניצע...

דר. רייכמאַן: אַזוי ביזן ביסטו אויף איר?

דר. רובין: איר קענט זיך גאַר ניט פאַרשטעלן, ווי איך קוק היינט אויף
 אַזעלכע פרויען. זיי זיינען דאָס גרעסטע אומגליק אינם לעבן. די לעצטע צייט
 האָב איך זיך צוגעקוקט מיט אַפענע אויגן צו מאַכע פון מיינע באַקאַנטע
 אינטעליגענטקעס.. קיין אמת געזונטע, גליקלעכע פרוי, האָב איך צווישן
 זיי ניט געטראַפן. די שפייט מיט וועלט־שמערץ, יענע מיט שלעכט־פאַרדייטע
 פראַזן, אַ דריטע קעמפט פאַר פרויען־רעכט, און דווקא מיט אַ היסטעריקע.

און פריער פאר אלעם ביי זיך אין דער היים קעגן איר אייגענעם נאָרישן מאָן, פאַרשטייט זיך. אַ פּערטע איז סתּם ניט צופּרידן, ניט מיט דער וועלט, ניט מיטן לעבן, ניט מיט איר מאָן, ניט מיט אירע פּריינד, ני מיט אירע באַקאַנטע, ניט מיט אירע שכנות. — וואָס וויל זי? זי וויסט אַליין ניט... היינט היסטע־ריש ... מאַי! צעדרייטע, צעריסענע נערוון, באַלד עפעס — טראַק־טראַק־טראַק! טראַק! אַרויסגעשאַסן דעם קוויטש אויף דער העכסטער אַקטאַווע! הענגען זאָלן זיך אַלע מענער, וואָס האַלטן זיך מיט אַזוינע פּרויען!...

דר. רייכמאַן: (דריקט מיט די אַקסלענ) מיין גאַט, ווי שוואַרץ, וואָלאַדיאַ, דו זעסט איצט די פּרויען! אי! אי! אויב אַזוי וועסטו דאָך ניט קענען נאָך אַמאָל חתונה האָבן!

דר. רובין: אויב איך וועל אַמאָל חתונה האָבן, איז נאָר מיט אַ פּשוטער פּרוי. אַזאַ איז געזונט אי מיט איר נשמה, אי מיט איר קערפּער. זי וויסט ניט פון קיינע פּראָזן און קיין וועלט־שמערץ. האָט זי חתונה, ווייסט זי אַז זי דאַרף זיין אַ גוטע ווייב, אַ גוטע בעל הבית'טע, אַ גוטע מאַמע, אַט מיט אַזאַ וועל איך חתונה האָבן, אויב מיר וועט נאָר געלינגען.

דר: רייכמאַן: יאָ! כאָ! כאָ! משוגע אויף טויט!

דר. רובין: אַט, איר וועט שוין זען! איר וועט שוין אַלע זען, אַז גליק־לעך, אמת גליקלעך קען מען זיין נאָר מיט אַ פּשוטער געזונטער פּרוי!... איך וועל עס אייך אַלעמען איבערצייגן!..

דר. רייכמאַן: כאָ! כאָ! כאָ! דו וועסט קענען לעבן מיט אַ פּרוי אַן בילדונג?...

דר. רובין: בעסער אַ פּרוי אַן בילדונג, ווי בילדונג אַן אַ פּרוי, ווי אייער פּלימעניצע איז! איך וויל האָבן אַ פּרוי. איך בין איר מוחל איר הויכע ביל־דונג. און ווען איך ליב זי, זאָל איך ניט דאַרפן אַרויסשטעלן אַ פּייג דער נאַטור. איך וויל האָבן עסן, איך וויל האָבן גאַנצע זאָקן, באַטאַנס זאָלן זיין אַנגענייט און קיינע פּרעטענזיעס אויף פּרייער פּרייהייט. פאַר פּראָזן און אַנדערע הויכע ענינים שטייען ביי מיר דאָרט אינם אַפּיס פיר גרויסע שאַפעס אַנגעשטאַפט מיט ביכער. איר פאַרשטייט?...

דר. רייכמאַן: יאָ, איך פאַרשטיי, איך פאַרשטיי, אַז דו ביסט פאַר־ריקט מיין קינד... וועל, איך רעכן אַבער, אַז אין גאַנצן פונם זינען ביסטו נאָך ניט אַרונטער. האַסטו געפונען דאָס קעסטעלע מיט דזשולערי?...

דר. רובין: ניין, איך האָב עס ווידער נעכטן געזוכט, ניט געפונען. דר. רייכמאַן: ליזא וויל קומען דאָס אויפּזוכן.

דר. רובין: דאָס ניט. איך בין מוחל די דזשולערי און איך וויל ניט זי זאָל אַריבערטרעטן מיין שוועל!...

דר. רייכמאַן: זי האָט דאָס מיך איצט וועגן דעם געשיקט אַהער. זי וויל ניט אַז עס זאָל זיין דער מינדעסטער פאַרדאַכט, אַז די דזשולערי האָט זי מיט זיך גענומען. דו וויסט, אַז זי איז אַוועק פון דיר ניט נעמענדיק אפּילו אַ

פאָדירם פון דיין הויז? איך פאָדער עס אויך פון דיר, וואָלאָדיאַ! איך וויל אויך ניט, אַז דו זאָלסט אויף אַ מאַמענט דענקען... אַבוואָל זי האָט געהאַט אַ רעכט צו נעמען דייןע פרעזענטן...

דר. רובין: זאָג איך דען, אַז זי האָט די דזשולערי מיט זיך גענומען?...

דר. רייכמאַן: דו זאָגסט עס ניט, נאָר אַזאַ פראַקטישער מענטש ווי דו

ביסט געוואָרן, קען ביי זיך טראַכטן...

דר. רובין: (ווי מיט צולהכעיס) אַלל-רייט! איך בין אַ פראַקטישער

מענטש געוואָרן! אַ פראַקטישער מענטש! זאָל זי קומען און אויפּוּכּן די

דזשולערי! עס וועט מיר צונויך קומען. איך גיי אַרונטער אין אָפּיס און זאָל

זי דאָ קומען...

דר. רייכמאַן: (גייט צו צום טעלעפּאָן) אַרטשאַרד אַ-אַ פאָר... העל-

לאָ? ליזאַ? דו קענסט קומען. דו קומסט גלייך? ... יעס. איך וועל וואַרטן

אויף דיר! (לאָזט אַרונטער דעם רעסיווער)

דר. רובין: זי קומט גלייך?

דר. רייכמאַן: גלייך.

דר. רובין: דאָן גיי איך!

דר. רייכמאַן: וואַרט. זאָל זי אַפּריער אַנקלינגען, דאָן וועסטו קענען

אַרונטערגיין אין אָפּיס. וואָלאָדיאַ, פּונדסעטוועגן, האָסטו געמעגט אַמאָל אריינ-

קומען. דו ביסט דאָך געגאַנגען צו מיר, איידער דו האָסט מיט ליזאַ'ן חתונה

געהאַט מעגסטו צו מיר קומען, ווען דו האָסט זיך מיט איר גע'גט...

דר. רובין: ניין. בעסער קומט איר צו מיר.

דר. רייכמאַן: דאָס דאַרפסטו מיך ניט בעטן. ניט געבעטענערהייט וועל

איך צו דיר קומען. אַלטע פריינטשאַפט זשאַווערט ניט ביי מיר! ... אַבער דו

קום אויך צו מיר. מיר וועלן קענען זיצן אונטן אין אָפּיס און ליזאַ וועט זיין

אָפּסטערן.

דר. רובין: ניין. (מען קלינגט) זי! וועל, גוד ביי! טאַמער וועט איר מיך

וועלן האָבן, בין איך אינם אָפּיס! (אַפּ שנעל רעכטס)

דר. רייכמאַן: נו, נו! ... (שאַקלט מיטן קאָפּ און אַפּ רעכטס)

(מינקע קומט אַריין פון לינקס, אן אויסגעפּוצטע, שטעלט זיך קעגן שפּיגל

פון דער ביוּראַ. פאַרריכט דאָס קלייד אַרום זיך, און זינגט דערביי עפעס.

מען קלינגט אין דער טיר רעכטס)

מינקע: קאַם אין!

(ליזאַ, איינפאַך אַנגעטאָן, מיט אַ שליער איבערן פּנים, און דר. רייכמאַן

קומען אַריין)

ליזאַ: (מיט אַ פאַרשטיקטער אויפּרעגונג) גוד איווינג, מינקע!

מינקע: אי, מאַמע! (בלייבט שטיין מיט אויסגעלאַצטע אויגן אויף איר)

ליזאַ: וואָס האָט איר זיך אַזוי דערשראַקן? (הויבט אויף דעם שליער

איבערן פּנים)

מינקע: איר? ... מאַדאַמעניו... ווי... ווי... קומט איר?

ליזא: ווי איך קום אָהער? איך בין געקומען עפעס אויפזוכן פֿאַר דעם דאָקטאָר. אַ באַקסל דזשולערי... האָט איר אפּשר ניט געזען, ערגעץ אין דער ביוראָ, אַ דונקעלע באַקסל?...

מינקע: איך? ניין. דער דאָקטאָר האָט עטלעכע מאָל געזוכט אין דער ביוראָ...

ליזא: האָט ער איך ניט געזאָגט וואָס ער זוכט?...

מינקע: שור. איך האָב אָבער געמיינט אַז דאָס איז אייער צירונג, האָט איר עס מיט זיך גענומען?...

ליזא: כּאַ! כּאַ! כּאַ! דער דאָקטאָר אויך אַזוי געמיינט?

מינקע: איך ווייס ניט וואָס ער האָט געמיינט, ער האָט געזוכט...

ליזא: (שטיל, צו דר. רייכמאַן) זיכער מיינט ער, אַנקל...

מינקע: ווייסט דער דאָקטאָר, אַז איר זייט דאָ?

ליזא: יאַ, יאַ. איך האָב געקראָגן זיין ערלויבעניש, צו קומען אָהער.

(דר. רייכמאַן זיפּצט) וואָס זיפּצט איר אַנקל? (טוט אויך אַ זיפּץ)

דר. רייכמאַן: וואָס איך זיפּץ? וואָס זיפּצסטו?

ליזא: וואָס חלום'ט זיך איך? איך זיפּץ? כּאַ! כּאַ! כּאַ! מינקע, איר זעט

אויס קיין עין הרע, אַזוי ווי איך וואָלט צוגעקומען אַ 15 פּונט. וויפּיל דינערס

און סאָפּערס קאָכט איר אַ טאָג פֿאַר דעם דאָקטאָר?

מינקע: איך קאָך גענוג, און דער דאָקטאָר האָט שוין קיין קרעמפּן

אויך ניט. איר וואָלט אים נאָר אַנגעקוקט ווי אַזוי ער האָט זיך פּאַפּראָוועט.

און ער גייט אַרום אין גאַנצע וועש און אין גאַנצע זאָקן, און אינם הויז זעט אויך

אויס אַביסעלע אַנדערש. איר דאַרפט פּון מיר ניט לאַכן, מאַדאַם, איידער מען

זאָגט מבינות אויף אַן אַנדער פּנים, טוט מען אַ קוק אינם שפּיגל אויפּן

אינגענעם פּנים! יאַ! (אַפּ מיט אַ איראַנישן שמייכל אין טיר ליניקס)

ליזא: (מיט אַ שמייכל) אַנקל, דאַכט זיך אַז איך האָב איצט געכאַפּט

אַ גאַב!...

דר. רייכמאַן: דו האָסט עס כּשר פּאַרדינט... וואָס האָסטו זיך געדאַרפט

אַנהייבן מיט איר?...

ליזא: איך ווייס אַליין ניט. נאָר מיר וואָלט זיך אַזוי געוואָלט איצט אַ לאַך

טאָן, פּון וואָלאָדיען. איך וואָלט געהאַט דעם גרעסטן פּאַרגעניגן ווען איך

זאָל אים קענען אַזוי ריכטיק אַריינקיבעצן!..

דר. רייכמאַן: דערוויילע האָסטו זיך אַליין ריכטיק אַריינגעקיבעצט!

ליזא: איך זיך אַליין? כּאַ! כּאַ! כּאַ! אַ האָר ניט! איך בין צופּרידן,

פּאַלקאַם צופּרידן... פּריי, קען טאָן וואָס איך וויל, קען גיין וואו איך וויל; קיינער

באַסעוועט מיך ניט, קיינער האָט צו מיר ניט קיין פּרעטענזיעס...

דר. רייכמאַן: ליזא, דו דערמאָנסט מיך אַן דעם ווערטל: „אַ באַרימער

איז גוט צו שלאָגן". וואָס מער דו רעדסט אַז דו ביסט צופּרידן, אַלץ קלאָרער

ווערט מיר אַז דו ביסט גאָר ניט צופּרידן!..

ליזא: וועל, איר האָט אַ טעות, אַנקל! (קוקט זיך אַרום) מיין בילד איז

שוין ניטאָ... דאָס מעבל איז אויך איבערגעשטעלט, איבערגעדרייט... מערק-

ווירדיק... דאָכט זיך דאָס אייגענע הויז, דאָס אייגענע מעבל, וואָס איך האָב אַליין איינגעקויפט, און אַזוי פרעמד! (טוט זיך אַ כאָפּ) אָבער וואו האָב איך אַוועקגעלייגט די באַקסל דזשולערי? איך געדענק גאָר ניט!

דר. רייכמאן: דאָס באַווייזט וואָס פאַר אַ בעל הבית'טע דו ביסט געווען? ליזא: אַנקל, אפשר ווילט איר זיך אויך גט'ן מיט מיר? (שלעפט אַ אַרויס אַ שופּלאַד פון דער ביראָ) אפשר דאָ? (זוכט) ניין, ניטאָ! (עפנט אַ צווייטן און זוכט) ניטאָ! (טוט זיך אַ כאָפּ) אוי! איך האָב זיך דערמאַנט! אין מיין רום, אין מיין דעסק, אין אַ דראַעַר!... (צעלאַכט זיך) „אין מיין רום!“ „אין מיין דעסק!“ כאָ! כאָ! (פאַרשווינדט אין דער צענטער טיר)

דר. רייכמאן: יעס! יעס! (ויפצט, פאַררויכערט אַ סיגאַר און כאַנגט אַן צו שפּרייזן פאַרטראַכט איבערן צימער)

(ליזא אַרײַן מיט אַ באַקסל אין אײַן האַנט און מיט אַ בילד אין דער צווייטער)

ליזא: געפונען! געפונען! (גיט דעם אַנקל די באַקסל) און נאָך עפעס האָב איך דאַרט געפונען! דאָס ערשטע בילד וואָס ער האָט מיר געשענקט... זאָל איך דאָס מיטנעמען, אַנקל? (קוקט אויפן בילד מיט אַ טרויעריקער מינע) ניין! (טוט אַ וואָרף דאָס בילד אויפן טיש) בעסער ניט!...

דר. רייכמאן: נעם עס מיט!..

ליזא: ניין, ניין, צו וואָס? מען דאַרף ניט. מיר זיינען איצט פרעמדע מענטשן, אפשר שונאים!... (נעמט ווידער דאָס בילד, קוקט אויף אים) ווער וואַלט דאָן עס ערוואַרטעט? מען קען קיינמאַל ניט וויסן, וואָס מאַרגן וועט זיין! און דאָ איז זיין אויפשריפט! (לעזט) „מיין ליזא, אַלס צייכן פון גרויסן גליק.“ (צעוויינט זיך)

דר. רייכמאן: (שטייל אויפגערגנט) דו וויינסט גאָר? דו זאָגסט דאָך, אַז דו ביסט צופרידן?...

ליזא: איך בין אַ נאַר, וויין איך... (לייגט אַוועק ווידער דאָס בילד אויפן טיש)

דר. רייכמאן: יאָ, מיין קינד, ווייל דו ביסט אַ נאַר, און דו האָסט זיך באַנאַרישט, וויינסטו איצט!... אָבער שאָ, די דינסט קומט!

ליזא: איך וועל עס מיטנעמען! (טוט אַ כאָפּ דאָס בילד און לאַזט אַרונטער דעם שלייער איבערן פנים)

(מינקע אויסגעפודרט, קומט אַרײַן)

דר. רייכמאן: (דערלאַנגט איר דאָס באַקסל) גיט עס איבער דעם דאַקטאָר... קומט, ליזא! (אַפּ מיט ליזא'ן וועלכע גייענדיק, קוקט זיך אַרום אינס הויז, אַזוי ווי זי וואַלט זיך ערשט איצט געזעגנט מיט דעם)

מינקע: (אַליין, עפנט דאָס קעסטעלע) אוי, מאַמע! די אויגן ברענען אויס! בורליאַנטן! אַ בראַנזאַלעט מיט בורליאַנטן! (נעמט אַרויס) איין רינג... צוויי רינגען... דריי רינגען מיט בורליאַנטן! און וואָס איז דאָס? אַ שפּילקע? לע מיט בורליאַנטן! און דאָס! (שלעפט אַרויס אַ לאַוועליער) און דאָס? אַז איך וואַלט עס געהאַט, אַז איך וואַלט עס געהאַט... מאַמע מיינע, איך וואַלט אפשר

דעמאלט חתונה געהאט, כ'ווייס? אפשר מיט אַ מיליאַנשטשיק? (דערהערט דעם דאקטארס טריט, באַהאַלט זי צוריק די חפצים אין קעסטעלע) (דר. רובין קומט אַרײַן פון רעכטס)

דר. רובין: נו? האָט זי דאָס געפונען?

מינקע: דאָס איז עס, דאָקטאַר. דאָ! (דערלאַנגט אים דאָס קעסטעלע) אוי, אַזוינע שיינע זאַכן!

דר. רובין: (באַטראַכט זי פאַרוואַנדערט) איר זייט היינט אַזוי שייק, מינקע. וואָס האָט איר זיך אַזוי אויסגעפּוצט?

מינקע: איך גיי היינט אין טרייאַיטער... דאָקטאַר, זאָגט מיר נאָר, זענען דאָס טאַקע אמת'ע בורליאַנטן?

דר. רובין געוויס, מינקע. ווערט איבער טויזנט דאָלער ...

מינקע: אוי, מאַמע! און דאָס אַלצדינג איז געווען אירס?

דר. רובין: יאָ, מינקע!...

מינקע: היינט פאַרוואָס האָט זי עס ניט מיטגענומען?

דר. רובין: ווייל זי האָט מיר געוואָלט ווייזן, אַז זי לאַכט זיך אויס פון דעם ...

מינקע: אַוואָ? וואָס הייסט? ווי אַזוי קען מען זיך דאָס אויסלאַכן פון בורליאַנטן? אויב אַזוי איז זי דאָך טאַקע משוגע אויף טויט...

דר. רובין: גאַנץ קלאַר איז זי ניט. מינקע, היינט איז דאָך אייער גע-בורסטאַג, האָ?

מינקע: יעס דאָקטאַר...

דר. רובין: ווי וואָלט געווען, אַז איך זאָל אייך געבן אַ פּרעזענט צו אייער געבורסטטאַג אַט איינעם פון די רינגען, האָ?

מינקע: אַוואָ? כאָ! כאָ! איר הייבט שוין אָנעט דאָקטאַר ...?

דר. רובין: איך מיין גאַנץ ערנסט, מינקע; (נעמט אַרויס אַ רינג) נעמט... מינקע: (קוקט אים אָן, דערנאָך שטעפּטשעט זי אַרויס מיט אַ פאַרוואַרר) דאָקטאַר, איך בעט אייך!.. בעסער... דר. רובין: נעמט דעם רינג!...

מינקע: (צעוויינט זיך) וואָס ווילט איר? וואָס זוכט איר ביי מיר? דאָך טאַר, א גוטע מכה! איך בין ניט געבאַרן הינטער אַ פּלויט... איך בין אַן ערלע-כע מיידל... איר וועט מיך מיט דעם ניט אָפּקויפּן... איך האָב אַ חתן... מיין פעטער פייוול וועט דאָ באַלד אויך זיין... בעסער דאָקטאַר, בעסער... איך האָב אייך פריער געזאָגט... לאַזט מיך צורו מיט אייערע חזיר'שע ביזנעס!...

דר. רובין: איר פאַרשטייט מיך ניט, מינקע!.. איך זוך אייך ניט צו קויפּן... איך מיין עפעס אַנדערש... און גאַנץ ערנסט מיין איך... מינקע, וואָלט איר געוואָלט זיין מיין ווייב?...

מינקע: (גלאַצט אויס אויף אים די אויגן) אַוואָ?

דר. רובין: איך מיין מיין געזעצלעכע ווייב. חתונה האָבן מיט מיר?...

מינקע: (טוט זיך אַ כאַפּ) אוי, מאַמע! דאָקטאַר, קומט צו זיך! וואָס איז דער מער מיט אייך?.. דאָקטאַר, איך האָב מורא...

דר. רובין: איך ווייס, אז אייך געפעלט אן אנדערער, יענער באי... אבער ער, אויב איך האב ניט קיין טעות, באהאנדלט אייך ניט אום בעסטן... און ווער ווייסט צי וועט ער מיט אייך אמאל חתונה האבן... איך אבער מיין גאנץ ערנסט. איר זייט מיר געפעלן. איך גלויב אז איר זייט די פרוי, מיט וועלכער איך וועל קענען פירן א רואיק, גליקלעך לעבן. איך בין זיכער אין דעם... מינקע, אויב איר קענט מיך ליבן, כאטש וויפיל ניט איז, דאן... דאן...

מינקע: (רוקט זיך אָפּ פּון אים מיט שרעק) ער איז משוגע געוואָרן!
דאָקטאָר טייערינקער, איר שרעקט מיך!...

דר. רובין: פאָרוואָס שרעק איך אייך?...

מינקע: (מיט שרעק) ווייל איר זייט ניט ביים קלאָרן פאַרשטאַנד. ווער בין איך, דאָקטאָר?

דר. רובין: איר זייט מינקע...

מינקע: וואָס איז מינקע?

דר. רובין: (לאַכט) מינקע איז אַ וואויל מיידל און איך האָב זי ליב...

מינקע: וואָס הייסט, איר האָט זי ליב? אויף אַ ווייל צי אויף אַלעמאַל?...

דר. רובין: אויף אַלע מאָל.

מינקע: און חתונה האָבן?

דר. רובין: און חתונה האָבן.

מינקע: מיט אַ דינסט?

דר. רובין: מיט אַ דינסט.

מינקע: איר, אַ דאָקטאָר?

דר. רובין: איך, אַ דאָקטאָר.

מינקע: זייט איר ניט משוגע?

דר. רובין: (לאַכט) ניין, מינקע, איך זאָג עס אייך ביי מיין גאַנצן קלאָרן

פאַרשטאַנד...

מינקע: האָ? אַוואָ? קלאָרערהייט זאָגט איר עס מיר, אַז איך זאָל זיין

אייער ווייב, אַ דאָקטאָרקע?...

דר. רובין: יא, קלאָרערהייט בעט איך אייך, איר זאָלט מיין ווייב זיין!...

(טוט איר אַן איינעם פּון די רינגען אויפן פינגער. זי קוקט אויף אים מיט אויס-

געגלאַצטע אויגן)

מינקע: (טוט אַ קוק אויפן רינג מיט שרעק) אַי, מאַמע מיינע! אויב אַזוי,

וועל איך משוגע ווערן! זאָגט נאָר: איז דאָס אויפן וואָר? דאָס איז דאָך אַ רינג

מיט אַ בורליאַנט, האָ? און איר זייט דאָך דער דאָקטאָר? און ביים קלאָרן פאַר-

שטאַנד?... (צעכליפּעט זיך) דאָקטאָר, וואָס האָט איר מיר צעמישט דעם מוח?

וואָס טויג איך אייך? און וואָס וועט זיין מיט איציקן?... (מען קלינגט) אוי, דאָס

איז מסתמא מיין פעטער פייוול! זאָל ער מיך ראַטעווען!...

דר. רובין: איך וועל אים די טיר עפענען! (אָפּ שנעל רעכטס)

מינקע: (טוט זיך אַ לאַז איבערן צימער) אוי, איך וועל משוגע ווערן!

וואָס זאָל איך טאָן? קלאָרערהייט וויל ער מיט מיר חתונה האָבן. ווי לאַזט

מען אַרויס אַזאַ גליק פּון די הענט? אַ דאָקטאָרקע, בורליאַנט! אַבער וואָס

טו איך מיט איציקן? ווי אזוי וועל איך גאר קענען לעבן אן אים? גע'הרג'עט זאל ער ווערן! ... אוי, איך וועל משוגע ווערן! ... אוי, איך וועל משוגע ווערן! אוי איך וועל משוגע ווערן! ...

(דר. רובין און פייוול קומען אריין)

פייוול: אבער, דאקטאר, געדענקט'זשע, כדת! (טוט זיך אַ וואַרף קעגן מינקע) מינקע, טאכטערל, יתומה'לע מיינע! דו האָסט דאָך גאַר נישט קיין אידישן מזל.

מינקע: אוי, פעטערקע! ראַטעוועט מיין קאַפּ! (פּאַלט אים אויף דער ברוסט)

דר. רובין: איך וועל אַרײַנגיין אין צווייטן רום, און איר רעדט זיך דאָ דורך! (פּאַ אײַן דער צענטער טיר)

פייוול: נו, נו, מינקעלע, באַרואיק זיך. גאָט האָט געוואַלט דו זאָלסט גליקלעך זיין, און אונזער משפּחה זאָל אויך דערהייבן ווערן, וועסטו ווערן אַ דאָקטאָרקע! ... אַ דאָקטאָרקע, מינקע אַ דאָקטאָרקע! ...

מינקע: אַבער, פעטערקע, וואָס וועט זיין מיט איציקן? ..

פייוול: ציין, קאַבילע, דערמאָן נישט זיין נאַמען! טראַכט נישט פון אים! מינקע: איך וויל איצט נישט טראַכטן פון אים! איך האָב אים אין דער

ערד, אַבער ער קריכט דאָך מיר אינ'ם קאַפּ! ...

פייוול: מינקע, מאַך זיך נישט אומגליקלעך. מען דערלאַנגט דיר אַ גאַל-דענעם אַקס, כאַפּ אים אָן מיט ביידע הענט פאַר די הערנער, האַלט אים צו, לאַז אים נישט אַפּ, אַניט, אַ רוח אין דיין האַרצן אַריין!

מינקע: ער וויל טאקע מיט מיר חתונה האָבן?

פייוול: כדת! ער האָט זיך פאַרכליאַפּעט אין דיר. מען קען מיינען אַן ער איז משוגע געוואָרן! אַ דאגה דיר! דו טו זיך דיינס! קלאַפּ צו! קלאַפּ צו! ... קאַבילע דו, וואָס לאַזטו זיך נאָך אײַנבעטן? ...

מינקע: (נאָך אַ פּוּז) פעטערקע, איר מיינט, אַז דער דאָקטאָר לאַכט נישט פון מיר? ..

פייוול: וואָס הייסט ער לאַכט פון דיר? און וואו בין איך? הע? ... און אַ בריטש מיט אַ פּראַמיס איז אויך דאָ אין אַמעריקע. איך בין אַן עדות! ... מינקע: (פּלוצים) זאָל ער גע'הרג'עט ווערן! זאָל ער ברעכן האַלז און נאַקן. ביז איצט האָט ער שוין געקענט לאַנג חתונה האָבן! ...

פייוול: ווער? וועמען שילסטו? ...

מינקע: איציקן, אַלל-רייט, פעטער, אים אויף צו להכעיס. האָט ער נישט געזאָלט מיר אזוי צאַפּן מיין בלוט? ...

פייוול: קאַבילע, דו ביסט דאָך שוין באַלד אַ דאָקטאָרקע, גוואַלד, פון וועמען טראַכטסטו? ...

מינקע: איר זייט גערעכט, פעטער. מער וועל איך פון אים נישט טראַכטן. (קוקט אויפן רינג און רייבט דעם שטיינדל אַן איר קלייד) פעטער, זעט, סאַר בורליאַנט! ...

פייוול: וואו האָסטו אים גענומען?

מינקע : א פרעזענט פון מיין דאָקטאָר...
 פייוול : פאַרבוץ אים געזונטערהייט, דאָקטאָרקע ! אוי, וועל איך היינט
 שרייבן אַ בריוו צו דיין מאַמען, אין דער ערד אַריין! (גייט צו צו דער טיר אין
 צענטער) דאָקטאָר, זייט־זשע מוחל!...

(דר. רובין אַריין)

דר. רובין : (מיט אַ שמייכל) וועל?...?

פייוול : פאַרטיק געוואָרן מיט דער הגדה, איצט, דאָקטאָר, צו די ריכטיקע
 קניידלעך, ווען אַ שטייגער זאָל זיין דער ריכטיקער כדת ?

דר. רובין : וואָס מיינט איר?

פייוול : איך מיין די ריכטיקע קניידלעך, די חתונה כדת ?

דר. רובין : פון מיינטוועגן אין אַ מאַנאַט אַרום...

פייוול : אַט דאָס מיין איך. גיט מיר אייער האַנט צוגעקלאַפט ! (טוט אַ
 פאַטש דר. רובינען איבער דער האַנט, אַז יענער פאַרקרימט זיך) זייט מיר
 מוחל, דאָקטאָר, צו שטאַרק אַ פאַטש געטאָן! איר פאַרשטייט ? איך בין גע-
 וואוינט צו פאַטשן איבער אַ האַנט פון אַ נאַש בראַט. דערפאַר אַבער, דאָקטאָר,
 באַלאַנג איך צו צוויי סאַסייעטיס, און יעדער „מעמבער“ האָט אַ געזונטע ווייב,
 פאַרשטייט איר מיך, און איך וועל אייך שוין צושטעלן קינדבעטן גענוג, פאַר-
 לאַזט זיך אויף מיר!...

דר. רובין : און וואָס זאָגט איר, מינקע ?

מינקע : וואָס זאָל איך זאָגן? איך טראַכט מיר : צי איז עס טאַקע אויפן
 וואָר, צי אין אַ חלום?...

דר. רובין : איך האָף, אַז איר וועט זיין מיט מיר צופרידן...

מינקע : פאַרוואָס זאָל איך ניט זיין מיט אייך צופרידן?..

דר. רובין : און איר וועט מיך ליב האַבן...

מינקע : וועמען דען וועל איך ליב האַבן, אַז איר וועט זיין מיין מאַן?
 הלוואי זאָלט איר מיך אַזוי ליב האַבן, ווי איך וועל אייך ליב האַבן.

דר. רובין : איך וועל אייך זיכער ליב האַבן, (נעמט די דזשולערי פונם
 קעסטעלע) דאָ זענען שוין אייערע כלה־מתנות. (טוט איר אַן דאָס גאַנצע צירונג,
 זי קוקט אויף אים, אויף דעם פעטער און אויף די צירונג מיט גרויסע, צע-
 סומלטע אויגן. דאָן לויפט זי צו צום שפיגל און קוקט זיך איין)

מינקע : (מורמלט) אוי, מאַמע מיינע ! (טוט זיך פלוצים אַ וואָרף צו דר.
 רובין) איך האָב אייך שוין שטאַרק ליב ! (טוט אים אַזוי אַ כאַפּ מיט איר גאַנצער
 קראַפט און טוט אים אַ קוש)

דר. רובין : דאָטס רייט ! (לאַכט) איר ווילט דאָכט זיך, היינט גיין אין
 טעאטער ? איך וועל מיט אייך גיין !

מינקע : אוי, יעס ! קומט אַבער גלייך, עמעצער דאָרף קומען און איך וויל
 אים ניט זען, איך טו זיך גלייך אַן, איר טוט זיך אויך אַן!...

דר. רובין : אַללירייט ! איך בין שוין פאַרטיק ! (נעמט זיין פוטער און
 הוט פון הענגער, מען קלינגט)

מינקע: אוי, דאָס איז ער! פעטער, הייסט אים אָוועקגיין! (לויפט אַרויס
לינקס. דר. רובין נאָך איר)

פּייוול: ניין, זאָל ער טאַקע אַרויפקומען און זעען מיט זיינע אייגענע
אויגן און דערנאָך וועל איך אים זאָגן דעם פּסוק! (לויפט אַרויס רעכטס און
באַלד דערהערט זיך זיין קול: „קום אַרויף, איציק! קום אַרויף, בוטשאַרוק!“ —
דערנאָך דערשיינט ער מיט איציק, וועלכער איז אויסגעפּוצט מיט אַ רויטער
בלום אינס לאַץ)

איציק: אַוואו איז מינקע?

פּייוול: וואו מינקע איז? איז דאָס דיין טאַטנס עסק? הער נאָר דו,
בוטשאַרוק, מיט מינקען ביסטו מער קיין מחותן ניט. זי שלאָגט מיט דיר כּפרות.
זי איז אַ דאָקטאָרקע איצט. דו פאַרשטייסט? און סמיע זיך ניט צו ווייזן
מער פאַר אירע אויגן, וואָרים איך וועל דיר אונטערהאַקן ביידע פּיס!

איציק: וואָס חכמה'ט איר זיך? וואו איז מינקע? מיר וועלן פאַרשפּעטיקן
אינם טריאייטער!...

(מינקע ערשיינט געאַרעמט מיט דר. רובין פון לינקס)

מינקע: פעטער, איר בלייבט דאָ אַכטונג צו געבן, ביז מיר וועלן קומען
צוריק פּונם טריאייטער! (גייט פאַרביי מיט אַ שטאַלצער מינע, שפּילנדיק
זיך מיטן לאָועליר)

דר. רובין: מיר וועלן נעמען אַ טעקסי!... (אַפּ מיט מינקען)

איציק: מאַמע!... (קוקט זיין נאָך מיט צעטומלטע אויגן. פּייוול לאַכט)

דרימער אַקט

(אין אַ יאָר אַרום)

ביי דר. רובין אינס אָפּיס. די בינע איז צעטיילט אויף צוויי העלפטן. — איינע רעכטס, שטעלט פאַר דעם „וועיטינג רום“, די אַנדערע העלפט — דעם דאָקטאָרס קאַבינעט, וואו ער אונטערזוכט די פּאַציענטן. אין דעם „וועיטינג רום“ שטייען עטלעכע שאַפּעס מיט ביכער, אַ טיש מיט צייטונגען און ווייזט-קאַרטן, אַ זאָפּע מיט שטולן. אויף די ווענט הענגען בילדער; אין דעם קאַבינעט — שאַפּעס מיט דעם דאָקטאָרס אינסטרומענטן, אַ פּאַר שטולן, אַ טיש מיט אַ גרינעם געוואַנד און אַ טעלעפּאָן. אַ טיר רעכטס פירט פונם קאַרידאָר אינס „וועיטינג רום“ אַרײַן, וועלכער איז אַפּגעטיילט פונם קאַבינעט דורך אַן אַנדער טיר. אַ גרויער ווינטערדיקער נאַכמיטיק. רייטשל, אַ דינסט אין אַ גרויען שירץ, ווישט ארום מיט אַ טיכל דאָס מעבל. פון דער טיר רעכטס קומט אַרײַן מינקע, אין אַ פעלץ און אין אַ הוט, מיט שניי פאַרשאַטן. אין די הענט טראָגט זי אַ פענקלע.

מינקע : דער דאָקטאָר איז נאָך גיטאַ?

רייטשל : ניין.

מינקע : געווען עפּעס דאָ פּאַציענטן?

רייטשל : צוויי פרויען און אַ מאַן. זיי וועלן שפּעטער קומען.

מינקע : (טוט אויס דעם פעלץ און דעם הוט) טראָג עס אַרויף אַפּסטערזו.

(גיט דאָס רייטשלען) און נעם מיט דעם פעקל אויך. טו זיך אַבער אַ קער. אַזוי ווי אויף גלעזערנע פּיס גייסטו! האָט מורא. טאַמער וועט זי זיי צעברעכן! (רייטשל נעמט די זאַכן און דעם פעקל און אַפּ בורטשנדיק אין דער טיר רעכטס. מינקע קוקט זיך אַרום אינס צימער, טוט אַ וויש מיט אַ פינגער דעם טיש, און טוט אַ דריק די אַקסלען) נו! נו! (קוקט אונטער דער זאָפּע און שאַרט אַרויס פון דאָרט מיט אַ פּוס אַ שטיקל פּאַפּיר) נו! נו! ... מען קען פּלאַצן פון די דינסטן! (רייטשל קומט ווידער אַרײַן) דו האָסט שוין דאָ געראַמט, גערעטעניש?

רייטשל : איך ראָם דאָ, איר זעט דאָך...?

מינקע : שור זע איך, שור! נו, וואָס שטייסטו? וואָס קוקסטו אויף מיר?

טו זיך אַ ריר, גערעטעניש דו! (רייטשל הייבט אַן צו ווישן מיטן טיכל דאָס מעבל) זע נאָר, ווי זי קריכט! ביי אַ מיידל דאָרף ברענען! (טוט אַ ריס פון איר דאָס טיכל) אַט אַזוי אַרבעט מען, אַט אַזוי! (ווישט פּלינג די שטולן, דעם טיש) אַט אַזוי אַרבעט אַ ריכטיקע דינסט, דו פאַרשטייסט, גולם...?

רייטשל : ווען איך וואָלט געווען אַזוי לאַנג אַ דינסט, ווי איר, וואָלט

איך אויך אפּשר בעסער געאַרבעט!

מינקע : (צעמישט) אַוואָ? וואָס האָסטו געזאָגט?

רייטש'ל: איך זאָג, אַז די מיידלעך זענען גערעכט, ווען זיי אַנטלויפן פון אייך. צו זיין אַ דינסט ביי אַן אַמאָליקער דינסט, איז ערגער ווי דער טויט. מינקע: מאַך צו דיין פּיסק! וואַרט, באַלד דאַרף קומען די מרס. בלום. איך האָב איר נאָך ניט באַצאָלט פאַר דיר. איך שיק אייך ביידן וואו איך האָב אַנדערע מיידלעך אַוועקגעשיקט! גיי, איך דאַרף דיך ניט מער! גיב אַהער דעם שירץ! (רייטש'ל טוט אויס דעם שירץ און דערלאַנגט איר. זי טוט אים אָן) איך וועל בעסער אַליין אַרבעטן, ווי אַ קאַטאַרוזשיק, איידער צו האָבן צו טאָן מיט אַזאַ גרויסער מויל, ווי דו האָסט! (אַרבעט מיט אימפעט, ווישנדיק די שוויבן פון אַ שאַפט)

רייטש'ל: באַצאָלט מיר און איך וועל אַוועקגיין!
מינקע: דיר קומט פאַר דריי טעג, גיי, ברענג אַרונטער אַהער דייער זאַכן, און איך וועל דיר באַצאָלן.
רייטש'ל: אַלל-רייט, אַלל-רייט (פאַר זיך) אַזאַ דינסט-מויד! (אַפּ רעכטס. פּויער. מען קלינגט. מינקע דריקט אַפּ דעם קנאַפּ, דערנאָך עפנט זי די טיר און קוקט אַרויס) אַ, איך האָב טאַקע אייך ערשט דערמאַנט! קומט אַריין, קומט אַריין!...
(מרס. בלום קומט אַריין)

מרס. בלום: עפעס צום גוטן מיך דערמאַנט? ...
מינקע: מער נעם איך ביי אייך ניט קיין מענשן!
מרס. בלום: וואָס איז? רייטש'ל טויג אייך נישט?
מינקע: ליימענע הענט, גלעזערנע פּיס, און אַ נאַשערין, זאָל מען דאָס גאָר ניט זען! ווי נאָר איך לאָז זי אַ וויילע אַליין אַפּסטערז, באַלד, אַוואַ, זי נאַשט שוין! און דאָס מילך, זייט זי איז דאָ, איז מיר עפעס אויך ניט געפעלן, עפעס גאָר אָן קרים פון אויבן, מיר דאַכט זיך, אַז זי טרינקט אויס און גיסט צו וואַסער. איך קען שוין דעם קונץ!
מרס. בלום: נו, וואָס, קענסטו זיך העלפן? דו ביסט דאָך אין דעם ניט קיין גרינהאַרן. דו ווייסט דאָך אַז אַ דינסט מיידל דאַרף נאַשן...
מינקע: אַוואַ? ניט ביי מיר. ביי מיר האָט אַ מיידל גענוג צו עסן. פּרעס, ווער צעזעצט פּרעסנדיק, אַבער נאַש ניט...
(רייטש'ל קומט אַריין מיט אַ טשעמאַדאַן)

רייטש'ל: גוט מאַרגן, מרס. בלום, אַ פּיינעם פלייס האָט איר מיר געגעבן. איר זאָלט מיר ווייטער אַזוינע פלייסעס ניט געבן. איך וויל דינען ביי אַ בעל-הבית'טע, ניט ביי קיין דינסט, זי מעג אפילו זיין אַ דאָקטאָרקע! ...
מינקע: נו, גרויסער מויל, עפן אַקאַרשט דיין טשעמאַדאַן...
רייטש'ל: איר קענט קוקן, איך האָב ביי אייך גאָר ניט פאַרנומען (עפנט דעם טשעמאַדאַן. מינקע קוקט איבער די זאַכן וואָס ליגן דאָרט), נו, גאָר ניט ביי אייך פאַרנומען? (מאָכט צו דעם טשעמאַדאַן)
מינקע: (שטעלט אַרויף אַ פּוס אויף אַ שטול, נעמט אַרויס געלט פון אַ זאַק) נאָ דיר דיין געלט און פאַר, פאַר, פאַר! ...

ריימשל: (נעמט דאָס געלט) ביי אייך האָט מען אויך אזוי איבערגעקוקט די זאַכן, ווען איר פלעגט אוועקגיין פון אַ „פלייס“? מסתמא האָבן זיי געוואוסט, אַז ביי אייך דאַרף מען איבערקוקן. טפוי, איר דינסט-מויד! (אָפּ)

מינקע: נו, וואָס זאָגט איר צו אַזאַ פאַצעצע? ... אַבער אַלע מיידלעך וואָס איר האָט מיר געגעבן, חוץ ברכה'קען, זענען אזוינע... מרס, בלום, איך האָב אייך ניט געטאַרט אַריינלאָזן אינם הויז, פאַרוואָס איר האָט אָפּגערעדט ברכה'קען...

מרס. בלום: זי איז דאָך ביי דיר אָפּגעווען צוויי חדשים, איז גענוג. איך קען נישט באַשטיין, אַז מיינס אַ מיידל זאָל שטיין צו לאַנג אויף איין פלייס, איך דאַרף אויך מאַכן אַ לעבן. דו ווייסט דאָך, ווי לאַנג פלעגסטו ביי מיר שטיין אויף איין פלייס?...

מינקע: אַוואָ? פון מיר זאָלט איר ניט רעדן, איך בעט אייך... באַלד-וואָס, ווען דו, דו! ... קענען גאָר ניט פאַרגעסן! ... מסתמא דערציילט איר די מיידל-לעך, אַז איך בין געווען... זי אויך — ווי נאָר עפעס, באַלד מיך אַ שטאָך געטאָן... מרס, בלום: ווער דערציילט זיי? אַן מיר ווייסן זיי אויך דאָס. פון דעם גראַסערעמאַן, פון דעם בוטשער, איציק דערציילט זיי נאָך אַלעמען, ווי דו האָסט אַוועקגע'פּאַר'ט נאָך אים!...

מינקע: איציק אויך? (טוט אַ זיפּן) אוי, וויי איז מיר!...

מרס. בלום: זאָל איך דיר ברענגען אַן אַנדער מיידל?

מינקע: אַוואָ? ניין, איך וויל ניט מער אייערע מיידלעך, איך וועל נעמען ביי אַן אַנדער צושיקערין.

מרס. בלום: טאַקע זייער שיין. דאָ אינם הויז האָט מען די מיידלעך אַלע מאָל ביי מיר גענומען און דו ווילסט ביי מיר אָפּנעמען מיין פרנסה? אזוי באַדאַנקסטו מיר, וואָס דורך מיר ביסטו געוואָרן אַ דאַקטאָרקע?

מינקע: איך האָב דאָך אייך עפעס געזאָגט? הערט אויף!

מרס. בלום: מינקעלע, איך האָב פאַר דיין געשריי גאָר קיין מורא ניט און טאַמער נעמסטו ביי מיר קיין מיידל ניט, ווייס איך עפעס, דאַקטאָרקע... מינקע: וואָס ווייסט איר?

מרס. בלום: איך ווייס, אַז איציקל געפעלט דיר נאָך. סערקע האָט דיך נעכטן געזען מיט אים ביי טשאַרלי טשאַפּלין, נו, זעסטו, אַז איך ווייס? און דיין מאַן וועט פון דעם אויך וויסן!

מינקע: וואָס וועט ער וויסן? וואָס וועט ער וויסן? די מיסט פון אונטער מיין נאָגל איך דאָך ערלעכער פון אייך אינגאַנצן. אַרויס פון דאַנען, איז דער ערד אַריין, אַרויס! וואָרים איך טו אייך אזוי אַ זעץ אַרויס, אַז די ביינער וועלן ביי אייך טרעשטשען!

מרס. בלום: גוט, גוט, איך גיי, איך גיי, הייב זיך אַן מיט אַ משוגענער דינסט! (גייט צו צו דער טיר רעכטס, גייט אַרויס און שטעקט צוריק אַריין דעם קאָפּ) מינקע די דאַקטאָרקע, מינקע די דאַקטאָרקע, מינקע די דאַקטאָרקע, טפוי, טפוי, טפוי! (אָפּ)

מינקע: (לויפט צו צו דער טיר און פארקלאפט זי) אוי, מאמע מיינע, וואס צאפן זיי אזוי מיין בלוט! (פאלט צו צום טיש און צעוויינט זיך. פויזע. עס דערהערט זיך דאס קלינגען פונם טעלעפאן אויפן טיש. וואס שטייט אינס קאָ בינעס. זי הייבט זיך אויף, גייט אַרײַן אַהין און נעמט אַן דעם רעסיווער) העללאַ! ווער? פּאַלאַדיאַ? נו, אַבי דו לעבסט... איך האָב ביי דיר זייער אַ טייערן לעבן. בעסער וואָלט איך אַ מיתה משונה איינגענומען, איידער איך האָב דיך דערקענט! אַוואָ? וואָס איך וויין? איך וועל באַלד אַוועקגיין טאַנצן, מיר איז דאָך אזוי גוט ביי דיר! אַוואָ? שור זענען געווען פּאַציענטן. אין פינף מינוט ביסטו אין דער היים? נו, אַ דאַנק גאַט, אַבי דו ווייסט, אַז דו האָסט אַ היים. אַוואָ? ניין, דר. רייכמאַן איז ניט געווען. אַוואָ? אַלל־רייט! (לאַזט אַרונטער דעם רעסיווער און ווישט זיך די אויגן. מען קלינגט. זי גייט אַרויס אין ווער־טינג־רום און דריקט אַפּ דעם קנאַפּ. פויזע. מען קלינגט אין דער טיר) קאַם אין!

(אַ איד מיט אַ פּאַטשיילע אַרום די אויערן קומט אַרײַן)

איד: (נייגט זיך) איז דער דאקטאר דא?

מינקע: ער קומט גלייך. זייט אזוי גוט, מיסטער, ווישט אַפּ אייערע פיס דאַרטן ביי דער טיר. מען דאַרף האָבן אַביסל איידלקייט, מיסטער, אַז מען קומט אַרײַן צו אַ דאקטאר...

איד: (צעשראַקן, לויפט צוריק צו דער טיר און ווישט די פיס) איר זייט גערעכט, גערעכט. פונם זינען מיר אַרויס!...

מינקע: גענוג, גענוג, איר וועט מיר נאָך דאַרט מיט די פיס צערייסן דעם קאַרפעט. און איצט נעמט אַרונטער דעם הוט און זעצט זיך. (דער איד טוט עס) דער דאקטאר קומט אַרײַן באַלד. מען האָט אים אַוועקגערופן צו זייער אַן ערנסטן קראַנקן. ער איז איינמאַל אַ דאקטאר! אַז דאקטאר רובין העלפט ניט, קען שוין קיין דאקטאר ניט העלפן.

איד: אזוי? אפשר וועט גאַט געבן, און דער דאקטאר וועט מיר אויך העלפן. איך בין שוין געווען ביי אַלע דאקטורים, און זייער גאַנצע דאקטאָריע איז ווערט אַ ציבעלע! קיין איין רעכטער דאקטאר איז ניטאָ אין אַמעריקע! מינקע: זייט איר שוין דאָ אויך געווען?

איד: ניין. דעם דאקטאר האָב איך נאָך ניט געפרואוּט. פייוול דער בושטער, מיינער אַ פאַראיינ־ברודער, האָט מיר געהייסן אַהערגיין. ער זאָגט, אַז דאקטאר רובין איז זיינער אַ פלימעניק. איך בין שוין דאָ פריער געווען מיט מיין ווייב און מיין איידים.

מינקע: אַ, איר זייט דאָס דאָ פריער געווען? אייער ווייב און אייער איידים זענען אויך פּאַציענטן?...

איד: דאָס הייסט זיי, אַ דאַנק גאַט, זענען דווקא געזונט. נאָר זיי זענען מיט מיר מיטגעגאַנגען, כדי טאַמער פאַרגעס איך עפעס דעם דאקטאר צו זאָגן וועגן מיין קראַנקהייט. זאָלן זיי דאָס אים זאָגן... .

מינקע: וואָס זיצט איר אזוי אַרומגעוויקלט מיט דער פּאַטשיילע? איד: מיר איז קאַלט.

מינקע: וואָס טוט אייך וויי?

איד: וואָס טוט מיר ניט וויי? אַ צעבראַכענער שאַרבן, ניט פאַר אייך געדאַכט.

מינקע: זייט רואיק, מיסטער, דר. רובין וועט אייך שוין ראַטעווען. מין מאַן איז, אַ דאַנק גאַט, ניט ווי די אַנדערע דאַקטוירימלעך, וואָס ווייסן ניט פון זייער חיות... .

איד: (פאַרוואַונדערט) אייער מאַן?...

מינקע: שור. דאַקטאָר רובין איז מיין מאַן. וואָס דען, האָט איר געמיינט, איז ער מיר?

איד: איך האָב געמיינט... האָט קיין פאַראיבל ניט... פאַרשטייט איר מין... איך האָב שוין געטראָפן ווייבער פון דאַקטוירים, רעדן זיי אַלע דייטש, ענגליש, און איר רעדט אַזוי פראַסט, ווי מיין ווייב, האָב איך געמיינט, נעמט ניט פאַר אומגוט, אַז איר זייט דאָ אַ דינסט... .

מינקע: (גייט זיך אַ צאַפֿ) אַוואָ? ווער האָט אייך געזאָגט אַז איך בין אַ דינסט?

איד: קיינער האָט עס מיר ניט געזאָגט חלילה... נאָר אַז איר רעדט פשוט'ן מאַמע-לשון... כע! כע! כע!

מינקע: איך רעד אויך דייטש און ענגליש. (טוט אויס דעם שירץ און לייגט אים אויף אַ שטול) אָבער מיט געבילדעטע מענשן; מיט מיין מאַן, מיט די אַנדערע געבילדעטע לייט, וואָס קומען אַהער. נישקשה, מיט מיר קענט איר אויך רעדן דייטש, צי ענגליש, צי פאַראַסיסקי. דאַנקן גאַט, ניט קיין פראַסטאַק, חלילה. פּרעגט אפילו דעם דאַקטאָרס פעטער, ברודער פּייוויל דעם בושטער, ער וועט אייך אויך זאָגן, אַז איך בין ניט קיין פראַסטאַק.

(דר. רובין קומט אַריין. אין אַ פּוטער. בלייבט שטיין נעבן דער טיר, און טוט אויס די קאַלאַשן. דער איד הויבט זיך אויף פון אַרט.)

מינקע: זיצט, מיסטער, זיצט, ער וועט אייך שוין רופן.

דר. רובין: (ווי אומצופרידן) דר. רייכמאַן איז דאָ ניט געווען?

מינקע: ניין. (דר. רובין גייט אַריין צו זיך אין קאַבינעט)

איד: קוקט אויס צו זיין אַ ריכטיקער דאַקטאָר. רעדט מסתמא דייטש אויך.

מינקע: צי ער איז אַ ריכטיקער דאַקטאָר? דער איינציקער. די אַנדערע דאַקטוירים זענען דאָך בושטאַרעס. (גייט אַריין צו איר מאַן אין קאַבינעט) אַ נייער פאַציענט, דער פעטער פּייוויל האָט אים געשיקט. רעד מיט אים דייטש.

דר. רובין: וואָס? דייטש?

מינקע: וואָס אַרט עס דיך? אַז מען רעדט מיט זיי דייטש, האָבן זיי מער דרך ארץ.

דר. רובין: דיין פעטער האָט אים געשיקט? נאַטירלעך, מיט אַ פאַ-ציענט וואָס דיין פעטער פּייוויל שיקט, מוז מען ריידן דייטש. קיין אידיש וועט ער דאָך ניט פאַרשטיין. מינקע, איך האָב געהערט, ווי דו האָסט מיט אים איצט אויך אַריינגעטענה'ט, אַז איך בין דער איינציקער דאַקטאָר, און די אַנ-דערע דאַקטוירים זענען בושטאַרעס. טו דאָס ניט, מינקע.

מינקע: אַוואָ?

דר. רובין: (מאַכט איר נאָך) „אַוואָ“? הער אויף מיט דיין „אַוואָ“! פּליז, מינקע. איך בעט דיך, איך קען דאָך דאָס ניט אַריבערטראַגן. איך האָב דיר אַזוי פּיל מאָל געזאָגט און געבעטן, רעד וואָס ווייניקער מיט די פּאַציענטן. מינקע: ער איז שוין געקומען! וואָס ווילסטו? מיט דיר זאָל איך רעדן וואָס ווייניקער, מיט די פּאַציענטן וואָס ווייניקער. איך הער דיך ווי די קאַץ! איך וועל מיט זיי יאָ רעדן. דו האָסט אויפגעהערט צו טענדן צו זיי, וועל איך כאַטש צו זיי טענדן, אַניט וועט מען דאָך ניט אַריינשמעקן צו דיר.

דר. רובין: ביי מיר איז דאָך ניט קיין גראַסערי, ניט קיין בוטשער-שאַפּ, פאַר-העווענס סייק, פאַרשטיי דאָך דאָס אַמאָל! מינקע, סוף כל סוף וועל איך אין גאַנצן צומאַכן דעם אָפיס. עס עקלט מיך.

מינקע: וואָס ווילסטו פון מיר? וואָס קומט דיר עפעס אַרויס אַ רעה וואָס איך פאַרלויב דיך? אַז אַן אייגענע ווייב זאָל דאָס ניט טאָן, ווער דען? וואָס איך טו איז אים ניט געפעלן, וואָס איך טו!

דר. רובין: (פאַרצווייפלט) זי פאַרשטייט עס ניט, זי פאַרשטייט עס ניט. נו, נו! (טוט אַ זיפּן) שיק מיר אַריין דעם דייטש.

מינקע: (גיט אַרויס פון קאַבינעט) מיסטער, גייט אַריין, (דער איד לויפט אַריין אין קאַבינעט. מינקע נעמט דעם שירץ פון שטול, און אָפּ אין דער טיר רעכטס, ווישנדיק מיט אים די אויגן)

דר. רובין: (צום איד) נעמט אַרונטער די פאַטשיילע. (איד טוט עס) וואָס טוט אייך וויי?

איד: אין די קישקעס שניידט מיר.

דר. רובין: וואָס האָט איר געגעסן?

איד: וואָס איך האָב ניט געגעסן, איז ניט פון דעם, הער דאָקטאָר... איך קען אייך זאָגן מיין חולאת אויף אויסנווייניק; דער קאַפּ טוט מיר וויי, אין האַרצן דזשימדזשעט מיר, אין די קישקעס שניידט מיר, און אונטערן לע-פעלע שפּאַרט מיר.

דר. רובין: טוט זיך אויס...

איד: (אויסטוענדיק זיך) און פיש טאָר איך ניט עסן, און פלייש, נאָר טשיקן, מילך מעג איך טרינקען. און פרישע אייער שמאַטקע, ניט קיין שטאַרקע קאַפּע, ניט קיין שטאַרקן טיי. זעט איר ווי איך ווייס די גאַנצע דאָקטאָריע? דר. רובין: היינט וואָס-זשע זייט איר צו מיר געקומען?

איד: איך ווייס? איך האָב געוואָלט געבן אייער פעטער אַ „שאַו“! איך ווייס? מיינער אַ פאַראיינ-ברודער, האָט אַ פלימעניק אַ דאָקטאָר, נאָ דיר אַ „שאַו“!

דר. רובין: האָט ער אייך געבעטן, איר זאָלט מיר אַ „שאַו“ געבן? איד: אַוואָדע געבעטן. ער גיט מיר אויך אַמאָל אַ „שאַו“. איך בין אַ קאַטאַמער-פעדלער, נעמט ער אַמאָל ביי מיר עפעס, איי, איי, אַרבעט ער פאַר אייך! אין פאַראיינ ביי אונז האָט ער נעכטן אונזער ברודער פרעזידענט, ברודער מייקל גאַרגעל, שיעור פאַר אַ קאָליקע געמאַכט צוליב אייך.

דר. רובין : (צעטומלט) צוליב מיר ?

איד : אַוואַדע צוליב אייך. פאַרשטייט איר מײך, ברודער פייוול, אייער פעטער, וויל, אַז דער פאַראיינ אונזערער זאָל אייך אַנשטעלן פאַר אונזער דאָקטאָר, און אונזער ברודער פרעזידענט, ברודער מייקל גאַרגעל, וויל דווקא דעם אַלטן דאָקטאָר. בקיצור אַ וואָרט פאַר אַוואָרט, און איר קענט דאָך אייער פעטער, ברודער פייוולען. האָט ער אַנגעכאַפט נעכטן ברודער מייקל גאַרגעל, און דיִשעט אים. הער דאָקטאָר, אויב איר וועט מיר געבן אַ ריכטיקע רפואה, וועל איך פאַר אייך אויך אַרבעטן ביי אונז אין פאַראיינ.

דר. רובין : (טוט אַ קלאַפּ אין טיש) וואָס איז דאָס ? מיין גאָט ! ער שלאָגט זיך גאַר צוליב מיר ? וואָס וויל ער פון מיר ? מיין גאָט, ווי איך בין דאָ אַריינגעפאַלן !... צו שאַנד און צו שפּאַט מאַכט ער מײך. מיסטער, טוט זיך אָן !

איד : האָ ? ...

דר. רובין : טוט זיך אָן און גייט צו אַן אַנדער דאָקטאָר. איך וויל ניט קיין „שאַו“ פון דעם בוטשער. און זאָגט אים, אַז ער האָט אייך געבלאַפּט. ער איז ניט מיין פעטער, איז קיינמאַל מיין פעטער ניט געווען.

איד : וואָס הייסט ? ...

דר. רובין : טוט זיך אָן, און גייט, גייט, גייט ! (לויפט אַרויס אין „ווער־טינג רום“ און הויבט אָן צו טאַפּירן אויפגערעגט) נו ! נו ! נו !
(מינקע קומט אַריין פון רעכט)

איד : (צעמישט, טוט זיך אָן שנעל, און גייט אַרויס פון קאַבינעט אין „וועיטינג־רום“) איז הייסט עס וואָס, דאָקטאָר ? זאָל איך וואָס זאָגן ברודער פייוולען ?

דר. רובין : (טוט אַ געשריי) ער זאָל גיין צום טייוול ! און אויב ער וועט עמעצן צו מיר שיקן, וועל איך אים אַרויסשמיסן פון מיין אָפּיס. און אייך אויך. אַרויס !

איד : אוי !... (לויפט אַרויס רעכטס)

מינקע : (פאַרברעכט די הענט) וויי איז מיר !... דו טרייבסט שוין פאַ־ציענטן פון אָפּיס ?

דר. רובין : איך וועל דיין פעטער אויך אַרויסטרייבן. ער זאָל מיט מיר זיין, וואָס ווייניקער מחותן.

מינקע : דו ביסט דאָך משוגע ?

דר. רובין : איר מאַכט מײך משוגע ! הער אויס, מינקע. איך וועל פּרוּאוון נאַכאַמאַל דאָס דיר געבן צו פאַרשטיין. איך פּראַקטיציר שוין פּופּצן יאָר. יאָרן־לאַנג האָב איך שווער געאַרבעט, אום צו קריגן אַ נאַמען פאַר אַן אַנשטענדיקן דאָקטאָר, וואָס זאָל רעספּעקטירט ווערן פון זיינע פּאַציענטן אי פון די אַנדערע דאָקטוירים. מיט קיין פאַראיינען בין איך קיינמאַל ניט פאַרבונדן גע־ווען. איך האָב אַלעמאַל געהאַלטן אונטער מיין ווירדע צו פעדלען צווישן די פאַראיינ־ברידער מיט מיין פּראַפעסיאָן, איך האָב זיך ענדלעך אַרויפגעאַרבעט אויף אַ גוטן נאַמען, אויף אַן אַנשטענדיקער פּראַקטיק, קומט איר איצט צו גיין,

דו מיט דיין פעטער, און איר מאַכט אַ תל פון מיין נאַמען, און פון דעם גאַנצן רעספעקט, וואָס מע האָט צו מיר פריער געהאַט ...

מינקע: אָבער פאַרוואָס? מיר רעדן עפעס שלעכטס אויף דיר? מיר זאָגן דען, אַז דו ביסט אַ קאַליקע אַ דאָקטאָר? פאַרקערט, מיר שרייען דאָך, אַז דו ביסט דער גרעסטער, דער בעסטער. איינער אין גאַנץ ניו יאָרק. וואָס בינדסטו זיך צו אונז? גולן!

דר. רובין: (פאַרצווייפלט) נו, גיי טענה צו איר, גיב איר דאָס צו פאַר-שטיין. הער אויס, עפעס געהירן מוזטו דאָך דאַרט האָבן ביי דיר אין קאַפּ. עס קומען אַרײַן צו מיר אַלטע פאַציענטן מיינע. אַ סך פון זיי זענען אינטעלי-גענטע מענטשן, דערצײלסטו זיי, אַז איך בין דער גרעסטער, דער בעסטער, דער איינציקער דאָקטאָר אין ניו יאָרק, לאַכן זיי פון דיר. זיי לאַכן פון דיר, זיי לאַכן פון מיר, און דערנאָך דערצײלן זיי דאָס זייערע באַקאַנטע, לאַכן יענע אויך פון אונדז. און אזוי, מינקע, לאַכט מען איצט פון דאָקטאָר רובין, איבער גאַנץ ניו יאָרק.

מינקע: אַוואָ? וואָס איז דאָ צו לאַכן? זאָלן זיי לאַכן מיט קרעמעניש. דר. רובין: מען לאַכט, מינקע, מען לאַכט. עס איז דאָ פון וואָס צו לאַכן. און דיין פעטער טוט עס נאָך בעסער. ער שלאָגט, ער דישעט, ער ווערגט. מיט זיינע קולאַקעס זוכט ער מיר צו פאַרשאַפן פאַציענטן. ער פרעגט גאָר ניט, צי איך וויל זיין דער דאָקטאָר פון זיין פאַראַיין. ער שלאָגט, דישעט און ווערגט. איצט וועט מען זאָגן, אַז דר. רובין האָט אַנגעשטעלט אַ בוּיאָן, וואָס זאָל אים מיט זיינע געזונטע קולאַקעס פאַרשאַפן פאַראַיינען און פאַציענטן. איז דאָס עפעס שיין פאַר מיר? זאָג דו אַליין, מינקע.

מינקע: כאַטש נעם מיר אַראָפּ דעם קאַפּ, איך קען פאַרט ניט פאַרשטיין וואָס פאַר אַ שלעכטס, איך און מיין פעטער פייוול טוען דיר. מיר זוכן דאָך נאָר דיין טובה, דו זאָלסט האָבן מער פאַציענטן. אַ בוטשער אפילו, וואָס איז ניט קיין דאָקטאָר, זאָגט אויך זיינע קאַסטאַמערס, אַז ביי אים קריגט מען דאָס בעסטע פלייש.

דר. רובין: האָ? (טוט זיך אַ צופּ ביי די האָר) גוואַלד! ... (לויפט אַרײַן צו זיך אין קאַבינעט)

מינקע: (גייט אַרײַן נאָך אים) וועסטו היינט עסן דינער אין דער היים, משוגענער?

דר. רובין: איך וויל ניט. איך האָב שוין געגעסן.

מינקע: היינט ווידער? רבונז של עולם, יעדן טאָג קאַכט מען אַן די בעסטע מאַכלים און מען וואַרפט זיי דערנאָך אַרויס.

דר. רובין: נו, דו ווילסט איך זאָל היינט עסן? דו וועסט אָבער שווייגן? אַל-רייט, איך וועל עסן.

מינקע: איך האָב היינט אַ געפילטע העלזעלע און אַ געפילטע קישקעלע, וואָס נאָך וואַלסטו געוואַלט?

דר. רובין: מער גאָר ניט.

מינקע: אפשר פאר אן ערשטן געריכט זאל איך דיר אויסבראָטן אַ פלאַנדרע?

דר. רובין: בראָט אויס.

מינקע: צי אפשר זאל איך דיר צעהאַקן אַ הערינגל?

דר. רובין: צעהאַק.

מינקע: צי אפשר אַ ביסמאַרק?

דר. רובין: אַ ביסמאַרק! ביזש שוין פאַרטיק?

מינקע: און וואָס פאַר אַ סופּ ווילסטו? (דר. רובין טוט אַ קוק אויף איר

און גייט ארויס אין „וועיטינג-רום“. זי נאָך אים) אפשר מילכיקע סופּ?

לאַקשן? פאַרפל? קאַשע? צי גאַר אפשר פאַטייטעלעך מיט קרים?

דר. רובין: (פלוצים) הער אויף! הער אויף! וואָס שטאַפסטו מיך אַזוי?

איך בין דאָך נישט קיין ענדיק. (אַנטלויפט צוריק אין קאַבינעט)

מינקע: (נאָך אים) נו, זאָג אַליין, ביסטו ניט קיין רוצח. איך טראַכט אַלץ,

ווי אַזוי דיך צופרידן צושטעלן און דו בריקעסט זיך דערפאַר. אי, אי, אי!

יענע ווייב דיינע, איז געווען טאַקע אַ חכמה, אַז זי האָט דיר געגעבן צו עסן

קדחה. סיי-ווי-סיי, אַלץ איינס. אַז איך גרייט אָן פאַר דיר די בעסטע מאַכלים,

לויפסטו דאָך אויך אין רעסטאָראַן!

דר. רובין: מער ווי דאָס עסן ווייסטו ניט.

מינקע: נו, און אַז יענע ווייב דיינע האָט עפעס אַנדערש געוואוסט?

דר. רובין: מינקע, איך האָב דיך געבעטן ניט איינמאַל. יענע ווייב

זאַלסטו ניט דערמאַנען, דו דאַרפסט ניט, דו טאַרסט ניט, לאַז זי צורו. (טוט

אַ זיפּ)

מינקע: אַ... אַל-ל-רייט. זאַל זיין אַזוי. ווען ווילסטו גיין עסן?

דר. רובין: איך וויל איצט ניט. גיי דו אַרויף, עס אַליין.

מינקע: וואָס מיינסטו? איך בין שוין טאַקע באַלד געוואוינט צו עסן

אַליין. פאַרוואָס, גולץ? פאַרוואָס, רוצח דו?

דר. רובין: איך וועל דיר זאָגן דעם אמת. עס איז אַ סך בעסער פאַר

אונדו ביידן, אַז מיר זאָלן ביידע זיין וואָס ווייניקער צוזאַמען.

מינקע: אַוואָ? (קוקט אים אָן מיט אויפגערגעטע אויגן) און דערפאַר

קומסטו אַהיים יעדע נאַכט אַזוי שפעט, אַז איך הער אפילו ניט ווען דו קומסט?

דערפאַר, האַ?

דר. רובין: זאַל זיין דערפאַר.

מינקע: ערשט אַ יאָר נאָך אונדזער חתונה, איז שוין אַ זעקס חדשים

ווי איך ווייס ניט ווען דו קומסט אַהיים ביי נאַכט. פאַרוואָס, פאַלאַדיאַ? בין איך

מיט אַמאַל אַזוי מיאוס געוואָרן, האַ, פאַלאַדיאַ? ערשט מיט איין יאָר צוריק

איז דאָך דיר די אויגן אַרויסגעקראַכן נאָך מיר! אוי, פאַלאַדיאַ, פאַלאַדיאַ!...

דר. רובין: רופסט מיך שוין ווידער פאַל-אַ-דיאַ? איך האָב דאָך דיך

געבעטן, דו זאַלסט מיר אַזוי ניט רופן. רוף מיך וועלוול, ווילי, טיילוול, רוח,

נאָר ניט „פאַל-אַ-דיאַ“!...

מינקע: יענע האָט דיך געמעגט אַזוי רופן?

דר. רובין: וויל יענע האט מיך אזוי גערופן, דערפאר וויל איך ניט, אז דו זאלסט מיך אזוי רופן.

מינקע: וועל איך דיך דוקא רופן פאלאדיא. אט דיר אויף צו להכעיס ביסטו מיין פאלאדיא, מיין מאן! (טוט פלוצים אַ טופ מיטן פוט) איך וועל דיך ניט לאזן מער צו פארצאפן מיין בלוט, אַ בראַנד דיר אין די קישקעס אַריין. דר. רובין: (טוט זיך אַ צאַפל) מינקע! (כאַפט זיך אַן פאַר די האַר און לויפט אַרויס פֿון קאַבינעט אין „וועיטינג־רום“)

מינקע: (לויפט אים נאָך) פאַרוואָס האַסטו מיט מיר חתונה געהאַט? ווער האַט דיך געבעטן? דו ביסט דאָך נאָך מיר נאַכגעלאָפֿן, ניט איך נאָך דיר? האַסט מיט מיר חתונה געהאַט, ווער דערשטיקט, זיי מיין מאַן! דו מוזט! דו מוזט! איך וועל מער ניט שווייגן! איך וועל אויפהויבן אַזאַ געוואַלד, אַז די גאַנצע וועלט וועט זיך צענויפֿלויפֿן. זאַל מען וויסן, וואָס פאַר אַ רוצח דו ביסט!

דר. רובין: (צעמישט) אַבער, מינקע, אום גאַטעס ווילן, באַרואיק זיך! מינקע: קום שוין אַרויף אַפֿסטערן עסן. עס אין דער היים! דו האַסט אַ היים! און ביינאַכט וועסטו מוזן קומען אַהיים אין צייט! אין צייט! דו האַסט אַ ווייב! (מיט אַ רחמנותדיקן געוויי) איך בין ניט קיין געבילדעוועטע מאַדאַם, אַבער איך בין דאָך אַ לעבעדיקער מענטש! אַז מען צאַפט מיר מיין בלוט, טוט מיר דאָך אויך וויי! טוט מיר דאָך אויך וויי, גע'הרג'עט זאַלסטו ווערן: דר. רובין: מינקע! דו ביסט גערעכט. גערעכט. טויזנט מאל גע־רעכט. אַבער דו קענסט דאָך דאָס אייגענע זאַגן, אַן צו שעלטן זיך. איך מוז דאָך פֿון דיר אַנטלויפֿן, ווען דו שילסט זיך אזוי.

מינקע: ווי אזוי זאַל איך דיך ניט שילטן, ווען דו האַסט מיך אזוי אומ־גליקלעך געמאַכט? זאַג, וואָס האַסטו געהאַט צו מיר? איציק וואַלט דאָך מיט מיר סוף כל סוף חתונה געהאַט. איך האָב געמיינט, אַז איך האָב געכאַפט דעם גליק ביים עק. אַ דאַקטאָרקע וועל איך ווערן, אַ סך דזשולערי וועל איך האָבן, דו וועסט מיט מיר אויסגיין, איך וועל אַנזען אַ וועלט, און, צום סוף — ניט קיין דאַקטאָר, ניט קיין מאַן, ניט קיין וועלט, נאָר צרות, און יסורים, און האַרצ־ווייטיק! (פּאַלט צום טיש מיט אַ ליידנשאַפֿטלעכן געוויין)

דר. רובין: (פאַרצווייפֿלט מורמלט) אַ פאַרברעכער בין איך, אַ פאַרברע־כער! (גייט צו צו איר, און טוט זי אַ גלעט איבער די האַר) מינקע, באַרואיק זיך. איך וועל זיך באַמיען, דו לייסט אומזיסט, נעבעך? זאַל מיך דער טייוול נעמען.

מינקע: מיט דיר זאַל איך וואָס ווייניקער רעדן. מיט די פּאַציענטן זאַל איך גאָר ניט רעדן. היינט מיט וועמען זאַל איך יאָ רעדן? מיט די ווענט, וואָס? איך בין דאָך ניט קיין שטומע. עס ווילט זיך דאָך רעדן. אויסגיין איז נישטאַ מיט וועמען. מיט אַבי וועמען שטייט דאָך מיר ניט אַן. איך בין דאָך אַ דאַק־טאָרקע, ברוך השם, און מיין דאַקטאָר גייט ניט מיט מיר. איך האָב אַזוינע שיינע דרעסעס, אַזויפיל דזשולערי, האַסטו דאָך, דאַכט זיך, ניט געדאַרפט זיך שעמען מיט מיר אויסצוגיין.

דר. רובין: נו, נו, אַל-ל-רייט, אַל-ל-רייט. וויין ניט. איך בין שולדיק, מינקע, איך... דו האָסט דאָכט זיך אַ נייע דרעס געוואָלט קויפֿן ביי וואַנאָמייקערן. (נעמט אַרויס געלט) נאַ, קויפֿ זיך.

מינקע: (שאַרט אַוועק דאָס געלט) וואָס טויג מיר די נייע דרעס, אַז איך האָב ניט מיט וועמען אויסצוגיין.

דר. רובין: איך וועל מיט דיר אָנהויבן ווידער אויסצוגיין, ווי פריער. מינקע: וועסטו דאָך מסתמא מיך ווידער שלעפֿן צו יענע „פלייסעס“. איך בין דיר מוחל... שלאָפֿן און גענעצן קען איך אין דער היים...

דר. רובין: נו, דאָס קען איך ניט העלפֿן. צו טשאַרלי טשאַפֿלין וועל איך מיט דיר ניט גיין.

מינקע: (פּלוצים, שפּרינגט אויף) הער-זשע אויס, פּאַלאַדיע, אויב דו וועסט מיט מיר ניט גיין, האָב איך ווער עס זאָל מיט מיר גיין. מיר שטייט ניט אָן מיט אים צו גיין. און דיר דאַרף אַוודאי ניט אַנשטיין, אַז דיין דאָקטאָרקע זאָל גיין מיט אים. אָבער מיט אימיצן מוז איך דאָך אויסגיין. אַז ניט וועל איך דאָך משוגע ווערן!

דר. רובין: דו קענסט גיין מיט וועמען דו ווילסט. איך האָב ניט דאָגעגן.

מינקע: אפילו מיט איציקן?

דר. רובין: מיט איציקן? וועל, דאָס איז דיין זאָך.

מינקע: דו האָסט גאָר ניט מורא?

דר. רובין: גיין.

מינקע: אַוואָ? (קוקט אים אָן מיט גרויסע אויגן, דאָן טוט זי זיך אַ וואָרף צו אים און קלאַמערט זיך איין אין זיינע אַרעמס) איך האָב אָבער מורא פאַר אים. דערוויילע האָט ער נאָך דרך ארץ פאַר מיר. איך האָב ניט גערעכנט, אַז איך וועל אַמאָל נאָך רעדן מיט אים. די לעצטע צייט איז מיר אַזוי אומעטיק, אַז געכטן, ווען איך האָב אים געטראַפֿן, האָב איך אים אַליין געבעטן, אַז ער מיט מיר גיין צו טשאַרלי טשאַפֿלין. פּאַלאַדיאַ, היינט וועט ער ווידער קומען. איך דאַרף מיט אים ניט גיין. איך טאָר ניט. עס פּאַסט ניט. מיר איז אָבער אַזוי שלעכט, אַזוי שלעכט... קום דו מיט מיר, פּאַלאַדיאַ. קום דו מיט מיר.

דר. רובין: איך קען גיין מיט דיר אין אַ טעאַטער צו אַ פּיעסע, וואָס מיר געפעלט.

מינקע: מיר איז דאָך אָבער אַזוי שלעכט אויפֿן האַרצן. איך וויל דאָך אַביסעלע פּלעזשור, צו פאַרגעסן זיך? (פּאַלט ווידער צו צום טיש)

דר. רובין: (טוט אַ זיפּף) נו, נו. (גייט אַרײַן צו זיך אין קאַבינעט, זעצט זיך און לאָזט אַרונטער דעם קאַפּ) (מען קלינגט)

מינקע: (הויבט זיך אויף. דריקט אָפּ דעם קנאָפּ. פּויער. מען קלאַפּט אין דער טיר רעכטס) קאַם אין!

(דר. רייכמאַן אַרײַן)

דר. רייכמאַן: איז דער דאָקטאָר אין אָפיס?

מינקע: יאַ. (אָפּ רעכטס מיט אַ טיפּן זיפּף)

דר. רייכמאַן: (אַרײַנקומענדיק אין קאַבינעט) העללאַ, וואַלאַדיאַ.

דר. רובין: (הויבט אויף דעם קאָפּ) העלאָ, (זיפצט)

דר. רייכמאָן: סעי, אַלד באַי, איך האָב דיר שוין אַ וואָך צייט ניט געזען. האָסטו מיך געמעגט אויפנעמען ניט מיט אַ זיפּ, כּפּרט נאָך, ווען דו ווייסט, אַז דיין זיפּצן קען נאָך אַרויסרופן ביי מיר נאָר געלעכטער.

דר. רובין: יא, איר מעגט לאַכן פון מיר. איך אליין וואַלט געלאַכט פון מיר, ווען מיר וואַלט זיך אַזוי אָפּט ניט געגלוסט צו וויינען. און וואָס מיך מאַך טערט מער פון אַלין, איז דאָס, וואָס איך האָב זי אומגליקלעך געמאַכט. גענומען אַ פּראָסטע, פּרימטייווע נאַטור, וואָס האָט געקענט גליקלעך לעבן מיט איר גלייכן, מיט איר איציקן און האָב איר איבערגעפירט איר גאַנץ לעבן, וואָס טוט מען, איך האָב אויף איר רחמנות.

דר. רייכמאָן: און דאָך? ...

דר. רובין: און דאָך קען איך זי ניט אויסשטיין. רעדט זי, פיל איך אַמאָל, אַז אַט באַלד-באַלד, הויב איך אָן צו סקאוואַטשען ווי אַ הונט. מיין אָפּיס האָט מיר דערעסן, מיין גאַנצע פּראָפעסיע, אַלע מיינע פּאַציענטן, איך האָב פיינט געקראָגן מיין הויז, זיך אליין, אַלע מיינע אַלטע פּריינט האָב איך פיינט גע-קראָגן.

דר. רייכמאָן: וואָס האָסטו צו דיינע אַלטע פּריינט?

דר. רובין: ווייל איך ווייס, אַז זיי לאַכן פון מיר, אַז איך בין איצט פּאַר זיי אַ טעמע אויף זיך לוסטיק צומאַכן. אַנדערע פון זיי, הער איך, רופן מיך „מינקע דער דאָקטאָרקעס מאַן“...

דר. רייכמאָן: ווער איז שולדיק, אַז דו ביזט דאָן אַזוי משוגע געווען? דר. רובין: יא, משוגע בין איך דאָן געווען. איך האָב ניט געוואוסט, וואָס איך טו. איך האָב זיך אליין ניט פאַרשטאַנען. אַבער איך גיב איך מיין עהרנוואָרט, אַז מיט מינקען האָב איך דאָן געמיינט ערנסט. מיר האָט זיך אויסגעוויזן, אַז דאָס וואָס מיר האָט געפּעלט ביי ליזאַ, וועל איך ביי איר געפיינען. און איך וועל זיין צופרידן, פּאַלקאַם צופרידן, (לאַזט אַרונטער דעם קאָפּ)

דר. רייכמאָן: עך, וואלאַדיא, דו און ליזאַ ליידן פון דעם זעליקן פעלער: ערלעכע מענשן, ווואַרעמע הערצער, פּיאיקע קעפּ, נאָר קיין אַרדנונג אין דאָרט ניטאָ. איר ביידע האָט געהאַנדלט ווי נאַרישע קינדער, און איצט זייט איר ביידע אומגליקלעך, און אַן אומשולדיקער מענטש, די דינסט מיט איך... דען דו ווייסט נאָר ניט, וואַלאַדיאַ, ווי ליזאַ ליידיט איצט און ווי זי האָט דיך ליב. דר. רובין: (הויבט זיך אויף פון אַרט) זי ליידיט ניט מער פון מיר.

דר. רייכמאָן: דאָס קענסטו ניט וויסן. זי פאַרט מאַרגן אַוועק אין אַר-גענטינע צו איר ברודער. נאָך פּופּצן יאָר לעבן דאָ, אַנטלויפט זי איצט פון אַמעריקע. דו ווייסט, פאַרוואָס?

דר. רובין: זי פאַרט טאַקע? (טוט אַ זיפּ)

דר. רייכמאָן: זי זוכט דיך צו פאַרגעסן.

דר. רובין: (נאָך אַ פּוּזע) זאָל זי פּאַרן. אפשר איז אזוי בעסער. אפשר וועל איך זי דאָן אויך קענען פּאַרגעסן. איך האָב ניט געטאַרט גיין צו אייך טרעפּן זיך מיט איר...

דר. רייכמאַן: זי בעט דיר, אַז דו זאָלסט קומען זיך געזעגענען מיט איר. דר. רובין: איך קען ניט. איך פיל, אַז איך וועל דאָן... (ווישט זיך די אַרײַן)

דר. רייכמאַן: וואלאַדיאַ!... (לייגט אים אַרויף אַ האַנט אויפן אַקסל) דר. רובין: (הויבט זיך אַרויף) מיין לעבן איז איצט אזוי פּוסט, אזוי לער... ער, מיין גאַט!

דר. רייכמאַן: קום, מיר וועלן זיך דורכגיין. דר. רובין: אָבער ניט צו אייך. איך קען זי מער ניט טרעפּן. איך טאָר ניט. דערפאַר בין איך טאַקע די לעצטע צייט ניט אַריינגעקומען.

דר. רייכמאַן: קום, מיר וועלן אַריינגיין אין אַ רעסטאָראַן. דר. רובין: אַלל-רייט. (טוט זיך אָן)

(מינקע קומט אַריין פּון רעכטס. דר. רובין און דר. רייכמאַן גייען אַרויס פּון קאַבינעט. גייען פאַרביי איר, ווי זיי וואַלטן זי גאָר ניט באַמערקט) מינקע: (טוט זיך אַ כאַפּ) דאָקטאָר! דר. רייכמאַן: האָ?...

מינקע: אַ געבילדעוועטער מענטש זאָגט „גוד ביי“, אַז ער גייט אַרויס פּון אַ הויז. נשקשה, די צונג וועט אייך ניט אָפּדאַרן! דר. רייכמאַן: (אַפּגייענדיק) גוד ביי. (אַפּ מיט דר. רובין)

מינקע: אין דער ערד מיטן קאַפּ! אזוי ווי איך וואַלט דאָ אַ שטיק האַלץ געווען! (מען קלינגט, זי דריקט אַפּ דעם קנאַפּ. פּופּיע. דאָן עפנט זי די טיר) קומט אַריין אַהער.

(איציק קומט אַריין מיט אַ פעקל פלייש. בלייבט שטיין מיט גרויס דרך ארץ) איציק: פלייש, מאַדאַם?

מינקע: (נעמט ביי אים דאָס פלייש און לייגט עס אַוועק אויף אַ שטול. דערנאָך קוקט זי אים אָן, און טוט אַ זיפּף) איציק, איך האָב געכטן אַ טעות געהאַט!

איציק: וואָס מיינט איר, מאַדאַם?

מינקע: איך האָב אייך געהייסן ווידער טראָגן מיר פלייש אין הויז, און געגאַנגען מיט אייך צו די „מואווינג פיקטשורס“, זאָלט איר וויסן, אַז איך האָב אַ טעות געהאַט. אייער באַס זאָל ווייטער טראָגן דאָס פלייש ווי ביז אַהער. און איר זאָלט זיך מיר פאַר די אויגן ניט ווייזן. איציק: האָ? אָבער, מאַדאַם, פאַרוואָס?

מינקע: ווייל איר זייט אַ הונט, אַ חזיר. מרס. בלום האָט מיר היינט דערציילט, אַז איר גייט אַרום און באַרימט זיך, אַז איך האָב גאָר אַוועקגע- פּגרט נאָך אייך.

איציק: אוי, אַ ליגן, מאַדאַם! זי האָט אייך געבלאָפּט! איך בין דאָך מיט מיין גאַנצן רעספעקט צו אייך, מאַדאַם! אמת, עס טוט מיר וויי, איך בין

דאך ניט מער ווי א לעבעדיקער מענטש, אבער אויף איך רעדן, בעסער וועל איך זיך די צונג ארויסרייסן!

מינקע: איז דאס אמת? געדענקט־זשע איציק, איר מוזט פארגעסן, וואס פריער איז געווען, דאן וועל איך קוקן אויף איך ווי אויף מיינעם אן אלטן באקאנטן, מיר וועלן אמאל אויסגיין, ווייל מיין מאן איז זייער „ביזוי“ מיט זיינע „קייסעס“. וועט איר עס געדענקען?

איציק: יעס, מאדאם, און איך זאג איך צו... מיט מיין גאנצן רעס־פעקט, זאל איך געהרג'עט ווערן.

מינקע: אלל־רייט. געדענקט־זשע!

איציק: (טוט זיך א קראץ דעם קאפ) מאדאם, א מאדאם?... איך האב איך עפעס וואס צו דערציילן. מעג איך?

מינקע: וואס?

איציק: דר. רייכמאן'ס דינסט האט מיר נעכטן דערציילט, אז אייער דאקטאר, דאס הייסט אייער מאן, שפילט א שטילע ליבע מיט דר. רייכמאן'ס פלימעניצע, דאס הייסט, מיט אייער מאנס ערשטער ווייב, מיט אייער פריער־דיקער מאדאם.

מינקע: (קוקט אים אן מיט גרויסע אויגן) אווא? אוי, מאמע!... איצט איז מיר דאס קלאר... אט דערפאר, הא? דערפאר? איך וועל זיי ביידן די אויגן אויסקראצן!

איציק: זי האט מיר דערציילט, אז גאנצע נעכט פארברענגען זיי.

מינקע: גאנצע נעכט?

איציק: און זי האט זיך איינמאל אונטערגעהערט, האט זי געהערט, ווי אייער מאן, דער דאקטאר, האט געזאגט אייער פריערדיקער מאדאם, אז... מינקע: אז וואס?

איציק: (שטייל) אז ער האט איך פיינט...

מינקע: אווא? דאס האט ער איר געזאגט? (לאזט אראפ דעם קאפ, און פלוצים) איך האב זיי ביידן טיף אין דער ערד!... (צערייצט) אבער, ווער איז איצט א דאקטארקע איך צי זי, הא? אט זיי אלעמען אויף צו להכעיס בין איך א מאדאם, בין איך א דאקטארקע! (פלוצים מיט א פארשטיקטן יאמער) נאר דו, נאר דו, געהרג'עט זאלסטו ווערן, ביזט אין דעם שולדיק!... איך בין דאך אזוי אומגליקלעך, איציק. ניט איך בין א דאקטארקע, ניט איך בין א דינסט, ניט ער האט מיך ליב, ניט איך האב אים ליב, ניט ער איז מיין מאן, ניט איך בין אים א ווייב, אלע באדן זיי זיך אין מיין בלוט, אפילו די דינסטן מיינע!... איך וואלט דאך אט די אלע צרות ניט געהאט, ווען דו, רוצה, וואלסט איצט גע־ווען מיין מאן, אוי, איציק, סארא וואונדן, סארא יסורים איך טראג אין מיין הארצן. פארלארן איז מיין יונג לעבן, איציק! אפגעשניטן זיינען מיינע יונגע יארן, איציק! איך טראכט אלץ וועגן דיר, און איך טאר וועגן דיר ניט טראכטן! און דאס הארץ מיינס ווערט מיר צעריסן, און דער מוח רירט זיך מיר, אוי, איציק, איציק!... (פאלט צו מיט א רחמנותדיקן געוויין צום טיש)

איציק : (שטייט אַ וויילע מיט אַן אַפענעם מויל, און מיט אויסגעגלאַצטע אויגן אויף איר. דערנאָך טוט ער זיך פּלוצים אַ וואַרף צו איר) מינקע?? ... (טוט זי אַ הויב פון שטול און אַ דריק צו זיך מיט אַ גוואַלדיקער קראַפט) אוי, דו האַסט מיך נאָך אַלץ ליב, גע'הרג'עט זאָל איך ווערן ...

מינקע : (פאַרגעסט זיך אין זיינע אַרעמס, מיט משוגענער ליידנשאַפט) איציק! ... מיין איציק! ... מיין איציק! ... (קושט אים) איך האָב דיך איצט נאָך מער ליב, נאָך מער ליב ווי פריער... איך האָב דיך אַזוי ליב, איציק, אַזוי ליב, אַז מיר ווילט זיך גאָר דיר דעם גאַרעל איבערבייסן! מיין איציק! ... (פלוצים טוט זי זיך אַ כאַפּ און אַ ריס פון זיינע ארעמס) אוי מאַמע! ... וואָס טו איך? גייט אַוועק פון דאַנען! ... גייט אַוועק! ... נאָך דאָס פעלט מיר? ווי אַזוי האָט איר געסמייטעט מיך אַרומצונעמען? דאָס איז אייער רעספעקט צו מיר? אַרויס! איציק: (צעמישט) אַבער... מינקע... מ'm'm'm'...

מינקע : איר זאָלט ניט סמייען מער צו קומען אַהער... איר וועט מיך אומגליקלעך מאַכן... איר וועט מיך משוגע מאַכן אַרויס! ... (טוט אַ כאַפּ אַ ברום און הויבט אים אַן צו שלאָגן) אַרויס! קריך מיר ניט אין די אויגן אַריין! ... לאַז צורו מיין קאַפּ! לאַז צורו מיין האַרץ, רוצח!

איציק : מאַ'מ'm'...

פייוול : גוט מאַרגן, דאָקטאָרקע! איז דער דאָקטאָר דאָ?
מינקע : גייט זוכט אים, אייך דאַרף איך אויך דערפאַר דאַנקען.
פייוול : פאַרוואָס דאַנקען?
מינקע : פאַר מיין לעבן, פאַר מיין גיהנום, איר האָט מיך אומגליקלעך געמאַכט, פעטער.

פייוול : הער נאָר, דו! האַלט בעסער איצט צוגעמאַכט דיין פּיסק, וואַרים איך בין איצט אויך אַנגעדערודעלט. איך בין געקומען צו דיין דאָקטאָר דער- ציילן אים אַ מעשה. איך שיק אים פאַציענטן, טרייבט ער זיי אַרויס, און דער- ציילט זיי, אַז איך בין ניט זיין פעטער. וואָס הייסט, איך בין ניט זיין פעטער, האָ? איך שלאָג זיך אַרום פאַר אים, נעכטן האָב איך ביי אונדז אין פאַראיין אויפן מיטינג געכאַפט אַזאָ זעץ מיטן האַמער, אַז די נשמה איז מיר שיר ניט אַרויסגעשפרונגען. דערציילט ער גאָר, אַז איך בין ניט זיין פעטער. אויב איך בין ניט זיין פעטער, פאַרוואָס קומט מיר דער זעץ מיטן האַמער, האָ? **מינקע :** ער האָט אייך פיינט, ער האָט מיך פיינט, איך ווייס שוין, וועמען ער האָט ליב.

(דר. רובין קומט אַריין. קוקט ניט אויף זיי און גייט אַריין צו זיך אין קאַבינעט)
פייוול : דו זעסט, אפילו ניט קיין „העלאו“! ...

מינקע: אױעק מיט דר. רייכמאן... מסתמא געווען ביי אים און געהא-
ליובעט זיך מיט יענער...

פייוול: מיט וועמען?

מינקע: מיט זיין פריערדיקער ווייב. איך ווייס שוין. איך וועל זיי ביידן
די אויגן אויסקראצן! (אָפּ רעכטס מיטן פלייש)

פייוול: (לויפט איר נאָך) מיט וועמען, זאָגסטו? (אָפּ נאָך איר)

דר. רובין: (זעצט זיך ביים טיש און לאַזט אַרונטער דעם קאַפּ. דער
טעלעפאָן אויפן טיש קלינגט. נעמט דעם רעסיווער) העללאַ! הו איז דהאַט?
אַ. ליזא! העללאַ! וואָס? ווי איך פיל זיך? זייער און זייער גוט! פּוירסט קלעס!..
האַ? איך האָב ניט געקענט קומען. איך בין די לעצטע צייט געווען זייער פאַר-
נומען. האָ? ערנסט! יעס, יעס... יעס... איך האָב געהערט, אַז דו פאַרסט
מאַרגן אַױעק... וועלל? בעסער, אַז איך זאַל ניט קומען זיך געזעגענען... עס
וועט דיר שווער זיין און מיר אויך ניט באַזונדערס אנגענעם. הא, מיר זענען
ניט קיין קינדער. עך, ליזא, הלואי וואַלטן מיר געווען קינדער, וואַלטן מיר
ניט געווען אַזעלכע דערוואַקסענע נאַראַנים! (טוט זיך אַ כאָפּ) ליזא! נו,
וואָס וויינסטו דאָרט? (צעוויינט זיך אַליין און לאַזט אַרונטער דעם רעסיווער)
(פייוול לויפט אַרױף, אַן אויפגערגטער און גלייך אין קאַבינעט אַרױף)

פייוול: הע? גאָר אַזאָ קאַמערציע, סנאַכעט זיך מיט יענער? אַט דער-
פאַר בין איך דאָס ניט קיין פעטער, פאַגיע דאָקטאָר? ניט ביי פייוולען, דאָק-
טאָר, ניט ביי פייוולען...

דר. רובין: (הויבט אויף דעם קאַפּ און קוקט אים אָן) ווער האָט אייך
אַריינגערופן אין מיין אָפיס? דאָ איז ניט קיין בוטשער-שאפּ, מען גייט אַהער
אַריין, ווען איך הייס אַריינקומען!..

פייוול: פאַגיע דאָקטאָר, איר פאַרעדט מיר נאָר ניט די ציין. פייוול
רעדט צו אייך, נישט מינקע! און פייוול לאַזט זיך ניט שפּייען אין קאַשע,
ער קען אַ טרייבער טאָן אַזוי, אַז די ניקפה זאַל אַ נעם טאָן. איר האָט גאָר
צו טאָן מיט אייער ערשטער ווייב?

דר. רובין: גראַביאן, אַרויס פון מיין אָפיס!

פייוול: וועמען רופט איר גראַביאן? איך בין אַ גראַביאן, פאַרוואָס?
ווייל איך שלאָג זיך פאַר אייך אויף די „מיטינגען“ אין מיין פאַראיין? נאָך
איצט טוט מיר ווי די פלייצע פון דעם זעץ, וואָס איך האָב געכטן מיט אַ האַמער
געקראָגן פאַר מיין פלימעניק דעם דאָקטאָר אין מיין פאַראיין! אַזוי באַדאַנקסטו
מיר דערפאַר? דו רופסט מיך „גראַביאן“? און זאָגסט מיין פאַראיין-ברודער,
אַז איך בין דיר ניט קיין פעטער? איך בין דיר יאָ אַ פעטער...

דר. רובין: קיין „דו“, קיין „דו“!

פייוול: אַ פעטער מעג זאָגן „דו“ זיין פלימעניק. דו ביסט מיר אַ
פלימעניק, אַ ריכטיקער. דו האַסט חתונה געהאַט מיט מיין פלימעניצע, ביסטו
מיר אַ פלימעניק, דאַרפסטו זיך מיט מיר ניט שעמען. אַז מען האַנדלט איין
אַ בהמה, האַנדלט מען זי איין מיט די הערנער און מיט די קישקעס. דו האַסט

איינגעהאנדלט מינקען, האסטו זי איינגעהאנדלט מיט איר גאנצער משפחה!...
 דו פארשטייט, פלימעניק, מיינער?

דר. רובין: גייט ארויס, איך בעט אייך...

פיינול: פארוואס האסטו ארויסגעטריבן מיין פאראיין-ברודער, ווען איך
 האב אים קוים איינגערעדט, אז ער זאל גיין צו דיר? פארוואס האסטו מיך
 פארשעמט, אים געזאגט, אז איך בין דיר ניט קיין פעטער?

דר. רובין: (הייבט זיך אויף) הערט-זשע אויס, מיסטער, אויב איר וועט
 מיר שיקן אַ פאַציענט, וועל איך אים אַרויסטרייבן; אויב איך וועל הערן
 אז איר רעדט און שלאָגט זיך אין מיין נאַמען אין אייער פאַראיין, וועל איך
 אייך לאָזן אַרעסטירן... איר פאַרשטייט, וואָס איך רעד צו אייך?

פיינול: איך פייף אויף דיין טאַטן, פלימעניק מיינער! און אַרעסטן וועל
 איך דיך, ווייל איך האָב ערשט זיך דערוואוסט, אז דו פירסט אַ שורע-מורע מיט
 דיין ערשטער ווייב! פלימעניק, פלימעניק! היט דיין פעל! איך וועל טרייבערן...

דר. רובין: האָ? וועסטו ניט אַרויסגיין, דו גראַביאַן? (נעמט דעם טעלע-
 פּאָן) איך רוף אָפּ דעם פּאַליסטישען, מען זאַל שיקן אַהער אַ פּאַליסמאַן!..
 פיינול: וואָס? אַ פּאַליסמאַן? מיך צו אַרעסטן? דיין אייגענעם פעטער?
 זאַל מען מיך אַרעסטן? איך זען זיך אַוועק און וואַרט ביז אַ פּאַליסמאַן וועט
 קומען! (זעצט זיך אַוועק אויף אַ שטול)

דר. רובין: (רעדט אין טעלעפּאָן) פּאַליסטישען...

פיינול: (טוט זיך אַ כאָפּ) וואַרט, וואַרט! רוף ניט קיין פּאַליסמאַן! איך
 גיי, איך גיי, ווער גע'הרגע'ט! הייב זיך אָן מיט די געבילדעטע, מיט די דאָק-
 טוירים! איי, פלעמעניק מיינער, פלימעניק! טפוי! (אַפּ מיט כעס)

דר. רובין: (אַרונטערגעלאָזט דעם רעסיווער) אַך, גאָט מיינער! (גייט
 אַרויס אין וועיטינג רום, שפּרייזט הין און צוריק און פּיפט שאַפענס טרויער-
 מאַרש, מען קלינגט. ער דריקט דעם קנאַפּ. פּרוּזע. מען קלאַפט אין טיר)
 קאַם איך!

(ליזאַ קומט אַריין)

ליזאַ: העללא!

דר. רובין: (טוט זיך אַ וואַרף צו איר, נעמט אָן אירע ביידע הענט) ליזאַ!
 ליזאַ: וואָלאַדיאַ! אויב דו ביסט צו מיר ניט געקומען זיך געזעגענען,
 בין איך צו דיר געקומען... איך האָב אַנדערש ניט געקענט... איך האָב געמוזט!
 דר. רובין: (נערוועז) וועלן מיר זיך געזעגענען... וועלן מיר זיך געזע-
 גענען... דו ביסט שוין דאָ לאַנג ניט געווען, ליזאַ, זיך!

ליזאַ: (קוקט זיך אַרום) יאָ, שוין לאַנג ניט געווען דאָ... מיר דאַכט זיך,
 אַ גאַנצע אייביקייט... (גייט צו צום שאַפּע מיט ביכער, שטייט אַ וויילע און מיט
 אַ שמייכל) מיט אַט די אַלטע באַקאַנטע מיינע האָב איך זיך אויך געדאַרפט
 זעגענען... אַט שטייען זיי, מיינע אַלטע באַקאַנטע, מיין טורגעניעו, מיין
 טאַלסטאַי, מיין טשעכאַו, און דאָ איז מיין היינע... (עפנט אויף די שאַפּע און
 נעמט אַרויס אַ בוך און בלעטערט אים) „דאָס בוך דער לידער“... דו געדענקסט.
 ווי דו האַסט עס דאָן געבראַכט צו מיין געבורטסטאָג... און ווי אַפט מיר ביידע

האָבן עס געלייענט אַט דאָ-אַ ביי דעם טיש. . און אַט איז אַן אַנדענק... אַ פאַרוועלקטע בלום, (נעמט אַרויס פֿון בוך אַ פאַרטריקענטע בלום) איך דערמאָן זיך אפילו ווי אזוי אַט די בלום קומט אַהער. דאָס איז פֿון אַ בוקעט בלומען, וואָס דו האָסט מיר געבראַכט, דאָס איז איינע פֿון יענע בלומען, וואָס איך האָב דאָן אין בוך אַריינגעלייגט... אַ פֿרישע געווען, אַ שמעקעדיקע בלום, אזוי פֿריש ווי אונדזער ליבע אין יענער צייט... און זי איז פאַרוועלקט געוואָרן... פאַרוועלקט, פאַרדאַרט, פאַרטריקנט... (ווישט אָפֿ אַ טרער).

דר. רובין: פאַרוועלקט, פאַרדאַרט, פאַרטריקענט, ווי אונדזער ביידנס לעבן היינט, ליזא!

ליזא: וואָלאַדיאַ, מיר ווערן אָבער שוין אַ ביסעלע סענטימענטאַל, דאַכט זיך. אפשר האָב איך ניט געדאַרפט קומען, אָבער איך האָב דיך געמוזט זען, איידער איך פאַר אַוועק. ווער ווייסט, צי איך וועל דיך אַמאַל נאָך קענען זען. נו, איצט האָב איך דיך געזען, און... זיי געזונט און גליקלעך אויך. (דערלאַנגט אים די האַנט)

דר. רובין: אַנטלויף ניט. זיך נאָך אַ וויילע. ליזא, איך קען זיך ניט זען געזען מיט דיר. ניטאָ קיין כח. דו געדענקסט, ווי אַפט מיר זענען געווען גליקלעך אין אַט דעם צימער, איידער מיר האָבן זיך אָנגעהייבן צו קריגן?

ליזא: לאַמיר ניט רעדן דערפֿון.

דר. רובין: אַט זענען מיר געקומען פֿון דער אָפּעראַ. קאַרוואַז'ן געהערט און מעלבאָן און דעם פֿראַנצויזישן באַס, פֿלאַסאַנע'ן... עך, ווי באַגייסטערט מיר ביידע זענען דאָן געווען...

ליזא: און ווי גליקלעך! און דו געדענקסט יענעם ביינאַכט, ווען מיר זענען געקומען פֿון אַ פֿאַרשטעלונג אינם אירוינג פֿלייס טעאַטער, ווען די גרויסע דייטשע אַקטריסע, אַנגעס זאַרמאַ, האָט געשפּילט נאַראַ'ן?

דר. רובין: צי איך געדענק? איך געדענק יענע פֿאַרשטעלונג און די פֿאַרשטעלונגען אין דעם אידישן טעאַטער, וואָס האָבן אונז ביידן באַגייסטערט. און היינט? אַ גיהנום... וואָס טוט מען? ווי רייסט מען זיך אַרויס פֿון אַט דעם גיהנום, אין וועלכן איך בין אַליין שולדיק?

ליזא: איך וועל אַוועקפֿאַרן. אפשר ווען מיר וועלן זיך ניט זען מער... ביז מיט זעקס חדשים צוריק, איידער מיר האָבן זיך ווידער גענומען טרעפֿן, ביסטו דאָך צופֿרידן געווען מיט איר...

דר. רובין: איך האָב זיך גענומען טרעפֿן מיט דיר, ווען זי איז שוין געוואָרן פֿאַר מיר אומדערטרעגלעך.

ליזא: וועלל, וואָלאַדיאַ, איך זע ניט קיין אַנדערן אויסוועג. פֿאַרפֿאַלן. יענע איז ניט שולדיק און יענע וועט קיינמאַל פֿון דיר ניט אַוועקגיין, מוז גיין די פרעמדע פֿרוי.

דר. רובין: די פרעמדע פֿרוי איז יענע און ניט דו! דורך אַן אומגליקלעכען צופֿאַל, דורך אַ נאַרישן, דורך אַן אידיאַטישן צופֿאַל, ביסטו אַוועק און יענע איז געקומען אויף דיין פֿלאַך. געקומען, אָבער ניט פֿאַרנומען, ניט געקענט פֿאַרנעמען דיין פֿלאַך.

ליזא : (נעמט זיין האַנט) וואָלאַדיאַ, באַרואיק זיך. גוד ביי!
 דר. רובין : ליזא, אַן דיר איז מיין לעבן אַזוי לעער, אַזוי פּוסט, פאַר
 ניט, אַן דיר קען איך ניט לעבן, איך קען ניט!...
 (מינקע קומט אַרײַן, בלייבט שטיין מיט אויסגעגלאַצטע אויגן אויף זײ)
 מינקע : אַוואָ? איר זײט דאָ? זע נאַר, ווי זײ האַלטן זיך פאַר די הענט,
 איז דאָך דאָס טאַקע אמת! ווייניק וואָס ער גײט צו אײך, קומט איר נאָך צו מיר
 אין הויז זיך ליובקען מיט אים. ער איז מיין מאַן! איך בין דאָ די מאַדאַם! פּריער
 אַז ער איז געווען אײערער, איז ער אײך ניט געפּעלן געווען, אפילו עסן האָט
 איר אים ניט געגעבן, מיט בויך-ווייטיק איז ער ביי אײך אַרומגעגאַנגען, אַן
 קנעפלעך, מיט צעריסענע זאַקן... און איצט, אז איך האָב אים אויסגעפאַשעט,
 אים אַרומגענייט און ער איז געוואָרן מײנער, געפּעלט ער אײך? אַרויס פון
 מיין הויז, צעלאַזענע פרוי, איך וועל אײך די פאַרשטאַכענע אויגן אויסקראַצן...
 (טוט זיך אַ וואָרף צו ליזאַ, יענע פאַרשטעלט דאָס פנים מיט ביידע הענט)
 דר. רובין : אויף וועמען הייבסטו דיין האַנט?
 מינקע : אויף דיין פאַליובאַוויצע! דיר וועל איך אויך די אויגן אויס-
 קראַצן, אײנגעזונקען זאַלסטו ווערן!
 דר. רובין : (פלוצים מיט דער גרעסטער אויפרעגונג) אין קיך אַרײַן! אין
 קיך! אין קיך! צו דיין פעטער גײ! צו איציקן! דאָרט איז דיין אָרט! גענוג,
 איך קען ניט מער, איך קען ניט! איך קען ניט!
 מינקע : (קאַרטשעט זיך צוזאַמען און קוקט אויף אים מיט צעשראַקענע
 אויגן, ביז זי צעיאַמערט זיך הויך אויפן קול און לויפט אַרויס. דר. רובין
 בלייבט שטיין אין מיטן צימער, רײסט אויף זיך די האַר און קרעכצט פאַר-
 צווייפלט. ליזא פאַלט מיט אַ פאַרשטיקטן געוויין צום טיש)

פ א ר ה א נ ג

פערטער אָקט

עטלעכע מאָנאַטן שפּעטער. ביי דר. רובין אין הויז. דאָס זעלבע צימער, ווי אין ערשטן אָקט. נאַכמיטאָג. מינקע און פייוול פּאַקן עפעס אין אַ פעקל. אויף דער ערד שטייען קופּערטס. פון אַ הינטער די פּאַרטירן פון דער צענטער־טיר קוקן אַרויס דר. רייכמאַן און דר. רובין און פּאַרשווינדן דאָן.

פייוול: וואָס איז דאָס?..

מינקע: צוויי זיידענע העמדער. וועלן צונויף קומען פאַר איציקן... (פּאַקט די העמדער אינס פעקל)

פייוול: איציק וועט איצט האָבן וואָס צו טראָגן, זיידענע העמדער, טייערע אונטערוועש, זאַקן... .

מינקע: זאָל ער טראָגן געזונטערהייט. איך האָב עס אַלצדינג איינגע־קויפט. פריער זענען דאָ געווען העמדער אָן באַטענס, זאַקן מיט צעריסענע פּיאַטעס... .

פייוול: באַשערט איציקן אַ גליק. איך פּאַרגיך דאָס גאַר ניט דעם ממזר... ווען דו וואַלסט ניט געווען זאָאָ בהמה, וואַלסטו איצט געקענט גליקלעך זיין... מינקע: וואָס מיינט איר?

פייוול: איך מייך, אַז דו דאַרפסט איציקן האָבן אויף כפרות. דו וואַלסט איצט געקענט טאָן אַ שידוך מיט אַ לייטישן מענטשן, אַז עס זאָל זיין אַ נחת פאַר דיין גאַנצער משפּחה. האָסט געקראָגן צוויי טויזנט דאָלער קעש, האָסט אַזויפיל דזשולערי, מיט אַזויפיל טייערע זאַכן, און קיין דינסט ביסטו אויך ניט מער, סיי־ווי־סיי ביסטו אַ דאָקטאָרקע געבליבן, טאָ האָב חתונה טאַקע מיט אַ יחוס, מיט אַ ריכטיקן אדם!...

מינקע: פעטערקע, גאַנצע אוצרות מיט גאָלד, דער גרעסטער פּראָפעסאָר אפילו, ניט נאָר אַ פליינער דאָקטאָר, קענען מיך איצט ניט אַוועקרייסן פון מייך איציקן. איר ווייסט ניט, פעטער, ווי גליקלעך איך בין, וואָס איך ווער פטור פון די אַלע צרות און יסורים און וואָס איך וועל חתונה האָבן מיט איציקן. עס איז מיר דאָך גאַר ליכטיק אין די אויגן געוואָרן, אַ שווערער פּאַק איז מיר דאָך גאַר פונם קאַפּ אַראָפּ, זינט איך בין ניט מער דאָ אינס הויז. איך זאָג אייך, אַז איך האָב געדאַרפט אַנטלויפן פון דאָנען אפילו אין איין העמד. אַט דאָ זענען גוטע, וואַלענע וועש. (דערלאַנגט אים)

פייוול: נו, דיין באַבעס ירושה האָסטו צו דיין חתונה מיטן דאָקטאָר ניט צוגעלייגט!

מינקע: חתונה? וואָס פאַר אַ חתונה איז דאָ געווען? מיינע שונאים זאָלן האָבן אַווינע חתונות. אַריבערגעפּאַרן אין דזשורזי סיטי, און אַרויסגענומען לייסענס, און דערנאָך צונויפגערופן עטלעכע מענטשן ביי זיך אינס הויז, און

מיר אָנגעטאָן אַ רינג, עפעס כלי זמר געווען? אין אַ האַלל עפעס געטאַנצט?
אַ ריכטיקע חופּה עפעס געווען? אַט דערפאַר טאַקע האָב איך דערנאָך ביי אים
אַזאַ שיינע מערכה געהאַט!

פּייוול: דאָס איז אמת. קיין ריכטיקע חתונה איז ניט געווען. דאָס איז
געווען אַ שטילע „כאַסליערע“, ניט קיין חתונה. דערפאַר אַבער, מינקע, אַז דו
וועסט איצט חתונה האָבן, וועט עס זיין אַ חתונה מיטן ריכטיקן קנאַק. איך האָף,
אַז אויף דיין ריכטיקער חתונה וועסטו מיר אָפּגעבן כבוד, ווי איך האָב ביי דיר
פאַרדינט. דו ווייסט דאָך, ווען ניט איך, דיין פעטער פּייוול, וואַלסטו דאָס אַלצ-
דינג ניט געקראָגן. איך האָב זיך אַוועקגעשטעלט: „וויילסט זיך גט'ן, פּאַניע
דאָקטאָר? צוויי טויזנט דאָלער קעש, און אַביסל זאַכן פּונם הויז, אַדער אַ מכה!!“
דער אַלטער דאָקטאָר רייכמאַן האָט געדענקט, אַז ער איז קליגער פּון מיר, אַ
נעכטיקע וועטשערע. פּייוול איז קליגער פּון צען אַוויגע דאָקטוירים!... (פּאַקט)
(דר. רייכמאַן קומט אַריין פּון דער צענטער-טיר).

דר. רייכמאַן: נאָך ניט פאַרטיק?

פּייוול: מיר פּאַקן זיך נאָך...

דר. רייכמאַן: לאַזט עפעס איבער פאַר דעם דאָקטאָר אויך!

פּייוול: דאָקטאָר, דרייט מיר ניט קיין ספּאַדיק! איך בין אַ ביזנעס-
מאַן, און אַז ביי מיר איז אָפּגעמאַכט, הייסט אָפּגעמאַכט... די פאַרניטשע וועלן
מיר ניט טשעפּן...

דר. רייכמאַן: און די ווענט פּונם הויז אויך ניט?

מינקע: אַ, וואו איז מיין דזשולערי?...

פּייוול: דיין דזשולערי איז דאָ אינם פעקל. פּריער האָסטו מיר דאָס גע-
געבן איינצופאַקן.

מינקע: גיט אַהער, איר קאַנט נאָך, חלילה, פאַרלירן. איך וועל בעסער
אַנטאָן אויף זיך. (פּייוול נעמט אַרויס דאָס קעסטעלע דזשולערי פּונם פעקל
דערלאַנגט איר. זי טוט אָן אויף זיך דאָס גאַנצע צירונג. דר. רייכמאַן זיפּצט)
פּייוול: וואו איז איציק מיטן עקספרעס? (מען קלינגט) אַהאַ, דאָס איז ער
אַפּנים! (דריקט דעם קנאַפּ. פּויזע. מען קלאַפט אין טיר) קאַם אין!

(איציק מיט אַן עקספרעסמאַן קומען אַריין)

מינקע: נעמט אַפּריער אַט די קאַסטנס. פעטער, העלפט דעם עקס-
פרעסמאַן אַרויסצוטראָגן.

פּייוול: נו, נעמט אָן אַט דעם קאַסטן! (ער מיטן עקספרעסמאַן אָפּ מיטן
קאַסטן)

דר. רייכמאַן: נו, נו! (אַפּ צענטער-טיר)

מינקע: (הייבט אויף די הענט) דאַנקען גאָט, אַזוי ווי מען וואַלט מיך פּון
אַ טורמע אַרויסגעלאָזט, איציק!

איציק: זאָל איך גע'הרג'עט ווערן, זאָל איך דאָ אויפן אַרט קראַפּירן,
אויב איך בין ווערט אַזאַ גליק! אוי, מינקע, מינקע, וועל איך דיך ליב האָבן,
וועל איך דיך ליב האָבן, איך האָב דאָך גאָר ניט געוואוסט, אַז דו ביסט אַזאַ

פיקטשע פון אַ ליידן! איצט, אַז דו ביסט גע'גט... אַי! אַי! אַי! אַז איך האָב גאָר
קיין לשון נישט!

מינקע: זעסט, איציק, האָ? איצט בין איך דיר אויך טייערער... מיר
דאַרפן נאָך ביידע דאַנקען גאָט, וואָס איך האָב איצט נישט קיין נאַכשלעפעניש...
יענער געדרוקטער פייפערל איז מיר צונויך געקומען...

איציק: דאַנקען גאָט! דאַנקען גאָט! אַי! אַי! אַי! (טאַנצט אונטער אויף
די פיס)

מינקע: נאָ, אַ פאַר גאַלדענע קאַף-באַטאַנס. שפאַר אַריין אין פאַקעט.
איציק: דו וועסט זיי מיר געבן אין דרויסן. דאָ וויל איך זיי נישט נעמען
ביי דיר... עפעס... עפעס... איך שעם זיך! ...
(פיוזול מיטן עקספרעסמאַן קומען אַריין)

מינקע: וואָס שעמסטו זיך? איך האָב זיי געקויפט. פריער האָט ער
געהאַט אַלטע צעבראַכענע... וואָס זאָגט איר, פעטער, איציק שעמט זיך גאָר
צו נעמען אַ פאַר גאַלדענע קאַף-באַטאַנס...

פיוזול: נעם, נעם, די קישקעס, די געדעריים. וואָס דו קענסט, נעם פון
דאַנען! מאַרגן וועסטו קריגן דאָ אַ מכה, וואָס דו וועסט היינט נעמען איז דיינס!
אַזוי איז אָפגעמאַכט. דו וועסט דאָך איצט חתונה האָבן מיט אַ דאָקטאָרס אַ
ווייב, און מיט געלט. (שלעפט דעם קאַסטן) נו, מער וועל איך שוין דאָ נישט
אַרויפקומען! דעם פעקל וועט איר שוין אַרונטערטראָגן! פאַני דאָקטאָר, גוד
ביי! אַט איצט קענט איר אפילו אַרויפקריכן אויפן רוף און שרייען, אַז איך
בין נישט אייער פעטער! איך פייף אויף אייך, דאָקטאָר! (אַפ מיטן עקספרעסמאַן)
מינקע: נו, איצט, קענען מיר שוין אויך גיין! (שפאַרט אים אַריין עט-
לעכע זאַכן אין די קענטענעס) נעם דעם פעקל! (איציק נעמט דעם פעקל) איי
איך האָב גאָר פאַרגעסן! פאַרוואָס זאָל איך נישט מיטנעמען דאָס נייע זילבערנע
קאָך-לעפל מיט זיך? יעס, און די גאַפל? איך האָב זיי דאָך אַלע געקויפט! קום
אַקאַרשט אין קיך אַריין! (ביידע אָפ לינקס)

(דר. רייכמאַן שטעקט אַרויס דעם קאַפּ פון הינטער די פאַרהאַנגען
דר. רייכמאַן: די לופט איז רייך, און די ווענט שטייען אויך. וואָלאַדיאַ,
קום, מיר וועלן זען, וואָס דאַרט איז פאַרבליבן...
(דר. רייכמאַן און דר. רובין קומען אַרויס)

דר. רובין: (מיט אַ גליקלעכן שמייכל) אַבי די פיר ווענט זענען פאַר-
בליבן און איך און ליזאַ — איז שוין גוט.

דר. רייכמאַן: איך וועל דיר זאָגן דעם אמת, וואָלאַדיאַ, ווען איך האָב
געזען, ווי זיי האָבן פאַרנומען די אַלע זאַכן, האָט מיר באמת וויי געטאַן, הלמאי
דער מענטש איז אַזאַ חזיר...
דר. רובין: אַנקל, אַבי איך בין באַפרייט!

(ליזאַ קומט אַריין)

ליזאַ: וועל, וואָלאַדיאַ?

דר. רובין: (גייט צו צו איר) איך בין אַזוי גליקלעך, ליזאַ.

ליזא: איך אויך, וואלאדיא. נאך קיינמאל אין מיין לעבן בין איך אזוי גליקלעך ניט געווען. (ער אָפּ און קערט זיך באַלד צוריק מיט דעם גרויסן בילד פון ליזא'ל)

דר. רובין: דיין בילד, ליזא! צוריק אויף זיין פריערדיקן פלאץ! דו זאלסט ווידער אראפּקוקן אויף אונדז פון דיין הויכקייט. (שטעלט זיך אויף אַ שטול און הענגט אויף דאָס בילד אויף דער וואַנט)

ליזא: (קוקט אויף איר בילד און שמייכלט גליקלעך. פּלוצים מיט טרערן אינם קול) מוז מען דען פריער אַזויפיל ליידן, אום צו פילן דערנאָך אַט דעם גרויסן גליק?

דר. רובין: (שפּרינגט אַרונטער פונם שטול) יא, מיין ווייב! דער מענטש ווערט געלייטערט דורך זיינע ליידן, ווי גאַלד דורך פייער... אזוי ווי גאַלד דורך פייער ווערט רייניער, פאַרלירט זיינע פּסולת, אזוי פאַרלירט דער מענטש דורך זיינע ליידן אַ סך פון זיינע נאַרישקייטן, ווערט רייניער, מענטשלעכער און קען דערנאָך טיפּער פילן דעם גליק. (נעמט זי אַרום)

(מינקע און איציק פון לינקס. ער מיט זיין פעקל. ליזא, דערזען זיי, שפּרינגט אָפּ פון דר. רובין און ביי איציקן פאַלט אַרויס דאָס פעקל פון די הענט). מינקע: וואָס האַסטו זיך דערשראַקן, איציק? הייב אויף דעם פעקל. דו האַסט, חלילה ניט גע'אָנבעט. מיין פעקל באַלעבאַטישקייט טראַגסטו. מיר קומט.

איציק: (הייבט אויף דעם פעקל און שטייל) קום!
 דר. רייכמאן: זע נאָר, נאָך פעקלעך! די קיך אויך אַרומגעשציפּלעט?
 כאַטש עפעס געלאָזן דאָרט? די ווענט? דעם סינק? דעם אויוון? ...

מינקע: רעדט ניט, דאָקטאָר, איך נעם נאָר, וואָס מיר קומט. מיר קומט אַ חלק פון דעם דאָקטאָרס באַלעבאַטישקייט נאָך אַלע לאַאָוס. איך בין דאָ געווען דעם דאָקטאָרס מאַדאָם פונקט ווי אייער פלימעניצע און אַביסל נאָך אַ געטרייערע מאַדאָם ווי זי... און זי דאַרף מיר נאָך דאַנקען אויך. ווען איך זאָל ניט געווען נעמען קיין גט, וואָלט זי דעם דאָקטאָרס מאַדאָם נאָכאַמאל ניט געקענט ווערן. מילא, איך פאַרגין עס איר, אַבי איך האָב זיך פון דאַנען אַרויס געריסן אַ לעבעדיקע. גלויבט מיר, אַז קיין שנאה טראַג איך צו אייך קיינעם ניט אינם האַרצן.

איציק: (טוט זי אַ צי) קום!

ליזא: (פלוצים טוט זיך אַ לאַז צו מינקען מיט אַן אויסגעשטרעקטער האַנט) און איך, מינקע, טראַג אויף אייך אויך ניט קיין שנאה אינם האַרצן. איך ווינטש אייך גליק צו אייער נייעם לעבן.

מינקע: (צעמישט אַ ביסעלעט) אַט דאָס איז שייין. אַז איר רעדט מיט מיר און ווינטשט מיר גליק, איז טאַקע שייין. אַ דאַנק אייך, מאַדאַמעניו. אויף דעם האָב איך זיך באמת ניט געריכט. איך צו אייך האָב גאַרניט. איר האַט ביי מיר אַוועק גענומען צוריק דעם דאָקטאָר? טויזנט מאל דאַנק איך אייך דערפאַר. איר האַט דאָך מיד ווי פון גיהנום אַרויסגעראַטעוועט! זאָלן אַנדערע זיין דאָקטאָרקעס, זייט איר אַ דאָקטאָרקע, מוחל! איך וויל זיין אַ ווייב און ניט קיין דאָקטאָרקע!

איך וויל האָבן אַ מאַן און ניט קיין דאָקטאָר! איציק זאָל מיר לעבן, מיין איציק, אַט דער שיינער, געזונטער יונגאַטש... (ציט אים אָפּ אַן אַ זייט און שטייט) קוקט אים אָן: דאַרף איך האָבן אַ דאָקטאָר, האָ? ליזא: איר זייט גליקלעך, האָ?

מינקע: צי איך בין גליקלעך? אַי, מאַדאַמעניו, איך וואָלט דאָך די גאַנצע וועלט געקושט פאַר גליק, אפילו אייער פעטער, כאַטש ער האָט מיך אַזוי פיינט. נו, מאַדאַמעניו, אַ גליקלעכער גוד ביי אייך! איך בין צופרידן, וואָס פון אייך גיי איך אַוועק ניט צעקריגטערהייט. אַ גוטער סימן. אַ סימן פון מזל. איך ווינטש אייך אויך אַ גליקלעכן מזל. זעט מיט אים אויסצוקומען, מיט אונדזער דאָקטאָר. ער איז אַ גרויסער קרענק. אַבער אַז איר וועט אים צווען, אַ געבילדעוועטע מאַדאַם זייט איר, וועט איר אַלעמאַל קענען פאַרשטיין וואָס ער וויל. איר הערט, וואָס איך האָב אויסגעפונען? ער האָט ליב קנישעקלעך און קאַרטאַפּל מיט פלייש, און הערינג מיט פאַטייטאַס... אַבער ניט צופיל, אַניט וועט ער שרייען, אַז איר שטאַפט אים, ווי אַן אינדיק. גוד ביי אייך! (טוט אַ כאַפּ איציקן) קום. איציק! רבונו של עולם, אַט די אַלע מיינע פריערדיקע צרות זאָלן דאָ פאַר-בלייבן, זאָלן זיך דאָ אַפּשטעלן און די פרייד, וואָס אין מיין האַרצן, זאָל קיינ-מאַל ניט פאַרשטערט ווערן, קיינמאַל ניט. אַי, איציק! (טוט אים ליידנשאַפטלעך אַ קוש און אָפּ מיט אים)

ליזא: זי פרייט זיך, אַזוי ווי זי וואָלט זיך פון דעם גיהנום אַרויסגעריסן! דר. רובין: (גייט צו צו איר) און איך אויך, איך אויך. פון דעם גיהנום אַרויס און אין גן עדן אַריינגעטראָטן. (נעמט זי אַרום און קושט זי) דר. רייכמאַן: קינדערלעך, זאָל די פרייד, וואָס זינגט איצט אין אייערע הערצער, אייביק דאַרט זינגען, אייביק. (נעמט זיי ביידן אַרום)

פ א ר ה א נ ג

ראסקא, ניו יאָרק, אויגוסט 10, 1916

צוריק צו זיין פאָלק

דראַמע אין 4 אַקטן

פערזאנען :

ארטור בלעק, א באַנקיר
מאריאַ, זיין פרוי
גרייס, ווילי, זייערע קינדער
טאַמאַס בייקאַן, מאַריאַ'ס ברודער
מיס קלאַרק, וויליאַם כלה
ריינשמייַן, אַ מאַלער
דר. שוואַרץ, אַ ציוניסט
דזשאַן, אַ דינער

אַרט — אין ניו יאָרק

צייט — קעגנוואָרט

ערשטער אָקט

(ביי אַרטור בלעק אויף ריווערטייד דרייוו, זייער אַ רייכער און פאַרנעמער סאַלאַג, באַגאַסן מיט עלעקטרישן שיין, טירן רעכטס, לינקס און אין צענטער. מיטן ווינטער. גרייס, 19 יאָר אַלט, אין אַ ווייסן אנצוג, מיט אַ רויטער בלוס אין די האַר זיצט אויף אַ נידריקן אטאמאן און לעזט אַ בוך. א באַטלער אין אונטיפאַרם, באַווייזט זיך, און לאַזט דורך אַנקל טאַמאַס דורך דער טיר רעכטס און אַפ. טאַמאַס, גרוי, שטייט אַ וויילע, קוקט מיט אַ ווארימען, פאַטערלעכן שמייכל אויף גרייס, וועלכע באַמערקט אים נישט, גנביעט זיך דאָן צו צו איר אויף די שפיץ פינגער, און לייגט איר זאַכט אַרויף די האַנט אויפן קאַפּ)

גרייס : (קוקט זיך אום) אַנקל טאַמאַס! ווען ביסטו געקומען?

טאַמאַס : ערשט פון דיפּאָ. ווי דו האַסט זיך פאַרענדערט גרייס, פאַר די צוויי יאָר וואָס איך האָב דיך ניט געזען.

גרייס : צום גוטן אָדער צום שלעכטן?

טאַמאַס : נאַטירלעך צום גוטן, איך מוז דאָך אַזוי זאַגן, איך בין נאָך אַלץ אַן עפלעכער דזשענטעלמען צו ליידים, ווער רעדט נאָך, ווען די לייד איז נאָך ניט עלטער פון 20 פּרילינגס, און איז אַליין דער שענסטער פּרילינג.

גרייס : טהענקיו אַנקל טאַמאַס, און דו? לאַז מיך דיך באַטראַכטן. דו ביסט אַביסעלע ווייסער געוואָרן.

טאַמאַס : וואו זענען זיי אַלע?

גרייס : פאַפּאָ איז אין לייברערי, מאַמאַ איז אַרויסגעפאַרן, און ווילי — איך ווייס ניט, וואו ער איז מיט זיין מיידל אַוועק. (זעצן זיך)

טאַמאַס : הייסט עס, דיין ברודער ווילי, וועט באַלד הייראטן. עפעס אַ היפשע מיידל. האַ?

גרייס : איר פאַטער האַט דעם יאָר געהאַט פּראָפּיט פון איין אמיונישאַן פעקטאָרי איבער 30 מיליאָן דאָלער.

טאַמאַס : אַזוי? דאָן איז גאַר איבעריק צו פּרעגן, אויב זי איז אַ היפשע מיידל, ווילי איז מסתמא אין איר שטאַרק פאַרליבט. הע?

גרייס : און נאָך ווי! זי איז דאָך אַן איינציקע טאַכטער ביי איר פאַטער, די מאַמע איז אויך שטאַרק באַגייסטערט פאַר איר.

טאַמאַס : און דיין פאַפּאָ?

גרייס : וועל, פאַפּאָ שיינט מיר איז זי נישט שטאַרק געפעלן.

טאַמאַס : ווארום?

גרייס : וויל אַזאַ מענטשן ווי פאַפּאָ קאָן זי ניט געפעלן, דיר וועט זי אויך ניט געפעלן, מיר געפעלט זי אויך ניט.

טאַמאַס : דיר אויך נישט, ווארום?

גרייס : וויל זי איז אַ סנאָב. און איך האָב פינט סנאָבס.

מאָמאָס: (כאַפט זי אָן פּאָר בייַדע הענט) בייַ גאָד גרייס, דו געפעלטט מיר, דו ביסט די ריכטיקע שטאַף, דיין מאַמע אין דיניע יאָרן איז אויך געווען אַזוי ווי דו.

גרייס: ווירקלעך?

מאָמאָס: געוויס, דערפאַר האָט זי דאָך געהייראַט דיין פּאַפּאַ .

גרייס: דערפאַר האָט זי געהייראַט מיין פּאַפּאַ? וואָס מיינסטו אַנקל?

מאָמאָס: דיין פּאַפּאַ איז דאָך ניט געווען קיין אַמעריקאַנער.

גרייס: איך ווייס, ער איז געווען אַ פּאַריינער — אַ פּוילישער גראַף.

מאָמאָס: (קוקט זי אָן פּאַרוואונדערט) אַ פּוילישער גראַף? הם — ווער

האָט עס דיר געזאָגט?

גרייס: די מאַמאַ. ווען מיר האָבן אַמאָל געפרעגט בייַ איר וועגן פּאַפּאַ'ס

אַפּשטאַמונג, דערפאַר איז דאָך אונזער ווילי אַזוי שטאַלץ בייַ זיך, עס פּאַר-

דריסט אים נאָר וואָס פּאַפּאַ האָט זיין טיטל אַוועקגעוואָרפן.

מאָמאָס: וועל, וועל, דהעטס פּאַני, רעדט פּאַפּאַ אַמאָל אויך וועגן דעם?

גרייס: קיינמאָל ניט, אַה, פּאַפּאַ איז אַ געבאַרענער דעמאָקראַט, דערמאָנט

מען אים, אַז ער איז אַ גראַף, ווערט ער שרעקלעך ביזו. חי-חי-חי! דו האָסט

אים געדאַרפט אַנקוקן, ווען ווילי'ס כלה רופט אים אַמאָל גראַף.

מאָמאָס: זי רופט אים גראַף?

גרייס: שור! ווילין רופט זי אויך גראַף, אפילו מיך האָט זי אויך אַ

פּאַר מאָל גערופן „קאונטעס גרייס“.

מאָמאָס: (קראַצט זיך דעם קאַפּ) וועל, וועל, דאָס געפעלטט מיר ניט.

גרייס: ווארום? דיר שטייט ניט אַן צו האָבן אַ גראַף אין דיין משפּחה?

מאָמאָס: דהי דעוויל ווהיט אַיט! דיין פּאַפּאַ איז מער ווי אַ גראַף, ער

איז דער באַנקיר אַרטור בלעק, דער געניאַלער פינאַנסיער, פּאַר וועמען גענוג

אייראָפּעאישע גראַפן און פירשטן בויגן זייערע קעפּ מיט די פּאַרשימלטע

טיטולן.

גרייס: האָט זי אים דען ניט געהייראַט ווייל ער איז געווען אַ גראַף?

מאָמאָס: נאַרישקייטן, זי האָט ניט געפרעגט ווער ער איז און וואָס

ער איז. — אַ יונגעראַמאָ! געארבעט בייַ דיין זיידן אין באַנק, זייער פּיאַיק ער-

לעך, פּליסיק און ליבנסווירדיק, דאָס איז געווען זיין העכסטער טיטל פּאַר

אונדז אַלעמען! מער ווי אַ גראַף, פירשט, פרינץ און אַנדערע טיטולירטע

טיטולן. דערפאַר, נאָר דערפאַר אַליין האָבן מיר אַלע אים ליב געקריגן, דיין

זיידע, איך און דיין מאַמאַ. און דערפאַר האָט זי אים געהייראַט. שפעטער, ווען

דיין פּאַפּאַ איז געוואָרן שעף פון דער באַנק, האָט ער ערשט געוווּן, אַז מיר

האָבן זיך אין אים ניט אַפּגענאַרט. זיין באַנק איז איצט איינע פון די מעכ-

טיקסטע אין אַמעריקע.

גרייס: און ער איז איינער פון די בעסטע מענטשן אין דער וועלט, איינ-

פּאַך און גוטהאַרציק.

טאָמאָס : און קלוג (הויבט זיך אויף) אַצינד זאָג מיר, ווי פאַרבריינגסטו איצט די צייט? קאַלעדזש האָסטו דאָך שוין געענדיקט, וואָס טוסטו די גאַנצע צייט?

גריים : אַה, איך האָב גענוג אַרבעט אין מיין סעטלמענט הויז אויף דער איסט־סייד, אַנקל, דו וועסט מיר מוזן געבן אַ טשעק פאַר מיין סעטלמענט. **טאָמאָס :** אַרבעטסטו אין אַ סעטלמענט? דאָס איז פיין, וואָס טוסטו פאַר דער איסט־סיידער מענשהייט אין דיין סעטלמענט?

גריים : לעקטשורס, מוזיק, גימנאַסטיק, פאַרשטעלונגען. אַה, אַנקל, דו מוזט באַזוכן דאָס הויז, דו וועסט דאָרט טרעפן אַזאַ פּיאיאקע, אינטעליגענטע און איידעלע יוגנט צווישן די קינדער פון דער איסט־סייד. איך האָב זיי אַזוי ליב. **טאָמאָס :** פיין! איך בין באַרייט צו שטיצן דיין גוטע אַרבעט. וועל, וועל, ווי גרויס זאל זיין דער טשעק?

גריים : ניין, אַ העלפט וויפל דער פאַפּאַ האָט געגעבן.

טאָמאָס : וויפל האָט ער געגעבן?

גריים : ער האָט באַצאָלט פאַרן הויז.

טאָמאָס : הע? ס'איז עפעס טייער פּראָפּערטי אויף דער איסט־סייד?

גריים : ניין. דאָ ביי אונדז, אויף ריווערסייד דרייוו איז טייערער.

טאָמאָס : דאָך, וויפּיל האָט פאַפּאַ באַצאָלט?

גריים : 40.000 דאָלער.

טאָמאָס : גיב איך 15.000 דאָלער.

גריים : ניין אַנקל, איך לאָז גיט אַרונטער קיין סענט פון 20. אַנקל

טייערער, דו האָסט גיט קיין רעכט מיט מיר זיך צו דינגען.

טאָמאָס : וועל, וועל, אַזוי טייער זאל מיך קאָסטן מיין היינטיקע רייזע

האַב איך גיט גערעכנט. אַלרייט מיין קינד, דו קריגסט עס.

גריים : (כאַפט אים אַרום) דערפאַר אַ קוש אויף דיין ווייסן קלוגן קאַפּ.

(קושט אים)

טאָמאָס : קריגסטו ביי מיר 25 — דיין קוש איז ביי מיר ווערט עקסטראַ

5.000.

גריים : וועל איך דיר געבן נאָך 10.

טאָמאָס : ניין. דאָן וועט דער קוש גיט ווערט זיין קיין ניקל. מיין קינד,

מיט קושן דאַרף אַ מיידל זיין זייער פאַרויכטיק.

גריים : איך קוש נאָר וועמען איך האָב ליב, אַנקל, איר וועט היינט האָבן

אַ סורפּרייז, איך בריינג היינט אהיים מיין בילד, געמאַלן פון אַ מאלער מיט אַ

גרויסער ליכטיקער נשמה. ער וועט דאָ היינט אויך זיין. פאַפּאַ האָט מיר דער-

לויבט אים איינצולאָדן אַהער. ער איז אויך אַ פאַריינער, אַבער אַ מענטש, אַנקל,

אַזאַ מענטש! אַזאַ טאַלאַנט! אַן אידעאָליסט. איך האָב ביי מיר אינם סעטל-

מענט אים געטראָפּן. (מרט. בלעקס קול רעכטס) מאָמאַ איז געקומען (לויפט

צום טיר רעכטס) מאָמאַ, אַנקל טאָמאָס איז דאָ.

(מרט. בלעק, מאַריאַ, אַ פּרוי אין די פּופּציקער, גראַע האָר, שטאַלצע האַל-

טונג רעדט לאַנגזאַם, קומט מיט געמאַסטענע טריט)

מאריא : טאמאס! (צוקושט זיך מיט אים) איך האָב געוואוסט, אַז דו וועסט דערהאַלטן מיין בריוו, וועסטו גלייך אַרויספאַרן (צו גרייס) קינד, זיי אַזוי גוט און זאָג פאַפּאַן אַז אַנקל טאמאס איז דאָ.

גרייס: אַלרייט מאמא. (אַפּ)

טאמאס: (ווען גרייס אַפּ) וואָס איז דאָ געשען?

מאריא : טאמאס, איבער מיין הויז און מייע קינדער טראַגט זיך אַ גרויס געפאַר. (וועצן זיך)

טאמאס : וואָס מיינסטו?

מאריא : מיין מאַן. —

טאמאס : וועל, וואָס איז דער מער מיט אַרטורן?

מאריא : ער האַנדלט אַזוי דאָס איך האָב מורא, אַז די גאַנצע וועלט זאָל זיך באַלד ניט דערוויסן, אַז ער איז —

טאמאס : אַ איד?

מאריא : (טוט זיך אַ צאַפּל) רייד ניט אַזוי הויך טאמאס, מיין זון ווילי וואַלט דאָן זעלבסטמאָרד באַגאַנגען, דו ווייסט גאַרניט ווי אַזוי ער האַסט אַ אידן, ווען ער זאָל זיך פּלוצים דערוויסן, אַז זיין אייגענער פאַטער —

טאמאס : ווילי האַסט די אידן — פאַרוואָס?

מאריא : אינם קרייז פון זיינע באַקאַנטע האַסן זיי אַלע די אידן, איך אַליין האָט זיי איצט נאָך מער.

טאמאס : דו אויך? וואָס פאַר אַ שלעכטס האָבן דיר די אידן געטאָן?

מאריא : ווילי א אידן האָב איך צו פאַרדאַנקען מיין אומגליקלעכן לעבן.

טאמאס : דאָס האַסטו מיר קיינמאַל ניט געזאָגט.

מאריא : איך האָב דאָס דערשטיקט אין זיך, באַשלאָסן דאָס צו באַגראַבן אין מיין האַרצן, ביז היינט שטיק איך דאָס אין מיין האַרצן, אים אַליין האָב איך דאָס אויך פילן ניט געלאָזט, קיינמאַל ניט, קיינמאַל ניט, איך שווער עס דיר, און אַזוי ווי ביי אונדז איז אַפּגעמאַכט געווען פון פריער אַז די וועלט דאַרף ניט וויסן וועגן זיין אַפּשטאַמונג, האָב איך פאַרלאָנגט פון אים, ער זאָל וואָס אַפּטער אין טשורטש גיין, וואָס אַפּטער שענקען געלט אויף קריסטלעכע אַנשטאַלטן, און וואָס ווייטער זיך האַלטן פון אידן.

טאמאס : און דיין פאַרלאָנג האַט ער דאָך אימער דערפילט?

מאריא : ביז דער לעצטער צייט, נאָר מיט אַמאָל האַט ער מיר ערקלערט:

גענוג! ער וויל מער אין מיין טשורטש ניט גיין, ער גלויבט ניט אין מיין טשורטש.

טאמאס : אויב ער פילט איצט אַזוי איז ער גערעכט.

מאריא : (טוט אַ קלאַפּ אין טיש) ניין, ער איז נישט גערעכט. ער איז אַ קריסטלעכער פאַטער פאַר זיינע קינדער, און מוז בלייבן אַ קריסט פאַר דער וועלט.

טאמאס : דאָס איז אַ פּראַגע פון זיין געוויסן, מאַריע... ווען זיין געוויסן

דערלויבט אים ניט מער —

מאריא : און ווען זיין אידישער געוויסן זאל פון אים פארלאנגען נאך מער? אה, טאמאס. דערפאר האב איך מורא, ניט נאר גייט ער ניט אין טשוירטש, נאר ער האט אנגעפאנגען שטיצן אידישע אנשטאלטן, אמת, דערווייל נאך אין געהיים, ווען דער פרעזידענט האט ערקלערט א אידנטאג פאר די מלחמה-ליידנדע, האט ארטור אריינגעשיקט אין געהיים א גרויסע סומע צום אידישן רעליף.

טאמאס : דאס איז פיין! איך האב אויך יענעם טאג דערלאנגט מיינעם א באקאנטן אידן אין שיקאגא א טשעק אויף 5000 פארן אידישן פאנד. **מאריא :** ביי דיר באווייזט עס דיין גוט הארץ, ביי אים עפעס אנדערש.

טאמאס : וואס אנדערש? זיין שלעכט הארץ זיכער נישט.

מאריא : טאמאס, דו פארשטיסט וואס איך מיין.

טאמאס : איך פארשטיי, אז דו ביסט א נאר געווארן, דו געפעלט מיר ניט מער, מאריע... מיר געפעלט ניט וואס ביי דיר אינם הויז זאל אויסוואקסן א זון —

מאריא : וואס האסט אידן?

טאמאס : יא, דאס איז א שאנדע.

מאריא : ביז איצט האט ער זיך געהיט, ער האט זייער גרויס רעספעקט

פאר זיין פאפא.

טאמאס : פילייכט דערפאר וואס זיין פאפא איז א געבארענער גראף?

מאריא : פון וואנען ווייסטו דאס?

טאמאס : גרייס האט מיר דערציילט, מאריע, וואס איז דאס?

מאריא : נישט איך בין שולדיק אין דעם, נאר די גאנצע פאלשע לאגע פון מיין פאמיליענלעבן, די גאנצע צייט האבן מיר אויסגעמיטן צו ריידן מיט אונדזערע קינדער וועגן זיין אפשטאמונג. אבער לעצטן יאר איז געווען א פאל, ווען ער האט איבערגעלעזן אין די צייטונגען, אז זיין שטעטל אין פוילן איז אונטערגעגאנגען, האבן די קינדער באמערקט דעם איינדרוק וואס דאס האט אויף אים געמאכט, און זיי זיינען צוגעשטאנען, אז מיר מוזן זיי זאגן וועגן זיינע עלטערן, האט זיך ביי מיר פון שרעק ארויסגעכאפט, אז ער שטאמט פון פוילישע גראפן.

טאמאס : כא-כא-כא!

מאריא : שא, די קינדער גייען. (ווילי, קעטרין לאכנדיק).

ווילי : לוקו אזו היער. אַנקל טאמאס! (דריקן הענט) קעטהרין, מייעט מיי אַנקל, מר. בייקאן — מיס קלאַרק.

טאמאס : ניט דער פילאָזאָף בייקאן, מיס קלאַרק, נאר א געוויינלעכער באַנקיר פון שיקאַגא.

קעטרין : האו דו יו דו.

טאמאס : (באַטראַכט זי) מיין קאַמפּלימענט מיסס קלאַרק.

קעטרין : פאַרוואָס?

טאמאס : פאַר אייער יוגנט, איך בויג תמיד מיין אַלטן קאַפּ פאַר דער

יוגנט.

ווילי : באזונדערס ווען די יוגנט איז אזוי רייצנט ווי קעטרין, ניט אזוי אַנקל ?

טאַמאַס : גאַנץ באַשטימט.

קעמ : (קאָקעטיש) טהענקיו דזשענטעלמען (צו וויליין) אה גראַף, איר האָט אַזאַ ליבן אַנקל, ווי קומט עס, וואָס איר האָט מיר ניט דערציילט פון אים? ווילי : ווען איך בין מיט אייך, קעטרין, פאַרגעס איך אין דער גאַנצער וועלט.

קעטרין : גראַף! (צו מאַריאַן) גרעפּין, ווארום איז אייער באַי אַזאַ שמייכלער (טוט זיך קאָקעטיש אַ דריי און לויפט צום שפּיגל אין הינטערגרונט, ווילי נאָך איר)

טאַמאַס : (צו מאַריאַן) „גרעפּין“ איך וואונדער זיך וואָס דיר שטייט נאָך אַן מיט מיר צו רייך, סידן דו זאָלסט מיר מאַכן פאַר אַ פּרינץ.

מאריא : שטיל! (קערט זיך אָפּ פון אים)

קעטרין : (ביים שפּיגל) איז אייער אַנקל אויך אַ גראַף?

ווילי : ניין. ער איז מיין מוטערס ברודער, זייער אַ רייכער באַנקיר. קעטרין : גראַף, בריינגט היינט אייער אַנקל צו אונז צו דער פאַרטי. — וועט איר קומען מר. בייקאן?

טאַמאַס : איך קאָן אייך גאַרניט פאַרשפרעכן.

מאריא : ער וועט קומען מיט אונז. און מאַרגן וועט ער פאַרן מיט אונז צו די רייסעס.

טאַמאַס : אַה, ניין. דאָס האָט מיך קיינמאַל ניט אינטערעסירט, פּערד איבערהויפט אינטערעסירן מיר נישט.

קעטרין : מיין דענדי וועט אייך מוזן אינטערעסירן, לעצטן יאָר האָט ער געוואונען דעם ערשטן פרייז אויף די רייסעס, און מאַרגן האָף איך, וועט ער מיך אויך ניט פאַרשעמען. 30.000 דאָלאַר האָט מען מיר אַנגעבאַטן פאַר אים, אָבער פאַר אַ מיליאָן פאַרקויף איך אים ניט.

טאַמאַס : הַם... אַ טייערער פּערד! האָט ער עפעס אַ טיטל ?

קעטרין : וואָס מיינט איר ?

טאַמאַס : איך מיין גראַף, פירשט, פּרינץ, ווארום איך ווייס, אַז היינטיקע צייטן צאָלט מען פאַר טיטולירטע פּערד הויכע פּרייזן דאָ אין אַמעריקע.

מאריא : שיש — (קוקט אויף אים מיט פאַרוואונדן)

קעטרין : איר שפּאַסט מר. בייקאן ?

ווילי : דער אַנקל איז אַ דעמאָקראַט ווי פּאַפּאָ, ער איז אויך קעגן טיטולן. (גרייס פון רעכטס, מיט הוט אויפן קאָפּ הערט זיך צו)

קעטרין : און איך גלויב זייער אין טיטולן. אַ מענטש מיט אַ טיטל האָט גאַר אַן אַנדער בלוט. ווי איר זאָלט ניט וועלן פאַרלייקענען ביי ווילין זיין טיטל, פילט זיך דאָך זיין אַריסטאָקראַטיש בלוט.

ווילי : אפילו ביי א פערד דארף מען מאכן אן אונטערשייד אין בלוט. צום ביישפיל, קעטרינס פערד דענדי האט געוויס אין זיינע אדערן א גאנג אנדער בלוט, ווי געוויינלעכע ארבעטס-פערד.

טאמאס : יא, ביי פערד מאכט מען יא אן אונטערשייד אין בלוט. אבער נישט ביי ריכטיקע מענטשן. ווייניקסטנס ניט ביי ריכטיקע אמעריקאנער. די ריכטיקע אמעריקאנער האבן וועגן דעם שוין לאנג א קאנסטיטושאן געמאכט. גרייס : באוואו אַנקל! (אפלאַדירט)

קעטרין : איר וועט מיר אנטשולדיקן מר. בייקאן. ס'טוט מיר זייער לייד וואָס איך קאָן ניט מסכים זיין מיט אַזאָ ליבנסווירדיקן דזשענטעלמען, ווי איר זייט. נאָך מיין מיינונג האָבן אונזער קאָנסטיטושאָן פאַרמערס פאַרפאַסט. ווילי : גאַנג ריכטיק. מענטשן אָן טראַדיציעס.

גרייס : פרייע מענטשן זיינען זיי געווען, האָבן זיי געשאַפן אַ נייע טראַַ דיציע, אַז אַלע מענטשן זיינען גלייך.

ווילי : (מיט סאַרקאַזם) אפילו אידן ?

גרייס : (אים אין טאָן) יא. שטעל זיך נאָר פאַר, אַזוינע פאַרברעכער זיינען זיי געווען.

ווילי : גיי, גיי צו זיי. צו דייע שמוציקע...

מאריא : קינדער, קינדער, איר הויבט שוין אָן ? איך האָב דיר געזאָגט, אַז מיר געפעלט ניט דער טאָן מיט וועלכן דו רעדסט וועגן אידן.

ווילי מאַמא, און מיר געפעלט ניט וואָס מיין שוועסטער האָט צו טאָן מיט די אידן. אַז מ'קריכט אין שמוץ מוז מען אַליין ווערן שמוציק. גרייס : סנאָב!

טאמאס : ווילי, איך האָב געהערט, אַז די אידן און מיר אַלע, שוין אַריינגערעכנט די טיטולירטע אויך, שטאַמען פון דעם זעלבן יחוס — פון מאַנקיס. האָסטו דאָס אויך געהערט ?

מאריא : (פלוצים) גענוג צו דעבאַטירן. גענוג. (גייט איבער צו ווילי און קעטרין און רעדט מיט זיי)

גרייס : (שטייל) אַנקל, איך ווייס ניט וואָס איך זאָל טאָן. דער מאלער וואָס האָט מיין בילד געמאַלן, מר. ריינשטיין דאַרף היינט קומען אַהער, ער איז אַבער אַ איד, האָב איך מורא, אַז אים זאָל דאָ ניט זיין אונאַנגענעם, כאַטש פאַַ פאַ האָט דערלויבט אים איינצולאָדן.

טאמאס : בעסער אַז ער זאָל אַהער ניט קומען.

גרייס : (פלוצים) ניין, אַלס פּראָטעסט מוז ער קומען אַהער, זאָלן זיי זען וואָס אַ איד איז, איך פאַר שוין נאָך אים. (הויך) גראַף, מיט אייער ער-לויבניש גיי איך איצט צו מיינע אידן. (פ)

ווילי : פאַפּא קומט, מאַמא. איך וועל מיט אים איצט ריידן וועגן פאַר-קויפן דאָס הויז, נאָך אַ איד האָט דאָ אַריינגעמופט.

מאריא : (אומרואיק) ניין, דערמאָן דאָס גאַרניט.

(פון דער לינקער זייט קומט אַריין אַרטור בלעק, אַ מאָן מיט

גרױלעכע האָר, װײס בײ די שלײפן, עטלעכע און פּופציק יאָר מיט שװאַרצע דורכדרינגענדע אױגן)

אַרטור : טאַמאַס, װי מיר פּרײט דײך צו זען (דריקן זײך די הענט)

טאַמאַס : מיר פּרײט דײך אױך צו זען, אַרטור, דו זעסט אױס גוט.

אַרטור : אַמאַל פּילט מען ערגער װי מ'זעט אױס, גוט אַװנט מאַרײע.

מאַריאַ : (שטײל) אַרטור, װארום באַגריסטו ניט קעטרין?

אַרטור : אה, אנטשולדיק, װירקלעך, אײך האָב ניט באַמערקט. גוד

אױװנינג מיס קלאַרק, העלאָװילי.

װילי : העלאָװ פּאַפּאַ.

קעטרין : העלאָװ גראַף.

אַרטור : (שטײל, מיט שפּאַטישן שמיכל) טאַמאַס, דאַס מײנט זי מײך.

טאַמאַס : (לאַכט) אײך װײס שװין, און װי פּילסטו זײך מיטן גראַפּישן

לײבל אױף זײך ?

אַרטור : אַז מ'טראַגט נישט דעם אײגענעם לײבל אױף זײך איז קײן

אונטערשייד, װאַס פּאַר אַ פּרעמדן לײבל מ'טראַגט אױף זײך. ניט אמת גרעפּין?

מאַריאַ : (צעמישט) װילי, װארום גײסטו זײך ניט אײבערטאַן ? ס'איז שװין

באַלד אַכט.

װילי : גלײך מאַמאַ.

קעטרין : (גײט אײס אַ צופּ) גראַף, רעדט אײצט אײבער מיט אײער פּאַפּאַ

װעגן פּאַרקױפּן דאַס הױז, שעמט זײך ניט.

װילי : פּאַפּאַ, מיר מוזן פּאַרקױפּן דאַס הױז.

אַרטור : האַ ? דאַס הױז פּאַרקױפּן ? װאַס מײנטו?

מאַריאַ : (טוט זײך אַ כאַפּ) װילי מײנט, פּאַרשטייט, אַרטור, אײן פּיפט

עװעניו נעבן מר. קלאַרק'ן איז דאַ אַ הױז צו קױפּן.

אַרטור : אַי סײ, װעל, פּאַר מיר איז דאַס הױז אױך גוט גענוג.

װילי : װירקלעך פּאַפּאַ.

מאַריאַ : (טוט אײס אַ כאַפּ) שװײג װילי, דו האַסט דאַך שװין געהערט.

דײן פּאַפּאַ דאַרף צװײ מאַל ניט זאַגן, גײ טו זײך אײבער.

קעטרין : װירקלעך גראַף, אײר האַט געדאַרפט דאַס הױז פּאַרקױפּן.

אַרטור : (העפּלעך) מיס קלאַרק, אײך האָב אײך שװין געבעטן ניט גראַף,

נאַר מר. בלעק, בלעק, בלעק, דאַס איז דאַך אַזױ לײכט אױסצױריידן.

קעטרין : גראַף, אײר זײט צו דעמאַקראַטיש.

טאַמאַס : ער איז גערעכט. יעדער אנטשענדיקער אַמערקאַנער װעט

זײך שעמען מיט אַ פּאַרשימעלטן טיטל, װי גראַף.

װילי : און אײך שעם זײך ניט מיט אײס. אײך בײן שטאַלץ אױף אײס

שטאַלץ אױף מײן אַפּשטאַמונג. קומט קעטרין, מ'דאַרף זײך אײבערטאַן.

(בײדע אַפּ)

אַרטור : (מיט שפּאַט צו מאַריאַ'ן) גרעפּין, בײסטו אױך שטאַלץ אױף

דײן זונס אַפּשטאַמונג ? הע, טאַמאַס. װי געפעלט דײר די קאַמעדיע ? כאַ! כאַ! כאַ!

מאריא: (ווייך) ארטור. רייד ניט פון דעם. איך גיב צו, און איך האב באַ-
גאַנגען אַ גרויסן פעלער. כ'האָב ניט געדאַרפט זאָגן, און דו ביסט אַ גראַף, איצט
אַבער איז דאָך שוין פאַרפאַלן, צו שפּעט, באַזונדערס נאָך ווען קאַטרין איז דאָך
צוליב דעם אַ כּלה געוואָרן.

ארטור: (נאָך פּוּזע) וועל, דו ביסט גערעכט, מאַריע, פאַרפאַלן, צו שפּעט,
איך האָב די טיר געעפּנט פאַר דעם גרויסן ליגן האָבן זיך נאָך אים נאָכגעשלעפּט
נאָך אַנדערע ליגנס, גרעסערע און קלענערע און דער רעזולטאַט איז, און
דאָס גאַנצע לעבן אונזערס איז פאַרשטעלט פון אַ גרויסע וואַנט, צונויפגעקלעפּט
פון ליגנס.

מאריא: און דו פילסט עס?

ארטור: וועל, מיר וועלן בעסער פון דעם ניט רעדן. וואָס מאַכסטו
טאָמאַס? האו איז ביזנעס?

טאָמאַס: פיין, און ביי דיר?

ארטור: ביי מיר? אין מיין באַנק איז ביזי, זייער ביזי, אימער ביזי.

מאריא: (ברעכט איבער) ארטור, דו האָסט מיר ניט געענטפערט אויף
מיין פּראַגע.

ארטור: וועלכע פּראַגע דיער?

מאריא: אויב דו פילסט דעם ליגן פון דיין לעבן.

ארטור: איז דאָס אַזוי וויכטיק?

מאריא: זייער וויכטיק, מיין פריינט, דערפאַר האָב איך טאָמאַסן גע-
שריבן ער זאָל קומען. יא ארטור, ווייל די לעצטע צייט ביזטו מיר ניט געפעלן.
ארטור: איך האָף, און ניט דערפאַר ווייל און אַנדערער געפעלט דיר
בעסער.

מאריא: מיר האָבן דערוואַקסענע קינדער, ארטור.

ארטור: איך ווייס.

מאריא: און זיי האָסטו איצט ניט אין זינען.

ארטור: מעי!

מאריא: איך בין אַ מאַמע ארטור, אַ מאַמע פון מיינע קריסטלעכע קינד-
דער און איך מוז פאַר זיי איינהאַלטן זייער קריסטלעכן פאַטער.

ארטור: וועל, דעם צלם פון מיינ שטערן האָב איך דאָך נאָך ניט אָפּ-
געווישט, די פאַלשע מאַסקע איז דאָך נאָך אויף מיין פנים.

מאריא: אַבער אין דיין האַרצן איז דער דערוואַכטער איד, ארטור.
איך ווייס עס, איך פיל עס. און איך האָב אַזוי מורא ארטור. דערמאן זיך נאָר,
נאָך אַזוי פיל יאָרן, באַזונדערס איצט, ווען אונדזער ווילי האָט אַ כּלה...
ארטור: (ברעכט איבער) וואָס מיינט, און זי האָט אַ שידוך געטאָן מיט
אַ גראַף.

מאריא: יא ארטור, יא, מיט אַ גראַף, און מיט אַ קריסט, מיט אַ קריסט,
ארטור.

ארטור: אַלאַז, וואָס פאַרלאַנגסטו זאָל איך טאָן?

מאריא : אַנפאַנגען ווידער צו גיין אין טשורטש, מ'פרעגט דאָרט וואָרום זעט מען דיך דאָרט ניט מער.

ארטור : מאַריא, דו וויסט דאָך, אַז איך האָב קיינמאַל אין דיין טשורטש ניט געגלויבט.

מאריא : אָבער דו ביסט דאָך העכער 20 יאָר געאַנגען.

ארטור : און איצט קאָן איך ניט מער.

טאָמאַס : נישט געפערלעך. ס'זענען דאָרט פאַראַן גענוג פאַרמאַסקירטע אָן אים.

מאריא : און פון די אידן דאַרפסטו זיך האַלטן וואָס ווייטער.

ארטור : דערווייל האַלט איך זיך גאַנץ ווייט פון זיי. יא, דו האַסט מיך דערמאַנט, אַז איך דאַרף עפעס טאָן (גיט צו אַ טעלעפּאָן ביי אַ טישל) העלאָו עדוואַרד, נאַטירט, אַז מאַרגן דאַרף איך אַרויסשיקן אַ טשעק פאַרן דזשואיש רעליף, טהענקיו.

מאריא : דזשואיש, דזשואיש, מיט דעם איז ער איצט פול.

ארטור : מעי, לאָז צורו אין מיר דעם אידן, וועל איך ניט פילן אַזוי

שטאַרק, אַז איך בין ניט קיין קריסט.

טאָמאַס : ער איז גערעכט.

ארטור : מעי, דו דאַרפסט דאָך ערגעץ היינט גיין, גיי, זיי רואיק, וואָס אין מיין האַרצן טוט זיך וועט די וועלט קיינמאַל ניט וויסן. פאַר דער וועלט וועל איך אימער דעם צלם אויפן שטערן טראַגן.

מאריא : וועסטו גיין היינט מיט אונז צו מר. קלאַרק ?

ארטור : מעי, באַפריי מיך פון דעם, מיר איז אַזוי פיינלעך, ווען זיי

אַדרעסירן מיך דאָרט, גראַף, גראַף, גראַף.

מאריא : איך וועל זען, אַז זיי זאָלן דיך מער אַזוי ניט אַדרעסירן.

איך בעט דיך טו עס צוליב וויליין, צוליב מיר.

ארטור : אַלרייט, איך וועל גיין, איך וועל גיין.

מאריא : טהענקיו, מיין פריינט, איך האָף, אַז דאָס איבריגע וועסטו

אויך טאָן צוליב מיר. (אָ)

ארטור : (ווען זי אָ) אַך, מיין גאַט !

טאָמאַס : (גיט צו צו אים) קום אַהער אַלד באַי, קוק ניט אַהין ווען איך

בין דאָ (אַרטור דרייט זיך אויס צו אים מיט אַ געצוואונגענעם שמייכל) ווי איך זע האַסטו דיך מער גענויטיקט אין מיין קומען ווי מאַריע.

ארטור : יא, טאָמאַס, איך בין צופרידן, וואָס דו ביסט געקומען, איך

נייטיק זיך אַזוי איצט אין אַ פריינט פאַר וועמען איך זאָל זיך קענען אויסריידן.

טאָמאַס : דו וויסט, אַז איך בין דיין פריינט, רייד.

ארטור : מיי איז גערעכט, מיט דעם שאַרפן אינסטיקט פון דער פרוי

האַט זי אין מיין האַרצן געלעזן, טאָמאַס, איך וואַלט עס קיינמאַל ניט געגלויבט.

טאָמאַס : וואָס וואַלטו ניט געגלויבט ?

ארטור : אַז עס זאָל מיר מיט אַמאַל אַזאַ בענקעניש אַנכאַפן, נאַכדעם

וואָס איך האָב אַזוי פיל יאָרן געהאַלטן אַלס טויט און באַגראַבן פאר מיר.

טאָמאס : נאָך דיין אידישן פּאָלק ?

ארטור : יאָ. היינט איז מיר קלאָר, אז אין גאַנצן אַוועקרייטן זיך פון אַ פּאָלק קען מען ניט, דו קענסט דיין נאַמען ענדערן, דייע געוואוינהייטן, אָבער ניט דאָס בלוט פון דיין פּאָלק, וואָס איז איינגעוואַקסן טיף אין דער נשמה, ס'קומט אַמאָל אַ צייט, ווען דאָס אַלעס הויבט אָן צו רעדן מיט אַזאַ פּייער, מיט אַזאַ בענקעניש.

טאָמאס : און דאָס האָט מיט דיר איצט פּאַסירט ? מערקווירדיק.

ארטור : איאַ דאָס איז מערקווירדיק ? פּריער האָט עס מיט מיר אַמאָל אויך פּאַסירט, איך געדענק מיט 11 יאָר צוריק ווען איך האָב אין די צייטונגען וועגן די פּאַגראַמען אין רוסלאַנד געלעזן, האָט עס זיך ביי מיר אויך דאָן אַ ריר געטאָן, אָבער ניט אויף לאַנג, אַזוי ווי פּאַרבייגענדיק וואָלט מען מיר ביים אמת'ן נאַמען אַנגערופן און פּאַרשוואַונדן, וואַרשיינלעך איז עס געווען דערפּאַר, ווייל דאָן מיט 11 יאָר צוריק בין איך געווען אין דעם סאַמע ברען פון מיין פּיר-נאַנציעלן ערפּאָלג, און פון קיין אַנדער זאַך האָב איך לאַנג ניט געקענט טראַכטן, היינט אָבער —

טאָמאס : און היינט, ווען דו דאַרפסט שוין ניט טראַכטן פון דיין פינאַנץ-

ציעלן ערפּאָלג האָסטו זיך דערמאַנט ? וואָס עפעס מיט אַמאָל ?

ארטור : געקומען איז עס אויף אַ מערקווירדיקן אופן, אין באַנק ביי

מיר אַרבעטן 2 אַלטע פּריינט, איינער אַ דייטשער, דער אַנדערער אַן ענגלענ-דער, ביידע זיינען עכט אַמעריקאַניזירט, ביידע זיינען דאָ פון קינדווייז אויף, דער דייטש איז אינגאַנצן אַ פּרייער גייסט, גלויבט ניט אין קיין באַזונדערע נאָ-ציאָנען און קיין באַזונדערע פעלקער און געטער. „מיין פּאָלק און מיין גאַט זיינען דאָרט — זאָגט ער — וואו איך קאָן לעבן גליקלעך און פּרייט, מיט אַמאָל ברעכט אויס די מלחמה, און די ביידע אַלטע פּריינט זיינען בלוטיקע שונאים זיך געוואָרן. דער דייטש שרייט : „מיין פּאָלק, מיין קולטור“ און זינגט מיט טרערן אין די אויגן — „די וואַכט אַם רהיין“. און דער ענגלענדער שרייט : „מיין פּאָלק, מיין ציוויליזאַציאָן — און זינגט — „רול בריטאַניאַ“. דאָס האָט מיר דערמאַנט, אז איך האָב אַמאָל אויך געהאַט אַן אייגן פּאָלק. פּריער שוואַך, דאָן שטאַרקער און שטאַרקער, די צייטונגען זיינען פול געוואָרן מיט די ליידן, וואָס די אידן טראַגן אַריבער אין די מלחמה לענדער, און לעזנדיק דאָס האָט זיך עפעס דאָ, אין מיר, אַ ריר געטאָן...

טאָמאס : דאָס איז גאַנץ נאַטירלעך, רחמנות.

ארטור : מער ווי רחמנות, רחמנות האָב איך געפילט צו די בעלגיער

אויך צו די אַלע פעלקער, וואָס האָבן געליטן פון דער מלחמה, נאָר דאָ האָב איך דערפילט נאָך עפעס, דאָס בלוט פון מיין פּאָלק האָב איך אין זיך דערפילט צוזאַמען מיט דעם ערשטן ברען פון שאַנדע פּאַרוואָס איך האָב מיך אינגאַנצן אַוועקגעריסן פון אים.

טאָמאס : דעם ערשטן ברען פון שאַנדע ? אַזאַ איינדרוק האָט עס אויף

דיר געמאַכט ?

ארטור : און מיט אַמאַל לעז איך אין די צייטונגען, אַז מיין שטאַדט לאַדזש איז פון דער מלחמה רואינירט געוואָרן. מיין מוטער לעבט פאַר מיר אויף. מיין פאַטער, מיין ברודער, וואָס איז פון זיי דאָרט געוואָרן ? לעבן זיי נאָך ? און וויסן זיי, אַז זייער משה אַלטער לעבט אויך ערגעץ אויף דער וועלט ? אַלע ערינע־רונגען האָבן זיך אין מיין געדעכעניש אויפגעכאַפט מיט אַזאַ בענקעניש נאָך מיינע אייגענע, אַזוי ווי קינדער וואַלטן זיך פון שלאָף אויפגעכאַפט אין זייערע וויגעלעך און געשריען מאַמע, מאַמע. (פּוּיזע)

טאַמאַס : סיי אַלד באַי, איך האָב ניט ערוואַרטעט דו וואַלסט זיין אַזוי סענטיםענטאַל ! ס'פאַסט ניט פאַרן מעכטיקן באַנקיר אַרטור בלעק.

ארטור : אַרטור בלעק — מיין פריינט — איז אַ דורכפאַל מיט אַלע זיינע מיליאָנען. איך בין געקומען מיט מיין בענקעניש צו מיין פרוי — די טירן זיינען מיט 7 ריגלען פאַרשלאָסן, צו מיינע קינדער טאָר איך וועגן דעם ניט רעדן, פאַר דער וועלט מוז איך עס פאַרבאַהאַלטן, קומט מיר אויס מיין בענ־קעניש פאַר די שטומע ווענט אַרויסצושרייען.

טאַמאַס : מיי פאַרשטייט דיך גאַנץ גוט.

ארטור : גיין, זי פאַרשטייט מיך ניט און קאָן מיך ניט פאַרשטיין. זי וואַלט ניט פאַרלאַנגט איך זאָל אין טשורטש גיין, ווען זי וואַלט מיך פאַר־שטאַנען. די איינציקע אין הויז וואָס פילט מיט מיר מיט אינסטינקטיוו איז גרייס, זי אַרבעט פאַר די אידישע קינדער אַזוי ווי זי וואַלט וועלן איר פאַפּאַס חוב באַצאָלן.

טאַמאַס : דו באַצאַלסט דאָך אויך דיין חוב : האַסט געקויפט דעם סעטלמענט הויז, שטיצסט דעם אידישן פאַלקס רעליף.

ארטור : געהיים ווי אַ גנב. איך וויל דיר עפעס דערציילן.

טאַמאַס : וואָס ?

ארטור : איך פאַר איינמאַל באַזוכן דעם סעטלמענט הויז דאָן טאָן, וואָס שטייט נעבן אַ אידישער שול. ס'איז דאָן אַפנים געווען אַ אידישער יום־טוב. איך גיי אַרויס פון מאַשין, דערהער איך מיט אַמאַל אַ זינגען פון שול, שוין אַ יאָר 35 ניט געהערט, מיין פאַטער דאַרפסטו וויסן איז געווען אַ באַרימטער קאַנטאָר אין דער היים. דאָן, איז עפעס מיט מיר געשען : אַלע ווינקעלעך פון מיין נשמה האָבן זייערע געהיימע טירלעך געעפנט און דעם אידישן געזאַנג אַריינגענומען. און באַלד האָט זיך מיר אויסגעוויזן, אַז איך הער מיין פאַטערס שטימע פון דער שול, און איך האָב ניט געפילט, ווי די טרערן רינען איבער מיינע באַקן, און אין אַ ווילע אַרוב, דוכט זיך מיר, אַז מיין מאַמע וועט באַלד אויך אַרויסגיין פון דאָרט, וועט מיך דערזען און וועט אויסשרייען : זע, אַט איז דאָך משה אַלטער — איז דאָס נישט פאַני ? (פּוּיזע. גייט צו צום פענצטער)

טאַמאַס : סיי אַלד באַי, מיר געפעלט עס ניט. פון דיין פאַרגאַנגענהייט דאַרפסטו ניט טראַכטן, דו האַסט פליכטן צו דער קעגנוואַרט. דו ביסט אין אַמעריקע, דייןע מיליאָנען זיינען אַמעריקאַנישע, דיין פרוי און קינדער זיינען אַמעריקאַנער, געהערסטו אויך צו דער גרויסער אַמעריקאַנער פאַמיליע.

מעגסט שטיצן דיינע אידן, מעגסט אפילו בעטן צו דיין אידישן גאט, אבער דיין פרוי און קינדער מוזסטו אויך אין זינען האָבן, זיי זינען ניט שולדיק. ארמור: שולדיק אין דעם בין איך אליין, וואָלט איך מיט 35 יאָר צוריק, ווען איך בין, אַ יונגער גימנאָזיסט געקומען אַהער, ניט געביטן מיין נאָמען שוואַרץ אויף בלעק, ניט פאַרלייקנט מיין אָפּשטאַמונג צוליב מיין סוקסעס אין אַמעריקע, וואָלט איך איצט ניט אַזוי טייער געצאָלט; דאָס וואָס איך האָב אין מיין יוגנט פאַרזייט מיט מיין קאַפּ, שנייד איך איצט מיט מיין האַרצן, גרייס (מיט אַ גרויס בילד, און ריינשטיין קומען פֿון רעכטס)

גרייס: פּאַפּאַ, דאָס איז מר. ריינשטיין.

ארמור: זייער אנגענעם אייך צו קענען, מר. ריינשטיין (דריקן הענט) גרייס: דאָס איז מיין אַנקל, מר. בייקאן, אים מוזט איר ליב האָבן מר.

ריינשטיין, ווייל איך האָב אים אויך ליב.

טאָמאַס: זייער אַנגענעם אייך צו קאָנען, יונגערמאַן (דריקן הענט) גרייס: און איצט פּאַפּאַ, אַנקל, זעט וואָס פאַר אַ מייסטער ער איז, פֿון

אַזאַ מיאָס מיידל ווי איך האָט ער באַשאַפֿן אַזאַ שיין בילד.

ארמור: עקסעלענט! מר. ריינשטיין, מיין קאָמפּלימענט.

טאָמאַס: אויסגעצייכנט! אַזוי לעבעדיק. (צום בילד) וואָס שווייגסטו?

דו ווילסט דאָך רעדן, טאָ רעד, רעד!

גרייס: (מיט התפעלות) איר הערט מר. ריינשטיין ווי מיין אַנקל פאַר-

שטייט אייער בילד (טוט שטורמיש אַ קוש טאַמאַס!) זאָל דער קריטיקער קריגן

דעם קוש וואָס עס קומט דעם מייסטער.

ארמור: (מיט אַ שמייכל) מיין קינד, איך האָב דאָך אויך קריטיקירט.

(ווייזט אויפֿן באַק)

גרייס: אַ, מיט פאַרגעניגן, פּאַפּאַ. (וואָרפט זיך צו אים קושט אים)

ארמור: מיין ליב קינד, (גלעט אירע האַר מיט גרויס ליבע. ריינשטיין

פֿון דער ווייטן) עס באַווייזן זיך מאַריאַ, ווילי, קעטרין אויסגעפּוצט)

גרייס: (מיט בילד אַנטקעגן) מאַמאַ, זע מיין בילד.

מאריאַ: (נעמט דאָס בילד און קוקט דאַרויף מיט ליבע) פיין!

קעטרין: ביזטיפּול!

ווילי: עקסעלענט!

קעטרין: ווי הייסט ער דער מאַלער? איך וועל מיין בילד אויך לאָזן

מאלן.

גרייס: אַט דאָ איז ער! מר. ריינשטיין, מיין מוטער, מיין ברודער, און

מיסס קלאַרק, (פאַרנייגן זיך)

ווילי: (העפעלעך) ווי איז דעם דזשענטלמענס נאָמען?

גרייס: מר. ריינשטיין! (קוקט אויף אים מיט שפּאַטישן שמייכל)

ווילי: איך גראַטוליר דיר מיט אַ ריינשטיין אין הויז.

אַרמור: (גיט צו צו ריינשטיינען און גרייס) מר. ריינשטיין (רעדט שטיי)

טאָמאַס: דער יונגערמאַן איז אַ מייסטער, זעט ווי לעבדיק, זעט די

אויגן, דעם קאַפּ, דאָס שמייכל. (גרייס גיט צו צו אים)

ווילי: ביליק, גראַב, שרייענד, אידישע אַרבעט.

- קעטרין: (מיט פֿאַראַכטונג) זי קוקט דאָך דאָ אינגאַנצן אויס ווי אַ
אידיש מיידל.
- מאַריאַ: (טוט זיך אַ צאַפֿל) גענוג, גייט קינדער, איך וועל שפעטער
קומען מיט פּאַפּאָ און אַנקל.
- ווילי: קומט קעטרין, גוד נייט.
- קעטרין: גוד נייט! (אַפּ מיט ווילי)
- גרייס: סנאַבס! (נעמט דאָס בילד פון טאַמאַס. אַפּ לינקס)
- מאַריאַ: ענטשולדיק אַרטור, איך וועל זיין אויפן ערשטן שטאַק.
אַרטור: אַלרייט דיער.
- מאַריאַ: גייסט טאַמאַס? גוד ביי מר. ריינשטיין.
- מאַמאַס: ענטשולדיקט. (אַפּ מיט מי)
- אַרטור: (רעדט מיט ריינשטיין) אין אַמעריקע זייט איר 5 יאָר?
ריינשטיין: געווען איז פאַריז, לאַנדאָן, אין איטאַליע און אין פּאַלעסטינאַ.
- אַרטור: אין פּאַלעסטינאַ אויך? זיצט. וואָס האָט איר דאַרט געטאַן?
ריינשטיין: געמאַלן אירע לאַנדשאַפטן, ווען ניט די מלחמה וואַלט איך
איצט אַהין ווידער געפאַרן.
- אַרטור: אַזוי אינטערעסאַנט איז דאַרט?
ריינשטיין: פאַר מיר איז פּאַלעסטינאַ זייער אינטערעסאַנט. איך בין
אַ הייסער נאַציאָנאַליסט.
- אַרטור: אַזוי? דאָס איז נאָך מער אינטערעסאַנט (פּויזע) ווי איך פאַר-
שטיי קומט איר פון רוסלאַנד, האָ?
ריינשטיין: פון רוסיש-פּוילן, איר האָט דאָך געוויס געהערט דעם
נאַמען לאַדזש.
- אַרטור: האָ? (ווערט אויפגערעגט, צעלאַכט זיך פּלוצים)
- ריינשטיין: איך קאָן אפשר פרעגן וואָס איר לאַכט?
אַרטור: איך לאַך — ווייסט איר — די שטאַט קאָן איך גראַד. איך בין
דאַרט אַמאַל געווען.
- ריינשטיין: אין לאַדזש? אַ יאָ, אייער טאַכטער האָט מיר דערציילט,
אַז איר זייט אַ פּוילישער גראַף, קענט איר הייסט עס די שטאַט?
אַרטור: אַה, גוט. זייער גוט! (הויבט זיך אויף) איך האָב זאָגאַר דאַרט
געקענט מאַנכע אידן, ניט אַלע געדענק איך. אַ געשיכטע העכער 35 יאָר. ווי
האַט געהייסן יענער קאַנטאַר? אַ וואונדערלעכע שטימע געהאַט. וואַלט זיכער
געווען איינער פון די גרעסטע וועלט זינגער, פאַרגעסן זיין נאַמען.
- ריינשטיין: שולמאַן?
- אַרטור: ניין. מיין פאַטער און איך האָבן ליב געהאַט צו הערן אידישע
געזאַנג. זיינען מיר אַפט אין דער אַלטער אידישער שול געגאַנגען אים
הערן זינגען. אה, איר האָט געוויס פון אים געהערט, דער גרעסטער קאַנטאַר
אין לאַדזש געווען.
- ריינשטיין: שוואַרץ מיינט איר?
אַרטור: דעטס רייט, דעם מיין איד... איצע שוואַרץ.
- ריינשטיין: אים האָב איך גוט געקענט. אונזערער אַ שכן, אַ הויז נעבן
אַ הויז געוואוינט.

ארטור : ווירקלעך ! מערקווירדיק ... ער האָט 2 זין געהאַט.
 ריינשטיין : דער עלטסטער זון איז ביי אים פאַרלאָרן געגאַנגען.
 ארטור : פאַרלאָרן ? וואָס מיינט איר ?
 ריינשטיין : ניט אין מיינע יאָרן. שוין לאַנג, אַוועקגעפאַרן אין אַמעריקע
 און מער האָט מען פון אים ניט געהערט.
 ארטור : ניט געהערט ? (רייבט זיך דעם שטערן) וואָס מאַכט ער ?
 ריינשטיין : ווער ?
 ארטור : דער קאַנטאָר שוואַרץ ?
 ריינשטיין : אָה, ער איז שוין אַ יאָר 15 טויט.
 ארטור : (טוט זיך אַ צאַפּל) טויט ? איצע שוואַרץ ? (קוקט אים אָן)
 ריינשטיין : וואָס וואונדערט איר זיך אַזוי ? אַן אַלטער מאַן ...
 ארטור : (זעצט זיך) איך וואונדער זיך ... אַזאַ שטימע ... טויט. (לאַזט
 אַראָפּ דעם קאַפּ. פּוּזע. דאַן שטיל) און די מאַמע ?
 ריינשטיין : זיין מאַמע ?
 ארטור : איך מיין זיין ווייב ...
 ריינשטיין : זי איז שוין אויך לאַנג טויט.
 ארטור : (הויבט זיך אויף) זי אויך ?
 ריינשטיין : זי האָט איר אויך געקענט ?
 ארטור : ענטשולדיקט, ס'איז מיר אַזוי הייס געוואָרן. (גייט צום טיר,
 נעמט אַרויס אַ טיכל, שטעקט דאָרט אַרויס דעם קאַפּ מיזאַל ניט זען ווי ער
 ווישט די טרערן)
 (גרייס קומט אַריין פון דער לינקער זייט)
 גרייס : פּאַפּאָ !
 ארטור : (טוט זיך אַ כאַפּ) גלייך מיין קינד, איך נעם נאָר מיינע סי-
 גאַרן. (אַפּ שנעל)
 ריינשטיין : הויבט זיך אויף) אייער פּאַפּאָ קאָן מיין שטאַט.
 גרייס : ווירקלעך ?
 ריינשטיין : און קאָן מענשן וואָס איך האָב געקענט.
 גרייס : זיינען מיר דאָך איצט נאָענטע מענטשן.
 ריינשטיין : קיינמאָל האָב איך זיך ניט געפילט אַזוי ווייט פון אייך
 ווי דאָ, ביי אייך, אינם רייכן הויז, איך מוז אַנטלויפן פון אייך, און וואָס
 פריער אַלץ בעסער.
 גרייס : איך וועל אייך ניט לאָזן ... און רעדט ניט קיין נאַרישקייטן ...
 (טוט אים אַ קוש)
 ריינשטיין : גרייס, וואָס וועט דערפון ווערן ?
 גרייס : (לאַכט) גאָט ווייסט ! ..
 ריינשטיין : אָבער דאָס איז דאָך אַ נאַרישער חלום, אַזוי ווי איך וואַלט
 טראַכטן וועגן אַ פּרינצעסין פון טויזנט און איין נאַכט.
 גרייס : מיין פּריינט, ביים קינסטלער מוז זיין דער חלום אַ ווירקלעכקייט ...
 (בלעק מיט אַ סיגאַר פון רעכטס)
 ארטור : איר דויכערט ?

ריינשטיין: ניט קיין סיגאָרן. ווען איר דערלויבט, וועל איך פאַררויכערן אַ סיגאַרעט...

אַרמור: אַה, געוויס. פילט זיך ווי ביי זיך אין דערהיים. (ריינשטיין פאַררויכערט)

גרייס: פאַפּאָ, ער מוז מאַלן דיין בילד!...

אַרמור: פילייכט, מיין קינד, שפעטער... וואָס איך וויל אייך פרעגן, מר. ריינשטיין — וואָס איז געוואָרן פון דעם קאַנטאַר'ס אַנדערן זון? ער האָט געהאַט, שיינט מיר, זייער גוטע פעאיקייטן...

ריינשטיין: אַ שור, ער איז אַ באַרימטער מאַן געוואָרן. דר. שוואַרץ... אַ באַרימטער ציוניסטישער רעדנער... היינט רעדט ער דאָ, אין קופער־יוניאָן, פאַר דעם אידישן רעליף־פּאַנד... ער איז שוין דאָ, אין אַמעריקע אַ פאַר יאָר, ער איז אַהער געשיקט געוואָרן פון די ציוניסטן. ער פאַרט באַלד אַוועק פון דאַנען. היינט איז זיין לעצטע רעדע...

אַרמור: האָ? (קוקט אויף אים מיט אויסגעגלאַצטע אויגן) דאָ? זעליק?... ריינשטיין: גאַנץ ריכטיק. ער הייסט זעליק, מערקווירדיק, ווי איר גע־דענקט אַבער!...

אַרמור: זייט איר זיכער, אַז ער איז דאָס?

ריינשטיין: וואָס הייסט? ער איז מיין בעסטער פריינט...

אַרמור: (רייבט זיך דעם שטערן) וואָס איז דאָס? וואָס איז דאָס? מערק־ווירדיק! מערקווירדיק! און היינט, זאָגט איר, איז זיין לעצטע רעדע?...

גרייס: פאַפּאָ, וואָס ביזטו אַזוי איבעראַשט?

אַרמור: הע? גאַרנישט, קינד, גאַרנישט... דעראינערונגען, איינדיקע פון אַמאָליקער היים... פון קינדער־יאָרן... אין קופער־יוניאָן, זאָגט איר? (טוט אַ דריק אַ קנאַפּ ביים טישל) איך וועל צופאַרן אַהין. פאַרט איר מיט, מר. ריינשטיין?

ריינשטיין: (טוט אַ קוק אויף גרויס) וועלל?

גרייס: פאַפּאָ, מר. ריינשטיין מוז גלייך פאַרן מיט מיר אין סעטלמענט־הויז... ער זינגט דאָרט היינט אידישע פאַלקס־לידער...

אַרמור: דו פאַר דערווילע אַליין. איך וועל אים שפעטער בריינגען אַהין. איך וועל נאָר אַ קוק טאָן, ווי זעט אויס יענער...

גרייס: אַלרייט!...

(באַטלער אַרײַן)

אַרמור: זשאָן, מיין הוט און די קאַר! (באַטלער אַפּ)

(מרט בלעק און טאַמאַס פון רעכטס)

מאַריאַ: אַרטור, מען וואָרט דאָרט... ביזטו פאַרטיק?

אַרמור: מאַריאַ, היינט מוזטו מיר ענטשולדיקן... איך מוז איצט צו־פאַרן וועגן זייער אַ וויכטיקער זאַך. מיסטער ריינשטיין קומט!...

מאַריאַ: אַרטור!...

אַרמור: גוד נייט, דיער!..

(אַפּ מיט ריינשטיין און גרייס. מרט בלעק קוקט אַן טאַמאַסן צומישט)

צווייטער אָקט

נאָך זיבן אין אָונט. ביי אַרטור בלעק אין ביבליאָטעק. ביכער־שאַפּעט, פאַרשיידענע קונסט־פיגורן, סטאַטוען און בילדער. אויף אַ שרייב־טיש מיט אַ טעלעפּאָן אַן עלעקטרישער לאַמפּ, וואָס וואָרפט אַ גרינלעכן שייַן. מרס. בלעק זיצט ביים טיש און קוקט אַריין אין אַ בוך. קענטיק אַז אירע געדאַנקען זיינען ווייט פון בוך. יעדע וויילע רייסט זי אַוועק פון אים די אויגן, קוקט אַרום זיך צעטראַגן און זיפצט. דערנאָך טוט זי זיך ווידער אַ כאַפּ צום בוך, ווי איבער־געוואָלד, אַזוי ווי זי וואָלט וועלן פאַרטרייבן אירע געדאַנקען, לייענט זי ווייטער אַ וויילע. און באַלד בלאַנדזשען אירע אויגן ווידער ווייט פון בוך. פּלוצים הייבט זי זיך אויף און גייט דורך דאָס צימער טיף פאַרטאַן אין זיך און ציט נערוועז מיט די אַקסלען. דערהערט טריט, טוט זי זיך אַ כאַפּ, גייט צו שנעל צוריק צום טיש, זעצט זיך, נעמט ווידער דאָס בוך און באַמיט זיך אויסצוזען רואיק. גרייס קומט אַריין מיט איר בילד וואָס ריינשטיין האָט געמאַלן.

מאַריאַ : (קוקט זי אַן אומצופּרידן) וואָס שלעפּסטו דאָס בילד? ...

גרייס : פּאַפּאָ וויל איך זאָל דאָס בילד דאָ, אין זיין לייברערי, אויפהענגען..

מאַריאַ : צווישן די אַלע באַרימטע בילדער אַט די שמירעכץ? ...

גרייס : ע, מאַמאַ איז ביזו! (לאַכט) דו האָסט אַזוי שנעל דיין מיינונג

נעענדערט? נעכטן איז עס דאָך דיר געפּעלן געווען? (שטעלט דאָס בילד אויף אַ געשטעל אין פּאָדערגרונט)

מאַריאַ : איך האָב עס נעכטן געזאַגט, ווייל איך האָב דיר געוואָלט

צוליב טאָן, ווען איך האָב געזען ווי באַגייסטערט דו ביזט פון דעם בילד... ..

גרייס : טו מיר היינט אויך צוליב, מאַמאַ, און זאָג, אַז עס איז דיר

געפּעלן, ווייל היינט בין איך נאָך מער באַגייסטערט פון דעם... ..

מאַריאַ : גרייס, איך האָב דיר שוין גענוג צוליב געטאָן. איך וועל

מוזן דיך אַרייננעמען אין די הענט.

גרייס : אַרייננעמען מיך אין די הענט? וואָס מיינסטו? ...

מאַריאַ : דו ביסט שוין נישט קיין קינד... ..

גרייס : איך ווייס עס... ..

מאַריאַ : צוואַנציק יאָר אַ מיידל, האָסטו געדאַרפט האָבן מער פאַר־

שטאַנד... ..

גרייס : (לאַכט) מאַמאַ, דו ביזט גערעכט. פאַרשטאַנד האָב איך טאַקע

ווייניק, פּילייכט ווייסטו וואו מען קאָן דאָס קויפּן? פאַר עטלעכע קאַראַט ריכ־

טיקן פאַרשטאַנד וואָלט איך זיך אַפּגעזאַגט פון אַלע מיינע בריליאַנטן... ..

מאַריאַ : גרייס, איך רייך צו דיר ערנסט... ..

גרייס : און איך רייך אויך זייער ערנסט, מאַמאַ.

מאריא : (טוט פלוצים אַ קלאַפּ איבערן טיש) שטיל, ניט געוויצליט זיך! מיט דעם בלוט פון מיין האַרצן רייד איך צו דיר!... (הויבט זיך אויף) גרייס : (צענמישט) מאַמאַ! וואָס איז דער מער?...
מאריא : איך בין דיין מוטער און עס איז מיין פליכט אויף דיר אַכטונג צו געבן...

גרייס : אַבער, מאַמאַ, וואָס אַזוינס טו איך, האָב איך געטאַן?...
מאריא : אַלצדינג וואָס אַ מיידל פון דיין קרייז דאַרף טאַן, טוסטו נישט. און אַלצדינג, וואָס זי דאַרף נישט טאַן, טוסטו...
גרייס : צום ביישפּיל?...

מאריא : דו האַסט געדאַרפט אַרומגיין מיט יונגע לייט פון דיין קרייז און דו מיידסט זיי אויס. . ווילי האָט אַזויפיל פריינט. אַ מיידל אין דינע יאָרן...
גרייס : מאַמאַ, וויליס פריינט אינטערעסירן מיך ניט... סנאַבס איינער ווי דער אַנדערער...

מאריא : ניט אמת. יונגע לייט פון די בעסטע פאַמיליעס. דו וועסט אַמאָל דאַרפן חתונה האָבן...
גרייס : איידער חתונה האָבן מיט איינעם פון זיי, וועל איך בעסער אינ-גאַנצן ניט חתונה האָבן.

מאריא : מיט וועמען דען וואָלסטו וועלן חתונה האָבן ?
גרייס : מיט וועמען דען ? ניט מיט איינעם פון זיי. (וי ברעכט זיך פלוצים אונטער) וואו איז דער פּאַפּאַ ?

מאריא : דו ענטפער מיר אויף מיין פּראָגע...
גרייס : וואָס ווילסטו, זאָל איך דיר ענטפערן ?
מאריא : איך וויל וויסן מיט וועמען וואָלסטו וועלן חתונה האָבן ?
גרייס : (לאַכט) נאַטירלעך, מיט אַ יונגענמאַן.

מאריא : אַ יונגערמאַן, וואָס זאָל זיין אַזוי משוגע ווי דו ?
גרייס : אַ יונגערמאַן, וואָס זאָל מיר זיין טייער און ליב, פון וועמען איך זאָל דענקען און נאָך וועמען איך זאָל בענקען די גאַנצע פיר און צוואַנציק שעה.
מאריא : און אַזאַ יונגענמאַן, דענקסטו צו טרעפן אין דיין סעטל-מענט-הויז דאָן טאָן ?

גרייס : פּילייכט...
מאריא : אַזאַ יונגענמאַן וועסטו דאַרט קיינמאָל ניט טרעפן און איך ראַט דיר, גרייס, בעסער וואָרף אַוועק דיין סעטלמענט-אַרבעט דאָן טאָן...
איך זע שוין מיט וואָס פאַר אַ יונגעלייט דו פירסט זיך אַרום. קיין יונגערמאַן פון אונדזער קרייז וועט דיך ניט וועלן קענען, ווען ער וועט זען מיט וועמען דו פירסט באַקאַנטשאַפט...

גרייס : מיט וועמען איך פיר באַקאַנטשאַפט?..
מאריא : יאָ גרייס, איך מיין דעם אידישן מאלער... אַזאַ באַקאַנט-שאַפט פאַסט פאַר דיר ניט.

גרייס : מיסטער ריינשטיין ? מאַמאַ, וואָס רעדסטו ? פּילייכט דערפאַר, וויל ער איז אַ איד ?

מאריא : יא, דערפאר, גרייס... און איך וויל ניט דו זאלסט אים
בריינגען צו מיר אין הויז...

גרייס : (פארוואונדערט) מאמא!...

מאריא : ער איז ניט פון אונדזער קרייז, ניט פון אונדזער גלויבן...

גרייס : דו אויך, מאמא? ווער האט אויף דיר פלוצים אזוי געווירקט?
קעטרין אדער ווילי?...

מאריא : איך דארף דיר ניט אפגעבן קיין רעכענונג ווער עס האט
אויף מיר אזוי געווירקט...

גרייס : אבער ווארום עפעס מיט אמאל?

מאריא : ניט מיט אמאל, די גאנצע צייט איז מיר ניט געפעלן געווען
דיין ארבעטן אין סעטלמענט-הויז, איך האב אבער געשוויגן, ווייל איך האב
געזען, אז דיין פאפאן געפעלט עס. איצט אבער קען איך מער ניט שווייגן, וויל
מער ניט שווייגן...

גרייס : איצט? ווארום עפעס איצט?

מאריא : ווייל ביז איצט האבן אידן אונדזער הויז קיינמאל ניט באזוכט.

די טיר פון אונדזער הויז מוז זיין פארשלאסן פאר אידן...

גרייס : און אונדזער הארץ אויך?

מאריא : פילאזאפיר ניט מיט מיר...

גרייס : ניין, מאמא, דו מוזט עס מיר ענטפערן. מיר זיינען קריסטן. מיר
גלויבן אין דער קריסטלעכער לערע. און די קריסטלעכע לערע לערנט צו
ליבן און ניט צו האסן, צו שעצן און ניט צו פארזאכטן מענשן, — היינט ווארום
מוז אונדזער הויז זיין פארשלאסן פאר אידן?

מאריא : איך וויל מיט דיר ניט דעבאטירן. קיין איד טאר ניט
אריבערטערען די שוועל פון אונדזער הויז, און דאס זאלסטו וויסן...

גרייס : איך וויל אבער וויסן ווארום. מאמא, קריסטוס אליין איז דאך
אויך געווען א איד, וואלט ער אויך ניט געטארט אריבערטערען די שוועל פון
אונדזער קריסטלעכן הויז?...

מאריא : דיין פילאזאפיע וועט דיר ניט העלפן. די טיר פון דעם הויז
מוז בלייבן פארשלאסן פאר אזוינע ווי דיין מאלער...

גרייס : מוז בלייבן פארשלאסן? און אז ער וועט קומען, וועסטו אים
ארויסטרייבן?...

מאריא : איך וועל שוין זען, אז מען זאל אים ניט דארפן ארויס-
טרייבן, מען וועט אים ניט אריינלאזן...

גרייס : (מיט שרעק) מאמא!

מאריא : (שטארקער) מען וועט אים ניט אריינלאזן. איך וועל באלד
געבן דעם ארדער...

גרייס : טו עס ניט. דער פאפא האט אים נעכטן איינגעלאדן אויף היינט
אהער.

מאריא : דער פאפא האט אים איינגעלאדן אויף היינט? (טוט א קלאפ
אין טיש) וואס וויל ער? וואס וויל דיין פאפא?! (זיפצט, פויזט) איך וועל מיט

אים היינט רעדן, ער וועט אים שוין מער ניט איינלאָדן (גרייס צעוויינט זיך פּלוצים) דו וויינסט? וואָס וויינסטו? (גרייס ענטפּערט ניט. לויפּט אַפּ) (טאַמאַס קומט אַרײַן פּון רעכטס שמייכלענדיק)

טאַמאַס: ווילי און קעטרין האָבן זיך ערשט צוריקגעקערט פּון די רייסעס. ביידע שטאַרק פאַרצווייפּלט.

מאַריאַ: פאַרצווייפּלט?

טאַמאַס: נאָך ווי. איר פּערד מר. דענדי האָט ניט אויסגעהאַלטן דעם עקזאַמען אויפּן ערשטן פּרייז. אַ, גאַט, וואָס פאַר אַ דיסגרייס, דו וואָלסט אַרונט-טערגעגאַנגען זיי טרייסטן.

מאַריאַ: וויפּיל איז דער זייגער, טאַמאַס?

טאַמאַס: (נעמט דעם זייגער) נאָך זיבן. גייסט היינט אין דער אָפּעראַ?

מאַריאַ: איך מוז דאָך. איך האָב פאַר היינט איינגעלאָדן געסט אין מיין

באַקס. ווארום איז ער נאָך נישטאַ?

טאַמאַס: ווער?

מאַריאַ: מיין מאַן. גראד היינט ציט זיך דער מיטינג ביי אים אין באַנק לענגער ווי געוויינלעך, אזוי ווי אומישנע, וויל איך וויל מיט אים ריידן.

טאַמאַס: מאַריע, איך ראַט דיך נאָך אַמאַל, לאַז אים צורו.

מאַריאַ: איך קאָן ניט. איך טאָר ניט. ווי אזוי האָט ער געקאַנט אַוועק?

גיין? דיך האָט ער שוין צוויי יאָר ניט געזען, האָט געוואוסט אַז ביי די קלאַרקס ווארט מען אויף אים, אַז דאָרט וועלן אויסערגעוויינלעכע געסט זיין, האָט מיר פאַרשפּראַכן גיין מיט מיר, און צום סוף וואָרפט ער אַלצדינג אַוועק און אַנט-לויפּט מיט דעם אידן. דאָס באַווייזט, אַז רואיק זיך באַציען צו זיינע איצטי-קע האַנדלונגען טאָר מען ניט.

טאַמאַס: ער האָט געזאָגט, אַז ער מוז גיין וועגן אַ וויכטיקער זאַך, דאָרף

מען אים גלויבן.

מאַריאַ: קיין וויכטיקערע זאַך ווי גיין צו די קלאַרקס האָט ער ניט

געטאַרט האָבן, פאַר זיין זונס וועגן. און איבערהויפּט וואָס פאַר אַ וויכטיקע

זאַך האָט ער געקאַנט דאָרט האָבן מיט דעם אידישן מאַלער? טאַמאַס, איך

האַב מורא. איך קען ניט רוען.

טאַמאַס: וואָס האַסטו מורא? דו האַסט דאָך נעכטן געהערט, וואָס אַר-

טור האָט געזאָגט. פאַר דער וועלט וועט ער בלייבן אַ קריסט, ווי ביז היינט.

מאַריאַ: אַלרייט, מיר וועלן היינט זען ווי אזוי ער וועט האַנדלען.

טאַמאַס: וועגן וואָס?

מאַריאַ: אַ קאָמיטע איז ביי מיר פּריער געווען פּון באַקאַנטע ליידיס,

זיי בויען אַ נייע טשורטש, ווילן זיי, אַז אַרטור זאָל זיי מיט געלט שטיצן, איך

האַב זיי פאַרשפּראַכן, אַז אַרטור וועט זיי אַריינשיקן זיין טשעק.

טאַמאַס: רעד ניט מיט אַרטור'ן וועגן דעם, ניט איצט איז די צייט פאַר

דעם.

מאַריאַ: ניין, איצט איז די ריכטיקע צייט, דאָס וועט באַווייזן אויב ער

מיינט וואָס ער רעדט, אויב ער בלייבט ווירקלעך אַ קריסט פאַר דער וועלט.

טאָמאָס : דו ווייסט וואָס? איך וועל דיר געבן אַ טשעק פאַר דעם, און אים לאָז צורו.

מאָריאַ : ניין, דיין טשעק וויל איך ניט, מיר איז וויכטיק זיין טשעק. דאָ וועל איך קאָנען זען, ווי ווייט מיין פאַרדאַכט איז אמת.

טאָמאָס : אַ, דער ווייבערשער פאַרדאַכט, טיף ווי דער ים איז ער, דער שטאַרקסטער פאַרשטאַנד קען אין אים דערטרונקען ווערן.

(שטימען פון גרייס און ווילי) גרייס, ווילי, (ביידע אויפגעטרעט)

ווילי : מאַמאָ, וואו איז זי דערצויגן געוואָרן? איך וועל עס ניט דולדן מער.

זי איז אַ דיסגרייס פאַר אונדזער פאַמיליע.

מאָריאַ : וואָס איז דער מער?

ווילי : זי האָט באַליידיקט קעטרין.

מאָריאַ : גרייס!

גרייס : ווער האָט זי באַליידיקט? פאַרקערט, איך האָב אויסגעדריקט מיין סימפאַטי וואָס איר מר. דענדי האָט זי אַזוי פאַרשעמט. ווען איך זע, ווי זי גייט אַרום מיט אַ צעבראַכן האַרץ און רעדט : „דיסגרייס“, „דיסגרייס“, זאָל איך איר מיין סימפאַטי ניט אויסדריקן? דאָס וואָלט דאָך געווען קעגן אַלע געזעצן פון נאַביליטי.

מאָריאַ : וואָס טוט מען מיט איר? (טאָמאָס שמייכלט)

ווילי : לאַך ניט, גרייס, דו וועסט אַמאָל ביי מיר וויינען.

גרייס : ביי דיר וויינען? וואָס מיינסטו? דו זעסט דאָס קליינע הענטעלע? איך וואָלט נאָר געוואונשן אַז אַ סנאַב זאָל אַמאָל וואַגן אַ האַנט צו הויבן אויף מיר.

מאָריאַ : גרייס, גיי גלייך אין דיין צימער.

גרייס : איך גיי, אָבער מאַמאָ, פאַרוואָס זיינען זיי אַזוי קאַמיש? „דיס-גרייס“! כאַ-כאַ-כאַ! (אַ)

טאָמאָס : (צעלאַכט זיך)

מאָריאַ : וואָס לאַכסטו, טאָמאָס?

טאָמאָס : איך האָב מיך דערמאַנט, דו אין אירע יאָרן, ביסט אויך געווען אַזאַ ליבער טייוול ווי זי. (מאָריאַ זיפצט)

ווילי : אַנקל, דאָס איז אוממעגלעך, מאַמאָ האָט ניט געקאַנט זיין אַזוי ווי זי, אַזוי גראַב און פרעך. און מיט אידן האָט מאַמאָ אויך ניט געהאַט צו טאָן. זי וואָלט ניט געהייראַט אַ גראַף, ווען זי זאָל זיין ענלעך צו גרייס.

טאָמאָס : מיט אַ גראַף? וועל, מיר וועלן פון דעם מער ניט רעדן.

ווילי : און איך וועל יאָ רעדן, ניט גענוג וואָס מיר האָבן זיי אַלס שכנים, שלעפט זי שוין די שיניס צו אונז אין הויז אַריין. איך וועל היינט ריידן מיט פאַפּאַן — כ'האָב באַשלאָסן.

טאָמאָס : (מיט פאַרשטיקטער אויפּרעגונג) ווילי, דאָס וואָרט „שיני“ דאַרפסטו ניט געברויכן, נישט שייַן. מ'קען זיין אַ גראַף אָדער אַנאַנדער שוואַרציאָר אָבער אַן אַנשטענדיקער מענש מוז מען זיין.

ווילי: וואָס שלעפט זי זיי אָהער? איך שעם זיך פֿאַר קעטרין, פֿאַר זיך
אַליין שעם איך זיך. פֿאַפּאַ וועט מוזן דאָס הויז פֿאַרקויפֿן...

מאָריאַ: ווילי! איך פֿאַרבאָט דיר צו רעדן מיט פֿאַפּאַ וועגן דעם, דו
וועסט חתונה האָבן וועסטו דאָן קענען וואוינען וואו דו וועסט וועלן אַליין.
קעטרין (מיט אַן אומעטיקער מינע)

קעטרין: גוד איווינג!

מאָריאַ: גוד איווינג, קעטרין, וועל וועל, נעמען זיך צום האַרצן דאַרפט
איר ניט.

קעטרין: האָט איר שוין אויך געהערט פון מיין דיסגרייס, גרעפֿין?
מאָריאַ: וועל, וואָס קענט איר העלפֿן? עס פֿאַסירט אַמאָל.

קעטרין: אַזאַ דיסגרייס! איך וועל אים פֿאַרקויפֿן צו אַ פֿאַרמער פֿאַר
גאַרנישט, זאַל ער שלעפֿן שווערע וועגענער, זאַל ער אַקערן די ערד. איך
וואָלט אים דערשאַסן. אַזאַ דיסגרייס! (ווישט זיך די אויגן מיט אַ טיכל)
ווילי: (גייט צו איר) קעטרין, באַרואיקט זיך.

קעטרין: גראַף, מאַרגן זאַל דענדי ניט זיין אין מיין סטיבל. איך וויל
אים מער ניט אַנקוקן.
(גרייס אַרײַן)

מאָריאַ: שוין ווידער דאָ?

גרייס: איך וויל דאָ נעמען אַ בוך. (זוכט אין שאַפֿע)

טאָמאַס: מיסס קלאַרק, אויפֿן בעסטן פֿערד קען מען זיך ניט פֿאַרלאָזן.
קעטרין: און דער דיסגרייס איז נאָך גרעסער וואָס געוואונען האָט אַ
פֿערד פון אַ אידן, דאָ האָט זיכער געשטעקט עפעס אַ אידישער שווינדל.
גרייס: כאָ כאָ! (טאַנצט אונטער מיטן בוך) אַ אידישער פֿערד!...

מאָריאַ: שוין ווידער, גרייס?

גרייס: מאַמאַ, איך קען מיר ניט העלפֿן. אַז מ'דרייט אַן מיין לאַך־
אַפֿאַראַט... (לאָזט זיך צום טיר אַרטור קומט איר אַן אַקעגן) גוד איווינג פֿאַפּאַ,
ערשט פון באַנק?

אַרטור: גוד איווינג! מיין וועכנטלעכן מיטינג היינט געהאַט. וואָס
טוען עפעס אַלע אין דער לייברערי?

גרייס: (שטייל) מ'באַהאַלט זיך דאָ פון אַ דיסגרייס, פֿאַפּאַ.

אַרטור: וואָס מיינסטו?

גרייס: קעטרינס פֿערד מר. דענדי איז דאָך היינט געלאָפֿן, איז ער ניט
דערלאָפֿן, לויפט זי איצט פון איין צימער אין דעם אַנדערן און שרייט
"דיסגרייס!"

אַרטור: א? איז דער מאלער נאָך ניט געווען?

גרייס: גיין.

אַרטור: ווען ער קומט זאַלסטו אים אַריינפירן אָהער.

גרייס: אַלרייט, פֿאַפּאַ. (טוט אים פּלוּצִים אַ קוש און אָפֿ)

קעטרין: וועל, איך וועל פֿאַרן אַהיים, איך וועל היינט אין דער
אַפֿעראַ ניט גיין. (זיפּצט)

אַרטור: וואָס וויינט איר, מיס קלאַרק?
 מאַריאַ: זי האָט אַ פאַרדרוס.
 אַרטור: פאַרצווייפלט דאַרפט איר ניט זיין פון דעם, מיס קלאַרק,
 היינטיקע צייטן פאַסירן גרעסערע אומגליקן אויף דער וועלט.
 קעטרין: איך בין געווען אַזוי זיכער אין אים. איצט שעם איך זיך צו
 ווייזן פאַר מיינע באַקאַנטע אין די אויגן.
 אַרטור: ווילי, זיי אַזוי גוט, איך האָב פאַרגעסן אין מיין מאַשין די
 אַוונטצייטונג.

ווילי: אַלרייט פאַפּאַ (וויל גיין)
 קעטרין: ווייט, וויליאַם, איך גיי אויך. גוט נייט, גרעפּין, גוד נייט גראַף.
 גוד נייט מר. בייקאַן. (אַ פּ מיט ווילין)
 אַרטור: אַ צעבאַלעוועט נאַריש מיידל, שוין אַזוי פיל מאַל געבעטן, זי
 זאַל מיך ניט רופן גראַף.
 מאַמאַס: פאַרפאַלן. אין אַ נאַרישער מינוט איז פון דיין פרויס מויל אַ
 מין גראַף אַרויסגעפליגן, האָט ער זיך דיר אַוועקגעזעצט אויפן קאַפּ, און ער
 זיצט דאָרט ווי אַ וואַראַנע. דו וועסט שוין פון דער וואַראַנע קיינמאַל ניט פטור
 ווערן.

אַרטור: (פּוויזט) אַזוי זעט עס אויס. מאַריע, וואָס ביסטו אַזוי צעטראַגן?
 (דינער, קאַפּע)

מאַריאַ: אַרטור, איך האָב אויף דיר געוואַרט.
 אַרטור: אויף מיר?
 מאַריאַ: דו האָסט נעכטן אונז אַלעמען באַליידיקט.
 אַרט: באַליידיקט? ווי אַזוי?
 מאַריאַ: דו האָסט אונז אַלע איבערגעלאָזט און אַוועק מיטן מאלער.
 אַרטור: אַ, דאָס מיינסטו? וועלל, איך האָב זיך דערוואוסט עפעס
 דורך אים וועגן אַ מענשן... וועגן מיינעם אַ באַקאַנטן... און איך האָב געמוזט
 גיין, דעם מענשן דערוואַרט איך דאָ באַלד ביי מיר... (נעמט אַרויס דעם זייגער)
 באַלד אַכט... ניין דערוואַרט איך אים...

מאַריאַ: ווער איז ער?
 אַרטור: דו קענסט אים ניט...
 מאַריאַ: ער קומט צו דיר וועגן ביזנעס?
 אַרטור: יאַ.

מאַריאַ: וועגן וואָס פאַר אַ ביזנעס?
 אַרטור: (קוקט זי אָן) מאַריע, אַס מיינט דאָס? ביז איצט האָסטו וועגן
 מיינע ביזנעס קיינמאַל מיט מיר ניט גערעדט. איך רעכן, אַז אויף דעם דאָרף
 איך דיר ניט ענטפערן...

מאַריאַ: ענטשולדיק, ארטור... דו ביזט היינט אַזוי נערוועזן... וועל איך
 מיט דיר היינט בעסער ניט רעדן...

מאַמאַס: מאַריע, דו דאַרפסט זיך דאָך אַנטאָן? ... גיי! ..

מאריא : טאמאס, דו רעד צו אים. די לעצטע צייט, אז איך רעד צו אים, ווערט ער גערוועזן. דערצייל אים ווי די אלע פראמינענטע געסט ביי די קלארקס אין הויז האבן זיך נאכגעפרעגט אויף אים... ווי זיי אלע האבן דערווארט אים צו טרעפן דארט...

ארטור : אז איך בין נעכטן ניט געווען דארט, זיינען זיי אלע היינט גע-קומען צו מיר אין באנק...

טאמאס : וועגן א נייער אנלייע ?

ארטור : יא...

מאריא : ארטור, ווארום ביזטו די לעצטע צייט אזוי פרעמד צו מיר ? האב איך דיר דען אזוי דערעסן ?

ארטור : (קוקט זי אן) וואס פאלט דיר איין ? (הויבט זיך אויף און גייט צו צו איר) דיער, דו ביזט מיר פונקט אזוי ליב ווי אימער... איך בין נאר אביסל גערוועזן, אביסל אויפגערעגט, ווייל... ווייל... איך קען מיר ניט העלפן... ניט דו ביזט אין דעם שולדיק, ניט דו !

מאריא : דו ליידסט, ארטור...

ארטור : ניין, ניין, מאריע, בארואיק זיך, רעד ניט פון דעם (קושט איר האנט)

מאריא : (נאך פויזע) ארטור, דא איז געווען ביי מיר היינט א קאמיטע פון באקאנטע ליידס, זיי ערווארטן דיינעם א טשעק.

ארטור : א טשעק ? ווי גרויס ?

מאריא : דאס איז דיין זאך.

ארטור : זאג וויפל, וועל איך אנשרייבן (נעמט ארויס א בוך, זעצט זיך ביים טיש).

מאריא : 20-25 טויזנט.

ארטור : אויב אויף א זייער וויכטיקער זאך.

מאריא : אויף זייער א וויכטיקער זאך, מיין פריינט, שרייב 25.

ארטור : אויף וועמעס נאמען ?

מאריא : מרס. עליזאבעט א'בריען...

ארטור : (שרייבט) עליזאבעט א'בריען.

מאריא : פאר די טשורטש...

ארטור : (טוט זיך א כאפ) הא ? קוקט זי אן אויפגערעגט, צערייסט דעם טשעק)

מאריא : ארטור !

ארטור : מיי, איך האב דיך שוין געבעטן פון טשורטש זאלסטו צו מיר איצט ניט רעדן. ניט איצט...

מאריא : דו האסט פארזיכערט, אז פאר דער וועלט וועסטו פארבלייבן א קריסט, ארטור. איצט האסטו א געלעגנהייט דאס צו באווייזן.

ארטור : (הויבט זיך אויף) איך גיב דיר א טשעק. קענסט טאן מיט דעם וואס דו ווילסט, אבער איך אליין זאל אונטערשרייבן מיין נאמען פאר א טשורטש בין איך ניט אימשטאנד מער. איך וויל ניט באטריגן מער דיין

טשורטש, און איך קען ניט באטריגן מער מיין נשמה, מאַרע. איך וויל מיך
ניט האַלטן מער איינגעשפּאַנט אין דיין קריסטלעכן וואָגן, פאַרשטייסט דאָך.

טאַמאָס : ער איז גערעכט! פאַר גאָדס סייק, ער איז אַ קריסט! אַ פּריי-
דענקער ווי איך... (ווילי אַרין מיט 2 צייטונגען, לאַכט)

ווילי : אויסער די „סאָן“ פּאַפּאַ, האָב איך דאָרט געפונען נאָך אַ ציי-
טונג וואָס האָט, ווי עס שיינט, פאַרבלאָנדזשעט אין דיין מאַשין פון אונזערע
רעספּעקטיבל אידישע שכנים. זעסט „אַמעריקאָן היברו“.
(מאַריאַ טוט אַ קוק צעמישט אויף טאַמאַס)

אַרמור : גיב אַהער, דאָס איז מיין צייטונג (נעמט עס פון אים)

ווילי : דיינע? דעסט פּאַני!

מאַריאַ : (גייט צו צו אַרטור) אַ אידישע צייטונג?

אַרמור : איך ווייס ניט, דעם ערשטן מאָל זי היינט געקויפט (זעצט זיך

מיט דער צייטונג)

מאַריאַ : וועלל? (זיפצט)

ווילי : (פלוצים) דאָ ווערט אַ אידישע הויז, אַ אידישער מאלער נעכטן,
אַ אידישע צייטונג היינט, אַ מיידל וואָס אַרבעט פאַר די אידן יעדן טאָג. עס
פעלט בלויז נאָך אַ אידישער ראַבאַי.

אַרמור : (טוט אַ קוק אויף אים) מיין הויז געפעלט דיר ניט, ווילי?

מאַריאַ : ווילי, פּאַפּאַ איז איצט ניט אויפגעלעגט. רעד ניט.

ווילי : פאַרוואָס זאָל איך ניט רעדן? מ'דאַרף אַמאָל רעדן, פּאַפּאַ, די

גאַנצע נאַכבאַרשאַפט דאָ איז פאַרפלייצט מיט שינים.

אַרמור : האָ? (עפנט ברייט אויף אים די אויגן)

מאַריאַ : (מיט שרעק) ווילי!

ווילי : לאַז מיך, מאַמע, איך האָב עס שוין פּאַפּאַ'ן לאַנג געוואַלט זאָגן,

דו האָסט מיר געשטערט, פּאַפּאַ, דאָ וואוינען איז געוואָרן אונמעגלעך, אויך

שריט און טריט שינים.

אַרמור : מיי, וואָס איז דאָס? (הויבט זיך אויף צעטומלט)

מאַריאַ : ווילי, שווייג!

אַרמור : נייק, זאָל ער רעדן, רעד, זון מיינער, איך האָב דיך דאָך

גאַרניט געקענט, גרעפּין, איך האָב דאָך גאַרמיט געוואוסט וואָס פאַר אַ

זון איך האָב, כאַ כאַ כאַ.

טאַמאַס : ווילי, גיי אַרויס.

אַרמור : ער זאָל דאָ בלייבן! דאָ! דאָ! (כאַפט ווילי'ן ביים אַרעם) דו

קענסט די אידן?

ווילי : איך קען זיי ניט און וויל זיי ניט קענען. אין קאַלעדזש האָב

איך זיי געטראָפּן, האָב איך זיי אויסגעמיידט ווי אַ פעסט...

אַרמור : פאַרוואָס, פאַרוואָס מיין זון? זענען זיי ניט געווען פונקט

אַווינע מענטשן ווי דו? לערנען האָבן זיי זיך זיכער בעסער געלערנט ווי

דו, און פלייסיקער פון דיר זיינען זיי אויך זיכער געווען, און קליגער,

און הומאַנער.

ווילי : פאפא. דו ביסט צו טאלעראַנט, און דו דענקסט אַז אַלע מענטשן זענען גלייך, אָבער ווען דו וואָלסט זיי גוט געקענט וואָלסטו זיי אויך גע- מוזט פאַראַכטן. יעדער אַנשטענדיקער מענטש פאַראַכטעט אַ ״שיני״.

אַרטור : (ביטער) כאַ כאַ כאַ! גרעפּין, פּרעג אים, ווי וואָלט געווען אַז זיין פּאָטער וואָלט אויך געווען אַ ״שיני״?

מאָריאַ : (מיט שרעק) אַרטור!

ווילי : ווען מיין פּאָטער וואָלט געווען אַ שיני? כאַ כאַ כאַ. איך קען זיך דאָס גאַרניט פאַרשטעלן, מיי גאָד! איך וואָלט זיך דאָן דאָס לעבן גענומען.

אַרטור : אַזוי? (קוקט אים אָ, דאָן פּלוצלינג) דאָן זאָלסטו וויסן —

מאָריאַ : (וואָרפט זיך צו אים) אַרטור!

אַרטור : טאָ אַוועק פון מיינע אויגן! (לאָזט זיך אַראָפּ אויף אַ שטול דעקט צו ס'פּנים).

טאָמאַס : (טוט אַ כאַפּ ווילי'ן) ווילי, גיי! (שטופּט אים אַרויס).

מאָריאַ : איך וועל משוגע ווערן.

טאָמאַס : (פּוילט) (צו מאָריאַ'ן) האָב איך דיך ניט געוואָרנט?

אַרטור : (הויבט אויף קאָפּ) מיי, ווער האָט אַזוי פאַרגיפּטעט אונזער

זון, זיין כּלה?

מאָריאַ : זיינע פּריינד, זיינע חברים. אָבער איצט, אַרטור, קענסטו אַליין זען וואָס פאַר אַן אומגליק דאָס וואָלט געווען אַז דו זאָלסט ניט בלייבן פאַר דער וועלט דאָס וואָס ביז אַהער.

אַרטור : און דו האָסט געוואוסט אַז ער פאַראַכטעט אַזוי די אידן?

מאָריאַ : איך האָב ניט געקענט העלפּן.

אַרטור : האָסטו געפרוּאוּט אים אַמאָל ערקלערן?

מאָריאַ : וואָס האָב איך אים געזאָלט ערקלערן? ווער דו ביסט?

אַרטור : יאָ, ווער איך בין, אַז איך בין אַ איד, דאָס האָסטו אים

געדאַרפּט דערקלערן באַלד ווי דו האָסט באַמערקט אַז ער פּאַנגט אַן צו

האַסן אידן. איך האָב עס ניט געקאַנט באַמערקן, מיינע אויגן זענען געווען

פאַרנומען מיט שאַפּן די מיליאָנען...

מאָריאַ : אַך מיין גאָט, מיין גאָט! (לויפּט אָ)

טאָמאַס : (פּוילט) אַרטור, דו ביסט צו אויפגערעגט, קום, מיר וועלן

זיך דורכגיין.

אַרטור : טאָמאַס, רעכט אויף מיר, איך קריג מיין פאַרדינטן לויף,

אַ פּאַלשער נאַמען, אַ פּאַלשער איד, אַ פּאַלשער קריסט, אַ פּאַלשער גראַף,

אַ פּרעמדע ווייב, וואָס פאַרשטייט מיך ניט אַ פּרעמדער זון, אַ פּרעמדע הויז.

פאַר וועמען האָב איך מיין גרויס פאַרמעגן באַשאַפּן, מיינע מיליאָנען? האָט

זיך געלוינט צוליב דעם פאַרלייקענען מיין פּאָטער, מיין מוטער, מיין פּאַלק?

צי וואָס?

טאָמאַס : רייך ניט אַזוי, אַרטור, ס'פּאַסט ניט פאַר דעם באַנקיר

אַרטור בלעק.

ארטור: כאַ כאַ! אַרטור בלעק! מיט אַלע זיינע מיליאָנען קען ער איצט ניט דעקן דעם באַנקראַט פון זיין נשמה. (גייט אום אויפגערגוט) (גרייס) גרייס: (קוקט אים אָן) ער שאַוויגט, שטיל צו טאַמאַס אַנקל, וואָס איז דער מער מיט פּאַפּאָ?

ארטור: (פלוצים) גרייס! (גייט צו איר גלעט איר קאַפּ) גרייס, האָסט דו געוואוסט אַז ווילי האָסט אַזוי די אידן?

גרייס: שור, פּאַפּאָ, איך רעכן זיך אַבער אַזוי ווייניק מיט זיין מיינונג.

ארטור: האָט די מאמא אויך אַמאַל אויסגעדריקט איר האָס צו אידן? גרייס: ניין פּאַפּאָ, היינט נאָר האָט זי מיך אַביסל איבערראַשט.

ארטור: היינט?

גרייס: זי האָט מיר פּלוצים היינט ערקלערט אַז איך זאַל אַוועק-וואַרפן מיין סעטלמענט אַרבעט, און קיין אידן זאַלן מער דאָ אַהער ניט קומען.

ארטור: אויב אַזוי וועל איך אַלע מיינע טירן עפענען פאַר אידן, און ווער עס שעמט זיך מיט זיי קען מיין הויז פאַרלאָזן.

גרייס: פּאַפּאָ, דו ביסט דער איינציקער אמת/ער קריסט אין דעם הויז.

טאַמאַס: (זאַכט, פּויזע) אַרטור, דו ביסט אויפגערעגט, קום זיך דורכ-גיין אַ ווילע.

ארטור: גרייס, וואָלסט ליב געהאַט דיין פּאַפּאָ ווען ער וואָלט געווען אַ איד?

גרייס: (גייט צו צו אים) געוויס וואָלט איך אים ליב געהאַט, ס'איז מעגלעך אַז איך וואָלט אים צוויי מאָל ליב געהאַט, דאָס צווייטע מאָל דערפאַר — וויל סנאבס וואָלטן מיין אידישן פּאַפּאָ פיינט געהאַט.

אַרטור: (גערירט) אַזוי מיין קינד? אַזוי? (דריקט זי צו זיך, קושט איר קאַפּ, טוט זיך פּלוצים אַ כאַפּ) קום טאַמאַס, די קילע לופט אין דרויסן וועט מיר איצט ניט שאַטן, מיין קינד, דיין מאַלער דארף דאָ איצט באַלד זיין מיט נאָך איינעם, זאָג זיי אַז איך קום באַלד. (באַטלער פירט אַריין ריינשטיין) באַטלער: מר. ריינשטיין!

ריינשטיין: גוד איוונינג!

ארטור: גוד איוונינג, אַליין? וואו איז ד"ר שוואַרץ?

ריינשטיין: ד"ר שוואַרץ בעט, איר זאַלט אים פאַרצייען, צוליב אַ וויכטיקן מיטינג וועט ער ניט קענען זיין ביי אייך פריער ווי נאָך 9.

ארטור: אַבער וועט ער היינט זיין?

ריינשטיין: זיכער, ער איז זייער פאַראינטערעסירט אייך צו זען, ארטור יא, ווארום?

ריינשטיין: וויל איר זענט וויליק צו שטיצן דעם אידישן רעליף פאַנד.

ארטור: האָט איר אים געזאָגט אַז איך בין אַ לאַנדסמאַן?

ריינשטיין: קיין וואָרט ניט וועגן דעם, ווי איר האָט פאַרלאָנגט.

ארטור: טהענקיך, ער איז אַ וואונדערבאַרער רעדנער, נישט אַזוי?

ריינשטיין: איר האָט דאָך געזען ווי ער האָט נעכטן באַגייסטערט דעם עולם.

אַרטור: יא, וואונדערבאַר, איר וועט נאָך דאָ אַ ווייל פאַרברענגען? ריינשטיין: (צעמישט) ניין, איך בין נאָר געקומען איך זאָגן ווען ער וועט קומען (טוט אַ קוק אויף גרייס) איך מוז גיין.

גרייס: (פלוצים) מר. ריינשטיין, בלייבט דאָ אויף אַ וויילע. אַרטור: וועלל, איך וועל באַלד זיין צוריק. (אַפּ מיט טאַמאַס) גרייס: (קוקט אָן ריינשטיין) פאַרוואָס האָט איר געוואָלט אַנטלויפן? ריינשטיין: תמיד וויל איך פון אייך אַנטלויפן, תמיד ווען איך זאָל נאָר קענען.

גרייס: כאַ כאַ כאַ!

ריינשטיין: איך לייד און איר לאַכט.

גרייס: און אויב איר ליבט מיך, דאַרפט איר אויך לאַכן און פריילעך זיין.

ריינשטיין: מיין גליק שרעקט מיך אַזוי, גרייס, עס איז אַזוי שוואַך ווי די פאַרוועלקטע אַסיענבלעטלעך אויף די צווייגן, זיי ווערן צעשאַטן אַפילו אָן אַ שטורעם, אָן אַ ווינד, אַזוי מוז מיין גליק אויך צעשאַטן ווערן. גרייס: ס'מוז ניט, ריינשטיין. איך בין דאָך נישט שולדיק וואָס איך בין אַ רייך מיידל.

ריינשטיין: ווארום רעדט איר אַזוי, גרייס? איר פאַרגעסט אַז אייערע עלטערן —

גרייס: מיין פאַפּאָ וועט ניט זיין דאַגעגן ווען ער וועט וויסן ווי איך ליב אייך.

ריינשטיין: און דאָס וואָס איך בין אַ איד און איר אַ קריסטין? גרייס: דאָס דאַרף אונדו ניט שטערן, רעליגיעז זיינען מיר דאָך ביידע ניט.

ריינשטיין: אמת, כ'בין ניט רעליגיעז, אָבער פון מיין פאַלק וועט מיך קיינער ניט קאַנען אַוועקרייסן.

גרייס: איך דענק גאַרניט פון דעם אייך אַוועקצורייסן פון אייער פאַלק, איך וועל אייך זאָגן ווי די ביבלישע רות צו נעמי'ן זאָגט: „דיין פאַלק איז מיין פאַלק, דיין גאַט איז מיין גאַט“, דער גאַט פון ליבע, שיינהייט און פון קונסט.

ריינשטיין: גרייס, איך האָב מורא אַז איר וועט שפעטער אַליין לאַכן פון זיך.

גרייס: איך האָב מורא אַז איר האָט מיך ניט ליב, די אמת'ע ליבע איז שטאַרקער פון אַלע שטערונגען.

ריינשטיין: איר ווייסט ווי איך האָב אייך ליב, טוט אַ קוק אויף אייער בילד, פון יעדער ליניע, פון יעדן שטריך אַטעמט אַרויס מיין ליבע, מיין באַגייסטערונג צו אייך (שטעלט זיך קעגן בילד) און אַט די ליבע קען קיינער ניט צעשטערן.

גרייס: קוקט ניט אַהין. קוקט אויף מיר.

ריינשטיין: (אימער קעגן בילד) דאָ האָט די ליבע געזיגט, אייער קער-
פער און מיין נשמה, דער שענסטער, ערלעכסטער און ריינסטער זיג פון דער
ליבע (טוט זיך אַ כאָפּ) און דאָך בין איך מיט דער אַרבייט ניט צופרידן.
גרייס: ווארום?

ריינשטיין: שוואַך, זייער שוואַך... ערשט איצט פיל איך עס, דער
געזאנג פון אייערע אויגן פעלט אויף אים, דער טרויעריקער געהיימניס-
פולער געזאנג וואָס מ'זעט נאָר אַמאָל פאַרבאָרגן אין די שוואַרצע אויגן פון
מאַנכער אידישער טאַכטער.

גרייס: פון מאַנכער אידישער טאַכטער?

ריינשטיין: און דאָס איז דאָס שענסטע אין איך.

גרייס: הערט שוין אויף צו קוקן אויפן בילד, איך ווער אויפערזיכטיק.
ריינשטיין, ווילט איר מיר טאָן אַ געפאַלן? זינגט דאָס אידישע פּאַלקס-לידל,
וואָס איר האָט נעכטן ביי אונדז אין סעטלמענט געזונגען.

ריינשטיין: איך בין ניט אויפגעלייגט איצט.

גרייס: רעדט גאַרניט, זינגט.

ריינשטיין: אָבער ווען —

גרייס: קיין ווען, זינגט, זינגט — ריינשטיין טוט מיר דעם געפאַלן, איך
וועל איך באַגלייטן.

ריינשטיין: וועלל, אַלרייט. (זינגט אַ פּאַלקסליד) אַרטור.

אַרטור: (קומט אומבאַמערקט, בלייבט שטיין אין טיר הערט זיך צו)

ריינשטיין: (דערזעט אים, האַקט אָפּ) א, מר. בלעק!

אַרטור: אַ אידיש ליד, זייער שיין.

גרייס: ניט אמת, פּאַפּאָ, וואונדערפול, און ווי ער זינגט עס!

ריינשטיין: מיס בלעק האָט מיך געבעטן זינגען.

אַרטור: נאָך אַמאָל ווי זינגט איר דאָס? (זינגט מאַטיוו אָן ווערטער)

ריינשטיין: מערקווירדיק, פון וואָגען קענט איר עס?

אַרטור: כאָ כאָ כאָ איך האָב דאָך איך געהערט ערשט זינגען.

דר. שוואַרץ (אַ טיפּישער איד מיט אַ שוואַרצער באַרד אַרײַנגעפירט פון
באַטלער, לעצטער אָפּ)

ריינשטיין: אה, דר. (שטעלט אים פּאַר) דאָס איז דר. שוואַרץ — מר.

בלעק.

אַרטור: (זייער אויפגערגוט, דריקט אים די האַנט, רעדט קוים אַרויס)

ס'פרייט מיך, ס'פרייט מיך.

דר.: איר וועט מיר ענטשולדיקן וואָס איך בין ניט געקומען פינקטלעך

אין צייט. מר. ריינשטיין האָט איך שוין וואַרשיינלעך געזאָגט.

אַרטור: (איינגעקוקט זיך אין אים שטאַרק) יאָ, יאָ, זיצט דאָקטאָר.

גרייס: (שטיי) פּאַפּאָ. איך בין אויך דאָ אויף דער וועלט.

אַרטור: (לאַכט, צענטומלט) אַ ענטשולדיקט, דאָס איז מיין טאַכטער,

דר. (דר. פאַרנייגט זיך)

גרייס: מיין נאָמען איז גרייס.

- ריינשטיין: גוד נייט דר. ווען זעען מיר זיך?
 דר.: ווי געוויינליך, יעדן טאג, זאלאנג איך בין נאך דא.
 ריינשטיין: גוד נייט.
 אלע: גוד נייט. (ריינשטיין אָפּ גרייס באַגלייט אים)
 ארטור: (ניט אַרונטערנעמענדיק די אויגן פון דר. שוואַרץ) דאָקטאר!
 (דר. זעצט זיך, בלעק קעגן אים) איך האָב נעכטן געהערט אייך רעדן, מיין
 קאַמפּלימענט, דר.
 דר.: האָט איר מיך פאַרשטאַנען?
 ארטור: מוזיק האָט ניט קיין ווערטער, ווען זי איז עכט, פאַרשטייט
 מען זי.
 דר.: איך דאַנק אייך פאַר דעם קאַמפּלידענט, מר. בלעק.
 ארטור: איר זענט שוין לאַנג אין אַמעריקע?
 דר.: אין אַמעריקע בין איך שוין דעם דריטן מאָל, צום ערשטן מאָל
 בין איך דאָ געווען מיט דרייצן יאָר צוריק, באַלד נאָך די פּאַגראַמען אין רוס-
 לאַנד. מיין פאַרטיי האָט מיך אַהער געשיקט.
 ארטור: אייער פאַרטיי?
 דר.: איר האָט דאָך געוויס געהערט אַז מיר אידן האָבן אַ ציוניסטישע
 פאַרטיי.
 ארטור: יאָ, יאָ, איך האָב געהערט פון אַזאַ פאַרטיי, געלעזן אַמאָל אין
 די צייטונגען, ווי לאַנג אַרבייט איר פאַר אייער פאַרטיי?
 דר.: זייט די לעצטע צוואַנציק יאָר.
 ארטור: וואָס איינגטלעך איז דער צוועק פון אייער פאַרטיי?
 דר.: וועקן דעם נאַציאָנאַלן באַוואוסטזיין פון אידישן פּאָלק, און צו
 ערווערבן פאַר אים זיין היסטאָרישע היים.
 ארטור: איר מיינט פּאַלעסטינא?
 דר.: יאָ, דאָס איז אונזער אַלטער היסטאָרישער חלום, וואָס וועט
 איצט מעגלעך פאַרווירקלעכט ווערן?
 ארטור: איצט?
 דר.: יאָ, איצט, אין דעם גרויסן היסטאָרישן מאַמענט, ווען די אַלטע
 מיט בלוט פאַרגאַסענע וועלט גייט צו אַ געבורט פון אַ נייעם לעבן, וואו
 רעכט און זעלבסטבאַשטימונג וועט געבוירן ווערן פאַר אַלע קלענערע פעל-
 קער און פאַר אונדז אידן אויך.
 ארטור: און איר מיינט אַז דאָס איז מעגלעך?
 דר.: דאָס איז מיין הייליקע איבערצייגונג.
 ארטור: אינטערעסאַנט. זייער אינטערעסאַנט. פאַר מיר איז דאָס ווירק-
 לעך ניי. דערקלערט מיר, דאָקטאר, גלויבט איר אַז פון די לענדער וואו
 אידן האָבן אַלע רעכט, וועלן זיי אַהין וועלן פאַרן?
 דר. שוואַרץ: מיסטער בלעק, אויסער פּאָליטישע און אַנדערע רעכט
 איז פאַראַן נאָך אַ העכערע און גערעכטערע רעכט, ווי פאַר דעם איינצלנעם
 מענטשן, אזוי פאַר דעם גאַנצן פּאָלק: — דאָס רעכט צו לעבן מיט'ן אייגענעם

לעבן און ניט דעם אָפגעשטראַלטן לעבן פון אַן אַנדערן... יעדער נאַרמאַלער מענטש, ווי יעדעס נאַרמאַל פּאַלק, האָט אַ באַדערפעניש אויס צודריקן זיין באַזונדערן, זיין אייגנטימלעכן קאַליר, אַזוי ווי צום ביישפּיל, יעדע בלום איר אייגנטימלעכע פּאַרב, איר אייגנטימלעכן דופט. אַזוי לאַנג ווי מיר, אידן, וואוינען ניט אויף אונדזער אייגענעם לאַנד, פירן מיר אַן אומנאַרמאַלן לעבן, ווייל מיר לעבן ניט מיט אונדזער אייגענעם לעבן, נאַר מיט דעם אָפגעשטראַלטן לעבן פון אַנדערע פעלקער. אונדזער אייגנטימלעכקייט האָט קיין געלעגנהייט ניט זיך פריי צו אַנטוויקלען. אונדזער „איך“ ווערט דערשטיקט, פּאַרלאָרן...

אַרטור: (טוט זיך אַ כאַפּ) גאַנץ ריכטיק, מיר פּאַרלייקענען אונדזער „איך“...

ד. שוואַרץ: (מיט אַ שמייכל) מיר? איר מיינט, מיסטער בלעק, מיר די אידן? ...

אַרטור: יאָ, יאָ, געוויס, געוויס... איך מיינ... איר, די אידן... (נערוועז מיט אַ שמייכל) איר ווייסט, איר רעדט אַזוי אינטערעסאַנט, און איך פּאַרגעס זיך גאַר ווער איך בין...

ד. שוואַרץ: איך דאַנק אייך, מיסטער בלעק פאַר אייער גוטער מיינונג. אויב אַזוי וועל איך מיר דערלויבן מיינ מיינונג וועגן אייך אַרויסצוזאָגן... אַרטור: וועלל?

ד. שוואַרץ: איר זייט איינער פון יענע קריסטן, וואָס צוליב זיי פּאַרגעסט מען אַמאַל און ס'זענען דאָ אַנטיסעמיטן אויף דער וועלט. אַרטור: (צעלאַכט זיך) א, איר האָט אַ טעות, איך בין גאַרניט אַזאַ גוטער קריסט ווי איר מיינט.

ד. שוואַרץ: יאָ, איר האָט רעכט, ביי די אַנטיסעמיטן וועט איר פּאַררעכנט ווערן פאַר זייער אַ שלעכטן קריסט, ווען זיי זאָלן וויסן אַז איר ווילט שטיצן די אידן.

אַרטור: וואָס דענקט איר פון דעם אַנטיסעמיטיזם ד. שוואַרץ וועט ער אַמאַל פּאַרשווינדן?

ד. שוואַרץ: דער אַנטיסעמיטיזם איז אַן אַלטע קריסטלעך-היסטאָרישע מכה וועלכע קען נאָר קורירט ווערן מיט אַ נייער אידיש היסטאָרישער רפואה. אַרטור: (וואַרעם) ווי אינטערעסאַנט, עס איז אַזוי וואַרעם מיט אייך, אַזוי וואַרעם (הויבט זיך אויף) זאָגט מיר, האָט איר עפעס קינדער, אַ פרוי? ד. שוואַרץ: מיינ פרוי וואוינט איצט אין שוויצאַריע, צוליב דער מלחמה מוז זי דאָרט וואוינען, און מיינע קינדער — אַך (זיפצט), אַרטור: אייערע קינדער?

ד. שוואַרץ: צוויי האָב איך געהאַט, זיין ביידע סטודענטן, פעאיקע קעפּ, אידעאַלע קינדער, האָבן זיי געאַרבעט פאַר דער רוסישער רעוואָלוציאָן. דער עלטסטער איז אומגעקומען מיט עטלעכע יאָר צוריק, מ'האַט אים געהאַנגען, און דעם יינגסטן האָט די גרויסע רוסישע רעוואָלוציאָן איצט באַפרייט פון דער רוסישער קאַטאַרגע (שטיל ווי צו זיך) פיר יאָר האָט מען אים דאָרט געפייניקט.

ארטור: (שטאַרק געריירט) מיין אַרעמער ברודער (פאַרכאַפט זיך) איך
מיין, וויפיל איר האָט געמוזט ליידן, דר.

דר.: ליידן? געוויס. איך בין אָבער ניט דער איינציקער אידישער
פּאַטער וואָס האָט אַמאָל געליטן. די גרויסע רוסישע רעוואָלוציאַן, ווען זי
וועט אַמאָל עפענען אירע בלעטער פאַר דער וועלט, וועט מען דאָרט גאַנצע
קאַפיטלען לעזן, געשריבן מיט דעם בעסטן און יונגסטן בלוט פון אונדזערע
זין און טעכטער. עס וואָלט פאַר מיר פילייכט ליבער געווען ווען מיט דיין
בלוט וואָלט אונדזער אייגענע היסטאָריע געשריבן געוואָרן, אָבער דאָך איז
דאָ עפעס אויף וואָס מיר אידן מעגן שטאַלץ זיין.

ארטור: אויף וואָס מעגט איר שטאַלץ זיין?

דר.: מיר האָבן דער וועלט באַוווּזן וואָס פאַר יונגע, לעבעדיקע און
מעכטיקע כוחות דאָס אַלטע פּאַלק ישראל פאַרמאָגט נאָך, איך האָף מיט
מיין גאַנצער נשמה אַז די דאָזיקע כוחות וועלן נאָך וואונדער שאַפן פאַר
אונדזער אייגן פּאַלק און פאַר אונדזער לאַנד.

ארטור: (טוט זיך אַ וואָרף צו אים, כאַפט אים ביי ביידע הענט קען
קוים רעדן פון אויפּרענונג) וואָס פאַר אַ מענטש זייט איר? וואו האָט איר
עס גענומען אַזאַ גלויבן, אַזאַ אידעאָליזם, אַזאַ ליבע צו אייער פּאַלק? מיין
גאַט, ווי קליין איך פיל מיך אין אייער געגנוואָרט מיט אַלע מיינע מיליאָנען.

דר: אָבער מר, בלעק, איך פאַרשטיי ניט וואָס איר וואונדערט זיך אַזוי.

ארטור: אַזאַ גייסטיקע קראַפט, איין זון אינגאַנצן פאַרלוירן, דעם
אַנדערע פאַרפייניקט, און דאָך קענט איר זיך אַזוי אויפהויבן איבער אייערע
אייגענע ליידן און זיין שטאַלץ וואָס זיי האָבן געוויזן, וועלכע קרעפטן אייער
אידיש פּאַלק פאַרמאָגט עס! נו, און אייער פרוי, די מוטער פון די זין?
דר.: זי איז ווייס געוואָרן ווי אַ טויב, אָבער שטאַלץ איז זי אויף אירע
זין.

ארטור: (פּלוצים) זעל... — זעל... (פּויעז, ברעכט זיך אונטער
מיט געוואָלד, אַקסלען ציטערנדיק, קאַרטשעט זיך צוזאַמען, לאַזט אַרויס אַ
כריפּ, קערט אָפּ פון אים קאַפּ, פּויעז)

דר.: (קוקט אים אָן פאַרוואונדערט) מר, בלעק, האָט עס אויף אייך
אַזאַ איינדרוק געמאַכט?

ארטור: (צו אים מיט'ן רוקן, שווייגט)

דר.: מערקוירדיק! (שמייכלט, טוט אַ דריק מיט די אַקסלען.)

ארטור: (טוט זיך אַ דריי צו אים) איר-ע-איך-אַ-איך האָב אייך איינ-
געלאָזן — ווייל איך וויל אייך געבן אַ טשעק פאַר אייער פּאַלקסיהילף —
וויפיל אומגעפער דערוואָרטעט איר פון מיר?

דר.: דאָס, מר, בלעק, קען איך אייך ניט זאָגן.

ארטור: פינף-און-צוואַנציק טויזנט, דערווייל?

דר.: א, מער ווי איך האָב דערוואָרטעט, הלוואי גיבן אַזויפיל די רייכע
אידן.

ארטור: מיט איין באַדינג אָבער... (זעצט זיך שרייבן)

דר.: מיט א באדינג?
 ארטור: איר זאלט ביי מיר נעמען א טשעק פאר זיך אליין אויך.
 דר.: וואס רעדט איר, מר. בלעק?
 ארטור: אייער פרוי נויטיקט זיך געוויס אויך דארט אין שוויצאריע...
 דר.: מר. בלעק, באליידיקט מיך ניט... איך נעם פאר זיך גארניט.
 ארטור: הע? וועלל, ענטשולדיקט (שרייבט טשעק, דערלאנגט אים)
 דר.: (דריקט אים די האנט) איך דאנק אייך אינם נאמען פון אלע
 הונגעריקע קינדער וואס לידן דארט אזוי אין רוסלאנד, איך בין העכסט
 גליקלעך וואס איך האב געטראפן אזא קריסט ווי איר, מר. בלעק, גוד ביי!
 ארטור: זיצט נאך א וויילע, דר. וועט איר רויכערן נאך א סיגאר?
 (דערלאנגט, ביידע פאררויכערן, פויט)
 דר.: (קוקט אים אן) מערקווירדיק, איך קוק אויף אייך די גאנצע צייט
 און ס'דוכט זיך מיר אלץ אז איך האב אייך אמאל ערגעץ געטראפן, וואו
 און ווען ווייס איך ניט, אט ווי עס טרעפט אמאל, איר הערט א ליד וואס
 קלינגט אייך דוכט זיך אזוי באקאנט, און דאך וואו און ווען איר האט
 עס געהערט קענט איר זיך ניט דערמאנען.
 ארטור: (לאזט ארונטער קאפ) פילייכט האט איר א פריינט געהאט
 וואס איז געווען ענלעך צו מיר?
 דר.: ניין.
 ארטור: א פארוואנדטער?
 דר.: ניין (ארטור הויבט אויף דעם קאפ, דר. קוקט אים אן) וואו האב
 איך אמאל אזא געזיכט געזען? אזוי באקאנט, אזוי באקאנט! (הויבט אויף
 דעם קאפ, טוט זיך א קאפ) מערקווירדיק! אזוי ענלעך!
 ארטור: ענלעך, צו וועמען?
 דר.: מיין מוטער, א קאפיע פון איר, א מערקווירדיקער צופאל.
 ארטור: פילייכט ניט קיין צופאל — פילייכט — (הויבט זיך אויף)
 איז אייער נאמען זעליג?
 דר.: (הויבט זיך אויף) הא?
 ארטור: און איר האט געהאט א ברודער משה אלטער?
 דר.: (קוקט זיך אימער איין אין אים, מורמלט) איך פארשטיי ניט
 וואס איז דאס, א חלום? דאס קאן דאך אבער ניט זיין, ווער זענט איר?
 ארטור: איך בין — האט אייער פאטער געהייסן איצ'י שווארץ? און
 אייער מוטער... — אונדזער בייננס מוטער... — (טוט זיך פלוצים א
 ווארף צו אים) זעליג! ברודער מיינער! (כאפט אים ארום)
 דר.: (רייסט זיך ארויס פון אים צעטומלט, מורמלט) איר? משה אל-
 טער? אונדזער טויטער משה אלטער? דער משה אלטער וואס דער טאטע
 און די מאמע האבן געהאפט צו טרעפן אויף יענער וועלט? איז דאס א חלום?
 ארטור: ניין זעליג, ניט קיין חלום, איך בין דאס דער, וואס האט
 פארגעסן מיט זעקס-און-דרייסיק יאר צוריק זיינע עלטערן, האט זיין פאלק
 פארלייקנט, זיין נאמען פארלייקנט.

ד.ר. : איר — איר — איר! (לאַזט אַרונטער דעם קאַפּ) אוי, פאַרוואָס זענט איר בעסער פאַר מיר ניט געבליבן טויט... (נעמט אַרויס דעם טשעק און וואָרפט אים צוריק) דאָס איז אייער טשעק, גיכער וועלן די ערלעכע קינדער פון מיין פּאַלק פאַר הונגער אויסגיין איידער צו זעטיקן זיך מיט דעם ברויט פון משומדים, פון פאַררעטער. (ווייל אַוועקגיין)

ארטור: (טוט אים אַ כאַפּ פאַר די אַקסלען) זעליג, ניט אַזוי האַרט, ד.ר.: וואָס בעט זיך אַזוי דער רייכער קריסטלעכער באַנקיר ביים אַרעמען אידן זעליג?

ארטור: רעד ניט אַזוי, דו מוזט מיך פאַרשטיין, דו וועסט מיך פאַר-שטיין, איך בין אַ איד, זעליג, מיט אַ נשמה וואָס גייט אויס מיט בענקשאַפט נאָך איין אַלעמען, איך בין שולדיק, איך האָב אַבער באַצאַלט, און וועל נאָך באַצאַלן. ברודער, פאַרשטיי מיך און פאַרצייע מיר. (לאַזט זיך אַרונטער אויף אַ שטול, שלוכצט)

ד.ר.: (לאַזט זיך צום טיר, בלייבט פּלוצים שטיין. קוקט זיך אַרום אויף זיין ברודער, פּלוצים לאַזט ער אַרויס אַ פאַרשטיקטן יאָמער און טוט זיך אַ וואָרף צו אים) משה-אלטער!! (פּאַלט אים אַרויף אויפן האַלדז)

ארטור: (דריקנדיק אים צו זיך) מיין ליבער ברודער, מיין שיינער ברודער, דו גרויסע, דו הייליקע נשמה!...

טאַמאַס און מרס. בלעק אין אַן אַפּערע קלייד קומען אַריין. זיי בלייבן שטיין פאַרוואונדערט, ווען זיי זעען, ווי אַרטור שטייט אַרומגענומען מיט זיין ברודער.

מרס. בלעק: (פּלוצים) העללאַ, אַרטור!...

ארטור: (טוט זיך אַ כאַפּ) אה, מאַריאַ, איך וועל דיך פאַרשטעלן: מיין ברודער דאַקטאר שוואַרץ!...

מרס. בלעק: הא? (בלייבט שטיין ווי אַ פאַרשטיינערטע. דר. שוואַרץ דערלאַנגט איר די האַנט. זי רירט זיך ניט און קוקט אויף אים מיט גרויסע אויגן טאַמאַס קוקט. אויך צעטומלט. אַרטור נעמט נאָך אַמאַל אַרום זיין ברודער.)

דריטער אָקט

(אויף מאַרגן נאַכמיטאָג זעלבע סצענע, טאַמאַס האַלט אַ צייטונג אין
האַנט מאַריאַ קומט זייער אויפגערעגט)

מאַריאַ: ניין, ניין, דאָס וועט ער ביי מיר ניט אויספירן. דו וויסט
וואָס ער פאַרלאַנגט?

טאַמאַס: וואָס?

מאַריאַ: איך זאָל מיר ענטשולדיקן פאַר דעם אידן, פאַר זיין ברודער,
פאַרוואָס איך בין געקומן, ווען ער האָט מיר פאַרגעשטעלט פאַר אים, ניט
פריינדלעך געווען צו אים.

טאַמאַס: איך זאָג אויך אַז דו ביסט געווען זייער גראַב צו אים.

מאַריאַ: קען מען אָבער זיין פריינטלעך ווען דו דערזעסט פאַר זיך
פלוצים אַזאַ אומגליק? „איך וויל דיר פאַרשטעלן מיין ברודער דר. שוואַרץ,
און איך דערזע פאַר זיך נאָך אַזאַ טיפישן אידן פון דער איסט־סייד. איך
האָב דאָך שיר ניט גע'חלש'ט פאַר שרעק.

טאַמאַס: וואו איז אַרטור?

מאַריאַ: זיצט דאָרט מיט זיין סעקרעטאַר, אונטן. פאַר פרייד מיט
זיין ברודער איז ער היינט אין באַנג ניט געפאַרן, האָסט באַדאַרפט זען
ווי ער שטראַלט דאָרט, נאָר ווי ניי געבוירן.

טאַמאַס: וועל, אַ ברודער, זייט זיין קינדהייט ניט געזען. דו ווילסט
מיר פאַלגן, מיי, דו מוזט זיין פריינטלעך מיט זיין ברודער.

מאַריאַ: דאָס קאָן איך ניט, אַזוי ווייט פאַרשטעלן זיך קאָן איך ניט,
עס איז איבער מיינע כוחות. א, ווי איך האָס איצט די אידן.

טאַמאַס: (שטרענג) מאַריאַ! (הויבט זיך אויף) ווען דו רעדסט אויך
מיט דער שפראַך פון ווילי און קעטרין, וויל איך דיר מער ניט הערן, האָב
איך דאָ מער ניט וואָס צו טאָן, און איך פאַר באַלד אַהיים.

מאַריאַ: טאַמאַס, איך האָס אים, איך האָס אים מיט אַלע זיינע אידן,
איך אָבער וועל קעמפן, קעמפן.

טאַמאַס: דיין קעמפן וועט נאָך ערגער מאַכן.

מאַריאַ: טאָ טו דו עפעס, ביסט דאָך מיין ברודער, געקומען מיר
העלפן.

טאַמאַס: איך קאָן גאַרניט טאָן ווייל דער טייוול טוט דאָ אַלצדינג (גיין
צום פייער פלייס. אַרטור קומט מיט אַ יום־טובֿ'דיקן שמייכל)

אַרטור: העלאו טאַמאַס! (קלאַפט אים איבערן אַקסל) ווי פילסטו דיר
עפעס היינט, יאָנג מען?

טאַמאַס: פיין, פיין, טהענק־יך, דו זעסט אויך אויס היינט פיין, אַרטור.
אַרטור: איך? בעסער ווי פיין, שוין לאַנג אַזוי ניט געפילט, אויפן
האַרצן אַזוי לייכט און לייכטיק, טאַמאַס, דו מוזט דיר נעענטער באַקענען

מיט מיין ברודער, איך בין ביי אים היינט געווען, פרי אויפגעשטאנען און צו אים אוועקגעפארן. אן אָרעם, ענג צימער מיט איין פענצטער, אין אַ טענעמענט הויז, אונדזערער אַ הונט וואָלט דאָרט ניט געקאָנט וואוינען, און דאָך, מיט אים האָב איך די ענגשאַפט פון צימער ניט געפילט, מיט זון האָב איך זיך דאָרט אָנגערונקען, אין זיין פינצטערן צימער, מיט ליכטיקייט און וואַרעמקייט. אַט דאָס איז אַ מאָן! שוואַכלינגע זענען מיר אַלע קעגן אים, קאַרליקעס קעגן אַ ריז.

מאריא: אַ ריז איז ער אויך? כאַ כאַ כאַ!

אַרטור: מאריא, ניט שיינ פון דיר, איך האָב פון דיר עס ניט ערוואַרטעט. איך בעט דיך פאַרגעס אויף אַ וויילע, אַז דו ביסט אַ גרעפּין און פיל ווי אַ מענטש... מאריא, ער וועט דאָ באַלד זיין, דו האָסט אים נעכטן באַליידיקט, ענטשולדיק זיך היינט פאַר אים.

מאריא: ניין, ניט פאַר אים.

אַרטור: מאריא, איך האָב דיר אַזויפיל צוליב געטאָן.

טאָמאַס: מאריא, זיי ניט איינגעשפאַרט ווי אַ בייבי, דו האָסט באַ-ליידיקט זיין ברודער.

אַרטור: אים האָט זי ניט באַליידיקט, ער שטייט פיל העכער פון אירע באַליידיקונגען. מיך האָט זי באַליידיקט, דאָס ליבסטע און דאָס הייליקסטע וואָס לעבט איצט אין מיין האַרצן.

מאריא: יאָ, איך ווייס, אַז ניט דיין פאַמיליע לעבט איצט אין דיין האַרצן, ניט דיין פרוי און קינדער; אַן זיי האָסטו איצט אינגאַנצן פאַרגעסן, אינגאַנצן... איך וועל עס אָבער ניט דערלאָזן, אַרטור!

אַרטור: וואָס וועסטו ניט דערלאָזן? מאַריע, צעשטער מיר ניט מיין גוטע שטימונג. איך האָב דאָך זי אַזוי זעלטן...

מאריא: דו ווילסט מיין לעבן צעשטערן (צעוויינט זיך פּלוצים) אַרטור, וואָס טוסטו? וואָס ווילסטו טאָן מיט אונדז?

אַרטור: (צענמישט) דו ווינסט? אַך, מיין גאָט! מאַריע, באַרואיק זיך. איך פאַרשטיי זייער גוט דיין לאַגע און, גלויב מיר, ווען איך וואָלט געקענט איצט פאַרשווינדן פון דער וועלט אַזוי, דאָס קיין מענטש זאָל דאָס ניט באַ-מערקן, וואָלט איך דאָס געטאָן פאַר דיר... איך וויל ניט, אַז דו זאָלסט ליידן, מאַריא, איך וויל ניט!...

טאָמאַס: אַרטור, מאַריא וויל ניט אַז דו זאָלסט איצט פאַרשווינדן; מאריא וויל, אַז דו זאָלסט איצט בלייבן מיט איר, ווי ביז אַהער...

מאריא: אַ פאַטער צו דייע קינדער וויל איך זאָלסטו פאַרבלייבן. אַרטור!...

אַרטור: אויב מיינע קינדער וועלן מיך וועלן האָבן אַלס זייער פאַטער...

מאריא: (טוט זיך אַ צאַפּל) וואָס מיינסטו?

אַרטור: אויב מיין זון וועט אַנשטיין צו האָבן אַזא פאַטער...

מאריא: ווילי רעספעקטירט דיך, איז שטאלץ מיט דיר, און ער מוז דיך ווייטער רעספעקטירן, דו הערסט? ער מוז, ער מוז, דערפאר קעמף איד, ארטור, נאר דערפאר!...

ארטור: וועט ער מיך דאן אויך רעספעקטירן, ווען איך וועל אים די אויגן עפענען?...

מאריא: (גייט צו צו אים און שטיל צווישן די ציין) דו וועסט עס ניט וואגן, מיין זון וועסטו ניט טויטן... .

ארטור: איך וועל קיינעם ניט טויטן, אבער איבערלאזן דעם אַנטי־סעמיטישן סם אין זיין האַרצן דאָס טאָר איד ניט. איך ווייס, ווען איך זאָג אים, ווער איך בין, וואָלט דאָס געווען דער בעסטער קעגן־גיפט קעגן זיין אַנטיסעמיטיזם... גלייך ווי איך האָב געכטן דערוען, וואָס ער איז, האָב איך אים די אויגן געוואָלט עפענען... .

מאריא: ארטור, האָסטו גאָר קיין מיטלייד מיט מיר? ...
 ארטור: מיטלייד מיט דיר? ... עך, מאַריא, ווען ניט דער מיטלייד מיט דיר... .

טאָמאס: ארטור, ווילי איז גאַרניט אַזוי שלעכט ווי דו מיינסט, ער איז אַ נאַריש אינגל, טוט נאָך זיינע חברים, זיין גאַנצער אַנטיסעמיטיזם איז נאַר אַ שפּאַס.

ארטור: אַ שפּאַס, האָ? און ביי מיר איז דאָס די שרעקלעכסטע וואונד, ווען איך האָב היינט פאַר מיין ברודער מיין האַרץ געעפנט האָב איך די וואונד געשעמט זיך אים צו ווייזן.

מאריע: ער וועט מער קיין אַנטיסעמיט ניט זיין, איך נעם עס אויף זיך. (פּלוצים) אַלרייט, ארטור, דיין ברודער וועט דאָ באַלד זיין? איך וועל זיך פאַר אים ענטשולדיקן, און מיר וועלן זיך פאַרלאָזן אויף אים. ער איז דאָך, זאָגסטו, אַ מענטש מיט אַ גרויס האַרץ, איך פאַרלאָזן זיך אויף אים, ער וועט זיכער זאָגן אַז דו וועסט אַ פאַרברעכן באַגיין אויב דו וועסט אומ־גליקלעך מאַכן די פרוי וואָס איז דיר פיר־און־צוואַנציק יאָר געטריי געווען.

ארטור: וואָס זאָל איך טאָן? וואָס זאָל איך טאָן?
 מאריא: דו דאַרפסט גאַרניט טאָן. נאַר האָב אין זינען מיר, דייע קינדער.

ארטור: איך האָב אייך אין זינען, איך האָב — מיין גאַט.
 מאריע: אויב דו האָסט אונדו אין זינען, ארטור, טראַכט זיך אַריין אין אונדזער לאַגע, שטעל זיך פאַר, מ'האַט זיך דערוואוסט ווער דו ביסט, ביי די בעסטע פריינט מיינע בין איך צו שפּאַט און צו שאַנד, ווילי מיט זיין כלה. מיין גאַט. מיין גאַט.

טאָמאס: ארטור, פילייכט איז דאָך מעגלעך צו געפינען אַן אויסוועג?
 דו ווילסט דאָך ניט אַז מאַריא זאָל ליידין.

ארטור: דו, טאָמאס, ווייסט ווי אירע ליידין טוען מיר וויי, וואָס טוט מען?

מאריא: דו ווייסט וואָס, ארטור? שווייג ביז נאָך וויליס חתונה.

ארטור : מאַריאַ, דעם בעטרוג ווילסטו אויך אין זייער פאַמיליע-לעבן אַריינשלעפּן?

מאריאַ : לאָז עס איבער צו מיר.

ארטור : אויב זאָגן דאַרף מען נאָר איצט, פאַר זייער חתונה. אויב דאָס איז אַן אומגליק פאַר אים היינט, וועט שפעטער נאָך זייער חתונה פאַר אים דאָס זיין אַ דאָפּלטער אומגליק. דאָס מאַריאַ, דאַרפסטו אַליין פאַרשטיין. (גרייס אַרײן)

גרייס : פּאַפּאַ, אונדזער דינערשאַפּט האָט אַ באַפעל געקראָגן מ'זאָל מר. ריינשטיין ניט אַריינלאָזן ווען ער קומט אַהער.

ארטור : האַ?

מאריאַ : (שטיל צו טאַמאַס) דאָס האָט וואַרשיינלעך ווילי געטאָן.

ארטור : ווער האָט עס געטאָן?

מאריאַ : איך האָב עס געטאָן, ווייל איך רעכנן אַז עס פאַסט ניט פאַר גרייס ער זאָל קומען צו איר.

ארטור : גרייס, דו ווייסט זיין טעלעפאָן נומער? רוף אים אָפּ גלייך. איך וויל צו אים רעדן.

גרייס : (אין פּאָן) סטייוועסענט 9040, יעס מר. ריינשטיין, פּליז, האַלד דהי ווייער, פּאַפּאַ.

ארטור : (אין טעלעפּאָן) מר. ריינשטיין? דאָס איז מר. בלעק, האו דו יו דו. דר. שוואַרץ וועט באַלד זיין ביי מיר, קומט אויך, מיר וועלן צוזאַמען האָבן דינער, איר קענט קומען גלייך. איך ערוואַרט אים יעדע מינוט, וועלעקאַם. (הענגט אויף רעסיווער) קום גרייס, איך וועל גיין זען די דינער-שאַפּט. (ביידע אָ)

מאריאַ : נו, טאַמאַס!

טאַמאַס : מאַריאַ, דו מוזט איצט האַנדלען אויסגערעכנט, רואיק.

מאריאַ : אָבער ווי אַזוי קאָן איך זיין רואיק איז אַזוינע אומשטענדן, טאַמאַס!

טאַמאַס : ענטשולדיק זיך פאַר זיין ברודער און באַפריינט זיך מיט אים.

מאריאַ : אלרייט, איך האָב דאָך שוין געזאָגט אַז איך וועל מיך ענטשולדיקן פאַר דעם אידן. מיט מיין גאַל וואַלט איך זיי איצט אַלע דערטרונקען.

אַרטור : דר. שוואַרץ.

דר. : האו דו יו דו! (פאַרנייגט זיך)

טאַמאַס : האו דו יו דו!

מאריאַ : (באַהערשט זיך, גייט צו צו אים מיט אַן אויסגעטערקטער האַנט און שמייכל) דר. איך שעם זיך אייך צו קוקן אין די אויגן, איר זענט פאַר מיר נעכטן געווען אַזאַ אומדערוואַרטעטער גאַסט, דאָס איך האָב זיך פאַרלוירן. אייער ברודער האָט קיינמאַל מיר ניט דערציילט פון אייך, איר מוזט מיר ענטשולדיקן, און איך האָף אַז מיר וועלן זיין פריינט.

דר.: (דריקט איר האַנט זייער העפּלעך) איך האָף אויך, מאַדאַם.
 אַרמור: (מיט שטרעלנדיקן פנים) ניט קיין פריינט קען מיין ברודער
 דאַכט זיך מיר ניט זיין.

מאַריאַ: אמת, אַרטור, ביי דיין ברודער אויפן געזיכט ליגט די גוטס-
 קייט, זייער אַן אינטערעסאַנט פנים.
 (טרעט אָפּ אַן אַ זייט, ווישט די האַנט וואָס יענער האָט איר געדריקט, מיט
 עקל).

מאַמאַם: א, דר. זענט איר אַ עם די?

דר.: ניין, דר. פּילאַזאַפּיע

מאַמאַם: אַזוי? אויב איר זענט אַ דר. פּילאַזאַפּיע זייט איר דאָ
 איצט אין הויז נויטיקער ווי איר וואָלט אַ דר. מעדיצין געווען.
 דר.: ווארום?

מאַמאַם: ווייל מיר ליידן דאָ פון אַ קאַטאַר אויף די געדאַנקען און
 צו דעם קען אַמאָל העלפן אַ פּראַשעק פון פּילאַזאַפּיע (אַלע לאַכּו)
 מאַריאַ: וועט פּיליכט אונדזער ליבער גאַסט מיט אונדז היינט מיטאַג
 עסן?

אַרטור: (קוקט זי אָן) טהענקי, דייער, און מר. ריינשטיין אויך?

מאַריאַ: (אויפגערעגט, קאַנטראַלירט זיך) מר. ריינשטיין אויך, איך
 וועל גיין געבן דער דינערשאַפט דעם אַרדער. טאַמאַס, דו גיי איצט שרייבן
 דיין בריוו צו דיין פרוי, דו האָסט מיך געבעטן איך זאָל דיך דערמאַנען.
 (וואונק צו אים ער זאָל מיט איר מיטגיין).

מאַמאַם: יא, מאַריאַ, אַ דאַנק, וואָס דו האָסט מיך דערמאַנט.

מאַריאַ: ענטשולדיקט דר., מיר וועלן זיך באַלד ווידער זען (אַ 9 מיט
 טאַמאַס)

אַרטור: (באַגלייט זי מיט די אויגן זיפּצט) אַ רחמנות, וואָס טוט
 מען זעליג?

דר.: דו מיינסט ווי אַזוי דו זאָלסט האַנדלען?

אַרטור: יא.

דר.: איך האָב דאָך דיר שוין געזאָגט, וועגן אַזוינע זאַכן פּרעגט מען
 ניט קיין עצות, דאָס איז דיין ווייב, דייעע קינדער. טו ווי דיין געוויסן וועט
 דיר דיקטירן.

אַרטור: מיין גאַט, וואָס וואָלט איך ניט געגעבן אַז איך זאָל דאָס
 קענען טאָן און קיינער זאָל דערביי ניט ליידן.

דר.: יא, דיין לאַגע איז ניט זייער קיין אַנגענעמע. (דערזעט גרייסעט
 בילד) ווער האָט עס געמאַלן? וואונדערבאַר.

אַרטור: דיין פריינט מר. ריינשטיין.

דר.: ער איז אַ מייסטער.

אַרטור: ער שיינט צו זיין אַ סימפּאַטישער יונגערמאַן.

דר.: דער אידעאַליזם און די ריינקייט אַליין. דאָס איז דער נייער

טיפ פון אידישן קינסטלער, וואָס שעפט זיין באַגייסטערונג פון די קוואַלן פון זיין פאַלקס גשמה.

אַרטור: יאָ, ער האָט מיר געזאָגט אַז ער איז אַ נאַציאָנאַליסט.
ד.ר.: ער איז מיין שילער.

אַרטור: דיין שילער?

ד.ר.: פון קינדווייז אָן איז ער אונטער מיין איינפלוס געשטאַנען, די ליבע צו זיין פאַלק האָב איך אין אים איינגעפלאַנצט.

אַרטור: (מיט אַ שמייכל) דו ווייסט, זעליג, איך אַליין פיל זיך איצט אויך ווי איך וואָלט דיין שילער געווען.
ד.ר.: דו?

אַרטור: פאַר דער קורצער צייט האָב איך אַזויפיל געלערנט פון דיר, אַזוי פיל איז מיר קלאָר געוואָרן.

ד.ר.: ניין, מיין ברודער, דו ביסט נאָך ניט מיין שילער.
אַרטור: וואָרום?

ד.ר.: ווייל מיינער אַ שילער מוז געהערן מיר מיט זיין גאַנצער גשמה, מיינע חלומות מוז ער חלומ'ען, מיין גלויבן מוז זיין גלויבן זיין. דו ביסט עס ניט, דערווייל נאָך ניט.

אַרטור: איך בין עס, זעליג, דיין חלום איז איצט מיין חלום, דיין גלויבן איז מיין גלויבן, זעליג, איצט זע איך אַז מיינע מיליאָנען וועלן צוניץ קומען, איצט ווייס איך שוין אַז ניט אומזיסט האָב איך געאַרבעט, איך זע איצט אַ וועג פאַר זיך.

ד.ר.: משה אַלטער, דו מיינסט עס ערנסט? דו ביסט באַרייט צו אַר-בעטן פאַר דעם הייליקן אידעאַל מיט דיין געלט?

אַרטור: מיט אַלע מיינע כוחות, מיט מיין גאַנצן לעבן.

ד.ר.: (דריקט אים די הענט) איצט בין איך דיר אַלצדינג מוחל, מיין ברודער, מיין ליבער ברודער.

אַרטור: (פלוצים) אוי, איך האָב מיך עפעס דערמאַנט, זעליג, דו געדענקסט ווי איך האָב דיר אַמאַל אַריינגעציילט ווען איך האָב דיך גע-כאַפט רייטנדיק אויף אונדזער ציג?

ד.ר.: (צעלאַכט זיך) איך געדענק, אַ גרויסע ציג געווען מיט אַ נאַס בערדל, איך בין שוין דאַן געווען אַ בחור פון אַ יאַר אַכט.

אַרטור: ריכטיק, ריכטיק, ווען איך ווייס דאַן אַז מיינע שמיץ וועלן דיך מאַכן פאַר אַזאַ מענטשן וואָלט איך דיך נאָך אייניקע אַריינגעפישטשקעט. און וואָס מאַכט דאָרט אונדזער פעטער בעניש און מומע גאַלדע?

ד.ר.: שוין לאַנג געשטאַרבן. כאַ, כאַ, איך האָב זיך אויך עפעס דערמאַנט, אַ יאַר פינף בין איך מן הסתם אַלט געווען, דו ביסט נאָך נישט געווען קיין גימנאַזיסט. אוי האַסטו דאַן געכאַפט אַ פאַטש!

אַרטור: פון וועמען?

ד.ר.: פון טאַטן. דו געדענקסט אין בית מדרש נאָכן דאווען, ווייל דו האַסט שלעכט געזונגען.

אַרטור: יאָ, ריכטיק, ריכטיק, איך בין געשטאַנען מיט די אַנדערע משוררים ביים עמוד און געזונגען, מיין סאַפּראַנא האָט געמאַכט אַ פאַר פאַלשע טענער, אי, האָב איך דאַן פון אים געכאַפּט, עפעס אַ שפּאַס אַ פאַלשער טאַן ביי אונדזער טאַטן, אַזוי ווי מיט אַ מעסער אין האַרצן אַריין (מיט התפעלות) זעליג, דו געדענקסט עפעס פון זיינע חזנישע קאַמפּאָזיציעס, לאַמיר זינגען זיין ותתן לנו (מיט אַ ניגון) ווארט, ווארט, ווי פלעגט ער דאָס זינגען? יאָ, איך האָב עס (הויבט אָן זינגען)

דר: גאַנץ ריכטיק (מיט התפעלות) דו געדענקסט, געדענקסט, (זינגען) (טאַמאַס בלייבט שטיין פאַרוואונדערט. נאָכן זינגען מאַכט ער ליכטיק)

טאַמאַס: איר בעט גאַט?

אַרטור: מיין פאַפּאָ'ס אַ קאַמפּאָזיציע.

טאַמאַס: איי אַרטור, מ'וואַרט דאָרט אויף דיר פון דיין באַנק.

אַרטור: א, וואָס ווילן זיי היינט מיט דער באַנק? ניטאָ, ניטאָ, יום-

טוב איז ביי מיר היינט, יום טוב!

טאַמאַס: אַרטור, גיי, זייער וויכטיקס.

אַרטור: וועלל, ענטשולדיק, זעליק, (גייט) זעליק, ווי אַזוי גייט עס?

(אַפּ זינגנדיק)

טאַמאַס: דר, הייסט עס איר האָט געפונען אַ ברודער?

דר: מיין איינציקער ברודער, וועלכער איז געווען טויט.

טאַמאַס: דר, ווי עס שיינט האָט איר אויף אים אַ שטאַרקן איינדרוק

געמאַכט, האָט ער אייך דערציילט, וואָס עס קומט פאַר אין זיין פאַמיליע?

דר: יאָ.

טאַמאַס: וואָס דענקט איר וועגן דעם?

דר: ס'איז זייער טרויעריק.

טאַמאַס: ווי דענקט איר דאַרף ער האַנדלען?

דר: ווי זיין געוויסן דיקטירט אים.

טאַמאַס: דאָס איז מיין מיינונג אויך, אַבער —

מאַריאַ הערט זיך צו, אומבאַמערקט)

דר: איר האָט געוואָלט נאָך עפעס זאָגן?

טאַמאַס: אַבער זיין געוויסן, דענק איך, האָט זיך פריער פון אַלעמען

באַדאַרפט רעכענען מיט זיין פאַמיליע.

דר: זי זאָל ניט ליידן, מאַטעריעל — זיכער ניט.

טאַמאַס: איך מיין זי זאָל ניט ליידן געזעלשאַפטלעך אויך.

דר: וואָס מיינט איר?

טאַמאַס: איך מיין — ענטשולדיקט, וואָס אַנבאַלאַנגט מיר פּערזענלעך,

זיינען אַלע גלייך, איד, קריסט, טערק, טייוול, אַבער עס זענען ליידער דאָ

מענטשן, וואָס דענקען, אַז דער איד...

דר: איז פון אַ נידעריקער ראַסע?

טאַמאַס: יאָ.

דר. : (לאַכט) וועל, מר. בייקאן, לוינט זיך דען צו רעדן פון אַזוינע דומע מענשן?

מאריא : (טרעט אויף) אָבער וואָס טוט מען, דר. אַז מ'לעבט צווישן אַזוינע מענטשן און מ'מוז זיך מיט זייער דומהייט רעכענען?

דר. : אַ קלוגער מענש וועט זיך מיט קיין נאַרישקייט ניט רעכענען.

מאריא : וואָס טוט מען אָבער, אַז מען איז אַליין דום?

דר. : דאָס איז שלעכט מאַדאַם, זייער שלעכט.

מאריא : דר., ערלויבט מיר צו רעדן מיט אייך זייער אויפריכטיק, ווי

מיט מיין מאַנס אַ ברודער. מיינע קינדער זיינען ביי מיר דאָס לעבן, זיי זיינען

ערצויגן געוואָרן אַלס קריסטן, און אַלס קינדער פון אַ קריסטלעכן פאָטער.

זיינען זיי אין דעם שולדיק?

דר. : געוויס ניט.

מאריא : ווען זייער פאָטער ערקלערט מיט אַמאָל, אַז ער איז אַ איד,

וועט מען אים אין אונזער קרייז פאַראַכטן, און מיך וועט מען אויסלאַכן, און

מיין זון וועט זיין כלה פאַרלירן. לוינט זיך דאָס? זאָגט אַליין דר.?

דר. : (פּלוצים, נערוועז) ענטשולדיקט, מאַדאַם, דער גאַנצער געשפרעך

באַליידיקט מיך. איך בין אַ איד, און איך האַלט זיך דערמיט פאַר אַ יחסן. פאַר

איינעם פון די עלטסטע יחסנים צווישן פעלקער.

טאַמאָס : צום טייוול אַלע יחסנים! אַלע מענשן זיינען דורך דער זעלבער

טיר אויף דער וועלט געקומען, אין דעם זעלבן פאַרם געשאַפן, דער קעניג

פונקט ווי דער שוין־פּוצער. דער מענטש זאָל געשעצט ווערן נאָך זיינע פּער־

זענלעכע מעלות און ניט לויט די גוטע אָדער שלעכטע אייגנשאַפטן פון זיינע

עלטערן, אָדער זיין פּאַלק. פונקט ווי אין דער ביזנעס וועלט, אַז איינער פאַר־

לאַנגט קרעדיט, פּרעגט מען ניט, אויב זיינע עלטערן זיינען גוט געווען, אויב

זיין פּאַלק איז גוט, נאָר אויב ער אַליין איז גוט...

דר. : פאַלקאַמען מיט אייך איינפאַרשטאַנען. אויב אַזוי, ווי באַלד מיין

ברודער אַליין איז „גוט“ וועט דאָך דאָס זיין קרעדיט נישט שאַדן, ווען ער זאָל

אויפדעקן פאַר דער וועלט, אַז ער געהערט צום אידישן פּאַלק.

טאַמאָס : (לאַכט) איך האָב דאָס ניט געמיינט, דר.

דר. : (לאַכט) איר האָט עס אָבער געזאָגט און איך בין מיט אייך איינ־

פאַרשטאַנען.

טאַמאָס : אויב אַזוי האָב איך שלעכט געזאָגט, געמיינט האָב איך פונקט

פאַרקערט. אויב ער איז אַליין גוט, וואָס מאַכט עס אויס וואָס ער וועט אויף

זיך ניט טראָגן די פירמע פונם אידישן פּאַלק? די הויפּטזאַך איז דאָך די

גורם און ניט די פירמע.

דר. : מר. בייקאן, דאָס אידישע פּאַלק איז ניט קיין ביזנעס פירמע.

דאָס איז בלוט וואָס איז אין ליידן גערייניקט געוואָרן, א נשמה, וואָס האָט זיך

הונדערטער יאָרן אין אַ גיהנום געלייטערט, וואָס קיינע פּרעה'ס, קיינע טאַרק־

וועמאַדאָס און קיינע צאָרן פון אַלע צייטן האָבן זי ניט געקאַנט טויטן, און

אויב דאָס איז אַ פירמע, איז דאָס גאַטס פירמע, וואָס האָט אייך קריסטן אַ

רעליגיע און א מאַראַל געגעבן, און קיין איד מיט אמת'ן שטאַלץ וועט ניט וועלן פאַרליקענען אַט אַ די פירמע פון זיין נשמה און זיין גאַט צוליב אַ ביז-נעס פירמע.

(גרייס און ריינשטיין קומען אַרײַן)

ריינשטיין: האו דו יו דו, מעדעם, דר. מר. בייקאָן.

אלע: האָו דו יו דו.

מאַריאַ: וועל, דר., מיר וועלן נאָך פון דעם רעדן. (נעמט זיין אַרס. שמייכלט) איך האָף, אַז מיר וועלן זיך פאַרשטיין און בלייבן פריינט, וועט איר מיר באַגלייטן אין דיינינג רום?

דר.: (פאַרניגט זיך) מיט פאַרגעניגן, מאַדאַם.

מאַריאַ: קום, טאַמאַס, מר. ריינשטיין, ביטע.

ריינשטיין: טהענקיו, מעדעם (וויל גיין, גרייס האַלט אים צוריק ביי די פּאַלעס פון זיין ראַק)

(אַלע אָפּ אויטער די צוויי)

גרייס: איך וויל מיט אייך עפעס ריידן, ריינשטיין, קענט איר דעם דר.? ריינשטיין: געוויס קאָן איר אים, זייט מיין קינדהייט. אַ גאַנצער פריינט מיינער וועמען איר ליב און רעספעקטיר.

גרייס: צווישן אים און פאַפּאַ איז אַ מערקווירדיקע פריינטשאַפט, ווייסט איר עפעס וועגן אים?

ריינשטיין: (מיט אַ שמייכל) זיי זיינען לאַנדסלייט, אייער פאַפּאַ האַט זיין פאַטער געקענט. דאָס אַלעס וואָס איר האָב אַ רעכט צו וויסן.

גרייס: וואָס איר האַט אַ רעכט צו וויסן — וואָס מיינט איר?

ריינשטיין: פּרעגט ניט מער ביי מיר, איר ווייסט גאַרניט, גאַרניט.

גרייס: אַ איר ווייסט עפעס, איר זע עס שוין, ריינשטיין, פאַר מיר טאָר ניט זיין ביי אייך קיין סודות.

ריינשטיין: גרייס, אויב דאָס איז אַ סוד, איז דאָס ניט מיין סוד, און איר האָב קיין רעכט אים צו ענטדעקן, אפילו פאַר אייך. איר קען אייך אַבער איין זאַך זאָגן, אַז מיר איז היינט פריילעכער ווי נעכטן.

גרייס: פאַרוואָס?

ריינשטיין: ווייל איר האָב מיך נעכטן געזען מיט דר. שוואַרץ, נאָכ-דעם ווי ער האַט זיך מיט אייער פאַפּאַן געטראָפּן, און ער האַט מיר עפעס דער-ציילט אַזוינס, אַז זייט דאָן זענט איר מיר פיל, פיל נענטער געוואָרן. און מיין האַפּנונג איז ביי מיר דרייסטער געוואָרן.

גרייס: און איר זאָל דאָס ניט וויסן? ריינשטיין, בעד באַי. (נעמט אים אַרום) דערציילט, ליבער, מוטשעט מיך ניט, איר בין דאָך ניט מער ווי אַ פרוי. (ווילי בלייבט איבערראַשט, גלאַצט אויס די אויגן אויף זיי. ריינשטיין

באַמערקט אים און טוט זיך אַ ריס אָפּ צעטומלט)

ווילי: (אויפּגערעגט) וואָס איז דאָס, וואָס מיינט דאָס? (גרייס צעמישט, שווייגט, קוקט אויף אים און שמייכלט) וואָס איז דאָס, פּרעג איר. וואָס דאַרף דאָ דער איד?

גריים: ווען ער איז דאָ, דאַרף ער דאָ זיין, און דו האָסט קיין רעכט ניט צו פרעגן, און איך דאַרף דיר ניט ענטפערן.

ווילי: גרייס, דער איד זאָל גלייך פאַרלאָזן דאָס הויז, זאָפאַרט!

גריים: ה' גראַף, איר זענט דאָ ניט קיין בעל-הבית, זייט אַזוי גוט און מאַכט זיך ניט נאַריש.

ווילי: וועל איך דיר באַלד ווייזן (דריקט דעם באַטאָן) דזשאָן וועט באַלד אריינקומען און ער וועט מיט אים רעדן. (דזשאָן קומט אַרײַן)

גריים: (צו דזשאָן) דזשאָן, שיקט אַרויף מר. בלעק אַהער.

ווילי: דזשאָן, איך האָב געזאָגט, מיזאַל דעם אידן אַהער ניט אַריינלאָזן, ווייזט אים דעם וועג צו דער טיר.

ריינשטיין: (אויפגערגוט) מיין הער, אייער פאַטער האָט מיך איינ-געלאָדן...

ווילי: דזשאָן, וואָס שטייטו? (דינער רירט זיך ניט פון אַרט)

גריים: דזשאָן, וואָס האָט אייך מר. בלעק פריער געזאָגט? שיקט אים

גלייך אַרויף. (דזשאָן אָפּ)

ווילי: זאָל פאַפּאַ אַרויפקומען. איצט וועט פאַפּאַ אַליין זען ווי גערעכט איך בין געווען. איצט וועט זיין אַן ענדע צו דיין אַרבעט אין אידישן סעטל-

מענט הויז. און דאָס בילד וועט דאָ אויך ניט זיין. (גייט צום בילד, טוט עס אַ כאַפּ. זי טוט אַ געשריי און כאַפּט אַ פיגור פון טיש)

גריים: ווילי, גלייך אַוועק פונם בילד. באַריר עס נישט מיט דייע מענטשע הענט, ווארום אויב דו ביזט נישט קיין דזשענטלמאַן, וועל איך מיט

דיר מוזן האַנדלען אַזוי...

ווילי: כאַ-כאַ-כאַ, ער איז אַ דזשענטלמאַן, האָ? אונזער געזעלשאַפט איז

פאַר דיר ניט גוט גענוג געווען, האָסטו זיך אויסגעזוכט אַט אַ דעם...

גריים: מאַמאַ! (לויפט צו דער טיר) אַרטור, מאַריאַ באַווייזן זיך אין טיר)

אַרטור: וואָס איז דאָ?

ווילי: פאַפּאַ, איצט וועסטו קענען זען ווי גערעכט איך בין געווען, ווען

מיר האָבן דיך געוואַרנט קעגן די אידן. דו האָסט זיי אריינגעלאָזט אין דיין הויז, און איצט...

אַרטור: שריי ניט, שריי ניט אַזוי, איך בין ניט טויב.

ווילי: זיי שענדן דיך, זיי שענדן דיין הויז, זיי שענדן אונז אַלעמען,

מאַמאַ, דו וויסט נאָך ניט, דו האָסט באַדאַרפט זען, ווי זיי האָט זיך מיט אים געהאַלטן.

מאַריאַ: (צעטומלט) האָ? וואָס מיינסטו?

ווילי: (צו איר שטייל) זי איז אין אים פאַרליבט, מאַמאַ.

מאַריאַ: שווייג! דאָס איז ניט אמת! דו ביסט פון זינען. גרייס!

גריים: (שטייט מיט אַראַפּגעלאָזטן קאַפּ און שאוויגט, ריינשטיין בלייב

קוקט זיך אַרום צעטומלט. אַרטור גייט צו צו איר, גלעט אים דעם קאַפּ)

אַרטור: מיין קינד, ווארום שטייטו אַזוי? וואָס איז דאָ געווען?

גריים: (פאַלט צו צו זיין ברוסט) פאַפּאַ!

מאריא : (מיט שרעק) אַרטור, וואָס וויינט זי ?
 אַרטור : וויינט ניט מיין קינד, רעד.
 גרייס : פּאַפּאַ, איך האָב אים ליב.
 מאריא : מיין גאָט! אַרטור!
 ווילי : וועל, וואָס וועסטו איצט זאָגן, פּאַפּאַ?
 אַרטור : ווילי דו גיי נאָר אַרויס פון דאַנען!
 ווילי : וואָס שיקסטו מיך? שיק דעם אידן אַרויס.
 אַרטור : (אויפגערעגט) ווילי!
 מאריא : (פלוצים) מר. ריינשטיין, ענטשולדיקט.
 ריינשטיין : (פאַרנייגט זיך) גוד ביי (וויל גיין)
 אַרטור : מר. ריינשטיין, בלייבט דאָ. זאָגט מיר, איר ליבט זי ?
 ריינשטיין : (שטיל, גערירט) מער ווי איך קען אויסדריקן...
 אַרטור : און דו, גרייס ?
 גרייס : פּאַפּאַ! (צעוויינט זיך אויף זיין ברוסט)
 אַרטור : דאָן ווינט איך איך ביידן גליק (פירט זיי צוזאַמען)
 גרייס : פּאַפּאַ, מיין גוטער פּאַפּאַ! (וואָרפט זיך אים אויפן האַלז)
 מאריא : (שטאַרט אויף איר מאַן, רעדט אַרויס צווישן די ציין) און וואו
 בין איך? איך האָב שוין דאָ גאַרניט וואָס צו זאָגן? (נעמט אָן גרייס'ן ביים
 אַרם) גיי אין דין רום, גרייס, גייט אַלע איצט אַרויס. איך וויל דאָ בלייבן מיט
 אייער פּאַפּאַ אַליין (גרייס אָפּ, דאָן ריינשטיין) ווילי, דו אויך.
 ווילי : מאַמאַ, וואָס איז דאָס? איך גלויב דאָך ניט מיינע אויגן, דער
 פּאַפּאַ איז דאָך פון זינען אַרונטער, וואָס וועט מר. קלאַרק זאָגן? וואָס וועלן
 אַלע אונזערע באַקאַנטע זאָגן. אַ שיני אין אונזער פּאַמיליע.
 אַרטור : קום אַהער, ווילי (כאַפט אים אָן ביים האַנט) קום אַהער דו גראַף,
 דו האָסט פיינט שיניס, האָ? דו האָסט זיי פיינט? וויסטו אַבער גראַף, אַז דו
 אַליין —
 מאריא : (טוט אים אַ כאַפּ ביים אַרעם) אַרטור!
 אַרטור : אַז דו אַליין, גראַף מיינער, ביסט אויך אַ שיני, אַז דיין פּאַפּאַ
 איז אַ שיני?
 מאריא : גלויב אים ניט, ווילי, גלויב אים ניט, ער איז פונם זינען
 אַרונטער.
 ווילי : מאַמאַ, וואָס רעדט ער היינט?
 אַרטור : גיי אַרונטער אונטן, דו וועסט דאָרט זען אַ אידן, דאָס איז מיין
 ברודער און דיין אַנקל.
 מאריא : (אין העכסטער פאַרצווייפונג) אַ קללה אויף דיר, אַרטור. אַ
 קללה אויף דיר, דו קינדער-מערדער, אַ קללה אויף דיין גאַנצן אידישן פּאַלק.
 איך האָס דיך. איך האָס דיך. איצט זאַלסטו עס וויסן, איך האָב שוין ניט
 פאַרוואָס צו שטיקן אין זיך. אויב דו האָסט דיין מאַסקע אַרונטערגעריסן פאַר
 דינע קינדער, וועל איך מיין מאַסקע אויך אַרונטערייסן; אויב וויסן, זאַלסטו
 אַלעס וויסן, וואו איז גרייס? (לויפט צום טיר) גרייס, גרייס, זי זאל וויסן וואָס

זי האָט צו ערוואַרטן, ווען זי וועט הייראַטן דעם אידן. (גרייס באַווייזט זיך)
גרייס: וואָס ווילסטו?

מאָריאַ: איך וויל אַז דו זאָלסט זען אין דיין מוטערס אומגליקלעך לעבן
ווי אין אַ שפיגל דיין אייגענעם לעבן, וואָס דיר ערוואַרט, ווען דו וועסט דעם
אידן הייראַטן? איך בין אויך געווען אַזוי יונג ווי דו, דערפאַר האָב איך אַ אידן
געהייראַט, אָבער וואָס ווייטער איך האָב מיט אים געלעבט, אַלץ טיפער האָב
איך געפילט מיין פאַלשע לאַגע, און דאַן איז ער מיר אַליין פּרעמד געוואָרן.
זיין אידיש געזיכט איז מיר געוואָרן אומאַנגענעם, זיינע אידישע מינעס, זיין
אַטעם איז מיר שווער געוואָרן צו פאַרטראַגן.

אַרטור: (קוקט אויף איר איבערראַשט) כאַ-כאַ-כאַ, דאָס איז אינטערע-
סאַנט. ווירקלעך, די מאַסקע אַרונטערגעריסן.

ווילי: הער נאָר ווי ער לאַכט (מורמלט) איך וועל משוגע ווערן.
מאָריאַ: איך האָב אָבער מיין האַרץ פאַרמאַסקירט צוליב איהר. אויף
זיין ליבע האָב איך מיט ליבע געענטפערט, ווען מיר האָט געעקלט. צוליב איהר,
מיינע קינדער, האָב איך עס געטאַן, צוליב איהר.

אַרטור: (לאַזט זיך אַראָפּ אויף אַ שטול) און איך נאָר האָב געליטן,
ניט געקענט אַלץ זיך ענטשליסן צו טאָן דעם שריט, איך האָב מורא געהאַט
טאַמער וועט מיין ווייב וואָס ליכט מיר, ליידן! כאַ-כאַ-כאַ! אויב אַזוי, איז
דאָך דאָס אַ גליק פאַר דיר, דו וועסט זיך איצט באַפרייען פון דעם אידישן
מאַן, וואָס דו האָסט אַזוי פיל יאָרן זיין אַטעם ניט געקאַנט פאַרטראַגן.

מאָריאַ: יאָ, יאָ. איך וועל מיר באַפרייען פון דעם אידן, און זי וועל איך
ניט לאָזן פאַרבינדן זיך מיט אַ אידן, גרייס, היט זיך, דו וועסט לעבן אַזוי
אומגליקלעך ווי דיין מאַמע.

אַרטור: (הויבט זיך אויף) מיי, זי וועט לעבן גליקלעך מיט אים, ווייל
ער וועט ניט פאַרלייקענען, אַז ער איז א איד, און דיין פאַלשע מאַסקע וועט זי
קיינמאַל ניט טראַגן, ווען אין איר האַרצן וועט זיין סם פאַר אים, וועט זי ניט
שמייכלען צו אים מיט האַניק-ליפן, ווי דו צו מיר. אַך מיי, מיי, איך האָב דאָך
דיך גאַרנישט געקענט. טהענקי, טהענקי, איצט איז מיר לייכט צו באַפרייען
זיך פונם גאַנצן באַטרוג.

מאָריאַ: גרייס, דו ביסט מיין קינד, און מיין פליכט איז געווען דיר
צו וואַרענען. אַנטלויף פון דעם אידן, אַנטלויף.

גרייס: מאַמאַ, פון מיין פאַפּא וועל איך ניט אַנטלויפן, אויב מיין פאַפּא
איז א איד, בין איך צופרידן וואָס מיין מאַן וועט אויך זיין א איד.
מאָריאַ: מיין גאַט! מיין גאַט!

ווילי: (פאַרצווייפלט) וואָס וועט יעצט זיין? ווארום האָב איך ניט גע-
וואוסט ווער מיין פאַפּא איז? ווארום האָט איר מיר געזאָגט, אַז ער איז אַ גראַף?
אַרטור: פּרעג דיין מאַמען.

ווילי: ווארום האָט איר מיר געלאָזט לעבן אין דעם באַטרוג? איך וועל
פאַרלירן קעטרין, אַלע מיינע פריינט, מיר אַליין וועלן זיי איצט שיני רופן,
וואָס פאַר אַ רעכט האָט איר געהאַט פון מיר דעם אמת צו באַהאַלטן? פאַפּא,
וואָס פאַר אַ רעכט? מאַמאַ. וואָס פאַר אַ רעכט?

ארטור: דיין פאפא איז ניט קיין פארברעכער.
 ווילי: פאפא. זאל קיינער דערפון ניט וויסן, ביז איצט האָט דאָך קיינער
 דערפון ניט געוואוסט, זאל קיינער דערפון ווייטער ניט וויסן, פאפא.
 ארטור: ווילי, דיין פאפא איז ניט קיין גנב און ניט קיין פארברעכער.
 דיין טאטע איז אַ איד, אַ זון פון דעם אַלטן פאלק ישראל, וואָס האָט די
 קריסטן אַ גאָט געגעבן, אַ בייבל, דאָס האָסטו שוין באַדאַרפט וויסן, און מיין
 שולד איז דאָס, וואָס דו האָסט עס ביז איצט ניט געוואוסט, און אויב עס איז
 מעגלעך, זיי שטאַלץ אויף דיין אידישער אַפּשטאַמונג.
 ווילי: פאפא, איך בעט דיר, מאַך מיך ניט אומגליקלעך, מאַמאָ, דו בעט
 אים, דו.

מאריא: ס'וועט ניט העלפן. שיילאַק וויל האָבן זיין פונט פלייש.
 ארטור: שיילאַק, האָ ? שיילאַק! כאַ-כאַ-כאַ!
 ווילי: פאפא, וועסטו דאָס טאָן?
 ארטור: יאָ, איך וועל דאָס טאָן, פאַר דער גאַנצער וועלט וועל איך
 זיך ערקלערן אַז איך בין אַ איד.
 ווילי: (פאַרצווייפלט) דאָן איז די מאַמע גערעכט, דו ביסט אַ שיילאַק!
 דו ווילסט מיין פלייש, מיין לעבן אין גאַנצן! שיילאַק! איך האָס דיר! איך האָס
 דיר! דו שיני!
 גרייס: ווילי!

ארטור: (צעטומלט, גיט אים אַ פאַטש) אַרויס פון מיין הויז! אַרויס!
 אַרויס דו אַנטיסעמיט, די שאַנד מיינע, די וואונד מיינע, אַרויס! (ווילי,
 מאַריא אַפּ, ער פאַלט געבראַכן ביים טיש. גרייס לויפט צו צו אים) און דאָס איז
 מיין זוך, בלוט פון מיין בלוט, פלייש פון מיין פלייש. — אָבער זיך באַפרייט.
 ענדלעך. (הויבט זיך אויף, מאַכט אַ באַוועגונג ווי ער וואָלט זיך פון קייטן
 אַרויסגעריסן) (דר. שוואַרץ קומט אַריין)
 דר.: וואָס איז געשען?

ארטור: דאָס וואָס עס האָט שוין לאַנג באַדאַרפט זיין, פון דעם באַטרוג
 זיך אַרויסגעריסן, דעם צלם פון שטערן אַרונטערגעווישט, די פאַלשע מאַסקע
 פונם פנים אַראַפגעריסן, מיין נשמה באַפרייט. (כאַפט אים אַן פאַר די הענט)
 זעליק מיט מיין גאַנצן האַרצן און מיין גאַנצער נשמה קער איך מיך אום צוריק
 צו מיין פאַלק.

גרייס: (פאַלט צו צו אַרטור) איך גיי מיט דיר.
 דר.: (מיט אַ שטרעלנדן פנים) געבענשט זאָל זיין אייער צוריקקומען!

פערטער אַקט

4) מאַנאַטן שפּעטער, זעלבע סצענע, אַ נאַכמיטאָג אין יולי. עס קומען
פון רעכטס טאַמאַס, דר. שוואַרץ)

טאַמאַס: ווי לאַנג דענקט איר צו פאַרבריינגען אין פּאַלעסטינע?
דר.: ווי לאַנג איך וועל פאַרברענגען ווייס איך ניט, אָבער אַרטור
בלייבט דאָרט.

טאַמאַס: מערקווירדיק, וועמען וואָלט מיט דריי מאַנאַטן צוריק איינגע-
פּאַלן, אַז אַרטור בלעק, וועט אַמאָל נאָך פאַרן אויסלעבן זיינע יאָרן אין פּאַ-
לעסטינע.

דר.: ענטשולדיקט, איך מוז גיין זען, וואָס זיי טוען דאָרט, באַלד דאָרפן
מיר צום שיף פאַרן. (אַפּ)
(פון לינקס קומט אַן ווילי)

ווילי: איז מאַמאַ דאָ?
טאַמאַס: נאָך ניט צוריקגעקומען פון טשורטש.
ווילי: אַנקל, דאָס איז דאָך אמת!
טאַמאַס: וואָס?

ווילי: אַז קעטרין איז ענגיידזשט געוואָרן צום שפּאַנישן פּרינץ?
טאַמאַס: וועלל, וועלל, פאַרגעס. עס זיינען פאַראַן גענוג אַנדערע מייד-
לעך אין אַמעריקע. ווילי, דו מיט דיין מאַמען פאַרט מיט מיר נאָך שיקאַגאַ,
און דאָרט וועל איך דיך באַקענען מיט זייער אַ ליב מיידל...
ווילי: אַך אַנקל, וואָרום בין איך אַזאַ פייגלינג? איך וואָלט מיר באַ-
דאַרפט אַריינשיסן אַ קויל אין קאַפּ אַריין.

טאַמאַס: זיי ניט קיין נאָר, ווילי...
(מאַריאַ אין שוואַרצן מיט אַן ערנסטן פּנים)
ווילי: (פלוצים איר אַנטקעגן) מאַמאַ, ס'איז אמת מיט קעטרין...
מאַריאַ: איך ווייס מיין זון.

ווילי: (פּאַלט צו צו איר האַנט) מאַמאַ, דאָס טוט אַזוי וויי!...
מאַריאַ: מיין שולד, מיין זון... דו לייסט פאַר מיינע זינד, פאַר מיינע
זינד...

ווילי: ניין, נאָר אים האָב איך עס צו פאַרדאַנקען, נאָר אים. דעם... —
מאַריאַ: שש-שאַ! מיין זון איך בעט דיך, רייס אַרויס דעם שלעכטן
געפיל פון דיין האַרצן. מ'דאַרף ניט. מ'טאַר ניט, עס איז אַ זינד. מיין שולד
איז עס, נאָר מיין שולד, איצט איז עס מיר אַזוי קלאָר. איך האָב אַ מענשן פון
זיין גאַט אַוועקגעריסן, און געהייסן אים מיין גאַט באַטריגן. וואָרום, געוואוסט
האָב איך דאָך די גאַנצע צייט, אַז אין מיין גאַט גלויבט ער ניט.
ווילי: מאַמאַ, איך האָס אים.

טאָמאָס: דו האָסט קיין רעכט ניט צו האַסן דעם מאַן, וואָס האָט דיין מאַמע און דיר אַ העלפט פון זיין פאַרמעגן אַוועקגעגעבן, דאָס באַווייזט, אָן נאָך איצט זענט איר אים טייער.

ווילי: איך קען פון אים ניט טראַכטן אָן האָס, איך קען ניט...

מאָריאַ: (שטייל) טאָמאָס, ליבערשט וואָלט איך געבליבן אָן אַ סענט איידער אָן מיין גרייס, זי איז פאַרלאָרן פאַר מיר און מיין גלויבן, דאָס איז מיין גרעסטע שטראַף.

(אַרטור, גרייס, ריינשטיין, דר. שוואַרץ אַלע אָנגעטאָן צו דער רייזע)

טאָמאָס: איר פאַרט שוין? (מאָריאַ טרעט אָפּ אין הינטערגרונט, ווילי שטייט צו זיי מיט דער פלייצע)

אַרטור: יאָ, דאָ האָב איך אַ בריוו פאַר מאָריאַ'ן (גיט אים) און איך בעט דיך טאָמאָס, זע, אָז זי זאָל זיך באַרואיקן... און ווילי... אויב דו וועסט קאָנען ווירקן אויף אים, אָז ער זאָל ווערן אויס אידנפיינט, וועל איך דיר זייער דאַנק באַר זיין.

טאָמאָס: אַרטור, דו ביסט זיי דאָך ניט קיין פיינד?

אַרטור: אַ, ניין, דו ווייסט עס.

טאָמאָס: געזעגן זיך מיט זיי...

אַרטור: איך האָב ניט דאָקעגן, זיי אָבער וועלן זיין דאָקעגן...

טאָמאָס: (גייט צו צו זיין שוועסטער) מאָריאַ, אַרטור וויל זיך מיט דיר געזעגענען (זי לאַזט אַראָפּ דעם קאַפּ) דו ביזט דאָך ניט דאָקעגן... העכער אַ פערטל יאָרהונדערט מיט אים אָפגעלעבט...

מאָריאַ: (מורמלט) איך האָב ניט צו אים קיין שלעכט געפיל, מיין שולד, (לאַזט אַרונטער נאָך נידעריקער דעם קאַפּ)

טאָמאָס: אַרטור!

אַרטור: (זייער אויפגערעגט, גייט צו צו זיין פרוי) מאָריאַ! (זי הויבט אויף דעם קאַפּ, גלייכט זיך אויס קוקט אים אָן) גוד ביי, מאָריאַ, אויב דו וועסט זיך אַמאָל נויטיקן אין אַ פריינט, זיי וויסן, אָז דעם בעסטן און נאָענטסטן פריינט דיינעם וועסטו געפינען אין מיר.

מאָריאַ: טהענקוי, מר. בלעק, האָט אַ גליקלעכע רייזע, און גאָט זאָל אונז ביידן מוחל זיין.

גרייס: (טוט זיך פלוצים אַ וואַרף צו איר) מאַמאָ!

מאָריאַ: (כאַפט זי אַרום) גרייס! (דריקט זי צו זיך, פויזע) איך בין דיין מוטער, גרייס, איך האָב דיך געבאָרן, איך האָב דיך ליב, דו הערסט, איך האָב דיך ליב, וועסט מיך פאַרגעסן? אין גאַנצן פאַרגעסן מיין קינד?

גרייס: ניין, מאַמאָ, ניין, איך וועל קיינמאָל דיך ניט פאַרגעסן, איך וועל צו דיר שרייבן יעדן טאָג, יעדן טאָג, גוד ביי, מאַמאָ, ווינש מיר גליק מאַמאָ...

מאָריאַ: איך וועל גאָט בעטן פאַר דיין גליק, מיין קינד, דו זאָלסט זיין גליקלעכער ווי דיין מאַמע... (צעוויינט זיך)

אַרטור: (מיטאַמאָל) ווילי, גוד ביי!...

ווילי : (היסטעריש) איך קען ניט. איך קען ניט... (לויפט אָפּ מיט אַ יאָמער) אַרמור : (זיפצט) גוד ביי, טאַמאַס.
 טאַמאַס : גוד ביי, אַרטור, מיר בלייבן דאָך פריינט ? אַרמור : זיכער.
 טאַמאַס : וועלל, איך וויגש דיר גליק אויף דיין גייעם פעלד, און אויב איר וועט קריגן פאַלעסטינע, וועל איך דאַרט עפענען אַ באַנק. איך האָב ליב צו האַנדלען מיט אידן, גוד ביי. (צעקושט זיך מיט אים)
 דר. : גוד ביי, מר. בייקאן, ס'האַט מיד זייער געפרייט אייך צו טרעפן, ווען מען טרעפט אַזאַ קריסט ווי איר, מר. בייקאן, דאָן ווילט זיך גלויבן אין דער ברודערשאַפט פון פעלקער. גוד ביי. (קושן זיך)
 אַרטור : גוד ביי, מיי.
 גרייס : גוד ביי, מאַמאַ.
 מאַריאַ : גוד ביי... (אַלע פיר גייען אָפּ. זי זינקט אין אַ שטול) טאַמאַס, ס'האַט זיך אַלעס געענדיקט. אַלעס געענדיקט. אַלעס...

פ א ר ה א נ ג

דאָס אייביקע פייער

דראַמע אין 3 אַקטן

(סזשעט טיילווייז ענטנומען)

פ ע ר ז א נ ע ן :

שמעון בן גמליאל, נשיא פון די סנהדרין
איממא, זיין עלטסטע טאכטער
מרים, זיין אינגסטע טאכטער
אליעזר בן חנניה, אויפזעער איבערן בית המקדש
בן שכני, אַ קרוב פון שמעון בן גמליאל
יוחנן, איממאָס חתן
עובדיה, אויפזעער איבער קעניג אַגריפּאָס הויף
מנחם, אַ סיקאריער
אבנר, בן שכני'ס דינער
נעמית, אליעזר'ס דינער
ווערעניקא, קעניג אַגריפּאָס שוועסטער
יוכבד, אַ נביאה

תלמידים פון בית הלל, פרושים און צדוקים, זקנים און פאַרשטייער פון ירושלים, בחורים און מיידלעך פון ירושלים, טענצערנס פון ווערעניקא'ס הויף.

די האַנדלונג קומט פאַר אין ירושלים, אַ קורצע צייט פאַר דעם חורבן בית שני.

ערשטער אָקט

ביי שמעון בן גמליאל אין הויז. די ווענט זיינען פון געשליפענע שטיינער און געברענטע רויטע ציגל. אויף די ווענט זיינען אויסגעקריצט אַלערליי פסוקים. רעכטס און לינקס טירן. פאַרהאַנגען מיט רויטע טעפּיכער. אין צענטער אַ טיר איבער וועלכער עס הענגט אַ ווייס־בלויע פּאַן. נידעריקע בענק מיט קישנס. איממא און אירע חבר'טעס זיצן אויף וויכע טעפּיכער און נייען איין בלומען אין חופּה־קלייד. וועלכע איממא וועט דאַרפן טראָגן צו איר חופּה.

איין חבר'טע : נאָך איין בלום אין איממא'ס חופּה־קלייד און עס איז פאַרטיק.

איממא : די לעצטע בלום אין מיין חופּה־קלייד וועט איינשטיקן מיין שוועסטער מרים, איר טעכטער פון ירושלים. וואו איז זי, מיין שוועסטער מרים? (מען דערהערט אַ געזאַנג) איר געזאַנג פונם גאַרטן. גייט צווישן בלומען און זינגט פון ליבע. (פּויע. זיי הערן זיך צו צו מרים'ס געזאַנג און זינגען איר נאָך גאַנץ שטיל)

(מרים מיט אַ קראַנץ אין די הענט קומט אַריין דורך דער צענטער טיר)
מרים : (הויבט אויף דעם קראַנץ אין דער הויך) ווי שיינ איז דער דאָזיקער קראַנץ, געפלאַכטן פון די שענסטע בלומען פון ירושלים! זעט, מיינע חבר'טעס!

איממא : (הויבט זיך אויף) די שענסטע בלום פון ירושלים ביזטו, מרים, מיין שוועסטער. פאַר וועמען איז דער קראַנץ?
מרים : פאַר דעם, וואָס האָט אים פאַרדינט...
איממא : ווער איז ער?

מרים : ער איז אַ צערייצטער אַדלער מיט אייזערנע נעגל קעגן די פיינט פון ציון און אַ צאַרטע טוירטל־טויב צו די קינדער פון ירושלים...
די חבר'טעס : (פּאַשטן) מיט די הענט) אליעזר בן חנניה!...

מרים : דאָס איז ער, טעכטער פון ירושלים! פאַר אים האָב איך אַט דעם קראַנץ געפלאַכטן, פאַר דעם העלד אליעזר בן חנניה, וואָס אפילו זייגן עופּה'לעך אין די וויגן באַזינגען איצט זיין גרויסקייט...
איממא : (כאַפט זי אַרום) מרים, מיין שוועסטער, געבענטשט זאָל זיין דיין האַרץ, וואָס האָט זיך ענדלעך צו אונדזער גרויסן העלד געווענדט!

דו ביזט שוין לאַנג די לוסט פון זיין האַרצן, מרים! שוין לאַנג דער חלום פון זיינע נעכט, מיין שוועסטער! דיין האַרץ אָבער איז געווען פאַרשלאָסן פאַר אים.

מרים : דער אויסדערוויילטער פון מיין האַרצן איז ער נאָך איצט אויך נישט, איממא, דערווייל נאָך נישט. דער חלום פון מיינע נעכט איז אליעזר נאָך איצט אויך נישט, דערוויילע נאָך נישט. דער אויסגעוויילטער פון מיין

האַרצן מוז זיין אַ שטיל, לאַשטשענדיק ווינטעלע, וואָס צערטלט די נשמה מיט בשמים־ריחות פון בלומען און דופטנדע־קרייטיכער, און אליעזר איז אַ שטורעם־ווינט, וואָס ברויזט מיט דונער און בליץ.

איממא: מרים, דו, די טאַכטער פון שמעון בן גמליאל הנשיא, האָסט אים ליבן געדאַרפט, ווייל ער איז דער אויסגעוויילטסטער זון פון ציון. הויך און גלייך און שטאַרק איז ער, ווי אַ צעדער־בוים אויפן באַרג לבנון, און געלערנט איז ער, ווי אונדזער זיידע הלל הזקן, געבענטשט זאָל זיין נאָמען זיין. ער איז אַ מוטיקער קעמפער קעגן די רוימער, אַ דרייטער העלד אויפן שלאַכטפעלד. דאָס פּאַלק ליבט אים פאַר זיין טרייהייט צו ירושלים און פאַר זיין האָס צו די רוימער. ער איז אויך רייך און שטאַמט פון דער חשוב־סטער משפּחה אין ירושלים. איצט איז ער שוין הויפטמאַן און אויפזעער איבער די כהנים אין בית המקדש. ער וועט נאָך אַמאָל כהן גדול זיין.

מרים: ניין, איממא, מיין שוועסטער, אַ טאַכטער פון בית הלל דאַרף זיך נישט לאָזן פאַרבלענדן פון רייכטום און פון מוטיקער העלדישקייט אויפן שלאַכטפעלד. רייכטום פאַרגייט, ווי רויך, און מוטיקע העלדישקייט אויפן שלאַכטפעלד איז די העלדישקייט צו פאַרגיסן בלוט.

איממא: מרים, מיין שוועסטער, דו ביזט נאָך אַ קינד. אין אליעזר'ס העלדישקייט ליגט די הילף פון אונדזער פּאַלק. ער איז דער צווייטער יהודה המכבי, און, ווי יענער, וועט ער אונדז באַפרייען פון אונדזערע שונאים, די רוימער. איך בין אויך אַ טאַכטער פון בית הלל און איך בין שטאַלץ אויף מיין חתן יוחנן, וואָס ער איז אויך אַ מוטיקער העלד אויפן שלאַכטפעלד...

מרים: און מיין העלד דאַרף קאַנען נאָר ליבן... קיין בלוט פאַרגיסן, ניין, קיין בלוט פאַרגיסן — דאָס איז קעגן דעם גייסט פון בית הלל...

איממא: היינט פאַרוואָס האָסטו פאַר אליעזר'ן דעם קראַנץ געפלאַכטן?

מרים: ווייל נעכטן איז ער מיין העלד געווען...

אַלע: (שפּרינגען אויף) דיין העלד?

מרים: אויפן מאַרק איז דאָס געווען. די נביאה יוכבד האָט דאַרט אַ שיר פון צאָרן געזונגען קעגן די רוימער. איך האָב ליב איר געזאַנג. גאָט דער האָר האָט איר האַלדו מיט טענער פון דוד'ס פידל באַשאַנקען. איך האָב זיך אָפגעשטעלט צו הערן. אַרום איר האָט דאָס פּאַלק געשטורעמט, מיט האָס צו די רוימער פון איר געזאַנג צעפלאַקערט. די סיקאַריער האָבן זייערע מעסערס אין די פּאַלדן פון זייערע קליידער געדריקט און אין זייערע אויגן האָבן שאַרפע חלפים געבלישטשעט. די צדוקים זיינען פון מאַרק צעשראַקן געלאָפן און די רוימישע סאַלדאַטן זיינען, ווי פלעדערמיי, אין זייערע נעסטן פאַרשוואונדן. דאָ האָט זיך באַוויזן אליעזר בן חנניה און מיט יובל־געשרייען האָט דאָס פּאַלק אים אויפגענומען: «יחי אליעזר בן חנניה!» און ער האָט גע־נומען ריידן, און אָנגעצונדן האָט זיך דער הימל, די וואַלקנס און אַלע און אַלצדינג אַרום פון זיינע פייערדיקע רייד. און פלוצלונג האָבן מיינע אויגן דערזען אַ סיקאַריער מיט אַ מורא'דיקן אויסזען פּאַכעט מיט אַ שאַרפן חלף צו אַ פרוי מיט אַ קינד אויף די הענט און ברומט, ווי אַ צערייצטער לייב:

„ביזט אויך פאַר שלום? מיתה האַסטו פאַרדינט, מיתה!“ און די אַנדערע אַרום איר שרייען אויך: „מיתה צו די פריינט פון שלום, מיתה!“ איך האָב שוין געמיינט, אַז פאַרלאָרן איז איר לעבן, צעפליקט וועט זי מיט איר קינד ווערן, ווי צוויי בלומען פון דעם בייזן שטורם־ווינט! און פלוצלונג האָט אליעזר זיי דערזען און, ווי אַ לייב, האָט ער זיך אַ וואָרף געטאָן צו זיי און מיט זיין מאַנטל זיי פאַרדעקט. דער שטורעם איז דאָן פאַרשטילט געוואָרן. דאָס צערייצטע פּאַלק איז, אַזוי ווי אַ לעמעלע, שטיל געבליבן...

אַלע: לויב און רום צו אליעזר בן חנניה...

מרים: ער האָט אויסגעשריען: „פּאַלק פון ישראל, זיי דו אַ צערייצטער אַדלער מיט אייזערנע נעגל קעגן די רוימער, אָבער אַ צאַרטע טוירטל-טויב זיי צו די קינדער פון ירושלים.“ בין איך צו אים צוגעגאַנגען און גע-זאָגט: „דאָס ביזטו אליעזר בן חנניה, און אַ קראַנץ וועל איך פאַר דיר פלעכטן“... און דעם דאָזיקן קראַנץ האָב איך פאַר אים געפלאַכטן!

איממא: און די טיר פון דיין האַרצן וועסטו אויך עפענען פאַר אים... מרים, מיין שוועסטער, אַרבעט וואָרט אויף דיר: די לעצטע בלום אין מיין חופּה-קלייד האָב איך געלאָזן פאַר דיר איינצושטיקן... קום, מיין שוועסטער... מרים: (אָוועקגעלייגט דעם קראַנץ, שטעלט זיך אויף די קני נעבן דאָס חופּה-קלייד, די אַנדערע אַרום איר) אַזוי ווי אַט די בלום איז שייך, זאָל שייך זיין דאָס לעבן פון איממא און יוחנן...

אַלע: אָמן!

מרים: פאַרטיק, (הויבט זיך אויף) טעכטער פון ירושלים, ווען איך דער-מאָן זיך, אַז אין דרייסיק טעג אַרום וועט איממא אַט דאָס חופּה-קלייד טראָגן... זאָג נאָר, שוועסטער, טאַנצט ביי דיר נישט דאָס האַרץ?
איממא: איז דען מיין יוחנן נישט אַזוי שייך ווי דער העלד פון שיר השירים?

מרים: איז דען ער נישט דער חלום פון דייע נעכט? (זינגט)

„שעפּסן רוען אויף די לאַנקעס,
פּויללעך זינגען אין דער הויך,
בלומען בליען אין דעם גאַרטן,
און ביי מיר אין האַרצן אויך.“

אַלע:

בלומען בליען אינם גאַרטן
און ביי מיר אין האַרצן אויך.

מרים:

און צוגעשלאָסן אין מיין האַרצן
וועט עס דופּטן דאָרט און בליען,
ביז אַנקלאַפּן וועט אין מיין האַרצן
דעם בחור'ס אויגן, וואָס גליען.

אַלע:

ביז אַנקלאַפּן וועט אין מיין האַרצן
דעם בחור'ס אויגן, וואָס גליען.

מרים :

בחור, בחור, מיט אויגן וואָס גלאַנצן,
קלאַפּ אָן אין פאַרשלאַסענעם האַרצן צו מיר !
בחור, אַ, בחור, מיטן קאַפּ דעם שוואַרצן,
קלאַפּ אָן, דיר וועל איך עפענען די טיר !

אַלע :

בחור, א, בחור, מיטן קאַפּ דעם שוואַרצן,
קלאַפּ אָן, דיר וועל איך עפענען די טיר !

(אַלע צעלאַכן זיך. יחנן קומט אַריין פון אונטער דעם פאַרהאַנג, רעכטס)

איממא : אַ, יחנן !

יחנן : זיי דו געגריסט, איממא, מיין כלה ! זיי דו געגריסט, מרים ! איר טעכטער פון ירושלים, זייט געגריסט !

אַלע : זיי געגריסט, יחנן !

יחנן : איז מיין פריינט אליעזר בן חנניה דאָ ?

איממא : דאַרף ער דאָ זיין ?

יחנן : דער נשיא האָט אים אַהער אויף אַן אסיפה גערופן מיט די פאַר-
שטייער פון ירושלים.

מרים : אונדזער פאַטער, אונדזער האַר איז נאָך אין בית סנהדרין.

ווען דאַרף די אסיפה זיין ?

יחנן : היינט פאַר זונען־אונטערגאַנג. איך וועל גיין אין בית סנהדרין

זען דעם נשיא.

איממא : וואַרט, יחנן. (גייט צו צו אים, קוקט אים אַריין אין די אויגן,

און זינגט)

בחור, בחור, מיט אויגן, וואָס גלאַנצן,

קלאַפּ אָן אין פאַרשלאַסענעם האַרצן ביי מיר !

בחור, אַ, בחור, מיטן קאַפּ דעם שוואַרצן,

קלאַפּ אָן, דיר וועל איך עפענען די טיר !

(די איבעריקע מיידלעך דרייען זיך אַרום זיי, פאַטשן מיט די הענט און

לאַכן)

יחנן : (לאַכט, דאָן זינגט ער)

מיידל, מיידל, מיט אויגן וואָס גלאַנצן,

איך קלאַפּ אין דעם פאַרשלאַסענעם האַרצן צו דיר !

מיידל, אַ, מיידל, מיטן קאַפּ דעם שוואַרצן,

איך קלאַפּ, איך קלאַפּ, עפן מיר די טיר !

(צעלאַכט זיך און אָפּ)

מרים : וואו איז ער אַנטלאָפן ?

איממא : וועגן דער אסיפה. (נעמט צונויף איר חופּה־קלייד פון דר'ערד.

די מיידלעך אויסער מרים, זעצן זיך אויס אויף די טעפּיכער און די נידעריקע

בענקלעך אין פאַרשידענע פּאָזן)

מרים : (פארטראכט) און אליעזר בן חנניה וועט אויך זיין ? (שטעלט זיך ביים פארהאנג אין צענטער-טיר)

איממא : אזוי זאגט מיין חתן יוחנן. (אָפּ מיטן קלייד הינטער דעם פארהאנג, רעכטס)

מרים : דאָן וועל איך אים היינט דעם קראַנץ געבן. (עס דערהערן זיך דריי קלעפּ הינטער דעם פארהאנג אין צענטער-טיר. זי טוט זיך אַ טרייסל) ווער איז דאָרט ? (עובדיה, אַ טונקעלע, שטאַלצע געשטאַלט, מיט געלאַסענע מאַנידן און שמייכל)

עובדיה : עובדיה איז דאָס, שיינע טעכטער פון ירושלים, עובדיה דער אויפזעער פון בת מלכה ווערעניקא'ס הויף און דער באַוואַנדערער פון ציונ'ס טעכטער. ער בויגט זיין קאָפּ פאַר אייך, טעכטער פון ירושלים, און זיינע אויגן טובל'ט ער אין די שטראַלן פון אייער שיינקייט. זייט מיר געגריסט.

מרים : זיי געגריסט, עובדיה. (פאַרנויגט זיך) וואָס איז דיין באַגער ? עובדיה : איך קום צו דער אסיפה אין דעם נשיא'ס הויז, מיינע אויגן זענען אַבער נישט די גרויסע גייסטער פון ירושלים. וואו זיינען זיי ? מרים : מיין פאַטער, מיין האַר, דער נשיא, איז נאָך אין בית סנהדרין, און די אַנדערע... איך ווייס נישט...

עובדיה : האָבן די חשוב'ע קעפּ פון ירושלים זיך דערשראָקן פאַר אליעזר בן חנניה ? פאַרוואָס זיינען זיי נאָך נישטאָ ? מרים : פאַרוואָס זאָלן זיי זיך פאַר אים שרעקן ?

עובדיה : ווייל אליעזר בן חנניה איז דער, וואָס האָט איצט באַהערשט אַלע געמיטער פון די פרושים און סיקאַריער, אליעזר און זיין נביאה יוכבד. מלחמה זוכן זיי מיט דעם מעכטיקן אַדלער פון רוים.

מרים : מלחמה ? שרעקלעך ! דאָס הייסט דאָך בלוט פאַרגיסן, טויטן. ווי קאַנען דאָס מענטשן ? (איממא אַרײַן)

איממא : זיי דו געגריסט, עובדיה. עובדיה : זיי דו געגריסט, נשיא'ס טאַכטער, איך שווער ביי גאָט, ווען מען זעט דעם נשיא'ס טעכטער, ווילט זיך אַ תפילה זאָגן צו עראָס'ן... איממא : צו עראָס'ן ?

עובדיה : צו עראָס, דעם גריכישן גאָט פון ליבע. איממא : אינעם הויז פון דעם נשיא, עובדיה, זאָגט מען תפילות צו אַן אַנדער גאָט, צום אידישן גאָט !

עובדיה : אונדזער אידישער גאָט איז צו ערנסט פאַר אַזאַ פריילעכער באַ-שעפטיקונג ווי ליבע.

איממא : אונדזער אידישער גאָט איז לויטער ליבע. דאָס האָט אונדז געלעבנט אונדזער זיידע, דער גרויסער הלל, געבענטשט זאָל זיין נאָמען זיין. עובדיה : עובדיה בייגט זיין קאָפּ פאַר דעם גרויסן גייסט פון הלל הזקן, געבענטשט זאָל זיין נאָמען זיין. אַבער, נשיא'ס טאַכטער, די ליבע פון דעם גרויסן הלל איז נישט די ליבע פון דעם פריילעכן גריכישן גאָט

עראָס... ווייטער ווי מזרח פון מערב זיינען זיי איינע פון דער אַנדערער. די ליבע פון הלל איז אַ קראַנץ, געפלאַכטן פון פרומקייט און גוטסקייט און עניוּת פאַר גאָט'ס וועגן, און די ליבע פון עראָס איז אַ קראַנץ, געפלאַכטן פון דעם העכסטן ערדישן פאַרגעניגן פאַר דעם מענטשנ'ס וועגן...

איממא: און וועלכער קראַנץ געפינט מער לייטזעליקייט אין דינע אויגן, עובדיה?

עובדיה: עובדיה זאָגט: וואָס עס געהערט צו גאָט, זאָל גאָט האָבן, און וואָס עס געהערט צום מענטשן, זאָל דער מענטש האָבן. דאָס גליק פון דעם מענטשן זאָל נישט געשטערט ווערן פון אַ שטראַף פון אַ בייזן גאָט אין אַן אויסגעטראַכטעטער יענער וועלט!

איממא: זיי מיר מוחל, עובדיה, מיט דינע לעפצן רעדט דער גייסט פון די געצנדינער. דו לעסטערסט די הייליקע פאַן! (ווייזט אויף דער פאַן)

עובדיה: נישט אמת, נשיא'ס טאַכטער! עובדיה איז נישט קיין געצנדינער און די הייליקע פאַן פון די חשמונאים איז זיין פאַן. (גייט צו צו דער פאַן און באַרירט זי מיט די ליפּן) דער אידישער גאָט איז עובדיה'ס גאָט און זיין תורה איז עובדיה'ס תורה. עובדיה איז נאָר אַ צדוקי, און די צדוקים זאָגן, אַז אין דער תורה פון משה'ן איז אפילו קיין רמז נישטאָ נישט וועגן אַ לעבן אין אַ יענער וועלט און נישט וועגן שכר און שטראַף נאָך דעם מענטשנ'ס טויט. די פרומע פרושים האָבן עס אויסגעטראַכט, כדי צו פאַרפינצטערן דעם גייסט פון ישראל און צו פאַרוואַלקענען דעם קלאַרן זין פון גאָט'ס תורה.

איממא: איר, צדוקים, זייט מער געצנדינער ווי אידן, מיט אייערע רייד און מעשים ברענגט איר פאַרדאַרבן אויף דעם גייסט פון ישראל!... איר פאַרשטייט ניט די פרושים...

עובדיה: נשיא'ס טאַכטער, עובדיה פאַרשטייט די פרושים. אַז מען שטאַרבט, ליגט מען נישט אין דר'ערד טויט, גלייך מיט אַלע אַנדערע נבלות, נאָר מען לעבט טויטערהייט. די נאָז פאַלט אַרונטער, אָבער מען שמעקט און מען אַטעמט. פון די לעכער די אויגן אַרויסגעפאַלן אָבער מען קוקט און מען זעט. הענט און פיס צעפאַלן, פון דעם גוף אַ הייפל ביינער, אַ הייפל שטויב געוואָרן אָבער מען לעבט, מען גייט און מען לויפט, און מען שרייט, און מען עסט! אַזוינע רשעים ווי איך, דער צדוקי עובדיה, ווי געשריען, בראַט זיך דאָרט אויף אַ גיהנום-פייער, ווי אַ פעטער אַקס, און ווערט דאָרט געבאָדן אין אַ טייך קאָכעדיקן פעך!! און אַזאַ צדיק, ווי אליעזר בן חנניה, זיצט זיך דאָרט אין גן עדן אונטער די פליגל פון דער שכינה, און פון אַלע ארבע פנות פון גן עדן פליען צו אים מלאכים מיט די בעסטע מאכלים און ער עסט, און ער שלינגט, און האָט הנאה... דו זעסט, נשיא'ס טאַכטער, ווי גרינטלעך עובדיה ווייסט די קלוגע תורה פון די פרושים?

איממא: צו האָבן אַ וויכוח מיט דיר, עובדיה, איז אַ זינד. מרים: קלוגע עובדיה, רייד נישט מער פון טויט. זאָג מיר: האָבן דינע אויגן אים געזען? עובדיה: וועמען?

מרים : עראס'ן, דעם גריכישן גאָט פון ליבע ?
עובדיה : לעצטן יאָר, ווען איך מיט דער בת מלכה ווערעניקא זיינען
אין גריכנלאַנד געווען, האָבן מיר זיין טעמפל באַזוכט, און ווערעניקא האָט פֿאַר
אים אַ קראַנץ אַוועקגעלייגט.

איממא : די זינדערין ווערעניקא !

מרים : און ווי זעט ער אויס ?

עובדיה : אַ געטלעכע געשטאַלט אין מאַרמאַר, וואָס אין איר האָט אַ
מייסטערהאַנט פֿאַרקערפערט דעם גייסט פון גריכישן פֿאַלק.

איממא : ער האָט אויגן, און זעט נישט. אַ מויל, און רעדט נישט. אויערן,
און הערט נישט. אַ נאַז, און שמעקט נישט. און דאָס איז אַ גאָט און איז דער
גייסט פון דעם גריכישן פֿאַלק, און צו דעם זאָגט מען תפילות, און שירים זינגט
מען צו דעם, און קראַנצן ברענגט מען צו דעם, און דאָס יידישע פֿאַלק זאָל זיך
נאָך פון דעם אָפֿלערנען ! ווי געשריען, איר געצנדינער ! (גייט 9פ)

מרים : אין מיר געפעלן דוקא די גריכישע שירים, וואָס מען זינגט צו
אים, ווען אַ וואַלקן צעשפרייט זיך איבער מיין געמיט, זינג איך אַזאַ שיר
און דער וואַלקן פֿאַרשווינדט באַלד ...

עובדיה : געבענטשט זאָל זיין דיין געזונטער גייסט, מרים, דו רייצנדע
טאַכטער פון בית הלל, און געבענטשט זאָל זיין דער גאַנצער יונגער דור
אונדזערער, וואָס האָט געעפנט ברייט זיין האַרץ פֿאַר די ליכטיקייט און פרייד
פון גריכנלאַנד און רוים, פֿאַר זייער וויסנשאַפט, פֿאַר זייער שפּיל, פֿאַר זייער
שיינקייט און געזאָנג ... ווען עובדיה זעט, ווי די יונגע זין און טעכטער פון
ירושלים טאַנצן די גריכישע טענץ, די קעפּ מיט קראַנצן באַצירט, ווען ער
הערט, ווי זיי זינגען די גריכישע לידער און ריידן די גריכישע שפּראַך, —
דאָן איז ער שטאַלץ, און ער זאָגט : «עובדיה, פרייען זאָל זיך דיין האַרץ. די
קערנער, וואָס דו און די אַנדערע צדוקים האָבן פֿאַרזייט צווישן דיין פֿאַלק
זיינען אויף אַ פּרוכטבאַרן באַדן געפֿאַלן ... דערפֿאַר וועט עובדיה פֿאַר-
לייענען פֿאַר דיר אַ נייעם גריכישן שיר ...

מרים : (מיט פרייד) חבר'טעס, אַ גייער גריכישער שיר ! (מיידלעך

שפּרינגען אויף פון זייערע ערטער)

עובדיה : (נעמט אַרויס אַ פֿאַרמעט פון אונטערן בוזים און לייענט)

„לאָזט אין זייערע קברים די טויטע ;
צירט דעם קאַפּ מיט בלומען, בלוט־רויטע;
וואַרעמט זיך אין דעם העלן זון שייך ;
מיט דורשטיקע ליפּן טרינקט שטאַרקן וויין !

לאָזט אין זייערע קברים די טויטע ,
צירט דעם קאַפּ מיט בלומען, בלוט־רויטע ;
אין די אַרעמס דעם לעבן וואַרפט זיך מיט לוסט,
ווי אַ פֿאַרליבטע כלה איר חתן אויף דער ברוסט !

לאזט אין זייערע קברים די טויטע ,
צירט דעם קאָפּ מיט בלומען, בלוט־רויטע!

(ברעכט זיך אונטער) אַט דאָס איז דער גייסט פון גריכנלאַנד, שיינע טעכטער
פון ירושלים! (פון דרויסן אַ ליאַרעם) וואָס איז דאָרט פאַר אַ געשריי?
(אימאַ קומט אַריין מיט באַגייסטערונג אין די אויגן)

איממא: אליעזר קומט. דאָס פּאָלק באַגלייט אים מיט יובל־געשרייען.
עובדיה: און דאָס איז דער פינצטערער גייסט פון ישראל! עובדיה'ס
אויגן ווילן איצט אים נישט זען. ביז דער אסיפה וועט עובדיה זיין אין דעם
נשיא'ס גאַרטן. (אַפּ הינטער דעם פּאַרהאַנג רעכטס)

איממא: דער פרומער גייסט פון אליעזר בן חנניה האָט דעם גייסט
פון דעם געצנדינער פאַרטיבן. (מען קלאַפט הינטער דעם פּאַרהאַנג פון
דער צענטער־טיר)

(אליעזר קומט אַריין. האַלט זיך שטאַלץ. ער איז ברויך, מיט אַ שוואַרץ
בערדל. הינטער אים יחזן און נעמית. אליעזר'ס דינער, וועלכער קומט
אַריין איינגעהויקערט. אליעזר קושט די פּאַג, נעמית דאָס זעלבע)

אליעזר: זייט מיר געגריסט, איר נשיא'ס טעכטער.

אַלע: זיי געגריסט, אליעזר.

איממא: קומט, טעכטער פון ירושלים, זאָלן מיר די אסיפה ניט שטערן!
(זי און די אַנדערע מיידלעך אַפּ)

אליעזר: (שטיל צו יחזן) יחזן, מיין פריינט, אליעזר זעט זי און פילט
ווי שוואַך און זינדיק ער איז.

יחזן: דיין ליבע, אליעזר, איז נישט קיין זינד, עפן דאָס האַרץ פאַר איר.

נעמית: (איינגעהויקערט) מיין האַר אליעזר — מעג דער וואַרים ריידן?
אליעזר: רייד, נעמית!

נעמית: די זון פון אליעזר'ס אויגן איז מרים, דעם נשיא'ס טאכטער.
און ווען די זון זאל אליעזר'ס הויז באַלייכטן, וועט דאָרט אייביק ליכטיק
זיין. אליעזר'ס געלעגער וועט אַ גן עדן זיין און שיינע פרוכטן וועלן דאָרטן
בליען, שווייגט אָבער מיין האַר און האַלט פאַרשלאָסן זיינע לעפּצן פאַר זיין
ליכטיקער זון...

יחזן: דיין קנעכט נעמית איז גערעכט, אליעזר ...

אליעזר: יחזן, מיין פריינט, דעם נשיא'ס טאכטער ווייסט, אָו אליעזר'ס
האַרץ לעכצט נאָך איר, ווי די לעפּצן פון אַ דורשטיקן נאָך דעם טרונק וואָסער
פון אַ פּרישן קוואַל. זי ווייסט! זי ווייסט!

יחזן: דו האָסט דאָך אָבער צו איר נישט גערעדט וועגן דעם ...

אליעזר: נישט אָפּ, אָבער מיט רמזים ... און דיין כלה איממא האָט
גערעדט צו איר ... און דו אַליין אויך, מיין פריינט יחזן... דערפאַר האָט
אליעזר קיין מוט נישט צו ריידן מיט איר. אליעזר האָט מורא, ווען ער רעדט
צו איר און די טיר פון איר האַרצן בלייבט פאַרשלאָסן פאַר אים, דאָן וועט
ער זי האָסן, און אליעזר וויל נישט האָסן. צו טייער איז אים דעם נשיא'ס

טאכטער. צו הייליק איז אים דער חלום פון זיינע נעכט, די האָפנונג פון זיינע טעג. (טוט זיך אַ כאַפּ) וואָס רעדט עס אליעזר? ... (לאָזט זיך אַרונטער אויף אַ קישן פון באַנק און נעמט אַרום דעם קאַפּ צווישן ביידע הענט)

יוחנן: פון דער אויסדערוויילטער פון זיין האַרצן רעדט אליעזר בן חנניה!

אליעזר: (קרעכצט) אליעזר'ס זינדיק פלייש רעדט עס. אליעזר'ס אָנ-געצודענער חומר רעדט עס. די טיפה סרוחה, וואָס עס שטעקט אין דעם פלייש! זי איז אַ פרוי, נישט מער ווי אַ פרוי...

יוחנן: אליעזר...

אליעזר: די אויסגעוויילטע פון אליעזר'ס האַרצן איז ניט זי, נאָר דאָס אידישע פּאַלק, און דער חלום פון זיינע נעכט און די האָפנונג פון זיינע טעג איז די באַפרייאונג פון זיין פּאַלק. די אַבער איז נישט מער ווי שפייז פאַר זיין חומר. פאַרשאַלטענער חומר, טיפה סרוחה, ווי דו ברענסט מיך! ווי דו פייניקסט מיך! וואָס פאַר אַ שליטה דו האָסט איבער אליעזר'ס נשמה!

יוחנן: אַבער עס איז דאָך נישט קיין זינד אויסצואוויילן זיך אַ ווייב און דורות פאַר דעם קיום פון ישראל דאַרף מען דאָך אויך האָבן...

אליעזר: (הויבט זיך אויף) אַבער דאָס פלייש דאַרף ניט באַהערשן אין גאַנצן די נשמה! אליעזר איז נישט קיין געצנדינער, נישט קיין גריך און נישט קיין רוימער און איז נישט קיין צדוקי! און דאָך... יוחנן, מיין פריינט, ווערט אליעזר אין גאַנצן באַהערשט פון זיין פלייש, ווען ער טראַכט פון דעם נשיא'ס טאָכטער! אַמאָל ווערט אליעזר פון דעם אַזוי פאַרצווייפלט, אַז מיט אייזערנע קאַמען נעמט ער רייסן זיין לייב, כדי דאָס פייער פון דאָרט אַרויסצורייסן! ער קען אַבער נישט. דאָס פייער פלאַקערט דאָרט נאָך שטאַרקער. יוחנן, מיין פריינט, גאָט דער האַר האָט באַשטראַפּט דיין פריינט אליעזר מיט זייער אַ זינדיקן חומר אפשר דערפאַר, כדי אליעזר זאָל אים ווייזן, ווי אַזוי ער האַלט שטענדיק מלחמה מיט זיך...

יוחנן: אליעזר, מיין פריינט, גאָט דער האַר וויל, אַז דו זאָלסט פירן אין דיין הויז דעם נשיא'ס טאָכטער, דערפאַר ברענט אַזוי דיין לוסט צו איר. רייד צו איר און פייניק זיך נישט מער.

אליעזר: און ווען אליעזר וועט אין אירע אויגן קיין לייטזעליקייט נישט געפינען? אליעזר וויל נישט זיין קיין וואַרים, וואָס מען שאַרט אים אַוועק מיט אַ פּוס...

נעמית: וואָס רעדסטו, מיין האַר? וועלכע טאָכטער פון ציון וועט נישט וועלן ליגן אין שטויב ביי די פּיס פון דעם גרויסן אַדלער אליעזר בן חנניה... יוחנן: איך וועל זי אַריינשיקן. ביז דער אסיפה קענסטו דו מיט איר ריידן...

אליעזר: אליעזר פילט, אַז דער גאַנצער קוואַל פון זיינע ווערטער וועט גלייך אויסגעטריקנט ווערן, ווען ער וועט זי דערזען, אַזאַ שליטה האָט זי אויף אליעזר'ן.

נעמית: ביי וועלכער מכשפה איז זי געווען? אפשר ביי יענער? ...

אליעזר : שווייג, נעמית!

נעמית : מיין האר, מעג ריידן דער וואָריס נעמית ?

אליעזר : רייד.

נעמית : איך קען אַ מכשפה, האָט זי טייערע קרייטיכער, וואָס וועלן דיר העלפן. מיין האר, ווען דו באַפעלסט, וועל איך דאָס דעם נשיא'ס טאָכטער געבן שמעקן און זי וועט דאָן נאָך דיר נאָכלויפן, ווי די מרשעת זליכה פּוטיפּר'ס ווייב נאָך יוסף'ן...

אליעזר : אליעזר וויל נישט קיין הילף פון מכשפות. דאָס זאָלן טאָן די געצנדיגער. יוחנן, מיין פריינט, שיק זי אַריין. אליעזר וועט צו איר ריידן. נעמית : גאָט, זאָלן דייע רייד, מיין האר, זי פאַרשיכור'ן, ווי דער גוטער וויין פון דיין וויין-גאַרטן פאַרשיכור'ט מיד, דיין קנעכט נעמית, און ליגן זאָל זי אין דיין שטויב, ווי איך, ווען איך בין שיכור. (מרט קומט אַריין)

יוחנן : זי קומט אַליין. גאָט דער האר האָט זי אַריינגעשיקט. קום, נעמית. נעמית : (גייענדיק מיט יוחנן נויגט זיך פאַר מריס'ן) שיינע זון, באַלייכטן זאָלסטו מיין האַר'ס געצעלט און זיין געלעגער. (אַפּ מיט יוחנן) מרים : (נעמט דעם קראַנץ פון אַ באַנק און גייט צו דערמיט צו אליעזר'ן) דער קראַנץ, וואָס איך האָב אים דיר נעכטן פאַרשפּראַכן...

אליעזר : (נעמט דעם קראַנץ, באַהערשט זיך) האָסטו דעם קראַנץ אויס-געפלאַכטן פון דייע געפילן צו אליעזר'ן ?

מרים : איך האָב דעם קראַנץ אויסגעפלאַכטן פון מיין באַוואונדערונג צו אליעזר בן חנניה...

אליעזר : באַוואונדערונג... (קערט אַפּ דעם קאָפּ פון איר) דאָס פעלט נישט אליעזר'ן.

מרים : פאַרוואָס האָסטו דייע אויגן אָפּגעקערט פון מיר, אליעזר ? אליעזר : אליעזר זעט דעם נשיא'ס טאָכטער, ווען זיינע אויגן קוקן אפילו נישט אויף איר. דעם נשיא'ס טאָכטער פאַרפאַלגט אליעזר'ן, וואו ער שטייט און גייט, שוועבט זי פאַר אים. אפילו ווען ער לערנט תורה, שוועבט זי מיט אַמאַל אַרויס פון די הייליקע שורות. שטענדיק, שטענדיק איז זי פאַר אים. ער שטרעקט אויס די האַנט און וויל זי אַנכאַפּן — אַ חלום, רויך, ווינד!...

מרים : וואָס באַדייטן דייע רייד, אליעזר ?

אליעזר : זיי באַדייטן, אַז אליעזר עפנט פאַר דיר זיין האַרץ...

מרים : היינט פאַרוואָס האַלטסטו דייע אויגן אָפּגעקערט פון מיר ? אליעזר : ווייל אליעזר האָט מורא, טאַמער וועט ער דערוען אַ שפּאַ-

טישן שמייכל אויף דייע ליפן איבער אים, דעם נאָר...

מרים : שפּאַטן פון דעם ? ווי קען מען שפּאַטן פון ליבע, אליעזר ?...

אליעזר : (טוט זיך אַ קער) נשיא'ס טאָכטער, האָט דיין שוועסטער

איממאָ צו דיר אַמאַל גערעדט וועגן אליעזר'ן ?

מרים : נישט איין מאָל...

אליעזר : און וואָס איז געווען דיין ענטפּער ?

מרים : גרויס, אליעזר, איז דער כבוד פאר מיר, וואָס די אויסגעוויילטע פון דיין האַרצן בין איך. און מיט שמחה וואָלט איך זיך געלאָזט אין דיין הויז פירן. איך האָב אָבער מורא פאַר דיר, אליעזר. איך האָב ליב שטילקייט און צערטלעכקייט און דו ביזט אַ שטורעם. איך האָב ליב שלום און דו מלחמה. איך בין אַ טויב און דו — ביזט אַן אַדלער.

אליעזר : מיין קינד, דאָס זאָל אונדז נישט שטערן. ווען די רוימער וועלן פאַריאָגט ווערן פון דעם הייליקן לאַנד, וועט אליעזר'ס שטורעם פאַרקריכן אין אַ פינצטערן הייל, ווי אַ ווילדע חיה. אליעזר האָט אויך נישט ליב קיין מלחמה, אָבער די פרייהייט און דער קיום פון זיין פאַלק פאַרלאַנגט עס פון אים. נשיא'ס טאָכטער, זאָג: איז דיין האַרץ פריי ?

מרים : מיין האַרץ איז פריי, אליעזר ...

אליעזר : האָסטו עס נאָך פאַר קיינעם נישט געעפנט ? ...

מרים : פאַרשלאָסן איז מיין האַרץ פאַר יעדן, אליעזר ...

אליעזר : דאָן עפן פאַר אליעזרן די טיר פון דיין האַרצן, נשיא'ס טאָכטער.

מרים : איך מוז דאָס באַדענקען, אליעזר.

אליעזר : קאָן אליעזר האָפן ?

מרים : איך ווייס ניט, אליעזר.

אליעזר : (מיט בענקעניש) אליעזר וועט דאָן אַ הויז פאַר דיר בויען און פיל דינסטן און קנעכט וועלן דיך באַדינען, און דיין געלעגער וועט ער מיט די שענסטע בלומען פון שרון באַצירן, און דו, אליעזר'ס זון, וועסט דאָרט לייכטן און וואַרימען. (אַ טומל פון דרויסן)

מרים : (טוט זיך אַ כאַפּ) איך הער דעם נשיא'ס קול. איך וועל דיר אַן ענטפער געבן, אליעזר !

אליעזר : פאַרוואָס ניט גלייך, נשיא'ס טאָכטער ? קאָן אליעזר האָפן ?

מרים : אפשר ...

אליעזר : (מיט פרייד) דו האָסט שוין דיין ענטפער געגעבן. זיי גע" בענטשט, אליעזר'ס כלה ! (זי אַפּ. ער הויבט אויף די הענט) גאָט, אליעזר דאָנקט דיר פאַר דעם גרויסן חסד, וואָס דו האָסט אים באַוויזן ! ... (דער טומל שטאַרקער) (שמעון בן גמליאל הנשיא קומט אַריין מיט אַ זאָנפטן שמיכל און פריינטלעכן בליק)

שמעון : געבענטשט זאָל זיין דיין קומען אונטער מיין דאָך, אליעזר.

אליעזר : געבענטשט זאָל זיין דער נשיא ! (פאַרנויגט זיך)

שמעון : און זיי מיר מוחל, וואָס איך האָב דיך געלאָזט וואַרטן, איך האָב נישט געקאָנט פאַרלאָזן פריער דעם בית סנהדרין.

אליעזר : וועגן וואָס איז די אסיפה, נשיא ?

שמעון : (מיט אַ שמיכל) וועגן דיר, אליעזר בן חנניה. די בת מלכה ווערעניקא האָט מיך געבעטן די אסיפה צונויפּרופן און זי האָט עובדיה'ן געשיקט אַהער ...

אליעזר: וועגן מיר די אסיפה? (שמייכלט) אליעזר פארשטייט... וועגן דעם, למאי איך האָב פאַרבאַטן צו ברענגען קרבנות אין בית המקדש פאַר דעם רוימישן קיסר גירון...

שמעון: יא, וועגן דעם. איך האָף נאָר, אליעזר, אַז דיין פייער וועט נישט אַנצינדן די ווענט פון מיין הויז.

אליעזר: נשיא, אויב דער ווינט וועט דאָ זיין צו שטאַרק פאַר אליעזר'ס פייער, וועט עס זיך זיכער צעפלאַקערן.

שמעון: אליעזר, געדולד איז די שענסטע מידה ביי דעם מענטשן.

אליעזר: און אליעזר זאָגט, אַז געדולד איז די מידה פון אַן עזל און אַ שקלאָף.

שמעון: (ווייך) אליעזר, אַ גוטער שקלאָף איז געדולדיק, אַ גוטער אייזל איז געדולדיק, און אַ גוטער מענטש איז צען מאָל געדולדיק.

(עס קומט אַריין עובדיה, יחנן, נעמית און אַנדערע יידן, זקנים מיט ווייסע בערד)

זקנים: זאָל גאָט בענטשן אונדזער נשיא אין זיין הויז. (גייען צו צו דער פּאָן און קושן זי)

שמעון: געבענטשט זאָל זיין אייער קומען, חשובע יידן פון ירושלים. גלייך עפענען מיר אונדזער אסיפה.

עובדיה: (צוגעגאַנגען צו אים און שטיל) נשיא, דער פינצטערער מנחם, דער סיקאריער, איז אויך צו דער אסיפה געקומען. באַפעל דייע דינער, מען זאָל אים ניט אַריינלאָזן. גיפט טראָגט ער אויף זיין צונג און אַ מעסער אונטער די פאַלדן פון זיין קלייד...

שמעון: קלוגער עובדיה, די טיר פון דעם נשיא'ס הויז איז אַפן פאַר אַלעמען, אפילו פאַר אַ געצנדינער. פאַרשעמען אַ מענטשן איז ערגער ווי עבודה זרה. (טוט זיך אַ קער צום אַריינגאַנג רעכטס) פרומער מנחם, קום אַריין, געבענטשט זאָל זיין דיין קומען!

(מנחם, אַ ווילדע געשטאַלט מיט ברענענדיקע אויגן און אַ צעפּאַטלט בערדל, רוקט זיך אַריין אין צימער, ווי אַ געשענסט. ביידע הענט פאַררוקט אין די אַרבל. ער קוקט אויף אַלע זייטן און נויגט זיך. דאָן גייט ער צו דער פּאָן, טוט אַ קושע קערט זיך צוריק און בלייבט שטיין אין אַ ווינקל שטום. מיט די הענט פאַרלייגט אין די אַרבל און מיט די אויגן אַרונטערגעלאָזט, אַזוי ווי ער וואַלט זיך צו עפעס צוגעהערט. ווען ער דערשיינט, טרעטן די אַנדערע אָפּ פון אים מיט אינסטינקטיוון פחד)

נעמית: (גייעט צו צו אים און שטיל) סיקא! סיקא! סיקא!

מנחם: (טוט זיך אַ צאַפּל קוקט אים אַן און מורמלט אַרויס) פון גאַט'ס נאַמען וועגן... סיקא! סיקא! סיקא... „שנייד אויס די דערנער פון מיין וויין“ גאַרטן, זאָגט גאָט דער האָר!

שמעון: חשוב'ע פאַרשטייער פון ירושלים, מיר וועלן עפענען אונדזער אסיפה. דער קלוגער עובדיה וועט ריידן. (פאַרנעמט אַ הויכן זיך אויבן אַן. די אַנדערע צעוועצן זיך, ווער אויפן טעפּיך, און ווער אויף די קישעלעך פון די

בענק, אליעזר זיצט אָן אַ זייט. מנחם בלייבט שטיין אויף זיין אָרט, מיט די הענט פאַרלייגט אין די אַרבל. נעמית זיצט נישט ווייט פון אים) קלוגער עובדיה, רייד!

עובדיה: (שטייענדיק, רעדט מיט אַ געלאַסענעם טאָן) נשיא פון סנהדרין, און איר, חשוב'ע פאַרשטייער פון ירושלים, און איר קלוגע וויסע קעפּ פון זקנים, איר טיפע קוואַלן פון תורה און חכמה, הערט אויס עובדיה'ן! די גוטע ווערעניקא האָט איר קנעכט עובדיה'ן צו אייך געשיקט...

מנחם: (מיט אַ קול ווי פון אונטער דרערד) — ימח שמה!
שמעון: רואיק, מנחם!

עובדיה: גוט און קלוג איז אונדזער בת מלכה ווערעניקא און דאָס גליק פון ישראל איז איר האַרצן טייער...

זקנים: תחי הבת מלכה ווערעניקא!

מנחם: טומאה, טומאה, טומאה... פאַרקויפט ישראל צו די געצנדינער... אַ זונה ווי איר מוטער סאַלאַמע...

נעמית: אמת, מיט מיינע אייגענע אויערן האָב איך פון דלילה די מכשפה, געהערט, אַז יעדע נאַכט, ווען די שטערן צינדן זיך אָן אויפן הימל, קומט צו איר דער אשמדאי, און ווען די שטערן פאַרלעשן זיך, פאַרלאָזט ער איר געלעגער... (אַ טומל צווישן דעם עולם).

עובדיה: נשיא, באַשיץ די בת מלכה פון ביזע צינגער.

מנחם: מיט איר אייגענעם ברודער אגריפא זינדיקט זי... (טומל גרעסער)

שמעון: רואיק! מנחם, די ווענט פון דעם נשיא'ס הויז ביזטו מטמא מיט דיין לשון... איך בעט דיך... אויס יראת הכבוד צו דער ריינער, היילי-קער פאָן, אויס דרך ארץ פאַר זקנים און תלמידי חכמים... עובדיה רייד ווייטער!

עובדיה: (מיט אַ שמייכל) נשיא, דער פרומער מנחם וואַלט נישט געווען אַזוי ביי, ווען אונטער זיין האַרצן וואַלט ער זיין סיקא, זיין מעסער, ניט גע-פילט...

מנחם: אַ הייליקער מעסער... פאַר די דערנער פון ישראל'ס וויינגאַרטן טראָגט אים מנחם... «שנייד אויס די דערנער פון דיין וויינגאַרטן!» זאָגט גאָט אונדזער האָר! (עאלעפט אַרויס אַ מעסער פון צווישן די פּאַלדן פון זיין בגד) און מנחם שניידט, שניידט, שניידט. — סיקא! סיקא! סיקא! אין נאַמען פון גאָט פון ישראל! (ווישט אים דערביי אָן זיין אַרבל)

שמעון: מנחם, באַהאַלט דעם מעסער, דער נשיא באַפעלט דיר.

מנחם: שמעון בן גמליאל, דער נשיא און דער האָר פון מנחם איז גאָט, און ער, ברוך הוא, זאָגט: «שנייד אויס די דערנער פון דיין וויינגאַרטן!» שמעון: דער ערגסטער פייער איז דער, וואָס מען האָט אָנגעצונדן ביי אַ מענטשן אין האַרצן. זיין רויך דערגרייכט דעם מח און דערשטיקט דעם פאַר-שטאַנד. דערפאַר בין איך דיר מוחל, מנחם... אליעזר: מנחם, באַהאַלט דיין מעסער.

מנחם: דער באַפעל פון אליעזר בן חנניה איז גאָט'ס באַפעל! (באָ-האַלט דעם מעסער)

עובדיה: (שטיל צו שמעון) דער פינצטערער גייסט האָט דאָ די שליטה, דער גייסט פון אליעזר.

שמעון: רייד, עובדיה...

עובדיה: און די בת מלכה ווערעניקא האָט מיך געשיקט אייך צו זאָגן: קלוג איז אליעזר בן חנניה, ווי שלמה המלך, שטאַרק ווי שמשון הגיבור, מור טיק, ווי יהודה המכבי, און פרום, ווי דוד המלך און טריי איז זיין האַרץ צו ישראל, ווי דאָס האַרץ פון יעקב אבינו צו זיין זון יוסף...

אַלע: יחי אליעזר בן חנניה!

עובדיה: חשוב'ע פאַרשטייער פון ירושלים, עובדיה שרייט אויך מיט אייך: יחי אליעזר בן חנניה! און עובדיה זאָגט אויך איז דעם נאָמען פון אונדזער בת מלכה ווערעניקא: אליעזר בן חנניה פאַרדינט צו זיין כהן גדול אין ירושלים און נישט מתתיהו בן טעאַפיל. (א טומל) יא, אליעזר בן חנניה דאַרף זיין, מוז זיין און וועט זיין כהן גדול אין ירושלים, ווען ער זאל נאָר נישט וועקן דעם צאַרן פון דעם רוימישן קיסר נירון קעגן אים און קעגן ירושלים. (אליעזר לאַכט) ער רופט דאָס פאַלק פון ירושלים צו מרידה קעגן רוים, און דאָס דאַרף נישט טאָן אַזאַ חכם, ווי אליעזר בן חנניה, ווייל מען שיקט ניט אַרויס קיין שוואַך לעמעלע מלחמה צו האַלטן מיט אַ שטאַרקן לייב. אַ שוואַכע טויב קען נישט באַקעמפן אַן אַדלער.

זקנים: אמת, אמת! מיר טאַרן ניט צערייצן דעם לייב...

יוחנן: (פלוצונג) מיר וועלן באַקעמפן דעם לייב. יהודה המכבי האָט זיך נישט געשראַקן.

נעמיות: מיין האַר אליעזר איז אַזאַ גיבור ווי יהודה המכבי!

מנחם: דער אידישער גאָט איז שטאַרקער ווי די געטער פון די געצנ-דינער...

שמעון: ברידער, שטילט איין אייערע געמיטער און הערט אויס רואיק דעם קלוגן עובדיה'ן... עובדיה, רייד ווייטער!

עובדיה: קלוג און פרום איז אליעזר בן חנניה און דאָס גליק פון זיין פאַלק איז זיין האַרצן טייער, און דאָך באַגייט ער אַ גרויסע זינד קעגן זיין פאַלק, ווען ער האָט פאַרבאָטן צו ברענגען אַ קרבן אין בית המקדש פאַר דעם קיסר נירון. אונדזער רוימישער פראָקוראַטאָר פלאָרוס, דער אכזר, האָט מיר נעכטן געזאָגט, אַז אומברענגען וועט ער דערפאַר ירושלים און ישראל...

זקנים: וויי געשריען! אליעזר, אליעזר, דו הערסט?

אליעזר: אליעזר הערט, און ווען דער געלערנטער עובדיה וועט צו-מאַכן דעם טיפן קוואַל פון זיין חכמה, וועט אליעזר אים ענטפערן.

עובדיה: אליעזר בן חנניה, גיב שלום דיין פאַלק און מאַך נישט צו די טויערן פון זיין נשמה פאַר דער ליכטיקער חכמה פון אַנדערע פעלקער און דאָן וועט דיין פאַלק לעבן גליקלעך אין שלום מיט אַנדערע פעלקער. (נעצט זיך)

אַלע: אַמן! יחי עובדיה! יחי השלום!

שמעון: איצט וועט אליעזר ריידן און איך האָף, אַז אויך אין דעם גייסט פון שלום על ישראל.

אליעזר: (אָוועקגעשטעלט זיך) נשיא פון סנהדרין, פאַרשטייער פון ירושלים, בני ישראל און דו, הויך געלערנטער עובדיה, הערט אויס, וואָס אליעזר בן חנניה האָט אייך צו ענטפערן: די ווערטער פון עובדיה'ן וועגן אליעזר'ן, אַז אליעזר איז קלוג און אַז אליעזר איז פרום און אַז אליעזר איז שטאַרק און מוטיק; אַט די אַלע בלומען פון עובדיה'ס לעפצן פאַר אליעזר'ן האָבן געשמעקט אליעזר'ן ווי וויראַך, אָבער, קלוגער עובדיה, דיין וויראַך האָט נאָר באַרירט די נאָזלעכער פון אליעזר'ן, אָבער נישט זיין האַרץ און ניט זיין מוה. אליעזר'ס האַרץ און מוה בלייבן פעסט ביי זיין תקנה: אַז קיין קרבנות פאַר דעם רוימישן קיסר וועלן מער אין בית המקדש ניט געבראַכט ווערן! ווייל נישט קיין שאַף האָבן מיר פריער מקריב געווען אויפן מזבח פון אונדזער בית המקדש פאַרן רוימישן קיסר, נאָר די פרייהייט פון אונדזער פאַלק און דעם כבוד פון אונדזער גאַט! זאָגט אָבער דער צורר פלאָרוס, אַז דערפאַר וועט ער אומבריינגען דאָס אידישע פאַלק! פרעגט אליעזר: וואָס האָט ער פריער געטאָן? פאַרשטייער פון ירושלים, וואָס האָט פלאָרוס פריער געטאָן? האָט דער רוימישער צורר ניט געשפיגן אייך אין פנים? האָט ער נישט באַהאַנדלט אייך ווי די נידעריקסטע שקלאַפן? זיינען זיינע סאָלדאַטן נישט באַפאַלן אייערע הייזער, נישט גערויבט אייער גוטס, ניט געשענדעט אייערע פרויען און טעכטער?

אַלע: אמת! אמת! יחי אליעזר בן חנניה!

אליעזר: און לעצטן מאל האָט דער צורר פלאָרוס גאַר געפאַדערט, מען זאָל אים אָפגעבן די הייליקע כלים פון בית המקדש, און ער וועט דאָס זיכער נאָכאַמאל פאַדערן, כל זמן מיר וועלן שקלאַפן בלייבן! וועט איר אים וועלן אָפגעבן די הייליקע כלים פון בית המקדש, פאַרשטייער פון ירושלים? יוחנן: אונדזערע לעבנס פריער!
אַלע: אונדזערע לעבנס!!! אמת! אמת!
מנחם: (כאַפט אַרויס זיין מענטער) אַט דאָס... אַט דאָס... סיקא!
סיקא! סיקא!...

נעמית: שווערדן און שפיזן אים אין האַרצן אַריין!

אליעזר: דאָן מוז זיין אייער ענטפער: מלחמה פאַר אונדזער באַ-פרייאונג! עובדיה שלאָגט פאַר אליעזר'ן דעם כבוד פון כהן גדול. נישט דאָס ערשטע מאל הערט עס אליעזר, גאַלד האָט ווערעניקא אליעזר'ן שוין אויך פאַרגעשלאָגן, גאַלד און גיטער אין ירושלים. קלוגער עובדיה, ליבערשט וועט אליעזר זיין אַ שטויבעלע ביי זיין באַפרייטן פאַלק, איידער אַ כהן גדול, אָדער אַ קעניג ביי זיין פאַרשקלאַפטן פאַלק! גיכער וועט אליעזר שטיין אַ בעטלער ביי די טויערן פון אַ באַפרייטן ירושלים, איידער צו האָבן גאַלד און גיטער אין אַ פאַרשקלאַפטן ירושלים! דער קלוגער, הויך-געלערנטער עובדיה זאָגט, אַז אליעזר זאָל נישט צומאַכן די טויערן פון זיין פאַלקס-נשמה פאַר דער ליכטיקער חכמה פון די געצנדינער. אויף דעם ענטפערט

אליעזר: וויי צו אייך, איר פאלשע פריינט פון ישראל! איר האָט פאַרזייט ביי אונדז די קערנער פון גריכנלאַנד און רוים, און זנות האָט פון דעם אַרויסגעשפּראַצט, און געצנדינעריי!... ירושלים איז אַ זונה, וועלכע טראָגט אַרויס איר שאַנד אויפן מיטן מאַרק, די טעכטער פון ירושלים זינגען די גריכישע שירים צו גריכישע געטער, טאַנצן די זנות-טענץ פון גריכישע זונות, אָן ברוסט-טיכער, וואָס זאָלן צודעקן דאָס זינדיקע פייער, וואָס פלאַקערט אין זייערע בריסט, און דאָס איז די אַרבעט פון אַזעלכע ווי דו, עובדיה, אליעזר וועט באַפרייען די אידישע נשמה אויך פון אייער געצנדיי-נערישער נעץ, דען דער אידישער גוף אָן זיין נשמה איז טויט!...

אַלע: יחי אליעזר בן חנניה!

מנחם: (צו די אַרומיקע, ווייזט אָן מיט דער האַנט אויף עובדיה'ן) אַ דאָרן אין ישראל'ס וויינגאַרטן... סם המות... נחש... אַ שלאַנג... חוה'ן אין גן עדן האָט זי צוגערעדט צו עסן פונעם עץ הדעת... ווען נישט זי וואָלטן מיר געלעבט אייביק... (רוקט זיך צו עובדיה'ן מיטן מענטער) איך וועל ביי אים אויסשניידן די שלאַנג פונעם האַרצן און דאָס אָפגעבן צו געצנדינער, ער זאָל דאָס ברענגען אַ קרבן צו זיינעם אַ גאָט!

אליעזר: (האַלט אים אָפּ) מנחם!

מנחם: לאַז מיך פאַרדינען אַ מצוה! אַ דאָרן אין אונדזער וויינגאַרטן... די שלאַנג פון גן עדן... דו אַליין האַסט דאָך דאָס געזאָגט?...

שמעון: אליעזר בן חנניה, דאָס איז דער פּועל יוצא פון דעם פייער, וואָס דו האַסט אָנגעצונדן אין די געמיטער מיט דיין רופן צו מלחמה. מלחמה מאַכט ווילד און משוגע דעם מענטשן. אליעזר, שפּיל זיך נישט מיט דעם גורל פון דיין פּאַלק. צערייך נישט דעם רוימישן לייב. זאָל זיין שלום!

זקנים: אליעזר: שלום! שלום!

אליעזר: נשיא, אליעזר האַסט נישט ווייניקער פון דיר מלחמה, אָבער די שקלאַפּעריי פון זיין פּאַלק האַסט ער נאָך מער. אליעזר וועט נישט טראָגן אויף זיין שטערן דעם צייכן פון שקלאַף, ווער עס וויל שלום, זאָל אַרויסטרעטן, און אויף זיין שטערן וועט אליעזר אויסברענען די ווערטער „עבד כנעני“! טרעט אַרויס, ווער עס וואָגט! טרעט אַרויס! (אַ שווייגן) (פון דרויסן אַ געשריי: „אליעזר! וואו איז אליעזר?“)

מנחם: די נביאה יוכבד!...

(אימאַ, מרים און די אַנדערע מיידלעך לויפן אַריין מיט די ווערטער:

די נביאה יוכבד!)

(יוכבד לויפט אַריין מיט אַ צוגעדעקטן פנים)

יוכבד: אליעזר, העלף! פּלאָרוס'עס סאַלדאַטן קלייבן זיך צו באַפּאַלן

די הייזער אין ירושלים.

אליעזר: נשיא, דער רוימישער ענטפער וועגן שלום!

עובדיה: דאָס איז פּלאָרוס'עס ענטפער אויף דיין ניט ברענגען קיין

קרבן אין בית המקדש פאַר דעם רוימישן קיסר, אליעזר!

יוכבד: (דעקט אָפּ דעם פנים און קוקט אַרויף) איר הערט? איר הערט? (ציטערט מיטן גאַנצן קערפער) אַ בת קול פונעם הימל! (מנחם ציט אויס דעם האַלדז און הערט זיך איין. די איבעריקע ווערן אויך אויפגערעגט) גיי, מיין דינסט, יוכבד, זוך אויף מיין קנעכט אליעזר בן חנניה און זאָג אים: נעם אַ דונער אין דיין רעכטער האַנט און אַ בליץ אין דיין לינקער און האַלט מלחמה פאַר דיין גאַט און פאַר ירושלים! און גיי צו די קינדער פון ישראל און וועק, און וועק, און וועק! שטייט אויף, און מיט שווערדן גורט אָן אייערע לענדן, באַשיצט ירושלים און דעם בית המקדש! איד הער די קולות פון ירושלים'ס טעכטער, איד זע די טייכן בלוט פון ירושלים'ס זין. עס רוישט אין מיינע אויערן דאָס ברומען פון ווילדע חיות, וואָס זיי פאַרצוקן די זקנים און די עופה'לעך פון ציון. אַ, וויפל קדושים? (טוט זיך אַ כאָפּ פון שלאָף) אליעזר, העלף, העלף, נשיא!

שמעון: (הויבט זיך אויף פון זיין הויכן זייץ און אויפגערעגט) איד גיי צו פלאָרוס... וועל פראוואון אים בעטן...

אליעזר: (לאַכט)

איין זקן: גיי, נשיא, בעט אים, בעט אים...

יוחנן: ניין, דער כבוד פון ישראל זאָל זיך נישט וואַרפן אין שטויב פאַר דעם צורר.

מנחם: (העכסט אויפגערעגט, דריקט זיין מעסער צווישן די פאַלדן פון זיין קלייד און שיפּעט ווי אַ שלאַנג) סיקא! סיקא! סיקא!
אַנדערע: נשיא, גיי ניט, גיי ניט, גאַט איז מיט אונדו!
שמעון: פאַר אונדזערע ווייבער און קינדער'ס וועגן מוז איד גיין...
אליעזר: (מיט שפּאַט) גיי, נשיא, צו פלאָרוס'ן, באַשייט דיין קאַפּ מיט אַש און וואַרף זיך אויף דייע קני, און קוש דעם שטויב פון זיינע פיס, און שלאָג זיך מיט ביידע הענט אין דיין ברוסט, און וויין און יאַמער: „דו ביזט שטאַרקער ווי אונדזער אידישער גאַט, פלאָרוס! צו דיר קניען מיר, הער-לעכער פלאָרוס! צו דיר טראַגט זיך אונדזער תפלה, הייליקער פלאָרוס! שריי אויף דייע קנעכט און זיי וועלן דיר אונטערטעניק זיין! דריק פעסטער דיין יאָך אויף זייערע נאַקנס, און, אַזוי ווי די ווערים, וועלן זיי אין דיין שטויב אַרומקריכן“...

עובדיה: ווען אונדזער גאַט וואַלט ניט געוואַלט, אַז מיר זאָלן אונטער-טעניק זיין צו די רוימער, וואַלט ער געמאַכט, אַז מיר זאָלן שטאַרקער זיין ווי זיי...
מנחם: שווייג, דאָרן! סיקא! סיקא! סיקא!

יוכבד: (טיף פאַרטאָן אין זיך) דער בחיר פון ישראל וועט אין דעם שונא'ס שטויב ליגן און דעם צורר'ס אומריינע פוס וועט אויף אים טרעטן — זאָגט גאַט אונדזער האַר!

אַלע: די שטים פון גאַט! הערט! הערט!

יוכבד: „איך וועל דיך אַנטרינקען מיט מיין גבורה און מיט מיין דונער און מיין פלאָם, און וועל מיין הויז באַשיצן...“

אלע: גאָט איז מיט אונדז! גאָט איז מיט אונדז!
 יוכבד: „איך וועל דיך אַנטרינקען מיט מיין גבורה, און מיט מיין צאָרן
 וועל איך דיך קרעפטיקן, און אַ לייב וועסטו זיין קעגן דיין פיינט, און שטויב
 וועט ער זיין אונטער דינע פיס, און הינט וועלן זיין מאַרד לעקן, און ווילדע
 שאַקאלן וועלן איבער זיין אינגעווייד יאַמערן...“
 אלע: איר הערט?!... איר הערט?! מיר האָבן פאַר קיינעם ניט מורא,
 ווען גאָט איז מיט אונדז!...!

עובדיה: (מורמלט) זי פאַרפירט זיי מיט איר שוואַרצער גבורה, ווי
 איז צו ישראל! (גנב'ט זיך שטיל אַרויס און אָפּ)
 יוכבד: איך האָב דיך געלאָזט בליען און וואַקסן, און פירות טראָגן
 אין מיין גאַרטן, זאָגט אונדזער האָר, מיינסטו, אַז איך וועל געצנדינער איבער-
 לאָזן צו פאַרוויסטן דאָס, וואָס איך האָב געזייט און געפלאַנצט? קיינמאַל ניט,
 זאָג איך דיר!...“

אלע: וואויל איז צו אונדז!
 יוכבד: „איך וועל וואוינען ביי דיר און וועל דיך ניט פאַרלאָזן, ווען
 דו וועסט מיך ניט פאַרלאָזן.“

אלע: רום און לויב צו אונדזער גאָט! (אַ רויטער אָפשיין פון דער זון
 שלאָגט אָפּ אויף די פענצטער און הילט איין יוכבד און אַנדערע אין אַ
 רויטן ליכט)

יוכבד: (שטרעקט אויס די האַנט קעגן דער זון) דריי טעג האָט די זון
 זיך אין ירושלים ניט באַווזן און איצט האָט זי גאָט צו אונדז אַרונטערגעשיקט
 ווי אַ צייכן, אַז ער איז מיט אונדז, גאָט האָט זיך צו אונדז אַנטפלעקט און
 אונדזער ישועה וויל ער ווערן, (וואַרפט זיך אויפן פנים און רופט אויס מיט
 באַגייסטערונג) פאַר דיין נאָמען וועלן מיר לעבן! פאַר דיין כבוד וועלן מיר
 קעמפן! פאַר דיין הייליקייט וועלן מיר שטאַרבן.

ואלע: (וואַרפט זיך אויף די פנימער און זאָגן נאָך איר שבועה) פאַר
 דיין נאָמען וועלן מיר לעבן! פאַר דיין כבוד וועלן מיר קעמפן! פאַר דיין
 הייליקייט וועלן מיר שטאַרבן! (דאָס רויטע ליכט דורך די פענצטער הילט
 זיי אַלעמען איין, ווי מיט אַ הייליקער שיינ)

(פאַרהאַנג פאַלט לאַנגזאַם)

צווייטער אָקט

דאָס אייגענע הויז ביי שמעון בן גמליאל, ווי אין ערשטן אָקט. פונעם גאָרטן הינטערן הויז הערן זיך געלעכטער און געזאָנג. יוחנן מיט איממא קומען אַרײַן. ער האָלט אַ קרוג מיט וויין און אַ זילבערנעס בעכער)

יוחנן : (שכור'לעך) איממא, מיין כלה, זיס און שטאַרק איז דער וויין פון דעם נשיא'ס וויינגאָרטן. גאָט האָט זיינע טרויבן געבענטשט.

איממא : יוחנן מיין חתן, דו האָסט גענוג געטרונקען דעם וויין אינעם גאָרטן, טרינק נישט מער... (נעמט אַוועק פֿון אים דעם קרוג)

יוחנן : איממא, מיין כלה, וואו איז די שענסטע בלום פון דעם נשיא ?

איממא : (לאַכט) אין דעם נשיא'ס גאָרטן, יוחנן, מיין חתן...

יוחנן : ניין, דאָ. מיינע אויגן זעען זי און מיין נשמה זינגט אַ שיר צו גאָט, וואָס ער האָט זי באַשאַפֿן. קום צו מיר, כלה מיינע, און לאָז מיר פֿילן די בשמים פון דיין אַטעם און דעם האַניק פון דייןע ליפֿן... (גייט צו איר) איממא : (אָפּגעטראַטן 19 אים) יוחנן, דער וויין שפּילט ביי דיר אין קאָפּ און מיט דייןע לעפּצן רעדט אַ געצנדינער. פאַרגעס נישט ווער דו ביזט!..

יוחנן : דו ביזט גערעכט, איממא מיין כלה, דער וויין שפּילט אין קאָפּ און וועקט אויף דעם יצר הרע אינעם האַרצן. זיי מיר מוחל, דו ווייסע טויב פון בית הלל.

איממא : קומט היינט אליעזר ?

יוחנן : צו מרים דיין שוועסטער קומט ער היינט. איר ענטפער וויל ער

הערן...

איממא : מרים'ס האַרץ איז נאָך אַלץ פאַרשלאָסן פאַר אים.

יוחנן : נאָך אַלץ פאַרשלאָסן ? און ווי ער ליבט זי ! אונדזער פּאָטער יעקב האָט אַזוי אונדזער מוטער רחל נישט געליבט. נעכטן ביינאָכט האָב איך זיין הויז באַזוכט. אליעזר איז געזעסן און האָט געשפּילט אויף זיין האַרפע און טרויעריק האָט זיין זמר געקלונגען. «אליעזר בן חנניה — האָב איך גע- זאָגט — ״וואַרום קלינגט אַזוי טרויעריק דיין זמר?״ און אליעזר האָט מיר געענטפערט : ״יוחנן, מיין פריינט, פאַרפייניקט איז אליעזר'ס נשמה. מרים, דעם נשיא'ס טאָכטער, האָט דאָרט אָנגעצונדן אַ גיהנום-פּיער״.

איממא : ווען אליעזר וואָלט אַ צדוקי געווען, וואָלט מרים'ס האַרץ זיך לאַנג פאַר אים געעפנט. פרעמד איז מיר דער גייסט פון מיין שוועסטער מרים! (א געזאָנג 19 גאָרטן) זיי טרינקען נאָך אַלץ דעם וויין...

יוחנן : די תלמידים פון בית הלל, וואָס טרינקען דאָרט דעם וויין אין דעם נשיא'ס גאָרטן מיט מרים'ן און חבר'טעס, טראַכטן איצט ניט פון תורה... (מרים און אירע חבר'טעס לויפֿן אַרײַן, עטלעכע תלמידים 19 בית הלל לויפֿן זיי נאָך אין הויז מיט קריגעלעך וויין. אַלע זינגען)

אלע:

פאנגט דאך אונדז די פיקסעלעך,
 די פיקסעלעך, די קליינינקע,
 די פיקסעלעך, די קליינינקע,
 דען אונדזער וויינגארטן בליט!

(דערביי יאגן זיך די תלמידים נאך די מיידלעך)

איממא: גענוג, מרים, ניט שיין. דעם נשיא'ס טאכטער דארף זיך נישט אויפפירן ווי אַ טאכטער פון געצנדינער. תלמידים פון בית הלל, איר האָט גענוג געטרונקען, גייט צוריק אין דער ישיבה...

מרים: איממא, מיין פרומע שוועסטער, יעדן יאָר, ווען אונדזער וויין הויבט אָן צו שפילן אין די פעסער, קומען די תלמידים פון בית הלל און זיינען זיך משמח מיט אים. אונדזער פאָטער דער נשיא, טרינקט אויך מיט זיי, האָסט פאָרגעסן? אַ, איממא, מיין שוועסטער, פאָרטרייב דעם שוואַרצן גייסט פון דיין נשמה און קום, פריי זיך אויך מיט אונדז.

איממא: (שטיג) מיר געפעלט נישט דיין גייסט, מרים, מיין שוועסטער, ניט אומזיסט בלייבט דיין האַרץ פאָרשלאָסן פאַר אליעזר'ן...

מרים: און דיין גייסט, איממא, מיין שוועסטער, געפעלט מיר אויך נישט: ער פאָרשטעלט דיר די ליכטיקייט פון דער זון און פאָרשפרייט דעם אומעט...

(שמעון בן גמליאל קומט אריין דורך דעם צענטער־אָריינגאַנג)

שמעון: זייט מיר געגריסט, קינדער.

תלמידים: געבענטשט זאָל זיין אונדזער נשיא און רבי!

שמעון: (מיט אַ זאָנפֿטן שמייכל) ווי איך זע, קינדער, האָט איר ניט פאָרגעסן דעם פריילעכען מנהג. ווי שמעקט עפעס היי־יאָר דער וויין פון מיין וויינגארטן?

יוחנן: ווי דיין תורה, נשיא — זיס און שטאַרק.

איממא: דער חילוק איז נאָר, וואָס די תורה פון דעם נשיא מאַכט מענטשן קלוג און שיין, און דער וויין מאַכט נאַריש און מיאוס...

מרים: ניין, דער וויין מאַכט נישט נאַריש און מיאוס, נאָר פריילעך און גליקלעך. נישט אמת, פאָטער, מיין האַר?

שמעון: דו ביזט גערעכט און דיין שוועסטער איממא איז גערעכט. טרינקען וויין מיט אַ מאָס, דערפרייט דאָס האַרץ, פרישט אָפּ דעם גייסט, אָבער טרינקען אָן אַ מאָס מאַכט דעם מענטשן נאַריש און מיאוס. מען מוז זיך היטן, אָן דער וויין זאָל נישט דערגרייכן ווייטער ווי די ערשטע פאַר טירלעך פון דעם מענטשלעכען מוח.

מרים: וואָס מיינסטו, פאָטער, מיין האַר?

שמעון: איך מיינ... ביי דעם מענטשן אינם מוח זיינען פאָראַן דריי טירלעך. הינטער איינעם געפינען זיך די לוסטיקע געדאַנקען, הינטער דעם צווייטן — די קלוגע געדאַנקען, און הינטער דעם דריטן — די זינדיקע גע-

דאָנקען. דערגרייכט דער וויין די ערשטע צוויי טירלעך, איז דער מענטש פריילעך און וויציק; דערגרייכט אָבער דער וויין ווייטער, ביז צום טירל פון די זינדיקע געדאָנקען, דאָן איז אויס מענטש, נאָר חיה רעה!...

איממא: פאָטער, מיין האָר, דער וויין האָט ביי זיי דערגרייכט ביז צום לעצטן טירל...

מרים: נישט אמת, נאָר ביז די ערשטע צוויי טירלעך. זע, פאָטער, מיין האָר, קוקן זיי דען אויס ווי חיות רעות?

שמעון: (צעלאַכט זיך) דו ביזט די פרייד, מרים, און דו, איממא, ביזט די פרומקייט. איר ביידע זייט מיר ליב. איממא, מיין טאָכטער, גיס מיר אָן אַ כוס וויין. מיין עלטסטע טאָכטער איממא זאָגט, אַז דאָס לעבן איז באַשאַפן געוואָרן פאַר דער תורה, און מיין אינגסטע, מרים, זאָגט, אַז די תורה איז באַשאַפן געוואָרן פאַר דאָס לעבן.

יוחנן: וואָס הערט זיך אין ירושלים, נשיא?

שמעון: אין ירושלים (טוט אַ זיפן) איך קום ערשט פון פלאָרוסן. דער אכזר האָט אין תפיסה פאַרשפאַרט דער נביאה'טע יוכבד'ס זון. ער זאָגט, אַז ער וועט אים לאָזן קרייציקן אין מיטן מאַרק, אויב זיין מוטער יוכבד וועט ווייטער וועקן דאָס פאַלק קעגן אים. אויך פאָדערט ער, אַז אליעזר בן חנניה זאָל ווערן אויס הויפטמאַן פון בית המקדש. שלעכט, קינדער, שלעכט! איך זע נישט קיין שלום פאַר ירושלים!

איממא: (צוטראַגנדיק אים דעם כוס וויין) צו מלחמה דאַרף מען רופן אונדזער פאַלק, צו אַ הייליקער מלחמה, פאָטער, מיין האָר!

שמעון: (נעמענדיק דעם כוס) מיין קינד, מלחמה איז נישט הייליק. (מאַכט אַ ברכה) ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, בורא פרי הגפן. (טרינקט אויס) דער וויין, מיינע קינדער, שמעקט ניט מיט מלחמה, מיט פרידן און פרייד שמעקט ער... און איצט, מיינע תלמידים, און דו יוחנן אויך, קומט מיט מיר און מיר וועלן אָפּפרישן אונדזער גייסט מיט תורה. (אַפּ מיט זיך פון דרויסן הערט זיך אַ קלאַפּ)

איממא: ווער איז דאָרט?

אבנר: (פון דרויסן) וואוינט דאָ די קרוין פון ישראל, דאָס ליכט פֿין יהודה? (אַלע מיידלעך קוקן זיך אַרום פאַרוואונדערט)

מרים: אַ פרעמדער!

אבנר'ס קול: (העכער) וואוינט דאָ די קרוין פון ישראל, דאָס ליכט פון יהודה?

איממא: טרעט אַריין, וואָנדערער!

(אבנר, יונג און טונקל, קומט אַריין מיט אַ זעקל אויף די אַקסלען און מיט אַ וואָנדער־שטעקן)

איממא: ווער ביזטו?

אבנר: איך בין אבנר בן עזריהו, דער געטרייער דינער פון מיין האָר בן שכני. איך מיט מיין האָר זוכן די קרוין פון ירושלים, דאָס ליכט פון יהודה, דעם גרויסן נשיא פון דעם סנהדרין, שמעון בן גמליאל.

איממא : אונדזער פאָטער איז דער נשיא.
אבנר : (מיט פרייד) דער גרויסער נשיא איז אייער פאָטער? (שרייט מיט התפעלות) **בן שכני ! בן שכני !**
 (בן שכני מיט אַ וואַנדער־שטעקן קומט אריין)
בן שכני : זייט מיר געגריסט, איר טעכטער פון ציון! (פאַרנייגט זיך, אבנר אויך)

איממא : זיי דו אויך געגריסט, דו יונגער וואַנדערער! פון וואַנען קומסטו? (מרים דערזעט אים, בלייבט שטיין, ווי באַצויבערט, מיט די אויגן איינגעגעסן אין זיין פנים).
בן שכני : איך קום פון אַ ווייטער מדינה, פון בבל, און איך זוך מיינע קרובים.
איממא : דיינע קרובים? דו זאָגסט דאָך, אַז דו קומסט פון גלות, פון גלות בבל?

בן שכני : יא, איך קום פון יענעם לאַנד, וואו אונדזערע עלטערן זיינען אַמאָל געזעסן נעבן די טייכן און האָבן געוויינט...
איממא : פון נהרות בבל?

שכני : יא, פון וואַנען מיין באַרימטער קרוב, דער גרויסער הלל איז אַמאָל, ווי איך היינט, געקומען נאָך ירושלים, געטריבן פון בענקעניש נאָך דער הייליקער שטאָט און פון ברענענדיקן דורשט נאָך די קוואַלן פון תורה. מרים: (פליסטערט צו אירע חבר'טעס) ווי דער העלד פון שיר השירים... אַ צעדערבוים איז זיין געשטאַלט און זיינע אויגן זיינען צוויי שטראַלנדיקע הימלען...

איממא : דו ביזט הלל'ס קרוב?
בן שכני : דער גרויסער הלל האָט אין בבל געהאַט אַ ברודער שכני, בין איך זיין אייניקל. איך בין בן שכני!
 מרים: און מיר זיינען די אייניקלעך פון הלל... זיי געגריסט, קרוב!
 (בן שכני פאַרנייגט זיך)

איממא : זיי געגריסט, בן שכני. איך ווייס שוין, ווער דו ביזט. איך וועל גיין אַנזאָגן אונדזער פאָטער, דעם נשיא. (אָפּ)
אבנר : (צו מרים'ן, וועלכע שטייט צווישן אירע חבר'טעס און קוקט פאַרגאַנבעט אויף בן שכני'ן, וועלכער קוקט אויף איר אויך פאַרגאַנבעט) ווי ווייט איז דאָ אַ קוואַל? ביי מיין האַר בן שכני זיינען די לעפצן פאַרטריקנב פון דורשט...

בן שכני : אבנר, מיין דורשט איז געשטילט.

מרים : (טוט זיך אַ כאָפּ) איך ברענג אַריין אַ קרוג מיט וויין, (כאַפּט צעמישט אַ קרוג). קומט מיט מיר, טעכטער פון ירושלים... (זיי גייען. זי פליסטערט) ווי געפעלט איך מיין קרוב? אַזוי מוז אויסזען עראָס, דער גריי־כישער גאַט פון ליבע, פון וועלכן עובדיה האָט צו אונדז גערעדט. (אָפּ מיט די חבר'טעס)

אבנר : בן שכני, אבנר'ס אויגן האָבן עפעס געזען.

בן שכני: וואָס?

אבנר: ווי געפעלט דיר, מיין האָר, די קליינע טאַכטער פון דעם נשיא, וועלכע איז נאָך דעם וויין אַוועק?

בן שכני: פרעג נישט, אבנר, מינע אויגן זיינען פאַרבלענדט ווי די זון אַליין וואַלט אין זיי אַרײַנגעקוקט.

אבנר: און דו האָסט אויך געפונען לייטזעליקייט אין אירע אויגן, אפשר, בן שכני, איז זי די כלה וואָס גאַט דער האָר האָט דיר באַשערט.

בן שכני: דו ביזט אַ נאַר, אבנר, גיי און נעם אַרונטער פון מויל-איזל דאָס פעקל מיט די קליידער, איך וועל זיך איבערטאָן.

אבנר: איך גיי. אַ נאַר בין איך, אַן עם האַרץ, אָבער אויגן האָט גאַט דער האָר מיר געשענקט, אַדלער אויגן, און אבנר זעט... (גייט)

בן שכני: (פאַרטראַכט) אבנר!

אבנר: (אַפגעשטעלט זיך) מיין האָר...

בן שכני: וואָס האָסטו געזען, אבנר?

אבנר: זי האָט געקוקט אויף דיר...

בן שכני: זי האָט געקוקט אויף מיר... ווארום זאָל זי נישט קוקן? גיי! (טוט זיך אַ קאַפּ) וואַרט אבנר: ווי אַזוי האָט זי געקוקט אויף מיר?

אבנר: ווי אַזוי? אַזוי ווי דו, בן שכני, וואַלסט געווען אַ טייערער שנירל פערל. אַזוי ווי דו, בן שכני, וואַלסט געווען אַ גאַנצער אוצר מיט עדלשטיין-נער (גייט צו צו אים און שטייג) זי האָט אויף דיר געקוקט, אַזוי ווי דו, בן שכני, האָסט אויף איר געקוקט! (לאַכט) נישט אמת, מיין האָר, אבנר קוקט און זעט? (אַפּ לאַכנדיק)

(שמעון בן גמליאל קומט אַרײַן)

שמעון: (מיט אַ זאַנפּטן שמייכל) שכני'ס זון איז נישט קיין פרעמדער אין מיין הויז. זיי מיר געגריסט! כל זמן מיין הויז וועט דיר געפעלן, ביזטו ביי מיר אַ גוטער גאַסט.

בן שכני: איך דאַנק דיר, דו איידעלער נשיא, פאַר דיין גוטסקייט און פריינטלעכקייט. איך האָב דיר געבראַכט אַ גרוס און אַ בריוו פון דער היים.

שמעון: פון דיין פאַטער?

בן שכני: דער גרוס איז פון מיין פאַטער, און דער בריוו איז פון מיין רבי'ן חנניה, וואָס זיין נאָמען האָסטו געהערט.

שמעון: פון חנניה, דעם גרעסטן תלמיד חכם פון בבל? ווייז מיר דעם בריוו.

בן שכני: (נעמט אַרויס פון אונטערן בוים אַ צונויפגעוויקלטן פאַר-מעט און דערלאַנגט אים) ווען דער נשיא האָט געדולד. (שמעון לעזט דעם בריוו)

(אבנר אַרײַן מיט אַ פּאַק, דערזעט שמעון בן גמליאל, וואַרפט ער אַרונ-טער דעם פּאַק, כאַפט אָן שמעון ביי דער פּאַלע)

אבנר: דו קרוין פון ישראל, דו ליכט פון יהודה! געלויבט זאָל זיין

גאָט, אונדזער האָר, וואָס ער האָט מיך מזכה געווען צו ליגן נעבן דעם שטויב פון דייע פיס! (וואָרפט זיך צו זיינע פיס און קושט זיין פּאָלע)

שמעון: ווער איז דאָס?

בן שכני: דאָס איז אבנר, מיין געטרייער דינער... ער איז צו מיר צוגעבונדן, ווי אַ ליבנדע מוטער צו איר קינד. אָן מיר האָט ער ניט געוואָלט פאַרברייבן אין בבל.

שמעון: אבנר, שטיי אויף! מיין הויז איז דיין הויז.

אבנר: (שפּרונגט אויף) דאָס איז ער אַליין, דער גרויסער נשיא פון דעם סנהדרין, וואָס זיין שם טוב איז טייערער פון גינגאָלד, שענער פון די בעסטע איידלשטייער! (קוקט באַגייטערט)

שמעון: ווי איך זע פון רבי חנניה'ס בריוו, האָט דיך גאָט אונדזער האָר געבענטשט מיט חריפות און התמדה. רבי חנניה גלויבט, אָן מיט דער צייט וועסטו זיין אַ נר בישראל, אַ גלאַנצנדיק ליכט אין ישראל.

בן שכני: אפשר דאָן, דו איידעלער נשיא, ווען דו וועסט מיר דער-לויבן אַנצופילן מיין לעמפל מיט דעם אייל פון דיין גייסט, כדי צו קענען טונקל ברענען נעבן דער הערלעכער מנורה פון דיין תורה... דערווייל פיל איך נאָך, ווי ווייניק איך האָב פאַרדינט די שבחים פון מיין גוטן רבי, דעם גרויסן חנניה!...

שמעון: דאָס מודה זיך אין דער אייגענער אומוויסנהייט איז דער ערשטער שריט צו חכמה. און די עניוּת פון אַ יונגעמאַן ווייזט אויף זיין שפּעטערדיקער גרויסקייט, ווען ער וועט עלטער ווערן.

בן שכני: זאָלן דייע ווערטער מקוים ווערן, איך אַליין האָב נאָר איין וואונטש — צו זיין דייער אַ תלמיד. און ווי מיין גרויסער קרוב הלל הוקן בין איך אויך באַרייט אַריבערצוטראָגן מאַנגל און נויט, אום נאָר צו קענען לעשן דעם ברענענדיקן דורשט נאָך תורה.

שמעון: ווי הלל הוקן וועסטו נישט ליידן קיין הונגער און נויט. ווי אים וועט מען דיך פון דער ישיבה ניט אַרויסיאַגן, ווייל דו וועסט נישט האָבן קיין געלט צו צאָלן. מיין הויז און מיין בייטל זיינען פאַר דיר תמיד אָפן. בן שכני: דיין גוטסקייט רירט מיך. דאָס איז מער אפילו, ווי איך האָב געהאַפט.

שמעון: מיין זון, דו ביזט דאָך געוויס מיד און הונגעריק. באַלד וועט מען דעלאַנגען עסן. גיי מיינע דינער וועלן דיר וואַשן דייע פיס. בייט אום דייע קליידער און זעטיק דיין הונגער. מיר וועלן זיך באַלד ווידער זען. (אָ)

בן שכני: אבנר, די גוטסקייט און די איידלקייט הערשט אין דעם נשיא'ס הויז. איך בין אַזוי גליקלעך.

אבנר: און אבנר איז אויך גליקלעך און הונגעריק און דורשטיק. אַ גאַנצן קוואַל וואָסער פון ציון וואָלט אבנר אויסגעטרונקען. אַ גאַנצן באַרג פון יהודה וואָלט אבנר איינגעשולנגען. קום, מיין האר, דו וועסט אַנטאָן אַנדערע

קליידער, דאָן וועלן מיר שטילן אונדזער הונגער און דורשט. (נעמט דעם פּאַק און אָפּ מיט בן שכני)

(פּרזע. די סצענע בלייבט אַליין. מרים מיט אַ קרוג וויין קומט אַרײַן)
 מרים : (ארומקונדיק זיך) וואו איז דער שיינער קרוב? מיין גאַט, פאַר אים וואָלט איך געפלאַכטן דעם שענסטן קראַנץ! (שטעלט אַוועק דעם קרוג אויפן טיש, זינגט און טאַנצט)

בחור, בחור, מיט אויגן וואָס גלאַנצן,
 קלאַפּ אָן אין פאַרשלאַסענעם האַרצן צו מיר!
 בחור אַ, בחור, מיטן קאַפּ דעם שוואַרצן
 קלאַפּ אָן, דיר וועל איך עפענען די טיר!
 (אבנר אַרײַן. מאַכט צופרידן מיטן קאַפּ, בעת זי זינגט און טאַנצט.
 זי באַמערקט אים, האַקט זיך אָפּ אין מיטן און קוקט אויף אים פאַרשעמט)
 אבנר : זינגסט ווי אַ פּויגל און ביזט לייכט אויף די פיס ווי אַ הירר
 שעלע!

מרים : (טוט אַ כאַפּ דעם קרוג) דאָס איז דער וויין פאַר דיין האַר!
 אבנר : (נעמענדיק דעם קרוג) בן שכני בייט אום זיינע קליידער; בן שכני זינגט אויך.

מרים : ער זינגט?
 אבנר : בן שכני'ס קול איז אַ פּידל און אַז בן שכני זינגט, גיסט זיך האַניק אינעם האַרצן...

מרים : אבנר, וועמען האָט בן שכני איבערגעלאָזט אין בבל?

אבנר : וועמען? זיין פּאַטער און מוטער...

מרים : און נאָך וועמען?

אבנר : זיין רבי'ן, די ישיבה, זיינע חברים...

מרים : און נאָך וועמען?

אבנר : נאָך וועמען? אבנר ווייסט נישט.

מרים : דו ביזט זיין דינער?

אבנר : פון קינדווייז אויף. בן שכני איז מיין מוטער, מיין פּאַטער, מיין ברודער, מיין גוף און מיין נשמה... אבנר האָט אויגן, קוקן זיי פאַר בן שכני. אבנר האָט אַ קאַפּ, טראַכט ער פאַר בן שכני. ווען בן שכני לאַכט, לאַכט אבנר. און ווען בן שכני וויינט, גיסן טרערן אבנר'ס אויגן.

מרים : (נישט דרייסט) אבנר. און...

אבנר : וואָס?

מרים : האָט גאָט דער האַר בן שכני'ן געבענטשט מיט אַ כלה אין בבל?

אבנר : קיין כלה אין בבל איז נישט זוכה צו האָבן אַזא חתן ווי בן שכני.

זיין פּאַטער האָט אים געזאָגט: „גיי, מיין זון, נאָך ירושלים, לערן תורה, און נעם זיך אַ ווייב, איינע פון די פרומע טעכטער פון ציון...“

מרים : (ווערט רויט) טרינק דעם וויין אבנר, דו ביזט דאָך געוויס

דורשטיק...

(איממא מיט צוויי פרויען טראָגן אַרײַן עסן, שטעלן דאָס אויפן טיש)

איממא : אבנר, דו ביזט דאָך הונגעריק, גיי צו אונדזערע קנעכט און שטיל דיין הונגער.

אבנר : אמת, מיינע געדערים זיינען איינגעשרומפט פאַר הונגער, אָבער... בן שכני איז דאָך הונגעריק... (אָפּ מיטן קרוג)
איממא : אַ געטרייער דינער.

מרים : ווען דער דינער איז אַזוי געטריי, באַזוייזט דאָס ווי גוט זיין האַר איז.

(בן שכני אין אַ ווייסן, לייכטן מאַנטל מיט אַ זיידענעם טורבאַן אויפן קאָפּ און שמעון בן גמליאל קומען אַריין)

מרים : (בלייבט שטיין ווי באַצויבערט דערזעענדיק אים, פליסטערט) איממא, זע!

שמעון : אַט דאָס איז די פּאַן... די חשמונאים האָבן זי אַליין געוועבט. יהודה און יוחנן האָבן אונטער איר געקעמפט. יעדער איד אין ירושלים וועט מיט שמחה פאַר איר זיך מוסר נפש זיין. (בן שכני גייט צו צו איר און קושט זי) מיר, דעם נשיא, איז דער כבוד געגעבן געוואָרן, זי זאָל מיין הויז הייליקן...
בן שכני : האָט הלל הזקן אין דעם הויז געוואוינט ?

שמעון : גיין, אָבער אין דעם הויז געפינט זיך די תורה, וואָס ער האָט מיט זיין אייגענער האַנט געשריבן, דער טייערסטער אוצר פון בית הלל און פון כל ישראל. אַצינד, מיין קינד, קום צום טיש. (זעצן זיך אַלע און עסן)
בן שכני, ווארום עסטו נישט ?

בן שכני : זיי מיר מוחל, נשיא און רבי ! איך פיל ווי אַ הייליקער, וואָס נייטיקט זיך נישט אין קיין ערדישע שפייזן...

שמעון : וואָס פאַר אַ פרייד האַסטו ?
בן שכני : זע איך היינט נישט צום ערשטן מאָל ירושלים, די הייליקע שטאָט ? איז נישט דערפילט געוואָרן דער הייליקסטער וואונטש פון מיין האַרצן, מיין שענסטע האַפענונג ? פון מיין פריסטער יוגנט אַן בענק איך נאָך ירושלים, ווי אַ חתן נאָך זיין כלה. מיין גייסט האָט געזוכט די אוצרות פון תורה און חכמה, און איצט בין איך דאָ, אונטער דעם דאָך פון בית הלל און מיין נשמה פרייט זיך מיט דער ליבע און גוטסקייט פון מיינע קרובים. און מיין גייסט וועט קענען פריי אַטעפן פון דעם קוואַל פון הימלשער חכמה...

שמעון : (הויבט זיך אויף און לייגט אים די הענט אויפן קאָפּ) מיין זון, מיט דיניע לעפּצן רעדט דער גייסט פון בית הלל. גאָטס ברכה זאָל אייביק מיט דיר זיין. זאָל אייביק רוען אויף דיר דער גייסט פון הלל הזקן, וועלכער האָט געלערנט : „זיי דו אהרן'ס אַ תלמיד, אַ פריינט פון שלום, און האָב ליב אַלע מענטשן. לערן, בילד און דערצי די מענטשן. דען וואָס מער מען ווייסט, אַלץ מער לעבן איז דאָ ; וואָס מער דענקען, אַלץ מער חכמה; וואָס מער גערעכט טיקייט אַלץ מער עניווט ; וואָס מער ליבע, אַלץ מער גליק און שלום ושלחה איז דאָ אויף אונדזער ערד..."

בן שכני : רבי ! נשיא ! (קושט דעם זויס פון שמעון'ס בגד)

שמעון: (זעצט זיך) היינט איז ביי אונדז א טאָג ווען מען זינגט שירים לכבוד דעם וויין, וואָס איז פאַרטיק געוואָרן אין די פעסער. מרים, מיין קינד, זינג איינעם פון דינע שירים לכבוד דעם וויין און לכבוד אונדזער גאַסט. מרים: פאַטער, מיין האַר, זאָל בן שכני זינגען. זיין געטרייער קנעכט אבנר האָט מיר געזאָגט, אַז גאָט דער האַר האָט געבענטשט בן שכני מיט אַ זיסן קול.

בן שכני: (צעמישט) איך קען ניט אַצינד.

איממא: נישט זינגען דאָרף מען היינט, נאָר קלאָגן וואָס יוכבד'ס זון, דער בעסטער תלמיד פון בית שמואי, איז ביים שונא אין די הענט...

שמעון: דו ביזט גערעכט, מיין קינד! אין ירושלים איז ניט פריילעך...

בן שכני: וואָס הערט זיך אין ירושלים, נשיא?

שמעון: טרויעריק, מיין זון, דער רוימישער פראָקוראַטאָר פלאָרוס האלט געפאַנגען אין זיינע נעגל ירושלים ווי אַ ווילדער אַדלער אַ שוואַך טייבעלע, רוימישע סאַלדאַטן באַפאַלן רואיקע בירגער אין מיטן העלן טאָג. יעדן טאָג — נייע גזירות, נייע באַליידיקונגען...

בן שכני: ווארום דולדעט דאָס פאַלק אַזאַ שמאַך און שאַנד?

שמעון: דו קענסט נישט די רוימער. זיי זיינען שטאַרק ווי די לייבן און שלוי ווי די פוקסן.

בן שכני: (מיט היץ) האָט ניט דוד געשלאָגן גלית הפלישתי? האָט יהודה המכבי ניט פאַרטיליקט די שונאים?

איממא: (באַגייסטערט) בן שכני, געבענטשט זאָלסטו זיין אין די מחנות פון אונדזערע קעמפער!

שמעון: דו זעסט, מיין זון, דער קאַמף־גייסט האָט זיך אפילו דורכגע־בראַכן אין מיין הויז אויך, און דאָס איז אונדזער קללה! די כוחות פון אונדזער פאַלק זיינען צעשפליטערט אין ברודער־קאַמף צווישן זיך אַליין. עס קעמפט ברודער קעגן ברודער, זון קעגן פאַטער, תלמידים פון איין שולע קעגן תלמידים פון אַנאַנדער שולע. פרושים, צדוקים, סיקאַריער, וועלכע שטעכן מענטשן אין גאָט'ס נאָמען. עס פעלט אַ שטאַרקע האַנט וואָס זאָל ברענגען רו און אַרדנונג אין ירושלים. אונדזער קעניג אַגריפא איז אַ מענטש אָן אַ שטאַרקן ווילן און ער טראַכט ווי אַזוי נאָר איינצוהאַלטן זיין מלוכה אין ירושלים. זיין שוועסטער ווערעניקא האָט אפילו אַ שטאַרקן ווילן און די לייזן פון איר פאַלק רירן אַמאָל איר האַרץ אָבער די גרעסטע צייט גיט זי אַפּ אויף אירע ליבעס־אינטריגעס...

איממא: פאַטער, מיין האַר, עס איז פאַראַן אַ שטאַרקע האַנט אין ירושלים — אליעזר בן חנניה.

שמעון: אליעזר איז אַ שטאַרקע האַנט פאַר מלחמה און מיר מוזן האָבן שלום. זוכן שלום, מיין קינד, איז דעם מענטשנ'ס פליכט. מלחמה איז האָס און די איינציקע זאָך, וואָס דער מענטש דאַרף האָסן, איז האָס... וואָס דענקסטו, מרים, מיין קינד?

מרים : פאָטער, מיין האַר, זאָל בן שכני זינגען אַ שיר, אַ זיסער שיר וועקט
שלום אין האַרצן...

שמעון : מיין קינד, דיין נשמה איז אַזוי ווייט פון די מחלוקת און מלחמה.
(קוטש זי) דו ביזט די אמת'ע טאָכטער פון בית הלל...

(אבנר לויפט אַריין פאַרטאַפּעט)

אבנר : בן שכני, די נביאה'טע יוכבד ! די נביאה'טע יוכבד ! זי האָט מיר
געבענטשט ! זי וועט דיך בענטשן, קום !

(יוכבד אַריין מיט אַ זאָק. אבנר קוקט אויף איר מיט ערפורכט. זי גייט
צו צו דער פּאַן און קוטש זי)

שמעון : געבענטשט זאָל זיין דיין קומען, יוכבד.

יוכבד : געבענטשט זיי דו, נשיא, און דיין הויז. געבענטשט זאָלן זיין די
צווייגן פון דיר, דיינע שיינע טעכטער. זאָל דיין הויז נישט וויסן פון קיין ביזן
און נישט פון קיין שלעכטס. נישט פון דעם פייער פון גיהנום, נישט פון דעם
ביס פון אַ שלאַנג, נישט פון ביזן כישוף, נישט פון אַ מגפה, און נישט פון ביי-
טערע טרערן. איך האָב געבראַכט אַ ליכט. (שלעפט אַרויס אַ ליכט פונם זאָק)

שמעון : וואָס איז דאָס פאַר אַ ליכט, יוכבד ?

יוכבד : אין דעם האָב איך מיין האָס צו ישראל'ס שונאים אריינגע-
שמאַלצן, און ווען דאָס וועט פלאַקערן, וועט מיין האָס פלאַקערן, און וועט אויך
אין דיין האַרצן דעם האָס צו אונדזערע שונאים אַנצינדן...

שמעון : יוכבד, האָסטו פאַרגעסן דיין זון ?

יוכבד : מיין זון, נשיא, איז דער שיינ פון מיינע אויגן... איך האָב אים
געבוירן מיט גרויסע ווייטיקן. און ווען ער איז קראַנק געווען, האָב איך גאָט
געבעטן : „גאָט, גיב מיר זיין קראַנקהייט. גיב מיר דעם טויט. זאָל ער נאָר נישט
ליידן !“

שמעון : אויב אַזוי, שטעלסטו דאָך דיין זון אין אַ סכנה. האָסטו פאַרגעסן,
אַ פלאַרוס האָלט אים אַלס משכון, כדי דו זאָלסט אויפהערן צו וועקן דעם
האָס צו די רוימער.

יוכבד : איך האָב דאָס נישט פאַרגעסן, נשיא, צוויי טעג און צוויי נעכט
איז די צעשראַקענע מוטער יוכבד אין הויז געזעסן מיט פאַרשלאַסענע לעפּצן
און מיט אַ האַרץ פול ציטערניש פאַר איר זון יוחנן... אַ וואָרט האָט זי מורא
געהאַט אַרויסצוברענגען, טאַמער קרייזיקט דער אכזר פלאַרוס איר פלייש
און בלוט... דערנאָך איז געקומען מרים הנביאה צו איר צו חלום און האָט
צו איר געזאָגט : „יוכבד, אונדזער מוטער ציון האָט פיל זין און זיי וועלן אַלע
אומקומען, אויב דו וועסט דיין קול נישט אויפהויבן. ברענג דיין זון אַ קרבן
פאַר אונדזער מוטער ציון און פאַר אירע אַלע זין !...“

איממאָ : (צוגעלאָפּן צו איר) הייליקע יוכבד ! (קוטש איר קלייד)

יוכבד : און נאָך האָט זי מיר געזאָגט : „גיי, יוכבד, אויף אונדזער
העלד יוחנן החשמונאי'ס קבר און קנעט אויס דאָרט ליכט און מיש אין די ליכט
אַריין דעם הייליקן שטויב פון אַרום יענעם קבר און שמעלץ אַריין אין דעם
דיין האָס און דיינע יסורים, און אין יעדן הויז פון ירושלים, וואו שלום הערשט.

זאָלסטו אָנצינדן איינס פון די ליכט און דריי מאָל זאָלסטו זאָגן : „אָזוי ווי דאָס ליכט ברענט, אָזוי זאָל אין דעם הויז דער האָס קעגן די רוימער ברענען!“ איממא, נשיא'ס טאָכטער, וואו איז אַ כלי און פייער ? (אָפּ מיט איממא) שמעון : (טוט אַ זיפּ) שלעכט !

(יוכבד און איממא. יוכבד טראָגט אַריין דאָס ברענענדיקע ליכט אין אַ טעפל און שטעלט עס אויף אַ בענקעלע)

יוכבד : (מיט התלהבות) ווי דאָס ליכט ברענט, אָזוי זאָל דאָס פייער פון האָס אין דעם הויז קעגן די רוימער ברענען ! ווי דאָס ליכט ברענט, אָזוי פייער פון האָס אין דעם הויז קעגן די רוימער ברענען ! ווי דאָס ליכט ברענט, אָזוי זאָל דאָס פייער פון האָס אין דעם הויז קעגן די רוימער ברענען ! אבנר : הייליקע נביאה'טע, בענטש מיין האָר בן שכני !

יוכבד : (קוקט אים אָן) דיין האָר ? דיין האָר איז גאָט. קיין אַנדערע האָרן זיינען נישטאָ. מיר אַלע זיינען ערד און שטויב, דער קנעכט און דער האָר. נאָר גאָט און ציון לעבן אייביק.

אבנר : בן שכני, גיי צו צו איר. זי וועט דיך בענטשן ! מרים : גיי ניט, בן שכני, זי וועט דעם האָס אין דיר אָנצינדן. איממא : גיי צו צו איר. בן שכני, דעם הייליקן האָס וועט זי אין דיר אָנצינדן !

יוכבד : (גייט צו צו בן שכני) דו ביזט פון בבל ? האָסטו אַ שווערד גע-בראַכט פון בבל ?

(מרים טרעט אָפּ מיט שרעק)

בן שכני : צוויי שווערדן, הייליקע פרוי !

יוכבד : געבענטשט זאָלן זיין דיינע שווערדן. און גאָט זאָל דיינע אַרעמס שטאַרק אין קאַמף קעגן אונדזער שונא !

אבנר : בן שכני קען פעכטן און איך אויך, נביאה'טע, איך וועל דיר באַלד ווייזן די שווערדן. (אָפּ)

שמעון : יוכבד, אפשר וואָלסטו דאָך רחמנות געהאַט אויף דיין זון ? פלאָרוס וועט דאָך לאָזן אים קרייציקן.

יוכבד : זאָל מיין נפש זיין אַ קרבן פאַר מיין פאָלק און פאַר ציון. גאָט וויל אָזוי. (לאָזט זיך אַרונטער אויפן טעפּיך)

(אבנר אַריין מיט צוויי שווערדן)

אבנר : דאָס איז די שווערד פון מיין האָר און דאָס איז מיין שווערד ! (פון הינטער דער טצענע הויכע קולות פון פרויען : הילף ! הילף !

אַלע שפּרינגען אויף. אַ מענער-קול און אַ קלאָפּן אין טיר : העלפט ! ראַטשועט די בת-מלכה ווערעניקא !)

שמעון : די בת מלכה איז אין סכנות ! (קלאָפּט אין די הענט) וואו זיינען די קנעכט. (לויפט אַרויס)

בן שכני : די שווערד, אבנר ! (לויפט אַרויס)

אבנר : גיי נישט אָן מיר, בן שכני ! (לויפט אַרויס נאָך אים. אַ ווייטער געטומל)

יֹכבֵד : (קוקט אַרויס פֿון טיר) רוימישע סאַלדאַטן זיינען באַפֿאַלן די זינדערין. זיי רייסן פֿון איר די צירונג. (לאַכט מיט נקמה) כּאָ! כּאָ! כּאָ! גוט! גוט! אירע פֿריינט!

מרים : (קוקנדיק מיט איממא אויך אַהין) זע, איממא, אונדזער קרוב בן שכני, ער קעמפט ווי אַ לייב! גאַט, שטיי אים ביי! (מיט פֿאַרצווייפֿלונג) ער איז אין געפֿאַר... די סאַלדאַטן האָבן אים אַרומגערינגלט...

איממא : אבנר איילט צו אים און אונדזערע קנעכט...

מרים : (מיט אַ געשריי) בן שכני איז פֿאַרוואונדעט! (דעקט צו דעם פנים מיט ביידע הענט)

איממא : ער איז פֿאַרוואונדעט און קעמפט ווייטער. אונדזער קרוב איז אַ העלד. אַ זיי זיינען געראַטעוועט! אליעזר בן חנניה און מיין חתן יוחנן איילן פֿון מרח זיי צו הילף. די סאַלדאַטן פֿליען, אַנטלויפֿן. די בת מלכה ווערעניקא איז געראַטעוועט. זיי קומען אַהער!

יֹכבֵד : (לאַכט מיט נצחון) כּאָ! כּאָ! כּאָ! אירע פֿריינט! גוט! גוט! גוט! אירע פֿריינט!...

(פֿון הינטער דער סצענע : „תּחִי הַבַּת מַלְכָּה וְוַעֲרַעֲנִיקָא! יְחִי אֱלִיעֶזֶר בֶּן חַנְּנִיָּה! יְחִי הַנְּשִׂיא!)

(שמעון בן גמליאל קומט אריין. הינטער אים ווערעניקא אין אַ ווייס קלייד, אויסגעזעצט מיט איידלשטיינער, מיט געבלויזטע אַרעמס, אויף וועלכע עס געפינען זיך גאַלדענע בראַסלעטן. די האָר צעלאָזט. אויפֿן קאַפֿ אַ גאַלדענע קרוין אין דער פֿאַרס פֿון אַ מגן-דוד. אויף די פֿיס ווייסע שיך מיט זילבערנע גלעקלעך. נעבן ברוסט צעריסן און זעט זיך אַרויס דאָס נאַקעטע לייב. זי זעט אויס שטאַרק אויפֿגערגענט. עובדיה און אַ הויף-פֿרייליך האַלטן זי אונטער די אַרעמס. ווען זי קומט אריין פֿאַרנויגן זיי זיך אַלע)

שמעון : זיי געגריסט אין מיין הויז, בת מלכה ווערעניקא. און געלויבט זאָל זיין גאַט אונדזער האָר, וואָס ער איז דיר בייגעשטאַנען אין דער סכּנה... ווערעניקא : (מורמלט) דאָס האָב איך ניט דערוואַרטעט פֿון די רוימישע סאַלדאַטן. זיי מאַכן שוין נישט קיין אונטערשייד צווישן פֿריינט און פֿיינט. זיי האָבן מיר דאָס קלייד צעריסן...

עובדיה : ווען דער לייב איז צערייצט, בייסט ער זיין אייגענע פעל... יֹכבֵד : (שטייענדיק אין אַ ווינקעלע לאַכט מיט נקמה) כּאָ! כּאָ! כּאָ! ווערעניקא : ווער לאַכט עס אַזוי?

יֹכבֵד : דער גייסט פֿון גאַט, וואָס שרייט נאָך נקמה! (טרעט אַרויס) ווערעניקא : (דערזעט זי) דו? (בייגט איין דעם קאַפֿ) זיי געגריסט, היי-ליקע פֿרוי!

עובדיה : נישט קיין הייליקע פֿרוי איז זי, נאָר אַ פֿאַלשע נביאה'טע, דער בייזער גייסט פֿון ישראל... .

יֹכבֵד : געצנדינער, דו דאַרן פֿון ישראל'ס וויינגאַרטן, אַלע קללות פֿון דער תּוֹכַחָה.

שמעון: (ברעכט זי אונטער) יוכבד... פאָרגעס נישט, אַז די בת-מלכה ווערעניקא איז דאָ!...

יוכבד: די בת מלכה!... כאָ! כאָ! כאָ! אַ וואַרים, וואָס קריכט אין דעם שטויב, אויף וועלכן אונדזערע שונאים טרעטן... וואַרים! וואַרים! וואַרים! (9א) ווערעניקא: עובדיה, וואו איז דיין פאָרשטאַנד? פאָרוואָס האָסטו זי צערייצט?

עובדיה: זיי מוחל עובדיה'ן, בת מלכה, שווער איז געווען עובדיה'ן צו באַהערשן זיך נאָך דער שרעקלעכער פאַסירונג מיט דיר! ווערעניקא: איך וועל היינט זען פלאָרוס'ן וועגן דעם. נשיא, איך בין דאָס געגאַנגען צו דיר. איך האָב דיך געוואָלט בעטן. שמעון: דיין וואונטש, בת-מלכה, איז פאַר מיר אַ הייליק געזעץ. וואָס איז דיין באַגער?

ווערעניקא: שמעון בן גמליאל הנשיא! דער מעכטיקער מאַן אין ירושלים איז אַצינד אליעזר בן חנניה. ער איז אַ קעגנער פון אונדז, וואָס זוכן שלום. מיר מוזן אים קריגן אויף אונדזער זייט און נאָר דו אַליין קענסט אים קריגן...

שמעון: איך? ווי אַזוי ווערעניקא: (גייט צו צו אים און שטייט) איך האָב געהערט, אַז אליעזר איז פאַרליבט אין דיינער אַ טאַכטער. גיב אים דיין טאַכטער פאַר אַ ווייב מיטן תנאי, אַז ער זאָל אויפהערן זיין קאַמף... שמעון: דו קענסט ניט אליעזר'ן, בת-מלכה... ווערעניקא: איך קען אָבער די ליבע, נשיא. ווען אליעזר האָט זי ליב, וועט ער נאַכגעבן.

שמעון: זיי מיר מוחל, בת-מלכה ווערעניקא, קיין באַשטימטן ענט-פער קען איך אַצינד דיר נישט געבן. איך מוז פריער מיט מיין טאַכטער ריידן פון דעם. (יחזן אַרײַן)

יוחנן: זייט געגריסט! איממא: און וואו איז אליעזר און אונדזער קרוב? יוחנן: דער העלד פון בבל וואָשט אַרום זיין וואונד און אליעזר איז נעבן אים און דריקט אים אויס זיין באַוואונדערונג.

(אליעזר קומט אַרײַן שטאַלץ) אליעזר: זיי געגריסט, נשיא! זייט אַלע געגריסט! און דו, בת-מלכה ווערעניקא, זיי אויך געגריסט! דו האָסט אַצינד געשניטן דאָס, וואָס דו און דיין ברודער אַגריפא המלך האָבן פאַרזייט. אויף ירושלים'ס באַדן האָט איר פאַרזייט אונטערטעניקייט צו די רוימער און פון דעם זיינען אַרויסגע-וואַסקסן גיפטיקע קרייטעכצער, וואָס האָבן דיך אַצינד שיר ניט געטויטעט, דו פריינדין פון רויים, דו פיינדין פון ישראל!

ווערעניקא: (שטאַלץ) אליעזר בן חנניה, ווי וואָסטו צו ריידן אין אַזאַ שפראַך צו דער שוועסטער פון דיין קעניג? אליעזר: פון מיין קעניג? כאָ! כאָ! כאָ! בת-מלכה ווערעניקא, אליעזר'ס

קעניג קען נישט זיין קיין פייגלינג, קיין בעטלער, וואָס בעטלט רחמנות ביי די רוימער: דער קעניג, פאַר וועמען אליעזר וועט זיין קאַפּ בויגן, מוז זיין שטאַלץ ווי יהודה המכבי און מוז ליבן זיין פּאַלק ווי יוחנן החשמונאי!

ווערעניקא: איך האָף, אַז מיט דער צייט וועט אליעזר אַליין איינזען, אַז מיר מוזן אַצינד לעבן אין שלום מיט די רוימער און אליעזר וועט דאַן קומען צו אונדז און זיך שטעלן אין דער מחנה, וואָס זוכט שלום...

אליעזר: אליעזר וועט קומען צו אייך? קענען צוזאַמענקומען מזרח און מערב, צפון און דרום, אַזוי קאַן אליעזר צוזאַמענקומען מיט אייך! בת־מלכה ווערעניקא, כל זמן אין ירושלים געפינט זיך איין רוימישער סאַלדאַט, וועט אליעזר נישט רוען, פייער און פּלאַם, שווערד און שפיז מוזן זיך פאַראייניקן אין קאַמף קעגן די רוימער. איך וועל וועקן מיין פּאַלק צום קאַמף אַזוי לאַנג, ביז דער האָס קעגן די רוימער וועט זיך פאַרוואַנדלען אין אַ ים פון הייליקן פייער, וואָס וועט זיך צעטראַגן איבער אַלע ווינקעלעך פון ארץ ישראל! נידער מיט די רוימער! נידער מיט זייערע פריינט, ישראל'ס פאַררעטער!

יוחנן און איממא: נידער מיט די רוימער! יחי אליעזר בן חנניה! שמעון: (מיט אַ שמייכל) קינדער, צינדט נישט אַן מיט אייער פייער די ווענט פון מיין הויז.

עובדיה: די ווענט פון ירושלים ברענען שוין פון אַט דעם בייזן פייער!
(אבנר אַרײַן האַלטנדיק זיך בײַ זײַן אַרעם)
מרים: אבנר, דו ביסט אויך פאַרוואונדעט?
אבנר: אבנר איז נישט פאַרוואונדעט, נאָר בן שכני, און בן שכני'ס וואונד פילט אבנר...

(בן שכני און יוכבד אַרײַן, דורך בן שכני'ס פאַרבאַנדאַזשירטן אַרעם זעט זיך אַרויס בלוט)

יוכבד: יונגער העלד, געדענק די וואונד פון די רוימער!
(אַלע קוקן זיך אום צו זײַ, ווערעניקא עסט זיך איין מיט די אויגן אין בן שכני'ס געזיכט. אליעזר קוקט אויף אים פריינטלעך!)

שמעון: מיין זון, דו ביזט שטאַרק פאַרוואונדעט?
אבנר: (וויינט) פאַרוואָס האָב איך ניט געקראָגן די וואונד?...

בן שכני: דער ווייטיק פון מיין וואונד איז נישט אַזוי שטאַרק ווי די פרייד, וואָס מיר איז אויסגעקומען צו קעמפן פאַר דעם קעניג'ס שוועסטער. אליעזר: (מורמלט) זיין קעניג'ס שוועסטער! (רעדט שטיל מיט יוחנן, שמעון רעדט מיט יוכבד, איממא מיט מרים)

ווערעניקא: (שטיל צו עובדיה'ן) עובדיה, זע ווי שייך ער איז! פאַר שרעק האָב איך גאַרנישט באַמערקט, אַז מיין רעטער איז אַזוי שייך.

עובדיה: ער זעט אויס ווי אַכילעס, שטאַרק און שלאַנק, און יונג, אַן אומגעוויינטלעך שיינער מאַן!

ווערעניקא: (צו בן שכני) מיין יונגער העלד, ווי איז דיין נאָמען?
בן שכני: בן שכני.

ווערעניקא אַט דעם נאָמען וועל איך קיינמאַל נישט פאַרגעסן. (נעמט אַרונטער אַ רינג פון אַ פינגער) און אַז דו זאָלסט מיין נאָמען געדענקען, נעם

אַט דעם רינג ווי אַן אַנדענק פון דיין היינטיקער העלדישקייט. (בן שכני נעמט און פאַרנויגט זיך)

מרים: (צו איממא) איממא, מיין שוועסטער זי פאַרשפרייט פאַר אים איר נעץ! ...

יוכבד: (צוגעגאַנגען צו ווערעניקא) דעק צו דיין זינדיק לייב! (דעקט זי צו ביים בחים, וואו דאָס קלייד איז צעריסן, און טרעט אָפּ צוריק)

מרים: (נעמט פון האַלדז אַרונטער אַ טיכל) בן שכני, דיין וואונד בלו-טיקט, לאָז מיך דיין וואונד פאַרבינדן.

בן שכני: (רייסט אַרונטער דעם באַנדאַזש פון זיין אַרעם און שטעלט אים אויס צו מרים) איך דאַנק דיר.

ווערעניקא: (רייסט פון זיך אַרונטער אַ ברייטן באַנד און איילט צו אים) די וואונד, בן שכני, האַסטו צוליב מיר געקראָגן און איך דאַרף זי דיר פאַרבינדן.

בן שכני: איך דאַנק דיר, בת-מלכה, אַ צאַרטע האַנט פאַרבינדט שוין מיין וואונד...

ווערעניקא: (צעמישט) עובדיה, דאָס איז די ליבע! ווער איז זי? ... עובדיה: די וואָס אליעזר ליבט, בת-מלכה.

ווערעניקא: עובדיה, אויב דאָס איז ליבע, מוז זי צעשטערט ווערן. דעם נשיא'ס טאַכטער מוז זיין אליעזר'ס ווייב און דער יונגער העלד מוז זיין פריי. דו הערסט?

עובדיה: איך בין מקנא זיין גליק, בת מלכה! (שמעון בן גמליאל גייט צו צו זיי און רעדט אין דער שטיל)

אליעזר: (ריידנדיק מיט יחזן) איך וועל זי פּרעגן. (גייט צו צו מרים'ן) נשיא'ס טאַכטער, מרים, אליעזר איז נאָך דיין ענטפּער געקומען. (זי שאוויגט) איז מרים אליעזר'ס געליבטע כלה?

מרים: איך ווייס נאָך נישט, אליעזר.

אליעזר: אליעזר'ן האָט זיך גע'חלום'ט, אַז ער איז גליקלעך. מרים, זיי דו פּוּתּר אים דעם חלום...

מרים: איך קען נישט, אליעזר...

אליעזר: דו קענסט נישט (באַהערשט זיך) זיי דו מוחל אליעזר'ן, ער וועט נאָך וואַרטן (טרעט אָפּ פון איר און פאַר זיך) דו, אליעזר'ס לילית, דו אומריינער פּייער, וואָס דו ברענסט אליעזר'ס זינדיק פלייש! כאָ! כאָ! ווערעניקא: נשיא, געדענק, דיין טאַכטער מוז זיין אליעזר'ס פרוי! בן שכני, באַגלייט מיך!

בן שכני: ווען דו באַפעלסט, בת-מלכה... (גייט נאָך איר)

מרים: (מורמלט צעמישט) ער איז פאַרלאָרן! (שמעון באַגלייט ווערעניקא צום ארויסגאַנג. יחזן און איממא ריידן אין אַ ווינקל)

אליעזר: (טוט זיך אַ כאָפּ) פּוּן וואָס טראַכט איך (פּלוצלונג) בת-מלכה ווערעניקא, האַלט!

ווערעניקא: (אַפּגעשטעלט זיך) וואָס פאַרלאַנגט אליעזר?

אליעזר : אליעזר האָט זיך אָן עפעס דערמאָנט און וויל דאָס דיר אויך דערמאָנען. דו קוק אָן אונדזער פּאָן. (ווייזט איר אויף דער אידישער פּאָן אין צענטער)

ווערעניקא : איך זע! (גייט צו דער פּאָן און קושט זי) פּאַרגעס ניט, אָז איך געהער אייך צו דער משפּחה פון די חשמונאים.
אליעזר : דערפאַר דערמאָנט דיך אליעזר, אָז די הייליקע פּאָן פון די חשמונאים איז די פּאָן פון פרייהייט און ניט פון שקלאַפּעריי.
ווערעניקא : די פרייהייט פון מיין פּאָלק איז מיין האַרצן אַזוי טייער ווי אליעזר'ן, דערפאַר זוך אייך שלום...

יוכבד : (האָט דערוויל אַרויסגענומען פון זאַק אַ ליכט, האָט עס אָנגע-צונדן, אַן דעם אַנדערן, וואָס ברענט אין דער כלי, און עס צוגעטראָגן צו ווערעניקא!) נעם עס אין דיין האַנט, ווערעניקא...
ווערעניקא : וואָס איז דאָס, הייליקע פרוי ?

יוכבד : דאָס פייער פונעם הייליקן האָס! (ווערעניקא קוקט זי אָן מיט פחד) נעם עס אין דיין האַנט! שרעק זיך ניט און נעם עס אַריין אין דיין האַנט. און טאַמער צאַפּלט זיך נאָך אין דיין זינדיקן גוף אַ אידישע נשמה, וועט זי זיך מיט ליבע צו דיין פּאָלק אָנצינדן...

ווערעניקא : מיט ליבע ? הייליקע פרוי, די ליבע האָט אין מיין נשמה שטענדיק געברענט ...

יוכבד : די הייליקע ליבע מיין איך, ניט די זינדיקע. נעם!...
ווערעניקא : (נעמט דאָס ליכט און קוקט אויף יוכבד צעמישט) וואָס זאָל איך מיט דעם טאָן?...

יוכבד : (מיט התלהבות) אַזוי ווי דאָס ליכט ברענט, אַזוי זאָל דאָס פייער פון האָס אין דיין האַרצן קעגן די רוימער ברענען! (ווערעניקא טוט זיך צע-טראָקן אַ צאַפּל, יוכבד מיט נאָך מער עקסטאַז) אַזוי ווי דאָס ליכט ברענט, אַזוי זאָל דאָס פייער פון האָס אין דיין האַרצן קעגן די רוימער ברענען!
ווערעניקא : (הויבט אָן שרייען) ניין! ניין! ניין! (לעשט אויס דאָס ליכט, לאַזט עס אַרויס פון די הענט, טוט אַ כאַפּ בן שכני און אָפּ מיט אים און עובדיה'ן)

יוכבד : נישטאָ ביי איר קיין אידישע נשמה, וואָס זאָל זיך אָנצינדן...
אליעזר : דאָס פייער פון עבודה זרה ברענט אין איר נשמה...
מרים : (פלוציס) עראָס, דער זינדיקער גאַט פון די גריכן. (צעוויינט זיך)

שמעון : מיין קינד, וואָס ווינסטו ?
מרים : מיט אים איז זי פול, די זינדעריך... הייליקע יוכבד, פאַרשילט זי! פאַרשילט זי! פאַרשילט זי! (לויפט אַרויס מיט געוויין, שמעון נאָך איר)
יוכבד : גאָט זאָל זי משפּט'ן... (נעמט איר זאַק) דו גייסט, אליעזר ?
אליעזר : איך דאַרף גיין מיט יוחנן תורה לערנען.
יוכבד : און איך גיי מיט מיינע ליכט, אָנצינדן אידישע נשמות... (גייט).
אליעזר, יוחנן, און איממא קוקן איר נאָך)

פאַרהאַנג פאַלט לאַנגזאַם

דריטער אָקט

די חתונה ביי שמעון בן גמליאל'ס טאָכטער

אַ גרויסער גאַרטן מיט בלומען און שיינע פּלאַנצן. אינס הינטערגרונט די פּליגל פון דעם נשיא'ס הויז. ביי די זייטן זיינען אויסגעשטעלט טישן מיט משקאות און שפּיזן. הינטער דער סצענע געזאַנג און פּריילעכע געשרייען. פּויזע. בן שכני און מרים דערשיינען)

בן שכני : קום, מרים, ביי דער חופּה וועלן זיי דאַרט ניט באַמערקן, אַז מיר זיינען אַוועק. קום, מיין באַגער איז צו זיין אַליין מיט דיר, צו אַטעמען דעם ליבעס־דופּט פון דיינע האַניק־ליפּן...

מרים : און די בת מלכה ווערעניקא?

בן שכני : אַלע אירע גיטער, אַלע אירע אוצרות, איר גאַנצן גלאַנץ וועל איך ניט פאַרבייטן אויף איין פּערל־טרער פון דיינע אומשולדיקע אויגן...
מרים : זי איז אַ זינדערין, בן שכני, אַ פאַרפּירערין, ווי איר זינדיקע מוטער סאַלאַמיי. אַ, בן שכני, פאַרוואָס גייסטו צו איר? פאַרוואָס טרייבסטו אַ וואַלקן פון טרויער אויף מיין נשמה, אויב דו האַסט מיך ליב?

בן שכני : איך גיי צו ווערעניקא, ווייל זי פאַרלאַנגט פון מיר איך זאָל זי לערנען זינגען. דערפאַר לערנט זי מיך די גריכישע שפּראַך. זי איז אַ געבילדעטע, קלוגע פּרוי.

מרים : (אייפּערזיכטיק) און שלוי ווי אַ פּוקס איז זי — און שייין!

בן שכני : ניט אַזוי שייין ווי דו, מרים!

(אליעזר דערשיינט אומבאַמערקט פון זיי, טוט זיך אַ כאַפּ צוריק, ווי פון אַ

שטאַרקן שטויט, בלייבט אַבער דערנאָך שטיין הינטער אַ בוים)

מרים : בן שכני, גיי נישט מער צו ווערעניקא, מען וועט דיך נאָך פאַר־דעכטיקן, אַז דו ביזט אַ רוימער־פּריינט, ווי זי, און, ווידער, ווייסטו דען ניט פון דעם נייעם געזעץ, וואָס אליעזר האָט נעכטן געצוואונגען דעם סנהדרין אַנ־צונעמען קעגן לערנען פּרעמדע שפּראַכן? מען קען דיך נאָך פאַרקלאַנגן פאַר לערנען די גריכישע שפּראַך.

בן שכני : (מיט היץ) קיינע געזעצן פון אליעזר'ן קענען מיך ניט פאַר־

הינדערן פון לעשן מיין דורשט נאָך וויסן — דען וויסן איז חכמה.

אליעזר : (טרעט אַרויס מיט פינצטערע אויגן) זייט מוהל אליעזר'ן —

אליעזר האָט נישט געוואַלט זיך אונטערהערן. אליעזר'ס אויערן האָבן אַבער ניט ווילנדיק געהערט וואָס דו, יונגער תלמיד־חכם פון בבל, האַסט גערעדט... יונגער תלמיד־חכם, דו ביזט גערעכט... וויסן איז חכמה, — דערפאַר זאָלסטו וויסן, או פון נעכטן אַן טאַר קיין איד נישט לערנען די שפּראַך פון געצנדיגער. זייערע שירים נישט זינגען, און זייערע זנות־טענץ נישט טאַנצן. ווער עס איז

עובר אויף דעם געזעץ, איז הייב מיתה. דאָס זאָלסטו וויסן, יונגער תלמיד-
חכם פון בבל. דען וויסן איז חכמה !

בן שכני : אָבער אַזאַ געזעץ, אליעזר, וועט אויפרייצן נאָך מער אונדזערע
שונאים קעגן אונדז, וועט נאָך מער אָפשוואַכן דעם בונד מיט אַנדערע פעלקער.
אליעזר : וועט אָפשוואַכן אונדזער בונד מיט געצנדיגער און וועט
אונדזער בונד מיט אונדזער גאָט פאַרשטאַרקן. דאָס וויל אליעזר ! די נשמה פון
ישראל וויל ער אָפרייניקן. אַ נעסט פון עבודה זרה איז די נשמה פון מיין פאַלק.
פרעמדע געטער האָבן דעם אָרט פון אונדזער גאָט דאַרט פאַרנומען. די ערד
פון ירושלים און דער הימל פון ציון פוילן, פוילן פון די זנות און הפקרות
פון ירושלים'ס זין או טעכטער. יונגער תלמיד-חכם פון בבל, אליעזר וואָרנט
דיך נאָך אַמאַל : הייליק איז דאָס געזעץ און פאַר עובר זיין אויף אים, איז מען
הייב מיתה...

מרים : (מיט שרעק) אליעזר, בן שכני וועט אָפהיטן דאָס געזעץ און צו
ווערעניקא וועט ער אויך מער נישט גיין.

אליעזר : (קוקט זי אָן מיט אַ שאַרפן בליק. דאָן טוט ער שפּאַטיש אַ
שמייכל) ווי דו האָסט זיך דערשראַקן, נשיא'ס טאַכטער ! פאַרוואָס האָסטו
זיך אַזוי דערשראַקן ? פאַרוואָס ? (פּוּיזע) אָבער אפשר שטערט אליעזר ? נשיא'ס
טאַכטער, זיי דו מוחל אליעזר'ן, זיי דו מוחל, זיי דו מוחל ! (אַפּ מיט אַ ביטערן
שמייכל)

מרים : (מיט שרעק) בן שכני, אליעזר'ס פינצטערער אויסזען שרעקט
מיד... ער פאַרשטייט, אַז מיין האַרץ בענקט נאָך דיר, און אַצינד וועט ער דיך
פאַרקלאַגן און דו ביזט פאַרלאָרן.

בן שכני : ניין, מרים, ער וועט עס ניט טאָן. דער גרויסער העלד פון
ירושלים וועט מיין ליבע ניט זוכן אויסצולעשן ווי אַ פייגלינג...

מרים : בן שכני, ווען אליעזר וואָלט מיך אויך געהאַסט !

בן שכני : אליעזר איז פּרום, ווי אַזוי קען ער האַסן אַ מלאך ?

מרים : היינט וועל איך אים מוזן אָן ענטפער געבן און דאָס קרענקט מיך

אַזוי...

בן שכני : און וואָס וועט דיין ענטפער זיין ?

מרים : מיין ענטפער וועט זיין : „אליעזר, אַלע ווינקעלעך פון מיין

האַרצן זיינען שוין פאַרנומען...“

בן שכני : געבענטשט זאָל זיין דיין ענטפער...

מרים : ער האָט שוין מיט מיין פאַטער — מיין האַר — אויך גערעדט...

בן שכני : וואָס האָט דער נשיא אים געענטפערט ?

מרים : ער האָט אים געענטפערט : „רייד מיט מיין טאַכטער. אויב זי

וועט וועלן גיין נאָך דיר, וועט מיין ברכה אייך באַגלייטן, אויב זי וועט דיר

אַפּזאָגן, וועל איך דאָס באַדויערן, אָבער איך וועל זי נישט צווינגען צו גיין

נאָך דיר אָן לוסט אין איר האַרצן.“

בן שכני : אַזוי רעדט דער גייסט פון בית הלל, און איך בין אַזוי גליק-

לעך ! מרים, זאָג ווי ליב דו האָסט מיך.

מרים : מיין האַרץ בענקט נאָך דיר, בן שכני.
 בן שכני : און מיין האַרץ בענקט נאָך דיר, מרים.
 מרים : בן שכני, מיר איז אזוי טרויעריק, אזוי שווער...
 בן שכני : פאַרוואָס ?
 מרים : איך האָב מורא, אַז ביז וועט דיר געשען...
 בן שכני : (לאַכט) טראַכטו אַלץ פון מיר ?
 מרים : אַ שרעקלעכן חלום האָב איך די נאַכט געזען...
 בן שכני : אַ שרעקלעכן חלום ?
 מרים : איך בין געגאַנגען צווישן די בלומען אין אונדזער גאַרטן און
 האָב אַ קראַנץ געפלאַכטן...
 בן שכני : פאַר וועמען ?
 מרים : פאַר דיר. האָב איך פלוצים דיין קול דערהערט... דו האַסט תורה
 געלערנט. האָב איך דאָן די שענסטע בלום פון אונדזער גאַרטן אויסגעריסן און
 אין דעם קראַנץ אריינגעפלאַכטן און געטראַכט : דעם קראַנץ וועל איך בן
 שכני'ן שענקען...
 בן שכני : אַ, איך דאַנק דיר, מרים, וואָס אין חלום אפילו פאַרגעסטו
 מיך ניט...
 מרים : דאָן האָב איך דיין געזאַנג דערהערט. האָב איך זיך אָן דער זינ-
 דערין ווערעניקא דערמאַנט און האָב דעם קראַנץ אַוועקגעוואָרפן...
 בן שכני : וויי איז צו מיר און צו מיין קראַנץ !
 מרים : האָב דעם קראַנץ אַוועקגעוואָרפן און...
 בן שכני : און וואָס ? ...
 מרים : און איך האָב דערהערט אַ געוויין...
 בן שכני : אַ געוויין ? ווער האָט געוויינט ?
 מרים : איך... איך אליין...
 בן שכני : הונדערט מאָל וויי איז צו מיר !...
 מרים : און פלוצים האָב איך דערהערט אימיצער רעדט הינטער מיר
 אזוי זיס, אזוי זיס ווי מיט אַ קול, פון וועלכן האַניק וואַלט געפלאַסן. איך הויב
 אויף מינע אויגן, ערשט מיין קראַנץ, וואָס איך האָב אַוועקגעוואָרפן, איז אין
 אַ שלאַנג מגולגל געוואָרן און זי רעדט דאָס צו מיר...
 בן שכני : (פלוצים צעמישט) וואונדער ! אַ שלאַנג !... וואָס האָט זי
 גערעדט ?
 מרים : זי האָט גערעדט... „איך בין די שלאַנג פון גן־עדן, מרים“...
 בן שכני : (נאָך מער צעמישט) די שלאַנג פון גן־עדן ?
 מרים : (מיט שרעק) „און איך בין... ווערעניקא'ס נשמה...“ (קוקט אויף
 אים מיט צעשראַקענע אויגן)
 בן שכני : (צעטומלט) ווערעניקא'ס נשמה ?...
 מרים : „און איך בין געקומען נאָך בן שכני'ס לעבן“...
 בן שכני : נאָך מיין לעבן ?
 מרים : האָב איך גענומען שרייען...

בן שכני: שרייען? און דערנאָך?...

מרים: דערנאָך ווייס איך נישט... איך האָב זיך אויף מיין געלעגער אויפגעכאַפט און מיין שוועסטער איממא איז נעבן מיר געשטאַנען און האָט מיך גפערעגט, פאַרוואָס איך שריי... בן שכני, איך האָב אַזוי מורא...
בן שכני: באַרואיך זיך, מרים. איך וועל איין טאָג פאַסטן און דער חלום וועט קיין שליטה ניט האָבן...
מרים: און איך וועל צוויי טעג פאַסטן בן שכני און אַצינד קום צו דער חופּה. (ביידע אָפּ)

(פּריווע. די בינע בלייבט אַליין. פּונם הויז געשרייען: «תּחַי הַבַּת־מַלְכָּה ווערעניקא!» (שמעון, ווערעניקא און עובדיה דערשיינען)
ווערעניקא: (אויפּגעוועגט) נשיא, איך באַדויער זייער, וואָס די בשורה, וואָס איך האָב דיר געבראַכט, וועט שטערן די שמחה פּון דיין הויז. איך קום אַצינד פּון פּלאַרוס...

שמעון: אַ נייע גזירה?

ווערעניקא: אַ שרעקלעכע! רייד דו, עובדיה.

עובדיה: אויב דער שטן המשחית לאַכט אַמאָל אַזוי, אַז דער הימל ציִט טערט, לאַכט ער דאָס פּון די פרומע פּרושים: זיי זיינען זיינע בעסטע שלוחים און מיינען, אַז זיי זיינען שלוחים פּון גאָט!

שמעון: וואָס זאָגט דער קלוגער עובדיה?

עובדיה: עובדיה זאָגט: ווען איר, די פרומע פּרושים, מיט אליעזר'ן אין דער שפיץ, וואָלט נעכטן נישט געטאָן די פינצטערע שליחות פּון דעם שטן המשחית און וואָלט נישט געפאַסט אַ געזעץ אין סנהדרין קעגן פרעמדע שפּראַכן און קעגן אַלעס, וואָס איז באַלויכטן מיט דער זון פּון אויפּגעקלערטע פעלקער, וואָלט אַצינד דער קאַפּ פּון יוכבּד'ס זון נישט געשטעקט אויף אַ שפיז פּון אַ רוימישן סאַלדאַט...

שמעון: וויי געשריען! וואָס הער איך! דער אכזר פּלאַרוס האָט דעם קאַפּ פּון יוכבּד'ס זון אַרונטערגענומען? (דעקט צו דעם פנים מיט ביידע הענט) און די מוטער טאַנצט דאָרט אויף מיין טאַכטער'ס חתונה און זי ווייסט ניט. זי ווייסט ניט פּון איר בראַך!

עובדיה: (סאַרקאַסטיש) אַ יוכבּד די נביאה ווייסט. אַ בת־קול פּונם הימל האָט איר שוין מסתמא אַנגעזאָגט...

ווערעניקא: עובדיה, רייד נישט אַזוי. דו ביזט צו שלעכט.

עובדיה: דו מיינסט אויך, בת מלכה, אַז מען האָט עס איר פּונם הימל נישט אַנגעזאָגט?...

ווערעניקא: (שטרענג) עובדיה!

שמעון: (זיפצט) געווען דער בעסטער תלמיד פּון בית שמאי, אַ לע־ בעדיקער קוואַל פּון תורה!...

ווערעניקא: צוערשט, ווען פּלאַרוס האָט זיך דערוואוסט פּון דעם נייעם געזעץ, האָט ער גלייך געפּאָדערט, אַז דו, שמעון בן גמליאל, ווייל דו

האָסט אַזאַ געזעץ דורכגעלאָזט, זאָלסט אויס נשיא ווערן און דיין אָרט זאָל ער, דיין פריינט עובדיה, פארנעמען.

שמעון: (בויוגט אין דעם קאַפּ) צו יעדער צייט, בת מלכה, בין איך גרייט מקריב צו זיין מיין כבוד, אויב דאָס קען נאָר פיל־ניט־איז העלפן מיין פּאַלק. אין בית הלל האָט זיך קיינער קיינמאַל נאָך כבוד ניט געיאָגט ... ווערעניקא: איך האָב אָבער ביי אים גע'פועל'ט, אַז דיין כבוד זאָל נישט אָנגערירט ווערן...

שמעון: דאָס באַדויער איך. דאָס באַדויער איך זייער שטאַרק, בית מלכה. ווערעניקא: פאַרוואָס?

שמעון: ווייל אויב דו האָסט עפעס געקאָנט פועל'ן ביים אכזר, האָסטו ניט געדאַרפט אין זינען האָבן, אַז מיין כבוד זאָל נישט אָנגערירט ווערן, נאָר אַז דער קאַפּ פון יענעם יונגן תלמיד־חכם זאָל ניט אָנגערירט ווערן. דו האָסט עס נישט געטאָן, און פון אַצינד אַן וועל איך פילן אַזוי, ווי מיין כבוד וואָלט מיט אומשולדיק בלוט פון אַ תלמיד־חכם באַפּלעקט געוואָרן...

ווערעניקא: איך האָב ניט געקאָנט העלפן.

עובדיה: עובדיה באַדויערט נאָר, וואָס דאָס איז נישט דער קאַפּ פון אליעזר בן חנניה!..

שמעון: האָסטו, עובדיה, אים די עצה געגעבן, אַז ער זאָל אַרונטערנע־מען דעם קאַפּ פון דעם יונגן תלמיד־חכם?

עובדיה: דאָס וועט ווייזן אונדזער האַרטנעקיקן פּאַלק, וואָס גלויבט אין דער נביא'ה'טע יוכבד, אַז אפילו דעם קאַפּ פון איר אייגענעם זון האָט זי נישט געקענט באַשיצן!..

שמעון: וויי איז צו דעם פּאַלק, וואָס האָט אַזוינע זין ווי דו, עובדיה!

עובדיה: און עובדיה זאָגט: וויי איז צו די זין, וואָס האָבן אַזאַ פּאַלק!..

ווי עובדיה.

ווערעניקא: עובדיה איז גערעכט, נשיא. אונדזער פּאַלק, וואָס איז אַזוי קליין אין צאָל, האָט נישט געדאַרפט זיין אַזוי האַרטנעקיק.

שמעון: קליין אין צאָל? בת מלכה ווערעניקא, די אמת'ע גרויסקייט פון אַ פּאַלק ווערט ניט געמאַסטן לויט זיין צאָל, אַזוי ווי אמת'ע גרויסקייט פון אַ מענטשן ווערט ניט געמאַסטן לויט דעם וואוקס פון זיין גוף. הלל הזקן איז געווען קליין אין וואוקס, דאָך האָבן די גרעסטע מענטשן אין זיין צייט און אין אונדזער צייט זיינע קנעכלעך אפילו נישט דערגרייכט!.. גייסט, נשמה, עבודת הקודש, הייליקע אַרבעט, מעשים טובים, און מקריב זיין דעם גוף פאַר דער נשמה — דאָס איז די איינציקע מאָס פאַר אמת'ער גרויסקייט!..

עובדיה: און וואָס איז דער גייסט פון אונדזער פּאַלק וואָס מאַכט אים אַזוי גרויס?

שמעון: דער גייסט פון ישראל איז אַן אייביק פייער, וואָס באַוועגט אים צו מקריב זיין זיך פאַר דער עבודת הקודש, פאַר דאָס, וואָס עס איז זיין נשמה הייליק!.. דערמיט צייכנט ער זיך אויס צווישן אַנדערע פעלקער און אין דעם

איז זיין גרויסקייט. בעת אנדערע פעלקער זיינען מקריב די נשמה פאר דעם גוף, האָט ישראל תמיד מקריב געווען דעם גוף פאר דער נשמה...

עובדיה: דאָן וועט ישראל אונטערגיין.

שמעון: גוף, חומר גייט אונטער, גייסט לעבט אייביק...

(אבנר שיכור'לעך דערשיינט)

אבנר: דו קרוינ פון ישראל, דו ליכט פון יהודה, די נביאה יוכבד באַגערט צו זען דיין ליכטיק פנים. זי וויל טאַנצן מיט דיר לכבוד חתן-כלה און לכבוד גאָט!

שמעון: איך קום גלייך (אבנר אָפּ) אומגליקלעכע יוכבד, ווען זי זאָל וויסן... זאָלן מיר אָבער די שווערע וואַלקנס באַגראַבן אין אונדזער האַרצן, כדי דער זוניקער טאָג פון חתן-כלה זאָל היינט ניט פאַרפינצטערט ווערן. קומט, מיינע געסט!

עובדיה: נשיא, וואָרט. איך האָב נאָך דיר אַ פאַדערונג איבערצוגעבן פון פלאָרוס'ן.

שמעון: וואָס נאָך פאַדערט דיין פריינט פלאָרוס?

עובדיה: דו מוזט בטל מאַכן דאָס געזעץ פון אליעזר'ן, וואָס דו און דער סנהדרין האָבן נעכטן אָנגענומען.

שמעון: ווי אזוי קען איך דאָס?

ווערעניקא: נשיא, דו מוזט עס טאָן. פלאָרוס האָט זיינע סאָלאַטאָן אָנגעגרייט, פאַרמייד אַ שחיטה...

שמעון: וויי געשריען! איך וועל עס פאַרבריינגען פאַר דעם סנהדרין...

עובדיה: ער פאַדערט אַ משכון...

שמעון: ווידער אויף אַפצוהאַקן אַ קאַפּ?

עובדיה: דאָס מאַל פאַדערט ער אַן אַנדער משכון.

שמעון: וואָס?

עובדיה: די ביידע הייליקטימער וואָס געפינען זיך ביי דיר אינם הויז.

נשיא: הלל'ס תורה און די פאָן פון די חשמונאים...

שמעון: (קוקט אים אָן מיט גרויסע אויגן) קלוגער עובדיה, דו שפּאַסט!

דו שפּאַסט!

עובדיה: נשיא, עובדיה שפּאַסט ניט, זאָל די בת-מלכה ריידן!

ווערעניקא: אמת, נשיא.

שמעון: אמת? (צעטומלט) דאָן פאַרשטיי איך ניט, ווי אזוי דער קלוגער

עובדיה האָט געקענט אזוי לייכט אַרויסריידן אַזאַ פאַדערונג! עובדיה, ביזטו אַ איד?

עובדיה: אַ איד מיט אַפּענע אויגן און מיט אַן אַפּענעם פאַרשטשאַנד.

נשיא!

שמעון: אויב דו ביזט אַ איד, ווי אזוי האָסטו נישט צעריסן די קליידער

אויף זיך, ווען דו האָסט די פאַדערונג דערהערט? פאַרוואָס האָסטו דיין קאַפּ מיט אַש נישט באַדעקט, ווען דו ביזט געגאַנגען צו מיר מיט אַזאַ שליחות?

עובדיה: געווען אַ צייט, נשיא, ווען די קליידער פון כהן גדול זיינען געלעגן אין משכון ביי די פראַקוראַטאָרן פון רוים. קיין אומגליק נישט, ווען די צוויי הייליקטימער וועלן אויך ביי אים אין משכון ליגן, נשיא, דאָס וועט צוימען דעם פינצטערן גייסט פון אליעזר בן חנניה...

שמעון: דאָס וועט צוימען... איך פאַרשטיי... עובדיה, דו האָסט אים די עצה אויך געגעבן! איך מוז אַנטשוויגן ווערן. מיינע לעפצן האָבן קיינמאַל קיין קללה ניט אַרויסגעבראַכט, און אַצינד, אַצינד... ניין, איך וויל נישט הערן מיין קול, ווי אַזוי ער וועט שילטן! (ווערט אַנטשוויגן און הויבט אָן צו שפּרייזן הין און צוריק)

ווערעניקא: נשיא, דאָס מוז אַבער געטאָן ווערן, כדי צו פאַרמיידן אַ שחיטה...

עובדיה: ווען אין ירושלים וועט רואיק ווערן, וועט מען די צוויי הייליקטימער צוריקקערן.

שמעון: איך קען דיין איידעלן פריינט טרויען מיין לעבן, דאָס לעבן אפילו פון מיינע קינדער, אַבער נישט די הייליקטימער, הער אויס, עובדיה: זייט דורות הייליקט בית הלל און גאַנץ ירושלים די תורה וואָס הלל הזקן האָט מיט זיין אייגענער האַנט געשריבן. הלל'ס נשמה איז זי, זיין גייסט, די נשמה פון כל ישראל. אַלע אוצרות פון דער וועלט קענען עס נישט קויפן, הייליק איז עס פאַר יעדן אידן אין ירושלים, ווי דער בית המקדש, און אַזוי ווי דאָס איז הייליק, איז אויך די פּאָן פון די חשמונאים. אַט די פּאָן האָט דער פּאָטער פון די חשמונאים, דער אַלטער כהן מתתיהו אַליין, געוועבט מיט זיין אייגענער האַנט. תפילות פאַר דעם אידישן קיום האָט ער אין איר אַריינגע-וועבט, ברכות פאַר זיינע זין, די העלדן, און צאָרן קעגן ישראל'ס שונאים. אונטער איר האָט יהודה המכבי געקעמפט, יוחנן החשמונאי און זיינע ברידער. זי איז דער צייכן פון אונדזער זיג, פון אונדזער קיום, פון אונדזער זעלבסט-שטענדיקייט און פון אונדזער בונד מיט גאָט. זייט יוחנן הורקנוס הייליקט זי דאָס הויז פון נשיא, קען מען ריידן פון דעם, אַז מען זאָל זי אַפגעבן אין משכון צו אַ צורר ישראל?

עובדיה: וואָס זאָל אים עובדיה זאָגן?

שמעון: זאָג, עובדיה, דיין איידעלן פריינט פלאָרוס: צוויי גרויסע ליכט באַלויכטן ירושלים, די זון אין הימל און הלל'ס תורה די ערד. אַזוי ווי ער קען אַוועקנעמען די זון פון ירושלים'ס הימל, אַזוי וועט ער קאַנען אַוועקנע-מען הלל'ס תורה פון ירושלים'ס ערד. און וועגן דער פּאָן — זאָל זיין פריינט עובדיה נשיא ווערן, דאָן אפשר וועט ער זי קריגן. ביי נשיא שמעון בן גמליאל — קיינמאַל נישט!

ווערעניקא: (מיט טרען) נשיא, דאָס איז נישט קיין ענטפער, דערמאַן זיך אָן דאָס בלוט, וואָס וועט פאַרגאַסן ווערן.

שמעון: איך געדענק דאָס, בת-מלכה, הלואי וואָלסטו אַזוי פון דעם געטראַכט, גוט, עובדיה, דאָס געזעץ פון אליעזר'ן וועט בטל ווערן, כדי נישט צו געבן דיין איידעלן פריינט אָן אויסרייד צו פאַרגיסן בלוט...

עובדיה : און א משכון ?

שמעון : זאל ער מיך נעמען. איך בין גרייט. באַלד נאָך מיין טאָכטערס חתונה וועל איך צו אים אליין קומען...

ווערעניקא : ניין נשיא, דו נישט. דאָס וועל איך נישט דערלויבן. דאָן האָבן מיר אָפּגעשטעלט די שחיטה דורך געלט. מיר וועלן איצט אויך געלט שיקן (נעמט אַרונטער אַ שנירל פּערל פּון זיך) נעם, עובדיה, טראַג אים אָפּ. דאָס וועט אים אָבער זיין ווייניק.

שמעון : איך ברענג באַלד דאָס ביסל געלט, וואָס איך פאַרמאָג. (אַפּ) עובדיה : בת־מלכה, עובדיה האָט געזיגט. דאָס געזעץ פּון אליעזר'ן ווערט בטל.

ווערעניקא : אויף ווי לאַנג, עובדיה? ... אָבער מאַרגן מוז איך פאַרלאָזן ירושלים. קיין רו האָב איך דאָ נישט. ווען בן שכני זאל מיט מיר פּאַרן! עובדיה : טראַכטט פּון אים ?

ווערעניקא : נאָר פּון אים, נאָר פּון אים. ער מוז מיט מיר קיין רוים פּאַרן. ער מוז!

עובדיה : עובדיה איז אים מקנא, בת־מלכה...

ווערעניקא : עובדיה, אָבער זע, אַז פּלאָרוס זאל קיין בלוט גיט פאַרגיסן. איך בעט דיר, דו ווייסט וואָס ? צו באַווייזן אים, אַז אליעזר'ס געזעץ איז בטל, וועלן היינט ביים נשיא אויף דער חתונה מיינע שקלאַפּינען נירונו'ס וואַקכאַ-נאַליעס־טאַנץ טאַנצן. זאָג דאָס אים !

עובדיה : דאָס געפּעלט מיר ! און אליעזר זאל דאָס זען ! (קוקט זיך אום) ווערעניקא, איך מוז עס דיר זאָגן...

ווערעניקא : וואָס ?

עובדיה : איך האָב באַשלאָסן צו באַפּרייען ירושלים פּון אליעזר'ן... היינט... איך האָב אַ מעסער פּון אַ סיקאַריער ביי זיך...

ווערעניקא : שטיל ! (קוקט זיך אַרום) זאל דיר גאָט העלפּן ... (שמעון קומט מיט צוויי זעקלעך)

שמעון : מער האָב איך ניט. געדענק אָבער, עובדיה, קיין בלוט, קיין הייליקטימער.

ווערעניקא : נשיא, עובדיה וועט אָהער שיקן מיינע שקלאַפּינען, זיי זאָלן אויף דיין שמחה טאַנצן אַ רוימישן טאַנץ. דאָס וועט באַווייזן פּלאָרוס'ן אַז אליעזר'ס געזעץ איז בטל...

שמעון : זאל דאָס אויך זיין אַן אויסלייז פאַר דאָס בלוט און פאַר די היי-ליקטימער. וואָס קען איך טאָן ? אליעזר וועט דאָס ניט פאַרשטיין. ער טאָר אָבער גאַרנישט וויסן. קיינער ניט, קיינער ניט. זאל די חתונה פּון מיין טאָכ-טער היינט ניט געשטערט ווערן ! קום, בת מלכה, דו וועסט באַערן מיין שמחה ! (אַפּ מיט ווערעניקא'ן און עובדיה'ן. געשרייען פּון דעם הויז : „תחי הבת־

מלכה ווערעניקא !“)

אליעזר און נעמית קומען אַרויס)

אליעזר : נעמית, זי טאַנצט מיט אים, מיט בן שכני'ן! ..

נעמית: בראטן זאל ער זיך אויף אַ פייער פון גיהנום, מיין האַר...
אליעזר: פון אליעזר'ן טראַכט זי נישט, דעם נשיא'ס טאַכטער! זי טראַכט
פון דעם יונגמאַן פון בבל!

נעמית: מכשפות זאלן פון זיין פלייש אַ סעודה מאַכן, מיין האַר!
אליעזר: איר האַרץ איז אַפן פאַר אים!
נעמית: זיין האַרץ זאל אַ נעסט ווערן פאַר שלאַנגען און אין זיין קאַפּ
זאלן זיך שאַקאַלן פיטערן...

אליעזר: שילט נישט אַזוי ווי בלעם, דו ווייסט אליעזר האַט דאָס פיינט!
(זעצט זיך)

נעמית: מיין האַר, הלואי וואַלט דיין וואַרים נעמית בלעם געווען, ער
וואַלט פאַרשאַלטן אים און זיין קנעכט אבנר'ן. נעמית האַט אבנר'ן שיר די
נאָז אַפגעביסן...

אליעזר: פאַרוואָס?

נעמית: ווייל ער איז דער געטרייער קנעכט פון בן שכני...

אליעזר: נעמית, זע אויב זיי טאַנצן נאָך!

נעמית: (צוגעלאַפּן צום פליגל פונם הויז און אַריינגעקוקט) קנעכט פון
בבל, הינט זאלן אין דיינע געדערם בילן! (קערט זיך אום) זיי טאַנצן נאָך
און די בת-מלכה מיט זיי!...

אליעזר: זיי טאַנצן נאָך! (דעקט צו דעם פנים מיט ביידע הענט)

נעמית: אליעזר, מיין האַר...

אליעזר: נעמית, דאָס פאַלק רופט אליעזר'ן „שטאַרקער אַדלער“ און
ער איז אַ שוואַכער וואַרים. דאָס פאַלק דענקט, אַז אליעזר איז אַ הייליקער און
ער איז זינדיק, אין גאַנצן זינדיק, יעדעס טראַפן בלוט אין זיין גוף ברענט מיט
זינדיקן פייער. (הויבט זיך אויף) זי מוז אליעזר'ס ווייב זיין! זי מוז! דאָס
זינדיקע פייער אין אליעזר'ן מוז איינגעשטילט ווערן. דאָס הייליקע פייער פאַר
זיין פאַלק'ס באַפרייאונג דאַרף דאַרט ברענען און קיין אַנדערעס! אליעזר מוז
ראַטעווען אליעזר'ן פאַר זיין פאַלק און דאָס קען נאָר זיין, ווען ער וועט
בן שכני'ן אַפראַמען פונם וועג! איך קען אים אַצינד אַנקלאַגן פאַר לערנען
די גריכישע שפראַך... ניין, ניין, דאָס, דאָס וואַלט פאַראומרייניקט דאָס
געזעץ דורך פערזענלעכע פניות!...

נעמית: מיין האַר, מעג דער וואַרים ריידן?

אליעזר: רייד, נעמית...

נעמית: נעמית וועט זאָגן מנחם'ן, אַז בן שכני איז אַ דאַרן אין ישראל'ס
וויינגאַרטן, וועט זיין מעסער שכני'ן אַוועקשיקן זיך בראַטן אין גיהנום...

אליעזר: (כאַפט אים ביים אַרעם) שטיל!...

נעמית: (שרייט) מיין האַר, האַב רחמנות!...

אליעזר: ווי אַזוי האַט דיין מויל דאָס געקענט אַרויסברענגען! פאַר-
גיסן בלוט צוליב... פון מיינע אויגן אַוועק!...

נעמית: (האָלט זיך פאַר זיין אַרעם און וויינט) די זון פון דייענע אויגן
האָט ער דאָך צוגענומען. די רו פון דיין נשמה... דער שטאַרקער אַדלער פאַר-
לירט זיינע פליגל! (פּאָ)

אליעזר: דער שטאַרקער אַדלער! כאָ! כאָ! כאָ! (לעזט זיך אַרונטער
אויף אַ באַנק)
(יוכבד דערשיינט)

יוכבד: אליעזר בן חנניה, איך זוך דיך. פאַרוואָס אַנטלויפטו פון אונ-
זער שמחה? צוויי פרומע נשמות האָבן חתונה!

אליעזר: אליעזר וואָלט אין אַ הייל אַנטלאָפּן, ווען ער וואָלט געקענט...
יוכבד: פון וועמען, אליעזר?

אליעזר: פון דעם שטן, וואָס פאַרכשוּפ'ט אליעזר'ן מיט זיין בייזן כשוף.
יוכבד, הייליקע פרוי, אליעזר שעמט זיך פאַר דיר. דיין איינציקער זון, דיין
פלייש און בלוט, איז פון פיינטלעכע שפיון און שווערדן אַרומגערינגלט; יעדע
רגע קען ער דערמאָרדעט ווערן; דאָך איז די ליבע צו דיין זון אין גאַנצן פאַר-
לאָרן אין דיין גרויסער הייליקער ליבע צו דיין פאַלק. און אליעזר...

יוכבד: איך פאַרשטיי, טראַכסט אַלץ פון יענער? ... אליעזר בן חנניה,
פאַרטרייב די זינד פון זיך, פאַרטרייב! דו מוזט זיין הייליק. גאָט האָט דיך
אויסגעוויילט צו זיין דער פירער פון ישראל צו זיין פרייהייט.

אליעזר: אליעזר איז נישט ווערט צו זיין דער פירער פון זיין פאַלק,
הייליקע יוכבד!...

יוכבד: דריי מאָל אין טאָג זאָלסטו טובל'ן דיין גוף אין ריינע קאַלטע
וואַסער און תפילה טאָן צו גאָט. דאָן וועט דיין גייסט זיך אויך אַפרייניקן פון
אַט די זינד...

אליעזר: הייליקע פרוי, אליעזר האָט עס שוין געטאָן. עס העלפט ניט.
פון דעם וואַסער קוקט אַרויס צו אים די געשטאַלט פון דעם נשיא'ס טאַכטער.
און דורך די תפילות הילכט צו אים איר קול...

יוכבד: דאָן איז דאָס כשוף פון דעם שטן... (אויפגערגט) אליעזר בן
חנניה, דו מוזט אָבער זיין שטאַרקער פון אים. דו מוזט! באַהערש די טומאה!
באַהערש די קליפה! ווייז אים, אָז דו ביזט אליעזר בן חנניה! (גייט און שטעלט
זיך אַדלער, פאַרליר ניט דייענע פליגל! (פּאָ)

אליעזר: (מורמלט איר נאָך) אַדלער, פאַרליר ניט דייענע פליגל!...
(צעלאַכט זיך אויפגערגט)

(מרים דערשיינט אויפגערגט)

מרים: (מורמלט) זי פאַרכשוּפ'ט אים, זי פאַרכשוּפ'ט אים, זוכט אים
אַריינציען אין איר זינדיקער נעץ!

אליעזר: (דערזעט זי) זי! אליעזר וועט צו איר ריידן. דעם ענטפער
האָט זי דאָך אים נאָך נישט געגעבן. (הויבט זיך אויף און גייט צו איר)

מרים: (דערזעט אים) אליעזר? (ווייל אַוועקגיין)

אליעזר: שטיי, נשיא'ס טאַכטער.

מרים: וואָס פאַרלאַנגט אליעזר?

אליעזר: דיין ענטפער, נשיא'ס טאכטער.
 מרים: אליעזר, דיין ווייב קען איך נישט זיין.
 אליעזר: פארוואס?
 מרים: עס זיינען פאראן גענוג טעכטער אין ירושלים. ווייל זיך אויס
 אן אנדערע...
 אליעזר: אן אנדערע האט נישט פארכשופט אליעזר'ן, נאר דו, מרים!
 און דו האסט אויך האפנונג געגעבן אליעזר'ן...
 מרים: אליעזר, מיין הארץ...
 אליעזר: דיין הארץ בלייבט פארשלאסן פאר אליעזר'ן? ...
 מרים: בלייבט פארשלאסן.
 אליעזר: אויף אייביק? (זי שווייגט) איז גאר קיין האפנונג נישטאָ מער
 פאר אליעזר'ן? (זי שווייגט) און ווען אליעזר וועט זיך דערנידעריקן פאר
 דיר? אליעזר האט נאך קיינמאל פאר קיינעם זיין קאפּ ניט געבויגן, פאר דיר
 בויגט ער זיין קאפּ! (בויגט זיין קאפּ און מיט אַ קול, אין וועלכן עס קלינגט
 ווייטיק, באַליידיקונג און צאַרן) פאר דיר פרוי, בויגט אליעזר זיין קאפּ!
 גיב אים זיין רו צוריק, מרים!
 מרים: אליעזר, מיין הארץ האט שוין אויסגעוויילט איינעם...
 אליעזר: אויסגעוויילט? (שטייל, אַנקונדיק זי) אליעזר פארשטייט...
 זיין פאָרדאכט איז נישט געווען אומזיסט. דער יונגערמאן פון בבל? ...
 מרים: דו וועסט אים טאָן ביז?
 אליעזר: אליעזר טוט בלויז דאָס, וואָס ער דענקט, אָז עס איז רעכט.
 מרים: דו וועסט אים אַנקלאָגן פאר זיין לערנען די גריכישע שפראַך?
 (צעוויינט זיך) אַ, אליעזר, אין דיינע אויגן זע איך, אָז דו וועסט אים אַנקלאָגן.
 ער איז דאָן פאַרלאָרן. בעסער טויט מיך. אליעזר! ...
 אליעזר: דו ווינסט צוליב אים... אויס ליבע צו אים ווילסטו דיין לעבן
 מקריב זיין... אליעזר'ס שטראַף דו! לילית דו! אָבער אליעזר וועט אים
 נישט אַנקלאָגן. ווייל אַצינד האָסט אים אליעזר, און ווען אליעזר קלאָגט אים
 אָן, דאָן קען זיין אַנקלאָג האָבן אַ נישט־ריינע כונה און דאָס געזעץ מוז ריין
 געהאַלטן ווערן! און אַצינד גייט אליעזר זיך משמח זיין אויף דער חתונה פון
 זיין פריינט יוחנן...
 מרים: זיי מיר מוחל, אליעזר!
 אליעזר: דיר מוחל זיין? (קוקט זי אָן) זינדיק פילט זיך אליעזר און
 נישט דו! אָבער דער כשוף איז דעם שטן געראַטן! (צעלאַכט זיך און אָפּ)
 (פּוּזע). הינטער דער סצענע הויכע געשרייען און פריילעכער געזאַנג.
 עס טאַנצן אַריין אבנר מיט נעמית. דאָן מיידלעך אין ווייסן, שפּרייטנדיק בלויז
 מען איבערן וועג. דאָן דער חתן יוחנן מיט שמעון בן גמליאל פון איין זייט,
 אליעזר און בן שכני פון דער אַנדער זייט, הינטער זיי יוכבד און ווערעניקא,
 פירנדיק איממא. הינטער דער כלה קלאָפּן פרויען אין טאַנצן און טאַנצן. אַלע
 זינגען מיט יוכבד).

יֹכבֵד : (זינגט)

לכבוד חתן און כלה

זינגט־זשע אַלע, זינגט־זשע אַלע,

אָוועק דער טרויער, אָוועק דער וויי!

אַלע הערצער זאָלן זינגען,

אַלע סטרונעס זאָלן קלינגען,

קלינגען און פרייען זיך מיט זיי!

(דער צוג גייט איינמאל דורך דער בינע. דאָן בלייבן שטיין חתן־כלה אין מיטן. שמעו, אליעזר, בן שכני, אבנר, נעמית און די זקנים אויף איין זייט. יוכבד, ווערעניקא, מרים און די אַנדערע פרויען און מיידלעך אויף דער אַנ־דער זייט).

שמעוּן : (אויפהויבנדיק די הענט) מיינע קינדער, גאָט'ס ברכה זאָל אויף אייך רוען און דער שלום פון בית הלל זאָל הערשן אין אייער הויז. ליבט דעם שלום, האָסט די שנאה און מחלוקת, און איר וועט גליקלעך זיין.

ווערעניקא : אמן! זאָל זיין פריילעך, ציונ'ס טעכטער!

די מיידלעך : (צוגעגאָנגען מיט בלומען צו יוחנן, זינגען)

דער איידעלער יוחנן, דער מוטיקער העלד,

בויט זיך אַ נעסט אין יעקב'ס געצעלט.

יוחנן האָ! יוחנן האָ! (טאָנצן און וואָרפן אויף אים בלומען)

אלטע פרויען : (צוגעקומען צו אים מיט געזאָנג)

און עס פרייט זיך די ליבע אין יוחנן'ס ברוסט,

פון איממאָ'ס שיינקייט פאַרשכורט און באַרוישט.

יוחנן האָ! יוחנן האָ! (טאָנצן אויף זייער שטייגער)

מיידלעך : (קאָמיש)

באַשערט אונז, אבות, מיר בעטן צו אייך,

חתנים, העלדן צו יוחנן גלייך! (טאָנצן)

זקנים : (צו איממא)

קום, יונגע ווייבעלע, אַזוי איידל און שייך,

מיר וועלן מיט שמחה אין טאָנצן זיך דרייען.

(נעמען זי אין קרייז)

אלטע פרויען : (צו יוחנן)

קום, יונגערמאַן, אין אונדזער קרייז,

וועלן מיר טאָנצן איבער־אַ־נייס.

(נעמען זיך פאַר די הענט און טאָנצן. ווערעניקא נעמט בן שכני'ן אַן אַ

זייט און רעדט מיט אים. מרים, וועלכע טאָנצט דאָן, באַמערקט עס. שטעלט

זי זיך אָפּ און קוקט זיי נאָך אויפגערגוט. אליעזר קוקט אויף איר פון דער

זייט. שמעון רעדט מיט יוכבד'ן. אבנר און נעמית טאָנצן מיט די איבעריקע.)

שמעוּן : (טוט אַ פּאָטש מיט די הענט) אַצינד, מיינע ליבע געסט, צע־

זעצט זיך אַרום די טישן. (זעצט ווערעניקא'ן נעבן חתן־כלה. ער זעצט זיך

נעבן איר. יוכבד נעבן אים. מרים צווישן בן שכני און אליעזר. די איבעריקע

נאך זייער ראנג און עלטער. אבנר און נעמית אויפן אַנדער זייט טיש. צוויי דינער גיסן אָן די כוסות פון קרוגן)

ווערעניקא: דעם ערשטן כוס טרינקען מיר לכבוד אונדזער קעניג אַגריפא! (הויבט זיך אויף מיטן כוס אין דער האַנט. אַלע אויסער אליעזר און יוכבד הויבן זיך אויף מיט זייערע כוסות) אליעזר בן חנניה און דו יוכבד, הייליקע פרוי, דער כבוד פון אייער קעניג פאַדערט איר זאָלט זיך אויפהויבן... אליעזר: און דער כבוד פון אליעזר'ן פאַדערט, אַז ער זאָל זיך פאַר קיין שקלאַף ניט אויפהויבן!

שמעון: (ווייך) אליעזר... יוכבד...

יוכבד: מיר האָבן איין קעניג, וואָס ער איז דער איינציקער גאָט און דער איינציקער קעניג!...

נעמית: (וועלכער שטייט מיט אַ כוס אין דער האַנט צו אבנר'ן, וועלכער האַלט אויך אַ כוס) און אליעזר'ס קנעכט וועט זיך אויך פאַר אַ שקלאַף ניט אויפהויבן. (זעצט זיך.)

ווערעניקא: (מיט פראַטעסט) יחי המלך אַגריפא! (טרינקט איר כוס. די אַנדערע כאַפן אונטער איר געשריי און טרינקען. דאָן זעצן זיי זיך). אבנר: (אַרויסקאָפּנדיק ביי נעמית דעם כוס) וויבאַלד דו ביזט ניט גע- שטאַנען, וועסטו נישט טרינקען! מיין האַר איז געשטאַנען, דער נשיא איז גע- שטאַנען...)

נעמית: דו קנעכט פון בבל, דו מיט דיין האַר זייט ביידע שקלאַפן! אבנר: (טוט זיך אַ כאַפּ צו אים) מיין האַר איז אַ שקלאַף? בן שכני? די צונג רייס איך דיר אַרויס און פאַר כלבים וואַרף איך זי!... נעמית: (שפּרינגט אויף) זאָג וידוי, איך קלאַפּ דעם כלב באַלד אַרויס פון דיין אומריינעם גוף!

שמעון: רואיק! (אַלע לאַכן)

בן שכני: אבנר, וואָס איז דאָס?

אבנר: דער שקלאַף האָט דיך באַליידיקט, מיין האַר!

בן שכני: אבנר, פאַרלאָז גלייך דעם גאַרטן, דו ביזט שכור, גלייך!

אבנר: גלייך, מיין האַר! (שרייט אויס) יחי, בן שכני!

נעמית: יחי אליעזר!

אבנר: העכער און מיט כעס) יחי בן שכני, דו כלב בן כלב! (לויפט

אַוועק. אַלע לאַכן)

(עס דערהערט זיך פון ווייטן אַ שאַלן פון אַ שופר)

אַלע: אַ שופר! (אַ טומל)

אליעזר: דער שופר רופט צו פאַרטיידיקן זיך. (שפּרינגט אויף)

יוכבד: אַ גייער שטורעם טראַגט זיך איבער ירושלים! (ווידער דער

קול פון דעם שופר) פּונעם באַרג מוריה! (הויבט זיך אויף)

זקנים: (אויפגעשפּרונגען) ווי געשריען! ווי געשריען! אַ צרה קומט!

אַ צרה קומט!

פרויען: גאָט'ס צאַרן! גאָט'ס צאַרן!

יוכבד : נשיא, זאל די שמחה פון די צוויי פרומע נשמות נישט געשטערט
ווערן! (ווידער דער קול פון דעם שופר)
אליעזר : נעמית, מיין שווערד! (לויפט אַרויס, נעמית נאָך אים)
שמעון : (אויפגערעגט) בת-מלכה ווערעניקא, וואָס זאל באַדייטן דאָס
שאַלן פון דעם שופן?

ווערעניקא : באַרואיק זיך, נשיא. ווען עובדיה איז ביי פלאָרוס'ן קען קיין
בייז נישט פאַסירן. דאָס שאַלן פון שופר זאָגט אָן מסתמא וועגן דעם טויט פון
יוכבד'ס זון, פון וועלכן מען האָט זיך ערשט דערוואוסט...
שמעון : (טוט אַ זיפּ) אפשר...

יוכבד : (גייט מיט די הענט אויפגעהויבן קעגן הימל) גאָט, אויב דאָס
איז אַ נייער שטורעם אויף דיין פאַלק ישראל, פאַרוואַנדל, אים אין אַ הייליקן
פיער, וואָס זאל פאַרברענען די שונאים פון ירושלים און ציון! און אויב דיין
רצון איז צו נעמען פרישע קרבנות, זאל דיין דינסט יוכבד דער קרבן זיין פאַר
דיין פאַלק און ירושלים. (אָ)

בן שכני : (צו מריס'ען) לאַז מיר, מרים, איך וועל גיין אַהין!
מרים : (האַלט אים ביי די הענט) ניין, ניין, בלייב דאָ, בן שכני! מיין
האַרץ ציטערט!

יוחנן : איממא, מיין כלה, איך גיי אַהין. טאַמער איז עס אַ קאַמף...
איממא : גיי, יוחנן, מיין חתן, און זאל גאָט דיין אָרם שטאַרקן!
(יוחנן גייט)

שמעון : יוחנן, מיין זון, וואוהין גייסטו?
יוחנן : דער שופר רופט!

שמעון : פאַרנעם צוריק דיין פלאַץ נעבן דיין ווייב. איך באַפעל דיר.
(יוחנן בויגט זיין קאָפּ און זעצט זיך צוריק) זאל יעדער פון אייך, מייע ליבע
געסט, פאַרנעמען זיין פלאַץ, איך וועל שיקן אַ שליה, אויסצוגעפינען וואָס דאָס
איז. גדליהו, גיי דו! (איינער פון די געסט אָפּ. אַלע צעזעצן זיך.)

ווערעניקא : נשיא, זאל פריילעך זיין! מיט ליכטיקע געמיטער זאָלן
מיר פיערן די שמחה פון דיין הויז! (קוקט אויף בן שכני'ן מיט פאַרליבטע אויגן)
בן שכני, זינג אַ שיר און פאַרטרייב דעם וואַלקן פון אונדזערע געמיטער...
בן שכני : נישט אַצינד, בת-מלכה!

ווערעניקא : וועל איך זינגען! (טוט זיך אַ כאָפּ) דאָ זיינען מייע
שקלאַפינען אויך! (טוט אַ פאַטש אין די הענט) זאל זיין פריילעך און זאל פלאַך-
רוס וויסן, וואָס מען האָט געזונגען און געטאַנצט ביים נשיא אינעם הויז!
(עס טאַנצן אַריין שקלאַפינען מיט צעלאַזטע האַר, אַלע — באַרוועט, מיט
קראַנצן אויפן קאַפּ, האַרפעס, אין די הענט און זינגען.)

ווערעניקא : (זינגט מיט זיי)

לאַזט אין זייערע קברים די טויטע,
צירט דעם קאַפּ מיט בלומען בלוט-רויטע!
וואַרעמט זיך אין דעם העלן זונען-שיין,
מיט דורשטיקע ליפן טרינקט שטאַרקן וויין!

(א טומל פון אַרום)

איממא: אַ גריכישער שיר!

יוחנן: ביים נשיא אינעם הויז!

בן שכני: בת-מלכה, דו וויסט פון דעם נייעם געזעץ?

ווערעניקא: מיין פריינט, דיין קעניג'ס שוועסטער האָט זיך אירע

אַלטע געזעצן!

שמעון: זינג, בת-מלכה! אויב דאָס איז אַ זינד, איז דאָס מיין זינד!

איממא: פאַטער, מיין האָר!

יוחנן: נשיא! ...

אלע: נשיא!

שמעון: מאַרגן, מאַרגן, וועל איך דאָס דערקלערן פאַר דעם סנהדרין.

זינג, בת-מלכה!

ווערעניקא: זינגט מיט מיר, יונגע טעכטער פון ירושלים און דו, בן

שכני! דער נשיא מאַכט בטל דאָס נייע געזעץ קעגן די גריכישע שירים!

בן שכני: נשיא!

שמעון: דו מעגסט זינגען! (טוט אַ זיפּ און אָפּ איממא און יוחנן און

אַנדערע נאָך אים. בן שכני, מיידלעך און בחורים זינגען)

לאַזט אין זייערע קברים די טויטע,

צירט דעם קאַפּ מיט בלומען, בלוט-רויטע!

וואַרעמט זיך אין דעם העלן זונען-שיין,

מיט דורשטיקע ליפּן טרינקט שטאַרקן וויין!

לאַזט אין זייערע קברים די טויטע,

צירט דעם קאַפּ מיט בלומען, בלוט-רויטע!

אין די אַרעמס דעם לעבן וואַרפט זיך מיט לוסט,

ווי אַ פאַרליבטע כלה איר חתן אויפן ברוסט!

ווערעניקא: (פול ליידנשאַפט) יאָ, יאָ, לאַזט אין זייערע קברים די

טויטע! (לויפט צו צו בן שכני און טוט אים אַ כאַפּ ביי די הענט) און מיר וועלן

לעבן און לוסטיק זיין! (צו אירע שקלאַפּינען) טאַנצט קיסר נירו'ס וואַקכאַ-

נאַליעס טאַנץ! (אַ משונגענער טאַנץ פון ליידנשאַפט) אַזוי, אַזוי! אין דעם טאַנץ

פיל איך מיין זעל! (וואַרפט זיך אויך אַרײַן אין טאַנץ, אין גאַנצן אײַן שטיק

אויסגעלאָסן פּייער)

מרים: (שלעפט בן שכני'ן) קום אַוועק פון דאַנען... זי כּשוּפּ'ט, די זינג-

דערין! (שלעפט אים אַוועק און אָפּ)

אײַן זקן: עבודה זרה!... ווי איר מוטער סאַלאַמע...

אַ צווייטער: זנות! (שלעפּן אַוועק זייערע זין און טעכטער. שאַקלען

מיטן קאַפּ און אָפּ)

ווערעניקא: (טוט זיך אַ כאָפּ) אַנטלאָפּן? פון לוסט און לעבן און זונען-
שיין זיינען זיי אַנטלאָפּן, די פאַרוואַלקנטע געמיטער! כאָ! כאָ! כאָ! און בן
שכני אויך, וואו איז ער? (אַפּ מיט אירע שקלאָפּינען)
(פּויעז. די בינע אַליין. בן שכני און ווערעניקא דערשיינען)
ווערעניקא: פאַר דיר האָב איך דאָס געטאַנצט און דו ביזט אַוועק.
איך פאַרלאַנג פון דיר עפעס.

בן שכני: וואָס איז דיין פאַרלאַנג, בת-מלכה?
ווערעניקא: איך פאַרלאַנג, דו זאָלסט אַריינטרעטן אין מיין לייב-וואַך.
דיר פאַסט מער דער פאַנצער פון אַ קריגער און די שאַרפע שווערד, ווי די גענע-
זענע פעדער פון אַ תלמיד-חכם.
בן שכני: בת-מלכה, זיי מיר מוחל, איך פיל, אַז איך בין נישט געבאַרן
צו זיין אַ קריגער. לאַז מיך בלייבן וואָס איך בין...

(מרים דערשיינט, בלייבט שטיין הינטער אַ בוים און קוקט אויף זיך)
ווערעניקא: איך וויל, דו זאָלסט גליקלעך זיין, דו הערסט? (קוקט
אים אין די אויגן) דו נאַרישער יונגער העלד מיט דער זעל פון אַ קינד, דו
ווייסט נאָך נישט, וואָס דאָס אַמת'ע גליק איז... (ליידנשאַפטלעך) ביי מיר,
ביי מיר... דו האָסט די אויגן אַרונטערגעלאַזט... קוק מיר אין די אויגן...
דרייסטער זיי, דרייסטער... איך באַפעל דיר!

בן שכני: (שאַטמלט) בת-מלכה... איך קען ניט... דער קאַפּ איז באַ-
רוישט... זיי מיר מוחל...

ווערעניקא: כאָ! כאָ! כאָ! ווי עס שרעקט דיך די פרוי! זיי רופן מיך
לילית... יא, יא, איך בין לילית, ווען עס זיינען פאַראַן אַזעלכע שיינע אומ-
שולדיקע גרויסע קינדער! (קושט אים)
בן שכני: בת-מלכה, וואָס טוסטו מיט מיר? (מרים הינטער'ן בוים

קרעכצט)

ווערעניקא: לילית בין איך און מיט מיינע קושן וועל איך דיך
פאַר'כשוּפּן. דורך מיינע פייערדיקע ליפּן וועל איך אַנציינדן אין דיר די לוסט
צום לעבן, צום געניסן... צוויי טעג האָב איך דיך ניט געזען און אין דער צייט
איז מיר קלאַר געוואָרן, אַז דאַרט וואו איך בין, מוז זיין דאָס גרויסע קינד! איך
פאַר מאַרגן נאָך רוים און דו מיט מיר...

בן שכני: ניין, בת מלכה, פאַרלאַנג דאָס נישט. אין ירושלים בלייב
איך, אין בית-הלל...

ווערעניקא: בן שכני, ווידערשפרעך מיר ניט! דערוועק ניט מיין צאַרן!
בן שכני: איך קען נישט פאַרלאַזן בית הלל, בפרט אין אַזאַ צייט, אין
אַזאַ צייט ווען אין ירושלים איז גרויסע יעדער געזונטער מאַן...

ווערעניקא: און ווען איך באַפעל דיר? ווען דיין קעניג'ס שוועסטער
באַפעלט דיר? ווען דיין קעניג אַליין באַפעלט דיר? (ער שווייגט) ווען איך וועל
זיך אויף די קני פאַר דיר שטעלן, בן שכני? (לאַזט זיך אַרונטער אויף די קני)
בן שכני, די בת-מלכה שטייט פאַר דיר אויף די קני. זי איז נאָר אַ שוואַכע פרוי,
בן שכני!

בן שכני: בת־מלכה, לאז מיך בלייבן, וואס איך בין — אן ערלעכער זון פון בית־הלל און א געטרייער זון פון מיין פאלק!...

ווערעניקא: (שפרינגט אויף) עלענדער דו, קעניגען פון רוים און סיריען זיינען געלעגן ביי ווערעניקא'ן צו די פיס און דו, אן ארימער תלמיד־חכם, דו ביזט אזוי שטאלץ?! אויף די קני פאר מיר, דו עלנדער, אויף די קני פאר ווערעניקא! (כאפט אים פאר די שולטערן און צעוויינט זיך)

בן שכני: בת־מלכה!

ווערעניקא: פון מיינע אויגן אוועק! (כאפט ארויס א קינזשאל פון אונ־טערן גארטל און ווארפט זיך אויף אים) איך טויט דיך!

מרים: (ווארפט זיך מיט א יאמער) בת־מלכה! (כאפט ארום בן שכני) ווערעניקא: דו! (טוט אויפגערעגט א טראגט מיטן קינזשאל צו זיי, לאזט אים דאן פאלן און דעקט צו דעם פנים מיט די הענט)

(פויזע, א טומל דערהערט זיך, עובדיה דערשיינט אויפגערעגט)

עובדיה: עובדיה האט דאס נישט געקענט פארמיידן! א שחיטה גייט אן אויף די גאסן פון ירושלים!...

בן שכני: גאט! (אפט מיט מריס'ען)

ווערעניקא: וואס רעדסטו?

עובדיה: שנעל, אנטלויף! דיין ברודער אגריפא איז שוין אנטלאפן. פלארוס איז פארוואונדעט און איז אויך אנטלאפן. און דיין פאלאץ ברענט, און מנחם זוכט אונדזער בלוט...

ווערעניקא: וואהין זאל איך לויפן?

עובדיה: אויף דעם נשיא'ס גאס זיינען די רוימישע סאלדאטן נאך נישט באזיגט. מיין פריינט פלאוויאוס פירט מיט זיי אן. קום, בת־מלכה, ער וועט אונדז רעטן. (לויפן ביידע אפ)

(פויזע, דער טומל שטארקער און שטארקער, שמעון דערשיינט זייער אויפגערעגט)

שמעון: וואו איז זי, די בת־מלכה ווערעניקא, זאל זי זיך פרייען!... (מרים דערשיינט)

מרים: פאטער, מיין האר, אבנר איז פארוואונדעט... זיי באפאלן דיין הויז!... (דער טומל שטארקער)

שמעון: בלייב דא, קינד!

(יוכבד דערשיינט, פול רעליגיעזן עקסטאז)

יוכבד: נשיא, מזל טוב! איך האב חתונה געמאכט מיין זון מיט גאט. א הייליקן שידוך האב איך געטאן...

שמעון: איך האב שוין געהערט, יוכבד...

יוכבד: איך האב זי געזען, די ריינע נשמה, מלאכים האבן זי צו דער חופה געטראגן און זי האט צו מיר פון הימל ארונטערגעשריען: „מוטער יוכבד, ווייז ניט נאך מיר, פריי זיך! שריי אויס אין אלע גאסן פון ירושלים, אז מיין בלוט וועט נצחון ברענגען איבער ישראל'ס שונאים!“ נשיא, זיין בלוט האט געבראכט נצחון אונדזער פאלק, אליעזר מיט זיינע גבורים האבן מנצח

געווען! (טוט אַ פּאַטש אין די הענט און מיט העכסטן רעליגיעזן עקסטאַז)
געבראַכט נצחון! געבראַכט נצחון! (אָפּ)

שמעון: מרים, מיין קינד, דו שטיי דאָ. איך וועל זען וואו איממא איז! אָפּ
מרים: (שרייט אים נאָך) פּאַטער, מיין האַר, זע אויך וואו בן שכני איז!
גאַט, מיין לעבן פאַר זיינס! ...
(עובדיה לויפט. מנחם הינטער אים מיט אַ מעסער)

מנחם: דאָרן פון ישראל'ס וויינגאַרטן. איך זוך דיך! (פּאַרשווינדט נאָך
אים לינקס. עס הערט זיך עובדיה'ס געשריי. דאָן ווערט שטיל און מנחם
דערשיינט, ווישנדיק דעם מעסער)

מנחם: סיקא, סיקא, סיקא, אין גאַט'ס נאַמען! (דערזעט מרים'ן וועלכע
דערשטעקט זיך פאַר אים) די זונה ווערעניקא איז אַנטלאָפּן און אים האָב איך
געכאַפּט. (מאַכט אַ קאַרב אויפן מעסער) דער צוואַנציקסטער קאַרב היינט אויפן
הייליקן מעסער. צוואַנציק דערנער האָב איך אויסגעהאַקט פון ישראל'ס וויינג-
גאַרטן. גאַט זאָגט: „האַק אויס די דערנער פון ישראל'ס וויינגאַרטן.“ און
מנחם האַקט: „סיקא! סיקא! סיקא!“

(אַ טומל זייער נאָענט. עס לויפן אַריין מענער און פרויען: „דעם נשיא'ס
הויז ברענט! די רוימער האָבן אונטערגעצונדן!“)
מרים: וואו איז דער נשיא? (אַ פּלאַם ברעכט אויס פון צווישן די פליגן
פונעם הויז)

מנחם: די פּאָן פון די חשמונאים ברענט! ראַטעוועט די פּאָן!
אלע: וויי איז אונדז! וויי איז אונדז!
(שמעון דערשיינט)

שמעון: הלל'ס תורה און די פּאָן! גאַט, זאָל איך בעסער פאַרברענט
ווערן!

מנחם: שמע ישראל ה' אלהינו, ה' אחד! (וואָרפט זיך אַריין אין ברע-
נענדן הויז)
מרים: מנחם איז געפּאָלן... ער ברענט...

איינער: מען ראַטעוועט אים דאָרט... מען שלעפּט אים. מען לעשט
דאָרט דאָס הויז...

שמעון: דאָס פייער צינדט מיר דעם מוח... הלל'ס תורה... פּאָלק
פון ישראל, דאָס איז אונדזער גרעסטער חורבן! גאַט, צוואַמען מיט דעם אָש
פון הלל'ס תורה זאָל אויך מיין נפש צו אָש ווערן! (וואָרפט זיך אין דעם רויך
אַריין)

מרים: פּאַטער! נשיא! ראַטעוועט דעם נשיא!
אלע: ראַטעוועט דעם נשיא!... גאַט האָט אונדז פאַרלאָזן!
(בן שכני דערשיינט)

בן שכני: די רוימער זיינען פאַריאַגט. דאָס הויז לעשט מען פון דער
אַנדער זייט. וואו איז דער נשיא?

מרים: אין פייער... געלאָפּן ראַטעווען הלל'ס תורה... ער איז פאַר-
לאָרן! (בן שכני וואָרפט זיך אין הויז)

שטימען: אליעזר איז אין הויז... אונדזער אָדלער... ער וועט ראָ-
טעווען דעם נשיא!... אליעזר! אליעזר!

מרים: אליעזר, איך וועל דיין שקלאַפּין זיין, ראָטעווע דעם נשיא!
ראָטעווע בן שכני...

אלע: אליעזר! אליעזר! ער קומט מיט דעם נשיא! יחי אליעזר!...
(אליעזר דערשיינט מיט שמעוני'ען, ביידע טאוואַרץ פון רויך. הינטער זיי בן
שכני מיט הלל'ס תורה און דערנאָך נעמית מיט דער פּאַן פון די חשמונאים)

פּאַלך: יחי הנשיא! יחי הנשר אליעזר בן חנניה! יחי בן שכני!
(יוכבד, יוחנן, איממא און מנחם מיט איין זייט פון זיין בערדל אָפּגעברענט)

יוחנן: דאָס פייער איז פּאַרלאַשן...

מנחם: און מנחם לעבט, און הלל'ס תורה און די הייליקע פּאַן! (לויפט
צו און קושט די פּאַן)

יוכבד: און פּלאַרוס איז אַנטלאַפּן, און די שונאים זיינען פּאַרטיליקט.
פרייט זיך, אידן, שלאַגט אין די פּויקן, קלאַפט אין די טאַצן, דאָס בלוט פון
מיין זון האָט מנצח געווען, איך דאַנק דיר, גאָט דו האָר פון דער וועלט!
מרים: (קעמפט מיט זיך, דאָן גייט זי צו צו בן שכני) בן שכני, אליעזר
בן חנניה האָט געראָטעוועט דעם נשיא און דיר, מיין לעבן געהערט דערפאַר
צו אים. (גייט צו צו איר פּאַטער) פּאַטער, מיין האָר, אליעזר בן חנניה האָט
אויסגעוויילט מיך פאַר זיין ווייב און אַצינד...

שמעון: איך פּאַרשטיי, מיין קינד. אַצינד ווייסטו שוין ווי צו שעצן
זיין ליבע?

בן שכני: (דריקט די האַנט אליעזר'ן) זיי געבענטשט, אליעזר בן חנניה!
דו האָסט געראָטעוועט דאָס לעבן פון דעם נשיא פאַר ישראל, דערפאַר ווען איך
וואַלט געהאַט צען לעבנס, וואַלט איך מיט שמחה זיי אַלע פאַר דיר מקריב
געווען. איך האָב אָבער איין לעבן, זי, מרים, און מיט שמחה גיב איך זי
אָוועק פון דיינטוועגן. זיי דו גליקלעך מיט איר, אליעזר בן חנניה!
שמעון: אליעזר, קום צו נענטער צו דעם מיידל, וואָס דיין האַרץ גלוסט.
(אליעזר גייט צו) מרים, מיין טאָכטער, דיין האַנט. (זי דערלאַנגט איר האַנט)
גאָט'ס ברכה...

אליעזר: האַלט נשיא. בן שכני, דו זאָגסט, דערפאַר ווייל אליעזר האָט
געראָטעוועט דעם גוף פון דעם נשיא, וואַלסטו פאַר אים צען לעבנס מקריב
געווען. און אליעזר זאָגט: דערפאַר ווייל בן שכני האָט געראָטעוועט די
נשמה פון דעם נשיא, די נשמה פון אונדז אַלעמען, הלל'ס הייליקע תורה, וואַלט
אליעזר טויזנט לעבנס פאַר אים אָוועקגעגעבן, (פירט צו מרים צו אים) זיי
גליקלעך, בן שכני, מיט דיין געליבטער כלה, אליעזר באַדויערט נאָר, וואָס
זי איז גיט מער ווי זיין איין לעבן!...

שמעון: אליעזר, דיין איצטיקע האַנדלונג איז די שענסטע פּערל אין
דער קרוין פון דיין העלדישקייט. זי איז אויך באַוועגט פון דעם זעלביקן פייער,
וואָס טרייבט אונדזער גייסט צו באַגייסטערן זיך און צו מקריב זיין זיך פאַר

עבודת־הקודש. קינדער, גיט מיר אייערע הענט. (נעמט מריס'ס און בן שכני'ס
 הענט) זייט געעבנטשט פון גאָט און זאָל אָט דער גייסט פון ליבע צו גאָט
 און צו הייליקייט לעבן אייביק אין אייך און אין די דורות נאָך אייך...
 אליעזר : און זאָל דאָס אייביקע פייער, וואָס ברענט אין אונדזער נשמה,
 תמיד אויפפלאַקערן, ווען דאָס פייער פון אונדזערע שונאים וועט דראַען אונ־
 זערע הייליקייטן !

(פאַרהאַנג)

איינער פון זיי

אַ טראַגעדיע פון היינטיקער צייט

איינער פון זיי

(א טראגעדיע פון היינטיקער צייט)

— 1 —

איינמאל, לעצטע וואך, אין א זוניקן נאכמיטאק, ווען דער יונגער שריפט־
שטעלער, וויליאם רובין, האָט געארבעט איבער זיינער אַ דערציילונג ביי זיך
אין צימער, האָט זיך מיטאַמאל דערהערט אַ טומלדיקער קלאַפּ אין זיין צוגע־
שלאָסענער טיר.

וויליאם האָט זיך אַ צאַפּל געטאָן: ער האָט דערקענט דעם קלאַפּ פון זיין
פריינט דעם מאַלער, און ביי אים האָט זיך אַרויסגעריסן כמעט מיט שרעק:
— אוי, דער רוח! ...

און ער איז צוגעגאַנגען צו דער צוגעשלאָסענער טיר, וואָס זי האָט נאָך
אַלץ געטומלט. מיט אומרו אין זיינע אויגן, און האָט זיך אָנגערופן:
— נישטאָ מיך אין דער היים. רוח! נישט איצט. קוילער ... איך אַרבעט...
איך בין פון מיין אַרבעט פאַרכאַפּט... איך האַלט ביים פאַרענדיקן... אַלעקסל,
טייערינקער, שטער מיך ניט, קום שפעטער, קום אין צוויי־דריי שעה אַרום...
און אַז עס האָט אַלץ ניט געהאַלפּן, האָט וויליאם געפרוּאוּט ווייטער אויף
אַ העכערן קול:

— הער־אויף דאָרט צו גוואַלדעווען אַזוי! אין אַ צימער דאָרטן ליגט אַ
קראַנקער. אַ קראַנק קינד שלאָפּט!
דעמאַלט האָט זיך דערהערט פון הינטער דער טיר דער באַקאַנטער קול פון
זיין פריינט אַלעקס:

— רוף ניט קיין קראַנקע קינדער צו הילף; זיי וועלן דיר ניט העלפּן. עפּן,
איך מוז דיר זען!

האָט זיך ביי וויליאם'ן איבער דעם טונקעלן פנים מיט דעם שוואַרץ קופֿ־
קעלע האָר איבער דער אויבערשטער ליפּ, האָרט אונטער זיין נאָז, ווי ביי
טשאַרלי טשאַפּלין, צעגאַסן אַ קינדערשע פאַרלורנקייט און אין די אויגן ביי
אים האָט זיך באַוויזן אַ רחמנות'דיקע אומבאַהאַלפּנקייט, אויך טאַקע ווי ביי
טשאַרלי טשאַפּלין, און ער האָט געעפנט די טיר.

דער מאַלער, העכער און ברייטער פון דעם ניט געוויקסיקן, מאַגערן
וויליאם'ן, איז געבליבן שטיין אין דער טיר מיט זיין געגאַלטן קאַפּ — קיין הוט
האָט ער ניט געטראָגן — און מיט זיינע גוטמוטיק־שמיכלנדיקע אויגן האָט
ער געקוקט פון אונטער גרויסע, רויטע ברעמען וויליאם'ן אין פנים אַריין און אַ
וויילע געשוויגן. נאָכדעם האָט ער זיך אָנגערופן:

— וואָס איז? דו אַרבעטסט נאָך אַלץ אויף יענער דערציילונג דיינער?

זיי זיינען נאך אלץ ביי דיר דאָרט ניט דורכגעקומען? מאַך אַ סוף, גולן, פייניק
 ניט דיינע העלדן, און זיך אליין פייניק ניט אַזוי. פאַרליבט? טאָ מאַך זי חתונה,
 אַניט ברענג זיי אום. אַבי אַן עק, אַבי אַ סוף!

— לצ'עווע ניט איצט, אַלעקס, איך האָב קיין צייט ניט צו הערן דיינע
 חכמות. קום אַריין און לאָז צומאַכן די טיר.

האַט דעמאָלט אַלעקס אַ שפּרייז געטאָן מיטן רעכטן פּוס אין צימער אַריין
 און מיטן לינקן איז ער געבליבן שטיין אויפן פּריערדיקן אָרט און נישט גע-
 לאָזט צומאַכן די טיר.

— דו וועסט ביי מיר צומאַכן די טיר פון דער אַנדערער זייט, אַניט ריר
 איך זיך ניט פונם אָרט! — האַט ער געזאָגט.

— רוח, וואָס ווילסטו?

— קום, וויליאָם, איך דאָרף דיך.

— וואָס הייסט, דו דאָרפסט מיך?

— איך אליין דאָרף דיך אויף כּפרות, נאָר דער דייטש דאָרף דיך. איך האָב
 אים צוגעזאָגט, אַז איכ'ל דיך באַלד בריינגען אין דער סטודיאָ.

וויליאָם האַט אַנגעקוקט זיין פּריינט פאַרוואַנדערט.

— מיך דאָרף ער? וועגן וואָס?

— ער האַלט דיך פאַר אַ גרויסן חכם, וויל ער זיך מיישב זיין מיט דיר
 וועגן עפּעס. מיך, ווי דו ווייסט, האַלט ער ניט פאַר אַזאַ חכם, ווי דיך. איך בין
 אין זיינע אויגן אַ לייכטזיניקע, צינישע בריאה, און נישט מער. הקיצור, דו גרוי-
 סער חכם, קום צו אים אין סטודיאָ און זע וואָס ער וויל דאָרט...

— אָבער דו זעסט דאָך, רוח, אַז איך אַרבעט איצט! — האַט וויליאָם
 אומגעדולדיק אַ געשריי געטאָן, און ער האַט אַ פּאַק געטאָן אַלעקסן ביים קאַרק
 און אַריינגעשלעפּט אים אין צימער און צוגעמאַכט די טיר.

— איך קאָן איצט ניט גיין. איך בין אין מיטן אַ סצענע — האַט ער גערעדט
 ווייטער שוין ווייכער, מחמת פאַר זיינע אויגן האַט מיט אַמאָל אויפגעטויכט
 יענער, צו וועמען אַלעקס האַט אים גערופן.

אויף יענעם דייטשן אידן, אַדער „דייטש“, ווי זיין פּריינט, דער מאַלער
 האַט יענעם גערופן, האַט ער, וויליאָם, שטאַרק רחמנות געהאַט, ווי ער האַט
 רחמנות געהאַט אויף אַט די אַלע „רעפּידזשיס“, אויף די דאָזיקע אַלע פּליטים,
 די קרבנות פון היטלערן, סיי אידישע און סיי ניט-אידישע. אגב, האַט אים
 יענער — אַדאָלף הערצבערג האַט ער געהייסן — באַזונדערס אינטערעסירט.
 אַז אויסערגעוויינלעכע פּערזענלעכקייט — האַט זיך אים געדאַכט — איז
 יענער געווען, אַ מענטש אַז אויסערגעוויינלעך אינטעליגענטער און אַ טיף-
 ליידנער. נאָר די יסורים זיינע האַט יענער געטראָגן טיף פאַרשלאָסן אין זיך.
 דאָס האַט מען געקאַנט זען אין זיינע בלויע אויגן, פון וועלכע אַ גרויסע
 בענקשאַפט האַט שטענדיק, שטענדיק אַרויסגעקוקט.

בכלל איז אַדאָלף הערצבערג געווען אַ שוויגער. זעלטן-ווען האַט ער זיך
 אַריינגעלאָזט אין אַ שמועס מיט אַן אַנדערן. אָבער אַז ער האַט אַמאָל גערעדט
 — ס'רוב מיט אים, וויליאָמ'ן — איז וועגן וואָס ער האַט ניט גערעדט, צי

וועגן א בוך אדער מאלעריי, צי גאר א געזעלשאפטלעכן אדער פאליטישן ענין, איז ער געווען אינטערעסאנט און האט ארויסגעוויזן א סך וויסן. און דעמאלט האט מען געקאנט זען, אז ער איז גוט באהאוונט געווען אין דעם ענין, וועגן וועלכן מען האט גערעדט. אויך האט מען געקאנט דעמאלט קלאר זען, אז ניט אלץ, וואס אדאלף הערצבערג האט געוואוסט וועגן דעם ענין, האט ער ארויסגעזאגט, אז גאר גאר א סך, אפשר מער וויפל ער האט געזאגט, איז ביי אים פארבליבן ניט ארויסגעזאגט. און מחמת דעם האט ער געמאכט נאך מער דעם איינדרוק פון א מענטשן א פארשלאסענעם. איבערהויפט איז ער פארשלאסן געווען, ווען עס האט זיך געהאנדלט וועגן זיין פריערדיקן לעבן אין דייטשלאנד.

— 2 —

וויליאם און אלעקס האבן אים געקענט א יאר צוויי. באקענט האבן זיי זיך מיט אים אויף אזא אופן:

דער מאלער אלעקס האט געדארפט האבן א נייע שטודיא, ווייל זיין אל-טע האט ער ניט געקאנט מער האלטן אהן דירה-געלט. לייענט ער איינמאל אין א צייטונג, אז עמיצער, וואס האט א שטודיא אויף יוניאן-סקווער, זוכט א מאלער פאר א שכן אין זיין שטודיא. היקצור, טראכט ביי זיך דער מאלער אלעקס: ער וועט א קוק טאן; קומט ער אויף דעם אדרעס.

איז די שטודיא דארט, אדער אטעליע, א גרויס, ליכטיק צימער מיט דריי גרויסע פענצטער צו יוניאן-סקווער. דער דיל איז אויסגעלייגט מיט טעפּיכער און אויף די ווענט אויל-בילדער, און לייווענטן מיט ניט-פארענדיקטער ארבעט וואלגערן זיך דארט, אַנגעוואָרפֿן איינס אויפֿן אַנדערן אין אַ ווינקל. און עס שמעקט דארטן מיט פארב און מיט אויל.

א חוץ דעמדאזיקן צימער, וואס איז געווען באלד אזוי גרויס ווי א היפ-שער זאל, איז דארט נאך א צימער הינטער ריטע, שווערע פארטיערן. זוכט אלעקס דארט א לעבעדיקן מענטשן — נישטא. קוקט אהער, קוקט אהין — שטיקלעך מעבל, פארטירן, פארהאנגען, לייוונט אין ראמען און ניט אין ראמען, אבער קיינער איז ניטא דארטן ביי וועמען צו פרעגן. ער פראווט א הוסט טאן, הערט ער נאר זיין הוסט. "העי" — פראווט ער שרייען — רופט זיך קיינער ניט אפ.

פאלט אים איין: ער וועט א קוק טאן אין דעם צימער הינטער די ריטע פארטירן.

שטייען דארט א טייערע זאפע מיט וויכע קישעלעך, וואס האט געקאנט זיין דער בעסטער געלעגער פאר אים, אלעקסן, און א טיש מיט שטולן, און א ברייטער פאטעלישטול, אויך א קאך-מאשינקע אויף אויפצוקאכן טיי אדער קאווע און אפילו א שאפע מיט געשיר — אבער קיין לעבעדיקער נפש.

— העי! — פראוואט ווידער אלעקס שרייען העכער — און ווידער רופט זיך קיינער ניט אָפּ.

בלייבט ביי אים צו ווארטן ביז אַ לעבעדיקער מענטש וועט זיך ווייזן. עמיצער וועט זיך דאָך מוזן ווייזן!

דערווייל פּאַלט אים איין אַנצוקוקן די בילדער אויף די ווענט. אַרום אַ האַלב טוצן בילדער, געמאַלן, קענטיק, פון דעם זעלביקן מענטשן, הענגען אויף די ווענט און יעדע איינע פון זיי איז אַ בילד פון אַ יונגער פרוי, פון דער זעל־ביקער שיינער יונגער פרוי מיטן ווייסן, צאַרטן נאַקן אונטער דעם קאַפּ בלאַנ־דע האָר און מיט טיף־בלויזע אויגן.

און כאַטש זיי וויינען בילדער פון דער זעלביקער פרוי, זעט אלעקס, אַז יעדע איינציקע פון אַט די בילדער אונטערשיידט איינס פונם אַנדערן אין אויסדרוק פון פנים, פון די אויגן און אפילו פון דעם אופן, ווי זי, די פרוי אויפן בילד, איז געקליידט.

אויף איינעם פון די בילדער זעט זי אויס צאַרט און פאַר־חלום'ט, און אויף אַן אַנדערן — פריילעך, שעלמיש און שפילעוודיק, און אויפן דריטן — האַרט, שלעכט, ווי אין כעס ...

אַזוי אויך אין דער קליידונג: אויף איינעם מיט אַ קראַגן הויך פאַר־שפילעט אַרום צאַרטן נאַקן, אויף דעם אַנדערן — אין אַ שוואַרצן אַוונט־קלייד מיט אַ טיפן דעקאַלטע, און דאָרט גאָר אין אַ הויז־קאַפּאַט, מיט אַ צאַרטן, פאַר־חלום'טן שמייכל אויף אירע ליפן און אין אירע אויגן.

טראַכט ביי זיך אַלעקס: ווער איז דאָס דער מאַלער? פיינע אַרבעט. אַ רויטער, ליידנשאַפטלעכער טאַן; קענטיק, אַז עס איז געמאַלן פון דער זעלבי־קער מאַדעל ...

דערווייל באַמערקט ער הינטער אַ דערבייאיקן פאַרהאַנג אַ לייוונט מיט אַ נאָך ניט פאַרענדיקטן בילד. קענטיק געווען, אַז דער מאַלער האָט ערשט ניט לאַנג אויף דעם געאַרבעט, ווייל די פאַרב איז נאָך אויף דעם פריש געווען. שטעלט ער זיך אַוועק ביים פאַרהאַנג און קוקט אויף דעם: אַ בילד פון דער זעלביקער יונגער בלאַנדער פרוי ווידער, נאָר אינגאַנצן נאַקעט ...

„ווי שיינ“ — טראַכט אַלעקס, און עס בלייבט ביי אים, אַז ער מוז זיך באַ־קענען מיט אַט דער מאַדעל און זען, וואָס ער קאָן אויפּטאַן מיט איר. און מיטאַמאַל דערהערט ער הינטער זיך אַ ברוסטיקע שטים:

— אַה, האַלאַ!

אַ שיינ געקליידעטער הויכער מאַן מיט אַ בלאַנדן קאַפּ און מיט אַ רונדן, שמייכלדיקן פנים, אַן וואַנצעס, שטייט הינטער אים מיט אַ סיגאַר אין מויל. מאַכט אַלעקס צו אים:

— געהערט אַט די שטודיאַ צו אייך?

— איך צאַל רענט פאַר איר, — האָט יענער געענטפערט מיט אַ שטאַרקן דייטשן אַקצענט.

— און דאָס איז אייער אַרבעט?

— יאָ, איך מאַך זיך נאַריש פאַר צייט־פאַרטרייב. דאָס איז, אזוי צו זאָגן.

מיין „האָבִי“, און ניט מער. קיין אמת'ער קינסטלער וויל איך קיינמאל ניט זיין. און ער איז אריין הינטערן פאַרהאַנג און האָט אַרונטערגענומען דאָס בילד פון דער נאַקעטער פרוי און איז דערמיט פאַרשוואונדן הינטער די רויטע פאַרטירן.

און אַז ער האָט זיך נאָכדעם צוריקגעקערט, האָט אַלעקס באַמערקט, אַז ער איז געווען אויפגערגעגט.

— איר זייט אַ מאַלער? — האָט ער אין אַ רגע שפּעטער זיך אַ קער גע- טאָן צו אַלעקסן.

— איך זאָג, אַז יאָ, און עס זיינען פאַראַן אַנדערע, וואָס זאָגן, אַז ניט, — זאָגט אַלעקס אויף זיין שטייגער.

דער מאַן פון דער שטודיאַ טוט אַ שמיכל און זאָגט:

— און ביי מיר איז פאַרקערט: איך זאָג, אַז ניין, און עס זיינען דאָ מענטשן,

וואָס זאָגן, אַז יאָ. איך אָבער גלויב זיך...

— אויב די בילדער, וואָס איך האָב דאָ געזען, האָט איר געמאַלן, שטיי איך אויך צו צו יענע, וואָס זאָגן, אַז איר זייט יאָ אַ מאַלער.

— וועט זיין נאָך אַ זאָגער. פון דעם וועל איך קיין אמת'ער מאַלער קיינ- מאַל ניט ווערן.

— וואָס רופט איר אַן „אמת'ער“?

— דער חילוק צווישן דעם אמת'ן מאַלער און סתם אַ מאַלער איז ווי צווישן סתם אַ פּידלער, וואָס יעדער איינער קאָן זיך אויסלערנען צו זיין, און אַ קרייזלער, צי אַ חפץ... אָבער איר, מיין פריינט, האָף איך, זייט אַן אמת'ער מאַלער. געפעלט אייך מיין שטודיאַ?

— ניט נאָר די שטודיאַ, נאָר דער בעל הבית פון דער שטודיאַ אויך.

— איז פיין. דערפאַר וואָס איך בין אייך געפעלן, נאָט אייך אַ סיגאַר.

פאַררויכערט אַלעקס דעם סיגאַר און מאַכט:

— און דער סיגאַר געפעלט מיר אויך. איך בין ניט געוואוינט צו אַזוינע

האַוואַנע-סיגאַרן.

— און איך קען קיין אַנדערע ניט רויכערן. איך האָב געמוזט אין מיטן מיין אַרבעט פאַרלאָזן די שטודיאַ און פאַרן אַזש קיין בראָדוויי, ווען איך האָב זיך געכאַפט, אַז איך האָב מער ניט קיין סיגאַרן.

— און איר האָט פאַרגעסן צו פאַרשליסן די טיר פון אייער שטודיאַ.

— איך טו דאָס קיינמאל נישט, ווען איך גיי אַוועק פון מיין שטודיאַ אויף

אַ ווילע. ווער וועט דאָס קריכן אויף דעם אַכטן שטאַק גנב'ענען? און וואָס איז דאָ וואָס צו גנב'ענען? זאָגט מיר, ווען ווילט איר אָנהויבן צו נוצן די שטודיאַ?

— וויפיל, ווילט איר, זאָל איך אייך צאָלן דיר-הגעלט?

ענטפערט דער באַלעבאַס פון דער שטודיאַ מיט אַ שמיכל:

— איך צאָל הונדערט און פופציק אַ חודש און דאָס איינאַרדנען קאַסט מיר

אויך היפש געלט. קאַנען מיר אויסרעכענען. פיפטי-פיפטי — ווי מען זאָגט ביי אייך אין אַמעריקע.

— ניט קיין סך. איך קאן אייך צאלן אפילו די גאנצע 150. אבער איין זאך דארפט איר וויסן, אז איך צאל מיט צוזאגונגען...
— וואָס מיינט איר?

— אַנדערש קאָן איך מיין לעבן ניט איינאַרדענען. מיט צוזאָגונגען צאָל איך מיינע חובות, מיין דיר-הגעלט. פאַרוואָס, מיינט איר, מוז איך איצט זוכן אַ נייע סטודיאָ? דער באַלעבאַס, וועמען איך האָב געדאַרפט צאָלן רענט, האָט ניט געוואָלט מער גלויבן מיינע צוזאָגונגען. דריי-פיר חדשים האָט ער געגלויבט, און מיט אַ פאַר טעג צוריק קומט ער מיט אַ נייעס: ער קאָן ניט צאָלן קיין טעקסעס פאַר זיין הויז מיט מיינע צוזאָגונגען... איך בין דער-פון ניט איבעראַשט געוואָרן. ער איז ניט געווען דער ערשטער, פון וועמען איך האָב עפעס אַווינס געהערט, און מסתמא, ניט דער לעצטער..
דער באַלעבאַס פון דער שטודיאָ האָט זיך צעלאַכט און אַ קלאַפּ געטאָן אַלעקס'ן איבערן אַקסל:

— פיין, אַט אזאָ טאַקי ווי איר וויל איך האָבן, — האָט ער געזאָגט. — און אַן רענט. איך האָב אפילו ניט געטראַכט דערפון. איך דאַרף ניט, אַז עמיצער זאָל מיר העלפן צו צאָלן רענט פאַר דער שטודיאָ. איך וויל נאָר, אַז מיר זאָל ניט זיין דאָ אַזוי אומעטיק. און איר, ווי איך זע, זייט דער ריכטיקער מענטש פאַר מיר, ווי איז אייער נאָמען?

— רופט מיך אַלעקס.

— און מיין נאָמען איז אַדאָלף הערצבערג.

— אַ רעפּודושי?

— יא, איינער וואָס האָט פאַרלאָרן זיין פאַטערלאַנד.

— איר זייט דאָך אַ איד?

— יא, היטלער'ס אַ איד...

— היטלער'ס אַ איד?

— יא, ווייל פריער האָב איך געהערט צו די „קאָנפּעסיאָנסלאַזע“, ווי מיין פאַטער, דאָס הייסט ניט געהערט צו אַ באַשטימטער רעליגיע. נאָר זינט היט-לער איז געקומען, זיינען מיר אידן געוואָרן, אפילו אַזעלכע פון אונדזערע, וואָס האָבן זיך פריער געטויפט. אַה, אַזעלכע היטלער-אידן זיינען איצט פאַראַן גענוג. איך וועל אייך דערציילן אַ ביטערן שפּאַס: איך בין קיינמאָל אין קיין אידישער שול ניט געווען, נאָר זינט איך בין אַ היטלער-איד געוואָרן, בין איך שוין עטלעכע מאַל געווען אין אַ אידישן טעמפל. און ווען איך בין אין פאַריז געווען, בין איך געגאַנגען אַ פאַר מאַל דאָרט אין אַ אידישן טעמפל מיט איינעם אַ היטלער-אידן, וואָס איז שוין אַ יאָר צען אַ געטויפטער. אַבער גענוג וועגן דעם — האָט אַדאָלף הערצבערג מיטאַמאָל זיך אונטערבראַכן מיט אַ ביטערן שמייכל. — מיר וועלן דערפון נאָך אַמאָל ריידן, וועט איר שוין מאַרגן דאָ זיין?

איידער אַלעקס האָט פאַרלאָזן די סטודיאָ, האָט ער זיך מיטאַמאָל אַנגע-רופן צו אַדאָלף הערצבערג:

- וויפיל צאלט איר אייער מאדעל-מיידל ?
- מיין מאדעל-מיידל ? — האט יענער אים אָנגעקוקט פארוואונדערט מיט די בלויע אויגן.
- נו, יא, כ'מיין, פון וועלכער איר האט געמאלן אַט די אַלע בילדער ? — האט אַלעקס געוויזן מיט אַ האַנט אויף די בילדער פון דער יונגער בלאַנדער פרוי, וואָס זיינען געהאנגען אויף די ווענט אין וויסע ראַמען.
- אַ, אַ, איך פאַרשטיי, — האַט אַדאָלף הערצבערג אַ שמיכל געטאָן, און אין די בלויע אויגן זיינע, וואָס האָבן געקוקט אויפן מאלער, האַט אַ בענקשאַפט אויפגעטויכט, — געפעלט אייך די פרוי ? — האַט ער שטיל געפרעגט.
- מיר געפעלט די אַרבעט אינגאַנצן.
- ווייל די פרוי איז אַזוי שיין.
- די גאַנצע אַרבעט איז געלונגען, ערנסט, מיסטער הערצבערג.
- געלונגען, ווייל די פרוי איז אַזוי שיין ! — האַט אַדאָלף הערצבערג ווי- דער געזאַגט, און דאָס מאַל מיט פאַרשטיקטער אויפרעגונג, און ער האַט פאַר- רויכערט אַ צווייטן סיגאַר.
- איך זע, אַז איר זייט באַגייסטערט פאַר איר, מיסטער הערצבערג. פון דער אַרבעט זע איך דאָס ... אפשר וואַלט זי מיך אויך ... מיר פאַלט איין עפעס ... און זי וואַלט געווען די אידעאַלע מאַדעל פאַר דעם ... ווען קומט זי צו אייך ? איך וואַלט וועלן ריידן מיט איר ...
- איר קאַנט מיט איר ניט ריידן, מיין פריינט.
- פאַרוואָס ?
- איר קאַנט ניט. זי קומט ניט צו מיר.
- וואָס הייסט ?
- זי קומט ניט, זי קומט ניט צו מיר, — האַט ביי אַדאָלף הערצבערג'ן אַ ציטער געטאָן דער קול, און ער האַט זיך אָפגעקערט פון אַלעקס'ן און צוגעלייגט שטיל, ווי ער וואַלט גערעדט צו זיך אַליין, — און זי וועט קיינמאַל ניט קומען... האַט אַלעקס דערפילט דעמאַלט, אַז מיט זיין נאַכפרעגן זיך אויף דער מאַדעל-מיידל האַט ער אָנגערירט ביי יענעם אַ וואונד, און דאָס האַט אים פאַר- דראָסן.
- און אויף זיין לצנות'דיקן שטייגער, ווען אפילו ער איז אויסן געווען צו זיין ערנסט, האַט ער געזאָגט :
- אַט אַזוי קריכט אַמאַל אַרויס ביי מיר דער נאַר און פּרעגט פּראַגן, וואָס ער האַט ניט געדאַרפט פּרעגן. איך בעט אייך, איר זאלט אַנטשולדיקן מיין נאַר... און אַדאָלף הערצבערג האַט ניט געהערט, האַט מען געקאַנט מיינען, וואָס אַלעקס האַט געזאָגט. ער איז נאָך אַלץ געשטאַנען אָפּגערוקט פון אים און האַט פאַרטראַכט גערויכערט זיין סיגאַר.
- און מיטאַמאַל האַט ער זיך אַ קער געטאָן צו אים און אַרויפגעלייגט אויף זיין אַקסל אַ האַנט :
- וואָס זעט איר אין אַט די בילדער ? באַמערקט איר אין זיי עפעס אַ באַ- זונדערן שטריך ?

— אַ שטריך פון דעם קינסטלער'ס באַגייסטערונג. אפשר פון אַ גרויסער ליידנשאַפט...

— פון דעם קינסטלער'ס באַגייסטערונג? איך האָב אייך שוין געזאָגט, אַז איך האַלט זיך ניט פאַר אַ קינסטלער...

אַלעקס האָט זיך אָנגערופן:

— איך האַלט מיט יענע, וואָס זאָגן, אַז איר זייט יא אַ קינסטלער, ווי איר האָט מיר פריער דערציילט. אַט די ארבעט אייערע איז אַ קינסטלערישע, מיכ'ס טער הערצבערג.

— וואָס פאַר אַ קינסטלערישע! יענע בילדער זיינען געמאַכט. געמאַכט.

און ניט געמאַלן, איר הערט? פון מיין זכרון געמאַכט, פון מיין זכרון... קיין

מאָדעל-מיידל האָט ניט פאַזירט פאַר מיר... געקענט זאָגן, געדענק איך זי... אפּשר בענק איך נאָך איר אביסעלע...

— האָט ער שטיל און מיט בענק'שאַפט גערעדט ווייטער, — מאַך איך אַפט איר בילד, מאַך עס אין אַזאַ פּאָזע,

איז אַן אַנדער פּאָזע, אין אַזאַ ליכט, אין אַן אַנדער ליכט, מיט אַזאַ אויסדרוק,

מיט אַן אַנדער אויסדרוק, — מאַך עס אַבער פאַר זיך אַליין... קיין זאך ניט אויסן,

ווי נאָר זיך אַביסעלע שפּילן... אַט ווי אַ קינד מיט אַ צאַצקע... שפּיל איך זיך

אַזוי אַרום, פאַרטרייב די צייט און אַמאָל טאַקי דעם אומעט אויך! אַבער —

האַט ער זיך אַ כאַפּ געטאָן — ווי איך האָב זיך דאָ צעפּלוידערט מיט אייך, און

נאָך וועגן אַזעלכע נאַרישקייטן!...

אַלעקס האָט באַמערקט:

— גראַד דאָס, וואָס איר האָט מיר דערציילט וועגן אַט דער אַרבעט אייער

רער, באַווייזט ווי גערעכט זיינען יענע, און אויך איך, וואָס האַלטן אייך פאַר אַ

מאלער-קינסטלער.

אַדאָלף הערצבערג האָט שטיל אַ לאַך געטאָן:

— ניט דער ערשטער טעות, וואָס מענטשן מאַכן. מיין פריינט, אין אונזער

לעבן, בפרט אין דער היינטיקער צייט, האָבן מענטשן געמאַכט אַ סך גרעסערע

טעות'ן, ווען קלייבט איר זיך אַריבער אַהער צו מיר?

און אַז אַלעקס איז נאָכדעם אַוועק פון אים, איז ער, אַלעקס, ביי זיך זיכער

געווען, אַז הינטער די פאַרשיידענע געשטאַלטונגען פון יענער יונגער בלאַג-

דער פרוי, וואָס דער פליכטלינג אַדאָלף הערצבערג האָט אַרויסגעבראַכט אויפן

לייוונט, איז פאַרבאַרגן געווען עפעס אַ טראַגעדיע.

ווער איז זי געווען? אַז אַדאָלף הערצבערג איז ניט גלייכגילטיק געווען צי

איר — האָט מען געקאָנט קלאַר זען, ווי אַזוי ער האָט זי געמאַלן אויף אַט די

בילדער.

איז זי געווען אַ געליבטע זיינע, נאָך וועמען ער האָט משונה'דיק געבענקט?

צי גאָר אפשר אַ ווייב זיינע, וואָס איז ביי אים געשטאַרבן, אַדער וואָס פּלאַגט

זיך דאָרט ערגעץ אין דייטשלאַנד?...

און אַליין ווער איז ער?...

אַט מיט די געדאַנקען איז אַלעקס דעמאָלט אַוועקגעגאַנגען פון יענע'ס

סטודיאָ.

— 4 —

אויף מאַרגן, ווען אַלעקס האָט געבראַכט זיינע בילדער און זיין געצייג צו הערצבערג'ן אין סטודיאָ. איז יענער דאָרט געשטאַנען הינטער אַ פאַרהאַנגל אין אַ ווייסן קאַלאַט און האָט געאַרבעט מיטן פינזל אויף אַ ברייטן לייזונט. אַז אַדאַלף העצבערג האָט דערזען אַלעקס'ן, איז ער אַ צעטראַגענער אַרויסגעלאָפן פון אונטערן פאַרהאַנגל צו אים מיטן פינזל אין דער האַנט און מיט די ווערטער:

— געקומען? פיין, פיין. פאַקט זיך אויס, בריינגט אַלץ אין אַרדענונג. מיר וועלן זיך באַלד זען.

און ער איז צוריק אַנטלאָפן הינטער זיין פאַרהאַנג. דערווייל כאַפט זיך אַלעקס, אַז אויף די ווענט דאָרט איז ניטאָ מער קיין איין בילד פון יענער יונגער, בלאַנדער פרוי. גייט ער צוריק צום פאַרהאַנג, און פרעגט זיך וואו עס זיינען אַהינגעקומען יענע בילדער. ענטפערט אים ניט הערצבערג אויף דעם, נאָר טוט אַ וואונק צו אים אַ צעטראַגענער, אַז ער זאָל צוגיין צו אים. גייט אַלעקס צו צו אים. און יענער שטייט דאָרטן הינטערן פאַרהאַנג און אַרבעט אויף דעם ברייטן לייזונט.

— ווי געפעלט עס אייך? — מאַכט אַדאַלף הערצבערג מיט אַ שניידיקן שמייכל — דאַכט זיך ניט שלעכט, האָ?

אַ אינגל פון אַ יאָר פינף־זעקס, מיט בלאַנדע האָר און בלויע אויגן, שמייכלט פון דעם לייזונט אַרונטער מיט חן־גריבלעך אויף אַ צאַרטן פנים'ל. קוקט אויף אים אַלעקס און קוקט מיט אַלץ וואַרעמערע אויגן און זאָגט:

— העלאָ, שעיק הענדס, באַי!

און שלאָגט זיך איבער:

— איז דאָס נישט קיין לעבעדיקער באַי?

— דאָס איז היינריך... דער זיסער היינריך — מאַכט מיטאַמאָל אַדאַלף הערצבערג, און אין די בלויע אויגן זיינע שטייען טרערן.

— אייערס אַ קינד? — פרעגט אים אַלעקס.

ענטפערט אים ניט אַדאַלף הערצבערג, נאָר אנשטאַט דעם שלעפט ער אַרויס פון אַ הינטערשטער קעשענע אַ טייסטער, עפנט עס און נעמט אַרויס פון דאָרט צוויי פאַטאַגראַפיעס פון קינדער און ווייזט ביידע מיט אַ באַזונדערער אויפֿרעגונג אַלעקס'ן און פרעגט:

— זיינען אַט די ביידע קינדער ניט ענלעך איינס צום אַנדערן? קוקט זיך איין; איר האָט דאָך אַן אויג?

קוקט אַלעקס אויף די ביידע בילדער און מאַכט:

— מיר ווייזט זיך אויס, אַז ביידע זיינען פון איין קינד.

דערפרייט זיך אַדאַלף הערצבערג.

— ניט אמת? זעט דאָס נעזל אויף דער פאַטאַגראַפיע און ס'נעזל אויף דער אַנדערער — ס'זעלבע נעזל, ניט אמת? און זעט די אויגן! און דער קאַפּ און דער... אַזוי ס'מיילעכל ביי דעם און ביי דעם. קאָן מען זאָגן, אַז זיי זיינען ניט ענלעך איינס צום אַנדערן?

ער באַהאַלט צוריק דעם טייסטער מיט ביידע פּאַטאַגראַפיעס אין זיין הינ-טערשטער קעשענע און זאָגט צו אַלעקס'ן, אַז ער זאָל זיך אויספּאַקן און, אויב ער האָט וועלכע בילדער אויף אויסצוהענגען אויף די ווענט, זאָל ער דאָס טאָן. — פאַרוואָס האָט איר אַרונטערגענומען פון די ווענט יענע בילדער פון דער בלאַנדער? — פּרעגט דערנאָך ווידער אַלעקס.

— פאַרגעסט, פאַרגעסט יענע בילדער, — טוט זיך אַ כאַפּ הערצבערג, און ווי אַלעקסן ווייזט זיך אויס, מיט נערוועזער אומגעדולד, — פּאַקט זיך אויס און זאָל אייך ניט אַרן דאָס, וואָס דאָרף אייך ניט אַרן...

און ווען אַלעקס איז נאָכדעם פאַרנומען מיט זיין אויספּאַקן זיך און מיט אויסהענגען בילדער זיינע אויף די ווענט, איז סיי אַדאַלף הערצבערג און סיי יענע בלאַנדע פּרוי נאָך אַלץ ביי אים ניט געוואָרן אויס סוד. פאַרקערט: צו יענעם סוד איז נאָך איצט צוגעקומען דער סוד וועגן דעם אינגל, וואָס הערצ-בערג האָט מיט אַזאַ ליבע געמאַלן...

שפּעטער קומט הערצבערג אַרויס פון הינטערן פאַרהאַנג נאָך אין זיין ווייסן כאַלאַט און באַטראַכט די בילדער פון אַלעקס'ן, וואָס הענגען דאָרט אויף די ווענט.

— פייך, פייך, — רעדט ער צו זיך אליין, — און דאָס איז שוין אַן אמת-מייסטערווערק! — ווייזט ער אויף איינעם פון די בילדער.

— איינס פון די אמת'ע מייסטערווערק! — כאַפּט אונטער אַלעקס, וואָס שטייט נעבן אים, אויף זיין לצנות'דיקן שטייגער. מחמת איצט, זעענדיק ווי זיינע בילדער געפעלן הערצבערג'ן, ווערט ער פריילעך און שטיפּעריש ווי געוויינלעך.

ער רעדט ווייטער:

— איר דאַרפט ווייסן, מר. הערצבערג, אַז איך קאָן נאָר פאַרטראַגן גוטע קריטיק וועגן מיין אַרבעט. ווען איר וועט עס שטענדיק האַבן אין זינען, וועלן מיר בלייבן די בעסטע פריינט.

— יאָ? און וואָס רופט איר „גוטע קריטיק“?

— ווען מען האַלט, אַז איך בין ווייניקסטנס אַ זשעני, — ענטפּערט אים אַלעקס כלומר'שט ערנסט.

אַדאַלף הערצבערג לעבט מיטאַמאָל אויף און דער פנים זיינער מיט די בלויע אויגן צעשמייכלט זיך פריילעך.

— אַ צווייטער רעמבראַנדט? — לאַכט ער.

— ניין, אַן ערשטער אַלעקס בריוו, — ענטפּערט ער.

— ווייס איך דאָס איצט, — רופט זיך אַן דערנאָך אַדאַלף הערצבערג און שלאָגט זיך איבער, — ערנסט, אַט דאָס בילד — ווייזט ער מיט אַ האַנט — איז גענוג, אַז איר מייסטער זאָל פאַררעכנט ווערן פאַר גאָר אַ באַדייטנדיקן קינסטלער.

דאָס בילד האָט פאַרגעשטעלט אַ לבנה-נאַכט אין די קעטסקיל-בערג, און, באַגאַסן פון לבנה-שיין, איז געזעסן אַ יונג מיידל אויף אַ הויכן פעלז און האָט גע'חלום'ט וועגן איר געליבטן און געבענקט נאָך אים.

— אַלצדינג איז פאַרטרונקען אין לבנה־שיין — רעדט הערצבערג וויי-
טער — עס דערמאנט מיך אַן מאַפּאַסאַנ'ס „לבנה־שיין“. און דאָס מיידל אויפן
פעלז איז באמת אַ מייסטער־ווערק — צעוואַרעמט ער זיך נאָך מער — איר פאַר-
חלום־טקייט און איר ליבע־בענקשאַפט — יא, אַ מייסטער־ווערק.

און מיט אַמאָל ווערט ער אַנטשוויגן, טוט אַ פיר מיט אַ האַנט איבער די
אויגן און שטייט נאָך אַ וויילע און שווייגט. נאָכדעם זאָגט ער פאַרטראַכט:
— עס דערמאָנט מיר נאָך אַן עפעס. וואָרט איכ'ל אייך עפעס ווייזן!
פאַרשווינדט אין דעם צימער הינטער די רויטע פאַרטירן און קערט זיך
דערנאָך צוריק מיט עפעס אין די הענט.

— אַט זעט — וויקלט ער פאַנאָדער אַ בילד פון אַלעקס'עס אויגן —
אויך אין לבנה־שיין!

אויפן בילד זעט אַלעקס אַ יונגע פרוי, וואָס זיצט אויך, פאַרגאַסן פֿין
לבנה־שיין, אויף אַ פעלז צווישן בערג און חלום־ט.

און ביי אים רייסט זיך אַרויס פאַרוואַנדערט:
— דאָס איז דאָך די זעלביקע פון יענע בילדער!...

— יא, אַ פאַר טעג נאָך איר חתונה. זי איז דאָן אַוועק מיט איר מאַן
קיינ שווייצאַריע. זיצט זי דאָרט אויף אַ פעלז צווישן די בערג אין אַ לבנה־
נאַכט און חלום־ט פון איר מאַן, אין וועלכן זי איז פאַרליבט. און אפשר ניט
— טוט אַדאָלף הערצבערג שטיל אַ לאַך — אפשר... הערט נאָר, מיין פריינט —
שלאָגט ער זיך איבער — געפינט איר אין דעם אינגל פֿין מיין נייעם
בילד עפעס אַן ענלעכקייט צו דער פרוי?

— אין די האָר אפשר — ביידע בלאַנד.

טוט אַדאָלף הערצבערג אַ לאַך אַביסעלע אויפגערעגט און מאַכט:

— זיין פאַטער איז אויך אַ בלאַנדער.

און ער וויקלט צונויף ס'בילד וואָס ער האַלט אין די הענט און פאַר-
שווינדט דערמיט אין יענעם צימער הינטער די רויטע פאַרטירן.

ווערט עס פאַר אַלעקס'ן נאָך מער סוד און נאָך מער רעטעניש.

און אין אַ וויילע שפעטער קומט יענער אַרויס פון דאָרט אַן איבערגע-
טאַנער אין אַ לאַנגן רעגנמאַטל, מחמת אין דרויסן זעט אויס וואַלקנדיק.
ער רויכערט אַ סיגאַר און שמייכלט, הגם די בלויע אויגן ביי אים זיינען
פאַרבענקט.

ער זאָגט אַלעקס'ן אַז היינט וועט ער אים שוין מער ניט זען. דערביי
לאַזט ער אים וויסן, אַז ס'צימער הינטער די רויטע פאַרטירן איז פאַרשלאָסן,
ווייל ער האַלט עס פאַר זיין פּריוואַט־צימער.

און אַלעקס שטויסט זיך אָן, אַז דער „דייטש“ האָט עס געגעבן אים
אַ „קאַפּולער אַנצוהערעניש“, אַז מיט יענעם צימער איז ער קיין מחותן ניט...

און ווען אַדאָלף הערצבערג גייט נאָכדעם אַוועק פון דער שטודיאָ,
טראַכט אַלץ אַלעקס וועגן אים: ווער איז ער און וואָס איז ער, און וואָס פאַר
אַ סוד פאַרבאָהאַלט ער?...

אויף מאַרגן קומט אויס אַלעקס'ן צו זיין אַליין אין דער סטודיאָ, ווייל יענער ווייזט זיך ניט. אַזוי דריי טעג נאַכאַנאַנד. פאַרלאָרן געגאַנגען דער „דייטש“ — ווי אַלעקס רופט אים אין די געדאַנקען. וואו איז ער אַהינגע- קומען? פאַר דער צייט הערט ער עטלעכע מאָל ווי דער טעלעפּאָן קלינגט אין יענעם צימער הינטער די רויטע פאַרטירן, און עס ווייזט זיך אים אויס, אַז דער טעלעפּאָן, וואָס קיינער רופט זיך ניט אָפּ אויף זיין קלינגען, קלינגט אויך פון יענעם פאַרשלאָסענעם צימער מיט עפעס אַ סוד...

„באַלד ווי אַ גייסטער־געשיכטע“ — טראַכט ער.

און פאַר דער צייט איז ער אויך איינמאָל צוגעגאַנגען צום ווינקל, וואו עס זיינען געלעגן אַנגעוואָרפן איינס אויפן אַנדערן לייזונטן מיט ניט פאַר- ענדיקטער אַרבעט פון יענעם. ער האָט געוואָלט זען, וואָס דאַרט איז געווען. איבער אַ טוץ לייזונטן זיינען דאַרט געווען און צווישן זיי דריי ניט- פאַרענדיקטע בילדער — ווידער פון יענער בלאַנדער פרוי, און די איבעריקע, מיט דעם אויסנאָם פון איינעם זיינען געווען בילדער פון לאַנדשאַפטן. דער איינציקער אויסנאָם איז געווען אַ בילד פון אַ קאַנצענטראַציע- לאַגער ביי די נאַציס אין דייטשלאַנד — אַ בנין ווי אַ טויטן-קאַסטן, וואָס האָט פאַרנומען אַ ריזיקן שטח. און דער וועג, וואָס האָט געפירט צו יענעם בנין, איז געווען אויסגעפלאַסטערט מיט מענטשלעכע קעפּ און מענטשלעכע פּנימ'ער — פּנימ'ער אַלטע און יונגע, פון ווייבער און קינדער, ס'רוב פון אידישע פּנימ'ער...

אַלעקס האָט אַ ציטער געטאָן: די קעפּ, די פּנימ'ער האָבן געקרעכצט, געשריען, געבעטן צו גאַט, און געשאַלטן...

— וואָס פאַר אַ שרעק! דער מאַן האָט באַשטימט טאַלאַנט, אפשר גאַר אַ גרויסן! — טראַכט ער, און ער שטעלט אַוועק דאָס בילד פון קאַנצענטראַציע לאַגער אַז אַ זייט. ווען דער „דייטש“ וועט אַמאָל קומען, וועט ער אים זאָגן, ווי שטאַרק אים געפעלט אַט דאָס בילד און וועט אים פּרעגן, פאַרוואָס ער האַלט דאָס צווישן זיינע ניט-פאַרענדיקטע אַרבעטן. און אויפן פּערטן טאַג, ווען ער קומט אין סטודיאָ, דערהערט ער מיט- אַמאָל דעם קול מיטן שאַרפן דייטשן אַקצענט פון דעם צימער, פון הינטער די רויטע פאַרטירן.

— מיסטער אַלעקס ברויך, איר זייט דאָס? קומט נאָר אַהער!

דערפרייט זיך אַלעקס, ער טרעפט יענעם דאַרט אין צימער אין זיין ווייסן כאַלאַט. שטייט דאַרט און ווישט מיט אַ סערוועטקע גלעזער.

אויף דער אַנגעצונדענער קאָך־מאַשינקע פּייפט אַ טיי-קאַן.

— גוט מאַרגן! קומט, איר וועט מיט מיר טרינקען טיי — נעמט אים אויף אַדאָלף הערצבערג.

פּרעגט ביי אים אַלעקס, וואו ער איז געווען. ער האָט דאָך שוין געמיינט — זאָגט ער — אַז ער, הערצבערג, האָט אים אינגאַנצן צוגעוואָרפן די סטודיאָ. לאַכט יענער, ער וועט עס אפשר אַמאָל טאָן — מאַכט ער — אַבער איצט נאָך ניט.

ווען זיי זיצן נאָכדעם און טרינקען טיי, דערוויסט זיך אַלעקס פון אים, אז פון צייט צו צייט גייט ער אַוועק פון סטודיאָ אויף עטלעכע טעג, און דערפאַר זאָל ער זיך ניט וואונדערן ווען ער וועט אים דאָ ניט זען אַמאָל אַפילו אַ גאַנצע וואָך.

— וועגן געשעפט, מסתמא — פרעגט אַלעקס — טוט איר דאָס?
— ניין, איך אַנטלויף דאָס אַזוי פון זיך אַליין — ענטפערט אַדאַלף הערצבערג שפּאַטיש — איך מאַך זיך אַבער נאָר נאַריש, ווייל איך אַנטלויף און וואוהין איך אַנטלויף נעם איך דאָך מיט זיך אַליין...
און דאָ כאַפט ער זיך, אַז עס איז פונקט די צייט, ווען ער קען הערן די נייעס אויף דער ראַדיאָ, און ער עפנט זי אויף.
און די נייעס, וואָס ער הערט דערנאָך, זיינען זייער שלעכטע, די פאַשיסטן באַזיגן פראַנקרייך, עס הייסט, אַז פראַנקרייך קאַפיטולירט.
— אויך פראַנקרייך, די פרייע פראַנקרייך? עס קען דאָך ניט זיין! —
מורמלט אַדאַלף הערצבערג, און ער זעט אויס בלייך.

אַלעקס איז אויך צערודערט פון אַט די נייעס, מחמת נאָך אַמעריקע איז פראַנקרייך, וואו ער האָט געוואוינט אַ יאָר צייט, אים דאָס ליבסטע לאַנד, דערנאָך קאָנען זיי ניט אַרבעטן פאַר אויפּרעגונג, און יעדע עטלעכע מינוט לויפן זיי ווידער און ווידער צו דער ראַדיאָ, צו הערן פרישע נייעס, און יעדעס מאָל איז די נייעס שרעקלעכער איידער די פריערדיקע, און ווען עס קומט אַן דורך דער ראַדיאָ די נייעס, אַז די נאַציס האָבן אַריינגע-מאַרשירט אין פאַריז, רייסט זיך צוערשט אַרויס ביי אַדאַלף הערצבערג'ן, אַז עס איז אַ ליגן; נאָכדעם אַבער קרעכצט ער אַרויס:

— וואָס פאַר אַ פינסטערע גבורה! האַלאַנד, בעלגיע און איצט פראַנק-רייך, און מסתמא ענגלאַנד אויך... קאַפוט, איצט איז אַלצדינג קאַפוט, די גאַנצע וועלט איז קאַפוט! — מורמלט ער ווייטער, און קוקט מיט שרעק אויף דער ראַדיאָ, און דער פנים ביי אים ווערט פון בלייך רויט און רויטער, ממש אַ שטיק פייער.

ער פאַרדרייט די ראַדיאָ, נאָכדעם זעצט ער זיך אַוועק אויף דער סאַפּע און נעמט אַריין דעם בלאַנדן קאַפּ צווישן ביידע הענט און זיצט אַזוי אַ היפשע צייט ווי אַ פאַרשטיינערטער, שטום, מיט די אויגן איינגעגראָבן אין דער אַנטקעגנדיקער וואַנט, וואו עס הענגען בילדער אונטער באַזונדערע פאַר-האַנגלעך.

*
**

אַלעקס, וואָס איז קיינמאָל אין זיין לעבן ניט געווען אַזוי ערנסט ווי אין אַט דעם מאַמענט, רייסט איבער דעם שווייגן, ער זאָגט:
— אַלע זיינען געווען אַזוי זיכער, אַז אין פראַנקרייך וועלן זיי כאַפן די ריכטיקע מפלה!

— זיכער, האָ? זיכער? — הויבט זיך אויף אַדאַלף הערצבערג פון דער זאַפּע און רעדט ווי צו זיך אַליין — זיי זיינען געווען זיכער, ווייל זיי פאַרשטייען נישט וואָס פאַר אַ מלחמה דאָס איז, מחמת ניט קיין געוויינלעכע איז אַט די,

וואס היטלער האָט אַרױפגעצװאונגען אויף דער װעלט, נאָר אַ מלחמה כלומר'שט אַן „אידעאָלאָגישע“, אין דעם נאָמען פֿון אַ „נייער אַרדענונג“ און פֿון אַ „נייער מאַראַל“, לױט די געבאָטן פֿון דעם נייעם עװאַנגעליום, װאָס ער, דער „פֿירער“ און דער „דערלייזער“ פֿון דעם דייטשן פֿאָלק, האָט געשאַפֿן, לױט די געבאָטן פֿון זײַן בוך, „מײַן קאַמף“. יאָ, כמעט אַ רעליגיעזע מלחמה איז דאָס, פֿון אַ נייער רעליגיע קעגן אַלע עקזיסטירנדיקע רעליגיעס און קעגן אַלע אונזערע מאַראַלישע באַגריפֿן און װערטן, — אַ רעליגיעזע מלחמה, װאָס האָט איר נייעם „דערלייזער“ און אירע נייע אַפּאַסטאָלן. דערפֿאַר זײַנען דאָך די נאַצישע האַרדעס אַזױ געפֿערלעך. דערפֿאַר װײַזן זײ אַרױס אַזאַ פֿינצטערע גבורה און שנאה אין זײַער מלחמה קעגן די מענטשן פֿון אַן אַנדער גלױבן, אַנגעצונדן פֿון זײַער דערלייזער'ס נייער תּורה... אַ, איך קען זײ פֿון אײַגענער דערפֿאַרונג! — פֿליסטערט ער און שמיכלט פֿאַרטראַכט.

און אין אַ װײַלע אַרום זיצט ער בײַם טעלעפֿאָן און רעדט צו מענטשן װעגן פֿרײַנט זײַנע, װאָס געפֿינען זיך אין פֿראַנקרײַך.

צי קען ער זײ אַרױסראַטעװען פֿון דאָרט און װײַ אַזױ? ער רופֿט אַן מענטשן, װאָס מען װעט זײ זיכער דערשיסן, אויב זײ װעלן דאָרט, אין פֿאַרײַ. אַרײַנפֿאַלן צו די נאַצײס אין די הענט. ער װײַל טעלעגראַפֿירן געלט אַהײַן. צי קאָן ער דאָס ניט טאָן דורך עפעס אַ היגער אַרגאַניזאַציע?

און דעמאָלט רײסט זיך אויך אַרױס בײַ אים עפעס װעגן זײַן פֿאַרגאַנגענ־הײַט, װאָס איז אַזאַ סוד פֿאַר אַלעקס'ן: װען ער גײט אַװעק דערנאָך פֿונם טעלעפֿאָן, רופֿט ער זיך אַן צו אַלעקס'ן אַ פֿאַרצװײפֿלטער:

— װאָס פֿאַר אַן אומגליק! מײַנע בעסטע פֿרײַנט זײַנען דאָרט, מענטשן, װאָס האָבן מיט מיר דורכגעמאַכט בײַ די נאַצײס דעם קאַנצענטראַציע־גיהנום... און עס טוט זיך אַ טראַג אַלעקס'ן פֿאַר די אױגן דערצבערג'ס בילד פֿון דעם קאַנצענטראַציע־לאַגער, װאָס האָט אויף אים געמאַכט אַזאַ שטאַרקן אײַנדרוק, — דאָס בילד, װאָס ער האָט אַפּגעזונדערט פֿון די אַנדערע לײוונטן מיט די ניט פֿאַרענדיקטע אַרבעטן, װעלכע האָבן זיך דאָרט געװאַלגערט אין אַ װינקל.

ער פֿרעגט:

— איר זענט געװען אין אַ קאַנצענטראַציע־לאַגער בײַ די נאַצײס? אַדאָלף הערצבערג ענטפֿערט אים ניט אויף דעם. ער רעדט װײַטער צע־טראַגן און פֿאַרצװײפֿלט:

— װאָס טו איך? איך װאָלט זײ װעלן העלפֿן. מען װעט זײ דערשיסן אַדער צוריקשיקן אין אַ קאַנצענטראַציע־גיהנום צוריק קײַן דײַטשלאַנד, װען זײ װעלן אַרײַנפֿאַלן צו יענע אין די הענט... דאָרט, אין פֿראַנקרײַך, האָבן זײ די גאַנצע צײַט געאַרבעט קעגן די נאַצײס...

פרוואווט אים אַלעקס צו באַרואיקן. ער זאָגט:

— אויב זײ האָבן געלט װעלן זײ זיכער דאָרט קאַנען אַנטלױפֿן.

— זײ װאָלטן געהאַט געלט, װען מײַן געשעפט װאָלט דאָרט פֿאַרבליבן װײַ געװען. אָט די פֿרײַנט מײַנע זײַנען אַלע דאָרט פֿאַרבונדן געװען מיט מײַן

געשעפט. אָבער מיין געשעפט איז דאָרט אודאי שוין „ליקווידירט“ געוואָרן פון די נאַציס אין פּאַריז. אָ, ווי אַזוי זיי טוען עס ווייס איך פון פּערזענלעכער דער-פּאַרונג... און אויב אַזוי, וועלן מיינע פּריינט דאָרט ניט האָבן קיין מיטלען אויף צו אַנטלויפן — רעדט הערצבערג.

וואונדערט זיך אַלעקס וואָס הערצבערג רעדט אַזויפיל וועגן זיינע פּריינט. וואָס זיי זיינען דאָרט און כמעט גאַרנישט וועגן זיין געשעפט, וואָס גייט דאָרט ביי אים אפשר פּאַרלאָרן...

ער רופט זיך אָן :

— איר האָט דאָרט אַ געשעפט ?

— איך ווייס ניט, אויב איך האָב עס איצט. ביז איצט האָב איך געהאַט דאָרט אַ ברענטש פון מיין פּריערדיקן געשעפט אין דייטשלאַנד, איידער עס איז „אַריאַניזירט“ געוואָרן. אַזאָ ברענטש האָב איך אויך דאָ, אין ניו יאָרק.

— וואונדער איך זיך טאַקע וואָס איר, אַ געשעפטסמאַן, האָט איצט אַזוי ווייניק אייער געשעפט אין זינען — מאַכט אַלעקס. — עפעס גאַרניט מעשה געשעפטסמאַן !...

קוקט אים אָן הערצבערג מיט אַ גאַליקן שמייכל און זאָגט :

— מיין פּריינט, די נאַציס האָבן ביי מיר אַוועקגענומען מער, מער אפילו ווי דעם געשעפט אין דייטשלאַנד, וואָס איז געשאַצט געווען אין מיליאָנען מאַרק. זיי האָבן אַוועקגענומען ביי מיר עפעס, וואָס מען ניט קויפן פאַר קיין געלט אין דער וועלט. געלט ? מיר פעלט עס ניט. אפילו איצט פעלט עס מיר ניט. עפעס אַנדערש פעלט מיר. עפעס, וואָס איז מער ווי געלט. איך וועל ניט בענקען, אויב איך וועל דעם געשעפט דאָרט פּאַרלירן, אָבער איך וועל בענקען, און שטאַרק בענקען, אויב איך וועל מיינע פּריינט פּאַרלירן ...

ווערט דעמאָלט פאַר אַלעקס'ן אַביסעלע אויפגעדעקט דער סוד וועגן אַדאָלף הערצבערג'ן און זיין פּאַראַנגענהייט, אָבער נאָר אַביסעלע. און אַזוי ווי אים ווילט זיך מער וויסן וועגן יענעם, מיינט ער, אַז גראַד איצט איז די ריכט-טיקע געלעגנהייט אויסצופּרעגן הערצבערג'ן וועגן דעם. אים פאַלט איין אַנ-צוהייבן פון דעם בילד, וואָס הערצבערג האָט געמאַלן פון קאַנצענטראַציע-לאַגער ...

ער רופט זיך אָן :

— צווישן די ניט-פּאַרענדיקטע אַרבעטן אייערע האָב איך געפונען אַ בילד פון אַ קאַנצענטראַציע-לאַגער. זייער אַן אינטערעסאַנטע אַרבעט. איך פאַרשטיי ניט פאַרוואָס איר מיינט, אַז עס געהערט צו די ניט-פּאַרענדיקטע בילדער אייערע. נאָך מיין מיינונג איז דאָס אַ פּאַרענדיקט בילד, וואָס איז אייך זייער געלונגען...

טוט הערצבערג אַ קוק אויף אים עפעס ווי פאַרוואונדערט, זאָגט אָבער גאַרנישט און גייט אַרויס אין צווייטן צימער, און ער, אַלעקס, נאָך אים. הערצבערג קוקט זיך אַרום און באַלד דערזעט ער דעם בילד פון דעם קאַנ-צענטראַציע-לאַגער, וואָס שטייט דאָרט אָפּגעזונדערט פון די אַנדערע ליי-ווענטן זיינע מיט די ניט-פּאַרענדיקטע אַרבעטן.

ער נעמט דעם בילד אין די הענט אַריין און קוקט אויף דעם און קוקט.
 טוט אַ צי דערנאָך מיט די אַקסלען און וואַרפט עס אַריין צוריק אין דער קופּע
 לייוונטן, וואו עס איז פריער געלעגן...
 — מיין פריינט — זאָגט ער שטיל, נאָר נערוועז, צו אַלעקס'ן — לאָזט
 עס ליגן. אַוועקגעלייגט, זאָל עס ליגן...
 — פאַרוואָס? די אַרבעט איז דאָך זייער אַ געלונגענע? ביי מיר וואַלט אַזאָ
 אַרבעט געהאַנגען אויף דער וואַנט אויבנאָן...
 — פּערזענלעכע געשיכטע, מיין פריינט, פּערזאָנאַל היסטאָרי... איך האָב
 אייך שוין אַמאָל געזאָגט, אַז איך טו די אַרבעט פאַר זיך, נאָר פאַר זיך אַליין...
 רופּט זיך אָן אַלעקס:
 — איך ווייס ניט צוליב וואָס און צוליב וועמען איר האָט דאָס בילד גע-
 מאַלן, אָבער דאָס איז קונסט.
 — קונסט? — טוט הערצבערג אַ שמייכל — מיין פריינט, אויב דאָס איז
 קונסט, איז דאָס זייער שלעכטע קונסט. קונסט איז דער אויסדרוק פון אַן
 איינדרוק, אָדער פון אַן איבערלעבונג, אָבער דאָס בילד גיט ווייט-ווייט ניט איר
 בער יענעם איינדרוק און יענע איבערלעבונג פון דעם נאַצישן גיהנום, וואָס
 דאָס האָט געזאָלט אויסדריקן, ניט אפילו אַ טויזנטסטן טייל, וואָס איז פאַרבליבן
 אַט-אַ-דאָ! — ווייזט ער אויף זיין האַרצן. — דערפאַר טויג דאָס ניט און דער-
 פאַר האָב איך דאָס אַוועקגעלייגט צווישן יענע אַרבעטן מיינע...
 און ווען אַלעקס וויל דערנאָך ווידער עפעס זאָגן, לאָזט אים ניט הערצבערג.
 — גענוג — מאַכט ער — גענוג. ניט איצט איז אַ צייט צו רעדן וועגן
 אַזעלכע נאַרישקייטן. איך וועל בעסער גיין זען, וואָס איך קאָן טאָן פאַר יענע...
 און שפּעטער, ווען אַלעקס פאַרלאָזט די סטודיאָ, גייט ער אַוועק פון דאָרט
 נאָך מער פאַראינטערעסירט אין דעם „טשיקאָוען דייטש“ איידער פריער...
 — 5 —

אַרום אַט דער צייט האָט אויך דער שרייבער, וויליאַם רובין, אַלעקס'עס
 פריינט, זיך באַקענט מיט אַדאָלף הערצבערג. ער איז לכתחילה געקומען צו אים
 אין סטודיאָ, ווייל אַלעקס האָט אים פאַראינטערעסירט מיט דעם „טשיקאָוען
 דייטש“...
 און עס האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז אַדאָלף הערצבערג איז געווען אַ לייע-

נער פון רובינ'ס ווערק און האָט שטאַרק געהאַלטן פון זיין שריפטשטעלרישן
 טאַלאַנט. און שוין ביי זייער ערשטער באַגעגעניש האָבן זיי זיך ביידע באַ-
 פריינדעט, און הערצבערג האָט אים איינגעלאָדן צו גיין מיטאַגן מיט אים.
 און ווען רובין איז געגאַנגען דעמאָלט מיט הערצבערג'ן צום מיטאַג, איז
 ער ביי זיך זיכער געווען, אַז ווען ער וועט צוריקקומען פון יענעם מיטאַג וועט
 ער שוין וויסן דעם סוד ווער אַדאָלף הערצבערג איז געווען...
 אין יענעם רעסטאָראַן, וואוהין הערצבערג האָט אים געפירט מיטאַג-עסן,
 האָבן געגעסן אויך אַנדערע דייטשע פליכטלינגע, און וויליאַם האָט זיך גע-

וואונדערט וויפיל מענטשן, סיי אינגערע און סיי עלטערע, זיינען צוגעגאנגען צו הערצבערג'ס טיש און האָבן גערעדט מיט אים. די מערסטע פון זיי האָבן גערעדט מיט אים וועגן איין זאך: וועגן דער מלחמה און וועגן היטלערן — אַנ־דערע פון זיי מיט צער און אַנדערע מיט שרעק...
אַ טייל פון זיי האָט גערעדט מיט אים דייטש. די מערסטע אָבער האָבן גערעדט ענגליש, מיט אַ שאַרפן דייטשן אַקצענט, און מיט אַ פאַר פון זיי האָט ער גערעדט פראַנצויזיש.

בלויז צוויי פון זיי האָבן גערעדט מיט אים וועגן געשעפט.
פאַר דער צייט איז צו זיין טיש צוגעקומען אַן אַלטער דזשענטעלמאַן, מיט אַ ווייסן קאַפּ, און האָט זיך איינגעבויגן איבערן טיש און שטיל מיט אַ פאַר־סוד'עטער מינע אים איבערגעגעבן, אַז עס האָבן זיך גענומען ווייזן אין דער לעצטער צייט מיטגלידער פון דעם „דייטש־אַמעריקאַנישן בונד“ אין אַט דעם רעסטאָראַן, און אויך אַזעלכע, וואָס אַרבעטן דאָ פאַר דער „געסטאַפּאַ“. ער ווייט דאָס זיכער. אפילו איצט, אין דעם מאַמענט, זיצט דאָ איינער אַזאַ...
און ווען דער אַלטער איז נאָכדעם אַוועק פון זיין טיש האָט הערצבערג זיך אַנגערופן צום שרייבער:

— אַט דער אַלטער דזשענטעלמאַן איז איינער פון די פליכטלינגע. איך קען אים פון דערהיים און אויך פון פראַנקרייך. אַ רייכער געשעפטסמאַן איז ער געווען מיט עטלעכע יאָר צוריק אין לייפּציק. דער שרעק פון דעם דייטשן גיהנום ליגט אים נאָך אין די ביינער... אפילו, דאָ, אין אַמעריקע, לאַזט עס אים ניט רוען. ער ציטערט אויף פון דעם נאָמען „געסטאַפּאַ“ אפילו דאָ. און ער איז ניט קיין אויסנאַם...

און ער, הערצבערג, האָט דעמאָלט צוגעגעבן פאַרטראַכט:
— ווער ווייסט?... ס'איז מורא'דיק צו טראַכטן דערפון... אפשר דאָ אויך?... אין דייטשלאַנד איז דאָס אויך געקומען אומגעריכטערהייט.
און ווען רובין האָט דעמאָלט געפרואווט צו פאַרפירן מיט אים אַ שמועס וועגן זיין לעבן אין דייטשלאַנד, האָט ער, אַדאָלף הערצבערג, גאָר גענומען אויספרעגן אים, דעם שריפטשטעלער, וועגן דעם, וואָס ער שרייבט איצט און וועגן אַנדערע ווערק זיינע, וואָס זיינען שוין געדרוקט געווען...

און דער שריפטשטעלער, וויליאַם רובין, האָט דעמאָלט פאַרגעסן וואָס ער איז אויסן געווען מיט זיין קומען מיטאַג'עסן מיט הערצבערג'ן, און ער האָט גענומען רעדן וועגן זיין אַרבעט און גערעדט דערפון די גאַנצע צייט דערנאָך, ביז זיי האָבן זיך צעשיידט...

זיי זיינען פאַרבליבן פריינט. פון דעמאָלט אָן איז דער שריפטשטעלער וויליאַם רובין געקומען צו אים אין סטודיאָ גאַנץ אָפט, און אַמאָל זיינען זיי ביידע געגאַנגען עסן אין אַ רעסטאָראַן, צי אין אַ טעאַטער געגאַנגען צו אַ פאַר־שטעלונג, אָדער זען אַ בילד.

זיי האָבן ליב געהאַט צו רעדן איינער מיטן אַנדערן וועגן די פאַרשיידנ־סטע פראַגן.

ווען זיי האָבן גערעדט וועגן ליטעראַטור האָט אַדאָלף הערצבערג אַרויס־

געוויזן אַ גרויסע באַקאַנטשאַפט ניט נאָר מיט דער דייטשער, נאָר אויך מיט דער אַלגעמיינער ליטעראַטור.

מיט דער זעליקער באַגייסטערונג האָט ער גערעדט וועגן געוויסע רוסי־שע, פראַנצויזישע, ענגלישע און סקאַנדינאַווישע שריפטשטעלער און פּאָעטן, ווי וועגן געוויסע דייטשע.

סיי די אַלטע און סיי די נייע ליטעראַטור איז אים גוט באַקאַנט געווען. אַזוי האָט ער גערעדט מיט גרויסן וויסן וועגן מאלעריי און קונסט בכלל.

און שטענדיק, שטענדיק, האָט דער שרייבער, וויליאַם רובין, געהאַט דעם איינדרוק נאָך אַ שמועס מיט הערצבערג'ן וועגן וועלכן ענין ניט איז, אַז ער, הערצבערג, האָט ניט אַלץ, וואָס ער וואָלט געקאַנט זאָגן וועגן יענעם ענין, אַרויסגעזאָגט ...

איבערהויפּט איז אַדאַלף הערצבערג אים ליב געווען, אים, דעם מיטאַר־בעטער פון די ראַדיקאַלע ענגלישע און אַמעריקאַנישע זשורנאַלן, פאַר זיינע אַנשוואַונגען, וואָס זיי זיינען געווען דורכאויס סאַציאַליסטישע.

ער, אַדאַלף הערצבערג, האָט אַמאָל, זיצנדיק מיט אים אין אַ קאַפּע־הויז אויף בראַדוויי, זיך אַזוי אויסגעדריקט פאַר אים:

— לויט מיין שטאַנד בין איך געווען און בין נאָך היינט אויך אַ קאַ־פיטאַליסט. אָבער לויט מיין גייסט בין איך אַלעמאָל געווען, זינט מיינע אויגן־וועריסטיטעט־יאָרן אָן, אַ שטאַרקער קעגנער פונם קאַפיטאַליזם, און מיין חשוב־סטער לערער איז געווען און ביז היינט נאָך פאַרבליבן קאַרל מאַרקס ... און ער האָט צוגעגעבן מיט אַ געלעכטער:

— מיך האָבן די נאַציס אומזיסט ניט געפייניקט, כאַטש, אמת, זיי האָבן דער עיקר מיך געפייניקט ניט ווייל זיי האָבן געוואוסט מיין וועלט־אַנשוואַונג, נאָר צוליב מיין אידישער אַפּשטאַמונג ...

— פאַרוואָס קען איך אייך ניט? פאַרוואָס האָט איר מיר קיינמאָל ניט דערציילט וועגן אייערע איבערלעבונגען? — האָט וויליאַם רובין דעמאָלט גע־פרעגט ביי אים. — איך פיל, אַז איר האָט איבערגעלעבט אַ סך, גאַר אַ סך, און מיין שרייבערישע נייגעריקייט לאַזט מיך ניט רוען ...

האַט אַדאַלף הערצבערג אים דעמאָלט גענטפערט און געקוקט פאַר זיך מיט זיינע פאַרבענקטע אויגן:

— איבערגעלעבט? יאָ, ניט ווייניק, אַ סך, גאַר אַ סך. היינט נאָך אפּשר ניט ווייניקער. רעדן אָבער דערפון איז מיר שווער. אפּשר אַמאָל, רובין ... דע־מאָלט וועט איר זיך באַקענען מיט אַ טראַגעדיע... אָבער גענוג, ניט רעדן מער דערפון — האָט הערצבערג זיך מיטאַמאָל אַ כאַפּ געטאַן און אַוועקגעשלעפּט דעם שרייבער מיט זיך פון רעסטאָראַן אין אַ טעאַטער.

מיט אַלעקס'ן האָט הערצבערג זיך ניט געקאַנט אַזוי באַפריינדן. ער איז צו באַשריינקט געווען פאַר אים, וויליאַם רובין איז געווען אַ סך געבילדעטער, און ער האָט געקענט מיט אים רעדן וועגן אַ סך ענינים, וואָס אַלעקס'ן זיינען זיי געווען פרעמד. אַ חוץ דעם האָט אים אַלעקס אַמאָל דערעסן מיט זיינע חכמות. — איר ווייסט — האָט ער אַמאָל זיך אַנגערופן צו רובינע'ן, ווען ער איז

געזעסן מיט אים אין אַ קאָפּע-הויז, — אייער פריינט אַלעקס איז אַ גאַנץ וואוי-
לער מענטש און אַ טאַלאַנטפולער, דאָך הויבט מיר אָן צו ווערן שווער מיט אים.
אַ מענטש זאָל זיך נאַכאַנאַנד וויצלען. די גאַנצע וועלט זאָל פאַר זיינע אויגן
אונטערגיין, גייט עס אים נישט אָן. ער וויצלט זיך. איר וויסט, באַלד ווי איך
האַב זיך באַקענט מיט אים איז ער מיר דוקא דערפאַר געפּעלן געוואָרן. דער-
פאַר האָב איך מסכים געווען צו טיילן זיך מיט אים מיט מיין סטודיאָ. היינט
אַבער איז ער מיר שווער מיט זיין אַזוי גערופּענער באַהעמישקייט. איך מייך
אויס, ווען נאָר איך קאָן, אפילו צו רעדן מיט אים.

און האָט צוגעגעבן:

— איבערהויפט איז מיר שוין לאַנג קלאָר געוואָרן, אַז צווישן דעם שריפט-
שטעלער און דעם מאלער איז אַ גרויסער אונטערשייד. איך האָב געטראָפּן אין
מיין לעבן די באַרימטסטע שריפטשטעלער און די באַרימטסטע מאַלער און
דער אונטערשייד צווישן זיי האָט זיך שטענדיק געמערקט. דער מאַלער, ווי
גרויס ער זאָל ניט זיין, זעט שטענדיק נאָר דעם ווינקל, וואָס ער מאַלט, און
דער גרויסער שריפטשטעלער — די גאַנצע וועלט. אַט דעם אונטערשייד באַ-
מערק איך אויך צווישן אייך און אייער פריינט אַלעקס'ן.

דער שרייבער האָט געפרוּאוּוט פאַרענטפּערן זיין פריינט און אַנגעוויזן
אויף די גוטע מעלות פון אַלעקס'ן.

— ער איז אַ האַרציקער מענטש — האָט וויליאַם רובין געזאָגט, — אַ
פּילאָזאָף, אויב איר ווילט, וואָס קוקט אויף דער גאַנצער וועלט דורך פריי-
לעכע, זניקע ברילן.

— „זניקע אויגן“ — האָט הערצבערג אַ לאַך געטאָן — אַ פּוסטע פּראַזע
היינטיקע צייטן! און וואָס איז שייך פּילאָזאָפּיע און פּילאָזאָפּן, ניין, אייער
פריינט אַלעקס איז ניט קיין פּילאָזאָף, נאָר פּשוט אַ נאַר, וואָס חכמה'ט זיך
איבער'ן צווייטנס אומגליק!

דער שרייבער האָט זיך אַנגערופּן מיט פאַרדראָס:

— עס טוט מיר וויי צו הערן עפּעס אַזוינס וועגן אַלעקס'ן. איר קענט אים
ניט אַזוי גוט ווי איך.

— ווער וויל אים קענען? איך וויל אים גאַרנישט קענען — האָט הערצ-
בערג געזאָגט, און דערשטיקט זיין אויפּרעגונג. — איך וועל אייך זאָגן דעם
אמת: ווען איר וואַלט ניט געווען אַזאַ פריינט זיינער, וואַלט ער שוין לאַנג
ניט געווען ביי מיר אין סטודיאָ.

— אַבער פאַרוואָס?

— ווייל איך האָב שוין אייך געזאָגט, ער איז מיר שווער. ווייל מיט יעדן
טאָג פּיל איר, אַז דאָס אומגליק פון דער וועלט גייט אים גאַרניט אָן. פריער האָט
זיך מיר אויסגעוויזן, אַז עפּעס רירט אים יאָ אָן. אַבער פאַר דער לעצטער צייט
— גאַרנישט. נאָר געוויצלט זיך, נאָר גע'חכמה'ט זיך. אַ ווילדער קלאַון שטייט
איבער אַ וועלט, וואָס גייט אָפּ מיט בלוט און מאַכט איבער איר גרימאָסן...
האָט וויליאַם רובין דעמאָלט געפרוּאוּוט זיך ווידער אַננעמען פאַר זיין
פריינט. מיט'ן גאַנצן האַרצן האָט ער געוואַלט, אַז צווישן אַלעקס'ן און הערצ-

בערג'ן, צווישן אָט די צוויי מענטשן, וואָס ער האָט ליב געהאַט, זאָל זיין שלום. און ער האָט זיך אָנגערופן :

— איר פאַרשטייט אים שלעכט. ער טוט דאָס, ווייל ער איז אויסן אייך צו צעשטרייען. איך ווייס ווי ער פילט אייך מיט. ניט איינמאָל האָט ער דערפון גערעדט מיט מיר. אפשר טוט ער דאָס אַמאָל אָן טאַקט, אפשר אביסעלע איי-בערטריבן, אָבער מיינען מיינט ער אַלעמאָל גוט ...

האַט הערצבערג אַ לאַך געטאָן און באַמערקט :

— גוט מיינט איר ; ער אָבער מיינט, אַז ער איז אַ חכם...

און באמת איז גערעכט געווען דער שרייבער, וויליאַם רובין. ביי הערצ-בערגן אין דער סטודיאָ איז אַלעקס ס'רוב אויסן געווען מיט זיינע חכמות און זיינע וויצן צו צעשטרייען הערצבערג'ן, איבערהויפט אין יענע מאַמענטן, בעת יענער האָט אויסגעזען זייער אומגליקלעך. דאָס הייסט, גראַד אין מאַמענטן, ווען אַלעקס'עס וויצן און חכמות זיינען דעם אומגליקלעכן געווען שווער צו פאַרטראַגן.

איז ער אָבער שולדיק געווען אין דעם ? אַרויסרייסן הערצבערג'ן פון זיין שווערער שטימונג איז ער אויסן געווען, צו מאַכן אים פריילעכער, אַ שמיכל ביי אים אַרויסרופן...

פאַר דער צייט האָט ער אַזוי ווי זיין פריינט, וויליאַם רובין, שוין גע-וואוסט עטלעכע פאַקטן וועגן הערצבערגס פריערדיקן לעבן. זיי האָבן גע-וואוסט, אַז ווייל ער און זיין פאַטער זיינען געווען פון אידישער אָפּשטאַמונג האָט מען ביי זיי אַלצדינג אַוועקגענומען. אייך די גרויסע כעמישע פאַבריק מיט אַלע אירע ברענטשעס אין דייטשלאַנד. און זיין פאַטער און מוטער זיינען ביידע געשטאַרבן אין קאָנצענטראַציע-לאַגער, און אַז אים אַליין האָט מען פון דאָרטן אַרויסגעראַטעוועט. אייך האָבן זיי געוואוסט, אַז ער איז געווען דאָרט פאַרהייראַטעט מיט אַ קריסטלעכער דייטשער פרוי, אַ באַנקירס אַ טאַכטער, וועלכע איז געווען אַ חבר'טע פון זיין שוועסטער. און אייך אַז עס זיינען פאַר-בליבן ברענטשעס פון יענעם געשעפט אין אַנדערע לענדער, ברענטשעס, וואָס האָבן נאָך באַלאַנגט צו אים ; און אַז אייך איצט איז ער נאָך געווען אימשטאַנד צו שטיצן, און טאַקע געשטיצט אייך מיט זיין געלט אַנדערע פליכטלינגע, סיי אַזעלכע, וואָס האָבן זיך געפונען דאָ אין לאַנד, און סיי יענע פריינט זיינע, וואָס מען האָט געדאַרפט אַרונטערבריינגען אַהער פון יענע לענדער, וואוהין זיי זיינען פאַרוואַרפן געוואָרן.

וואָס עס איז געוואָרן פון זיין קריסטלעכער ווייב און צי האָט ער געהאַט מיט איר קינדער — דאָס האָט מען פון אים ניט געקאָנט דערגיין. וועגן דעם האָט ער קיינמאָל ניט געוואַלט רעדן. ניט אפילו אין יענע מאַמענטן, ווען אים האָט זיך געוואַלט עפענען פאַר וועמען ניט-איז זיין האַרץ, וואָס ער האָט געוויינלעך געהאַלטן פאַרשלאָסן.

וויסנדיק אָט די עטלעכע פאַקטן וועגן אים, האָבן זיי געפילט, סיי דער שרייבער וויליאַם רובין און סיי זיין פריינט אַלעקס, אַז זיי האָבן געוואוסט זייער ווייניק וועגן אים, זייער ווייניק וועגן זיין פאַרגאַנגענהייט, כמעט גאַרנישט ;

אז דער עיקר פון זיין פריערדיקן לעבן און פון זיין אינערלעכן איצטיקן לעבן איז פאר זיי נאך פארבליבן א סוד...

איין זאך איז פאר זיי קלאר געווען:

דער מענטש האט געליטן. עפעס האט אים געעגבערט. עפעס האט אים פארפאלגט. מיט יעדן טאג האט ער אויסגעזען אלץ פינצטערער, אלץ פאר צווייפלטער.

די לעצטע צייט איז ער אפט געזעסן פארשפארט אין דעם צימער הינטער די רויטע פארטייערן און שעה'ן-לאנג איז ער פון דארט ניט ארויס. און ווען ער איז נאך דעם ארויסגעקומען פון דארט, האט אלעקס כמעט שטענדיק באמערקט, אז ער איז געווען שיכור'לעך. געוויינלעך האט ער זיך נאכדעם געשטעלט אר-בעטן הינטער דעם פארהאנגל און ניט געוואלט, אז אלעקס זאל זען וואס ער האט דארט געטאן.

און אז אנדערש מאל האט ער זיך נאכגעפרעגט ביי אלעקס'ן אויף רובינען. צי קאן מען ניט טעלעפאנירן צו אים, אז ער זאל קומען. צי ער האט גאר גענוג מען רעדן וועגן די לעצטע נייעס פון דער מלהמה מיט אזא מינע און מיט אזא קול, אז אלעקס האט אויף אים שטארק רחמנות געהאט און פאר רחמנות גע-פרואווט זאגן עפעס א וויץ... האט הערצבערג איצט, ווי נאר ער האט דער-הערט, אז אלעקס הויבט אן זיך צו וויצלען, גלייך זיך דערמאנט, אז ער דארף נאך כלומרשט שרייבן בריוו, און ער האט זיך אריינגעכאפט אין דעם צימער הינטער די רויטע פארטירן, און זיך דארט פארשפארט.

אודאי האט אלעקס באמערקט, אז זיינע וויצן „נעמען ניט“ דעם „דייטש“ און אז בכלל איז יענער אַנגע'ברוגז'ט אויף אים. פארוואס? און ער האט גע-פונען א תירוץ אויף דעם אזא:

ערשטנס, אפילו איז א נארמאלן צושטאנד, אז א דייטש זאל א לאך טאן פון א וויץ, דארף מען אים סיידן קיצלען אין די פיאטעס, בפרט נאך א דייטש אין אזעלכע אומשטענדן...

און איינמאל, נאך דעם ווי הערצבערג האט זיך ניט געוויזן גאנצע צוויי וואכן אין זיין סטודיא, איז ער געקומען אהין און ער האט אויסגעזען שטארק צעטראגן. ער איז אריין אין דעם צימער הינטער די רויטע פארטירן און האט אַנגעקלונגען צו דעם שרייבער וויליאם רובין. און אין טעלעפאן האט אים אפ-געענטפערט די פרוי, ביי וועמען יענער האט געוואוינט. זי האט געזאגט, אז מיסטער רובין איז אַוועקגעפארן אויף וואַקאַציע און וועט זיין צוריק אין א פיר וואכן שפעטער.

איז דעמאלט הערצבערג אַרויסגעקומען אין דעם אַנדערן צימער, וואו אלעקס האט געאַרבעט און האט אים מכבד געווען מיט איינעם פון זיינע האַ-וואַנאַ סיגאַרן און געזאגט:

— זאלן מיר זיין גוטע פריינט, אלעקס!

אלעקס, שטייענדיק מיטן פינזל ביי זיין ליוונט, האט זיך א כאַפּ געטאַן:

— אדרבה, איר ווערט נאר אויס דייטש און הויבט אן צו פאַרשטיין א וויץ,

וועלן מיר זיין די בעסטע פריינט!

אָט וויצלט איר זיך שוין! אום גאָטעס ווילן — האָט זיך אַרויסגעריסן ביי
 הערצבערגן — הערט אויף צו וועלן זיין אַ חכם!
 — וועלן טאָר איך אויך ניט?
 — הערט, אַלעקס — מאַכט נאָכדעם צו אים הערצבערג. — הערט וואָס
 אַ נאָר וועט אייך זאָגן. אייער פריינט רובין וויל מיר איבריידן, אַז איר טוט
 דאָס פאַר גוטסקייט, ווייל איר ווילט מיך צעשטרייען...
 — וואָס טו איך פאַר גוטסקייט? — קוקט אים אַלעקס אָן פאַרוואַנדערט.
 — כ'מין, דאָס וואָס איר וויצלט זיך, וואָס איר זאָגט חכמות; וואָס איר
 ווילט מיך פריילעך מאַכן... אָבער אייערע וויצן זיינען פאַר מיר די גרעסטע אָפֿ-
 קומעניש. עס איז אַזוי ווי מען וואַלט עמיצן געהאַלטן ביים גאַרגל און גע-
 שטיקט אים און דערביי אים אונטערהאַלטן מיט וויצן און געוואַלט, אַז ער
 זאָל לאַכן... עס לאַכט זיך ניט, ברודער, עס לאַכט זיך ניט!... און ווי קען מען
 לאַכן אין אַזאַ צייט, פּרעג איך אייך? און איך באַזונדערס... יעדן טאָג בשורות
 אַזעלכע פינסטערע, אַזעלכע ביטערע פון דאַנען און פון דאָרט!... איך נאָענטער
 מענטש האָט זיך דאָס לעבן גענומען... אַ צווייטער איז געוואָרן אַ גאַנצער מאַ-
 כער ביי דער „געסטאַפֿאַ“... און אַ דריטער, און אַ פּערטער, און אַ פינפטער.
 זייער געביין אפילו ווייסט קיינער ניט וואו ס'איז אַהינגעקומען... איר זענט
 דאָך אַ קינסטלער. איר דאַרפט דאָך פאַרשטיין... איר דאַרפט דאָך פילן... מיר
 דאַכט זיך אַמאָל אויס, אַז איר לאַכט פון מיר...
 — ניט איך לאַך פון אייך, מיסטער הערצבערג, נאָר איך וואַלט וועלן
 אַז איר זאָלט לאַכן פון דער גאַנצער וועלט.
 מאַכט צו אים העמאַלט הערצבערג שטיל, אָבער גאַר שטיל, און מיט גע-
 בעט, און מיט אַ נערוועזן שמיכל:
 — איך בעט אייך, ליבער, גוטער מענטש, הערט אויף צו זיין גוט צו
 מיר. איר וועט מיך אַמאָל דער'הרג'ענען מיט אייער גוטסקייט...
 און אַ שטיק צייט דערנאָך מיידט אים הערצבערג אויס, און מער ווי „גוט
 מאַרגן“ און „גוד באַי“ הערט פון אים ניט אַלעקס.
 ביז יענעם טאָג, ווען היטלער האָט אַטאַקירט סאַוועט־רוסלאַנד, באַלד
 דערנאָך איז הערצבערג געוואָרן גאַר אַן אַנדער מענטש. איצט האָט ער גע-
 שמייכלט פריילעך, אויפגעלעבט און געלאַכט הויך אויפן קול פון אַלעקס'עס
 וויצן און חכמות.
 — עס איז די גרעסטע היסטאָרישע פאַסירונג — האָט מען פון אים גע-
 הערט דעמאַלט, אין דער ערשטער צייט, סיי אַלעקס אין דער סטודיאָ, סיי אַנ-
 דערע אין דרויסן — די גרעסטע היסטאָרישע פאַסירונג זינט היטלער'ס מגפה
 איז באַפאַלן די וועלט... איצט בין איך זיכער אין היטלער'ס מפלה, ווייל נאָר
 אַ רעוואָלוציאָנערע אַרמיי, ווי די סאַוועטישע, קען זיך פאַרמעסטן אין אַ מלחמה
 מיט די ווילדע, פאַנאַטישע האַרדעס פון היטלערן...
 און אַן אַנדערש מאַל האָט מען פון אים געהערט:
 — היטלער'ס מלחמה איז באמת אַ קאַנטר־רעוואָלוציע קעגן אַלע דער-
 גרייכונגען, וואָס זיינען דערגרייכט געוואָרן אין די דעמאָקראַטישע לענדער

דורך רעוואָלוציעס... דאָס איז אַזוי קלאַר פאַר מיר, אַז קלערער קען גאָר ניט זיין, און דאָס דאַרף אויך קלאַר ווערן יעדן אמת'ן דעמאָקראַט... די דאָזיקע יום־טובֿ'דיקע שטימונג האַלט אָן ביי אים, ווי ביי וויליאַם רובֿ־בינ'ען און ווי ביי אַלעקס'ן, אַ געוויסע צייט. אין די אַוונטן פאַרברענגען זיי דעמאָלט צוזאַמען אין די טייערסטע קאַבאַרעס אויף בראַדווײ, צי אין גריניטש ווילעדזש. הערצבערג נעמט איצט אויך אַלעקס'ן מיט זיך וואוהין ער גייט פאַר־ברענגען. דאָס איז דאָס ערשטע מאָל פאַר די באַלד צוויי יאָר וואָס זיי קענען זיך. ער איז אַזוי גליקלעך, אַדאַלף הערצבערג, אַז וועמען נאָר פון זיינע באַקאַנטע ער באַמערקט דאָרט, צי אין אַ קאַפּע־הויז, צי אין אַ קאַבאַרע, בעת ער פאַר־ברענגט מיט אַלעקס'ן און רובֿינ'ען, לאַדט ער איין צו זיין טיש און צאָלט פאַר אַלעמען.

און נאָכאַנאַנד הערט מען פון אים דעמאָלט :

— איך בין איצט מיטן גאַנצן האַרצן פאַרן סאָוועטן־פאַרבאַנד. אויפגע־בראַכט קעגן אים בין איך געווען פריער פאַר דעם פּאַקט מיט היטלערן. איצט אָבער איז אַלץ פאַרגעסן... מען מוז פאַרגעסן! דער סאָוועטן־פאַרבאַנד שטייט איצט אויף דער ריכטיקער זייט, אויף דער זייט פון די דעמאָקראַטישע פעל־קער, אויף דער זייט פון גערעכטיקייט און יושר, אויף דער זייט פון מענטש־לעכער חשיבות און פעלקער־פרייהייט... און, רובֿין און אַלעקס, און איר אַלע דאָרט, איר ווייסט? מיר זיינען דאָך אַלע אידן! זינט היטלער האָט מיך געמאַכט פילן אַלס איד, האָב איך דערפון נישט איינמאָל געטראַכט. אידן האָבן דאָך, באמת, אַלס אידן, קיינמאָל ניט געקענט האָבן קיין טענות צו סאָוועט־רוסלאַנד. עס איז דאָך דאָס איינציקע לאַנד אין דער גאַנצער וועלט וואָס האָט דערקלערט דעם אַנטיסעמיטיזם אַלס שטאַטס־פאַרברעכן...

און די אַנדערע האָבן אונטערגעכאַפט :

— געוויס ...

אָבער גאָר אַ קורצע צייט האָט געדויערט אַט די יום־טובֿ'דיקע שטימונג סיי ביי הערצבערג'ן, סיי ביי רובֿינ'ען, סיי ביי אַלעקס'ן. מחמת אומעטום האָט מען גערעדט, און די גאַנצע פרעסע האָט געשריבן, טייל פאַרבאַהאַלטן און טייל אָפן, וועגן דעם, אַז היטלער וועט אין גאָר אַ קורצער צייט באַזיגן דעם סאָוועטן־פאַרבאַנד...

און די פריילעכקייט און די געהויבנקייט ביי הערצבערג'ן האָט זיך ווי־דער אויסגעלאָשן, און איצט איז ער געזעסן נאָך אָפטער איידער פריער פאַר־שפּאַרט אין דעם צימער הינטער די פאַרטיערן; און ווידער האָט ער אויסגע־מידן אַלעקס'ן און איז עפעס ווי אינגאַנצן פאַרשטומט געוואָרן. אפילו מיט דעם שרייבער וויליאַם רובֿינ'ען האָט ער זיך אויפגעהערט טרעפן.

און נאָכאַמאָל האָט ער אויפגעלויכטן, הערצבערג, ווען די רויע אַרמיי האָט אַנגעהויבן איר קעגן־אַטאַקע און גענומען אַרויסווייזן איר וואונדערלעכע, העלדישע גבורה. נאָך מער שפעטער, ווען אונזער לאַנד איז אויך אַריין אין קריג. הערצבערג איז דעמאָלט געווען איינער פון די ערשטע, וואָס זיינען גע־קומען אין אַפּיס פון רויטן קרייץ און האָבן געגעבן זייער בלוט. ער האָט אויך

געזען, אז סיי וויליאם רובין און סיי אלעקס זאלן דאס טאן אין א פאר טעג שפעטער. איצט האט ער ממש געלויבטן. ער איז געווען איבערצייגט, אז אַמע-ריקע צוזאַמען מיט רוסלאַנד און ענגלאַנד וועלן זיכער באַזיגן היטלער'ן. „גאָד בלעס אַמעריקאַ! גאָד בלעס דעם דעם אַרמיי!“ האָט עס פֿון אים אַרויסגעזונגען.

אין אַט דער צייט, ווען ער איז איינמאַל געזעסן אליין מיטן שרייבער וויליאם רובין אין אַ וויין-קעלער אין גריניטש ווילעדזש, האָט ער מיטאַמאַל אַרויס-גענומען פֿון אַ קעשענע דעם טייסטער, וואו עס זיינען געלעגן די צוויי פּאַטאַ-גראַפֿיעס פֿון די אינגלעך (די דאָזיקע פּאַטאַגראַפֿיעס האָט ער שוין פֿריער ניט איינמאַל געוויזן רובינ'ען), און דאָס מאָל האָט ער געזאָגט מיט אַ ציטער אינם קול:

— מיין גרעסטע האַפֿנונג איז, מיין פֿריינט, אַז איך וועל אַט דעם זיסן היינריכ'ן נאָך קאַנען זען, ווען דייטשלאַנד וועט באַפֿרייט ווערן...

האַט זיך דער שרייבער דעמאַלט אַנגערופן:

— זאָגט מיר דעם אמת, מיסטער הערצבערג, איז דאָס אייער קינד?
האַט הערצבערג גערוועזן אַ לאַך געטאָן און געענטפֿערט:

— איך זאָג, אַז יאָ.

— איר זאָגט, אַז יאָ? און ווער זאָגט, אַז ניט?

— זיין מאַמע...

— זיין מאַמע?

— זיין מאַמע און זיין מאַמע'ס ברודער, וועלכער איז איינער פֿון די נאָענטסטע מחותנים מיט געבעלס'ן אליין...

און הערצבערג שלאָגט זיך איבער, און דאָס פנים און די אויגן ביי אים ברענען דערביי פֿאַר אויפֿרעגונג:

— זעט! — רעדט ער, וויזנדיק אויף די צוויי פּאַטאַגראַפֿיעס, — ניט מיין

נער, האָ? ! ניט מיינער?! זעט, אויף אַט דער פּאַטאַגראַפֿיע בין איך, ווען איך בין געווען אַ קינד! און אויף אַט דער איז ער, מיין היינריך! ... אַ בלינדער, דאַכט זיך, קאָן זען די ענלעכקייט, גיין?...

און ווי דער שרייבער וויליאם רובין איז ניט פֿאַראַינטערעסירט צו וויסן, ווי אַזוי האָט עס פּאַסירט, אַז דאָס ווייב זאָל הערצבערגן פֿאַרלייקענען זיין קינד, פֿרעגט ער אים דעמאַלט מער ניט אויס וועגן דעם, כדי ניט אויפֿצורעגן אים נאָך מער...

אַבער אַדאָלף הערצבערג איז דעמאַלט אַזוי אויפֿגערעגט, אַז אים איז זיך שווער צו באַהערשן; עס רייסט זיך פֿון אים ווייטער אַרויס:

— אַ נאַצי מאַכן זיי דאַרט פֿון מיין קינד, אַ נאַצי! ווי זיין מאַמע און ווי

זיין אַנקל פֿריץ...

וויליאם באַרזאָיקט אים, כאַטש איצט האָט זיך פֿאַר אים געעפֿנט אַ ווינקל פֿון יענעם לעבן, וואָס האָט ממש פֿאַרכאַפֿט זיין שרייבערישע נייגעריקייט. ער רעדט:

— רעגט זיך ניט אויף אַזוי, מיסטער הערצבערג...

און דאָ טוט זיך הערצבערג אַ כאַפּ מיטאַמאַל ווי פון שלאָף:
— האָ? יאָ, גערעכט; אַרויסגעפלאַצט ביים נאַר! דאָס איז עפעס, וועגן
וואָס איך האָב פיינט צו רעדן...

און ער איז באַלד נאָכדעם אַוועק.
און אַזוי האָט זיך וויליאַם רובין דעמאַלט דערוואוסט, פאַרוואָס הערצבערג
האַט זיך אַרומגעטראָגן מיט די צוויי פאַטאַגראַפיעס פון די קינדער, און אויך,
אַז אין זיין משפּחה זיינען געווען צוויי נאַציס, — זיין ווייב און אירער אַ ברודער.
הערצבערג האָט מיט אים מער ניט גערעדט וועגן דעם, און ער, וויליאַם
רובין איז געווען אויף אַזוי פיל דעליקאַט, אַז ער האָט אויך אויסגעמידן צו רעדן
מיט אים וועגן דעם.

און איינמאַל איז אַדאַלף הערצבערג געקומען אין סטודיאָ, בעת אַלעקס
האַט דאָרט געאַרבעט, און ער האָט אויסגעזען שיכור, און ניט באַגריסנדיק
אַלעקסן איז ער אַוועק אין צימער הינטער די רויטע פאַרטייערן.

אַלעקס האָט זיך פאַרוואונדערט; שוין מער ווי אַ חודש ווי הערצבערג האָט
זיך אין סטודיאָ ניט געוויזן; וואו ער איז געווען — האָט דער מאַלער ניט
געוואוסט, און האָט זיך ניט געבראַכן דעם קאַפּ איבער דעם, ווייל ער איז
שוין געוואוינט געווען צו דעם, אַז הערצבערג זאָל זיך ניט ווייזן טעג און
וואַכן נאָכאַנאַנד אין דער סטודיאָ.

געוואונדערט אָבער האָט ער זיך פאַרוואָס הערצבערג האָט אַזוי אויסגע-
זען, און פאַרוואָס ער האָט אים נישט באַגריסט, און נאָך מער — פאַרוואָס
ער האָט מיט אים ניט גערעדט וועגן די גוטע נייעס, וואָס די צייטונגען און די
ראַדיאָ האָבן יענעם אינדערפרי געבראַכט פונם סאָוועטישן פראַנט...

מיטאַמאַל באַווייזט זיך אַדאַלף הערצבערג פון הינטער די רויטע פאַר-
טייערן און ער זעט אַלץ אויס שיכור. ער גייט צו צו אַלעקס'ן און מאַכט צו
אים שטיל, מיט אַ היזעריקלעכן קול:

— איר האָט דאָך מיר געזאָגט, אַז איר זענט מיר אַ פריינט, וויל איך אייך
עפעס בעטן.

— וואָס ווילט איר?

— העלפט מיר אונטערצינדן די וועלט! — מאַכט הערצבערג נאָך שטיי-
לער, און אין די אויגן ביי אים ווייזט זיך אַ ווילדער כעס.

טוט אַלעקס אויף אים אַ קוק, בעת ער מאַלט דאָרט אַ בילד פון אַ האַלבי-
נאַקעטער פרוי, פאַרריכט עפעס מיט זיין פינזל דאָרט אויפן נאַקעטן בוזים,
און ער טוט זיך ווידער אַ קער צו זיין ליצ'עוואַטן אופן:

— איר ווילט עס טאַקע גלייך? אפשר זאָל איך אַפריער פאַרטיק ווערן
מיט אַט דער בחור'טע? ...

הערצבערג צעלאַכט זיך שטיל און מיט גאַל, און קוקט אויף אַלעקס'ן
מיט אויגן, אין וועלכע אַ כעס צינדט זיך; נאָכדעם רייסט זיך ביי אים אַרויס
שטיל און מיט גאַל:

— אַ חכמה, האָ, אַ חכמה? און איר, מסתמא, ווארט דאָך, אַז איך זאָל

לאכן? ... לאך איך: כײַכײַכי! — לאַכט ער שטיל און מיט גאַל ווייטער, —
כײַכײַכי! ...

קריגט אויף אים אַלעקס דעמאַלט רחמנות, און ער רופט זיך אַן צו אים
שוין גאַר אין אַן אַנדער טאָן:

— מיסטער הערצבערג, איך בין איבערראַשט, וואָס איר האָט היינט
אַזעלכע געדאַנקען וועגן אונטערצינדן די וועלט און וועגן נאָך אַזעלכע נאַ-
רישקייטן; די בעסטע נייעס הערט מען פון רוסלאַנד, און איר, אַנשטאט...
שווייגט נאָכדעם הערצבערג, פאַרוויכערט אַ סיגאַר און דערלאַנגט איינעם
אויך אַלעקס׳ן; דערנאָך זאָגט ער היזעריקלעך און צעטראָגן:

— איך דאַרף איצט זייער נויטיק זען אונזער פריינט רובינזען, זייער ניי-
טיק, זייער, — זאָגט ער נאָכאַמאַל, — אַבער טאַקע באַלד; איך וויל זיך מיט
אים וועגן עפעס מיישב זיין; כ׳האַב שוין צו אים טעלעפּאָנירט פריער, האָט
מיר געענטפערט די פרוי, ביי וועמען ער וואוינט; נישטאַ אים, ווען ער
אַרבעט, ווייסט איר דאָך, ענטפערט זי פאַר אים, אָו ער איז נישט אין דער היים...
— יאָ, אַזוי איז אַלעמאַל, ער איז אַבער אין דער היים, דאָס ווייס איך
אויף זיכער. איר ווילט אים אַזוי נויטיק זען?

— איך מוז אים זען, ווען איר וואַלט מיר וועלן טאָן אַ טובה... נעמט אַ
טעקסי אויף מיין חשבון...

— איך ברענג דעם חכם צו אייך אַן אַ טעקסי אין אַ צען־פּופּצן מינוט,
— האָט אַלעקס אַרונטערגעכאַפט פון זיך דעם ווייסן כאַלאַט, אין וועלכן ער
האַט געאַרבעט, און אַנגעטאָן זיין רעקל.

און אַזוי איז ער דעמאַלט געקומען צו זיין פריינט, וויליאַם רובין, אַהיים,
בעת יענער האָט געאַרבעט איבער זיין נייער דערציילונג, און האָט אים גע-
רופן, ווי מיינע ליענער געדענקען, צו דעם „טשיקאָוען דייטש“ אין סטודיאָ,
און ער איז נישט אַפּגעטראָטן פון אים, ביז רובין האָט איבערגעריסן זיין
אַרבעט, וואָס דאָס איז אים שווער געווען צו טאָן, און איז אַוועק מיט אים
צו הערצבערג׳ן אין סטודיאָ.

נאָר ביי דער פּופּצנטער גאַס האָט זיך אַלעקס צעשיידט מיט זיין פריינט,
ער וועט שוין היינט מער נישט גיין אין סטודיאָ, — האָט ער געזאָגט, איז רובין
נאָכדעם אַליין געקומען צו הערצבערג׳ן.

— 8 —

ער האָט אים געטראָפּן אינם צימער הינטער די רויטע פאַרטיערן,
ער איז דאַרט געזעסן אין דעם ברייטן פאַטער־שטול, פאַרוואָרפּן אין פּוס
איבערן אַנדערן, מיט צוגעמאַכטע אויגן, און האָט געדרייט אַ רויכערדיקן סי-
גאַר צווישן די ליפּן.

און צום ערשטן מאַל האָט אים איצט רובין געזען אַזאַ, פריער, ווען ער
איז געווען דערשלאַגן, צי פאַרצווייפלט, אפילו אין אַ שיכור׳ן צושטאַנד, האָט
ער, אַדאַלף הערצבערג, נישט אויסגעזען אַזוי צעקנייטשט און געבראַכן, ווי
איצט, ווען ער איז דאַרט געזעסן אין דעם פאַטער־שטול.

די בלאַנדע האָר ביי אים אויפן קאָפּ זיינען געווען צעשוּיבערט. און אַזוי צעשוּיבערט און צעקנייטשט איז געווען דער ראַק אויף אים. געוויינלעך איז ער אַלעמאַל געווען גוט אַנגעטאַן.

און איצט האָט ער אויך אויסגעזען אַ סך עלטער ווי דאָס לעצטע מאָל בעת וויליאַם רובין האָט מיט אים פאַרבראַכט. (ער האָט אַמאַל געזאָגט רובין/בינען, אַז ער ווערט באַלד פּערציק יאָר).

וויליאַם רובין איז צוגעגאַנגען צו אים און האָט אַרויפגעלייגט אים אַ האַנט אויפן אַקסל:

— איר דרימלט גאָר? — האָט ער זיך אַנגערופן ווייך.

האָט אַדאַלף הערצבערג געעפנט די אויגן און אַנגעקוקט אים אַ וויילע שיכור'לעך. מיטאַמאַל האָט ער אים אַנגעכאַפט פאַר אַן אַרעם מיט איין האַנט און מיט דער אַנדערער האָט ער אַרויסגעכאַפט דעם סיגאַר פון מויל און אַרויס-גערעדט שטיל, ווי ער וואַלט רובין/ען דערציילט אַ סוד:

— איר זייט דאָ? אַ דאַנק. איך מוז אייך זען זייער נייטיק, זעט אָבער. אַז מען זאָל אונז נישט שטערן. מאַכט צו די טיר, זייט אַזוי גוט, ווייל איך וויל מיט אייך רעדן, מיט אייך אַליין...

וויליאַם רובין האָט זיך אַנגערופן:

— אַ הויך אונז ביידן איז דאָ קיינער נישטאַ. אַלעקס איז ערגעץ אַוועק.

— יאָ? איז גוט — האָט אַדאַלף הערצבערג אַרויסגעמורמלט און זיך אויפֿ-געהויבן און אַוועקגעלייגט זיין סיגאַר אויף אַן אַשניצע, וואָס איז דאָרט גע-שטאַנען אויפן טיש.

— איר פאַרשטייט, מיין פריינט? — האָט ער זיך דערנאָך ווידער אַ

קער געטאַן צו וויליאַם רובין/ען, — איך האָב אייך גערופן, ווייל ווייטער וואַרטן קען איך ניט; ווייטער שווייגן טאָר איך ניט. איר וועט זיך היינט דער-וויסן עפעס פון מיר, וואָס איך האָב ביז אַהער ניט געוואַלט אייך דערציילן.

— אפשר זאָלט איר טאַקע ניט דערציילן? עס קאָן אייך נאָכדעם אפשר

פאַרדריסן — האָט וויליאַם רובין באַמערקט.

— איך האָב ביי זיך אַפּגעמאַכט: היינט מוז דאָס געשען. אַ שווערע אַפע-

ראַציע, זי מוז אָבער געמאַכט ווערן, אַניט, וועל איך משוגע ווערן... איר פאַרשטייט, אַניט, וועל איך משוגע ווערן! — האָט ער געפליסטערט, און געקוקט אויף רובין/ען מיט די פיבערישע אויגן, — איר פאַרשטייט? די לעצ-

טע צוויי וואָכן האָב איך קיין איין נאַכט רואיק ניט געשלאָפן.

וויליאַם רובין האָט זיך באַלד אַנגעשטויסן, אַז הערצבערג'ס שטימונג האָט אַ שייכות געהאַט מיט זיין פריערדיקן לעבן, און ער האָט זיך אַנגערופן:

— אָבער, פריינט הערצבערג, איז דאָס ביי אייך אַ נייט? פריער האָט

איר זיך דאָך אויך ניט איינמאַל דערמאַנט און ווי איר האָט מיר דערציילט, האָט אייך דאָן אַפּט געהאַלפן, ווען איר האָט זיך געשטעלט אַרבעטן. פאַלגט מיר,

נעמט דעם פינול און די פאַליטרע און פראוואוט אַרבעטן. גלויבט מיר, אַז דאָס וועט אייך מער באַרואיקן ווי איך.

אַדאַלף הערצבערג האָט אַ זיפּץ געטאַן:

— ניט איצט. ווען איך וואלט געווען אפילו ניט א מאלער, א דילעטאנט, נאך אזוי גרויס ווי רעמבראנדט אליין, וואלט איך אויך זיך ניט געקאנט באַ-רוויקן דורך אויסדריקן דאָס, וואָס איך פיל, אויפן לייוונט מיטן פינזל, סיידן ווען איך וואלט געווען גאָר אַ גרויסער שריפטשטעלער.

ער האָט פאַררויכערט אַ נייעם סיגאַר און גענומען שפּאַנען איבערן צימער אַהין און צוריק און ווייטער גערעדט, ווי צו זיך אליין :

— אויסצודריקן וואָס אין מיר טוט זיך, וואָס איך שטיק אין זיך אי-בעווייניק; מיין אויפּרעגונג, מיין נערוועזיטעט און דעם קאַמף און דעם גע-ראַנגל, וואָס איך פיר מיט זיך פאַר די לעצטע עטלעכע וואָכן, ווי קאָן מען דאָס אויסדריקן אויפן לייוונט? איך בין דאָך ווי אַ געיאָגטע חיה!...

ער איז געבליבן שטיין פאַר דעם שרייבער און ווידער אזוי ווי א סוד אים איינגערוימט :

— פאַרוואָס עפעס היינט? — האָט איר ביי מיר געפּרעגט. באַלד וועט איר זיך ניט וואונדערן, ווען איר וועט זיך דאָס דערוויסן. אָבער אַז איר זאָלט ריכטיק דאָס פאַרשטיין, מוז איך אייך אַלצדינג דערציילן. אזוי האָב איך ביי זיך אָפּגעמאַכט, און אזוי וועט עס זיין.

ער האָט אָנגענומען רובינ'ען פאַר אַן אַקסל און אים צוגעפירט צו דער סאָפּע און האָט אים דאָרט אַוועקגעזעצט נעבן זיך :

— טאָ הערט-זשע, מיין ליבער שריפטשטעלער — האָט ער גערעדט וויי-טער מיט אַ גאַליקן שמייכל, — מאַטעריאַל פאַר אַ ווערק פון דער היינטיקער צייט קאָן עס זיין, פאַר דער גרעסטער טראַגעדיע, מיין פריינט.

און פאַר אויפּרעגונג האָט ער ניט געקאָנט פאַרבלייבן לאַנג זיצן נעבן רובינ'ען אויף דער סאָפּע, און ער איז אַוועק ווייטער שפּאַנען איבערן צימער אַהין און צוריק, גערויכערט דערביי נערוועז און דערציילט :

— ווי איר ווייסט שוין, איז מיין פרוי געווען אַ קריסטלעכע, אָבער פאַר אונזער חתונה און נאָך אונזער חתונה זיינען מיר ביידע געווען די גליקלעכ-סטע מענשן אויף דער וועלט. סיי איך און סיי עלזאָ זיינען זיכער געווען, אַז ערגעץ ניט אין דער גאַנצער וועלט זיינען פאַראַן אַ מאַן און ווייב, וואָס זאָלן זיך אזוי שטאַרק ליבן ווי מיר ביידע, און זאָלן זיין אזוי גליקלעך ווי איך און זי.

ער האָט אַ לאַך געטאָן מיט ווייטאַק און שפּאַט און גענומען רעדן שטי-לער :

— און אזוי האָבן געמיינט אַלע אונזערע פריינט. מיר זיינען געווען אַ מוס-טער פון גליקלעכן פאַמיליען-לעבן, איר הערט? איך מיט דעם אידישן בלוט אין די אַדערן, און זי, די פּולבלטיקע אַריערין, זיינען געווען אַ מוסטער פון דעם גליקלעכן פאַמיליע-לעבן!... אזוי אפילו האָט געמיינט איר ברודער פריץ, אין יענער צייט מיין בעסטער פריינט, דער אייגענער פריץ, וואָס איז שפּעטער געוואָרן די רעכטע האַנט פון געבעלס'ן!

אַדאָלף הערצבערג האָט זיך אַרונטערגעלאָזט אין דעם ברייטן פאַטעל-שטול, איז געזעסן אַ וויילע און האָט גערויכערט זיין סיגאַר. איצט האָט ער ניט

גערעדט. נאר געקוקט מיט אויגן, וואס זיי האבן אויסגעדריקט טיפע ליידן. — יא, — האט ער זיך דערנאך אויפגעהויבן און איז אוועק ווידער איי-בערן צימער מיט אויפגערעגטע טריט — עלוא האט געהאט אירע לייבלעכע שוועסטער, אבער נענטער פון זיי אלעמען איז איר געווען מין שוועסטער גערטרוד, און אזוי נאענט בין איך געווען אירע עלטערן, דעם באנקיר אלענ-דארף און זיין פרוי...

ער האט פאררויכערט א נייעם סיגאר און דערציילט ווייטער:
— מיר פארקערן אין דער בעסטער געזעלשאפט. אין הויז צו אונז קומען אריין שריפטשטעלער, וויסנשאפטלער, מאלער און מוזיקער און אנדערע מיט א וועלט-נאמען. ניט איך און ניט קיינער ארום פילט, אז איך בין עפעס אנדערש איידער די אנדערע. יא, אפשר געבילדעטער, מער איידער די אנ-דערע פאראינטערעסירט אין ליטעראטור, אין קונסט, אין מוזיק; אבער אז איך געהער צו א נידעריקערע ראסע, אז מיינ בלוט איז פון אן ערגערער קווא-ליטעט איידער דאס בלוט פון מיינע פריינט, וואס ליבן און רעספעקטירן מיר, — ניין, ניין, ניין, אפילו צו טראכטן דערפון וואלט געווען די רעסטע משוגעס! און מיטאמאל האט ער א פאטש געטאן מיט ביידע הענט און דער קול זיינער האט גענומען קלינגען מיט א באזונדער ווארעמקייט:

— און ווען מיינ קינד איז געבוירן געווארן, ווי גליקלעך מיר אלע זיינען געווען! היינריך האט עלוא אים א נאמען געגעבן, א נאמען נאך דעם אירן היינריך היינע, וואס זי איז זיין פארערערין געווען... אין מיטאמאל, דער אומגליק רוקט זיך. היטלער מיט זיין באוועגונג!... ביי מיר אליין קוקט אויס די דאזיקע באוועגונג ווי א שפאס פון משוגעים. עס וועט צעפאלן פון זיך אליין אין א גאנץ קורצער צייט, מיינ איך דעמאלט. און ווי איך, מיינען אלע אנדערע דעמאקראטישע און סאציאליסטישע עלעמענטן אין דייטשלאנד. ניט אזוי אבער מיינט מין שווער, דער באנקיר אלענדארף, און ניט אזוי אפילו מיינט מין פאטער, דער אייגנטימער פון דער רייכסטער כעמישער פאבריק אין דייטש-לאנד. זיי שטיצן היטלערן און זיין באוועגונג מיט געלט אויס מורא פאר די באלשעוויקעס.

דאמאלף הערצבערג האט זיך אויפגערעגט צעלאכט:

— מיינ פאטער אויך, איר הערט? ער האט אבער נאך דאן ניט געוואוסט, אז ער וועט זיין ביי די נאציס אויפן צעטל פון די ערשטע אידישע קרבנות! און אזעלכע ווי ער זיינען דארט, אין יענער צייט, געווען נאך אנדערע רייכע אידן, וואס האבן מיט זייער געלט געשטיצט דעמאלט די נאצישע באוועגונג!

ער זעצט זיך ווידער אוועק נעבן רובינען אויף דער זאפע, וועלכער זיי-צנדיק דארט, נעמט די גאנצע צייט ניט ארונטער די אויגן פון אים, און דער-ציילט ווייטער פארטראכט, מיט דעם אויסדרוק פון טיפע ליידן אין זיינע בלויע אויגן:

— און וואס ווייטער איז געווען ווייסט איר. היטלער איז געווארן דער פירער און דער דערלייזער פון דעם געפלאגטן אין יענער צייט דייטשן פאלק, און דעמאלט איז געקומען אויך די טראגעדיע פאר אונז. ביי אידן האט מען

אָוועקגענומען ניט נאָר זייער האָב און גוטס, נאָר זייער מענטשלעכע ווירדע. און מיט שרעק האָב איך דעמאָלט גענומען באַמערקן, אַז סיי מיין עלזאַ און סיי מיין פריינט פרייז, איר ברודער, נעמען זיך אַלעמאַל אָן פאַר היטלערן און זיין באַוועגונג, ווען אין הויז ביי מיר דיסקוטירט מען אַמאַל וועגן דעם. מיין שרעק ווערט נאָך גרעסער, ווען איך זע ווי מיין עלזאַ ווערט מיט יעדן טאַג אומרוֹ-איקער, צעטומלטער, נערוועזער, און איבערהויפט, אַז זי האָט אַנגעהויבן זיך צו היטן צו ווייזן זיך מיט מיר אין לרויסן פאַר מענשן... „עלזאַ, וואָס איז דאָס?“ — פּרעג איך. בעט זי מיך, אַז איך זאָל ערגעץ אָוועקפאַרן ביז דער שטורעם וועט אַריבער... פּרואוו איך פּוועלן ביי איר, אַז זי זאָל מיטפאַרן, איז מיין שוואַגער פּרייז דעמאָלט דערביי — מיין שוואַגער און מיין בעסטער פּריינט ביז דעמאָלט — מיש ער זיך אַריין און זאַגט מיט אַזאַ כּעס, וואָס איך האָב פּרעיר ביי אים קיינמאַל נישט געזען:

— אַ איד טאָר זיך ניט דינגען אין אַזאַ צייט. אויב דיין ווייב, די אַריערין, וויל דיר העלפן, דאַנק איר און טו וואָס זי פאַרלאַנגט!...

הער איך דאָס און גלויב ניט מיינע אויערן.

— רעדט דאָס אַזוי פּרייז? — רייסט זיך ביי מיר אַרויס — מיין פּריינט און מיין שוואַגער?

— פאַרגעס אָן דעם — מאַכט ער. — איך און די מייניקע, אַזוי ווי גאַנץ דייטשלאַנד, ווילן מער נישט קענען אייך, די אידישע פאַראַזיטן!...

און דער סוף? איך נעם מיט מיינע אַלטע עלטערן און פאַר מיט זיי אָוועק אין אַ דאַרף הינטער בערלין, פון דאָרט שיק איך בריוו צו מיין עלזאַ'ן און פּרואוו אויף איר ווירקן, אַז זי זאָל זיך ניט אונטערגעבן דעם איינפלוס פון איר ברודער פּרייז'ן.

און איינמאַל קומען אָן שטורעם־טרופן און אַרעסטירן מיך מיט מיינע עלטערן און מען שיקט אונז אָוועק אין איינעם פון די שרעקלעכסטע קאַנצענ-טראַציע לאַגערן, וואָס איך שטעל זיך פאַר, אַז דער גיהנום איז קעגן אים אַ שפּילעכל. מיינע אַלטע טאַטע־מאַמע קענען דאָרט מער ווי דריי וואַכן ניט אויס־האַלטן, און זיי שטאַרבן. מיין שוועסטער גערטרוד, אַז זי האָט זיך דערוואוסט וועגן דעם, האָט ניט געקענט מער לעבן, און זי האָט זיך דערשאַסן.

אַדאַלף הערצבערג האָט פאַרדעקט מיט די הענט דעם פנים און איז אַ וויילע אַזוי געזעסן און האָט געשוויגן. נאָכדעם איז ער אויפגעשטאַנען פון דער זאַפע מיט אָן אַרונטערגעלאָזטן קאַפּ און שטיל אַרויסגעמורמלט:

— ניט געקענט איר נאָכטאַן... געווען צו שוואַך... .

— ניט געקענט איר נאָכטאַן... געוואַלט, ביז צו משוגעת געוואַלט איר נאָכטאַן, ניט געהאַט אַבער קיין מעגלעקייט אין יענעם קאַנצענטראַציע־לאַגער... ער האָט שפאַטיש, גאַליק אַ לאַך געטאַן:

— פון אַ פּריינט דאָרט האָב איך זיך דערוואוסט שפּעטער, אַז אַרויס־געגעבן האָט אונז עלזאַ, וועלכע איז אונטער דעם איינפלוס פון איר ברודער געוואָרן אַ פאַרברענטע אָנהענגערין פון דער נאַצישער באַוועגונג...

דער קול האָט ביי אים גענומען ציטערן ווען ער האָט דערציילט ווייטער : — אינמאָל באַקום איך אַ בריוו פון איר, פון עלזאָן אליין. און אין יענעם בריוו שרייבט זי מיר, ערשטנס, אַז די פאַבריק איז „אַריאַניזירט“ געוואָרן. צווייטנס, אַז זי קאָן ניט זיין ווייטער דאָס ווייב פון אַ איד'ן, און מחמת דעם וועל איך די טעג באַקומען אַ געזעצלעכען גט, און דריטנס... דריטנס — טוט ער ווידער אַ לאַך שטיל אין זיך — דריטנס מוז זי זיך מודה זיין פאַר מיר אין עפעס, וואָס ביז אַהער האָב איך ניט געוואוסט... און אין וואָס איז זי זיך מודה? אַז דאָס קינד, אונזער היינריך, איז ניט מיינס; אַז זיין פאַטער איז אַן אַריער, אַ פולבלוטיקער אַריער, און אַז פריץ האָט געוואוסט וועגן דעם די גאַנצע צייט...

האָב איך דעמאָלט גלייך געכאַפט דעם טריק, אַז אויף אַזאַ אופן וויל זי ביי מיר אַוועקנעמען דאָס רעכט אויף מיין היינריך'ן. און אפשר האָט זי געוואָלט אויף אַזאַ אופן ראַטעווען היינריך'ן, כדי די איצטיקע וועלט אירע, די נאַצישע וועלט, זאָל ניט פאַרפאַלגן דעם קינד פון אַ אידישן פאַטער...

און אַ שטיק צייט בין איך נאַכדעם צעטומלט געווען דערפון. איך וואָלט אפשר משוגע געוואָרן, ווען איך וואָלט אין יענער צייט זיך ניט געפונען אין דעם גיהנום, וואו מענשן האָבן אזוי פיל געליטן, אַז מען איז ס'רוב געווען גלייכגילטיק צו אַלצדינג און צום לעבן אינגאַנצן...

אַ טריק, ניט אַ טריק — פונדעסטוועגן האָט אַמאָל אַ טשעפע געטאַן אַ געדאַנק, טאַמער בין איך טאַקע ניט היינריך'ס פאַטער?... אויב אַ פרוי האָט געקאַנט אזוי זינקען, ווי אזוי קאָן איך זיין זיכער, אַז זי האָט מיך ניט אַפֿ-גענאַרט אויך פריער?

האָב איך אַבער געהאַט אַ שוועגערין, עלזאָ'ס אַ שוועסטער, און זי איז געווען גאַר אַן אַנדערע. זי איז פאַרליבן צוגעבונדן צו מיר ווי פריער, און פון צייט צו צייט האָט זי, אַ דאַנק איר ברודער'ס פאַרבינדונגען מיט דער נאַצי-שער מאַכט, מיך געקאַנט באַזוכן אין קאַנצענטראַציע-לאַגער.

בריינגט זי מיר אַמאָל די צוויי קינדערשע פאַטאָגראַפיעס פון מיין היים, וואָס איך האָלט זיי נאָך ביז היינט אין מיין טייסטער. זי וויל מיך טרייסטן מיט דער ענלעכקייט פון מיין קינד צו מיר; זי וויל מיך איבערצייגן, אַז עלזאָ האָט אויסגעטראַכט אויף זיך אליין אַזאַ בלכול, כדי צו ראַטעווען היינריך'ן... קורץ, אַט די שוועגערין האָב איך צו פאַרדאַנקען, וואָס מען האָט מיך שפעטער באַפרייט פון יענעם גיהנום און וואָס איך האָב זיך געקאַנט אַרויס-רייסן פון דייטשלאַנד אינגאַנצן...

איך קום אין פאַרזי נאַכדעם. קיין געלט פעלט מיר דאָרט נישט. ווי איר ווייסט, פונקציאָנירט דאָרטן, ווי אין אַנדערע לענדער, אַ ברענטש פון אונזער פריערדיקן געשעפט אין דייטשלאַנד. אַבער באַרואיקן זיך דאָרטן קאָן איך ניט. איך ווער קראַנק פאַר בענקשאַפט. איך ביינק נאָך מיין קינד, און נאָך מער נאָך עלזאָ'ן.

איר הערט? איך זידל זיך פאר דעם, אבער איך קאן זיך ניט העלפן! איך בין עלזאָ-קראַנק... יא, יא, עלזאָ-קראַנק!... אַנדערש קאן איך זיך דאָס ניט דערקלערן. איר בילד פאַרפאַלגט מיך. איר האָט דאָך מסתמא געלייענט מאַ-פאַסאַנ'ס זאַכן. אין דעם פּרט ווער איך מאַפאַסאַנ'ס אַ העלד...

איך קאן זיך ניט באַפרייען פון איר. איך האָב געהערט, אַז זי האָט אַרויס-געגעבן מיך און מיינע עלטערן. איך האָב געלייענט איר שרעקלעכן, אומ-מענשלעכן בריוו... האָב איך דאָך איר געדאַרפט האַסן, ניין? צי גאַר אויב-גאַנצן ניט טראַכטן פון איר. דאָך פאַרענטפער איך זי אַמאָל. ניין, זי איז ניט שולדיק, אַז זי איז געצוואונגען צו טאָן דאָס פון די נאַציס, ווי זיי האָבן גע-צוואונגען מיך און די אַנדערע אידן אין קאָנצענטראַציע-לאַגער צו רייניקן מיט די הוילע הענט דעם שמוץ פון די אַפטרעטן...

און דעמאָלט זע איך זי אין די ליבסטע מאַמענטן, אין די ראַמאַנטישסטע מאַמענטן אונזערע. און איך מאָל זי נאַכדעם אויפן לייונט — היינט אַזוי, מאַרגן אַזוי, און אין אַ וואַך צי אין אַ חודש שפעטער ווידער אַנדערש, לויט דעם בילד אירן, וואָס טראַגט זיך פאַר מיר אין יענעם מאַמענט...

אַזוי מאָל איך אירע בילדער, ווען איך בין געווען אין פראַנקרייך און אַזוי דאָ... אַלצדינג, וואָס איז פאַרבונדן מיט איר און מיט יענער צייט, האַלט מיך ווי אין צוואַנגען. איך קען זיך ניט אַרויסרייסן פון דעם, איך קאן ניט... אונטער דער צייט הער איך אַמאָל וועגן איר, שלעכטע גרוסן הער איך וועגן איר: איר ברודער פריץ איז דאָרט אַ גאַנצער מאַכער ביי דער גע-סטאַפּאַ, און זי אַרבעט פאַר אים...

דאָס האָב איך ניט געוואָלט גלויבן. ווער זי, די צאַרטע עלזאָ? אמת, לויט לאַגיק האָב איך געמעגט דאָס גלויבן אויף איר פון דעם, וואָס איך האָב שוין געוואוסט וועגן איר פון פריער. אבער איך האָב ניט געוואָלט גלויבן, אויסדריק-לעך ניט געוואָלט, מחמת טיף אין מיין האַרצן האָב איך נאָך אַלץ געגלויבט, אַז סוף כל סוף וועט זי איינזען, וועלן זיי אַלע דאָרט, אין דייטשלאַנד, איינזען, ווי פאַרפירט זיי זיינען פון דעם "פירער" זייערן, און מיר וועלן קומען איינער צום אַנדערן צוריק...

ביז מיט אַ חודש צוריק, איינער פון מיינע פריינט, אויך אַ דייטשער פליכט-לינג, טרעפט מיך און דערציילט מיר, אַז עלזאָ איז דאָ אין ניו יאָרק, זי איז דאָ, געשיקט אָהער פון דער געסטאַפּאַ...

קוק איך אָן לכתחילה מיין פריינט ווי אַ משוגענעם. ער זאָגט מיר אַבער, אַז ער האָט זי אַליין געזען און מיט וועמען און וואו...

אין דעם אייגענעם אַוונט האָב איך אויסגעפונען אפילו איר אַדרעס פון אַ באַקאַנטן קעלנער מיינעם, וואָס אַרבעט אין יענעם רעסטאָראַן, וואו זי קומט מיט אירע פריינט.

מיר איז קאַלט געוואָרן, אַזוי ווי אַ פראַסט האָט מיך אַרומגענומען אינע-ווייניק פון אויבן ביז אַראָפּ. איצט איז ביי מיר שוין קיין פראַגע ניט געווען צוליב וואָס זי איז דאָ...

יענעם אויפדערנאכט האָב איך אויפגעזוכט דעם רעוואָלווער, וואָס איך האָב מיט זיך געבראַכט פון פראַנקרייך, און געוואָלט קומען צו איר אין האַ-טעל — איר אַדעס האָב איך געוואוסט — און זי דערשיסן. אנשטאט דעם אָבער בין איך געקומען אָהער אין סטודיאָ און אַריינגעגאַנגען אָהערצו אין צימער. און זעט וואָס איך האָב געטאָן!

ער איז צוגעגאַנגען צו דער וואַנט, וואו עס זיינען געהאַנגען די בילדער, און האָט אַרונטערגעריסן פון זיי די פאַרהאַנגלעך איינס נאָכן אַנדערן. און ווען וויליאַם רובין האָט אַ קוק געטאָן אַהין, איז ער אויפגעצייטערט געוואָרן: די לייזונטן מיט די בילדער פון דער בלאַנדער פרוי זיינען אַלע צעהאַקט געווען מיט אַ מעסער, אַזוי אַז קיין איינס פון זיי האָט מען נישט געקענט דעקענען. אויף וויליאַם רובין'ען האָט עס געמאַכט דעם איינדרוק, ווי ער וואָלט געזען שטיקער פון אַ צעהאַקטן לעבעדיקן גוף...

האַט דאָס האָב איך געטאָן! — האָט ער אַרונטערגעריסן פון דער וואַנט איין צעהאַקטן לייזונט נאָכן אַנדערן און זיי אַרונטערגעשליידערט אויף דער ערד און פאַרשאַרט מיט אַ פּוס אין אַ ווינקל מיט אַזאַ מינע, ווי דאָס וואָלט געווען עפעס, פון וואָס עס האָט אים געעקלט.

— אַט דאָס — האָט ער זיך ווידער געווענדט צו רובין'ען און אין די אויגן ביי אים האָט געברענגט אַ ווילדער כעס. — האָט מיך געצוואונגען איך היינט אָהער צו רופן.

דער שרייבער וויליאַם רובין האָט אַ קוק געטאָן אויף אים מיט רהמנות און אַדאָלף הערצבערג האָט גערעדט ווייטער:

— איך האָב אייך גערופן, כדי דאָס אייך אַלצדינג צו דערציילן און כדי איר זאָלט וויסן, אַז דאָ אין אַמעריקע געפינט זיך איצט אַ פרוי פון דער דייטשער געסטאַפּאַ, אַז איך ווייס ווער זי איז און וואו זי געפינט זיך... און אויב איך וועל נישט לאָזן וויסן, די וואָס מוזן וויסן, וועל איך זיין אַ פאַרברעכער קעגן אַמעריקע!...

וויליאַם רובין האָט אַרויסגעמורמלט שטיל און צעטומלט:

— אודאי דאָרפט איר לאָזן וויסן וועגן דעם דער פּעדעראַל ביורא און אינוועסטיגיישאַן...

— אַט דאָס איז די געשיכטע. איך האָב שוין וועגן דעם אַנגעשריבן, און עס ליגט ביי מיר אין צימער אין האַטעל, שוין פאַרקלעפט און מיט אַ מאַרקע, און עפעס קען איך נישט... זי איז דאָך דאָן פאַרלאָרן. אינגאַנצן פאַרלאָרן. היינט, ווען אַמעריקע איז אין מלחמה, פאַר'משפט מען אַ געסטאַפּאַ אַגענט אויף לעבנסלאַג אָדער... .

— איר מוזט עס טאָן, — איז וויליאַם רובין מיטאַמאָל אויפגעשטאַנען און האָט געזאָגט אין אַ פעסטן טאָן, — אַניט וועל איך דאָס טאָן פאַר אייך, איך וועל מעלדן וועגן דעם...

האַט זיך אַדאָלף הערצבערג צעלאַכט גאַנץ שטיל, מיט אַ ציטערדיקן גע-לעכטער:

— אָט דאָס האָב איך געוואָלט הערן פון אייך, — האָט ער געזאָגט, —
און דערפאַר האָב איך אייך גערופן היינט. ווייל איך האָב געוואוסט, אָז נאָכ־
דעם ווי איך האָב עס אייך דערציילט, וועל איך דאָס טאָן, וועל איך דאָס מוזן
טאָן...

און שפעטער, ווען וויליאַם רובין האָט זיך געזעגנט מיט אים, האָט ער
אים באַגלייט צו דער טיר און אים נאָכאַמאַל געזאָגט, לאַכנדיק מיט זיין
שטילן, ציטערנדיקן געלעכטער:
— יאָ, איכ'ל דאָס היינט טאָן, היינט...

**
*

און אויף מאַרגן האָט וויליאַם רובין געלייענט אין די צייטונגען, אָז
אַדאַלף הערבּערג האָט געהאַלטן וואָרט: זיין ווייב האָט מען אויף מאַרגן
אַרעסטירט און ער אַליין האָט זיך דערשאָסן מיט דעם פּיסטאָלעט, וואָס ער
האָט געבראַכט פון פאַריז.

ביי אים אין צימער האָט מען געפונען אַ בריוו, אָז ער לאַזט איבער אַלצ־
דינג, וואָס ער פאַרמאָגט, צום „רויטן קרייץ“, פאַר הילף פאַר אַלע פעלקער,
וואָס קעמפן קעגן היטלער'ן...

צום דאָנק און אַנדענק

מיין אַרימע פעדער, וואָס, שרייבנדיק־קאָרעגירנדיק, האָט זי זיך געניג אַנגעשוויצט אַרום דעם איצטיקן בוך, נעם איך איצט אין האַנט, צום לעצטן מאָל אין סאַמע סוף פון ספר, אויסצודריקן מיין פרייד און אַרויסצוזאָגן מיין דאָנק.

פרייד, וואָס ענדלעך, נאָך פינף אָדער זעקס יאָר און נאָך אַ סך יסורים דערזען איצט לעאָן קאַבריןס זעקס אפּשר סאַמע בעסטע טעאַטער־שטיק די ליכטיקע וועלט. די פרייד, ניט נאָר וואָס ענדלעך דערפילן מיר דעם צוואַנג וואָס מיר האָבן, אַ פאָר יאָר פאָר זיין טויט דעם אַלטן קראַנקן יידישן דראַמאַ־טורג געגעבן, נאָר, מער פון אַלץ די פרייד וואָס מיט דער איצטיקער אויסגאַבע קערן מיר אום לעאָן קאַבריןס פיעסן, וואָס האָבן אַזוי פּרעכטיק אַרויסגעשיינט, אַזוי הערלעך אַראַפּגעשאַלט פון דער אידישער בינע — צוריק צו וועמען זיי געהערן, צום יידישן עולם צו דער יידישער דראַמאַטורגיע, צום יידישן טעאַטער, וואָס מענטשלעך־שפּראַכלעך גערעדט, האָף איך און גלויב, אַז עס וועט קיינמאַל ניט שטאַרבן.

און מיין האַרציקסטן, איניקסטן דאָנק צו די אַלע טייערע אידישע מענטשן, פאַרערער פון לעאָן קאַברין און זיין שאַפּן, פריינט פון דער אידישער ליטע־ראַטור און דראַמע און מייע פּערזענלעכע פריינט און חברים און חברות פון דער סאַציאַליסטיש־ציוניסטישער באַוועגונג און פון די אידישע פּאַלק־שולן, אַ נשמהדיקער דאָנק זיי אַלעמען, די לעבעדיקע ווי אויך די אייניקע וואָס זיינען אונטער דער צייט געשטאַרבן, פאַר זייער הילף, אַז דער איצטיקער בוך זאל דערזען די שיינ פון לעבן, איך דאָנק זיי אַלעמען ניט נאָר פאַר זייער גאַב אַליין, נאָר אויך פאַרן אופן ווי אַזוי זיי האָבן זי געגעבן.. אפּשר בלויז אייניקע האָבן געגעבן צוליב די בעטער, אַבער די גאָר גרויסע צאָל האָט געגעבן לשמה, אויס ליבע צום אידישן בוך, צום אידישן טעאַטער און זייערע טרעגער. נאָך קיינעם פון זיי האָט מען ניט געדאַרפט נאַכלויפּן, מיט קיינעם איבערריידן דאָס אַנדערע וואָרט. און אַ צאָל, אויסער נויאַרק און דער סביבה, האָבן צוגעשיקט זייער ביישטייערונג תּיכּף נאָך אַ בריוועלע.

אַט איז די ליסטע פון די ביישטייערער :

לעאָן קאַבריןס פאַרערער און פריינט הענרי שאַקער (אין אַנדענק פון זיין פאַטער, אברהם שאַקער), סעם רייכעלסאָן, ברקלין; דער פּילאַדעלפיער פּאַלק־שול־און פאַרבאַנד־טוער י. לעווענסאָן (ער און די אַנדערע פּי־לאַדעלפיער ביישטייערער האָבן געגעבן זייער גאַב דורך חבר דר. עמנואל קאַליש); מיין ברודער יצחק ענטין (עה"ש); פרוי מאַאיסיעוו, עה"ש (זי און איר מאַן לעאָן מאַאיסיעוו זיינען געווען קאַבריןס אַלטע פריינט). אהרן בילטשיק אַן אַלטער פריינט, — די בראַנקס; חברה רחל קושינסקי, די בראַנקס;

דער באַרימטער נדבן פון העברייאישן און אידישן בוך ישראל מעץ (עה"ש);
דער באַקאַנטער שריפטשטעלער (איז אויך געווען אַ מיטגליד פון לעאַן קאַברין
בוך-קאַמיטעט דר. שלמה סיימאַן; פרוי לואיזע רובין (די אלמנה פון באַ-
וואוסטן שוישפילער גרשון רובין); י. ענטין; חבר און חברה ישראל און עליזה
גרינבלאַט (די דיכטערין); גרשון פענסטער (עה"ש) פון טולסאַ, אַקלאהאַמאַ; ה'
קענדיו, פון סיגייט-ברוקלין; דער פון אַלעמען פיל באַוויינטער דר. מענדל
סודאַרסקי; די חברים סיגעל און חניץ, פון מינעאַפּאָליס, מינעסאָטאַ (ח' חניץ
איז לעצטנס געוואָרן אַ תושב אן מדינת ישראל); חבר אברהם בלאַק, פון סינ-
סינאַטי, (אַהייאַ); חבר מ. לוצקי, פילאַדעלפיע; חבר דזשייקאַב, פון קעמדען,
ניו דזשירזי; חבר ב. פרידמאַן פילאַדעלפיע; חבר מ. וואַלאָוו, פילאַדעלפיע; חבר
ל. מאַסטעראַוו (עה"ש) פילאַדעלפיע.
נאַכאַמאַל. טיערע חברים און פריינט, ליבע, גוטע מענטשן, אַ דאַנק אייך
פון סאַמע האַרץ-טיפעניש.

י. ע.

